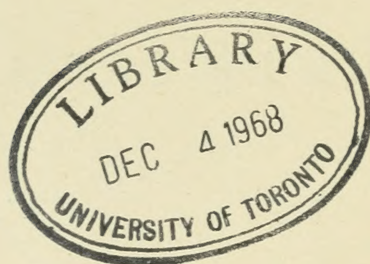

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00827099 3

FLORA DE CATALUNYA

FLORA DE CATALUNYA

LIBRARY
DEC 4 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

Família 59.—UMBEL·LÍFERES Juss.

(*Umbel·líferes,* terme botànic, com *crucíferes;* de *umbel·la,* dimin. de *umbra,* com cupulífera, de *cuppula.* El castellà diu demés *aparasolado,* de *parasol* o *quitasol* (1).)

Plantes de flors hermafrodites, rarament polígames o dioiques, quasi sempre en *umbel·la* i freqüentment involucrada; calze adherent, de llim nul, 0-5-dentat; corol·la de 5 pètals iguals o els 2 externs més grans, caducs, enters o escotats, plans i freqüentment amb 1 lòbul encorbat; 5 estams epiginis, 2 estils divergents sostinguts per un disc deprimit o cònic *(estilopodi);* fruit format per 2 aquenis llisos, guarnits de 5 o 9 costelles ± sortides, de vegades alats o espinosos, soldats per una de les cares *(commissura)* i separant-se a la maturitat de baix a dalt, restant adherits per l'àpex a un eix central *(columneta);* espais intercostals dels aquenis amb canals resinífers, visibles en la secció transversal del fruit: herbes, rarament arbustes, de fulles simples, generalment dividides, embeinadores; troncs estriats, solcats, sovint fistulosos. Ordinàriament són aromàtiques o viroses, excitants o alimentícies.

1 { Flors en 1-3 verticils sobre peduncles axil·lars, filiformes, més curts que'ls pecíols; fulles peltato-fistonades, fruit comprimit, aquenis amb 5 costelles filiformes . . . . **Hydrocotyle.**
Flors en capítols solitaris o reunits en umbel·la irregular, fruit cobert d'agullons ganxuts o d'escames blanques . . . . 2.
Flors en umbel·la, simple o composta . . . . 3.

2 { Fruit globulós, eriçat d'agullons ganxuts; fulles generalment totes radicals, planta inerme . . . . **Sanícula.**
Fruit ovoide, escamós; tronc fullós, planta espinosa . **Eryngium.**

3 { Fulles enteres, coriàcies; flors grogues, fruit ovoide comprimit (2), aquenis amb 5 costelles filiformes . . . . . . **Bupleurum.**
Fulles palmatipartides, flors blanques o rosades, fruit subprismàtic, de secció transversal circular; aquenis amb 5 costelles inflades, plicato-dentades . . . . **Astrantia.**
Fulles pinnati- o bi- o tripinnatisectes . . . . 4.

(1) *Helosciadium* ve a ésser la expressió tècnica grega d'una umbel·lífera dels pantans.
(2) Aplastat *perpendicularment* a la *comissura.*

Umbel·lífers.

4 Flor central de cada umbel·la hermafrodita i asseguda, les laterals masculines i pedicel·lades; fulles, involucre i sèpals espinosos, **Echinóphora.**
Varies flors fèrtils a cada umbel·la . . . . 5.

5 Aquenis amb agullons, calze de 5 dents distintes . . . . . 6.
Aquenis sense agullons . . . . 11.

6 Folíoles de l'involucre pinnatisectes, umbel·la de 8-40 radis, fruit deprimit [1], costelles secundàries alades, amb agullons quasi seriats; cara commissural de la llavor plana . . . . **Daucus.**
Folíoles de l'involucre enteres o nul·les o algunes pinnatífides . 7.

7 Fruit deprimit, cara commissural de la llavor plana, costelles secundàries carenades, amb agullons 2-3 seriats; dents del calze alenades, fulles 2-3 pinnatisectes, bràcties de l'involucre enteres . . **Orlaya.**
Fruit comprimit . . . . 8.

8 Cara commissural de la llavor quasi plana, costelles secundàries amb agullons robustos, ganxuts, uniseriats, les primàries cobertes de vetes blanquinoses . . . . **Durieua.**
Cara commissural de la llavor canaliculada . . . . 9.

9 Secció transversal del fruit en forma de un 8, costelles primàries i secundàries consemblants, amb agullons 2-3 seriats; dents del calze setàcies, fulles pinnatisectes . . . . **Turgenia.**
Secció transversal del fruit el·líptica, costelles primàries filiformes, les secundàries alades o nul·les; dents del calze lanceolades . . 10.

10 Costelles secundàries alades, amb agullons, generalment 1-seriats; fruit més gran, de 3 mm.; involucre nul o bé oligofil . . . **Cáucalis.**
Costelles secundàries imperceptibles, amb agullons multiseriats; fruit de 2 a 3 mm., involucre oligofil . . . . **Torilis.**

11 Plantes dioiques, fruit ovoide, comprimit; costelles filiformes, pètals de les flors masculines caragolats cap endins, els de les femenines simplement replegats; involucre nul o monofil . . . . . **Trinia.**
Plantes de flors hermafrodites o polígames . . . . 12.

12 Aquenis sense costelles, llisos o coberts de petits tubèrculs ganxuts prolongats en bec que porta 10 costelles, més curts que'ls aquenis; involucre nul o bé oligofil . . . . **Anthriscus.**
Aquenis amb 9 costelles . . . . 13.
Aquenis amb 5 costelles . . . . 16.

---

(1) Aplanat paral·lelament a la *comissura.*

Umbel·líferes.

13 Costelles secundàries no alades . . . . 14.
Costelles secundàries, al menys les marginals, alades; les primàries filiformes . . . . 15.

14 Calze de llim nul, fruit dídim, aquenis subglobulosos, amb 5 vetes i costelles secundàries rugoso-glanduloses, poc sortides . . **Bífora.**
Calze de 5 dents desiguals, persistents; fruit globós, costelles primàries flexuoses, les secundàries carenades . . . . **Coriandrum.**
Calze de 5 dents iguals, curtes; fruit oblong, costelles primàries i secundàries totes iguals, sortides . . . . **Siler.**

15 Fruit de secció transversal-el·líptica, aquenis amb les 4 costelles secundàries alades, flors blanques o rosades, involucre polifil, **Laserpitium.**
Fruit de secció transversal-sublinear, solament les 2 costelles secundàries marginals, alades, i les dorsals filiformes; flors grogues, involucre nul o bé oligofil . . . . **Thapsia.**

16 Aquenis amb costelles alades . . . . 17.
Aquenis amb costelles ± sortides, però no alades . . . . . . 27.

17 Fruit comprimit, les 3 costelles dorsals alades, les marginals poc sortides; calze de 5 dents, planta de 1-2 m., involucre polifil, **Molopospermum.**
Fruit deprimit . . . . 18.

18 Aquenis amb les 5 costelles alades, calze de llim nul, planta de 2-5 dm., involucre nul o monofil . . . . **Selinum.**
Aquenis solament amb les 2 costelles marginals alades . . . 19.

19 Costelles marginals aproximades, flors groguenques, umbel·la de 8-15 radis, involucre i petit involucre polifil . . . . . **Levísticum.**
Costelles marginals lleugerament entreobertes, flors blanques, umbel·les de 20-40 radis, involucre nul o bé oligofil, petit involucre polifil, **Angélica.**

20 Plantes glabres, fulles inferiors 1-4 pinnatisectes . . . . . 21.
Plantes peludes o pubescents, fulles lobades o pinnatisectes . . 24.

21 Plantes anuals, d'arrel prima; flors grogues, umbel·les de 15-30 radis, fulles 3-pinnatisectes, en lacínies filiformes . . . . **Anethum.**
Plantes perennes, d'arrel gruixuda. . . . . 22.

22 Llim del calze i involucre nuls, flors blanquinoses, pètals escotats, arrel tuberosa . . . . **Imperatoria.**
Llim del calze 5-dentat . . . . 23.

Umbel·líferes.

23 { Involucre oligopolifil, flors blanques, verdes o grogues; pètals escotats, **Peucedanum.**
Involucre nul, flors grogues, pètals enters . . . . **Férula.**

24 { Flors grogues, llim del calze nul o quasi nul, pètals enters . . 25.
Flors blanques, llim del calze 5-dentat, pètals escotats . . . 26.

25 { Involucre i petit involucre polifils, marge del fruit gruixut, convex; arrel gruixuda . . . . **Opopanax.**
Involucre i petit involucre nuls o 1-2-fils, marge del fruit prim i pla, arrel cònica . . . . **Pastinaca.**

26 { Involucre nul o bé oligofil, caduc; fruit glabre o breument pubescent, amb el marge pla i prim; arrel gruixuda . . . . **Heracleum.**
Involucre polifil, fruit eriçat o tuberculós, amb el marge convex, gruixut, blanquinós i tuberculós; arrel prima . . . . **Tordylium.**

27 { Llavor i freqüentment aquenis canaliculats a la cara commissural. 28.
Llavor i freqüentment aquenis plans a la cara commissural. . . 32.

28 { Fruit terminat per un bec 1-4 veg. més llarg que'ls aquenis, umbel·les de 1-3 radis, involucre nul o de 1 folíola, pinnatisecta . **Scandix.**
Fruit atenuat a l'àpex però no bequerut . . . . 29.
Fruit no atenuat a l'àpex, quasi dídim . . . . 31.

29 { Planta glabra, d'arrel bulbiforme; tronc afil a la base, fulles caulinars dividides en lacínies linears . . . . **Conopodium.**
Planta ± pilosa, d'arrel no bulbiforme; tronc fullós des de la base, fulles amb els segments ovats o lanceolats, incisodentats . . 30.

30 { Fruit oblongo-linear, de 6-15 mm., gris o groguenc a la maturitat; planta no aromàtica . . . . **Chaerophyllum.**
Fruit oblong, de 20-30 mm., nigro-olivaci a la maturitat; planta d'olor d'anís . . . . **Myrrhis.**

31 { Aquenis amb les 5 costelles dorsals molt sortides, les marginals imperceptibles; flors vírido-groguenques, umbel·les de 6-15 radis, involucre nul . . . . **Smyrnium.**
Aquenis amb les 5 costelles dorsals iguals, obtuses, undulato-fistonades; flors blanques, umbel·les de 10-20 radis, involucre oligofil, fulles 3-5 veg. pinnatisectes, troncs tacats de porpra . . . **Conium.**

32 { Pètals enters, amb la punta erecta o lleugerament inflexa . . 33.
Pètals enters, escotats o bilobats, amb 1 lòbul encorbat o caragolat cap endintre . . . . 35.

Umbel·líferes.

33 { Pètals ovats, umbel·les breument pedunculades, opositifòlies; involucre nul o bé oligofil, fruit comprimit; plantes de llocs humits, **Helosciadium.**
Pètals el·líptics, umbel·les llargament pedunculades; plantes dels prats de muntanya . . . . 34.

34 { Llim del calze nul, fruit el·lipsoide, aquenis amb les costelles carenades, involucre nul, petit involucre de 3-8 folíoles . . . **Meum.**
Llim del calze 5-dentat, fruit ovoide, aquenis amb les costelles gruixudes, carenades; involucre oligofil . . . . **Dethawia.**

35 { Llim del calze nul . . . . 36.
Llim del calze 5-dentat . . . . 47.

36 { Fruit quasi dídim, flors vírido-groguenques, pètals suborbiculars, enters o lleugerament escotats; plantes aromàtiques . . . . . . 37.
Fruit ovalat, oblongo-globulós; no dídim . . . . 38.

37 { Tronc finament estriat, fulles inferiors 2-3 pinnatisectes, umbel·les curtament pedunculades, involucre 1-3-fil, petit involucre polifil, **Petroselinum.**
Tronc sulcato-angulós, fulles inferiors pinnatisectes, umbel·les breument pedunculades, involucre i petit involucre nuls . . **Apium.**

38 { Pètals enters o caragolats cap endintre . . . . 39.
Pètals ± escotats, amb 1 lòbul inflex . . . . 41.

39 { Involucre i petit involucre polifils, flors d'un blanc verdós, planta carnosa, fruit ovoide, amb costelles tallants . . . . **Crithmum.**
Involucre nul o bé oligofil, fruit oblong, amb costelles obtuses . 40.

40 { Involucre i petit involucre nuls, flors grogues, pètals trasovats, fruit petit, aromàtic; plantes de més de 1 m. d'altura . **Feniculum.**
Involucre nul o bé oligofil, petit involucre polifil, flors groguenques, verdoses; pètals lanceolats; fruit gran, no aromàtic . . **Xatardia.**

41 { Fruit globulós, costelles sortides, espesses, carenades, les marginals més gruixudes; involucre nul o monofil, petit involucre de 3-5 folíoles linears, reflexes . . . . **Æthusa.**
Fruit ovoide o bé oblong, comprimit o de secció circular . . 42.

42 { Costelles del fruit sortides, subalades; umbel·les de 12-40 radis, involucre nul o bé oligofil, llim del calze nul . . . . 43.
Costelles del fruit obtuses o filiformes . . . . 44.

43' Flors verdoses, pètals ovats o bé oblongs, quasi enters, asseguts, de base ampla i truncada; estils més curts que l'estilopodi, fulles de contorn oblong . . . . **Silaus.**
Flors blanques, pètals trasovats, escotats, breument unguiculats; estils més llargs que l'estilopodi, fulles de contorn triangular, **Ligústicum.**

44 Folíoles de l'involucre 3-fides o 5-fides, pètals bilobats, desiguals; llim del calze nul, umbel·les de 10-80 radis . . . . **Ammi.**
Folíoles de l'involucre nul·les o enteres, pètals escotats . . . 45.

45 Arrel fibrosa o fusiforme, umbel·les de 6-15 radis, fulles 2-pinnatisectes, amb lacínies linears o capil·lars . . . . **Carum.**
Arrel cònica o fusiforme, segments de les fulles ovats o bé oblongs. 46.

46 Pètals bífids, blancs; involucre i petit involucre oligofils, umbel·les de 3-6 radis, arrel cònica . . . . **Sison.**
Pètals escotats, blancs o rosats; involucre i petit involucre nuls, umbel·la de 6-30 radis, arrel fusiforme . . . . . . **Pimpinella.**

47 Pètals enters, caragolats cap endins; flors blanques, umbel·les de 12-25 radis, involucre nul o bé oligofil, fruit el·lipsoide, costelles filiformes . . . . **Endressia.**
Pètals ± escotats, amb 1 lòbul inflex; flors blanques o rosades. 48.

48 Fruit subglobulós, umbel·les de 8-20 radis, involucre i petit involucre polifils, amb les folíoles grans i reflexes; plantes de llocs humits. **Sium.**
Fruit ovoide o bé oblong . . . . 49.

49 Dents del calze acrescents, fruit oblong, no contret a l'àpex; estils per lo menys tan llargs com la meitat del fruit, umbel·les de 2-30 radis, involucre nul o bé oligofil . . . . **Œnanthe.**
Dents del calze no acrescents, fruit contret a l'àpex . . . . 50.

50 Fruit comprimit, costelles un xic sortides, iguals; pètals bífids, umbel·les de 5-10 radis, involucre nul o bé oligofil . . . **Ptychotis.**
Fruit no comprimit, costelles gruixudes, les laterals generalment més amples; pètals escotats, umbel·les de 3-40 radis, involucre nul o polifil . . . . **Séseli.**

Gènere 275. — DAUCUS L.

(*Daucos* i *daucum*, δαῦκον Plin., la pastanaga, la pastinaca dels llatins; Apul. porta les formes *daucion* i *daucites;* ho deriven de un δαίω, que vol dir encendre, pels seus efectes medicinals.)

Flors blanques o rosades, involucre i petit involucre polifils, amb les bràcties del primer pinnatisectes i les del segon enteres o trífides; calze de

5 dents molt curtes, pètals escotats, els exteriors freqüentment radiants, bífids; estils curts; fruit ovoide, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes i eriçades de vetes divergents, les 4 secundàries alades i amb una filera d'agullons: herbes aspres, amb freqüencia biennals, d'arrel cònica i fulles 2-3-pinnatisectes.

1 { Fulles consistents o subcarnoses, bipinnatisectes; radis de les umbel·les fructíferes robustos; bràcties del petit involucre lanceolades, consistents . . . . 2.
Fulles blanes o poc consistents; radis de les umbel·les fructíferes febles, contrets en niu d'ocell; bràcties del petit involucre linears o lanceolades, primes . . . . 3.

2 { Flor central no purpurina; umbel·les fructíferes planes o convexes; fulles radicals de contorn ovalat, bipinnatisectes, consistents; plantes de 10-30 cm. . . . . **D. gúmmifer.**
Flor central purpurina; umbel·les fructíferes còncaves; fulles radicals de contorn triangular, bipinnatisectes, subcarnoses; plantes de 30-80 cm. . . . . **D. Gingidium.**

3 { Flor central no purpurina; umbel·les petites, de 10-15 radis, prims; fulles inferiors oblongues, bipinnatisectes . . . . **D. marítimus.**
Flor central de la umbel·la purpurina . . . . 4.

4 { Base de la umbel·la dilatada; fulles triangulars, tripinnatisectes; petit involucre més llarg que les umbel·les . . . . . **D. máximus.**
Base de la umbel·la no dilatada, fulles oblongues, bipinnatisectes; petit involucre més curt que les umbel·les . . . . . **D. Carota.**

D. gúmmifer

1,127. — D. gúmmifer Lamk.

(liter. que porta goma: s'ha compost de gummi (κόμμι), *la goma.)*

Biennal, tronc de 1-3 dm., flexuós, gruixut, xaparro, ramificat, amb les branques esteses, aspres; fulles inferiors de *contorn ovalat, 2-pinnatisectes,* de segments *ovats* o bé *oblongs, pinnatipartits,* amb les divisions *dentato-mucronades,* les superiors assegudes, amb beina dilatada, totes consistents; flors *blanques* o vermelloses, les exteriors radiants, la central *no purpurina;* umbel·les fructíferes *planes* o *convexes,* radis forts, base de la umbel·la *no dilatada;* involucre més curt que

la umbel·la, de bràcties pinnatisectes; petit involucre de bractèoles *lanceolato-apiculades*, les externes 2-3-dentades; fruit *ovoide, amb agullons més curts que l'amplada del fruit,* terminats per 1-3 puntes rectes o ganxudes.

Geografia. — Roques del litoral: La Escala, Cadaqués.=La Selva (Vay.), Argelès (Conil! in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

D. Gingidium

1,128. — D. Gingidium L.

(gingidion, γιγγίδιον, Plin., *la xicoira; la pastanaga silvestre.)*

Biennal, tronc de 3-8 dm., piloso-híspid, erecto-flexuós, de branques dretes; fulles *subcarnoses,* de pecíols molt pilosos, les inferiors de *contorn triangular, 2-pinnatisectes,* de segments *ovats, pinnatífids* o *pinnatipartits,* amb les divisions *fistonades, mucronulades,* les superiors assegudes, amb beina dilatada; flors *blanquinoses,* petites, les exteriors *apenes radiants,* la central estèril *purpurina;* radis forts, no encorbats en les umbel·les fructíferes *en niu d'ocell;* base de la umbel·la *no dilatada,* involucre més curt que la umbel·la, de bràcties *pinnatisectes,* amb el pecíol comú ample, estriat, blanquinós pel marge; divisions lanceolato-acuminades, petit involucre de *bractèoles lanceolato-agudes,* 1-3-*dentades;* fruit *ovoide, petit, amb agullons iguals a l'amplada del fruit, alenats.*

Geografia.—Roques del litoral: Blanes, abundant a la roca *Palomera,* Lloret de Mar, a Sta. Cristina.=Calella; Blanes (Salv.!); S. Feliu de Guíxols, Cadaqués, La Selva, Port-Vendres (Bub.). — Juny-Ag.

D. marítimus

1,129. — D. marítimus Lamk. — Raça del D. Carota L., apud Rouy.

(per la seva estació a la vora del mar.)

Biennal, tronc de 3-4 dm., ramificat, de branques pàtulo-erectes; fulles inferiors blanes, 2-*pinnatisectes,* de segments *lanceolats, curts,* les superiors assegudes, amb beina estreta i segments *linears;* flors *blanques* o vermelloses, les exteriors no radiants, la central *no purpurina;* umbel·les mitjanes, de 10-15 radis

prims, no encorbats; base de la umbel·la *no dilatada,* involucre més curt que les umbel·les, de bràcties pinnatisectes, amb els segments linear-acuminats; bractèoles del petit involucre enteres, linear-acuminades, estretament vorejades de blanc; fruit *ovoide,* amb agullons *alenats, ganxuts, quasi de l'amplada del fruit.*

β *serratus* Lge. — La major part del fruit amb agullons curts, ascendents, dentiformes, confluents a la base.

Geografia. — Roques marítimes del litoral de Barcelona.
La β *serratus* Lge. — *D. serratus* Moris, a Lloret de Mar (Csta.). — Maig-Juny.

D. máximus

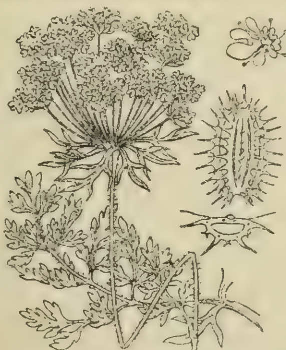
1,130. — D. máximus Desf.

(per la talla gegantesca.)

Sinonímia. — Pastanaga; *cast.* guitamo.

Biennal, tronc de 8-15 dm., dret, pelut a la base, de branques pàtulo-erectes; fulles blanes, de pecíol i nervis peluts, les inferiors de contorn *triangular, 3-pinnatisectes,* de segments *ovats, inciso-dentats,* de dents agudes, les superiors assegudes, amb beina llarga, estriada i segments més curts; flors *blanques,* les exteriors *radiants,* la central *purpurina;* umbel·les fructíferes grans, radis nombrosos, desiguals, encorbats *en niu d'ocell;* base de la umbel·la *molt dilatada,* involucre de bràcties pinnatisectes, segments linear-acuminats, involucre petit, poc més llarg que les umbel·les, de bractèoles enteres o pinnatífides, molt desiguals, escarioses al marge i pestanyoses; fruit *ovoide, petit, amb agullons ganxuts, dilatats a la base, més llargs que l'amplada del fruit.*

Geografia. — Cultivada i alguna vegada subespontània al litoral. — Abr.-Jul.

D. Caróta

1,131. — D. Caróta L.

(significa una llegum o verdura ap. Apic.; ho deriven del celta kar, *vermell, com* beta.)

Sinonímia. — Pastanaga, bufanaga; *cast.* zanahoria; *fr.* la carotte; *angl.* carrot. V. *Sium.*

Biennal, tronc de 3-10 dm., dret, aspre, estriat, ramificat, de branques esteses; fulles blanes, les inferiors de contorn *oblong*, 2-*pinnatisectes*, de segments *ovats* o bé *oblongs*, *inciso-dentats*, les superiors assegudes sobre una beina curta, de segments linears; flors blanques o rosades, les exteriors radiants, la central ordinàriament *purpurina;* umbel·les fructíferes grans, de 20-40 radis molt desiguals, *encorbats en niu d'ocell;* base de la umbel·la *no dilatada*, involucre polifil, de bràcties *pinnatisectes*, de segments amplament membranoso-blanquinosos al marge, linear-alenats; petit involucre tan llarg com les umbel·les, de bractèoles enteres, 3-fides, subulato-acuminades; fruit *el·lipsoide, mitjà*, amb agullons alenats, distints a la base, de l'amplada del fruit.

Geografia. — Terres cultivades i ermots des del litoral fins als Pireneus. — Juny-Set.

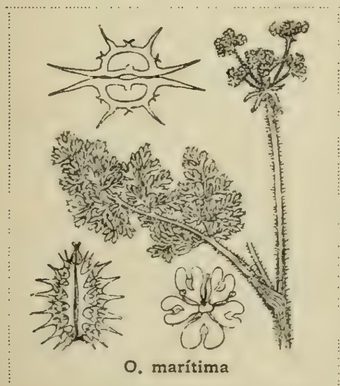
Gènere 276. — ORLAYA Hoffm.

(En memòria de Orlay, un metge de Moscou.)

Flors blanques o vermelloses, en umbel·les opositifòlies, de 2-5 radis; involucre i petit involucre polifils, de bràcties enteres, rarament trífides; calze amb 5 dents, triangular-alenades; pètals escotats, amb una punta inflexa, els exteriors radiants, bífids; fruit ovoide o bé oblong, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, eriçades de vetes recorbades, les 4 secundàries carenades, amb 2-3 rengles d'agullons: herbes anuals, d'arrel cònica i fulles 2-3 pinnatisectes de segment curt.

1 { Radis de les umbel·les molt desiguals, flors molt petites, les exteriors apenes radiants; estils més curts que l'estilopodi, bràcties involucrals herbàcies; plantes peludes . . . . . . **O. marítima.**
Radis de la umbel·la quasi iguals, flors bastant grans, les exteriors radiants; estils més llargs que l'estilopodi, bràcties involucrals escarioses al marge: plantes glabrescents . . . . 2.

2 { Umbel·les de 2-3 radis, involucre de 2-3 bràcties; flors perifèriques, 2-3 veg. majors; fruit oblong, poc atenuat a l'àpex, **O. platycarpos.**
Umbel·les de 2-5 radis, involucre de 5-8 bràcties; flors perifèriques, 7-8 veg. majors; fruit ovoide, molt atenuat a l'àpex, **O. grandiflóra.**

O. marítima

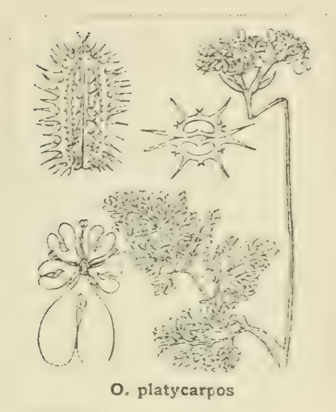
1,132. — O. marítima Koch.

(per l'estació de la planta.)

Tronc de 5-15 cm., vírido-cendrós, pubescent, ramificat des de la base; branques ascendents, fulles llargament peciolades, 2-3-pinnatisectes, amb les divisions curtes, oblongues o linears; flors blanques o vermelloses, petites, apenes radiants; umbel·la terminal breument pedunculada, les laterals sostingudes per peduncles robustos, llargs, subescapiformes, cilíndrics, pubescents, estriats, 2-6 *radis molt desiguals*, el central molt curt; radis de les umbel·les *iguals*, involucre de

2-5 bràcties desiguals, linear-acuminades, enteres o 2-3-fides, *herbàcies;* petit involucre semblant a l'involucre, però de bractèoles generalment enteres; dents del calze triangulars, estils *més curts* que l'estilopodi cònic; fruit *el·lipsoide*; agullons *dilatats a la base i ganxuts en estrella a l'àpex.*

Geografia. — Comú als arenals marítims de tot el litoral. — Abr.-Juny.

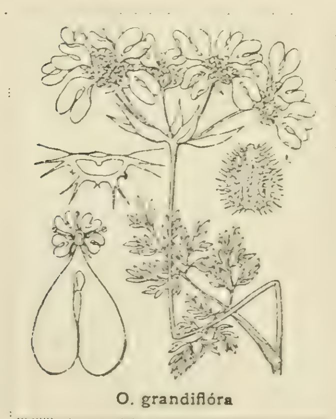

O. platycarpos

1,133. — O. platycarpos Koch.

(de fruit oblong, aplanat; format com platyphyllon, *que ja's troba en grec; nom d'una eufòrbia de fulles amples.)*

Tronc de 2-4 dm., verd clar, dret, suberiçat, ramificat, de branques ascendents; fulles inferiors llargament peciolades, les superiors assegudes en una beina amplament escariosa al marge, 2-3-*pinnatisectes*, en divisions oblongues, curtes; flors *blanques* o rosades, pètals de les exteriors 2-3 veg. més grans; umbel·les llargament pedunculades, peduncles relativament primets, estriats, glabrescents, 2-5 *radis quasi iguals;* involucre i petit involucre de 2-3 bràcties, *amplament escarioses* al marge, lanceolades i ordinàriament enteres; dents del calze *alenades*, estils *molt més llargs* que l'estilopodi; fruit *oblong, gros, poc atenuat a l'àpex;* agullons *vermellosos; un poc dilatats a la base, ganxuts a l'àpex, de l'amplada del fruit.*

Geografia. — Terres de conreu i llocs herbosos: Terrassa r., sembrats de S. Llorenç del Munt i de l'Ubach; Gelida, litoral de Barcelona, r. (Salv.!); Espluga de Francolí, Aiguafreda (Llen.!). — Juny.

O. grandiflóra

1,134. — O. grandiflóra Hoffm.

(de flors grans; terme botànic modern, no clàssic; cf. parviflora.) (1)

Tronc de 2-4 dm., verd clar, dret, ramificat; branques ascendents, glabres; fulles inferiors peciolades, les superiors assegudes en una beina escariosa al marge, aquelles 3-*pinnatisectes;* divisions linear-lanceolades, curtes, mucronulades; flors *blanques*, pètals de les exteriors 7-8 veg. més grans; umbel·les llargament

(1) *Multiflórus*, l'emplea Isid.

pedunculades, peduncles primets, estriats, glabres, 2-8 *radis quasi iguals;* involucre i petit involucre *de* 5-8 *bràcties, amplament escarioses* al marge, enteres, les del primer lanceolato-acuminades, les del segón el·líptico-acuminades; dents del calze alenades, estils *molt més llargs* que l'estilopodi discoidal; fruit *ovoide, grosset, atenuat a l'àpex;* agullons *blanquinosos, no dilatats a la base, alenats, ganxuts, més curts que l'amplada del fruit.*

Geografia. — Terres calisses i argiloses: Vallvidrera; freqüent prop Barcelona (Salv.!); comú des de Tarragona a Vilaller, Castanesa i demés valls pirenenques (Csta.); Creixenturi, S. Joan de les Abadesses, a Ripoll, Camprodón (Vay.), Cardona, camí de Serrateix a Berga (Puj. C.), Espluga de Francolí, Vall d'Aran, les Bordes (Llen.!), entre Salardú i Tredós (Coste et Soulié). — Abr.-Ag.

Gènere 277. — DURIEUA Boiss. et Reut.

(Michel Charles Durieu de Maisonneuve, 1796-1878, eminent botànic, benemèrit de la Flora del S. de França, d'Espanya i sobre tot de l'Algèria, en lloc de *Duriea* (1).)

Flors blanques, petites, en umbel·la, assegudes, opositifòlies, de 3-5 radis molt desiguals; bràcties de l'involucre desiguals, alguna petita, entera, linear, altres semblants a les fulles caulinars; petit involucre de 3-5 bractèoles linear-lanceolades, enteres o pinnatífides; llim del calze nul, petals petits, quasi orbiculars, escotats i terminats per un lòbul inflex, pestanyosos; estils molt curts, divergents; fruit oblong, comprimit; cara commissural de la llavor quasi plana, costelles primàries cobertes de vetes blanques, pluriseriades, les 4 secundàries amb agullons daurats, uniseriats, distints a la base, estrellats i ganxuts a l'àpex, iguals o més llargs que l'amplada del fruit: herbes anuals, arrel cònica, tronc de 12 dm., dret o ascendent, flexuós, simple o ramificat des de la base, hispídulo-escabrós, com tota la planta; fulles totes peciolades, de contorn lanceolato-ovat, 2-3-pinnatisectes, de divisions lanceolato-linears, curtes, petites.

D. hispánioa

1,135. — D. hispánica Boiss. et Reut. — Daucus Durieua Wk. Cáucalis hispánica Lamk.

*(dedicada per Willkomm a Durieu, com l'*Isoetes Duriei.)

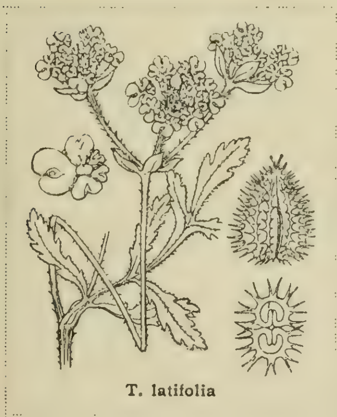
Geografia.—Barcelona, al peu del barranc de Nova-Belén, vessant meridional del Tibidabo (Senn.!, Llen.!, Cad.) legi 22 Maj. 1910. Vid. Pau. Muntanyes de Poblet (Font).

(1) Seguint a *Jussieua,* ortografia variada que ja no era segura per al mateix Linn.

Gènere 278. — TURGENIA Hoffm.

(Nom llatinitzat per ésser dedicada a Turgeneff, estadista conseller rus.)

Flors vermelles o rosades, en umbel·les llargament pedunculades, opositifòlies, de 2-4 radis desiguals, robustos; involucre i petit involucre de 2-4 bràcties iguals, oblongues, enteres, amplament escarioses al marge; calze de 5 dents setàcies, pètals trasovats, escotats, amb la punta inflexa, els exteriors radians, bífids; estils curts, drets; fruit ovoido-acuminat, gros, comprimit, de secció transversal en forma de 8; aquenis amb 9 costelles quasi iguals, les marginals amb agullons curts, uniseriats, els altres amb agullons robustos, alenats, 2-3-seriats; herbes anuals, de rel cònica, tronc de 2-5 dm., dret, ramificat, solcat, híspido-escabrós, com tota la planta; fulles pinnatisectes, de segments oblongs, inciso-asserrats.

T. latifolia

1,136. — T. latifolia Hoffm.

(de fulles amples; correspòn a platyphyllos.)

Sinonímia. — Cadells, catxurros; *cast.* cadillos, quijones.

Geografia. — Camps argiloso-calissos: Sembrats de Montjuic; Bages, Pla del Llobregat, Vallès, la Segarra (Csta.); Manresa, Navarcles, Castellgalí (Font), prop Ardèvol (Puj. C.) i Llers (Senn.). — Maig-Ag.

N. B. Sembla poc comú.

Gènere 279. — CÁUCALIS L.

(καυκαλίς Plin., herba semblant al fonoll: assimilat al *C. grandiflóra:* ho fan venir d'un κέω o κείω (κεῖμαι, cf. el cementiri), ajeure's o dormir, per l'*hàbit* humil de la planta o perquè s'agafa als que passen i la toquen (1).)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 2-4 radis quasi iguals; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre polifil; calze amb 5 dents lanceolades, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa, els exteriors radiants, bífids; fruit oblong o el·lipsoide, comprimit, de secció transversal el·líptica; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, cobertes de vetes, les 4 secundàries més sortides, amb llargs agullons, 1-3-seriats; herbes anuals, de rel cónica, fulles 2-3 pinnatisectes.

1 { Umbel·les llargament pedunculades, generalment de 3 radis; fruit el·lipsoide, gros (8-10 mm.); costelles secundàries amb agullons robustos, ganxuts, 1-seriats . . . . **C. daucoídes.**
Umbel·les curtament pedunculades, generalment de 2 radis; fruit oblong, petit, 4-5 mm.; costelles secundàries amb agullons prims, rectes, 2-3-seriats . . . . **C. leptophylla.**

C. daucoídes

1,137. — C. daucoídes L.

(per les fulles de daucus, *doncs, semblança.)*

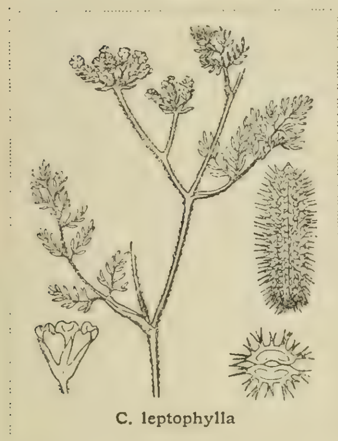
Sinonímia. — Cadells; *cast.* cadejos, cadillos, cachurrera menor.

Tronc de 1-4 dm., dret i ascendent, simple o ramificat des de la base, glabrescent o híspidul a la part inferior; fulles inferiors peciolades, 2-3 pinnatisectes, amb els últims segments linears, enters o incisos, mucronulats; flors *blanques* o rosades, en umbel·les llargament pedunculades, ordinàriament de 3 radis robustos; involucre nul o monofil, bractèoles del petit involucre desiguals, criçades; estils divergents, iguals a l'estilopodi, cònic; fruit *el·lipsoide,* llarg, de 8-10 mm., *atenuat pels 2 caps, coronat per les dents lanceolato-obtusiúscules*

(1) El nom alemany del *Cáucalis* és die Haftdolde, això és, umbel·lífera que s'enganxa; anglès: bur-parsley.

del calze; costelles primàries adornades de puntes engruixides a la base, les secundàries amb un rengle d'agullons robustos, rectes, ganxuts, tant o més llargs que la amplada del fruit.

Geografia. — Terres arenoso-estèrils, des del litoral al Pireneu. — Maig-Juny.

C. leptophylla

1,138. — C. leptophylla L. — C. parviflóra Lamk.

(leptophyllon (λεπτόφυλλον) *Plin.; també una eufòrbia, com* platyphyllon; *minor* o *minus, llatí: així* lepton centaurion *és la centaura menor o petita, Plin.)*

Tronc de 1-4 dm., dret, flexuós, ramificat, aspre, amb petits pèls setiformes, aplicats, reflexos; fulles inferiors peciolades, petites, 2-pinnatisectes, de segments linears obtusiúsculs, híspids; flors *blanques* o rosades, petites; umbel·les curtament pedunculades, ordinàriament de 2 radis robustos, curts; bractèoles del petit involucre escarioses al marge, eriçades, acuminades; estigmes asseguts sobre l'estilopodi cònic; fruit *linear-oblong,* de 4-5 mm., poc alenat pels caps, *coronat per les dents linear-acuminades del calze, amb les costelles primàries adornades de puntes curtes, alenades, i les secundàries de* 2-3 *rengles d'agullons prims, drets i molt aspres.*

Geografia. — Llocs pedregosos, àrids: Montcada, vores dels camins, boscos de l'Ubac, cap a la Portella; Montsant (Csta.), Cardona (Puj. C.!), Montserrat (Marcet), Organyà (Bubani). — Juny-Jul.

Gènere 280. — TORILIS ADANS.

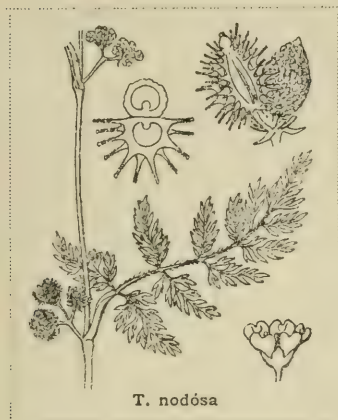
(Tractant-se de Adanson, es forjava els noms; Gaertner l'adopta, junt amb altres botànics; probablement no tenen sentit de res, si no és barreja o composició de *Tordylium* i *Cáucalis.)*

Flors blanques o rosades, petites, en umbel·les de 2-12 radis; involucre nul o bé 1-5-fid, petit involucre polifil, calze de 5 peces lanceolades, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa; els exteriors freqüentment radiants, bífids; fruit ovoide, petit, un poc comprimit, de secció transversal el·líptica; costelles primàries filiformes, eriçades de petites puntes, les secundàries imperceptibles, cobertes d'agullons o tubèrculs multiseriats; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc primet, aspre, cobert de petits agullons aplicats, reflexos; fulles inferiors 2-pinnatisectes.

1 { Umbel·les opositifòlies, assegudes o breument pedunculades, de 2-3 radis; aquenis centrals tuberculosos, els perifèrics solament per la cara interna . . . . **T. nodosa.**
Umbel·les terminals llargament pedunculades, aquenis coberts d'agullons tuberculosos per la cara interna . . . . 2.

2 { Umbel·les de 2-4 radis, aquenis tuberculosos per la cara interna i coberts d'agullons per fora, fulles dimorfes, les inferiors 2 pinnatisectes i les superiors simples 3-sectes . . . . **T. heterophylla.**
Umbel·les de 3-12 radis, aquenis totalment coberts d'agullons, fulles totes 2-pinnatisectes . . . . 3.

3 { Involucre nul, de 1-2 bràcties curtes; umbel·les de 3-8 radis; flors perifèriques més grans, agullons del fruit rectes i abultats a l'àpex, **T. helvética.**
Involucre de 4-5 bràcties alenades, umbel·les de 5-12 radis, flors quasi totes iguals; agullons del fruit curvato-ascendents o aprimats a la punta . . . . **T. Anthriscus.**

T. nodósa

1,139. — T. nodósa Gaertn. — Tordylium nodosum L.

(de nodus, *nus; nuosa.)*

Tronc de 1-4 dm., ramificat; branques nombroses i difuses; fulles inferiors llargament peciolades, 3-pinnatisectes, de segments linears, enters o incisos, ciliato-mucronulats; flors *blanques* o rosades, iguals, regulars; umbel·les petites, opositifòlies, sentades o amb 2, rarament 3 radis molt curts, robustos i desiguals, híspids; involucre nul, bractèoles del petit involucre linears, desiguals, més llargues que'ls pedicels; estils molt curts, drets; estilopodi cònic; fruits *ovoides,* petits, *els centrals tuberculosos, els perifèrics tuberculosos per la cara interna* i coberts per fora d'*agullons* drets, alenats, ganxuts i molt aspres.

Geografia.—Comuníssima en paratges herbosos des del litoral al Pireneu.—Maig-Juny.

T. heterophylla

1,140. — T. heterophylla Guss.

(de fulles variables; pròpiament d'una altra mena, i fins d'una sola en comparació d'una altra que's pren per la ordinària i regular.)

Tronc de 2-5 dm., dret, ramificat; branques pàtulo-erectes; fulles *dimorfes,* les inferiors bipinnatisectes, de segments ovato- o bé oblongo-partits, amb les divisions enteres o inciso-dentades, mucronulades, les fulles superiors enteres o 3-sectes, de segments linears-enters o denticulato-asserrats; flors *blanques* o rosades, les perifèriques un poc irregulars; umbel·les terminals, llargament pedunculades, de 2-4 radis prims, quasi iguals; involucre nul, bractèoles del petit involucre linears, quasi iguals, eriçades, més llargues que'ls pedicels i més curtes que'ls radis; estils drets, divergents; estilopodi discoidal, fruit *ovoide,* petit; aquenis *coberts de petits tubèrculs cònics per la cara interna i d'agullons alenats, molt escabrosos i ganxuts per la part externa.*

Geografia. — Llocs secs i àrids: Montserrat, Ubac, Montseny.=Cordillera del Tibidabo, S. Gervasi, Sarrià, Valldoreix (Senn.), la Sellera (Cod.!), Manresa i altres llocs de Bages (Font). — Juny.

T. helvética

1,141. —T. helvética Gmel. —T. inféstа Hoffm.

(Helvetii, *són els suïssos; Gillet posa* infecta; infestus *significa maligne i enemic*; cf. stérilis.)

Tronc de 2-5 dm., dret, ramificat; branques freqüentment esteses, fulles 2-pinnatisectes, de segments ovato-lanceolats, inciso-dentats, el terminal de les fulles superiors més llarg; flors *blanques*, les exteriors irregulars, més grans, radiants; umbel·les terminals llargament pedunculades, *planes*, de 3-5 radis, prims, quasi iguals; involucre nul o 1-3-fil, bractèoles del petit involucre linears, eriçades; estils drets, divergents, eriçats a la base, més llargs que l'estilopodi discoidal; fruit *ovoide, totalment recobert d'agullons drets, ganxuts, aspres, tan llargs com l'amplada del fruit.*

—Raça *T. neglécta* Roem. et Sch. — Segments de les fulles més grans i més llargs, flors exteriors molt radiants, fruit més gros, estils 3-5 veg. més llargs que l'estilopodi.

Geografia. — Camps àrids i llocs estèrils: al Vallès, comú per llocs herbosos; Bages, Penadès *et alibi.* = Regió mitjana (Csta.); Olot, Sagaró, Lladó (Vay.) *et alibi.*

La raça *T. neglécta* Roem. et Sch., comú als voltants de Tarrassa. = Camps de Barcelona, Falset, Ciurana, Espluga de Francolí (Csta.). — Maig-Jul.

T. Anthriscus

1,142. —T. Anthriscus Gmel.

(anthriscum, ἄνθρισκον, *una planta umbel·lífera.)*

Sinonímia. — *Cast.* quijones, pie de gallina, encilla.

Tronc de 5-10 dm., dret, ordinàriament ramificat des de la base; branques pàtulo-erectes, fulles 2-pinnatisectes, segments ovato-lanceolats, pinnatífids o profundament dentats, el terminal lanceolato-allargat; flors *blanques* o vermelloses, quasi regulars; umbel·les terminals, llargament pedunculades, *convexes*, de 5-12 radis filiformes, quasi iguals; involucre de 4-5 bràcties alenades, bractèoles d'igual forma, més curtes que'ls pedi-

cels; estils estesos, glabres; estilopodi cònic, fruit *ovoide,* totalment cobert d'*agullons curvato-ascendents,* de punta fina, *recta, igualant apenes la meitat de l'amplada del fruit.*

Geografia. — Vores dels camins, des del Montserrat al Pireneu, però menys freqüent que'ls anteriors; Tossals del Bergadà (Puj. C.!); la Sellera, r. r, (Cod.!); S. Hipòlit de Voltregà, Ripoll (Senn.!). — Maig-Jul.

Gènere 281. — BÍFORA Hoffm.

(Interpreten que té dues portes per les obertures o forats que presenta el fruit dídim, com si diguéssim els dos forats del nas.)

Flors blanques, en umbel·les de 2-7 radis, quisi iguals, involucre i petit involucre nuls o 1-fils, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, iguals o els exteriors radiants; fruit *dídim*, glabre; aquenis globulosos, reticulato-rugosos, amb 5 solcs i costelles quasi imperceptibles: herbes anuals, primes, de rel cònica; fulles 1-2-pinnatisectes, de segments tripartits i divisions linears.

1 { Umbel·les de 2-3 radis curts (4-5 mm.); umbèl·lules de 2-3 flors totes fèrtils; pètals quasi iguals, estil igual a l'estilopodi, fruit escotat per la base i mamellut a l'àpex . . . . . . **B. testiculáta.**
Umbel·les de 5-7 radis llargs (7-20 mm.); umbèl·lules multiflores, amb les flors centrals estèrils; pètals perifèrics radiants, estil 3 veg. més llarg que l'estilopodi, fruit escotat pels dos caps . **B. radians.** }

B. testiculáta

1,143. — B. testiculáta DC.

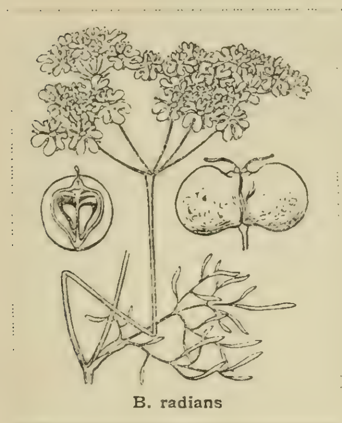
(de dues bosses; cf. testiculáta (herba) *Apul., que és la mercurial mascle* [1].*)*

Sinonímia. — *Cast.* cilantro menor.

Tronc de 2-3 dm., dret, solcat, ramificat; fulles basilars pinnatisectes, segments cuneïformes, 3-partits, inciso-dentats, les caulinars 3-pinnatisectes, de segments linear-aguts; flors *quasi iguals*, umbel·les de 2-3 *radis curts*, umbèl·lules de 2-3 flors, totes fèrtils; involucre i petit involucre monofil, estil igual al *filopodi*, fruit molt rugós, *escotat a la base, amb un petit mamelló cònic a l'àpex:* planta pudenta o fètida.

Geografia.—Camps del litoral i del Vallès i Bages.=Calella (Cuní); Pedrafita (Puigg.!); Marlès, Casserres, Serrateix, Espunyoles, Avià, Berga, cap a Sallent (Puj. C.!); Solsona (Bub.); la Sellera, r. (Cod.!); la Cènia (Llen.!). — Abr.-Maig.

(1) Cf. *Verónica dídima; Orchis.*

B. radians

1,144. — B. radians Bub.

(de radius, *radi o raig; per les flors de la perifèrie que són així.)*

Tronc de 2-4 dm., dret, prim, fortament solcat, ramificat; fulles basilars pinnatisectes, les caulinars 2-pinnatisectes, de segments estretament linears; flors perifèriques *radiants,* umbelles de 5-7 *radis bastant llargs, prims;* umbèl·lules *multiflores,* de flors centrals quasi regulars, estèrils; estil 3 veg. més llarg que l'estilopodi; fruit escotat pels 2 caps, no mamellut a l'àpex.

Geografia.—Tarrassa r. i tal veg. importat, maj. 1905 *legi.* Probablement dintre de Catalunya (Csta.); al baix Aragó, cap a Peñarroya (Loscos!). — Maig-Juny.

Gènere 282. — CORIANDRUM L.

(Grec κορίαννον; es fa venir de κόρις, la xinxa, per l'olor que fa la planta fresca i aixafada, i ἄννον, el lli (1).)

Flors blanques o vermelloses, les exteriors radiants, en umbel·les de 3-8 radis un poc desiguals, prims; involucre nul o 1-fil, petit involucre de 3-5 bractèoles linears, curtes, reflexes, unilaterals; calze de 5 dents lanceolades, desiguals, persistents; pètals escotats, els exteriors més grans, 2-fids; estils drets, divergents, més llargs que l'estilopodi cònic; fruit subglobulós, aromàtic, glabre; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries flexuoses, deprimides, les 4 secundàries carenades; herbes anuals, pudentes, d'arrel cònica, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, violat a la base, glabre, ramificat; fulles inferiors pinnatisectes, de segments ovato-cuneïformes, inciso-dentats, les superiors 2-3-pinnatisectes, amb les divisions estretament linears, agudes.

C. satívum

1,145. — C. satívum L.

(que's cultiva, comú.)

Sinonímia. — Celiandria; *cast.* cilantro.

En la preparació de l'aigua de melissa o dels carmelites hi entra aquest fruit.

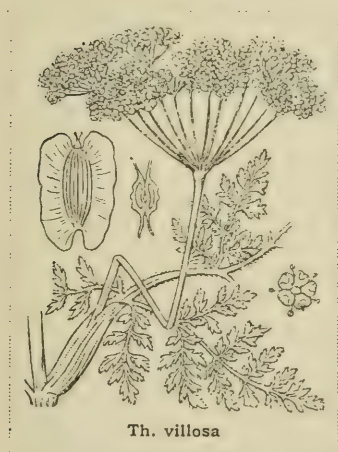
Geografia. — Comú a Sardanyola i Ripollet, on s'havia cultivat. = Cultivat i espontani a l'Empordà, al Vallès, Martorell (Salv.!). — Maig-Juny.

(1) El fruit és aromàtic i s'en fan confits, servint per a corregir el gust del ruibarbre i senet. V. *Arcangeli.*

Gènere 283. — THAPSIA L.

(θαψία Plin. és una espècie de fèrula o la llavor de la fèrula, trobada a l'illa de Thapsos.)

Flors grogues, en umbel·les grans, de 12-25 radis iguals, llisos, les umbel·les laterals més petites, freqüentment estèrils; involucre i petit involucre nuls; calze de 5 dents molt petites, pètals el·líptics, enters, amb una punta inflexa; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; frut deprimit, oval, escotat pels dos caps; aquenis de 9 costelles, les 5 primàries filiformes, les dues marginals amplament alades; ales grogues, estriades transversalment, tan amples com el fruit o més, les altres 2 ales subfiliformes: herbes perennes, de rizoma gruixut, tronc de 5-10 dm., dret, robust, estriat, glabre; fulles glauques, les inferiors grans, gruixudetes, peciolades, piloso-eriçades, de contorn ovat, 2-3-pinnatisectes, de segments oblongs, inciso-dentats, de lòbuls mucronulats, les superiors reduïdes a una beina, lanceolato-acuminada, groguenca.

Th. villosa

1,146. — Th. villosa L.

(de villus, *peluda; és terme de botànica, prop. cabellut.)*

Sinonímia. — Croca, baladre (a la Segarra); *cast.* cañaheja, candileja, zumillo; *fr.* faux fenouil; *angl.* deadly carrot (és a dir pastanaga mortal) [1].

Geografia. — Boscos de les cordilleres litoral i de l'interior, arribant fins a Talamanca; cap a l'Empalm; abundant als boscos del N. de Tarrassa. — Juny-Ag.

(1) La Th. gargánica L. dóna la ben coneguda resina de tàpsia, que els àrabs anomenen bou nefa, Bou-Nefaâ (deu o pare de la salut), de l'Algèria.

Gènere 284. — LASERPITIUM L.

(O *laser picium,* la pl. que dona el benjuí; el laser o silphium, suc d'una esp. de fèrula; el laser d'Hèrcules, μαγύδαρις, i la fulla máspetum; caulias succus Plin., com *rhizias,* el suc de les roses: *lac serpitium.)*

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 10-50 radis; involucre i petit involucre quasi sempre polífid; calze de 5 dents petites, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors poc o gens radiants; fruit ovalat o bé oblong, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, les 4 secundàries alades; herbes perennes, robustes, de fulles 2-5 pinnatisectes.

1 { Involucre 1-3-fil, caduc; fulles inferiors 3-ternatisectes, de pecíol comprimit . . . . **L. Nestleri.**
Involucre polifil, persistent, fulles inferiors 2-5-pinnatisectes . . 2.

2 { Bràcties de l'involucre pestanyoses, fulles inferiors 4-5-pinnatisectes, últimes divisions lanceolato-linears, pecíol cilíndric, ales marginals del fruit més amples . . . . **L. gállicum.**
Bràcties de l'involucre glabres, fulles inferiors 2-3-pinnatisectes, últimes divisions oblongues o bé ovades, pecíol comprimit, ales del fruit totes iguals . . . . 3.

3 { Involucre estès, últimes divisions foliars oblongo-lanceolades, enteres, atenuades a la base, ales més curtes que'l fruit . . . . **L. Siler.**
Involucre reflex, últimes divisions foliars ovades, asserrades, escotades a la base, ales iguals al fruit . . . . **L. latifólium.**

L. Nestleri

1,147. — L. Nestleri Soy.-Willd. — L. trilóbum Lap. — Lacellia Nestleri (ap. Bub.) [1].

(dedicada a Nestler. Nestlera és una composta (senecion) *que Sprengel va anomenar del nom de N.* τρίλοβος *(de* λοβός*), no en llatí: per les fulles; cf.* tríquetrum.)

Tronc de 6-12 dm., dret, finament estriat,

(1) ... ad nomen proprium conversi *Lacelliam* suscipimus, a Della Cella Italo-Januensi, qui plantas orientales... primus botanicorum strenue perquisitas et illustratas, ... tradidit. (Bubani).

ramificat, glabre o híspid; fulles inferiors de *contorn triangular*, d'un verd bonic per sobre, més clares per sota, de pecíol *comprimit*, 3-ternatisectes, de segments *ovato-cordiformes* o bé *ovato-cuneïformes*, serrato-mucronats, les superiors assegudes en una beina *ventruda;* flors blanques, umbel·les de 10-30 radis solcats, fortament pubescents; involucre de 1-3 *bràctics setàcics, glabres, caduques*, el petit involucre semblant a l'involucre; estils llargs, reflexos; fruit *oblong, arrodonit a la base.*

Geografia.—Boscos de les muntanyes calisses; altures de Berga (Csta.); Peguera (Bub.); Cabrera (Senn.); Canigó (Gaut.), Prats de les Bordes, ribera de Ruda i Montgarri (Llen.!); Salardú (Coste et Soul.). — Juny-Ag.

L. gállicum

1,148. — L. gállicum L.

(és a dir, francès; per la pàtria o habitació principal.)

Tronc de 3-8 dm., dret, estriat, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, un poc lluents per sobre, pàl·lides per sota, de contorn triangular, les inferiors molt grans, de pecíol *cilíndric*, 4-5-*pinnatisectes*, amb els últims segments *oposats*, lanceolato-linears, mucronats, les superiors assegudes en una beina *no ventruda;* flors blanques o rosades, umbel·les grans, de 20-50 radis, estriats, un poc eriçats; involucre polifil, persistent, reflex, de bràcties lanceolato-linears, acuminades, enteres o 2-3-fides, *pestanyoses;* estils pàtulo-reflexos, fruit *ovoide*, truncat pels dos caps, glabre; ales planes o ondulades, estriades transversalment, les marginals més amples, quasi iguals a l'amplada del fruit.

L. Siler

Geografia. — Llocs muntanyosos àrids: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, Ribes, Pobla de Lillet, Olot *et alibi.* = Figueres (Senn.). — Juny-Ag.

1,149. — L. Siler L. — L. lancifolium Moench. Lacellia montana (Bub.).

(siler, és el salze; Auctores septentrionales veteres plures Umbelliferas quasdam Siler *dixerunt, re non bene perpensa, diu Bubani op. laud.—* Lancifolium *s'ha format de* lancea, *la llança (no de* lanx, cis, *el plat de la balança), per les folío-*

les. cf. lanceolatus, *que és terme botànic; cf.* latifol-, aquilegifol-, cuneifolium.)

Tronc de 3-12 dm., dret, estriat, ramificat, glauc, glabre; fulles d'un verd pàl·lid, de contorn triangular, les inferiors grans, de pecíol *comprimit, 2-3-pinnatisectes* (pseudo re-sobre-recompostes); folíoles *lanceolades* o *lanceolato-oblongues, atenuades a la base, enteres,* mucronades, reticulato-venoses, de venes *translúcides,* les fulles superiors assegudes en una beina *ventruda;* flors blanques o rosades, umbel·les grans, de 30-40 radis; involucre *polifil, persistent, estès,* de bràcties linear-lanceolades, acuminades, *glabres;* el petit involucre semblant a l'involucre; estils reflexos, fruit *linear-oblong, arrodonit a la base, glabre,* lluent i molt olorós; ales *iguals,* planes o ondulades, *més estretes que'l fruit.*

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Puigreig, del Bergadà, un exemplar probablement accidental (Puj. C.); vall alta del Tec, r. r. r. (Gaut.); fons d'Artiga de Viella (Llen.); les Bordes, entre Arties i Salardú (Coste et Soul.). — Jul.-Ag.

L. latifólium

1,150. — L. latifólium L.

(de fulles amples.)

Sinonímia. — Tuxos, turbit; *cast.* cominos negros, rústicos, turbit de montaña.

Tronc de 5-12 dm., dret, finament estriat, glabre, eriçat, ramificat a l'àpex; fulles de contorn triangular, glabrescents, reticulato-venoses per sota, les inferiors molt grans, de pecíol *comprimit, 2-3-pinnatisectes,* (pseudo-recompostes o sobre-pseudo-recompostes), de folíoles *ovades, escotades o arrodonides a la base, obtuses,* crenato-asserrades, les fulles superiors assegudes sobre una beina *ventruda;* flors blanques, umbel·les grans, de 30-50 radis estriats i eriçats pel costat interior; involucre polifil, persistent, reflex; bràcties linears acuminades, glabres, bractèoles alenades; fruit ovalat, eriçat a les costelles primàries; ales iguals, comunament crispato-ondulades, iguals a la amplada del fruit.

α *glabrum* Soy.-Will. — Fulles glabres.

β *asperum* Soy.-Will. — Revers de les fulles i pecíols eriçats de pèls rígids i tuberculosos a la base.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: des del Montseny a Ribes; obaga de Segalés, al Bergadà, especialment la β *asperum* Soy.-Will.

La α *glabrum* Soy.-Will., a Ribes.=Bellmunt, S. Hipòlit, Berga (Senn.!); Ruda, Montgarri (Llen.); les Bordes, Salardú, Tredós, Bonaigua (Coste et Soul.). — Juny-Jul.

Gènere 285. — SILER Crantz.

(Vegi's el que va dit abans: *Laserp. Siler:* en llatí la vimaguera, com *vimen*, *viburnum;* nom antic d'una esp. de salze.)

Flors blanques, umbel·les grans, llargament pedunculades, de 15-25 radis glabres i finament estriats; involucre i petit involucre nuls o bé oligofils, caducs; calze de 5 dents curtes, triangulars; pètals trasovats, escotats, amb 1 lòbul inflex; fruit oblong, deprimit, glabre, no alat; costelles totes iguals, obtuses; herbes perennes, tronc de 8-15 dm., dret, finament estriat, glabre, ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic per l'anvers i glauques pel revers, les inferiors molt grans, de pecíol comprimit, 2-3-ternatisectes, amb els segments ovats o suborbiculars, *lobats* o crenato-mucronats, el terminal peciolulat i freqüentment cordiforme, trífid o tripartit.

S. trilobum

1,151. — S. trilobum Crantz. — Laserpitium trilobum L.

(pels segments lobats de les fulles, com ja va dit [1].)

Geografia. — Boscos de les muntanyes calcàries: Costabona, Montlouis (Lap.); Alberes del Pir. Or. a Puig Noerlos, r. r. r. (Gaut.); Puigreig, algun exemplar al peu del Llobregat, tal veg. accidental (Puj. C.); un ex. collit per Cod. a l'espadat del Far i un altre trobat per Senn. a Bellmunt de Torelló semblen pertanyer a aquesta espècie. — Juny-Ag.

(1) Cf. *Hepática triloba;* solament *lobus* en llatí (λοβός), un *solanum* o morella (Apul.).

Gènere 286. — LEVISTICUM Koch.

(=*Ligústicum*, Plin., es fa derivar de *levare*, alleujar, calmar; per les seves virtuts carminatives.)

Flors groguenques, umbel·les de 8-15 radis, involucre i petit involucre polifils, reflexos, de bràcties lanceolades, vorejades de blanc; llim del calze nul, pètals orbiculars, no escotats, amb un lòbul inflex; fruit ovoide-oblong, encorbat a la maturitat, un poc deprimit; aquenis de 5 costelles alades, les 2 marginals més amplament: herbes perennes, pudentes, de tronc de 12-20 dm., dret, robust, fistulós, un poc estriat, ramificat a l'àpex; branques oposades o verticil·lades, fulles grans, lluents, d'un verd fosc, 2-3-pinnatisectes, de segments grans, rombals, peciolulats, enters i cuneïformes a la base, inciso-lobats a la meitat superior.

L. officinale

1,152. — L. officinale Koch.

(posseeix propietats medicinals.)

Sinonímia. — Apit bord de muntanya; *cast.* levístico, apio de monte; *fr.* ache de montagne, livèche ou séséli commun.

Geografia. — Comarca de Olot (Bolós Hb.); Santa Magdalena, prop Olot (Quer); Vall d'Aran (Isern!); cementiri de Salardú (Coste et Soul.); subespontània als prats dels Pireneus (Coste); cultivat per les seves propietats carminatives, emenagogues i vulneràries (Rouy). — Jul.-Ag.

Gènere 287. — ANGÉLICA L.

(També aquí s'al·ludeix a les propietats excel·lents, com sobrenaturals, que s'atribuien a una de les espècies; *angelicus, archangelicus;* també per la olor agradable, antipestilencial de l'arrel.)

Flors blanques o rosades, umbel·les de 20-40 radis quasi iguals, involucre nul o oligofil, petit involucre polifil, llim del calze nul, pètals lanceolato-acuminats, enters, amb punta dreta o encorbada; fruit ovalat, deprimit; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, lleugerament entreobertes: herbes perennes, de tronc fistulós, estriat, ramificat; fulles grans, 2-3-pinnatisectes (pseudo-re- o sobre-recompostes); folíoles asserrades.

1 { Folíoles ovades, involucre generalment nul, pètals de punta erecta, ales marginals més amples que'l fruit, ± ondulades, **A. silvestris.**
Folíoles lanceolades, involucre oligofil, pètals de punta encorbada, ales marginals més estretes que'l fruit . . . . **A. Razulii.**

A. silvestris

1,153. — A. silvestris L.

(com borda o salvatge.)

Sinonímia. — Angèlica borda; *cast.* angélica silvestre (la angèlica carlina és la ajonjera).

Tronc de 5-15 dm., glauc o vermellós, fullós, poc ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, molt grans, de contorn triangular, d'un verd bonic per sobre, més pàl·lides per sota, 2-3-pinnatisectes, de segments *ovato-acuminats, separats,* desigualment asserrats, venoso-reticulats, pubèrules pels nervis del revers, les fulles superiors assegudes en amples beines o reduïdes a la beina; umbel·les grans, de 20-30 radis decreixents de la perifèria al centre, estriats, pubescents; involucre *nul o de* 1-3 *bràcties alenades, caduques;* bractèoles del petit involucre d'igual forma, reflexes; punta dels pètals *dreta;* fruit *ovalat, escotat a la base;* ales marginals membranoses, ± ondulades i entreobertes, més amples que'l fruit.

Geografia. — Comú als prats de la regió de les altes valls del Pireneu oriental i central. — Jul.-Ag.

A. Razoulii

1,154. — A. Razoulii Gou. — A. ébulifolia La-Peyr. (Bub.) [1].

(Rasouls *i no* Razoul *fou qui comunicà la espècie a Gouan. DC. ja havia escrit Rasoulsii.)*

Tronc de 5-10 dm., fullós, poc estriat i poc ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, molt grans, de contorn triangular, més pàl·lides per sota, 2-3-pinnatisectes, de segments estretament *lanceolato-aguts, acostats, decurrents a la base, regularment i finament asserrats,* pubescents i un poc aspres per sota; umbel·les grans, de 25-50 radis, insensiblement decreixents de la perifèrie al centre, estriats i pubescent-cendrosos; involucre de 1-5 *bràcties* llargues, setàcies, caduques; 4-6 bractèoles del petit involucre de la mateixa forma; punta dels pètals *inflexa,* fruit *ovato-oblong, apenes escotat a la base;* ales marginals membranoses, *tan amples com el fruit.*

Geografia. — Prats i pastures dels Pireneus: La Cerdanya, prop Montllouis; vall de Prats (Gaut.); vall d'Aran (Isern); Bagnères de Luchon (Bub.); Salardú, vall de Baños, Montgarri, Aiguamoix (Timb.); ribera de Ruda (Llen.). — Juny-Ag.

(1) *Panace alpina Ebuli foliis,* Boccon. Fulles del Sambucus Ebulus, sauquer bord.

Gènere 288. — SÉLINUM L.

(Sélinon, σέλινον, el julivert; sembla ésser una denominació genèrica grega de les umbel·líferes; ho deriven de σελήνη, la lluna (la lluent o que brilla) aquí per la forma de la llavor tallada transversalment [1].)

Flors blanquinoses, umbel·les denses, de 3-9 radis molt desiguals; umbèl·lules denses, de radis iguals, solcats, glabres; involucre nul o monofil, petit involucre polifil, bractèoles alenades, llim del calze nul, pètals obcordats, amb punta inflexa, estesos; estils un poc més llargs que l'estilopodi hemisfèric; fruit ovalat, escotat a la base, petit, glabre; aquenis de 5 costelles alades, les marginals d'ales membranoses i el doble d'amples; herbes perennes, tronc de 1-6 dm., dret, solcat, simple o poc ramificat, subafil, glabre; fulles inferiors llargament peciolades, de contorn ovat, 2-pinnatisectes, amb els segments partits en lacínies linears, cuspidades, glabres, 1-2 fulles superiors assegudes sobre una beina.

S. pyrenaeum

1,155. — S. pyrenaeum Gou. — Angélica pyrenaea Spr.

(per la seva estació geogràfica.)

Sinonímia. — *Cast.* apio seco, apio de España; *angl.* milk-parsley.

Geografia. — Prats i pastures de les altes muntanyes: bastant comú a Núria, Puigllançada. = Bagà, al cim de la muntanya de S. Marc (Puj. C.); Ports de la Picada i de Benasc, Viella, Caldes i Montardó; Maladetta (Csta.); prats de Montgarri (Llen.!); Ports de la Forqueta i Bonaigua (Bub.) i de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) Així selenion (dimin.) és la paeonia, i selinophyllon la capillera o adiantum.

Gènere 289. — ANETHUM L.

(En grec ἄνηθον, Plin., planta d'olor, fonoll. cf. anesum, ἄνησον=anisum.)

Flors grogues, umbel·les de 15-30 radis, filiformes, estriats, glabres, quasi iguals; involucre i petit involucre nuls; llim del calze nul, pètals enters, suborbiculars, truncats, de punta inflexa; fruit ovalat, petit, deprimit, aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-5 dm. i més, dret, estriat, ramificat, glaucescent, glabre; fulles 3-4-pinnatisectes, de segments filiforme-capil·lars.

A. gravéolens

1,156. — A. gravéolens L.

(d'olor forta, no precisament fètida; la olor dels fruits és molt agradable i es diu si entren en la fabricació de la British gin; graveolens *(Ruta gr. et caetera) significa també de mala olor. = No falta qui ho deriva de* αἴθω *i tindríem una doble* Æthusa.)

Sinonímia. — Anet, fenoll pudent; *cast.* eneldo, hinojo hediondo; *angl.* dill.

Geografia. — Terrenys de conreu de la regió mediterrània i meridional de Catalunya : Igualada, cap a Tous; a Sallent (la riereta). = A la Segarra, part de l'Urgell (Csta.); Mollerusa (Senn.); salines de Cardona des de mas Llusà a Sampedor (Puj. C.!); Sagaró, Maià, Banyoles (Vay.). — Jul.-Set.

N. B. Encara que Llenas portà un exemplar recollit a les runes de Viella, considerem la planta procedent de cultiu i accidental a la Vall d'Aran.

Gènere 290.— PEUCÉDANUM L.

(πευκέδανος, de πεύκη, el pi o larix (Pinus marítima L.; així com πίτυς es el *P. pinea* L., i ἐλάτη el P. picea L.); pel gust del fruit, que recorda la fulla del pi, tal vegada (1).)

Flors blanques, rosades o grogues; umbel·les de 6-60 radis, involucre oligo-polifil, persistent o caduc, petit involucre polifil, persistent; calze generalment de 5 dents, pètals trasovats, iguals, escotats o subenters, de punta inflexa; estils reflexes, fruit ovalat o bé oblongat, deprimit; aquenis amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades: herbes perennes, glabres, de tronc estriat o solcat, macís o fistulós; fulles ternati- o pinnatisectes, glabres.

1 { Fulles 3-6-ternatisectes, de segments filiformes, llargs, enters; involucre oligofil, caduc o persistent; flors grogues . . . . . . 2.
Fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats, relativament curts, fesos o dentats; involucre polifil, persistent; flor blanques o rosades . 3.

2 { Segments foliars de 4-6 cm., fruit ovalat (5 × 4 mm.), estils iguals a l'estilopodi . . . . **P. officinále.**
Segments foliars de 6-12 cm., fruit trasovato-oblong (7 × 3 mm.), estils més curts que l'estilopodi . . . . . **P. stenocárpum.**

3 { Bràcties de l'involucre esteses, tronc fistulós, fulles 3-pinnatisectes, segments ovato-cuneïformes, pinnatífids . . . . **P. vénetum.**
Bràcties de l'involucre reflexes, tronc macís . . . . 4.

4 { Fulles verdes per les 2 cares, de segments ovato-cuneïformes, 3-fids; pecíols i pedicels flexuosos, fruit suborbicular . **P. oreosélinum.**
Fulles glauques pel revers, de segments lobato-dentats; pecíols i pedicels rectes, fruit el·líptic . . . . **P. cervaria.**

P. officinále

1,157.—P. officinále L.

Sinonímia.—*Cast.* ervato, servato, hierba de Túnez; *fr.* queue de pourceau, fenouil de porc.

Tronc de 5-12 dm., dret, estriat, macís, ramificat; fulles inferiors molt grans, de pecíol cilíndric, 3-6-*ternatisectes*, de segments *linears* o *filiformes*, *acuminats*, de 3-6 *cm.*, *enters*, *bastant rígids;* flors *grogues*, umbel·les de

(1) Algunes espècies fan una olor, resinosa; és el *pinastellus* de Apul. o sison agrion. Cf. μυρτίδανον, ἐρυθρόδανον. Per altra part πευκεδανός, amarc com la reïna.

20-60 radis iguals, filiformes, estriats, glabres; involucre de 2-3 o més bràcties setàcies, quasi sempre caduques; estils iguals a l'estilopodi; fruit *ovalat* o bé ovat (5 × 4 mm.), molt més curt que'l pedicel.

β *itálicum* Lge. — Segments foliars linear-subcapil·lars, involucre polifil, persistent; pedicels apenes el doble de llargs que'l fruit.

Geografia.—Montserrat, no escàs a S. Jeroni, conglomerats de l'Ubac i Coll de Daví, la var. El tipus ha sigut indicat per Grau i Csta. a la muntanya de Queralt, sobre Berga; també per Puj. C. a Puigreig. — Jul.-Set.

P. stenocárpum

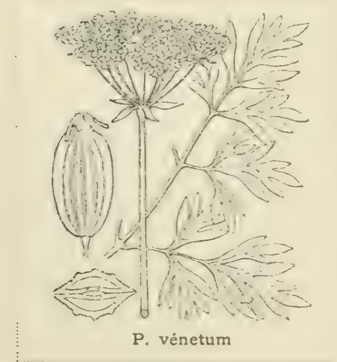
1,158.—P. stenocárpum Boiss. et Reut.

(στενο- *de* στενός, *estret, apretat, opos. a* εὐρύς *i a* πλατύς; καρπός, *fruit. Dioscor. porta* στενόφυλλος, *de fulles estretes.)*

De molta afinitat amb la var. anterior, s'en distingeix pel seu tronc subsolcat, pels segments foliars més llargs (6-12 cm.), pel fruit més gran i *més estret*, trasovato-oblong o subespatulat (7 × 3 mm.); estils més curts que l'estilopodi, radis de les umbel·les nombrosos, desiguals, 1'5 veg. més llargs que'l fruit.

Geografia. — Montserrat, cap a Sta. Cecília; Berga, Bagà, Pobla de Lillet. = Besora, Vidrà (Vay); Montgrony (Senn.); Puigreig (Puj., sub. *P. paniculatum* Lois.). — Jul.-Ag.

N. B. Així resulta que al Montserrat es troben les dues espècies, el *P. officinale* L. β *itálicum* Lge. a les altures de S. Jeroni, ja citada per Csta., i el *P. stenocárpum* B. et R., que havem trobat a Sta. Cecília.

P. vénetum

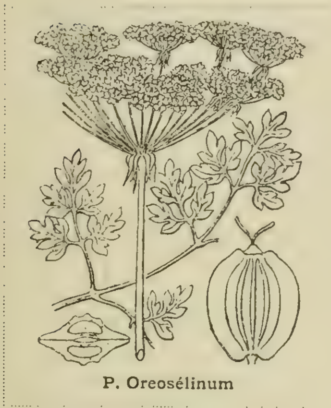
1,159.—P. vénetum Koch., subsp. del P. alsáticum L., apud Rouy.

(de la Venècia gàl·lica o cisalpina; de la Alsàcia (Elsass), entre els Vosges i el Rhin; espècie alpina.)

Tronc de 6-10 dm., dret, solcat, fistulós, glabre, ramificat; branques superiors oposades o verticil·lades, fulles d'un verd fosc per sobre, més pal·lides per sota, les inferiors grans, de contorn triangular, 3-*pinnatisectes*, de seg-

ments *ovato-cuneïformes*, *pinnatífids*, amb els lòbuls lanceolats, mucronulats; flors *blanques*, umbel·les petites, llargament pedunculades, de 6-15 radis prims, estriats, aspres pel costat intern; involucre i petit involucre *polifils, persistents, estesos;* estil 1 *veg. més llarg que l'estilopodi;* fruit *el·líptico-oblong*, pubescent.

Geografia. — Boscos humits i torrenteres: Valldoreix, torrent de cân Major, abundant. = Cardona (Puj. C.); Castelló d'Empúries, r. r. (Senn.!); Piren. Orient. (Gaut.). — Ag.-Set.

P. Oreosélinum

1,160. — P. Oreosélinum Moench.

(ὀρεοσέλινον, *liter. julivert de muntanya, Plin. Cf.* oreodaphne.

Sinonímia. — *Cast.* perejil de monte; *fr.* sélin de montagne.

Tronc de 5-10 dm., dret, estriat, macís, ramificat, glabre; fulles verdes per les 2 cares, pecíols i pedicels flexuosos, les inferiors 3-*pinnatisectes*, de segments ovato-cuneïformes, inciso-lobats; lòbuls lanceolats, breument mucronulats; flors *blanques*, umbel·les bastant grans, de 10-20 radis quasi iguals, estriats, glabres; involucre i petit involucre *polifils, persistents, reflexos*, de bràcties linear-acuminades, herbàcies; estils molt més llargs que l'estilopodi, fruit *suborbicular, escotat a l'àpex*, de marge *ample* i blanquinós.

Geografia. — Boscos calissos : Ribes, Olot, Berga. = Montseny, Cabrera (Salv.); Berga, Surroca (Csta.); Sallent, Puigreig, Casserres, Marlès, Cardona, Espunyola, Avià (Puj. C); S. Hipòlit de Voltregà (Senn.!), les Bordes (Llen.); Bosost (C. et S.). — Jul.-Oct.

P. Cervária

1,161. — P. Cervária Lap.

(tradueixen: dels cèrvols; cervarium venenum *és el nom d'una pl. desconeguda.)*

Tronc de 5-12 dm., dret, estriat, macís, ramificat, glabre, cobert a la base pels nervis de fulles destruïdes; fulles consistents, d'un verd clar per sobre i glauques

per sota; pecíols i pedicels rectes, les inferiors 3-*pinnatisectes*, segments *ovato-lanceolats, lobato-dentats;* lòbuls *cuspidats;* flors *blanques* o rosades, umbel·les de 15-30 radis, un poc desiguals, estriats i pubèrulo-escabrosos pel costat intern; involucre i involucre petit *polifils, persistents, reflexos;* bràcties linears, membranoses al marge; estils *més llargs que l'estilopodi,* fruit *ovalat, no escotat,* de marge *estret,* més clar.

Geografia.—Boscos i llocs muntanyosos: prats de la vall de Ribes.=Collsacabra (Isern!); muntanya de Cabrera (Salv.); prop Olot (Csta.); Ciuret, Collfret, Platraver, Vidrà, Besora (Vay.); Puigreig (Puj. C.); Ripoll, S. Joan de les Abadesses; Llers, Figueres (Senn.!). — Jul.-Ag.

Gènere 291. — IMPERATORIA L.

(Per metàfora s'ha donat aquest nom a la pl. per a expressar les seves moltes virtuts. És la raó que han tingut els *anglesos* per a dir-ne *masterwort* i els *alem. Meisterwurz.*)

Es distingeix del gènere *Peucedanum*, del qual forma el subgènere *Imperatoria* Rouy, pel llim del calze borrat, involucre nul i arrel tuberosa.

1 { Tronc fistulós, flors blanques o rosades, umbel·les de 30-40 radis, petit involucre polifil, caduc, més curt que'ls pedicels; estil més llarg que l'estilopodi . . . . **I. ostruthium.**
Tronc macís, flors blanques, umbel·les de 15-30 radis, petit involucre oligofil, persistent, més llarg que'ls pedicels fructífers; estil més curt que l'estilopodi . . . . **I. hispánica.**

I. ostruthium

1,162. — I. ostruthium L. — Peucedanum ostruthium Koch.

(cf. avis-struthius *(de* στρουθος, *l'estruç.)* fr. *autruche; per la talla?)*

Sinonímia. — Salsufragi (cf. Heracl. Sphondylium).

Tronc de 4-6 dm., dret, rodó, estriat, verd, *fistulós*, un poc ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic per sobre i un poc pàl·lides per sota, aspres pels nervis, les inferiors grans, llargament peciolades, *ternati-* o *2-ternatisectes*, amb els segments *peciolulats, ovats, freqüentment lobats*, lòbul terminal a veg. 3-partit o 3-secte, simulant una fulla imparipinnada; *asserrats*, les superiors petites, *assegudes sobre una beina ventruda*, comunament vermellosa; flors *blanques* o *rosades*, umbel·les *grans*, *de* 30-40 *radis, prims* i *molt desiguals;* petit involucre *polifil, caduc;* estil *més llarg* que l'estilopodi; fruit *més curt* que'l pedicel filiforme, *ovato-orbicular, escotat pels 2 caps;* costelles *acostades*, marge pla, *ample* i *prim.*

Geografia. — Prats humits i torrents de les muntanyes: Montseny, Ribes, Núria; Olot, vores del Fluvià, = Berga (Csta.). — Jul.-Ag.

I. hispánica

1,163. — I. hispánica Boiss. — Peucedanum hispànicum Wk.

(d'Espanya, pàtria principal.)

Tronc de 5-8 dm., dret, estriat, glaucescent, *macís*, glabre, simple; fulles inferiors *ternades*, amb els segments *asseguts*, *rotundato-cuneïformes*, serrato-dentats, les caulinars grans, *pinnatisectes*, de segments *amplament ovats*, el terminal més gran, enter o 3-lobat, les superiors més petites, assegudes en una beina *ventruda* o reduïdes a la beina; flors *blanques*, umbel·les de 15-30 radis desiguals, aspres; petits involucres 3-5-fils, de bractèoles setàcies, . més llargues que'ls pedicels florífers, més curtes que'ls fructífers; estils quasi el doble llargs que l'estilopodi, fruit petit, 2-3 veg. més curt que'l pedicel, ovato-suborbicular, superficialment escotat pels dos caps, blanc, freqüentment tenyit de violat, amb 3 costelles acostades i circuït d'ampla ala.

Geografia. — Trobada des de la Espluga de Francolí a Poblet i de Poboleda a la Cartoixa de Scala Dei (Salv. ex Csta.); Pobla de Cièrvoles (Gonz.); Caseras, als confins de l'Aragó (Losc.! in Hb. Cad.). — Ag.-Set.

Gènere 292. — FÉRULA Tourn.

(Planta de tronc llarg: ho deriven de *ferire*, perquè hi castigaven els nois, com amb la canya, amb més soroll que mal: la palmeta (cf. *porrus*) (1).)

Flors grogues, en umbel·les, la central gran, fèrtil, de 25-40 radis desiguals, prims; umbel·les laterals més petites, llargament pedunculades, sobrepassant la central, ordinàriament estèrils; involucre i petit involucre nuls, calze 5-dentat, pètals ovato-acuminats, enters o amb punta dreta o encorbada; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit el·líptic, deprimit; aquenis amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, arrodonits pels caps; herbes perennes, d'arrel llarga, grossa, ramificada; tronc de 1-2 m., dret, robust, estriat, glabre, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades; fulles blanes, verdes per les 2 cares, de contorn triangular, pseudo-sobre-recompostes, amb els segments estretament linears o filiformes, llargs, estesos en un mateix pla, les inferiors amb pecíol cilíndric, les superiors amb ampla beina membranosa i llim curt o nul.

F. commúnis

1,164. — F. commúnis L. — F. nodiflóra G. et G.

(en Botànica tenim nodiflórus *i* nudiflórus; *Mesembryanth., Helosciadium; Torilis nodosa, Jasminum nudiflorum; de* nodus, *nu o nus (nusos), i nudus adj. nu, nua, nus.)*

Sinonímia. — Canyaferla, canyafel·lera (és una de les pl. herbàcies de més talla); *cast.* cañaheja.

Geografia.—Comú de la Puda a Vacarisses, enfront de S. Salvador, bastant escassa; a cân Tobella, esquerra del Llobregat, al Cairat. = Montserrat, camí de cân Gomis (Marcet!); de la Puda a Vacarisses (Font!); Fort Sarral, al Pir. Orient., r. r. (Gaut.); abundant a Puimörens d'Aragó i a les muntanyes de Caspe i Alcañiz (Losc.). — Maig-Jul.

(1) Ferulago és una fèrula petita; cf. pastinago, ostriago, etc.

Gènere 293. — OPOPÁNAX Koch.

(És propiam. el *suc* de la pl. *pánax:* el nom *pánax* significa remei universal, que ho cura tot; ὀποπάναξ, Plin. cf. salvia (sanatiu); de ὀπός, saba; πᾶν, tot, i ἀκέομαι, jo curo. Cf. opocarpathon (1).)

Flors grogues, en umbel·les nombroses, de 5-20 radis prims, estriats, agrupades i verticil·lades a l'extrem del tronc, formant una gran panotxa; involucre i petit involucre polifils, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, amb un lòbul agut envoltat; estils reflexos, iguals a l'estilopodi deprimit; fruit deprimit, el·líptico-trasovat; aquenis amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, formant un marge gruixudet, estret, convex al voltant del fruit: herbes perennes, d'arrel molt gruixuda, groga, ramificada; tronc de 6-12 dm., dret, estriat, eriçat a la base, glabre i ramificat a l'àpex; fulles un poc consistents, les primàries simples i cordiformes, les inferiors grans, de contorn triangular, ternati- o pinnatisectes, amb el pecíol eriçat de pèls estrellats, de segments obliquament cordiformes, asserrats, les fulles superiors quasi reduïdes a la beina.

O. Chirónium

1,165. — O. Chirónium Koch.

(de Chiron, el centaur Χείρων, *mig home i mig cavall: tot això es refereix a l'us medicinal de la planta. Chiron és un dels pares de la medicina, botànica i cirurgia. Mitològicament se'l representa per haver sigut el fill de Saturn o del Temps i de la Experiència. Moltes són les plantes que porten el seu nom i que's creu que foren descobertes primerament per ell (cf. Esculapi i altres). La aplicació o adaptació a la nostra pl. no és pas probable.)*

Sinonímia. — Cast. zanahoria loca, panacea.

Geografia. — Costes àrides de la regió mediterrània: abundant al turó de Montcada; a la Cerdanya, cap a Rigulissa. = Nostra Senyora del Mont, r. (Vay.! in Hb. Cad.); Lladó (Senn.!). — Juny-Jul.

(1) Havem vist caulias succus, rhizias (sub *Laserpit.);* arrop (cast. rob o arrope; rabazuz), i mil d'altres, en que hi surt el suc de la planta que tenia un empleu, medicinal generalment.

Gènere 294. — PASTINACA L.

(Terminació comú a vàries plantes: scorpinaca (proserpinaca), verbenaca; com *-ago* (pastinágo), i mil d'altres; tal veg. per l'arrel alimentícia; pastus — equivalent al *daucus* dels grecs (1).)

Flors grogues, en umbel·les de 6-15 radis desiguals, els exteriors 2-3 veg. més llargs que les umbel·les, la umbel·la central més gran; involucre i petit involucre nuls o 1-2-fils, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, en punta linear envolta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit deprimit, el·líptico-suborbicular, circuït d'un marge pla; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 3 marginals alades, primes: herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 9-12 dm., angulós, dret, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades, solcat; fulles pinnatisectes, de segments ovats, inciso-lobats o pinnatífids, desigualment dentats.

P. sativa

1,166. — P. sativa L.

(que's cultiva, per oposició a la espècie borda o silvestre.)

Sinonímia. — Xirivia o xaravia; *cast.* chirivía.

α *silvestris* DC. — *P. silvestris* Mill. — Arrel prima, fulles pubescents.

β *edúlis* DC. — *P. sativa* Mill. — Arrel gruixuda, carnosa; fulles glabres.

Geografia.—La α *silvestris* DC., comú per les valls pirenenques inferiors de Ripoll, Ribes, etc.; la Sellera (Cod.!), d'on a veg. descendeix fins a la zona inferior. — Jul.-Ag.

(1) Pastinare (de pástinum) és cavar la terra. Cf. porcastrum, la verdolaga, i *porca*, solc.

Gènere 295. — HERACLEUM L.

(*Siser* i *heracleon* com *leontice* és la xirivia, que tindrien de comú l'aroma (cf. *careum*); pl. consagrada a Hèrcules, Ἡρακλῆς, pel port robust de moltes espècies; cf. *herculana*, que qualifica vàries plantes [1].)

Flors blanques, en umbel·les de 12-40 radis; involucre nul o caduc ordinàriament, petit involucre polifil, calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors generalment radicants i bífids; fruit suborbicular, deprimit, rodejat d'un marge pla; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades: herbes perennes, de 1 m. o més d'altura; tronc dret, sulcato-angulós, fistulós; fulles aspres, palmatipartides o palmatisectes.

1 { Fulles albo-tomentoses per sota, les inferiors palmatipartides; fruit ovato-el·líptic, atenuat a la base . . . . . **H. pyrenaicum.**
Fulles verdes o cendroses per sota, les inferiors palmati- o pinnatisectes; fruit suborbicular o trasovat, poc o gens atenuat a la base. **2.**

2 { Fulles verdes i glabres pel revers, les inferiors palmatífides; fruit suborbicular . . . . **H. montánum.**
Fulles blanquinoses i pubescents pel revers, les inferiors pinnatisectes; fruit trasovat . . . . **H. Sphondylium.**

H. pyrenaicum

1,167.—H. pyrenaicum Lamk., subsp. del H. alpinum L. apud Rouy.

(*dels Pireneus: habitació principal (com* alpinum.)

Tronc de 8-10 dm., pilós, poc ramificat; fulles verdes i glabres per sobre, *blanques, pubescents* o *tomentoses* per *sota,* les inferiors molt amples, llargament peciolades, de contorn *orbicular,* escotades a la base, *palmatífides,* amb 5-7 *lòbuls ovats* o *lanceolats, acu-*

(1) Clava Herculis és la nymphaea o nenúfar; el pollanc (Populus) li era dedicat, com a Jove l'alzina.

minats, asserrats, les superiors molt petites i assegudes en una beina ventruda, umbel·les grans, de 20-40 radis; pètals perifèrics *obcordats, bífids,* de *lòbuls ovats;* fruit *suborbicular, ovato-el·líptic, escotat a l'àpex, atenuat a la base,* glabre.

Geografia.—Prats humits dels Pireneus: de Prats de Molló a la vall d'Err; a la Cerdanya (Gaut.); vall de Llo (Compy.); casa de Bonaigua (Timb.); comú a les regions del faig i de l'avet, de la vall d'Aran (Llen.); Salardú, Tredós, Pla de Beret, etc. (C. et S.).—Jul.-Ag.

H. montánum

1,168. — H. montánum Schl. — H. Panaces G. et G. part.

(per la seva estació; panaces Heraclion, *Plin., l'opopanax, com* panaces centaurion *és la centauria major.)*

Sinonímia. — Bellaraca, pàmpules; *cast.* panacea de Hércules.

Tronc de 8-10 dm., poc ramificat, eriçat; fulles verdes i glabres per l'anvers, pubescents pel revers, les inferiors *palmatisectes,* pelades, amb 3 segments que surten del mateix punt, els laterals *lanceolats, indivisos del costat interior i 2-partits de l'exterior,* el del mig *profundament 3-lobat,* de lòbuls *iguals, lanceolato-linears,* les caulinars *ternades,* de segments pinnatipartits o pinnatisectes; pètals perifèrics, *cuneïformes,* radiants, bífids, de lòbuls linears; fruit *suborbicular,* bastant gran, *escotat a l'àpex, poc o gens atenuat a la base,* glabrescent.

H. Sphondylium

Geografia. — Pendents ombrívoles de les altes muntanyes: Marges de Queralbs. = De Queralbs a Setcases, comú (Salv.!); Tragurà, Vilallonga, Costabona, Notre Dâme du Coral (Vay.). — Jul.-Ag.

1,169. — H. Sphondylium L.

(σπονδύλιον *és l'*acanthus *o* branca ursina, *i també el* meum, μῆον, *spondylium, la pastanaga silvestre; difícilment pot fer-se aplicació del nom:* carnós *i* articulat.)

Sinonímia. — Salsufragi; *cast.* esfondilio, talaprados.

Tronc de 10-12 dm., ramificat a l'àpex, piloso-eriçat; fulles grans, verdes i un poc aspres per sobre, pubescent-cendroses per sota, les inferiors i caulinars peciolades, *pinnatisectes,* amb 3-5 *segments peciolulats, angulosos, ovats, oblongs* o *lanceolats,* desigualment dentats, el terminal *més gran, cordiforme* o *cuneïforme, trífid;* pètals perifèrics cuneïformes, radiants, bífids, de lòbuls oblongs; fruit *trasovat, escotat a l'àpex,* glabre.

Geografia. — Prats i boscos humits: vall de Ribes, Núria. = Ull de Ter, Costabona (Vay.). — Jul.-Ag.

Gènere 296. — TORDYLIUM L.

(τορδύλιον i τόρδυλον, la llavor del seseli (com la *thapsia);* l'herba saxifraga Bodaeus a Stapel creu que deriva de τόρνος i ἴλλω, donar voltes, per les llavòrs com tornejades (conjectural) (1).)

Flors blanques o rosades, en umbel·les compostes, de 5-10 radis curts, gruixudets, eriçats, desiguals; involucre i petit involucre polifil, bràcties alenades, híspides; calze 5-dentat, dents linear-alenades, pètals trasovats, escotats, amb punta inflexa, els exteriors radiants; fruit suborbicular, deprimit, eriçat de pèls tuberculosos a la base, circuït d'un marge blanc, gruixut, híspid; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals dilatades en marge esponjós; herbes anuals, d'arrel prima, tronc de 3-9 dm., dret, sulcato-angulós, ramificat, escabrós per estar cobert de petites vetes reflexes; fulles piloso-escabroses, pinnatisectes, les inferiors de segments ovats, inciso-fistonats, obtusos, les superiors de segments lanceolats, el terminal llargament lanceolat, inciso-dentat, agut.

T. máximum

1,170. — T. máximum L.

(superlatiu de magnus, *gran, elevat.)*

Sinonímia. — *Angl.* hartwort; *al.* Drehkraut (on pot veure's el *tornus),* cóm el mnium o funaria: Drehmoos (2).)

Geografia. — Llocs incults, secs i pedregosos: Castelldefels, al Vallés, a l'Ubac, la Mata; Hostalric, Montsolí, Ribes. = Puigreig, Serrateix, Marlès, Casserres (Puj. C.); Montserrat, Manresa, Moià (Font); Surroca (Senn.); Tarragona, Tortosa, Ciurana, Espluga (Csta.); Viella, Arties (Llen.), S. Joan de Toran, Salardú (C. et S.). — Maig-Juny.

(1) Llatí *tornus* i *vólvere.*

(2) Aquí amb la idea de que es torça, com assenyalant el temps; funaria hygrometrica, una molsa (Wetter-, Stern moos), a la manera que's diu del girasol o tornasol.

Gènere 297. — CRITHMUM L.

(Crethmos, κρῆθμον, Plin., fonoll de mar; batícula de Plin., julivert marí. La η transcrita per ι, com *cnicus;* tambe κρίθμον; es fa derivar de κριθή, ordi, per la semblança dels fruits (1).)

Flors albo-verdoses, en umbel·les de 10-20 radis, curts, gruixudets, estriats, glabres; involucre i petit involucre polifils, de bràcties lanceolato-agudes, reflexes, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, envoltats, amb un lòbul trasovat; estils drets, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, esponjós, de secció transversal-suborbicular; aquenis amb les costelles iguals, carenades, tallants, les laterals un poc més amples; herbes perennes, de rizoma ramificat i *cundidor,* tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, estriat, flexuós, subcarnós, glaucescent; fulles carnoses, 2-3-pinnatisectes, de segments linear-lanceolats, atenuats a la base, aguts, estesos, enters.

C. marítimum

1,171. — C. marítimum L.

(estació de la planta, encara que s'en trobi allunyada. cf. Galium i altres així.)

Sinonímia. — Fonoll marí; *cast.* hinojo marino (baticula de Plin.), perejil de la mar; *fr.* crête marine.

Geografia. — Roques del litoral i algunes parets de l'interior, com Castellgalí a l'Horta de cân Font; Caldes de Montbui, Manresa, S. Feliu Sasserra, al Lluçanès.= Remunta a S. Fruitós de Bages, Pont de Cabrianes, Sallent, Serrateix (Puj. C.); Prats de Lluçanès (Vay.). — Jul.-Oct.

(1) Hi ha la Inula crithmifolia que passa per *Crithmum* en certs mercats. Quan es troba a la vora del mar es nota la propietat que té de descompondre l'aigua, prenent l'àlcali o sosa i deixant el muriàtic (Braddick).

Gènere 298.—ENDRESSIA Gay.

(Pren el nom de Endress, botànic alemany, explorador dels Pireneus.)

Flors blanques, en umbel·les petites, denses, quasi globuloses a la maturitat, de 12-24 radis curts, solcats, glabres; involucre nul, rarament oligofil; petit involucre de 1-5 bractèoles linear-alenades, calze 5-dentat, de dents alenades, acrescents; pètals ovato-lanceolats, enters, asseguts, amb la meitat superior envoltada; estils reflexos, 3 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit el·lipsoide, de secció transversal suborbicular; aquenis de 5 costelles filiformes, separades, iguals; herbes perennes, de rizoma ramificat, tronc de 5-30 cm., dret, simple, glabre, fistulós, sulcato-angulós, llargament nu a la part superior; fulles inferiors llargament peciolades, de contorn oblong, pinnatisectes, de segments palmatipartits, amb les divisions linear-cuspidades, les caulinars 1-3, més petites, assegudes en una beina estreta. Odor, et sapor herbae vix ulli (Bub.).

E. pyrenaea

1,172.—E. pyrenaea Gay.—Meum pyrenaicum Gay.

Geografia. — Pastures altes del Pireneu: Núria; Coll de Pal. =Torreneules, Comabella, Ger, la Toza (Vay.); la Cerdanya (Csta.); Font-Romeu, Coll de la Perxa, prop Montlouis, vall d'Eyne (G. et G.); prats de tota la Cerdanya (Gaut.); Montgrony a la Coma·Armada; Puigllançada (Senn.), — Jul.-Ag.

Gènere 299. — MEUM TOURN.

(μῆον, com spondylium: diuen alguns autors, de μεῖον, molt petit, al·ludint a les fulles, d'una gran delicadesa, tan fines com cabells.)

Flors blanques, la central de l'umbel·la i algunes de la perifèrie fèrtils, les demés estèrils; umbel·les de 6-15 radis molt desiguals, solcats, aspres pel costat intern, drets i rígids a la maturitat; involucre nul, petit involucre de 3-8 bràcties, linear-acuminades; llim del calze nul, pètals el·líptics, enters, atenuats pels 2 caps; fruit oblong, de secció transversal orbicular; aquenis de 5 costelles iguals, carenades, tallants; herbes perennes d'olor forta [1], tronc de 1-4 dm., dret, estriat, simple o poc ramificat, glabre, subafil, fistulós; fulles de contorn oblong, les basilars nombroses i llargament peciolades, de pecíols incurvo-ascendents, 2-3-pinnatisectes, de segments nombrosos, dividits en lacínies curtes, capil·lars, les fulles basilars escases i assegudes en una beina estreta, un poc escariosa al marge.

M. Athamánticum

1,173. — M. Athamánticum Jacq.

(Athamas, 'Αθάμας, muntanya de la Tessàlia: Athamanta Meum de L.)

Sinonímia. — Meu, herba del meu, sistra; *cast.* pinillo oloroso (V. *Ajuga chamaepitys).*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Núria, cap a Vall d'Eyne. =Sobre Setcases, Carençà; abundant sobre Luchon (Bub.); Baños de Tredós (Compñ.! in Hb. Cad.); Port de la Bonaigua (Timb.); Ports de la Picada i de Benasc (Zett.); Port de Viella, Pic de Montartó, Pla de Beret, etc. (C. et S); abunda a Montcorbion i al camí del Port de Viella (Llen.;). — Juny-Ag.

(1) S'ha comparat a la del pi: pinillo oloroso; peucedanon.

Gènere 300. — SILAUS Bess.

(Ap. Plini és una herba semblant a l'api; no falta qui ho fa venir de Sium o Selinum, tots noms que s'assemblen molt. Hi ha l'*OEnanthe silaifolia.)*

Flors verdoses, umbel·les de 12-16 radis, aspres pel costat intern, molt desiguals, els perifèrics 2-3 veg. més llargs; involucre i petit involucre de 5-7 bràcties linears desiguals, apiculades, les del petit involucre més petites i menys desiguals; llim del calze nul, pètals ovato-oblongs, asseguts, truncats a la base, apenes escotats, amb un nervi dorsal glabre; estils reflexos, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, glabre: herbes perennes, de rizoma fusiforme, estolonífer; tronc de 4-10 dm., dret, un poc angulós, estriat, nu a la base, fullós i ramificat a l'àpex, fulles de contorn oblong, les inferiors llargament peciolades, 2-pinnatisectes; segments dividits en lacínies linears, aspres al marge, amb nervis opacs, mucronades.

S. viréscens

1,174. — S. viréscens Grsb.

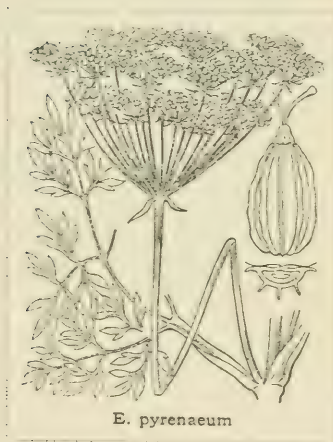
(per color de les flors, verdoses.)

Geografia. — Pastures de la regió subalpina: a la Cerdanya, valls d'Eyne a Orri i de Llo (Oliv. ex Gaut.); als mateixos llocs (Senn. in Hb. Rouy); Font de Comps, al Conflent (Huet du Pav); Pir. Or. (Coste). — Juny-Agost.

Gènere 301. — LIGÚSTICUM L.

(Com ligurinus, de l'Itàlia antiga, Gènova; Dioscor. diu que abunda molt à la Ligúria, prop els Apenins, d'on li ve el nom.)

Flors blanques, umbel·les molt grans, de 20-40 radis desiguals, els centrals més curts, estriats, aspres pel costat intern, drets a la maturitat; involucre nul o de 1-4 bràcties, linear-àlenades, dretes, petit involucre de 6-12 bractèoles desiguals, linear-acuminades, escarioses al marge; llim del calze nul, pètals trasovats, d'ungla curta, escotats, amb uu lòbul inflex i una ratlla bruna a l'esquena; estils reflexos, 1 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoido-oblong, llis: herbes perennes de rizoma gros, amb fibres a l'àpex; tronc dret, gruixut, solcat-angulós, molt ramificat; branques superiors freqüentment oposades o verticil·lades, fulles d'un verd bonic, lluents, de contorn triangular, les inferiors molt grans i llargament peciolades, 2-3-pinnatisectes; lacínies dels segments petites, linear-agudes, les fulles superiors assegudes en una beina estreta.

E. pyrenaeum

1,175. — L. pyrenaeum Gou.

Sinonímia. — Turbit; *fr.* livèche; *angl.* lovage; *al.* Bärwurzel (V. *Levísticum*).

Geografia. — Pastures i costes dels Pireneus: Queralbs.=Collsacabra, Montseny (Csta.); Tragurà, Ciuret, Puigsacau (Vay.!); Vidrà (Masf. M.º!); Setcases (Salv.!); Camprodón (Isern!); Gavarró (Senn.!); Pobla de Cièrvoles, al peu de Sierra la Llena (Gonz.!), Tredós, de Salardú a Beret (Llen.). — Jul.-Set.

Gènere 302. — XATARDIA Meisn.

(Dedicada a Xatart, apotecari botànic de Prats de Molló, als Pireneus Orient. (1).)

Flors d'un groc verdós, en umbel·les grans, contretes a la maturitat, de 12-35 radis molt desiguals i molt *aspres*, gruixuts, angulosos; involucre nul o 1-2 fil, petit involucre de 4-12 bràcties linear-alenades, caduques; llim del calze nul, pètals lanceolats, enters, allargats amb una lacínia envolta; estils reflexes, acrescents, 2 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit oblong, gros, de secció transversal suborbicular; aquenis de 5 costelles gruixudes, obtusament carenades, les commissurals més grosses; herbes vivaces, d'arrel cònica, llarga, gruixuda, esponjosa, ramificada; tronc de 1-2 dm., dret o ascendent, gruixut, fistulós, ample, vírido-violat, estriat o aspre a l'àpex; fulles de contorn triangular, 2-3-pinnatisectes, de segments linear-oblongs, mucronulats, les inferiors peciolades, les superiors assegudes en una beina ampla, membranosa i pintada de violeta,

X. scabra

1,176. — X. scabra Meisn. — Selinum scabrum Lap. — Angélica scabra Petit. — Petitia scabra Gay.

(dedicada per Gay al seu amic Petit, 1832 *(hi ha una verbenàcia americana que porta el mateix nom en obsequi a un altre Joaquim Petit,* 1763, *botanòfil francès* (2).)

Geografia. — Pedruscam pissarrós de la regió alpina dels Pir. Or.: Núria, Coma d'Eyne, fins al Collet (Vay.); valls d'Err i Eyne, roca de l'Àguila (Xatart, bot. plur.; Gaut., l. c.); Coma d'Eyne, als 2,700 m. (Senn.). — Ag.

(1) Bubani posa Xatartia (Gay Nob.): Sub eodem tempore Xatardiam nuncupavit Meisner, et ego, strictius ad nóminis orthographiam *Xatartiam.*

(2) Diu Bubani (op. laud): *scabram* cum La-Peyrouse ille (Meisner) denominavit speciem: ast mihi piguit dicere scabram stirpem dulcissimo, et humanissimo viro dicatam: ad utriusque patriam me converti (Xatartia *pyrenaea).*

Gènere 303.—DETHAWIA Endl.

(Dedicada a M. Dethaw, amic dels botànics.)

Flors blanques, en umbel·les de 5-10 radis, quasi iguals, aspres pel costat intern; involucre de 1-3 folíoles molt desiguals, petit involucre polifil; bractèoles linears o linear-lanceolades, acuminades, amplament escarioses al marge; calze 5-dentat, de dents agudes; pètals el·líptics, enters, aguts pels 2 caps; estils reflexos, 1 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide, de secció transversal suborbicular, glabre, lluent; aquenis amb 5 costelles sortides, separades, obtusament carenades, iguals; herbes perennes, de rizoma gros, tronc de 1-4 dm., dret, prim, flexuós, quasi afil, poc ramificat o amb 1-2 branques a l'àpex, envoltat a la base pels restos de les fulles antigues; fulles d'un verd pàl·lid, glabres, lluents, 3-pinnatisectes, de segments linears, fines, agudes, mucronades, les inferiors nombroses, acostades, llargament peciolades, les superiors assegudes sobre la beina.

D. tenuifolia

1,177.—D. tenuifolia Endl.

(de fulles menudes; terme merament botànic; de tenuis *(com* exílis, grácilis), *això és* tènue.)

Geografia.— Roques de les regions alpina i subalpina del Pir. central: Vall d'Aran (Isern!); mont Cagire, sota el port de Salau (Bub., C. et S.); pic de la Saleta (Timb.); Salvezines, Pir. Or. (Pourr. ex Bub.).—Jul.-Agost.

Gènere 304. — SÉSELI L.

(σέσελι, Diosc., = sil, nom de la saxifraga dels prats; també seselis, σέσελις, com κρότων i tordylium.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 3-40 radis quasi iguals; involucre ordinàriament nul o polifil, petit involucre polifil; calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa; estils quasi sempre reflexos, fruit ovoide o bé oblong, aquenis amb 5 costelles ± prominents, gruixudetes; herbes perennes o biennals, glabres o pubescents, de tronc sulcato-angulós o estriat, de fulles 1-3-pinnatisectes.

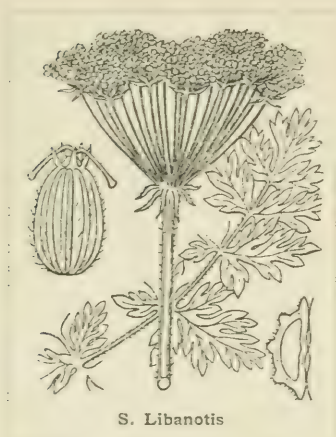
1 { Involucre polifil; dents del calze llargues, alenades, caduques; segments de les fulles cuneato-ovats, pinnatífids . . . . **S. Libanotis.**
Involucre nul, raram. 1-3-fil; dents del calze curtes, persistents; segments de les fulles linears . . . . 2.

2 { Petit involucre més curt que'ls radis de la umbèl·lula . . . . 3.
Petit involucre tant o més llargs que'ls radis de la umbèl·lula . 5.

3 { Costelles dels aquenis agudes, llim de les fulles caulinars, petit, assegut en una beina inflato-vesicular; plantes de 2-10 cm. . . **S. nanum.**
Costelles dels aquenis obtusos, beines de les fulles caulinars no inflato-vesiculars; planta de 3-10 dm. . . . . 4.

4 { Fulles inferiors de contorn oblong, 2-3-pinnatisectes, segments linears; umbel·les de 6-12 radis, estils més llargs que l'estilopodi, fruit oblong, a la fi glabrescent . . . . **S. montánum.**
Fulles inferiors de contorn triangular, 3-4-ternatisectes, segments filiformes; umbel·les de 3-6 radis, estils iguals a l'estilopodi, fruit ovoide, tuberculós . . . . **S. elátum.**

5 { Tronc tortuós, densament ramoso-dicotòmic, vírido-glaucescent; umbel·les de 3 radis, estils 1 veg. més llargs que l'estilopodi, fruit madur pubescent . . . . **S. tortuósum.**
Tronc dret, simple o poc ramificat, vírido-violat; umbel·les de 15-30 radis, estils iguals a l'estilopodi, fruit madur glabrescent, **S. annuum.**

S. Libanotis

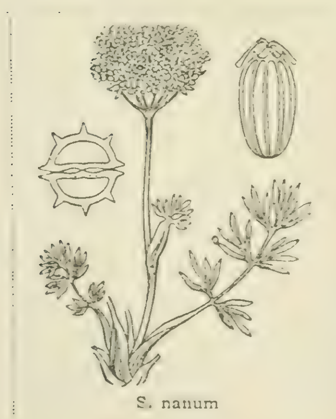
1,178. — S. Libanotis Koch. — Libanotis montana All.

(λιβανωτίς *és el romaní, propiam.* (λίβανος *és l'encens; per la olor;* libanítis *és el* polion.)

Biennal, d'arrel fusiforme, coronada pels nervis de les fulles destruïdes; tronc de 3-12 decímetres, dret, angulós, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles vírido-fosques per sobre, glaucescents per sota, les inferiors peciolades, de contorn oblong, *2-pinnatisectes,* de segments *cuneato-ovats, pinnatífids,* de lacínies lanceolades o linears, fulles superiors generalment reduïdes a un pecíol embeinador; flors *blanques,* umbel·les grans, denses, de 20-40 radis, solcats, pubescents; involucre i petit involucre *polifils, persistents, de bràcties lanceolato-linears, acuminades, blanques al marge,* pestanyoses i a la fi reflexos; dents del calze llargues, alenades, caduques; estils *reflexos,* més *llargs que l'estilopodi;* fruit *ovoide,* de costelles gruixudes i *obtuses,* cobert de *petits pèls rígids;* planta polimorfa.

Geografia. — Boscos i muntanyes calcàries: Valls d'Eyne, Llo, Err i Carençà; Cambredases (Gaut.); Coma d'Orri, sobre Setcases (Bub.); cultius de Lladó (Vay.! in Hb. Cad.); Renclusa (Zett.); del Portilló a les Bordes i Viella (Csta.); vall de Bohí (Gonz.!); Salardú, vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

N. B. No consignem el *S. cinéreum* Bub. — *Libanotis cretensis* Scop., que Bub. va veure, procedent de Cambredases, perquè no'l veiem confirmat.

S. nanum

1,179. — S. nanum Duf. — S. montanum β nanum So. y-Will. — Gaya pyrenaica Gaud.

(*nanus,* νάνος, *per la talla menuda. Cf.* elátum.)

Perenne, molt *cespitosa,* glauca, rizoma gruixut, ramificat, que produeix troncs de 2-10 centímetres, afils o amb una fulla asseguda en un pecíol inflat; fulles basilars de contorn ovat, *2-pinnatisectes,* de segments *lanceolato-oblongs, curts, obtusos;* flors *blanques* o *vermelloses,* umbèl·lula petita, terminal, subglobulosa, de 5-8 *radis curts;* petit involucre *més curt que'ls radis de la umbèl·lula,* bractèoles lanceolades, quasi totalment herbàcies; dents del

calze curtes, obtuses; estils reflexos, *més llargs que l'estilopodi;* fruit *oblong, pubescent,* de costelles *sortides* i *agudes.*

Geografia.—Roques calisses de la regió pirenenca alpina inferior: Núria (Vay.); pastures de Font-Lletera, Costabona, Cambredases (Gaut.); abundant a Peñablanca; al coll de Basivé i Castanesa (Zett.); Ruda (C. et S.). — Ag.-Set.

S. montánum

1,180. — S. montánum L.

(estació de la planta.)

Perenne, rizoma tortuós, ramificat, coronat pels nervis de les fulles destruïdes; troncs nombrosos, de 2-6 dm., drets o ascendents, rígids, poc estriats, ramificats i quasi afils a l'àpex; fulles glauques, de contorn *oblong,* les inferiors peciolades, amb el pecíol superiorment acanalat, 3-*pinnatisectes,* de segments *linears,* aguts, obscurament serrulats, les superiors assegudes en una beina llarga, estreta i escariosa al marge; flors *blanques* o vermelloses, umbel·les de 6-12 radis, curts, pubescents pel costat intern; involucre nul o de 1-3 bràcties petites o desiguals, bractèoles linear-acuminades, estretament escarioses al marge, *més curtes que'ls radis de la umbèl·lula;* dents del calze petites, agudes, esteses; estils reflexos, *més llargs que l'estilopodi;* fruit primerament *ovoide* i *pubescent,* a la fi *oblong* i *glabrescent,* amb costelles *obtusament carenades.*

Geografia.— Roques calisses de les muntanyes: Bagà.=Montseny (Salv.!, Csta.)! Puigreig i Serrateix, r. (Puj. C.); Núria, Mörens, Costabona (Vay.); Montgrony i Gombreny (Senn.); Cambredases; Peñablanca (Bub.); Viella (Llen.! in Hb. Cad.); zona inferior de la vall d'Aran (C. et S.). — Jul.-Oct.

S. elátum

1,181. — S. elátum L.

(de effero; cf. elátior; significa alt i qualifica vàries espècies botàniques: Hieracium elatum, etc.

Sinonímia. — *Cast.* hinojo de lobo.

Biennal, arrel fusiforme, gruixuda, ramificada; tronc de 3-5 dm., prim, glabre, poc estriat, molt ramificat des de la base; branques *fines, llargues, divaricades;* fulles d'un verd glaucescent, les inferiors acostades, breument peciolades, de pecíol cilíndric, contorn *triangular,*

3-4 *veg. ternades,* segments llargs, *linear-filiformes;* flors *blanques,* umbel·les de 3-6 *radis,* curts, filiformes, glabres; bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, petites, escarioses a la base, esteses; dents del calze lanceolato-agudes, un poc recorbades; estils *iguals a l'estilopodi;* fruit *ovoide,* al principi *pubescent* i tuberculós, però a la fi *glabre,* de *costelles carenades i obtuses.*

Geografia. — Llocs secs i pedregosos: Cardona, Pons, Tàrrega i altres indrets de la Segarra (Salv.!, Csta.!); al turó de Montpaytà de S. Fruitós de Bages (Puj. C.!); abundant per ermots i vinyes de Collbaix, Manresa (Font!). — Juny-Ag.

S. tortuósum

1,182. — S. tortuósum L.

(per les branques sinuoses.)

Sinonímia.—Cumí de Candia o de Marsella; *cast.* siselo, comino rústico.

Perenne, arrel cònica, llarga; tronc de 2-5 decímetres, flexuós, fort, glaucescent, estriat, densament ramoso-dicotòmic des de la base, amb les branques *tortuoses,* divaricades i entre-creuades formant botja; fulles glauques, les inferiors grans, peciolades, amb el pecíol *superiorment canaliculat,* de contorn *triangular,* 2-3-*pinnatisectes,* de segments *linears, curts, carnosos, canaliculats* per sobre, les fulles superiors petites, assegudes en una beina curta, ampla, escariosa al marge o reduïdes a la beina; umbel·les *nombroses,* de 3-10 radis forts, solcats, aspres pel costat intern; bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, escarioses al marge, *més llargues que'ls radis de la umbèl·lula;* dents del calze petites, ovato-agudes; estils divergents, 1 *veg. més llargs que l'estilopodi;* fruit *ovoide, pubescent,* amb les costelles *obtusament carenades.*

Geografia. —Terres àrides i argil·loso-salobrenques; Comú a l'Urgell, des de S. Guim a Lleida. = Cardona (Salv.!, Csta.); turons i marges d'Empúries a Borredà (Vay.); la Sellera a les vores del Ter (Cod.!); Cabanes, Vilarnadal (Senn.). — Ag.-Oct.

S. annuum

1,183. — S. annuum L. — S. bienne Crantz. — S. colorátum Ehrh.

(anual o biennal; coloratus *per les flors quan són* vermelles.)

Ordinàriament biennal, arrel cònica, coronada pels nervis de les fulles destruïdes; tronc de 3-6 dm., dret, estriat, glabrescent, comunament violat o purpurí, poc fullós i simple o ramificat a l'àpex, amb les branques erecto-ascendents; fulles glaucescents, les inferiors peciolades, de pecíol cilíndric i contorn *oblong*, 2-3-*pinnatisectes*, de segments linear-divergents, mucronulats, les superiors assegudes en una beina ampla, violada, escariosa al marge o quasi reduïdes a la beina; flors *blanques* o *vermelles*, umbel·les denses, de 15-30 radis estriats, aspres per dintre, drets a la maturitat; involucre nul o de 2-4 bràcties caduques, bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, escarioses al marge, *iguals* o *més llargues que'ls radis de la umbèl·lula;* dents del calze petites, obtuses, esteses; estils reflexos *iguals a l'estilopodi;* fruit *ovoido-oblong*, *glabre*, amb les costelles *estretes* i *separades*.

Geografia. — Prats i roques calisses de la zona superior: Abundant a la vall de Ribes. = Olot, Prats de Molló (Vay.); Corbera del Bergadà, cap a l'Estany (Puj. C.!); la Sellera, S. Feliu de Pallarols (Cod.!); S. Joan de les Abadesses, Surroca, Gombreny, Montgrony (Senn.). — Jul.-Set.

Gènere 305. — FENICULUM ADANS.

(El nom del fonoll (Plin.): dimin. de *fenum*, per la delicadesa de les fulles. (cf. *peucedanum* i *férula)*, el marathrum (μάραθρον) dels grecs [1].)

Flors grogues, en umbel·les de 3-30 radis, involucre i petit involucre nuls, llim del calze quasi nul, formant una vora gruixudeta; pétals trasovats, enters, truncats i envoltats; estils molt curts; fruit ovoide o bé oblong, aquenis amb 5 costelles sortides, obtusament carenades; herbes perennes, de troncs drets, glaucs, estriats; fulles 3-4-pinnatisectes, de segments filiformes.

1 { Umbel·les de 15-30 radis, llargament pedunculades; beina de les fulles superiors més llarga que'l llim, segments de les fulles llargs, capil·lars, **F. officinále.**
  Umbel·les de 5-10 radis, breument pedunculades; beina de les fulles superiors curta i ampla, segments curts i alenats. **F. piperitum.**

F. officinále

1,184. — F. officinále All. — F. vulgare Gaertn. — F. capillaceum Gilib. — Anethum feniculum L. (dulce).

(capillaceus, *fi, delicat com un cabell (Plin.)*, *com* loliaceus, *de lolium, zitzània o jull* [2].)

Sinonímia.—Fonoll; *cast.* hinojo; *fr.* fenouil, aneth doux; *ital.* finocchio; *angl.* fennel; *al.* der Fenchel.

Rizoma fusiforme, gruixut, generalment multicaule; troncs de 1-2 m., robustos, glaucescents, estriats, glabres, ramificats, aromàtics; fulles inferiors grans, de contorn triangular, peciolades, 3-4-pinnatisectes, de segments *llargs, capil·lars*, les superiors petites, reduïdes a uns quants segments asseguts en una beina ampla, *llarga* (3-8 cm.), *més llarga que'l llim*

(1) Cf. *fenugraecum* o *fenum graecum:* i aquí més aviat que una lleguminosa hi hem de veure una gramínia: *fenals: Brachypod. phoenicoides, loliaceum* o *Bromus.* Recordi's que *phoenicea* és la zitzània o jull, cominillo en *cast.* Cf. Lolium (ap. Dioscor. LXV), ja's veurà a les gramínies.

(2) *Hippomárathrum* és el fonoll silvestre; *crithmum* el f. marí, i una reïna que destila el fonoll és aguajaque, en cast. (de l'àrab), com *almáciga* és la del llentiscle. Planta medicinal molt empleada.

i escariosa al marge; umbel·les grans, *llargament pedunculades*, de 15-30 *radis*, quasi iguals, *rígids, glabres;* fruit *oblong*, glaucescent, d'uns 4 mm., d'olor d'anís, *dolç*.

Geografia.—Comú pels marges, des del Vallés a la falda del Pireneu. —Jul.-Nov.

F. piperitum

1,185.—F. piperitum DC.—Subsp. de l'anterior ap. Rouy; simple var. β piperitum Caruel.

(de piper, *el pebre; piperitis és el gingebre: tenim la* Mentha piperita.)

Molt afí de l'anterior, s'en distingeix per la talla més petita i troncs més prims; fulles *més petites*, segments de les inferiors *curts, alenats*, rígids, gruixudets i divaricats, les superiors amb beina *curta* (1-2 cm.) i *freqüentment sense llim;* umbel·les petites, *breument pedunculades, de* 5-10 *radis desiguals*, més prims; fruit més estret, dolç al principi, però a la fi molt acre i picant.

Geografia.—Terrenys àrids de la regió mediterrània: Olot, Segaró et *alibi* (Vay.); Montjuic (Colm.); comú a la plana del Rosselló (Gaut.). —Jul.-Set.

Gènere 306. — AETHUSA L.

(Αἴθουσα, Plin., = Ægusa, una de les illes Egades; particip femení del verb αἴθω, cremar, per la acritud perillosa de la pl., la més dolenta de les umbel·líf. venenoses, d'olor virosa i desagradable (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 5-15 radis desiguals, estriats, escabrosos pel costat intern; involucre nul o monofil, petit involucre de 3-5 bractèoles linear-setàcies, reflexes, més llargues que la umbèl·lula; llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors radiants; estils molt curts; fruit ovoide-globulós, de secció transversal orbicular, glabre; aquenis amb 5 costelles sortides, obtusament carenades, les marginals un poc més amples i estretament alades; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-6 dm., dret, fistulós, freqüentment solcat, amb ratlles vermelloses, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, de contorn triangular, les inferiors peciolades, 2-3-pinnatisectes, de segments ovato-cuneïformes, pinnatífids, amb les lacínies lanceolato-linears, mucronades, les fulles superiors sentades en una beina estreta, escariosa al marge.

1,186. — AE. Cynápium L.

(κυνος ἄπιον, *no clàssic; com cynacantha o cynapanxis, rosa* canina; *és a dir, api o julivert de gos; cicuta menor. Així* κύων ξυλίνη *o* ξυλ. κ. *és la englantina (fr. églantier), un roser;* ἄπιον *o* ἄπιος *en grec no és umbel·líf., sinó la pera o una esp. d'eufòrbia.)*

AE. Cynápium

Sinonímia. — Julivert verdós, juliverdassa; *cast.* perejil traidor, cicuta menor, *apio de perro*, perejil bastardo; *fr.* petite ciguë, faux persil; *angl.* fool's parsley.

Geografia. — Runes, vores dels camins i prats de la regió subpirenenca: Hospitalet, al peu de coll de Jou. = La Cerdanya, Tragurà, Camprodón, Olot i muntanyes veïnes (Vay.); Font Fumina, sobre Queralbs (Puigg.!); Surroca, Gavarrós (Senn.); vall de Viella, de les Bordes al Portilló de la vall d'Aran (Csta.); les Bordes (Llen.!). — Juny-Set.

(1) Cf. ophiusa, l'herba elefantina; *anchusa; aethusa* no és clàssic, com a nom de planta; sozusa σώζουσα = artemisia, patic. fem. de σώζων, de σώζω: la que conserva sa, manté bo i sa, com la sàlvia (Diosc.); etc.

Gènere 307.—OENANTHE L.

(Apud Plin., una pl. i la flor del cep silvestre o *labrusca;* de οἶνος, vi, i ἄνθος, flor; perquè fa olor de la vinya.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 2-12 radis, involucre nul o bé oligofil, raram. polifil, i caduc; petit involucre polifil, dents del calze acrescents, pètals trasovats, escotats, amb punta inflexa; estils erecto-divergents, iguals al fruit o més curts; fruit cilíndric, oblong, el·lipsoide o trasovoide, glabre; aquenis amb 3 costelles fines o obtuses, les marginals apenes més amples: herbes perennes, d'arrel freqüentment inflato-carnosa, tronc solcat o estriat, ordinàriament fistulós; fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats o linears.

1 { Segments de les fulles radicals, trasovats o cuneïformes; umbel·les de 7-12 radis, fruit cilíndric o oblong . . . . 2.
Segments de totes les fulles linears, umbel·les de 2-10 radis, fruit el·lipsoide o trasovoide . . . . 3.

2 { Tronc fistulós, umbel·les fructíferes planes, estils tan llargs com el fruit cilíndric, adornat d'un anell a la base; fibres radicals terminades en tuberositat ovoide . . . . **OE. pimpinelloídes.**
Tronc macís, umbel·les fructíferes convexes, estils la meitat més curts que'l fruit oblong, sense anell a la base; fibres radicals filiformes o terminades en tuberositat cilindroide. . . . **OE. Lachenalii.**

3 { Umbel·les de 5-10 radis llargs i prims, umbèl·lules fructíferes convexes, fruit el·lipsoidal: plantes sense estolons, de tronc sulcato-angulós, tuberositats radicals ovoides o claviformes, **OE. peucedanifolia.**
Umbel·les de 2-3 radis curts i gruixuts, umbèl·lules fructíferes globuloses, fruit trasovoide; plantes estoloníferes, de tronc estriat, tuberositats radicals nul·les o fusiformes . . . . . **OE. fistulosa.**

OE. pimpinelloídes

1.187. — OE. pimpinelloídes L.

(semblança amb la pimpinella o thryallis.)

Arrel fasciculada, formada de fibres *primes, llargues, bruscament inflades cap a l'extrem en tuberositat ovoido-globosa,* terminada en una llarga *fibrilla;* tronc de 3-6 dm., dret, *fistulós,* canaliculat; fulles inferiors *2-pinnatisectes,* de segments *ovato-cuneïformes,* inciso-dentats, les superiors de 1-7 segments linear-aguts, molt llargs; flors *albo-groguenques,* umbel·les de 6-12 radis bastant iguals, solcats, que s'engruixeixen a la maturitat; involucre polifil, caduc; umbèl·lules fructíferes apretades, *planes per sobre;* dents del calze llargues, estils tan llargs com el *fruit cilindroide,* circuït a la base *d'un anell callós.*

Geografia. — Prats i boscos del litoral: abundant a Tordera, Empalme, Sils i Hostalric, Blanes, cap a Sta. Cristina. = Cabanes, Pont de Molins (Senn.); la Cerdanya, prats de la Perxa (Gaut.). — Juny-Ag.

OE. Lachenálii

1,188. — OE. Lachenálii Geml.

(en honor de Wernerus de la Chenal, de Suïssa, autor de treballs de botànica i medicina, editats a Basilea. Hi ha el gènere Lachenalia (Uropetalum [1].)

Arrel fasciculada, formada de fibres carnoses, llargues, filiformes o fusiformes cap a l'extremitat; tronc de 5-8 dm., dret, macís, primet, estriat; fulles inferiors *2-pinnatisectes,* de segments trasovats o bé oblongo-cuneïformes, les superiors d'un reduït nombre de segments llargs, linears, aguts; flors *blanques,* umbel·les de 8-12 radis *prims, àdhuc a la maturitat;* involucre nul o 1-5-fil, caduc; umbèl·lules fructíferes *convexes,* estils la meitat més curts que'l fruit *oblong* o bé *ovoide,* atenuat, però sense anell a la base.

Geografia.— Prats i llocs humits: Comú al litoral del Prat, Cân Tunis; horta de Lleida. = Vic, Empordà (Csta.); S. Fruitós de Bages, r. (Puj. C.); la Sellera, r. (Cod.); Cabanes, Pont de Molins (Senn.). — Jul.-Ag.

(1) Cf. *Nardurus Lachenálii* (una gramínia).

OE. peucedanifolia

1,189. — OE. peucedanifolia Poll. — OE. filipenduloídes Thuill.

(de fulles de peucédanum: *se semblen a la* filipendula, *per les tuberositats de la rel.)*

Arrel fasciculada, formada de fibres inflades des de la base en tuberositats *llargues, primes, ovoides* o *claviformes;* tronc de 5-9 dm., dret, fistulós, sulcato-angulós, ramificat; fulles *2-pinnatisectes, totes de segments llargs, linears*, les inferiors peciolades, les superiors assegudes en una beina llarga i estreta; flors *blanques*, pètals exteriors *radiants, cuneïformes, fesos* en lòbuls obtusos; umbel·les de 5-10 radis prims, *àdhuc a la maturitat:* involucre nul o de 1-3 bràcties, caduc; petit involucre oligofil, umbèl·lules fructíferes *convexes*, clares; estils *poc més curts* que'l fruit *el·lipsoidal, atenuat pels 2 caps*, sense anell a la base.

β *multiradiata* Senn.—Umbel·les de 15-23 radis, fibres radicals cilindroides.

Geografia. — Prats humits : Comarca d'Olot (Bolós Hb.); Pla de la Pinya (Vay.).
La β *multiradiata* Senn., als prats marítims de Castelldefels, Prat del Llobregat i la Farola (Senn.! in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

OE. fistulosa

1,190. — OE. fistulosa L.

(pel tronc fistulós, buit, tubulós.)

Fibres radicals *primes* o *fusiformes*, tronc de 3-10 dm., dret, trencadís, *fistulós*, poc ramificat i poc fullós, estriat, amb *llargs estolons* vermellosos; fulles totes peciolades, amb *pecíol fistulós*, les inferiors *2-3-pinnatisectes*, de segments linear-oblongs o linears, petits, les superiors *pinnatisectes*, de segments linears, amb *llim petit*, molt més curt que'l pecíol; flors *blanques* o *rosades*, radiants; umbel·les llargament pedunculades, la terminal *fèrtil*, de 3 radis curts, gruixuts a la maturitat, estriats, fistulosos, les laterals estèrils, de 3-7 radis prims; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre polifil, més curt que'ls radis; umbèl·lules fructíferes globuloses, estils *iguals al fruit trasovoide-subtetràgon.*

Geografia. — Prats i llocs pantanosos: La Junquera, Campmany, Castelló, Palau, Roses *et alibi* (Vay.); S. Climent i Cabanes (Senn.!); Roses (Bub.). — Maig-Juny.

Gènere 308. — BUPLEURUM L.

(Bupleuron, βούπλευρον, de βοῦς i πλευρά, lit. flanc (costat) de bou. Així buphthalmus: chrysanthem. coronarium L.; burrhinon =cynocephalion; bucranion, buglossos (1).)

Flors grogues, en umbel·les de 2-20 radis; involucre de 0-8 bràcties, petit involucre oligo-, polifil; llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, envolts amb lòbul ample i truncat; estils molt curts; fruit oblong, ovoide o subglobulós, un poc comprimit; aquenis amb 5 costelles iguals, filiformes o subalades; herbes, raram. arbustos, de fulles enteres, ± coriàcies, les caulinars assegudes o amplexicaules.

1 { Plantes llenyoses o subllenyoses, fulles persistents . . . . . 2.
Plantes herbàcies . . . . 3.

2 { Arbustos de 1-2 m., fulles oblongo-lanceolades, atenuades a la base; umbel·les de 8-20 radis, involucre i petit involucre polifils, reflexos, caducs; costelles dels aquenis agudes . . . . **B. fruticósum.**
Subarbustos de 4-9 dm., fulles linear-lanceolades, no atenuades a la base; umbel·les de 3-7 radis, involucres gran i petit oligofils, estesos; costelles dels aquenis obtuses . . . . **B. fruticescens.**

3 { Plantes perennes, de rizoma gruixut o ramificat, fulles no persistents, les linears amplexicaules . . . . 4.
Plantes anuals, d'arrel prima, cònica . . . . 7.

4 { Fulles uninerves, molt reticulades, llargament lanceolades; aquenis alats . . . . **B. angulosum.**
Fulles 3-multinerves, poc o gens reticulades, oblongues o linears; aquenis àpters . . . . 5.

5 { Tronc subàfil, fulles rígides, les inferiors trasovato-oblongues, amb nervis molt prominents, un dels quals és marginal; umbel·les de 2-5 radis filiformes, bractèoles del petit involucre linears, diminutes, **B. rígidum.**

(1) *Buselinon,* és també un api (boví); però bumelia és el fraxinus excelsior; com bulapathum, βουβαλιον (βαλίς, σίκυς ἄγριος, cf. ecbalium), tenen el prefix βου– que ês augmentatiu.

5 Tronc fullós, fulles blanes o poc rígides, les inferiors linears o oblongo-ovades, amb nervis poc prominents, 1 ó cap marginal; umbel·les de 4-10 radis . . . . 6.

6 Fulles un poc consistents, les inferiois linears, sense nervis marginals; bractèoles del petit involucre ovades, costelles dels aquenis poc prominents . . . . **B. ranunculoídes.**
Fulles blanes, les inferiors ovades o oblongues, amb 1 nervi marginal; bractèoles del petit involucre linears, costelles dels aquenis prominents . . . . **B. falcátum.**

7 Fulles perfoliades, suborbicular-ovades, obtuses, de nervis radiants; involucre nul . . . . 8.
Fulles no perfoliades, linear-lanceolades, agudes, de nervis paral·lels; involucre oligofil . . . . 9.

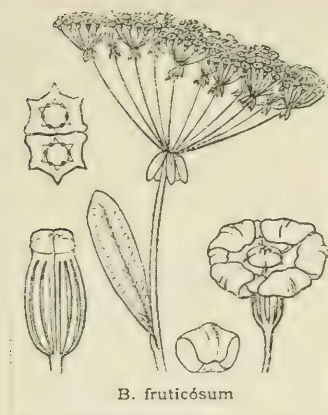
8 Fulles ovato-suborbiculars, bractèoles de l'involucre petit dretes després de l'antesi, fruit llis . . . . **B. rotundifólium.**
Fulles ovato-oblongues, bractèoles de l'involucre esteses després de l'antesi, fruit tuberculòs . . . . **B. protráctum.**

9 Folíoles de l'nvolucre ovato-lanceolades, cuspidades, més llargues que'ls radis de la umbel·la; flors i fruit ocults pel involucre petit, **B. aristátum.**
Folíoles de l'involucre linears, més curtes que'ls radis ds la umbel·la; fruits no amagats pel petit involucre . . . . 10.

10 Fruit el·lipsoidal, llis; fulles llargues, tronc dret . . . . 11.
Fruit subglobulós, tuberculós; fulles curtes, tronc decumbent. . 12.

11 Umbel·les de 2-3 radis, petit involucre 5-fil, més curt que les umbèl·lules; fruit de 4 mm., no truncat; fulles 5-7-nerves . **B. juriceum.**
Umbel·les de 4-7 radis, petit involucre 5-fil, més llarg que les umbèl·lules; fruit de 2 mm., truncat pels caps; fulles 3-5 nerves, **B. Gerardi.**

12 Involucre de 1-4 bràcties curtes, petit involucre 3-5 fil, més curt que'l fruit que és gros, granuloso-tuberculós; costelles dels aquenis prominents, undulato-crespades; plantes de 1-5 decímetres. **B. tenuissimum.**
Involucres gran i petit 5-fils, més llarg que'l fruit que és petit, eriçat de tubèiculs blancs; costelles dels aquenis quasi borrades; plantes de 5-15 cm. . . . . **B. semicompósitum.**

B. fruticósum

1,191. — B. fruticósum L.

(de frutex, frúticis; *brancallós o arbustiu.)*

Arbust de 1-2 m., tronc dret, ramificat, poc estriat, fullós; fulles *oblongo-lanceolades, gruixudes, coriàcies, atenuades a la base, assegudes, mucronades,* uninerves però finament venoso-reticulades, amb un marge estret transparent, d'un verd bonic per sobre i glauques per sota, persistents; umbel·les *convexes,* de 8-20 *radis iguals;* involucre i petit involucre *polifils, reflexos,* més curts que'ls respectius radis, *caducs* a la maturitat; fruit *oblong,* bru i lluent, de estrelles agudes i prominents.

Geografia. — Boscos i erms de la zona litoral i part de la mitjana: Comú a la cordillera litoral, al Vallès i part de la comarca de Bages. = S. Feliu de Guíxols, Figueres, Llansà (Bub.). — Maig-Ag.

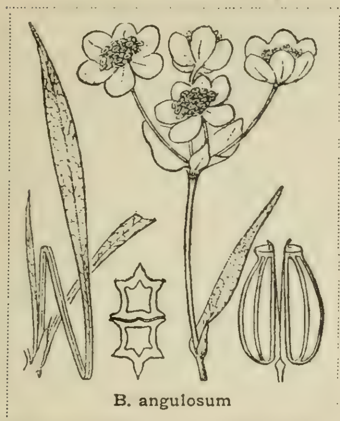
B. fruticéscens

1,192. — B. fruticéscens L.

(fruticesco, *treure tanys; de* frutex, *també; és terme de Plini.)*

Subarbust glaucescent de 4-9 dm., tronc dret, angulós, primet, molt ramificat des de la base, poc fullós a la regió superior, molt escabrós a l'inferior; fulles *lanceolato-linears, atenuades a la base,* assegudes, *acuminades,* 3-*nerves,* rígides, pubescent-escabriúscules als nervis i al marge: umbel·les petites, formant *panotxa,* de 3-7 radis *iguals,* filiformes; involucres gran i petit 3-6-*fils,* de bràcties alenades, molt petites, persistents, esteses; estils divergents, més curts que l'estilopodi; fruit el·lipsoidal, costelles dels aquenis *poc prominents, obtuses.*

Geografia. — Boscos, ermots i terres àrides: Comú des de la costa al Vallès, Montserrat, la Segarra, part d'Urgell i comarca de Bages. = Cardona (Salv.!); Cardona, Pons, Conca de Tremp, Organyà (Bub.). — Jul.-Set.

B. angulosum

1,193. — B. angulosum L. — B. pyrenaeum Gou.

(per les fulles, i per la estació de la planta.)

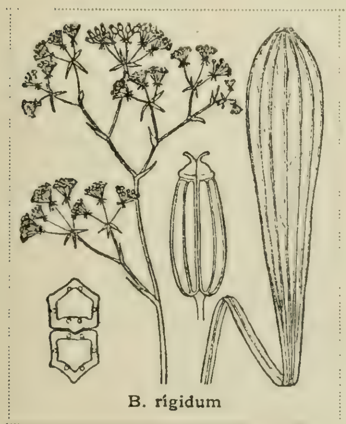
Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 1-5 dm., dret, d'un verd glauc, simple o poc ramificat a l'àpex, fullós en tota la seva longitud, glabre, finament estriat; fulles 1-*nerves, elegantment venoso-reticulades,* les inferiors *llargament lanceolades o lanceolato-linears,* atenuades en llarg pecíol alat, acuminades, les caulinars totes *amplexicaules,* les superiors *ovato-oblongues,* acuminades; umbel·les *de* 3-6 *radis,* un poc desiguals, estriats, pubescents; involucre de 3-5 *bràcties desiguals,* ovato-obtuses o el·líptiques, esteses, persistent; petit involucre ordinàriament de 5 *bractèoles groguenques, amplament trasovades* o suborbiculars, més llargues que la umbèl·lula; fruit *oblong,* bru, llis; ales dels aquenis *prominents.*

var. *Nerii* Pau. — Fulles inferiors més estretes, amb pecíols llargs i estretament alats.

γ *lancifolium* Rouy. — Fulles inferiors curtes, arribant fins a la meitat del tronc.

Geografia.—Roques i llocs pedregosos de les muntanyes: Montserrat, abundant a la canal de S. Jeroni a Sta. Cecília; als Degotalls i canal dels Avellaners; al Bergadà, roques de Corbera pròximes al mas de l'Estany. = Vall d'Aran (Isern!); Port de Viella (Csta.); de Salau (Bub.); Montgarri, Organyà, vall de Tredós (Timb.); Artiga de Viella (Llen.). — Maig-Jul.

N. B. La planta de Viella i la del Torrent dels Avellaners, al Montserrat, creiem que corresponen a la var. *Nerii* Pau, mentres que la de Corbera s'aproxima més a la γ *lancifolium* Rouy.

B. rígidum

1,194. — B. rígidum L.

(rígidus, *dur, rígid; pel tronc i fulles que són així.)*

Sinonímia. — Orella de llebra; *cast.* oreja de liebre; *fr.* buplèvre, oreille-de-lièvre; *angl.* hare's ear.

Perenne, rizoma ramificat, amb branques curtes, brunes; tronc de 3-6 dm.,

dret, *rígid*, subàfil, ramificat; branques primes ± obertes, estriat, glabre; fulles quasi totes basilars, *rígides, coriàcies*, glauques, *trasovato-oblongues*, breument acuminades, llargament peciolades, amb pecíol *semiamplexicaule*, amb nervis *molt sortits*, un dels quals és marginal, anastomosato-reticulats, les escasses fulles caulinars, linear-lanceolades, petites, *assegudes;* umbel·les petites, nombroses, en ampla *panotxa*, de 2-4 *radis* quasi iguals, *filiformes;* involucre gran i petit *de* 3-6 *bràcties* molt petites, linears, agudes, aplicades; estils estesos sobre l'estilopodi i més curts; fruit *ovoide-oblong*, llis; costelles dels aquenis *fines i poc sortides*.

Geografia. — Boscos, ermots i terres estèrils: des del litoral, Vallès, Bages, la Segarra, remuntant fins a la falda dels Pireneus. = Solsona, Berga, Figueres (Bub.); S. Llorenç dels Piteus (Isern!); Llers, Cabanes (Senn.). — Jul.-Set.

B. ranunculoídes

1,195. — B. ranunculoídes L.

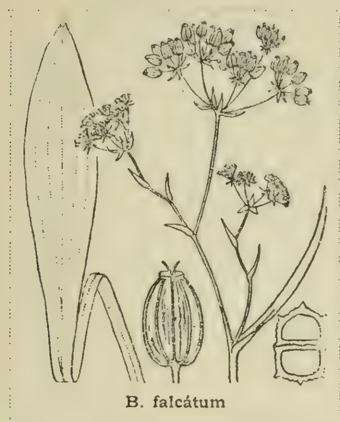
(que té alguna cosa del ranunculus *(cf.* Ficaria ranunc.)

Perenne, rizoma ramificat, tronc de 1-5 dm., dret, estriat, fullós en tota la seva longitud, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles una mica consistents, les inferiors cespitoses, llargament peciolades, *linears* o *estretament lanceolades*, 3-7-nerves, però *sense nervi marginal*, les caulinars *ovades* o *lanceolades, amplexicaules*, totes acuminades; umbel·les de 4-10 *radis filiformes*, desiguals; involucre de 2-4 bràcties desiguals, ovades o lanceolades; petit involucre de 5-6 *bractèoles groguenques, esteses, el·líptico-ovato-acuminades*, iguals a les umbèl·lules o poc més llargues; fruit *ovoide*, vermell, llis; costelles dels aquenis *prominents*, però *no alades:* planta polimorfa.

β *caricinum* DC. — *B. caricifolium* Rchb. (1). — Fulles inferiors linears, conduplicades o subconvolutes, umbel·les petites, de radis capil·lars.

Geografia. — Roques i terres pedregoses de les altes valls i regió alpina: Montseny, Rasos de Peguera, Ribes i Núria, abundant la β *caricinum* DC. = La Sellera (Cod.!); la Cerdanya, Vall de Llo, Cambredases (Bub.); Surroca, Montgrony (Senn.); Montcorbión i la Forcanada (Llen.); Pla de Beret (Timb.); Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) De *carex, càricis*, el càrritx (fr. laîche).

B. falcátum

1,196.—B. falcátum L.

(com una falç, corbat; per les fulles falciformes.)

Perenne, rizoma ramificat, de branques curtes, tronc de 3-6 dm., dret, flexuós, fullós, prim, angulós, ramificat a la part superior, amb les branques pàtulo-ascendents; fulles *poc consistents,* 5-7-nerves, amb els nervis poc marcats, un dels quals és marginal, i les inferiors llargament peciolades, lanceolades o oblongues, les superiors lanceolato-linears, assegudes, les caulinars comunament *falciformes,* apiculades; umbel·les de 4-10 *radis* quasi iguals, filiformes; involucre de 1-4 bràcties petites, linears, desiguals; petit involucre de 5-6 *bractèoles lanceolato-linears, acuminades,* quasi iguals i tant o més llargues que'ls radis de la umbèl·lula; estils estesos fins a la vora de l'estilopodi; fruit *ovoide,* bru, llis; costelles dels aquenis sortides, filiformes.

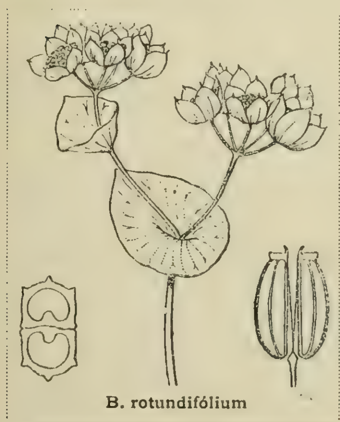
γ *petiolare* Lge.—*B. petiolare* Lap.—Fulles basilars de llim ovat o trasovat, obtuses, llargament peciolades, les superiors lanceolades o subespatulades, apiculades.

ε *angustifolium* Lec. et Lam.—Fulles basilars de llim llargament lanceolat, més llarg que'l pecíol.

Geografia.—Boscos i costes àrides dels Pireneus.

La ε *angustifolium* Lec. et Lam. a l'Adou del Bastareny.

La γ *petiolare* Lge. al santuari de Pallars, prop de Bagà.=Viella (Bourg.! in Hb. Cad.!; Bub.); des de les Bordes al Portilló (Csta.); Arties i Salardú (C. et S.), i en tota la vall d'Aran fins a Montgarri (Llen.); la Cerdanya, Vall de Llo (Bub.).—Jul.-Ag.

B. rotundifólium

1,197.—B. rotundifólium L.

(de fulles rodones, Apul.)

Sinonímia.—*Fr.* bec-de-lièvre.

Anual, arrel cònica, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, ordinàriament vermellós, ramificat a l'àpex, glabre; fulles inferiors oblongues, atenuades a la base, les demés *ovato-suborbiculars perfoliades,* obtuses, mucronulades, circuïdes d'un *estret marge transparent,* glaucescents, glabres; umbel·les de 4-8 *radis filifor-*

mes, curts, quasi iguals; involucre *nul,* involucre petit de 3-5 *bractèoles amplament ovato-cuspidades,* més llargues que la umbèl·lula, erecto-connivents a la maturitat; fruit *oblong,* negre, *llis;* costelles dels aquenis filiformes, *un poc prominents.*

Geografia. — Sembrats i terres de conreu : Lloret de Mar, Caldes (al *Farell);* Mollet i Tarrassa del Vallès, r.; Montserrat, cap a cân Massana; Penadès, a la font del Llop, sobre la plana d'Ancosa; Corbera, Fumanya i Rebost del Bergadà; comú a la vall de Ribes. = Berga, Vich (Salv.!, Csta.); Olot (Vay.! in Hb. Cad.); Moià, Collsuspina, Castellfollit del Boix i altres llocs de Bages (Font); Montgrony (Senn.); Viella, Arties i Salardú (Llen.). — Maig-Jul.

B. protráctum

1,198. — B. protráctum Lk. et Hoffm. — B. subovátum Link.

(protractus, *de protraho, prolongar; allargat (com* productus); *subovatus (de ovatus), s'ha format com subrotundus,* quasi ovat; *per les fulles caulinars.)*

Molt afí de l'anterior, s'en distingeix pel seu tronc flexuós, ramificat *a la base,* amb les branques divaricades, per les fulles caulinars més llargues, *ovato-oblongues,* sensiblement *atenuades de la base a l'àpex;* per les umbel·les de 2-3 *radis,* bractèoles del petit involucre molt *esteses,* àdhuc a la maturitat; estils més llargs, fruit *el doble gros, ovoide,* fortament *rugoso-tuberculós.*

B. aristátum

Geografia. — Sembrats i terres argil·loso-calisses : Tarrassa, r. r.; Caldes, al Farell. = Camps del Pla de Barcelona, Plana de Vich (Salv.!, Csta.); S. Julià del Llor, S. Climent d'Amer (Cod.!); S. Pol; S. Feliu de Guíxols, Besalú (Bub.); Empordà, fins a Segaró i Besalú (Vay.); Llers (Senn.). — Maig-Juny.

1,199. — B. aristátum Bartl. — B. opácum Lge.

(com aristosus, *que té arestes, per les bràcties de l'involucre, que també són opaques; es diu prop. de les espigues:* aristatum spicum.)

Anual, arrel cònica, tronc de 5-25 cm.,

erecto-flexuós, glauc, prim, ramoso-dicotomat a la part superior; fulles lanceolato-linears, acuminades, 3-5-nerves, amb 2 nervis marginals, les inferiors llargament peciolades, les superiors semiamplexicaules; umbel·les de 2-5 *radis curts* i *desiguals*, involucre de 3-5 bràcties *ovato-lanceolades*, *acuminato-aristades*, verdes, *opaques*, amb un estret *marge blanc* i nervis prominents, més llargues que'ls radis de la umbel·la; bractèoles del petit involucre de la mateixa forma, *translúcides*, amb 3-5 nervis anastomosats, *erecto-connivents*, que amaguen les flors i els fruits; fruit *ovoide, petit, negre, llis;* costelles dels aquenis *molt fines*.

Geografia.—Terres àrides: Serra de l'Ubac, Montserrat; part de Bages; Lleida, al ras de Gardeny. = Puigreig, Casserres, Marlès, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avià, Berga, Sallent (Puj. C.!); Collsuspina (Font); al Llussanés, Besora, Vidrà (Vay.); Vich (Puigg !); Santa Creu, Esquirol (Senn.). — Juny-Ag.

B. junceum

1,200. — B. junceum L.

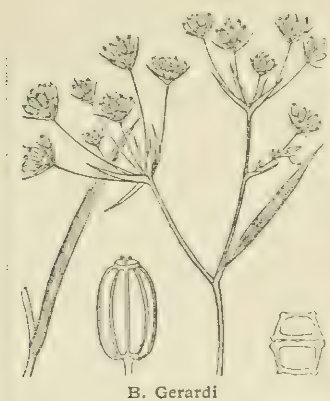
(les branques com de jonc; cf. Spartium j.; *com* vinceus; *flexible, propi per a lligàr.)*

Anual, arrel cònica, tronc de 3-10 dm., *junciforme,* dret, fistulós, estriat, glabre, ramificat; branques esteses o ascendents, fulles *semiamplexicaules,* llargament *lanceolato-linears, acuminato-cuspidades,* amb 5-7 *nervis* poc marcats, estretament vorejades de blanc o finament serrulades; umbel·les *petites, nombroses,* formant ampla panotxa, de 2-3 *radis filiformes, desiguals:* involucre de 2-3 *bràcties lanceolato-linears, cuspidades, desiguals,* molt més curtes que'ls radis de la umbel·la; petit involucre de 3-5 bractèoles de la mateixa forma, mès curtes que les flors, la meitat més que'l fruit; fruit *ovoide,* grosset, bru, llis, *més llarg que'l pedicel;* costelles dels aquenis *prominents, agudes.*

Raça *ramosissima* Coste. — Tronc molt ramificat, branques esteses i acostades.

Geografia. — Llocs secs i àrids: Des de la cordillera litoral fins al Pireneu : Montserrat, serra de l'Ubac; Ribes.=Montseny, les Garrigues (Salv.!), cap als Piren. Centrals (Gonz.!); vall de Bohí, del partit de Tremp (Bub.).

La raça *ramosissima* Coste, a la cordillera litoral (Senn.!). — Jul.-Oct.

B. Gerardi

1,201. — B. Gerardi Jacq.

(Gérard (Ludovic), A. de la Flora Gallo-provincialis, París, 1761.)

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 3-4 dm., dret, subfiliforme, estriat a la base i solcat a la part superior, ramificat; branques erecto-ascendents, glauc, glabre; fulles semiamplexicaules, *estretament linear-lanceolades,* llargament acuminades, 3-5-*nerves* molt estretament vorejades de blanc i quasi imperceptiblement serrulades; umbel·les de 4-7 *radis, capil·lars, molt desiguals;* involucre de 3-5 bràcties *linear-acuminades,* petit involucre de 3-5 bràcties de la mateixa forma, *tant o més llargues que la umbèl·lula;* fruit de 2 *mm.,* subtruncat pels 2 caps, *igual* al pedicel; costelles dels aquenis *filiformes,* poc prominents.

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: Agullana, La Junquera, Vilarnadal (Vay.); Cardona (Puj. C.!); La Sellera (Cod.;); S. Genís, prop Barcelona (Puj. J.). — Jul.

N. B. En la planta de Cardona, remesa per Puj. C., són manifestes les diferències entre aquesta espècie i la anterior.

B. tenuissimum

1,202. — B. tenuissimum L.

(superlat. de tenuis, *menut: per les branques filiformes.)*

Anual, arrel cònica, tronc de 1-6 dm., prim, d'un verd fosc o glauc, dret o caigut, quasi afil, glabre, ordinàriament ramificat i florífer des de la base; branques pàtulo-erectes, quasi filiformes; fulles *linear-lanceolades, acuminato-cuspidades,* amb 3 nervis ben marcats, curtes, assegudes, les inferiors llargament atenuades a la base; umbel·les *terminals* molt petites, de 2-4 *radis prims molt desiguals,* les umbel·les laterals nombroses, *breument pedunculades,* compostes de umbèl·lules de 2-5 *flors, col·locades al llarg de les branques;* involucre de 1-4 *bràcties curtes i desiguals, linear-acuminades;* petit involucre de 3-5 *bractèoles* de igual forma, *més llargues que les flors* i quasi iguals al fruit madur; fruit *subglobulós,* més ample que llarg, *quasi dídim, granuloso-tuberculós;* costelles dels aquenis *prominents, undulato-crespades.*

Geografia. — Llocs àrids i arenosos: Litoral del Prat de Llobregat; Lleida; Bages. = Pla de l'Urgell, cap a Poal (Csta.); Plana de Vic (Masf.); Sallent, Puigreig, Marlès, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avià, Berga (Puj. C.!); llac d'Ibars (Senn.). — Jul.-Ag.

B. semicompósitum

1,203. — B. semicompósitum L.

(flors amb umbel·les simples i altres amb umbel·les compostes, que és el que's vol significar amb semicompositus, per meitat; com tenim semiperfoliata *(Euphorbia);* semiglabrum *(Geranium);* semialbum, seminigrum *(Verbascum), etzètera.*

Anual, arrel cònica, tronc de 1-3 dm., prim, ascendent, fullós, estriat, glauc, glabre, ramificat des de la base; branques filiformes, divaricades; fulles linear-lanceolades, acuminato-aristades, curtes, 3-5-nerves, les inferiors un poc atenuades a la base, finament serrulato-aspres al marge; umbel·les petites, de 3-6 *radis filiformes, molt desiguals;* involucres gran i petit de 5 *bràcties linear-acuminades, dretes i més llargues que les flors i fruits;* fruit *petit, subglobuloso-*dídim, negre, eriçat de papil·les *blanquinoses;* costelles dels aquenis *quasi borrades.*

Subsp. β *glaucum* Bofill et Cst. — Tronc de 2-12 cm., més fullós; umbel·les, umbèl·lules i fruits molt petits.

Geografia. — Terres arenoses estèrils : Puigreig (Puj. C.).

La subsp. *B. glaucum* Rob. et Cast. al ras de Gardeny, Lleida, Viloví del Penadès. = A càn Tunis, S. Pere Màrtir, Castelldefels, Tarragona i varis llocs de l'Empordà (Senn. *in litt.).* — Maig-Juny.

Gènere 309. — SIUM L.

(O sion, σίον, es fa derivar del celta *siw*, aigua; al·lusió comuníssima en plantes de localitat o estació aquàtica; cf. *apium*, els crèixens *Nasturt. off.*)

Flors blanques, en umbel·les curtament pedunculades, opositifòlies, de 8-28 radis filiformes, desiguals, glabres; involucre i petit involucre polifils, de bràcties desiguals, lanceolades, enteres, inciso-lobades o pinnatisectes, 3-nerves, pàtulo-reflexes; calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats amb un lòbul reflex; estils reflexos, 2 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit petit, globuloso-dídim; aquenis amb 5 costelles filiformes; herbes perennes, de rizoma estolonífer, tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, acanalat, fràgil, ramificat, de branques esteses, difuses; fulles lluents, pinnatisectes; segments ovato-lanceolats, desigualment inciso-dentats, acuminato-cuspidats, les inferiors llargament peciolades, les superiors assegudes en la beina peciolar.

S. angustifolium

1,204. — S. angustifolium L.

(de fulles estretes; correspon a στενόφυλλος.)

Sinonímia. — *Fr.* berle; *angl.* water-parsnip.

Geografia. — Vores d'aigües corrents i estanyades: Castelló d'Empúries.=Girona (Bub.); Camprodon, Banyoles, Baix Empordà (Vay.); pla d'Empúries (Trem.!); Prat de Llobregat (Bofill). — Jul.-Ag.

N. B. Encara que s'ha indicat a Catalunya el *S. latifólium* L., no veiem cap cita concreta.

Gènere 310. — PIMPINELLA L.

(Es fa derivar de bis-pinnula-bipinnatisecta, seguint a Linnaeus: *bipennula*, dues vegades pinnat o penat, al·ludint a les fulles.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 6-30 radis; involucres gran i petit nuls, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils filiformes, estilopodi discoidal, fruit ovoide o subglobulós: herbes ordinàriament perennes, de fulles *pinnatisectes*, pseudo-compostes.

1 { Plantes anuals, fulles basilars reniformes, umbel·les de 8-10 radis, fruit cobert de petits pèls aplicats . . . . **P. Anísum.**
Plantes perennes, fulles basilars pinnatisectes, umbel·les de 10-24 radis, fruit glabre. . . . . 2.

2 { Tronc angulós, solcat, fistulós; fulles inferiors de contorn el·líptico-ovat, segments peciolulats, oblongo-ovats, aguts; estils més llargs que l'ovari . . . . **P. magna.**
Tronc cilíndric, finament estriat, ple; fulles inferiors de contorn lanceolato-ovat, segments sentats, ovats, obtusos; estils més curts que l'ovari . . . . **P. Saxifraga.**

P. Anís-m

1,205. — P. Anísum L.

(ἄνισον, *sembla emparentat amb* anethum *i* anísus, *Plin.)*

Sinonímia. — Matafaluga; *cast.* anís o matalahuga; *fr.* anis; *it.* anacio; *angl.* anise.

Anual, tronc de 3-5 dm., dret, angulós, pubescent, ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, *reniformes*, crenato-lobades, les següents 3-sectes, de segments ovato-cordiformes o bé ovato-cuneïformes inciso-dentats, les superiors assegudes en la beina peciolar, 2-3-pinnatisectes, de segments lanceolats, enters; umbel·les de 8-10 radis filiformes, quasi iguals; estils divergents, vàries veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide, cobert de petits pèls aplicats.

Geografia. — Alguna vegada cultivada pel seu fruit aromàtic : espontània al Montsant, Prades, segons Csta. — Jul.

P. magna

1,206. — P. magna L.

(de fulles grans, espècie gran.)

Sinonímia. — *Cast.* pimpinela, saxifraga mayor; *fr.* le grand boucage.

Vivaç, arrel fusiforme, gruixudeta; tronc de 2-10 dm., dret, *anguloso-solcat*, *fistulós*, pubescent, *fullós*, ramificat; fulles d'un verd clar i lluents per sobre, més pàl·lides per sota, les inferiors peciolades, de contorn el·líptico-ovat, *pinnatisectes*, de 5-7 segments oblongo-ovats, *peciolulats*, desigualment *dentato-pinnatífids*, el terminal 3-partit, a veg. cordiformes o cuneïformes, aguts, les fulles superiors petites, de pocs segments asseguts sobre la beina peciolar; flors *blanques* o *rosades*, umbel·les de 8-28 radis filiformes o subcapil·lars, quasi iguals, glabres; estils reflexos, *molt més llargs que l'ovari;* fruit *ovoide*, grosset, *rugós*, glabre.

Geografia. — Prats i boscos humits de les muntanyes: Ribes, Queralbs. = Ripoll, S. Joan de les Abadesses, Cabrera, Bellmunt, S. Hipòlit (Senn.!); Surroca, Ogasa, Sta. Pau, Freixanet, Vidrà (Vay.); Vilaller (Csta.); les Bordes, riberes de Viella, Aiguamoix i Ruda (Llen.); Tredòs (Timb.); Salardú (C. et S.). — Jul.-Ag.

P. Saxifraga

1,207. — P. Saxifraga L.

(al·ludeix a la estació de la planta; llocs pedregosos de les muntanyes.)

Sinonímia. — *Cast.* saxifraga menor; *fr.* petit bouquetin, pied-de-bouc.

Vivaç, arrel cònica, primeta; tronc de 2-6 decímetres, dret, *cilíndric*, prim, *ple*, *finament estriat*, pubescent, ramificat, quasi *afil* en sa major part superior; fulles d'un verd cendrós, pubescent per sota, les inferiors llargament peciolades, de contorn lanceolato-ovat, *pinnatisectes*, de segments *asseguts*, ovats, inciso-festonats, *obtusos*, les fulles superiors de segments linears o reduïdes al pecíol; flors *blanques*, umbel·les de 8-16 *radis* subcapil·lars, quasi iguals, glabres; estils reflexos, *més curts que l'ovari;* fruit *ovoide*, petit, *llis*, *glabre*.

Geografia. — Freqüent per terres àrides des de la zona litoral fins al Pireneu. — Jul.-Set.

Gènere 311. — SISON L.

(σίσων, Diosc. sison agrion és el peucedanum); hi ha siser i σίσαρον, xerevia o xirivia (*al.* Rapunzel). També ho deriven del celta *sizun* (1).)

Flors blanques, en umbel·les nombroses, petites, de 3-6 radis filiformes, desiguals, glabres; involucres gran i petit oligofils, de bràcties linears, molt petites; llim del calze quasi nul, pètals suborbiculars, bífids, amb un lòbul inflex; estils curtíssims, estesos; fruit *ovoide-comprimit*, petit, glabre; aquenis amb 5 costelles filiformes, obtuses; herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 5-15 dm., dret, flexuós, finament estriat, glabre, molt ramificat; branques primes, pàtulo-ascendents; fulles d'un verd clar, glabres, les inferiors peciolades, de contorn ovat, pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, lobats a la base, inciso-asserrats, les superiors dividides en segments finament linears, assegudes a la beina peciolar. Olor aromàtica de gomorresina.

S. amomum

1,208. — S. amomum L.

(ἄμωμον, *pl. semblant a l'api, d'un fruit perfumat, odorífer per excellència* (2).)

Sinonímia. — *Angl.* hedge honewort (nom que pren d'haver-se usat al principi per a curar una inflor de les galtes anomenada *the hone).*

Geografia. — Torrenteres i llocs humits: Comú a Terrassa, a Gelida. = Vallvidrera, Hostalric, Banyoles, S. Joan les Fonts (Olot) (Vay.); cordillera del Tibidabo (Senn.).—Juny-Jul.

(1) Cf. sisymbrium nastúrtium L. = terralis herba; σισύμβριον o σίσυμβρον, mentha aquatica ;nepeta cataria; thymbra; la satureja, i *thymbraeum*, mentha crispa L..

(2) La planta fa una olor *sui generis*, no desagradable.

Gènere 312.—CARUM L.

(Cáreum, κάρον, de Cària, prov. de l'Asia Menor, segons Plini.)

Flors blanques, en umbel·les de 6-15 radis; involucres gran i petit nuls o mono-polifils, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils reflexos, estilopodi deprimit; fruit ovoide o bé ovoide-oblong, aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes d'arrel cònica o fibrosa, fulles 2-pinnatisectes, amb els segments linears o capil·lars.

1 { Involucres gran i petit polifils, umbel·les de 8-16 radis quasi iguals, segments de les fulles capil·lars, curts, nombrosos i aparentment verticil·lats; arrel fibrosa, de fibres lleugerament claviformes, **1,209. C. verticillátum.**

Involucres gran i petit nuls o oligofils, umbel·les de 6-12 radis molt desiguals, segments de les fulles linears, arrel fusiforme, **1,210. C. Carvi.** }

C verticillátum

1,209.—C. verticillátum Koch.—Bunium verticillátum G. et G.

(format de verticillus, terme propi del fus, la rodanxa o pes que's posa a sota perquè rodi millor; després verticillum, *la vèrtebra; per la disposició verticil·lada de les fulles, encara que aparent;* βούνιον, *espècie de nap, difer. de bunias,* βουνιάς).

Perenne, arrel curta, fasciculada, amb les fibres *inflato-claviformes;* tronc de 3-7 dm., dret, prim, fistulós, estriat, un poc ramificat i quasi afil a la part superior; fulles *2-pinnatisectes,* de segments *capil·lar-apiculats,* curts, nombrosos, estesos i simulant *verticils,* les inferiors llargues, esteses, llargament peciolades, les superiors petites i quasi reduïdes a la beina peciolar; umbel·les de 8-16 *radis* filiformes, *quasi iguals, estesos,* glabres; involucres gran i petit *polifils,* de bràcties curtes, linear-lanceolades, apiculades; estils 2 *veg. més llargs que l'estilopodi,* fruit *ovoide-oblong,* sense olor.

Geografia. — Prats i terrenys pantanosos: La Cerdanya, als prats de les Escaldes, 6 Jul. 1882 *legi!* = La Cerdanya (Compy.); sobre Augustrina (Bub.); sobre Montlouis (Hb. Pourr. ex Gaut.) fins a Andorra; vall de la Tet a Montalba, r. r. (Gaut.); voltants de Luchon, vall de l'Hospital (Zett.); Fos (Jourtan, ex C. et S.). — Jul.

C. Carvi

1,210. — C. Carvi L. — Bunium Carvi M. B.

(Carum, carvi, diu el Nebrissensis, llavor d'aquesta planta; també carui [1]*.)*

Sinonímia. — Cumí; *cast.* alcaravea, comino de prados; *ang.* caraway; *fr.* cumin des près, anis des Vosges.

Biennal, d'arrel carnosa, *fusiforme,* olorosa; tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-assolcat, ramificat des de la base, glabre; fulles de contorn oblong, *2-pinnatisectes,* de segments linears, curts, com creuats sobre el pecíol, les inferiors peciolades, les superiors assegudes a la beina peciolar, freqüentment adornada a la base de dos apèndices finament laciniats; umbel·les de 6-12 *radis* filiformes, *molt desiguals,* glabres, *drets* després de l'antesi; involucres gran i petit nuls o bé oligofils, estils 1 *veg. més llargs que l'estilopodi;* fruit *ovoide,* aromàtic.

Geografia. — Prats i boscos de les altes valls i regió subalpina: Sta. Fe de Montseny; abundant al Pla de Sallent, de Queralbs a Núria i altres prats d'aquelles muntanyes; Tagast, Puigllançada *et alibi* en el Pireneu. = Setcases, Llansà (Salv.!); freqüent als Pireneus, Puigsacau, les Guilleries (Vay.); Ribera de Viella (Llen.); Arties, Ruda, Tredós, Pla de Beret, altres llocs de la vall d'Aran (C. et S.). — Juny-Ag.

---

(1) Forma una de les 4 llavors calentes: anís, fonoll, *carvi,* cumí. Les arrels tenen una aroma encara superior a la de la pastanaga. Cf. Car. Bulbocástanum Koch. *(it.* pancaciolo). En la paraula xirivia (cast. chirivía) es troba *carvi.*

Gènere 313. — AMMI L.

(ἄμμι, ammium, una espècie de cumí; ho deriven de ἄμμος, arena, sorra; per ser la localitat o estació més volguda de la planta: camps argilosos. Cf. *Ammophila* o *Arenaria* (1).)

Flors blanques, en umbel·les de nombrosos (18-20) radis, poc desiguals; involucres gran i petit polifils, bràcties 3-pinnatisectes, bractèoles enteres, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb els lòbuls desiguals i punta inflexa; estils a la fi reflexes, més llargs que l'estilopodi, que és discoidal; fruit ovoide-oblong, comprimit, glabre; aquenis amb 5 costelles filiformes; herbes anuals, d'arrel cònica i fulles 1-3-pinnatisectes.

1 { Radis fructífers de les umbel·les filiformes, pàtulo-erectes, inserts en un receptacle no dilatat; segments de les fulles inferiors ovato-lanceolats, asserrats . . . . 1,211. **A. majus.**
Radis fructífers de les umbel·les gruixudets, arquato-connivents, inserts en un receptacle dilatat; segments de les fulles inferiors linears, enters . . . . 1,212. **A. Visnaga.**

1,211. — A. majus L.

(comparatiu neutre (maior) de magnus; *aquí gran, elevat (cf. intermedium* (2).)

A. majus

Sinonímia. — Cast. ami, ameos, ameo mayor, ameos bastardos o inodoros (3).

Tronc de 3-6 dm., dret, estriat, molt ramificat, glabre; fulles vírido-pàl·lides o glauques, molt polimorfes, les inferiors 1-2-*pinnatisectes*, de segments *ovato-lanceolats, asserrats*, dents *albo-cartilaginoses* a l'àpex, els segments de les fulles superiors linear-apiculats, enters; umbel·les de nombrosos radis filiformes, pàtulo-ascendents, *no convergents* a la maturitat, inserts en un receptacle *no dilatat;* bràcties de l'involucre

(1) Psamma arenaria o Arundo: com ψάμμος també significa arena.
(2) Així Chelidonium maius L., Thalictr. majus Jacq , etc.
(3) Els veritables són els fruits del Ptychotis cóptica DC. o Ammi cópticum L., de Grècia i de l'Egipte. *Ameos* no és sinó el genitiu grec ἄμμεως, com passa amb aloes, poleos, ireos i d'altres.

ordinàriament 3-*sectes*, segments capil·lar-apiculats, bractèoles *més curtes* que les umbèl·lules; fruit *petit*, amb costelles fines, però sortides.

α *serratum* Mutel. — α *genuinum* G. et G. — Segments de les fulles inferiors ovato-lanceolats, asserrats.

β *intermedium* G. et G. — *A. glaucifolium* Lap. [1]. — Segments de les fulles inferiors cuneïformes, inciso-dentats.

Geografia. — Camps i terres arenoses: Des del litoral al Vallès, a l'Urgell i Empordà. = La Sellera (Cód.!).

La α *serratum* Mutel, a Lleida, Urgell i Palautordera del Vallès.

La β *intermedium* G. et G., a Terrassa. — Juny-Ag.

A. Visnaga

1,212. — **A. Visnaga Lamk. — Daucus Visnaga L.**

(de l'àrab bixnaca, *que és pastinaca, altra umbel·lífera com la xirivia.)*

Sinonímia. — Escuradents [2]; *cast.* biznaga; *fr.* herbe aux cure-dents.

Tronc de 2-8 dm., dret, *robust*, estriat a la base, solcat a l'àpex, fullós, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, 2-3-*pinnatisectes*, de segments *linear-apiculats, canaliculats, enters, no cartilaginosos al marge*, les inferiors peciolades, pecíol acanalat, amplexicaule, les superiors petites, amb els segments asseguts en la beina peciolar; umbel·les compostes de *nombrosos radis, bastant gruixuts*, els interiors més curts, *arquato-connivents a la maturitat*, inserts en un receptacle *dilatat;* bràcties de l'involucre 3-*pinnatisectes*, segments linear-filiformes, bractèoles tan o més llargues que les umbel·les; fruit *ovoide*, petit.

Geografia. — Terres de conreu i arenoses: Al litoral, Urgell, Segarra i part de Bages. = Vic, Olot (Csta., Bub.); Collsacabra (M.° Masf.!); Manresa, Moià (Font); Empordà (Bub.); S. Hipòlit de Voltregà; Fortianell (Senn.!). — Juny-Ag.

(1) No pas de *Glaucium*, sinó de γλαυκός, verd pàl·lid o gris, blavenc, color de l'oliva; llatí *glaucus*, verd de mar, aplicat al fullatge.

(2) Els peduncles de les flors d'aquesta planta s'empleen en alguns llocs com escuradents. Sembla que la planta més apropiada per això és la *Pistacia Terebinthus*.

Gènere 314.—PTYCHOTIS KOCH.

(És una paraula composta, segons diuen, de πτυχή, plec, doble, i ὠτίον, orelleta; per tenir els pètals plegats, formant una cresta: myosotis acaba així.)

Flors blanques, en umbel·les de 4-14 radis filiformes, quasi iguals, penjants abans de la floració; involucre nul o de 1-4 bràcties setàcies, caduques; petit involucre de 2-5 bractèoles setàcies, persistents, iguals o més curtes que la umbèl·lula; calze 5-dentat, pètals trasovato-cordiformes, bífids, amb 1 lòbul inflex; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi cònico-deprimit; fruit oblong, petit, glabre; aquenis de 5 costelles filiformes, un poc sortides: herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 3-8 dm., prim, dret, estriat, ramoso-dicotòmic, glabre; fulles basilars llargament peciolades, pinnatisectes, de 3-7 segments ovats, peciolulats, 3-5-partits, amb les divisions cuneïformes, inciso-dentades; fulles caulinars 2-pinnatisectes, de segments filiformes, els de les superiors asseguts a la beina peciolar.

Pt. heterophylla

1,213.—Pt. heterophylla Koch [1].

α. longibracteolata mihi. — *Pt. stenoloba* Pau. — Bractèoles més llargues que la umbèl·lula.

Geografia. — Terres àrides i pedregoses de tot el país, des del litoral fins al Pireneu. — Juny-Set.

(1) Com *diversifolius*, de fulles variades, les primeres rodones, després estretes.

Gènere 315. — HELOSCIÁDIUM Koch.

(Com si es digués: umbel·lífera dels pantans, marenys o maresmes; de ἕλος, cf. *palus*, i σκιάδιον, para-sol (dimin.); i com *selinon;* aquí qualifica la nostra pl.)

Flors blanques, en umbel·les opositifòlies, curtament pedunculades, de 4-12 radis filiformes; involucre nul o oligofil, petit involucre polifil, calze de 5 dents molt curtes, pètals ovats, enters, amb punta dreta o subinflexa; estils reflexes, mès llargs que l'estilopodi; fruit ovoide o subglobulós, aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals, un poc sortides: herbes perennes d'aigües corrents o estanyades, de fulles pinnatisectes.

1 { Tronc radicant a la base, segments de les fulles ovato-lanceolàts, umbel·les assegudes o de peduncles més curts que'ls radis, involucre nul o 1-2-fil, fruit ovoide . . . . **1,214. H. nodiflórum.**
Tronc radicant en tota la seva longitud, segments de les fulles ovats o suborbiculars, peduncles de les umbel·les més llargs que'ls radis, involucre 4-5-fil, fruit subglobulós . . . . **1,215. H. répens.**

H. nodiflórum

1,214. — H. nodiflórum Koch.

(de nodus, *nus; sembla referir-se al peduncle, que és curt. i a veg. nul, com en el Mesembryanth. nodiflorum, els pètals són més curts que les divisions del calze, com la* Férula nodiflora, *d'involucre nul. V. Trochiscanthes nodiflórus.)*

Sinonímia. — Crèixens borts, creixenera; *cast.* berraza, berrera.

Tronc de 2-12 dm., ascendent o ajagut, *radicant als nusos inferiors,* gruixut, fistulós, estriat, ramificat, glabre; fulles lluents, *pinnatisectes,* de segments *ovato-lanceolats,* oblíquament asseguts, desigualment asserrats, les inferiors llargament peciolades, les superiors assegudes a la beina peciolar; umbel·les assegudes o de peduncles més curts que'ls radis, de 4-12 radis poc desiguals; involucre *nul o 1-2fil, caduc;* bractèoles del petit involucre persistents, albo-escarioses al marge; fruit ovoide, glabre; aquenis amb costelles sortides, blanquinoses. Planta polimorfa.

α macrophyllum Cad. — Fulles grans, de segments oblongo-lanceolats, crenato-asserrats.

γ ochreatum DC. — Planta de 1-2 dm., tronc prim, radicant; fulles amb 1-2 parells de segments molt petits, el terminal més gran; umbel·les de 3-6 radis, involucre 1-2-fil.

Geografia. — Aigües estanyades i recs de tot el país.
La var. *α macrophyllum* Nob., als canals de sota Monjuic, i la *γ ochreatum* DC., a l'Ubac, a la Font de la Portella. — Maig-Ag.

H. répens

1,215. — H. répens Koch., subsp. de l'anterior apud Rouy.

(rampant, de répere, *arrossegar.)*

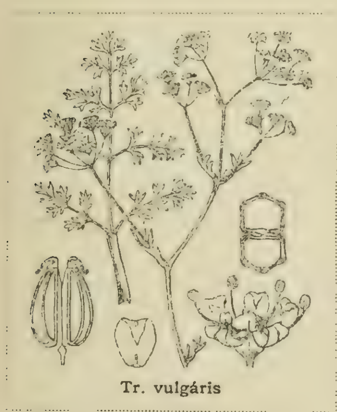
Tronc de 1-5 dm., prim, *ajagut, radicant en tots els nusos;* fulles *pinnatisectes,* de segments *ovato-suborbiculars,* els laterals bífids i el terminal trilobat, desigualment dentato-lobats; umbel·les *bastant llargament pedunculades,* de peduncles ordinàriament més llargs que'ls radis en nombre de 4-7, llargs, subcapil·lars i quasi iguals; involucre *de* 4-5 *bràcties* lanceolades, *persistents;* bractèoles albo-escarioses al marge, fruit molt petit, *subglobulós.*

Geografia.—Aigües estanyades: Torelló (Hb. Csta.!); Prats de Molló (Lap.); frontera del Baix Aragó (Losc.!). — Jul.-Ag.

Gènere 316. — TRINIA HOFFM.

(Dedicat a C. Trinius, botànic rus, qui ha publicat alguns treballs sobre herbes.)

Flors blanques, dioiques, en umbel·les petites, nombroses, de 4-8 radis desiguals; involucres gran i petit nuls o monofils, llim del calze nul, pètals enters, els de les flors masculines lanceolats, contrets en punta envolta, els de les flors femenines ovato-apiculats, amb punta inflexa; estils reflexos, molt més llargs que l'estilopodi deprimit; fruit petit, ovoide, comprimit, negre a la maturitat, glabre; aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes biennals o perennes, d'arrel napiforme, coberta a l'àpex dels restos de les fulles velles; tronc de 1-3 dm., dret, flexuós, angulós, glabre, molt ramificat des de la base; branques pàtulo-erectes, fulles d'un verd pàl·lid, de contorn triangular, les inferiors peciolades, 2-3-pinnatisectes, de segments linears, canaliculats, mucronats i serrulato-aspres al marge; segments de les fulles superiors asseguts a una beina ampla i albo-escariosa al marge.

Tr. vulgáris

1,216. — Tr. vulgáris DC. — Tr. dioica Gaud.

α *platycarpa* Rouy.—*Tr. púmila* Rchb. [1].— Planta nana (3-5 cm.), segments de les fulles curts, oblongo-lanceolats.

Geografia. — Pastures seques i pedregoses de les muntanyes: S. Llorenç del Munt i Montcau, no escassa al cim; Caldes de Montbui (al Farell), Montsant; Rasos de Peguera.=Cabrera (Salv.!); Bassegoda (Tex.!); prats de Bassegoda, Collsacabra, Tabertet (Vay.); Darnius (Bolós); Prades (Puj. J.); Font de Comps; muntanya de Valmanya; Font-Romeu (Gaut.).
La α *platycarpa* Rouy, als Rasos de Peguera, 25 Jul. 1905 *legi.* — Maig-Jul.

(1) De les poques espècies dioiques que conté la família; *púmilus*, pres adjectivament: nan; nana.

Gènere 317. — PETROSÉLINUM Hoffm.

(πετροσέλινον és el julivert; cf. saxífraga i petrocarpos; per la estació preferent, de πέτρα, la pedra o roca.)

Flors blanques, rosades o vírido groguenques, en umbel·les de 2-20 radis; involucre 1-3-fil, petit involucre polifil, llim del calze nul, pètals suborbiculars, encorbats, enters o subescotats amb punta inflexa; estils drets o reflexos; fruit ovoide o subglobulós, aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes anuals o biennals, glabres, d'arrel cònica i fulles 1-3-pinnatisectes.

1 { Flors blanques o rosades, umbel·les de 2-5 radis molt desiguals, estils drets, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, inodor; fulles de contorn lanceolat . . . . **P. ségetum.**
Flors vírido-groguenques, umbel·les de 8-20 radis quasi iguals, estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit subglobulós, aromàtic; fulles de contorn triangular . . . . **P. satívum.**

P. ségetum

1,217. — P. ségetum Koch. — Sison ségetum L.

(genitiu plur. de seges, ségetis, dels sembrats; qualificatiu, sobre tot linneà, de moltes plantes: Chrysanth., Caucalis, etc. Cf. segetalis.)

Anual, tronc de 3-6 dm., dret, finament estriat, poc fullós, mol ramificat; branques esteses, primes, quasi afiles; fulles de contorn *lanceolat, pinnatisectes*, de 13-19 *segments ovato-oblongs, inciso-dentats, mucronats*, les superiors de segments petits, molt nombrosos o reduïdes a la beina peciolar; flors *blanques* o *rosades*, en umbel·les de 2-5 *radis drets, molt desiguals*, com els de les umbèl·lules *pauciflores;* involucre de 2-3 bràcties linear-alenades, petit involucre de 2-5 bractèoles, estils *drets, més curts que l'estilopodi;* fruit *ovoide*, inodor.

Geografia.—Camps argilosos frescals i llocs humits: S. Julià de Vilatorta (Masf.!); Font Salada, cap a Oló; Besora i S. Andreu del Coll, cap a Olot (Vay.!). — Juny-Ag.

P. sativum

1,218. — P, satívum Hofim.
(cultivat; de sero, satum, *sembrar.)*

Sinonímia. — Julivert [1]; *cast.* perejil; *fr.* persil; *angl.* garden parsley (l'api és *celery); al.* Petersilie; *it.* petroselina.

Biennal, tronc de 3-10 dm., dret, sulcato-estriat, glabre, molt ramificat; fulles lluents, de contorn *triangular,* les inferiors peciolades, 2-3-*pinnatisectes,* de segments *ovato-cuneïformes, inciso-dentats,* les superiors 3-sectes, de segments lanceolato-linears, enters; flors *vírido-groguenques,* en umbel·les llargament pedunculades, de 8-20 *radis* filiformes, *estesos, quasi iguals,* com els de les umbèl·lules *multiflores;* involucre de 1-3 bràcties linear-alenades, bractèoles del petit involucre curtes, capil·lars; estils *reflexos, més llargs que l'estilopodi;* fruit *subglobulós,* aromàtic.

Geografia. — Cultivat i espontani per camps i vinyes d'una gran part del país. — Juny-Ag.

(1) A la vall d'Aran Ĵunbert (cf. vocabulari aranès de C.).

Gènere 318. — APIUM Hoffm.

(Nom donat pels llatins a distintes umbel·lífercs dels pantans o maresmes; també ho deriven del celta *apon*, aigua, per la seva estació. Segons altres de *apis*, abella; cf. *apiaster*, la melissa i el julivert silvestre (1). Podria al·ludir a la olor, com certes pomes: *Apion.)*

Flors blanquinoses, en umbel·les subsèssils o breument peciolades, de 6-12 radis desiguals; involucres gran i petit nuls, llim del calze borrat, pètals suorbicular-cordiformes, enters, amb punta inflexa o envolta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit subglobulós, quasi dídim, comprimit; aquenis de 5 costelles filiformes, iguals: herbes biennals, d'arrel fusiforme, carnosa; tronc de 3-8 dm., dret, fistulós, fortament anguloso-solcat, molt ramificat; branques erectes, glabres; fulles lluents, subcarnoses, les inferiors llargament peciolades, pinnatisectes, de 5 segments peciolats, ovato-cuneïformes, inciso-lobato-dentats, el terminal 3-fid; fulles superiors assegudes a una beina estreta i reduïda a 3 segments oblongs, inciso-dentats.

A. gravéolens

1,219. — A. gravéolens L.

(d'olor forta, no precisament dolenta, perquè aquí és molt agradable (2).)

Sinonímia. — Api o àpit; *cast.* apio, apio de laguna o palustre, apio silvestre; *fr.* ache (persil); *angl.* celery (parsley).

Geografia. — Prats i llocs inundats del litoral, al Vallés, Bages, Urgell, fins a la Cerdanya. — Jul.-Set.

(1) L'*apium silvestre* és una menta; *apium silváticum*, l'artemísia (Isid.), que altres tradueixen *armuelle*, que és cosa ben distinta, és Atriplex *(fr.* arroche).

(2) Cf. *Anethum grav.;* però *Ruta grav.*, etc. És el d'aquesta planta un exemple notable dels efectes del cultiu, que d'una planta ingrata, gens bona per a menjar, en fa una verdura dolça, sucosa i blanca, d'una aroma molt apreciada. Cf. Daucus o pastanaga i tantes d'altres.

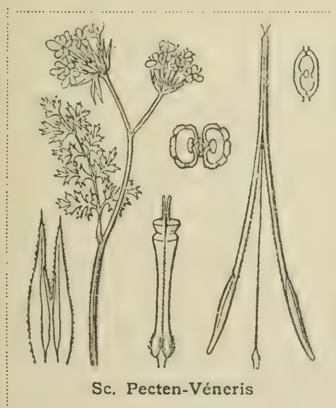
Gènere 319.—SCÁNDIX L.

(És el cerfull, com *anthriscus*, σκάνδιξ o σκάνδυξ (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 1-3 radis; involucre nul o de 1 bràctia pinnatisecta, petit involucre de 5 bractèoles enteres o 2-3-fides, llim del calze nul, pètals trasovats, truncats o escotats, amb punta inflexa; estils drets; fruit oblongo-linear, comprimit, eriçat; aquenis amb 5 costelles obtuses prolongats en un bec de 2-6 cm.: herbes anuals, d'arrel cònica, tronc dret, fulles 2-3-pinnatisectes, de segments linears.

1 { Bec del fruit de 4-6 cm., unes 4 veg. més llarg que'ls aquenis, deprimit; estils 2 veg. més llargs que l'estilopodi, bractèoles del petit involucre 2-3-fides; plantes relativament robustes, **1,220. Sc. Pecten-Véneris.**
Bec del fruit de 1-3 cm., 1-3 veg. més llarg que'ls aquenis, subcilíndric o deprimit; estils iguals a l'estilopodi o poc més llargs, bractèoles del petit involucre generalment enteres; plantes febles . 2.

2 { Bec tot lo més de 3 cm., recte, subcilíndric, 3 veg. més llarg que l'aqueni . . . . **1,221. Sc. hispánica.**
Bec tot lo més de 2 cm., freqüentment encorbat, comprimit, 1-2 veg. més llarg que l'aqueni . . . . **1,222. Sc. austrális.**

Sc. Pecten-Véneris

1,220.—Sc. Pecten Véneris L.

(*pinta de Venus en quasi totes les llengües, també la* petxina, κτείς, κτενός, *per la forma del bec allargat del fruit, com una agulla* (2).)

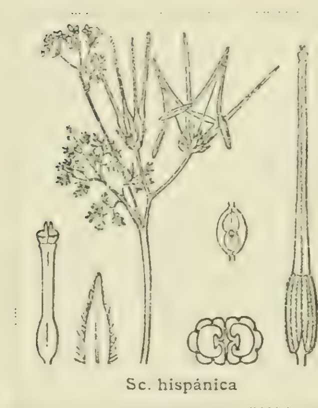
Sinonímia.—Agulles de pastor, pinta de Venus, agulles, forquilles; *cast.* peine de pastor o de Venus.

Tronc de 1-3 dm., robust, flexuós, pubescent-eriçat, ramificat, amb les branques esteses; fulles de contorn ovat, les inferiors llargament peciolades, 3-4-*pinnatisectes*, de segments li-

(1) *Scandulaca* és una *orobanche.*
(2) Apenes li falta re a la Venus, sens sortir de la Botànica: el casc (aconítum); els cabells (scolibrochon); el gibrell (dipsacus); el mirall o espill (specularia); les celles (achillea); els dits (cynoglossa, nimfea); la corona (sisymbrium); el menjar (allium ascalon.); el calçat (cypripedium). etc.

nears mucronulats, les superiors sentades en una beina *amplament escarioso-pilosa al marge;* umbel·les simples o de 2-3 *radis curts i gruixuts,* més curts que'l fruit; petit involucre de 5 bractèoles ovato-acuminades, 2-3-*fides,* pestanyoses; estil *el doble de llarg que l'estilopodi,* fruit *oblong-linear, aspre a les vores;* bec de 4-6 *cm.*, prop de 4 *veg. més llarg que'ls aquenis, deprimit, de cares planes.*

Geografia. — Comú en terres de conreu des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Jul.

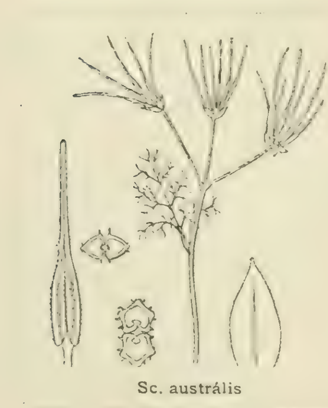

Sc. hispánica

1,221. — Sc. hispánica Boiss. — Sc. macrorrhynchus Mey., subsp. de l'anterior apud Rouy.

(Espècie espanyola, com el Scolymus hispanicus L.; μακρό ρρυγχος *(doblant la* ρ, *com en* — ρριζος, ἀντίρρινον, *i insistint en el caràcter del bec llarg, de* ῥύγχος *i* μακρός).

Es distingeix de la espècie precedent, amb la qual té gran afinitat, per la seva talla menor, fulles més petites i segments més menuts, radis de la umbel·la *la meitat més curts,* bractèoles del petit involucre més petites, *linear-oblongues,* enteres o bífides; estils *iguals a l'estilopodi; tota la superfície* del fruit aspra, bec quasi dret, de 1-3 cm., 1-3 *veg. més llarg que'ls aquenis i* 1 *veg. més estret,* de cares convexes, *subcilíndriques.*

Geografia. — Conreus fronterers de la part oriental : camps de Fortià (Senn.); Provença (G. et G.); Pir. Or. (Csta., Rouy). — Maig-Jul.

Sc. austrális

1,222. — Sc. austrális L.

(del Migdia, cf. boreal. Com el Celtis, *etc.)*

Sinonímia. — *Cast.* quijones, perifollo insípido, peine de niñas.

Tronc de 1-2 dm., prim, flexuós, pelut, amb algunes branques febles; fulles de contorn oblong, 2-*pinnatisectes,* de segments curts, molt estrets i mucronulats; umbel·les simples o de 2-3 radis més llargs que'l fruit, umbèl·lules *multiflores,* amb els fruits joves paral-

lels i divergents a la maturitat; petit involucre de 5 *bractèoles ovato-agudes, enteres*, rarament bífides, *blanques al marge*, pestanyoses, el doble llargues que'l pedicel, a la fi reflexes; estils *curtíssims*, de la meitat de l'estilopodi; fruit linear, de superfície *totalment aspra;* bec de 1-2 *cm.*, 1-2 *veg. més llarg que'ls aquenis*, ordinàriament *un poc encorbat, comprimit*, escabrós, prim.

Geografia. — Comú per terres de conreu, principalment de les regions oriental i meridional d'Espanya (Amo). = Frontera del Baix Aragó (Losc.! in Hb. Cad.); pla d'Urgell (Tex.!). — Abr.-Maig.

Gènere 320. — ANTHRISCUS Hoffm.

(ἄνθρισκος, Plin., el cerfull; també anthriscum (V. Scandix.)

Flors blanques, en umbel·les de 3-16 radis quasi iguals; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 2-5 bractèoles lanceolades, pestanyoses, esteses o reflexes; llim del calze nul; pètals trasovats, truncats o escotats, amb un lòbul inflex; estils connivents o erecto-divergents; fruit oblongo-linear o bé ovoide, comprimit, prolongat en bec més curt que'ls aquenis mancats de costelles, llisos o recoberts de petits agullons ganxuts: herbes anuals o perennes, ± peludes, de fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats o lanceolats, inciso-dentats.

1 { Umbel·les terminals llargament pedunculades, de 7-16 radis, fruit oblongo-linear, llis i lluent, terminat en bec curt; plantes perennes, d'arrel llarga i gruixuda . . . . **1,223. A. silvestris.**
Umbel·les generalment laterals, sentades o breument pedunculades, de 3-7 radis; fruit ovoide o linear, amb bec ben marcat; plantes anuals, d'arrel prima . . . . **2.**

2 { Fruit ovoide, cobert d'agullons ganxuts, amb un cercle setós a la base; aquenis 3 veg. més llargs que'l bec, fulles inferiors 3-pinnatisectes, **1,224. A. vulgáris.**
Fruit linear, llis i lluent; aquenis 2 veg. més llargs que'l bec, fulles inferiors 2-pinnatisectes . . . . **1,225. A. Cerefolium.**

A. silvestris

1,223. — A. silvestris Hoffm.

(silvestre o salvatge, agrest, com bord; pl. venenosa.)

Sinonímia. — Cerfull bord; *cast.* cicutaria, perifollo silvestre, perifollo de asno; *fr.* persil d'âne; *angl.* rough chervil.

Perenne, rizoma llarguet i gruixut; tronc de 5-12 dm., dret, canaliculat, fistulós, ramificat, glabre; fulles lluents, peludes als pecíols i nervis, les inferiors llargament peciolades, grans, 2-3-*pinnatisectes,* de segments ovato-oblongs, inciso-dentats, aguts, les superiors sentades en una beina biauri-

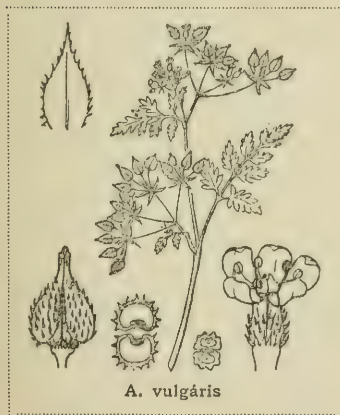
culato-pestanyosa; flors grandetes, les exteriors radiants; umbel·les *terminals llargament pedunculades*, de 7-16 *radis filiformes, quasi iguals;* involucre 1-3-fil, reflex; petit involucre de 5 bractèoles lanceolato-linears, escarioso-pestanyoses al marge, reflexes; estils *erecto-divergents, més llargs que l'estilopodi;* fruit *oblongo-linear, llis i lluent,* amb un bec 4 *veg. més curt que'ls aquenis.*

β *alpestris* Koch. — Fulles 2-pinnatisectes, de segments de contorn ovat o el·líptic, darreres divisions ovades molt obtuses.

γ *tenuifolia* DC. — Fulles 2-pinnatisectes, de segments profundament dividits en lacínies estretes i separades.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Montseny, Montsolí; S. Llorenç del Munt, a Sta. Agnès. = Tragurà, Guilleries i Queralbs (Vay.); la Sellera (Cod.!); Berga (Puj. C.); Setcases (Bub.).

La β *alpestris* Koch. a Tragurà (Vay.), i la γ *tenuifolia* DC. a Benasc (Vay.). — Maig-Juny.

A. vulgáris

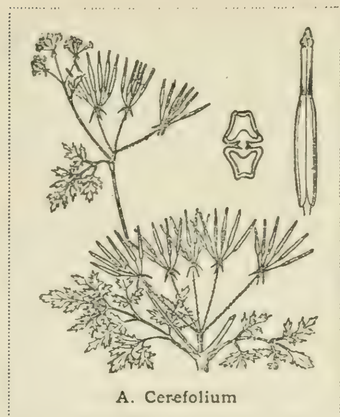
1,224. — A. vulgáris Pers.

(és comuníssima.)

Sinonímia. — *Cast.* ahoga gatos, ahoga viejas; *fr.* cerfeuil des fous (cf. *Aethusa).*

Anual, d'arrel cònica, prima; tronc de 2-5 dm., feble, dret o ascendent, estriat, ramificat, glabre; fulles blanes, peludes, les inferiors peciolades, 3-pinnatisectes, de segments ovats, pinnatífids, de lòbuls curts, obtusos, mucronats, les superiors sentades en una beina albo-escarioso-pestanyosa al marge; umbel·les generalment *laterals, sentades o breument pedunculades,* ± *opositifòlies,* de 3-5 *radis filiformes, quasi iguals;* involucre nul o 1-fil, petit involucre de 4-5 bractèoles lanceolato-acuminades, pestanyoses, esteses; estils *molt curts, erecto-convergents;* fruit *ovoide,* cobert d'*agullons ganxuts, setós a la base,* contret en *bec angulós* 3 *veg. més curt que'ls aquenis;* planta fètida.

Geografia. — Paratges herbosos i llocs incults: a l'Ubac, la Mata i S. Llorenç del Munt; castell de Tossa, al litoral; al Montsant. = Vallvidrera (Csta.); Plana de Vic (Puigg.!); Puig-reig (Puj. C.); Olot, Guilleries, S. Joan de les Abadesses, Camprodon (Vay.); Cadí (Jover!), la Sellera (Cod.). — Maig-Jul.

1,225. — A. Cerefolium Hoffm.

(o caeref., el cerfull. Hi ha el gèn. chaerophyllum, χαιρέφυλλον (= arctophyllum, Apul.)

Sinonímia. — Cerfull; *cast.* perifollo.

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 3-8 decímetres, dret, estriat, ramificat, gruixut, pubescent sota els nusos; fulles d'un verd pàl·lid, lluents, glabrescents, les inferiors llargament peciolades, 2-*pinnatisectes,* de segments ovats, pinnatipartits, amb els lòbuls curts, obtusos, mucronats; umbel·les *laterals quasi sentades,* subopositifòlies, de 3-5 *radis filiformes, iguals,* un poc peluts; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 2-3 bractèoles lanceolato-acuminades, pestanyoses, reflexes; estils *curts, erecto-convergents;* fruit *linear, llis, lluent, sense pèls a la base,* negre, terminat en bec prim, *igual a la meitat dels aquenis.*

Geografia. — Cultivat i subespontani. — Maig-Ag.

Gènere 321. — CONOPÓDIUM Koch.

(Com chenopodium d'un tipus com leontopodion, polypodium; Aegopodium és una altra umbel·lífera (αἰγίπους); Catapodium una gramínia; de κῶνος, pinya (cf. κωνοφόρος, conífe-res), κωνίον el fruit de la *Pistacia:* el suport del fruit o estilopodi és cònic.)

Flors blanques, en umbel·les de 3-12 radis quasi iguals; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre de 2-5 bractèoles lanceolato-linears, albo-escarioses al marge; llim del calze nul; pètals iguals, blancs o rosats, trasovats, escotats, amb punta inflexa; estils drets o divergent-reflexos; fruit ovoide-oblong, glabre; aquenis de 5 costelles filiformes, obtuses: herbes perennes, de fulles 2-3-pinnatisectes, de segments estrets i arrel cònico-tuberosa.

1 { Umbel·les de 5-12 radis filiformes, estilopodi cònic, més estret a la base que l'àpex del fruit; estils erectes o erecto-divergents; tronc ramificat a l'àpex; arrel curta i bruscament terminada en una tuberositat com una avellana . . . . . 1,226. **C. denudátum.**
Umbel·les de 3-8 radis capil·lars, estilopodi cònico-deprimit, més ample a la base que l'àpex del fruit; estils divergents o reflexos; tronc ramificat des de la base; arrel llargament atenuada en una tuberositat com un cigró . . . . 1,227. **C. ramósum.**

C. denudátum

1,226. — C. denudátum Koch.

(de denúdo, *despullar; cf. Hierac. denud. (nudum) (= glabre aquí); pel tronc nu a la base.)*

Sinonímia. — Cumí (abusivament); *cast.* macuca portuguesa, castaña de tierra.

Arrel curta, bruscament terminada en una tuberositat de la magnitud d'una avellana; tronc de 2-4 dm., dret, lleugerament flexuós i nu a la base, estriat, ramificat a la part superior; fulles basilars peciolades, de contorn triangular, 2-3-pinnatisectes, de segments pinnatífids, amb les lacínies linears o lanceolato-linears, aguts, les superiors més petites, sentades en una beina curta, estreta i glabra o escarioso-pestanyosa al marge; umbel·les de 5-12 *radis filiformes; estils drets o lleugerament divergents, la meitat més curts que'l fruit;* estilopodi *cònic,* de base *més*

estreta que l'àpex del fruit ovoide-cònic, comprimit, d'uns 4 mm., glabre, lluent, *negre* a la maturitat.

Geografia.—Comú en prats i boscos silíceo-pedregosos: Montseny, S. Hilari, les Guilleries, Núria.=Puigsacau, Olot (Vay.); la Sellera (Cod.!); Puigreig, Marlès, Serrateix, Casserres, Cardona (Puj. C.); Coll de Portell; Pir. central (Csta.); comú a la Vall d'Aran (Llen.!). — Jul.-Ag.

C. ramósum

1,227. — C. ramósum Csta.

(de ramus, *que té moltes branques, brancut o brancallós.)*

Amb gran afinitat amb l'anterior, s'en diferencia essencialment per la *major feblesa* de la planta; arrel *llargament atenuada* en una tuberositat de la magnitud d'*un cigró;* tronc flexuós a la base, dret o ascendent, *ramificat fins a l'àpex,* ordinàriament un poc pilós; fulles inferiors llargament peciolades, 2-3-*ternatisectes,* de segments lanceolats, enters, mucronats, glabres, les caulinars més petites, les superiors 2-3-*fides,* de lacínies *linears,* sentades en una beina peciolar estreta, un poc piloso-pestanyosa; umbel·les de 3-8 *radis capil·lars,* més *llargs;* estils *divergents* i a la fi *reflexos,* estilopodi *cònico-deprimit, més ample a la base que l'àpex del fruit,* simulant el conjunt un petit insecte; fruit *ovoide-oblong,* lluent i *bru* a la maturitat.

Geografia. — Boscos àrids i pedregosos de les muntanyes. Comú a la cordillera superior del Vallès, des del Montserrat fins al S. Llorenç del Munt, passant a la veïna comarca de Bages.=Prades, la Mola (Csta.); Coll de Portell (Puigg.!); Collsuspina, Castelltallat (Font). — Maig-Juny.

N. B. Una forma del Montserrat que Pau considera compresa entre el *Conopodium denudatum* Koch i l'*Heterotaenia thalictrifolia* Boiss. (Prodr. III, 86), per la semblança de les seves fulles amb les de la *Fumaria confusa* Jord., ha sigut designada pel dit botànic amb la denominació de *Conopodium fumariaefolium* Pau.

Gènere 322. — CHAEROPHYLLUM L.

(Nom grec antic del cerfull, que ve a significar una pl. de fulles que fan una olor agradable, el mateix que chaerephyllon (scandix caerefolium L.) o chaerophyllum Col. χαιρέφυλλον, vindria a ser com ἕλειο (ἕλος, pantan o maresma), helcocharis (= gratus, amans.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les terminals de 6-20 radis; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 5-8 bractèoles lanceolades, ordinàriament pestanyoses, reflexes; llim del calze nul, pètals obcordats, amb punta inflexa; estils drets o reflexos, tant o més llargs que l'estilopodi; fruit oblongo-linear, comprimit, atenuat a l'àpex, peró no bequerut, glabre, llis; aquenis de 5 costelles, sortides, iguals, obtuses: herbes perennes o biennals, ± peludes, de fulles 2-3-pinnatisectes, segments ovats o lanceolats, inciso-dentats.

1 { Pètals pestanyosos, estils drets, tronc fistulós, no inflat sota dels nusos . . . . **1,228. Ch. Cicutaria.**
Pètals glabres, estils a la fi reflexos, tronc ple, inflat sota dels nusos. 2.

2 { Plantes biennals, d'arrel prima i fusiforme; fulles 2-pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, obtusos; estils iguals a l'estilopodi; fruit de 6-7 mm . . . . **1,229. Ch. témulum.**
Plantes perennes, de rizoma gruixut, ramificat; fulles 3-pinnatisectes, de segments ovato lanceolats, aguts; estils més llargs que l'estilopodi; fruit de 10-12 mm. . . . . **1,230. Ch. aureum.**

Ch. Cicutaria

1,228. — Ch. Cicutaria Vill. — Ch. hirsútum L.

(de cicuta, *grec* κώνειον *(conium), pl. venenosa; com Spergula i Spergularia; cicuta: quasi caecuta, ob internodia occulta Isid., esp. de canya o fèrula amb entrenusos.)*

Vivaç, rizoma gruixut i ramificat; tronc de 3-10 dm., dret, *no inflat sota dels nusos, fistulós,* estriat, *eriçat a la base,* glabrescent a l'àpex, ramificat; fulles blanes, més pàl·lides per sota, *eriçades de pèls setosos als nervis,* les inferiors llargament peciolades, grans, 2-3-*pinnatisectes,* de segments ovato-lanceolats, pinnatífids, de lòbuls aguts, les

superiors sentades en una beina curta; umbel·les de 6-20 radis quasi iguals, bastant robustos i solcats, erecto-ascendents a la maturitat; involucre nul, petit involucre de 6-9 bractèoles lanceolato-acuminades, molt breument pestanyoses, reflexes; pètals *pestanyosos*, estils *drets, més llargs que l'estilopodi cònic;* fruit de 10-12 mm.

Geografia. — Vores de torrents, prats i boscos humits de les muntanyes: Montseny, vall de Sta. Fe; vall de Ribes, vores del Fresser.=Montserrat (Csta.); Núria (Salv., Vay., Senn.); Queralbs (Vay.); vall d'Aran, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen.); Lés (C. et S.); vall de Tredós (Timb.). — Juny-Agost.

C. témulum

1,229.—Ch. témulum L.

(traducixen uns autors penché, *els* fr., *i els* angl. *rough;* témulus *no és llatí; temulentus sí; Myrrhis temulenta Sin.* (M. temula *Spreng.) que és la nostra espècie, i el cèlebre* Lolium, *que embriaga; temetum és el vi o beguda que se'n puja al cap (capiteux dels* fr.) *cf.* τὸ μέθυ, *de la mel fermentada.)*

Biennal, arrel *prima, fusiforme;* tronc de 3-10 dm., dret, *fortament inflat sota dels nusos, ple,* estriat, eriçat à la base, *amb taques brunes,* ramificat a l'àpex; fulles pubescents, d'un verd fosc, les inferiors peciolades, 2-*pinnatisectes,* de segments *ovato-oblongs, obtusos, inciso-fistonats,* les superiors sentades en una beina estreta; umbelles de 6-14 *radis desiguals,* un poc eriçats; involucre nul o 1-fil, el petit involucre de 5-8 *bractèoles ovato-lanceolades, pestanyoses,* agudes, reflexes; pètals *glabres,* estils *tan llargs com l'estilopodi,* cònic, a la fi *reflexos;* fruit de 6-7 mm.

Geografia. — Boscos i llocs herbosos: Vall de Ribes; Bagà, vora del riu Greixa, abundant a S. Hilari, Montsolí i Guilleries. = Comú per bardissars *(setos)* (1), matolls de les muntanyes i valls pirenenques (Csta.); Osor (Cod.!). — Juny-Jul.

Ch. aureum

1,230. — Ch. aureum L.

(daurat, d'or, pel fruit groguenc.)

Perenne, rizoma *gruixut, ramificat,* negre;

(1) Saepes, saepta.

tronc de 5-10 dm., dret, *un poc inflat sota dels nusos*, ple, anguloso-estriat, ± pelut i maculat, ramificat; fulles blanes, cobertes de pèls aplicats, les inferiors llargament peciolades, 3-*pinnatisectes*, de segments *ovato-lanceolats*, *pinnatífido-dentats*, acutiúsculs, el segment terminal més llarg i dentat, les fulles superiors sentades en una beina curta; umbel·les de 8-20 *radis* filiformes, *bastant desiguals*, glabres; involucre de 1-3 bràcties caduques, el petit de 6-7 bractèoles *lanceolato-acuminades*, *llargament pestanyoses*, reflexes; pètals glabres, estils *més llargs que l'estilopodi* cònico-deprimit, *reflexos;* fruit de 10-12 mm., *groguenc*.

Geografia.—Boscos i prats de les muntanyes: Queralbs, a la font de la Ruira. = Ripoll, Cabrera (Salv.!); Freixanet, Platraver, Puigsacau *et alibi*, prop d'Olot (Csta.); Camprodon (Bub.); Montgrony, Castellar d'en Huc, al cim de Bellmunt, Esquirol, S. Hipòlit de Voltregà (Senn.); Vall d'Aran, Artiga de Lin (Zt.); Artiga de Viella, Pumero (Llen.!); Arties, Salardú (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 323. — MYRRHIS Scop.

(En Plini, herba semblant a la cicuta, cerfull moscat = smyrrhiza, per la olor aromàtica de la pl., de μύρον perfum, recordant la mirra o la murtra = *myrtis*, espècie de gerànium.)

Flors blanques, en umbel·les de 6-15 radis filiformes, pubescents, drets a la maturitat; involucre nul, el petit de 5-8 bractèoles lanceolato-acuminades, membranoses, llargament pestanyoses, a la fi reflexes; llim del calze nul, pètals trasovats, amb punta inflexa; estils erecto-reflexos, més llargs que l'estilopodi cònic; fruit oblong, llarg (2-3 cm.), comprimit, atenuat a l'àpex, lluent i olivaci; aquenis de 5 costelles iguals, fortament carenades, agudes, buides per dintre: herbes perennes, d'*olor d'anís* [1], tronc de 5-10 dm., dret, robust, fistulós, pelut, estriat, ramificat; fulles grans, blanes, d'un verd pàl·lid, pubescents, 2-3-pinnatisectes, amb nombrosos segments oblongo-lanceolats, pinnatífids, amb les divisions apiculades.

M. odoráta

1,231. — M. odoráta Scop. — Scandix odoráta L.

(per la olor d'anís, agradable, que fa.)

Sinonímia. — *Cast.* Mirra olorosa, perifollo oloroso o almizclado; *fr.* cerfeuil musqué; *ital.* finocchiella; *angl.* sweet-scented Myrrh; *al.* wohlriechender Kerbel.

Geografia. — Prats i boscos de les muntanyes : la Cerdanya, coll de Puigmörens r. (Gaut.); Port de Benasc (Zett.); Vall d'Aran (Isern!); Vall de Juela i de Tredós (Timb.); Vall de Ruda (C. et S.). — Juny-Ag.

(1) Cf. l'*estragon* dels *fr.*; *cast.* estragón i dragoncillo: Artemisia Dracunculus, que fa la mateixa olòr. *angl.* tarragon (V. *tarchon*).

Gènere 324.—MOLOPOSPERMUM W. Koch.

(Alguns diuen Molospermum; però seguint l'ordre de Erwin Janchen és com havem posat; la etimologia la donen de *malope*, pels grecs, una malva arborescent, i això ja no s'entén prou. Conjecturem μήλωψ de μῆλον i ὤψ, d'un groc de codony o d'un verd de poma, com hem vist *aureum*.)

Flors blanques, en umbel·les de 30-40 radis robustos, anguloso-acanalats, glabres, quasi iguals, la terminal gran, les laterals més petites i verticil·lades; involucre de 6-9 bràcties lanceolato-acuminades, desiguals, enteres o inciso-dentades, reflexes; petit involucre polífil, calze de 5 dents foliàcies, ovato-obtuses; pètals lanceolato-acuminats, enters, de punta ascendent; estils erecto-divergents, a la fi reflexos, més llargs que l'estilopodi cònico-deprimit; fruit ovoide, bastant gros, comprimit, solcat, glabre; aquenis amb les 3 costelles dorsals alades i les 2 marginals poc sortides; herbes perennes, d'arrel gruixuda, carnosa, ramificada; tronc de 1-2 m., dret, gruixut, fistulós, estriat, glabre, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades; fulles d'un verd bonic per sobre, més pàl·lides per sota, glabres, les inferiors molt grans, peciolades, 3-pinnatisectes, de segments lanceolats, pinnatífids, llargament acuminats, amb les divisions apiculades: planta fètida.

M. cicutárium

1,232.—M. cicutárium DC.—Ligústicum Peloponnesiacum L.

(per les fulles com de la cicuta.)

Sinonímia.—Coscoll, turbit (abusivament); *cast.* cejuda simple o hedionda, coscollo.

Geografia.— Roques espadades de les muntanyes: Núria, Coll de Jou =Setcases (Isern!); Berga, prop de la font dels Moixons (Csta.); Tragurà, Mörens, Costabona (Vay.); Capolat, sobre Espunyola (Puj. C.); Corbera, Montgrony (Senn.); Montgarri, Portilló (Bub.); Artiga de Viella (Llen.); Vall de Tredós (Timb.); Montartó, Port de la Frèche (C. et S.).—Juny-Ag.

Gènere 325.—ECHINOPHORA Tourn.

(És sinòn. de actinophora, conquilla radiada, no pl., ἐχινοφόρα, cobert d'espines, eriçat, de ἐχῖνος, pels lòbuls espinosos de les fulles i de l'involucre i certament de tota ella, molt semblant a l'Eryngium (1).)

Flors blanques, radiants, polígames, la central sentada, hermafrodita i única fèrtil, les perifèriques pedicelades i masculines; umbel·les de 5-12 radis curts, gruixuts, angulosos, molt desiguals, pubescents; involucre de 5-8 bràcties lanceolato-linears, carenades, acuminato-espinoses, quasi tan llargues com la umbel·la; bractèoles del petit involucre de la mateixa forma, però més petites; calze de 5 dents alenades, espinoses; pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils llargs i drets; fruit oblong, comprimit, tancat en el receptacle i voltat pels ovaris avortats de les flors estèrils; aquenis de 5 costelles iguals, deprimides, ondulades: herbes perennes, d'arrel llarga i gruixuda; tronc de 1-3 dm., dret, robust, anguloso-solcat, glauc, glabre, ramificat, amb les branques disposades en corimbes; fulles rígides, carnoses, de contorn oblong, les inferiors breument peciolades, pinnatisectes, de segments enters i pinnatífids, canaliculats per sobre i carenats per dessota, espinosos.

E. spinósa

1,233.—E. spinósa L.

(de spina; *com* asper, acutus; *cf.* Prunus sp., *Pallenis sp., a veg. aculeatus, com Ruscus, Paliurus. Rosa spinosíssima, aciphylla, etc., etc.)*

Sinonímia.—Cast. zanahoria marina.

Geografia.—Arenals marítims de Salou, Castelldefels, Prat del Llobregat, fins al golf de Roses.—Jul.-Set.

(1) Així *pastinaca* és peix i planta.

Gènere 326. — SMYRNIUM L.

(Esmyrnion, σμύρνιον, smyrn, olus, hipposelinum o julivert silvestre, perquè el suc fa olor com de mirra (Plin.); σμύρνα, nom grec de la pl. i de l'arbre de la mirra.)

Flors vírido-groguenques, en umbel·les de 5-15 radis desiguals, solcats i gruixuts a la maturitat, glabres; involucre nul, el petit de bractèoles molt curtes, triangular-agudes; llim del calze nul, pètals el·líptico-acuminats, enters, amb punta inflexa; estils reflexos, tant o més llargs que l'estilopodi cònic-deprimit; fruit ovoide-orbicular, gros, negre a la maturitat; aquenis amb les 3 costelles dorsals sortides i agudes, les marginals borrades; herbes biennals, d'arrel fusiforme, gruixuda, ramificada; tronc de 6-12 dm., dret, robust, fistulós, solcat, ramificat, amb les branques superiors oposades; fulles d'un verd bonic, lluents per sobre, pàl·lides per sota, les inferiors grans, llargament peciolades, 2-3-ternatisectes o pinnatisectes, de segments ovats, lobato-fistonats, el terminal més ample i freqüentment 3-lobat, les superiors ternades, sentades en una beina ampla i barbuda, ordinàriament oposades.

Sm Olusátrum

1,234. — Sm. Olusátrum L.

(holus atrum = smyrnium o marum (liter. verdura negra), herba de grana i arrel negres (cf. scorzonera), el fullatge també és fosc.)

Sinonímia. — Apit de cavall; *cast.* apio caballar o equino, perejil macedonio; *fr.* maceron; *angl.* alexanders [1].

Geografia. — Paratges herbosos del litoral. — Abril-Juny.

(1) Our English name Alexanders, is certainly a mere corruption of Olusatrum. Però cf. Athamanta Macedonica Spr. i els noms *fr.* i *ital.* maceron, macerone.

Gènere 327. — CONIUM L.

(Nom de la cicuta κώνειον, a Atenes, de κῶνος, per la inflorescència tal veg. (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 10-20 radis filiformes, un poc desiguals, glabres; involucre 3-5-fid, el petit 3-fil, de bràcties lanceolato-acuminades, reflexes; llim del calze nul, pètals trasovats, subescotats, amb un petit lòbul encorbat; estils divergents i a la fi reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide-subglobulós, comprimit; aquenis de 5 costelles iguals, sortides, obtuses, ondulato-fistonades: herbes biennals, d'un verd fosc, *viroses;* tronc de 1-2 m., dret, robust, fistulós, estriat, glaucescent, *tacat de porpra* a la base, molt ramificat a l'àpex; fulles blanes, les inferiors llargament peciolades, grans, de pecíol freqüentment *maculat* i contorn triangular, 3-5-pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, amb les divisions curtes i mucronulades, les superiors sentades sobre una beina curta.

C. maculátum

1,235. — C. maculátum L.

(com maculosus, *tacat, per les taques de porpra del tronc i pecíols)*

Sinonímia. — Cicuta o ceguda major, fonoll de bou, julivert de galàpat, juliverdassa; *cast.* cicuta, perejil lobuno; *angl.* hemlock.

Geografia.—Runes i vores de camins: Montserrat, a l'encreuament del torrent de Santa Maria amb el camí de la Cova, i altres llocs; a la Barata, a la Mata, S. Llorenç del Munt; Montseny; S. Hilari; Rabost, camí de Puigllançada. = Runes d'edificis al litoral (Csta.); Vich (Salv.!); Olot (Bolós, Tex.); la Cerdanya (Vay.); Salardú, Tredós (Llen.). — Maig-Juny.

N. B. No's consigna la *Cachrys laevigata* Lamk., referida a Ribesaltes (Gaut.) i altres llocs dels Pireneus Orientals pels autors francesos, perquè la única cita catalana, l'Empordà, de Ortega, no ha sigut posteriorment confirmada. Posseïm, sí, aquesta planta dels Algarbes.

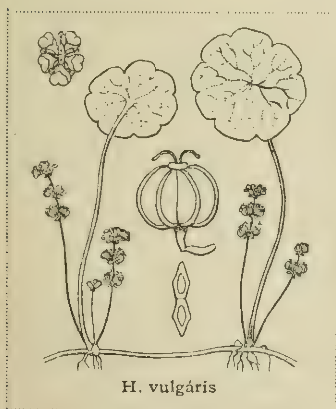
---

(1) Said by Linnaeus to be derived from κόνις, powder, dust; but the application of the term is not evident. A les canyes o cicutes (cf. fèrules) el poble anglès les anomena kecksies.

Gènere 328. — HYDROCOTYLE Tourn.

(ὕδωρ, aigua; κοτύλη, vas o escudella: la fulla és rodona i un poc deprimida al centre, capaç de contenir unes gotes d'aigua.)

Flors blanques o rosades, molt petites, subsès ils, 4-6 en 1-3 verticils acostats, cap a l'àpex, de peduncles axil·lars, filiformes, molt més curts que les fulles, nus o amb una beina membranosa a la base; llim del calze nul, de tub comprimit; pètals ovats, enters, aguts, de punta dreta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit suborbicular, escotat a la base i a l'àpex, més ample que llarg, comprimit; aquenis de 5 costelles filiformes, amb protuberàncies vermelloses en els espais intercostals: herbes perennes, de 1-2 dm., de troncs prims, blanquinosos, radicants, que porten a cada nus un feixet d'arrels, 1-2 fulles i 1-2 peduncles; fulles llargament peciolades, peltades, orbiculars, amplament i superficial fistonades, amb 7-9 nervis radiants, poc marcats.

H. vulgáris

1,236. — H. vulgáris L.

Sinonímia. — *Cast.* sombrerillo de agua.

Geografia. — Llocs humits i turbosos: Entre els joncs als prats de la Llacuna (Salv.!); Pir. Or., llacs del litoral, freqüent a Argelès (Lap.); Soreda (Gaut.). — Maig-Ag.

Gènere 329. — ASTRANTIA L.

(De ἄστρον, estel, i ἀνα, similar, per la disposició de l'involucre, de la *minor* sobre tot, que la fa tant formosa i bella.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les simples; involucre polifil, gran, *estès en estrella;* calze de 5 dents foliàcies aristades; pètals oblongs, connivents, enters, amb punta llarga, inflexa; estils reflexos, molt més llargs que l'estilopodi discoidal; fruit subprismàtic-el·lipsoidal, un poc comprimit; aquenis de 5 costelles inflades, plicato-dentades, buides, cobertes d'escames blanques i obtuses: herbes perennes, de tronc dret, fistulós, estriat, paucifoli; fulles radicals llargament peciolades, palmatipartides o palmatisectes.

1 { Fulles d'un verd fosc, palmatipartides; divisions trasovato-cuneïformes, inciso-dentades; bràcties de l'involucre oblongo-lanceolades, tant o més llargues que la umbel·la; dents del calze lanceolades, llargament aristades: plantes bastant robustes. **1,237. A. major.**
Fulles d'un verd pàl·lid, palmatisectes; segments oblongo-lanceolats, atenuats pels 2 caps, inciso-asserrats; bràcties de l'involucre lanceolato-linears, ordinàriament més curtes que la umbel·la; dents del calze ovades, breument i brusca aristades: plantes febles, **1,238. A. minor.**

A. major

1,237. — A. major L.

Rizoma curt, negre, ramificat, coronat dels restos de les fulles destruïdes; tronc de 2-5 decímetres, *fortament estriat,* simple o un poc ramificat a l'àpex, amb les branques curtes i oposades; fulles d'*un verd fosc i lluents per sobre,* les basilars llargament peciolades, *palmatipartides, cordiformes;* divisions *trasovato-cuneïformes, inciso-dentades,* freqüentment 3-*fides* a l'àpex, de dents aristades, les caulinars escasses, distants, petites i sentades sobre una beina ampla i escariosa al marge; umbel·les terminals i laterals en panotxa tirsoidea, de radis filiformes, iguals, pubèruls; involucre de 12-16 bràcties *oblongo-lanceolades,* atenuades pels 2 caps, aristades, venoso-reticulades,

blanques o purpurines, però verdes a l'àpex, *tant o més llargues que la umbel·la;* dents del calze *lanceolades, llargament aristades;* fruit oblong, un poc atenuat a la base, cobert d'escames obtuses.

Geografia. — Prats, boscos i pastures de les muntanyes : Montseny, Ribes, Núria i alt Bergadà. = Corbera, del Bergadà al bosc de Ginebret, a menys de 600 m. (Puj. C.); S. Hipòlit de Voltregà; entre Ripoll i S. Joan de les Abadesses (Senn.) — Jul.-Ag.

A. minor

1,238. — A. minor L.

Es diferencia essencialment de l'anterior per ser *més feble i de menor talla* (3-4 dm.), fulles d'un verd pàl·lid, *palmatisectes,* de segments *més estrets, atenuats pels dos caps, inciso-asserrats;* umbel·les *més petites,* sostingudes per peduncles *més llargs i quasi filiformes;* bràcties de l'involucre *un poc menys nombroses, lanceolato-linears,* a lo més tan llargues com la umbel·la, sempre blanques, però verdes a l'àpex, poc aparentment venoso-reticulades; flors petites, dents del calze *ovades, obtuses,* breument i brusca *aristades;* fruit *ovoide,* cobert d'escames *acutiúscules.*

Geografia. — Roques humides i pastures de les muntanyes: Núria, des del Salt del Sastre. = Setcases, Costabona, Comabella (Vay.). — Jul.-Ag.

Gènere 330. — ERYNGIUM L.

(O erynge, ἠρύγγιον, centumcapita, planta bona per a les flatulències.)

Flors blanques o blaves, en capítol guarnit de palletes o escames i voltat d'un involucre espinós; dents del calze foliàcies, espinescents; pètals convivents, oblongs o trasovats, escotats, amb punta llarga i inflexa; estils llargs, erecto-divergents; fruit trasovoide, de secció transversal suborbicular, cobert d'escames; aquenis sense costelles: herbes perennes, glabres, de tronc fullós, fulles coriàcies i espinoses.

1 { Involucres de 10-12 bràcties, pàtulo-erectes, blaves, lanceolato-linears, enteres o amb 1-3 dents a cada banda; dents del calze dretes, escames del fruit ovato-obtuses, fulles palmatipartides, 1,239. **E. Bourgati.**
Involucres de 4-6 bràcties, esteses, blavenques o blanquinoses; escames del fruit acuminades . . . . **2.**

2 { Flors blaves, dents del calze esteses, bràcties involucrals blavenques, inciso-espinoses; fulles palmatilobades . 1,240. **E. marítimum.**
Flors blanques, dents del calze erectes, bràcties involucrals blanquinoses, enteres o sentades; fulles 1-2-pinnatisectes, 1,241. **E. campestre.**

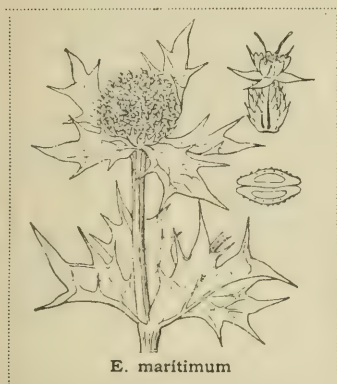

E. Bourgati

1,239. — E. Bourgati Gou. — E. Tournefortii (ap. Bub.).

Rizoma vertical, gruixut, negre; tronc de 2-4 dm., dret, estriat, simple o poc ramificat a l'àpex; fulles blavenques, amb nervis blanquinosos sortits, *orbicular-reniformes, 3-sectes,* de segments cuneïformes, els laterals 2-partits i el terminal 3-partit; divisions feses en lacínies lanceolato-acuminades, divergents, espinoses, les inferiors llargament peciolades, amb pecíol amplexicaule-embeinador, les superiors blaves i sentades sobre una ampla base; flors *blaves,* capítol ovoide, pedunculat; involucre *blau, de* 10-12 *bràcties pàtulo-erectes, lanceolato-linears,* enteres o amb 1-3 espínules a cada costat, molt

nervudes; palletes del receptacle enteres, dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *erectes;* fruit *trasovoide,* cobert d'escames *ovato-obtuses.*

Geografia.—Pastures i llocs herbosos del Pireneu: al Bergadà, a la Font de Tagast; Coll de Jou, Coll de Pal; la Molina, Núria, Queralbs, Vall de Ribes, a la font dels *Quatre Canyos.* = Surroca, Puigsacau (Csta.); Vall d'Eyne (Bub.); Camprodon, Freixanet, Platraver (Vay.); Montgrony (Senn.). — Jul.-Ag.

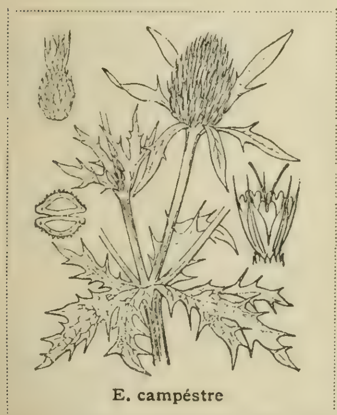

E. marítimum

1,240. — E. marítimum L.

Sinonímia. — Cart, panical marí; *cast.* cardo corredor marino, eringio marino azul; *angl.* sea-holly.

Rizoma llarg, *cundidor,* que produeix *estolons subterranis;* tronc de 3-6 dm., dret, estriat, ramificat a l'àpex, blanquinós i superiorment blavenc; fulles *orbicular-reniformes,* fondament *palmatilobades,* amb els lòbuls anguloso-dentats, espinoses, amb els nervis molt sortits, blancs, glauques, les inferiors llargament peciolades; pecíol amplexicaule-embeinador, les superiors semiamplexicaules, oposades, 3-fides; flors *blavenques,* capítols subglobulosos, grossos, pedunculats; involucre de [illegible]-6 *bràcties esteses, ovato-acuminades, inciso-espinoses,* nervudes; palletes exteriors del receptacle 3-*cuspidades,* dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *esteses en estrella;* fruit *trasovoide,* gros, cobert d'escames *estretes i acuminades.*

Geografia. — Freqüent als arenals marítims de tot el litoral. — Maig-Ag.

E. campéstre

1,241. — E. campéstre L.

(de la plana: campester *o* campestris.)

Sinonímia. — Panical; *cast.* cardo corredor; *fr.* panicaut, chardon roulant.

Rizoma gruixut, llarg, bru, aromàtic; tronc de 3-6 dm., dret, robust, molt ramificat, amb les branques esteses i entrecreuades; fulles d'un verd clar, nervudes, de contorn ovat, 1-2-*pin-*

natipartides, amb les divisions lobato-dentades, espinoses, les inferiors llargament peciolades, amb el pecíol amplexicaule, les caulinars decumbents sobre un pecíol curt, *alat* i *auriculato-dentat a la base,* les superiors sentades; flors *blanques,* capítols ovoides o globulosos, pedunculats; involucre de 4-6 *bràcties esteses,* lanceolato-linears, acuminades, *enteres* o *amb algunes espínules;* palletes del receptacle *enteres,* dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *dretes;* fruit *trasovoide,* cobert d'escames *acuminades.*

Geografia. — Comú per vores de camins i paratges incults, des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Ag.

Gènere 331. — SANÍCULA L.

(De *sanare*, curar: se li assignen maravelloses virtuts vulneràries.)

Flors blanques o rosades, polígames, les masculines pedicelades i nombroses, les hermafrodites escasses i subsèssils, disposades en capítols globulosos, petits, reunits en umbel·la irregular, de 3-5 radis molts desiguals; involucre gran de 2-4 fulles, ordinàriament 3-partides, amb les divisions incises, el petit format de fulles bracteïformes, molt petites; calze de 5 dents foliàcies, lanceolato-aristades, dretes, acrescents; pètals trasovats, escotats, amb punta llarga, inflexa, connivents; fruit subglobulós, eriçat d'agullons ganxuts; aquenis sense costelles: herbes perennes, de rizoma curt, gruixut, negre, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret, prim, estriat, quasi àfil, simple, negrós, lluent; fulles d'un verd fosc, lluents, palmato-reniformes, 3-5-partides; divisions trasovato-cuneïformes, ordinàriament 3-lobades, inciso-asserrades, les radicals llargament peciolades, les caulinars 1-2-sentades prop de l'àpex.

S. europaea

1,242. — S. europaea L.

(com Europensis, *de l'Europa, pàtria.)*

Sinonímia. — *Cast.* sanícula, hierba de San Lorenzo.

Geografia. — Boscos i torrents ombrius del litoral, Vallès i la major part del país: Monsant, a l'Ubac, S. Llorenç del Munt, *et alibi.* — Maig-Juny.

Família 60. — ARALIÀCIES Juss.

(De *Aralia*, veu iroquesa, nom d'un arbust de la fam., originari del Canadà, de gran afinitat amb les umbel·líferes (1).)

Gènere 332. — HÉDERA L.

(Ho deriven del celta *hedra*, corda; altres de *haereo*, agafar-se.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, d'un groc verdós, en umbel·les simples, terminals, globuloses, de radis nombrosos, iguals, pubescents; calze, corol·la i androceu pentàmers, tub del calze soldat a l'ovari, llim molt estret, enter o 5-dentat; pètals lanceolats, pubescents, reflexos; estil persistent; fruit baia globulosa, negra, de 2-5 cel·les monospermes, coronada pel llim del calze; arbustos sempre verds, sarmentosos, fullosos, filaires, de troncs guarnits de grapes per a fixar-los als murs, roques o troncs dels arbres, de fulles alternes, peciolades, coriàcies, verdes, llustroses, persistents, les caulinars palmatinerves, de 3-5 lòbuls triangulars, les de les branques floríferes trasovato-cuneïformes, acuminades.

H. Hélix

1,243. — H. Hélix L.

(*com* hédera, *és el nom de l'eura. Cf.* cissos.)

Sinonímia. — Eura; *cast.* hiedra; *fr.* lierre; *angl.* ivy.

Geografia. — Comú per torrents, marges, roques i boscos de llocs ombrius de tot el païs. — Set.-Nov. — Fruit *Des.*

---

(1) Amèr. Septentr. De Quebec va trametre, un metge francès a Fagon, l'any 1764 una espècie d'*Aralia*.

Família 61. — CÒRNIES DC.

(Del gènere *Cornus.*)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, blanques, en corimbes compostos terminals, pedunculats; calze, corol·la i androceu tetràmers; tub del calze soldat a l'ovari, llim molt curt, 4-dentat; pètals oblongo-lanceolats, estesos, pubescents per fora; fruit drupa, de pinyol ossós, bilocular, de cel·les monospermes; arbustos de 1-3 m., de branques joves vermelloses, fulles oposades, peciolades, ovato-el·líptiques, acuminades, molt superficialment serrulades, verdes i glabres per sobre, més pàl·lides i pubescents per sota.

Gènere 333. — CORNUS L.

(De *cornu,* per la fusta durable i forta com banya: *bona bello cornus*, Virg., bon material per a armes de guerra, cf. *fráxinus,* etc.)

C. sanguínea

1,244. — C. sanguínea L.

(de color de sang, pel fruit.)

Sinonímia. — Sangrinyol, sangrell; *cast.* cornejo; *fr.* cornouiller; *angl.* dog-wood, cornelsherry (cormier). Se'n fa un arrop, i carbó per a pólvora.

Geografia.—Comú per boscos, torrenteres i bardissars, des del litoral fins a la regió subalpina. — Abril-Maig. — Fruit *Des.*

CALICIFLORES GAMOPÈTALES

(De pètals units, soldats: γάμος, unió. Cf. gamosèpal.)

1 Flors unisexuals, les masculines en capítol involucrat, les femenines solitàries o geminades, apètales, 5 estams, fruit aqueni, **Ambrosiàcies.**
Flors hermafrodites i a vegades unixesuals per avortament . . . 2.

2 Flors insertes en un receptacle comú en capítol involucrat, fruit aqueni . . . . 3.
Flors no insertes en un receptacle comú i rarament en capítol involucrat . . . . 4.

3 4 estams d'anteres lliures, flors caliculades, fulles oposades, **Dipsàcies.**
5 estams sinanteris, flors no caliculades, fulles raríssimament oposades . . . . **Compostes.**

4 Ovari lliure, 8-10 estams; plantes llenyoses, de fulles coriàcies i persistents; fruit capsular o bacciforme . . . . . . **Ericàcies.**
Ovari adherent . . . . 5.

5 Fulles alternes, fruit capsular o bacciforme . . . . 6.
Fulles oposades o verticil·lades, fruit aqueni o bacciforme . . . 7.

6 Plantes herbàcies, 5 estams lliures o amb les anteres soldades per la base, fruit capsular . . . . **Campanulàcies.**
Plantes llenyoses, 8-10 estams; petits arbustos de fruit bacciforme, **Vacciniàcies.**

7 Fulles verticil·lades, 2 estils, fruit diaqueni, rares vegades bacciforme, 63. **Rubiàcies.**
Fulles oposades, 1 ó bé 3-5 estils, fruit aqueni o bacciforme . . 8.

8 1-3 estams, fruit aqueni; plantes herbàcies . . . **Valerianàcies.**
4-5 estams, fruit bacciforme; plantes generalment llenyoses, 62. **Caprifoliàcies.**

Família 62. — CAPRIFOLIÀCIES Rich.

(De *caprifolium* (Lonicera C.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars o irregulars, blanques, vermelloses o groguenques, ordinàriament en cimes o glomèruls terminals; calze de 5 dents curtes, corol·la de 5 lòbuls o bilabiada, 5 estams, fruit baia: arbustos de fulles oposades, enteres o ± dividides.

1 { Corol·la tubulosa, generalment bilabiada, amb el llavi superior 4-lobat; baies 2-3-cel·luïars, de cel·les polispermes; fulles enteres, **335. Lonicera.**
Corol·la rotàcia . . . . **2.**

2 { Fulles pinnatisectes (pseudo-compostes), asserrades; baia trisperma, **333. Sambúcus.**
Fulles enteres, denticulades o palmatilobades; baia monosperma, **334. Viburnum.**

Gènere 334. — SAMBÚCUS Tourn.

(O *sabucus:* la *sambuca* dels romans era un instrument de música fet amb la fusta d'aquest arbre, que no té més que pell i ossos (Plin.)

Flors blanques, groguenques o rosades, en cimes o tirsos; corol·la rotàcia, amb els lòbuls estesos i a la fi reflexos; 3 estigmes sentats, baia petita, negra o vermella a la maturitat, globulosa, 3-locular, de cel·les monospermes: arbres, arbustos o herbes perennes, medul·loses i fètides, de fulles oposades, peciolades, pinnatisectes, serrulades.

1 { Tronc herbaci, de 1 m. o més d'altura, estriat; fulles de 7-11 segments quasi sentats, estípules grans, anteres vermelles, **S. Ébulus.**
Tronc llenyós; arbre o arbust de més de 2 m., fulles 5-7 segments peciolulats, estípules petites o nul·les, anteres grogues . . . . **2.**

2 { Flors blanques, molt oloroses, en corimbes subsegüents a les fulles; baia negra, medul·la blanca . . . . **S. nigra.**
Flors albo-groguenques, poc oloroses, en tirsos o panotxes concomitants de les fulles; baia vermella, medul·la groguenca, **S. racemósa.**

S. Ébulus

1,245. — S. Ébulus L.

(o ebulum, *Apul., nom de la planta;* olma, *a Dàcia.)*

Sinonímia.—Ebuls, pudols; *cast.* yezgo, sauquillo.

Perenne, de rizoma *cundidor,* tronc de 5-11 dm., *herbaci,* dret, robust, solcat, simple o poc ramificat, glabre o glabrescent, ple de medul·la blanca; fulles de 7-11 *segments* peciolulats, *llargament lanceolato-acuminats,* asserrats; estípules *foliàcies, ovades, desiguals,* dentades; flors *blanques* o vermelloses per fora, oloroses, en ampla cima repetidament tricotòmica, posteriors a les fulles; lòbuls de la corol·la *ovato-aguts,* anteres *vermelloses,* baia globulosa, negra a la maturitat.

Geografia.—Marges i terres argilenques humides, des de la zona inferior a la regió sub alpina. — Maig-Juny.

S. nigra

1,246. — S. nigra L.

(pel fruit (n'hi ha de verd i de vermell.)

Sinonímia. — Saúc, sauquer, bonarbre; *cast.* saúco; *fr.* sureau; *angl.* common elder.

Arbustos o arbres de 2-6 m., branques verrucoso-grisenques, plenes d'una medul·la blanca; fulles de 5-7 segments peciolulats, *ovato-lanceolats, llargament acuminats, desigualment asserrats;* estípules *molt petites* o *nul·les,* flors *albo-groguenques,* molt oloroses, en ample corimbe compost, amb les primeres divisions *quinades;* lòbuls de la corol·la *ovato-arrodonits,* anteres *grogues;* baia globulosa, ordinàriament negra a la maturitat.

Geografia. — Torrenteres, boscos, bardissars i proximitats de les habitacions més o menys espontània; abundant a Montsolí. — Maig-Juny.

1,247. — S. racemósa L.

(arraïmat, per la disposició de les flors.)

Arbust de 2-4 m., de branques verrucoso-grisenques, plenes de medul·la bruna o groguenca; fulles de 5-7 segments peciolulats, *oblongo-lanceolats, acuminats,* finament asserrats; estípules *molt petites o nul·les,* flors albo-groguenques, poc olorosos, en tirsos densos, terminals, coetanis de les fulles; baia globulosa, vermella de coral a la maturitat.

Geografia.—Boscos de la zona superior: Montseny, Queralbs, cap a la garganta del Pont de Cremals.= Montserrat (Colm., Csta.); la Molina, Carençà, Costabona, Platraver, Bosc de la Tosca, de Olot (Vay.); Collsacabra (M.° Masf.!); Port de la Picada, Artiga de Lin (Zett.), Arties, Tredós (Timb.); Artigues de Lin, de Viella, Ruda, Aiguamoix, Montgarri, etc. (Llen.!); Port de Viella (C. et S.). — Maig-Jul.

Gènere 335. — VIBÚRNUM L.

(Sebastià Vaillant ho deriva de *viere*, lligar (Cf. vitex, vitis, vimen), per la flexibilitat de les branques.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les terminals de lacínies bípares; corol·la rotàcia, 5-lobada, 3 estigmes sentats; baia unilocular, monosperma: arbustos de fulles enteres, denticulades o palmatilobades, amb estípules o sense.

1 { Fulles palmatilobades, amb estípules setàcies; flors perifèriques més grans, irregulars, estèrils; baia vermella . . . . . **V. Ópulus.**
Fulles ovades, enteres o dentades, sense estípules; flors totes iguals, baies negres o blaves . . . . 2.

2 { Fulles caduques, denticulades, obtuses, inferiorment tomentoses; baia vermella i a la fi negra . . . . **V. Lantána.**
Fulles persistents, enteres, agudes, coriàcies, glabrescents; baia negra o blavenca . . . . **V. Tinus.**

V. Ópulus

1,248. — V. Ópulus L.

(alteració de populus, *diu Loudon; en Plini, una espècie d'arç:* rumnotina arbor.

Sinonímia. — Bola de neu, saúc doble, matoner; *cast.* saúco de agua, rosa de Gueldres, bola de nieve, *mundillo* (per la *bola* o *globo); angl.* Guelder rose.

Arbust de 2-4 m., de branques groguenques, glabres, trencadisses; fulles *palmatilobades*, de 3-5 *lòbuls sinuoso-dentats, aguts*, primes, glabres per sobre, pubescents per sota, caduques; pecíols llarguets, amb glàndules cupuliformes a la meitat superior; *estípules setàcies;* flors *blanques*, inodores, les perifèriques més grans, *radiants*, estèrils, les centrals més petites, *regulars;* umbel·les bastant llargament pedunculades; baies *globuloses, d'un vermell viu* a la maturitat.

β *stérilis* Coss. et Germ. — Flors totes estèrils, de corol·la rotàcia, umbel·la densa, globulosa.

Geografia. — Boscos humits de les muntanyes: Olot, al Pla de la Pinya (Vay.!); a la vall d'Aran (Isern!); abundant a Vilac (Llen.!); Tredós (C. et S.).
La β *stérilis* cultivada com a planta d'ornament. — Maig-Juny.

1,249. — V. Lantána L.

(de lento, *lligar, és a dir, flexible* [1].)

Sinonímia. — Tortellatge, cantillatge; *cast.* viburno, lantana, mentironera.

Arbust de 1-2 m., de branques grisenques, molt flexibles, cobertes d'un toment estrellat quan joves; fulles *ovades,* subcordiformes, gruixudes, *obtuses, denticulades,* verdes i glabrescents per l'anvers, blanquinoses i amb un toment estrellat ± abundant pel revers, que presenta els nervis *prominents* i acostats; pecíol *curt,* tomentós; estípules *nul·les,* flors *blanques,* oloroses, totes iguals, regulars i fèrtils; umbel·les denses, curtament pedunculades; dents del calze obtuses; baia *ovoido-comprimida,* sucessivament *verda, vermella i negra.*

Geografia.—Boscos i costes calisses de la zona mitjana: S. Miquel del Fai, gran part de la comarca de Bages; Ripoll, Ribes *et alibi.*=Cardona, Vich, Berga, Olot, Tremp, valls pirenenques (Csta.); la Sellera, r. (Cod.); Bosost, les Bordes, Salardú, Montgarri (Llen.).—Abr.-Maig.

1,250. — V. Tinus L.

(Plini; el refereixen a τυννός *(no* τίνον), *petit, jove.)*

Sinonímia. — Marfull, llorer bord; *cast.* durillo, tino; *fr.* laurier-tin; *angl.* laurestine.

Arbust de 1-3 m., de branques grisenques i quan joves vermelloses i pubescents, fulles *ovades, coriàcies, enteres;* pecíol *curt,* pubescent-glandulós; estípules *nul·les,* flors *blanques* o rosades al botó, quasi inodores, totes *iguals;* umbel·les denses, curtament pedunculades, amb les branques bracteolades; dents del calze agudes; baia *subglobulosa,* d'un *negre blavenc* a la maturitat.

Geografia. — Boscos i torrents ombrius de la zona inferior i part de la mitjana: Abundant al litoral, al Vallès, Montserrat i part més meridional de Bages, sense passar de Sallent. — Febr.-Abr.

(1) De l'escorça se'n treu un vesc com de l'*Ilex.*

Gènere 336. — LONICERA L.

(Adam Lonicer, alemany, 1528-1586. Joan L. va escriure uns comentaris a Dioscòrides.)

Flors blanques, groguenques o vermelloses, axil·lars o en glomèruls terminals; corol·la tubulosa, bilabiada, amb el llavi superior 4-lobat, rarament quasi regular i acampanada; estil filiforme, estigma capitat o subtrilobat, baies 2-3-loculars, de cel·les monospermes; arbustos de poca talla, de tronc sarmentós, freqüentment filaire; fulles oposades, enteres, sense estípules.

1 { Flors en capítols terminals, troncs volubles, fulles superiors sentades o trabades . . . . 2.
Flors geminades, sobre peduncles axil·lars, troncs no volubles, fulles totes breument peciolades . . . . 5.

2 { Capítols sentats sobre el darrer parell de fulles trabades, marge foliar-transparent . . . . 3.
Capítols llargament pedunculats, marge foliar-opac . . . . . 4.

3 { Fulles persistents, molt coriàcies, ovato el·líptiques; branques joves i corol·la glabres, estil eriçat. . . . . **L. implexa.**
Fulles caduques, poc coriàcies, ovato-suborbiculars; branques joves i corol·la pubescents, estil glabre . . . . . . **L. Caprifolium.**

4 { Fulles trasovato-obtuses, un poc coriàcies, les superiors trabades; corol·la glabra o pubescent . . . . **L. etrusca.**
Fulles ovato-lanceolades, agudes, membranoses, les superiors sentades; corol·la pubescent-glandulosa . . . . . . **L. Periclymenum.**

5 { Flors albo-groguenques, peludes; peduncles, branques joves i fulles peluts . . . . 6.
Flors albo-vermelloses, glabres; peduncles, branques joves i fulles glabres . . . . 7.

6 { Fulles ovato-agudes, peduncles tan llargs com les flors, corol·la bilabiada, amb el tub molt curt, estils peluts; 2 baies distintes vermelles . . . . **L. Xylosteum.**
Fulles ovato-obtuses, peduncles 2-4 veg. més curts que les flors; corol·la quasi regular, de tub tan llarg com el llim, estil glabre; baies soldades, nigro-blavenques . . . . **L. caerulea.**

7 { Peduncles tan llargs com les flors; corol·la acampanada, de tub apenes gibós, amb 5 lòbuls quasi iguals; filaments estaminals glabres, fulles glauques . . . . **L. pyrenaica.**
Peduncles 3-4 veg. més llargs que les flors; corol·la bilabiada, de tub molt gibós; filaments estaminals peluts a la base, fulles verdes. **8.**

8 { Fulles petites, oblongo-el·líptiques, glabres; bràcties ovades, més curtes que l'ovari . . . . **L. nigra.**
Fulles grans, ovato-oblongues, acuminades, pubescents per sota, pestanyoses; bràcties linears, 2-3 veg. més llargues que l'ovari; baies soldades, *atropurpúries* . . . . **L. alpígena.**

L. implexa

1,251. — L. implexa Ait.

(entrellaçat, abraçat; perquè s'infla i enreda.)

Sinonímia. — Mareselva, lligabosc; *cast.* madreselva; zapaticos y calzas (a l'Aragó).

Arbust de 1-2 m., sarmentós i tortuós, *glabre*, àdhuc a les branques joves, que són ± vermelloses; fulles *persistents, coriàcies, ovato-el·líptiques,* mucronades, circuïdes d'un *marge transparent,* glabres, lluents per sobre, glauques per sota, ± *trabades,* les superiors per *tota la base,* simulant una fulla perfoliada; flors *groguenques,* purpurines per fora, oloroses, en *capítol sentat* al centre de la fulla superior; calze de dents obtuses, corol·la 2-labiada, glabra, de tub més llarg que'l llim; estil *eriçat,* baies *ovoides,* d'un *vermell viu.*

L. Caprifolium

Geografia.—Boscos de la zona inferior i part de la mitjana: Comú al Montserrat, cordillera superior del Vallès i part del Bages. = Port Vendres (Bub.).—Maig-Juny.

1,252. — L. Caprifolium L.

(nom poètic: fulla que s'enfila com una cabra; cf. capreolus, *capreolatim* [1].)

Sinonímia. — Mareselva, dolçamel, xuclamel, gallet; *cast.* madreselva; *fr.* chèvrefeuille.

(1) *Capreida* tal veg., i *periclymenum,* són el lligabosc; s'enreden com els sarments dels ceps.

Arbust de 1-2 m., sarmentós, voluble, de branques joves pubescents; fulles *caduques, poc coriàcies, trasovato suborbiculars*, circuïdes d'un estret marge transparent, tant més *amplament trabades* quant més s'aproximen a l'àpex, les dels troncs estèrils *peciolades;* flors *groguenques*, purpurines per fora, oloroses, en *capítol sentat* al centre de la fulla superior; dents del calze obtuses, corol·la 2-labiada, *pubescent*, de tub més llarg que'l llim; *estil glabre,* baies *ovoides*, d'un vermell viu.

Geografia.—Cultivada i subespontània en algunes localitats, però no l'havem observada en les valls pirenenques. — Maig-Juny.

L. etrusca

1,253. — L. etrusca Santi.

(de l'Etrúria o Toscana (Itàlia); cf. Ibèrica, Tatàrica.)

Arbust de 1-3 m., sarmentós, freqüentment *pubescent, eriçat:* fulles *caduques*, un poc coriàcies, *trasovato-obtuses*, sense marge transparent, generalment glauques o pubescents per sota, les basilars peciolades, les mitjanes *sentades*, les superiors *trabades;* flors *groguenques* o *purpurines*, oloroses, en capítols terminals pedunculats; dents del calze *subagudes*, corol·la pubescent o glabra, de tub més llarg que'l llim; estil glabre; baies *ovoides*, d'un vermell viu.

Geografia. — Boscos, torrents i marges des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Juny.

L. Periclymenum

1,254. — L. Periclymenum L.

(περικλύμενος, *Plin., nom grec del lligabosc, com* clymenus; *cf.* cyclaminum.)

Sinonímia. — Lligabosc; *cast.* madreselva.

Arbust de 1-3 m., sarmentós, voluble, de branques joves pubescents a l'àpex; fulles caduques, generalment blanes i primes, *ovato-lanceolades*, agudes, glabres, verdes per sobre i un poc més pàl·lides per sota, breument peciolades, les superiors *sentades*, però *lliures;*

flors *groguenques*, amb estries vermelles, oloroses, en capítols terminals sostinguts per peduncles llargs i *pubescent-glandulosos;* dents del calze lanceolato-agudes, corol·la pubescent-glandulosa, de tub més llarg que'l llim, arquejat i dilatat cap a la gorja; estil glabre, baies *ovoides*, d'un *vermell viu*.

Geografia.—Boscos i vores de torrents: Empalme, Montseny, S. Hilari i Montsolí, Olot, marges de la Campa.=Serra la Pena, prop de l'Espluga de Francolí; muntanyes de Prades; valls pirenenques (Csta.); regió inferior de Núria (Vay.); la Sellera (Cod.); S. Hipòlit de Voltregà (Senn.); Banyeres de Luchon (Bub.); Fos (C. et S.). — Jul.-Ag.

L. Xylosteum

1,255. — L. Xylosteum L.

(cf. triosteum; *holosteum* [1], *aquí referit a les llavors dures com ossos.)*

Arbust de 1-2 m., dret, ramificat; branques joves pubescents, fulles caduques, *ovato-agudes*, blanes, pubescents, més pàl·lides per sota, *totes* curtament *peciolades;* flors *albo-groguenques*, inodores, axil·lars, geminades; peduncles peluts, tan llargs com les flors, amb *bràcties linears més llargues que l'ovari;* dents del calze obtuses, corol·la *2-labiada*, de *tub gibós a la base, més curt que'l llim, peluda;* filaments estaminals i estil peluts; baies *globuloses*, deprimides, apenes soldades a la base, d'un *vermell bonic*.

L. caerulea

Geografia.—Boscos de les muntanyes: Cordillera superior del Vallès, des del Montserrat al Montseny, fins a la regió subalpina; Montsant.=Montgrony, Berga (Senn.); la Sellera (Cod.); Bosost, Artiga de Lin (Llen.); Salardú (C. et S.). — Maig-Juny.

1,256. — L. caerulea L.

(les baies són blaves, quasi negres.)

Petit arbust de 1 m. o menys, dret, de *branques* brunes, les joves *eriçades;* fulles caduques, *ovato-obtuses* o acutiúscules, breument peciolades, un poc peludes per sota; flors *albo-groguenques*, inodores, axil·lars, geminades, breument pedunculades; peduncles peluts, 2-4 veg. més curts que les flors;

(1) ὀλοστέον, és un plantatge (Plin.), Cf. xylophyton, la consolda; *xyliglycon*, el garrofer: ξύλον, és fusta.

bràcties linears 2 veg. més llargues que l'ovari, corol·la peluda, quasi regular, *infundibiliforme-acampanada*, de tub gibós a la base, *quasi igual al llim;* filaments estaminals pubescents a la base, estil glabre, baies *soldades*, simulant una sola *globulosa, nigro-blavenca.*

Geografia. — Turberes i roques de les altes muntanyes : La Cerdanya, prop de Montlouis (Bub., Gaut. i altres); Vall d'Aran, prop de Arties (Bub.). — Maig-Jul.

L. pyrenaica

1,257. — L. pyrenaica L.

(per la estació de la planta.)

Petit arbust de 1 m. o menys, dret, ramificat, de branques joves *glabres*, trencadisses; fulles caduques, un poc coriàcies, *trasovato-cuneïformes*, breument peciolades, mucronulades, glabres, glauques, especialment pel revers, reticulades, amb els nervis i un estretíssim marge transparents; flors *blanques*, apenes rosades, oloroses, axil·lars, geminades, quasi tan llargues com el peduncle glabre; bràcties *lanceolato-agudes, un poc més curtes que l'ovari;* dents del calze lanceolades, corol·la quasi *regular, acampanada*, de tub *apenes gibós a la base, més llarg que'l llim 5-lobat;* estams glabres, estil pelut a la base; baies *globuloses, apenes soldades a la base, vermelles.*

Geografia. — Roques calisses de les muntanyes : Montsant, Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, Tagast, el Cadí, Castellar d'en Huc, Ribes, Núria. = Conca de Tremp, Organyà, Camprodon, Setcases, Montgarri (Bub.); Mall de l'Artiga (Llen.). — Maig-Jul.

L. nigra

1,258. — L. nigra L.

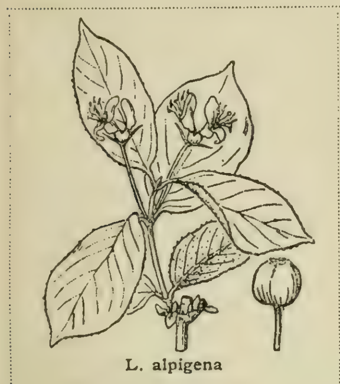
(les baies són negres. Cf. Sambucus n.)

Sinonímia. — Gatzarí (Vall d'Aran).

Arbust de 1 m. o més, dret, ramificat, de branques brunes, glabres; fulles caduques, *oblongo-el·líptiques*, primes, translúcides, *breument peciolades*, glabres quan adultes, pubescents pels nervis del revers quan joves, de nervis *opacs;* flors *blanques*, rosades per fora, axil·lars, geminades, 3-4 *veg. més curtes que'ls*

peduncles glabres; bràcties ovades, més curtes que l'ovari; corol·la 2-*labiada, glabrescent*, de tub *marcadament gibós a la base, més curt que'l llim;* filaments estaminals i estil peluts a la base, baies ovoides, un poc soldades a la base, coronades per les dents persistents del calze, *negres*.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: La Molina, Eyne, Setcases, Costabona (Vay.); Camprodon (Bub.); Montlouis (Gaut); boscos d'Arties i altres de la Vall d'Aran (Csta.); Artiga de Lin (Llen.!); prop de Luchon (Bub.). — Maig-Jul.

L. alpigena

1,259. — L. alpígena L.

(la pàtria és alpina. Sinòn. de Alpinus *o* Alpensis, *però no llatí: com* Apenninígena.)

Sinonímia. — Gosul; dités (a Berga).

Petit arbust de prop de 1 m., dret, ramificat, de branques blanquinoses, glabres; fulles grans (freqüentment de més de 1 dm.), *ovato-oblongues, acuminades*, peciolades, pubescents per sota, *pestanyoses;* flors *albo-rosades*, axillars, geminades, 3-4 *veg. més curtes que'l peduncle glabre;* bràcties *linears*, 2-3 *veg. més llargues que l'ovari;* corol·la 2-*labiada, de tub gibós a la base, més curt que'l llim;* filaments estaminals i estil peluts, baies *soldades simulant una sola, ovoide, atropurpúria*.

Geografia.— Boscos i roques de les altes muntanyes: Prop de Berga, a la font dels Muixons (Grau!); Setcases (Isern); Bac de la Presta, Costabona (Vay.); Vall de Llo, plana de la Cerdanya, prop de Montlouis (Gaut.); Montgrony (Senn.); Arties (Csta.); Montgarri (Bub.); Tredós, Aiguamoix, Ruda (Llen.!); Montartó, Artiga de Lin (C. et S.). — Maig-Juny.

N. B. No's fa menció de la *Adoxa moschatellina* L. referida al Montseny i als Pireneus per Colm., ja que cap botànic l'ha trobada al primer lloc, i sembla que tampoc als escassos del Pireneu Central, on havia sigut indicada (Bub., II, 340).

Família 63.—RUBIÀCIES Juss.

(Del gènere *Rúbia.*)

Plantes de flors hermafrodites, rarament polígames, regulars, petites, de color i d'inflorescència variables; calze adherent, 3-6-dentat; corol·la rotàcia o infundibiliforme, 3-5-lobada; 3-5 estams inserts a la corol·la, alternatipètals; 2 estils, 2 estigmes; fruit format per 2 aquenis que se separen a la maturitat, rares veg. bacciforme; herbes d'arrel *vermellosa*, tronc ordinàriament quadrangular i fulles generalment verticil·lades.

1 { Corol·la rotàcia . . . . 2.
Corol·la infundibiliforme . . . . 4.

2 { Fruit bacciforme, negre; corol·la ordinàriament 5-lobada; tronc filaire, amb agullons; fulles verticil·lades per 4-6 . . . . 337. **Rubia.**
Fruit sec, corol·la 3-4-lobada . . . . 3.

3 { Flors hermafrodites, corol·la 4-lobada; fruit format per 2 aquenis, separables a la maturitat, no coronats pel calze; fulles verticil·lades per 4 ó mes . . . . 338. **Galium.**
Flors polígames, corol·la masculina 3-lobada, la femenina 4-lobada; fruit format per 2 aquenis soldats, coronats per les dents del calze, terminat per 2 banyes; fulles verticil·lades per 4 . . **Vaillantia.**

4 { Fruit híspid, format per 2 aquenis coronats per 3 dents del calze acrescent; flors rosades o lilacines, fulles verticil·lades per 6. **Sherardia.**
Fruit llis, format per 2 aquenis no coronats pel calze . . . . 5.

5 { Flors grogues, imbricades, en espiga terminal; corol·la 4-lobada, de lòbuls connivents . . . . **Crucianella.**
Flors blaves, rosades o blanques, en capítol, corimbe o panotxa; corol·la 4-fida, de lòbuls estesos . . . . **Aspérula.**

Gènere 337.—RUBIA L.

(De *ruber*, vermell, roig: les arrels són tintòries.)

Flors groguenques, en cimes axil·lars oposades i terminals; llim del calze nul o quasi bé, corol·la rotàcia, de 5 lòbuls apiculats o aristats; fruit format per 1-2 baies negres; tronc amb petits agullons ganxuts als angles, filaire; fulles verticil·lades per 4-6.

1	Tronc persistent a la base, fulles persistents, sentades; anteres quasi rodones, estigma capitat . . . . **R. peregrina.**
	Tronc no persistent a la base, fulles caduques, breument peciolades; anteres linear-oblongues, estigma claviforme . . **R. tinctórum.**

R. peregrina

1,260. — R. peregrina L.

(com si diguéssim: extranger, exòtic; forastera.)

Sinonímia. — Roja, esgarra-llengües; *cast.* rubia brava.

Tronc de 3-14 dm., ramificat, ajagut o filaire, *persistent a la base*, glabre; fulles *persistents, sentades*, ovato-lanceolades coriàcies, lluents, dentato-espinoses al marge i nervi dorsal, *apenes reticulades pel revers;* flors d'*un groc pàl·lid*, peduncles tricotòmics, amb bràcties ovato-rodones o el·líptico-lanceolades; lòbuls de la corol·la *bruscament cuspidats*, anteres *suborbiculars*, estigmes *capitats;* baies *subglobuloses*, negres, lluents, de la grandària d'un pèsol.

Geografia. — Marges i bardissars des del litoral fins al Pireneu. — Maig.

R. tinctórum

1,261. — R. tinctórum L.

(genitiu plural de tinctor, *el tintorer* [1].)

Sinonímia. — Roja, rèbola, grança, rubia; *cast.* rubia, granza, royuela.

Es diferencia de l'anterior pel tronc *totalment anual* i per lo tant *no lignoso-persistent a la base*, per les fulles bastant grans, *ovato-lanceolades, caduques*, atenuades en *curt pecíol*, primetes, visiblement *reticulades pel revers;* flors d'un *groc més viu*, lòbuls de la corol·la ovato-lanceolats, *no cuspidats;* anteres *linear-oblongues*, estigmes *claviformes*.

Geografia. — Procedent d'antics cultius, no escasseja al Pla del Llobregat ni a l'Urgell, abundant com a mala herba a Lleida, Mollerusa, Golmes *et alibi.* = Sanahuja (Csta.).

---

(1) De l'arrel se'n treu un tint d'escarlata per al cotó, sobre tot de la pl. procedent de Holanda, més tard substituït per l'alitzarina. Tenyeixen les secrecions animals i fins i tot els ossos. S'empleà per als ronyons.

Gènere 338. — GALIUM L.

(γάλιον, nom d'aquesta planta [1].)

Flors blanques, groguenques, verdoses o vermelloses, en glomèruls o cimes axil·lars o terminals; calze de llim nul o quasi bé, corol·la rotàcia, de llim 4, rarament 5-lobat; 4, excepcionalment 3 estams; fruit format per 2 aquenis separables a la maturitat, no coronats per les dents del calze: herbes anuals o perennes, de fulles ovades, lanceolades o linears, verticil·lades per 4-10.

1	Fulles 3-nerves, obtuses, verticil·lades per 4; plantes perennes .	2.
	Fulles 1-nerves, generalment mucronades o apiculades . . .	4.
2	Flors blanques, hermafrodites, en cimes terminals; pedicels llargs, els fructífers rectes; fruit eriçat	**G. rotundifólium.**
	Flors grogues, polígames, en cimes axil·lars; pedicels curts, els fructífers reflexos; fruit glabre	3.
3	Peduncles amb bràcties; tronc eriçat de llargs pèls, fulles piloses, més curtes que'ls entrenusos	**G. Cruciata.**
	Peduncles sense bràcties; tronc i fulles glabres o pubescents, fulles tant o més llargues que'ls entrenusos	**G. vernum.**
4	Plantes anuals, tronc ± escabrós	5.
	Plantes perennes	11.
5	Tronc robust, molt escabrós; flors blanquinoses, en petites cimes axil·lars; fruit gros (2 mm. diàm.).	6.
	Tronc prim, filiforme, poc escabrós; flors vírido-groguenques o vermelloses; fruit petit	8.
6	Cimes multiflores, més llargues que les fulles; pedicels fructífers rectes; fruit cobert de pèls ganxuts, tuberculosos a la base; fulles híspides per l'anvers	**G. Aparine.**
	Cimes triflores, més curtes que les fulles; pedicels fructífers recorbats o penjants; fruit glabre; fulles glabres per l'anvers	7.
7	Flors de la cima totes hermafrodites, 2-3 fruits coberts de petits tubèrculs; fulles circuïdes d'agullons recorbats, verticil·lades per 6-8,	**G. tricorne.**
	Flors laterals de la cima masculines o estèrils; fruit quasi sempre solitari, cobert de verrugues còniques; fulles circuïdes d'agullons encorbats, verticil·lades per 5-6	**G. saccharatum.**

(1) Es diu falsament que aquesta pl. amatona la llet. (Cf. fr. caillet, caille-lait).

8 Flors axil·lars, solitàries o geminades; tronc simple o poc ramificat; fruit oblong, fulles ± ovades . . . . 9.
Flors en cimes terminals en panotxa; tronc molt ramificat; fulles ± linears. . . . . 10.

9 Peduncles extraaxil·lars, reflexos després de l'antesi; fruit subcilíndric, penjant sota les fulles, eriçat de pèls blancs estesos; fulles verticil·lades per 4-6, oblongo-lanceolades, obertes . 1,268. **G. murale.**
Peduncles axil·lars, drets o estesos després de l'antesi; fruit ovoide o trasovoide, eriçat de pèls blancs, estesos o ganxuts a l'àpex . 12.

10 Tronc capil·lar, peduncle 1-2-flor; fruit trasovoide, eriçat de pèls ganxuts a l'àpex; fulles verticil·lades per 4, ovato-el·líptiques, verdes, **C. minútulum.**
Tronc filiforme, peduncle 3-7-flor; fruit ovoide, eriçat de pèls estesos; fulles verticil·lades per 4-6, reflexo-aplicades, lanceolato-oblongues, **G. verticillátum.**

11 Panotxa estreta, oblonga, de branques curtes, pàtulo-erectes; pedicels fructífers poc més llargs que'l fruit; fulles verticil·lades per 5-6, rarament per 7, a la fi reflexes . . . . **G. parisiense.**
Panotxa molt prima, pauciflora, de branques capil·lars, nombroses, erecto-esteses; pedicels fructífers 5-12 veg. més llargs que'l fruit; fulles verticil·lades per 6-7, molt primes, a la fi reflexes, **G. tenellum.**

12 Fruits híspids; flors vermelles, peludes per fora, en panotxa piramidal; fulles verticil·lades per 6-8: planta piloso-grisenca, **G. marítimum.**
Fruits glabres . . . . 13.

13 Troncs escabrosos, amb agullons reflexos; flors blanques; fruits negrosos, glabres: plantes de terrenys inundats . . . . 14.
Troncs no escabrosos, glabres o eriçats . . . . 15.

14 Troncs molt escabrosos; fulles acuminato-mucronades, verticil·lades per 6-7; anteres grogues; plantes que no es tornen negres per la dessecació . . . . **G. uliginósum.**
Troncs poc escabrosos o llisos; fulles obtuso-mútiques, verticil·lades per 4-5; anteres purpurines; plantes que's tornen negres per la dessecació . . . . **G. palústre.**

15 Troncs robustos, drets o ascendents; panotxa terminal, dreta . 16.
Troncs febles, decumbents o cespitosos; panotxa difosa, umbel·liforme o cimes curtes . . . . 21.

16 Flors grogues, panotxa oblonga, lòbuls de la corol·la obtusos; troncs obtusament angulosos; fulles linears, verticil·lades per 6-12, **G. verum.**
Flors blanques, lòbuls de la corol·la generalment apiculats; troncs quadrangulars . . . . 17.

17 Fulles trasovades, oblongues o lanceolades, en verticils de 6-8; tronc ± inflat als nusos; pedicels fructífers divaricats, oberts o reflexos; fruit bru, ovoide . . . . 18.
Fulles linears o alenades, rígides; tronc poc o gens inflat als nusos; pedicels fructífers drets o erecto-oberts; fruit negrós, globulós. 19.

18 Flors blanquinoses, en panotxa ampla, de branques obertes; fulles trasovades o bé oblongues, amb el raquis poc sortit; plantes de 1 m. o més . . . . **G. Mollúgo.**
Flors blanques, en panotxa estreta, de branques suberectes; fulles oblongues o lanceolato-linears, amb el raquis molt sortit; plantes de 2-8 dm. . . . . **G. eréctum.**

19 Troncs llenyosos a la base, escabroso-pubescents; fulles verticil·lades per 6-10, alenades, apiculades, escabroses, amb el raquis prominent, reflex, encorbades a l'àpex . . . . **G. fruticéscens.**
Troncs herbacis, glabres o pubescents; fulles verticil·lades per 6-8, linears, mucronades, no encorbades a l'àpex . . . . 20.

20 Planta verda, freqüentment lluent; troncs marcadament quadrangulars; raquis de les fulles ample i deprimit; panotxa ampla, pedicels fructífers un poc divaricats . . . . **G. rígidum.**
Planta glauca; troncs feblement quadrangulars; raquis prim i estret; panotxa ampla, pedicels fructífers drets . . . . **G. cinéreum.**

21 Planta difosa, ascendent; panotxa ovato-corimbiforme, de branques poc nombroses, no entrelligades; fulles lanceolades o lanceolato-linears, verticil·lades per 6-10, molt distants; raquis molt marcat, **G. silvestre.**
Planta prostrato-cespitosa; fulles en verticils tan acostats que generalment cobreixen el tronc . . . . 22.

22 Fulles trasovades, oblongues o lanceolades; troncs ajaguts, cespitosos; plantes que's tornen negres per la dessecació . . . . . . 23.
Fulles alenades, aristades; tronc ajagut o dret . . . . . . 24.

23 Fulles trasovades o lanceolades; lòbuls de la corol·la aguts; fruit petit (1 mm.), tuberculós . . . . **G. saxátile.**
Fulles trasovades o bé oblongues; lòbuls de la corol·la obtusos; fruit de 2 mm., llis . . . . **G. cometerrhizon.**

24 {Flors en panotxa; peduncles més llargs que les fulles; raquis gros i sortit; plantes que no s'ennegreixen per la dessecació, pubescents i híspides . . . . **G. pusillum.**
Flors en cimes 1-3-flores; peduncles iguals a les fulles o més curts; raquis poc sortit . . . . 25.

25 {Peduncles 1-flors; fruit llis; raquis ample; plantes de 2-6 cm., que's tornen grogues per la dessecació . . . . . . **G. pyrenaicum.**
Peduncles 1-3-flors; fruit tuberculós; raquis fi; plantes de 2-6 cm., que's tornen negres per la dessecació . . . . . **G. caespitósum.**

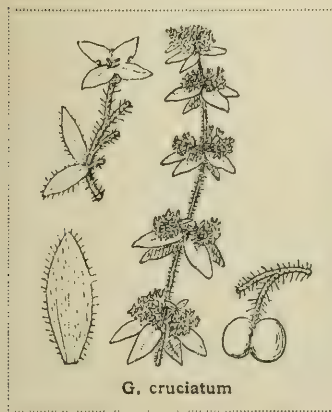

G. rotundifolium

1,262. — G. rotundifolium L.

(de fulla rodona; rotundifolius *Apul., com* quinquefolius, aquifolius *i altres).*

Perenne, rizoma filiforme, tronc de 3-4 dm., *prim,* dret, simple o poc ramificat, fràgil, glabre o pubescent; fulles *ovades, trinerves, primes, breument peciolades, mucronades, pestanyoses,* glabres, *verticil·lades per* 4, distants; flors *blanques,* hermafrodites, en cimes tricòtomes, terminals, pauciflores, llargament pedunculades; pedicels divaricats, molt més llargs que les flors; lòbuls de la corol·la *ovats, obtusiúsculs;* fruit *eriçat de pèls ganxuts.*

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Roques pròximes a Castelldefels (Csta.!); Vall d'Eyne, port de Viella (C. et S.); llocs ombrívols de la Ribera de Viella (Llen.!).—Maig-Jul.

G. cruciatum

1,263. — G. cruciatum Scop.

(propiament de crucio, *posar en creu; per les fulles verticil·lades per* 4, *distants).*

Sinonímia. — Creuera, crucida groga; *fr.* croisette.

Perenne, d'un verd groguenc, tronc de 2-8 dm., quadrangular, solcat, dret o ascendent, simple, *eriçat de llargs pèls blancs* estesos; fulles *ovato-el·líptiques, trinerves,* amb els nervis laterals poc marcats, *primes, pestanyo-*

ses, pubescents, esteses i després reflexes, *verticil·lades per* 4, distants; flors *grogues*, polígames, de *olor de mel*, en cimes axil·lars *més curtes que les fulles:* peduncles *bracteolats* i *eriçats*, els fructífers reflexos; les flors terminals *hermafrodites* i *fèrtils*, les laterals *masculines;* lòbuls de la corol·la *ovats, breument acuminats;* fruits *glabres, llisos*.

Geografia. — Boscos, prats i llocs herbosos, frescals: Des de les vores del Besòs a la zona superior: Montsolí, S. Miquel Sulterra, Ribes. = La Sellera (Cod.!); part oriental de Bages (Font); Vich (Masf.). — Maig-Juny.

G. vernum

1,264. — G. vernum Scop.

(vernus, de *ver*, de la primavera; *com* hibernus, *de l'hivern)*.

Sinonímia. — Espunidella groga.

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 1-3 decímetres, quadrangular, solcat, dret o ascendent, simple o poc ramificat, fullós, pubescent, glabrescent o glabre; fulles *ovato-rodones* o *lanceolades, trinerves, pestanyoses*, glabres o pubescents, *verticil·lades per* 4, esteses, poc distants; flors *grogues*, polígames, en cimes axil·lars *més curtes que les fulles;* peduncles *sense bràcties* i *glabres*, els fructífers reflexos; flors quasi totes fèrtils, lòbuls de la corol·la *lanceolato-acuminats;* fruits *glabres, llisos*.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Montserrat, S. Llorenç del Munt, S. Miquel Sulterra, Ribes *et alibi*, fins a la regió subalpina. — Maig-Jul.

G. Aparíne

1,265. — G. Aparíne L.

ἀπαρίνη, *Plin., nom de la rèbola* ap. *Diosc.* [1]*)*.

Sinonímia. — Apegalós, rèbola; *cast.* amor de hortelano; *fr.* grateron o gratteron, rièble; *angl.* cleavers, catch-weed, scratch-w.

Anual, tronc de 1 m. o més, ascendent,

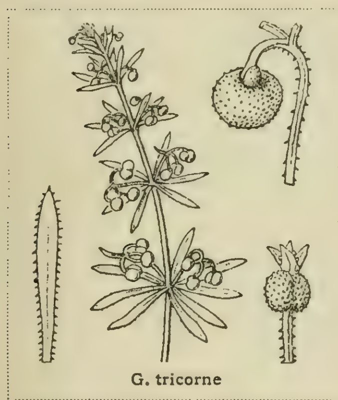
(1) Ho deriven de ἀπαίρω, emportar-se'n; el fruit s'agafa amb el que troba. *Philanthropon* dels grecs: φιλάνθρωπος, Diosc., Plin., «l'amiga de l'home», s'agafa als vestits, a la roba. Comparis el Xanthium i la bardana.

quadrangular, molt ramificat, filaire, armat als angles d'agullons recorbats, *inflato-híspids a les articulacions;* fulles *linear-oblongues*, atenuades a la base, mucronades, amb petits agullons encorbats a l'anvers i recorbats al marge i raquis, *verticil·lades per* 6-8; flors *blanquinoses*, en cimes axil·lars; peduncles multiflors, *més llargs que les fulles, suberectes* després de l'antesi; pedicels divaricats, lòbuls de la corol·la *oblongs,* més estrets que'l fruit que és *gros* (4-5 mm.), *eriçat de pèls ganxuts, tuberculosos a la base.*

Subsp. *G. spurium* L.—Troncs no *inflato-híspids;* fruit 3 veg. més petit, xagrinat, glabre.

Geografia. — Comú per terres cultivades i llocs herbosos des de la costa al Pireneu. La subsp. *G. spurium* L. a la muntanya la Mola, de Tarragona (Puj. J.). — Abr.-Oct.

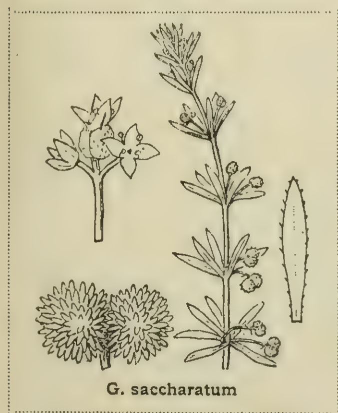
N. B. Vist a l'herbari Csta. el *G. chamaeaparine* Wk. et Csta., de Vallvidrera, opinem, en quant permet apreciar l'estat de la planta, que es tracta d'una forma pigmea del *G. parisiense* L.

G. tricorne

1,266. — G. tricorne With.

(tricornis, *Plin., de tres puntes, per les cimes que generalment són* triflores).

Anual, tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, quadrangular, amb agullons recorbats sobre els angles, simple o poc ramificat; fulles *lanceolato-linears*, glabres per l'anvers, armades al marge i raquis d'agullons recorbats, *verticil·lades per* 6-8; *flors blanquinoses*, en cimes axillars, 2-3-flores, *iguals o més curtes que les fulles;* peduncles fructífers *fortament recorbats*, lòbuls de la corol·la *ovato-aguts*, fruit *gros* (5-6 mm.), *cobert de petits tubèrculs.*

G. saccharatum

Geografia. — Comú per terres cultivades des de la costa al Pireneu. — Maig-Juny.

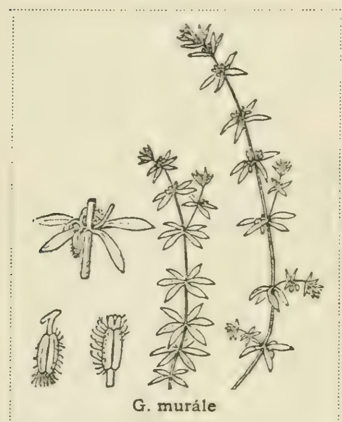
1,267. — G. saccharatum All.

(de saccharon, σάκχαρον, *sucre del bambú o de la canya;* fr. *anis sucré, per la forma berrugosa del fruit).*

Anual, arrel prima, troncs de 1-4 dm., prostrato-ascendents, simples o poc ramificats, escabriúsculs; fulles lanceolato-linears o trasovato-oblongues, mucronades, circuïdes de petits agullons encorbats, *verticil·lades per* 5-6, rara-

ment 7; flors *blanquinoses*, en petites cimes axil·lars 3-flores, més curtes que les fulles, les 2 flors laterals *masculines* i estèrils, la del mig *hermafrodita;* peduncles fructífers *recorbats*, lòbuls de la corol·la oblongo-aguts, fruit ordinàriament solitari, gros (5-6 mm.), cobert de *berrugues còniques*, blanquinoses.

Geografia. — Camps del litoral: Vallcarca; Gavà, abundant a la vora de la carretera que va a Brugués; Terrassa, Olesa de Montserrat; boscos de l'Ubac, r.; comú a Figueres i altres llocs de l'Empordà. = Portvendres, Banyuls (Gaut.). — Maig.

G. muràle

1,268. — G. muràle All.

(muralis, *de muralla o paret* — muralis herba *és la parietaria; també* muralium; *aquí denotant la estació de la pl.).*

Anual, arrel molt prima, troncs de 5-20 centímetres, prostrato-cespitosos, filiformes, ramificats, glabres o híspids; fulles *oblongo-lanceolades* o *trasovades*, mucronades, eriçades, *verticil·lades per* 4-6, les superiors oposades i a veg. solitàries; flors *groguenques*, extra-axil·lars; peduncles 1-3-flors, molt curts, els fructífers *reflexos;* corol·la *molt petita, de lòbuls mútics, encorbats;* fruit subcilíndric, eriçat, sobre tot a l'àpex, de llargs pèls setiformes.

Geografia.—Muralles, vores de camins i llocs àrids: litoral de Barcelona; turons d'Horta, del Tibidabo, de Montcada *et alibi.* = Hospitalet, Prat (Csta.); Gavà (Vay.); Tarragona (Puj. J.). — Abr.-Juny.

G. minútulum

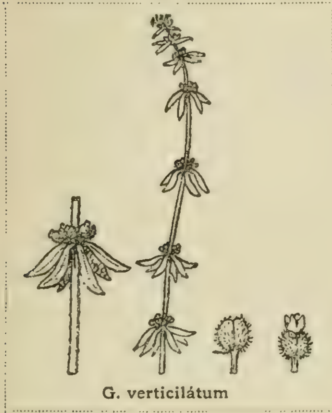
1,269. — G. minútulum Jord.

(diminutiu de minutus, *molt petitet; la flor és molt petita.)*

Anual, arrel molt prima, troncs *capil·lars*, de 2-8 cm., erecto-ascendents, simples o poc ramificats a la base, quadrangulars, amb diminuts agullons recorbats; fulles ovato-el·líptiques, curtament peciolades, *cuspidades*, primes, venuloses, *verticil·lades per* 4; flors *albo-groguenques*, axil·lars, *solitàries* o *geminades;* peduncles quasi iguals a les fulles, els fructí-

fers pàtulo-erectes; corol·la *molt petita,* de lòbuls acutiúsculs; fruit *trasovato-rodó, eriçat de pèls ganxuts, tan llargs com ell.*

Geografia.—Llocs arenosos i roques granítiques: Cap de Creus (Vay.!); Pireneu Oriental, Portvendres (Timb. ex Bub., Gaut, Rouy). — Maig-Juny.

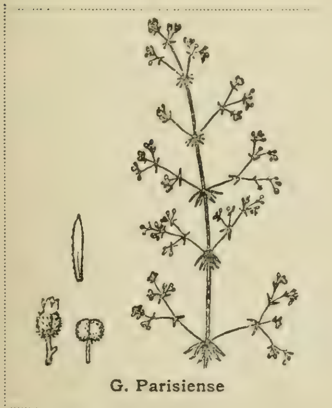

G. verticilátum

1,270. — G. verticillátum Danth.

(de verticillus; *per les fulles i per les flors disposades — així com el rodet* (cast. *tortera rodaja,* fr. *peson) del fus).*

Anual, tronc de 1-2 dm., dret, filiforme, ramificat des de la base, escabriúscul, tetràgon; fulles *verticil·lades per* 4-6, *lanceolato-oblongues,* cuspidades, reflexes i a la fi aplicades contra el tronc, glabrescents, escabriúscu-les al marge; flors *groguenques,* 3-7 en verticils axil·lars; pedicels 1-flors, drets, curts; fruit *ovoide,* eriçat de *pèls blancs, drets, quasi iguals al diàm.*

Geografia.—Llocs pedregosos de les baixes muntanyes: Val d'Uxó, prop d'Horta (Tarragona) (Font!); Aragó, per tot el Maestrazgo; roques calisses de prop de Beceite (Losc.); Piren. Or., r. (G. et G., Bub.), cita vaga no confirmada (Gaut.). — Juny.

G. Parisiense

1,271. — G. Parisiense L. = G. Ánglicum Huds.

(llatí Parisiacus, *de* Parisii, Lutetia Parisiorum; Ánglicus, *format de Angli o Anglii (els saxons o britànics, pàtria de la espècie).*

Anual, arrel prima, tronc de 1-3 dm., prim, dret o difús, un poc flexuós, molt ramificat, quadrangular, escabrós per petits agullons recorbats; fulles *linear-lanceolades,* mucronades, de raquis fi i adornat com el marge d'agullons encorbats, *verticil·lades per* 5-6, rarament per 7, al principi esteses, a la fi *reflexes;* flors *vírido-vermelloses,* en petites cimes axil·lars, formant una panotxa *estreta-oblonga* que comença quasi a la base; pedicels fructífers capil·lars, pàtulo-erectes; corol·la *mol petita,* de lòbuls aguts; fruit *petitíssim, bru, glabrescent.*

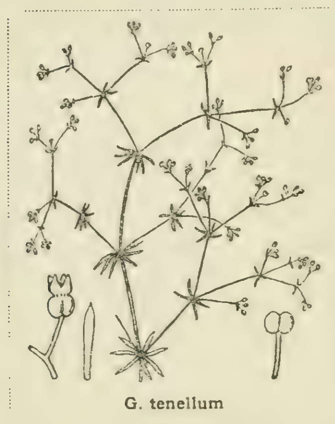
α *nudum* Gr. et Godr. — Fruit glabre *(nua).*

β *vestítum* Gr. et Godr. — Fruit híspid *(vestida).*

Raça *G. decipiens* Jord. — Tronc més robust, fulles més amples, fruit més gros, amb pèls més ostensiblement ganxuts.

Geografia.—Llocs secs i pedregosos: al litoral, Vallès, Bages, Empalme i Baix Empordà, no escassejant les dues var. i la raça. = St. Hilari, Empordà fins a Meyà (Vayr.); Montsant, Ciurana (Csta.). — Maig-Juny.

N. B. Una planta trobada a Montcada sembla aproximar-se a la δ *lasiocarpum* Reut. (1) =*G. divaricatum* Lmk.

G. tenellum

1,272. — G. tenellum Jord.

(diminutiu de tener, *com* pulchella *de pulcher (cf.* Erythraea.)

Anual, arrel molt prima, tronc de 1-2 dm., molt prim i feble, difús, ascendent, simple o ramificat, molt flexuós, escabrós; fulles *ovades* o *lanceolato-el·líptiques*, mucronades, *molt primes*, venuloses, amb agullons llargs i molt aguts al marge, en *verticils de* 6-7, molt separats; flors d'un *blanc groguenc*, en panotxa *molt prima*, pauciflora, de branques *capil·lars*, molt nombroses i erecto-esteses; pedicels fructífers que arriben a un cm. de longitud, 5-12 *veg. més llarg que'l fruit;* corol·la molt petita, de lòbuls ovato-aguts, estesos; fruit *petitíssim*, cobert de *pèls blancs, curts* i *ganxuts*.

Geografia. — Collet de Santa Bàrbara, prop d'Horta, de Tarragona (Csta.) — Jul.

G. marítimum

1,273. — G. marítimum L.

(marítimus, *de les costes o del litoral, estació de la pl., no exclusiva).*

Sinonímia. — Espunidella, llàgrimes d'ase.

Perenne, rizoma gruixut, troncs de 3-6 dm., robustos, ascendents, quadrangulars, fràgils, ramificats, coberts, com tota la planta, de llargs pèls grisencs, estesos; fulles *lanceolato-linears*, grisenques, *mucronades*, *revoltes pel marge*, eriçades, reflexes, *verticil·lades per* 6-8, per 4 i àdhuc *oposades* cap a

(1) λάσιος, *villosus* pelut.

l'àpex; flors *vermelles*, rarament groguenques, petites, nombroses, *peludes per fora*, en *panotxa piramidal*, molt ramificada, amb les branques esteses o reflexes; bràcties ovades, tant o més llargues que'ls pedicels, que són filiformes, eriçats, divaricats i apenes més llargs que'l fruit; corol·la petita, de lòbuls ovats, *llargament apiculats;* fruit petit, *eriçat de llargs pèls.*

Subvar. *luteum* Rouy. — Flors groguenques.

Geografia.—Llocs secs i herbosos, des de la costa fins al Cadí, Ribes i S. Miquel Sulterra, el tipus i alguna veg. la subvar. *luteum* Rouy. = Comú al Pireneu Oriental, on s'eleva fins a la vora de Montlouis (Gr. et Godr.; Rouy). — Juny-Ag.).

G. uliginosum

1,274. — G. uliginosum L.

(ulígo, ulíginis, *humitat (natural) de la terra; cf.* fr. *uligineux; estació de la planta).*

Perenne, rizoma prim, tronc de 2-5 dm., feble, difús o ascendent, quadrangular, molt escabrós; pèls *petits, agullons reflexos que porta als angles;* fulles *linear-lanceolades, agudes, cuspidades,* atenuades a la base, escabroses, amb una sèrie d'agullons encorbats i una altra de recobarts al marge, *verticil·lades per* 6-7; flors *blanques,* en cimes axil·lars i terminals curtes i separades, formant una panotxa estreta, fluixa i fullosa; pedicels apenes més llargs que les flors, *divaricats* a la fructificació; lòbuls de la corol·la *ovato-aguts,* anteres *grogues;* fruit negrós, glabre, xagrinat, petit; planta que no's torna negra per la dessecació.

Geografia. — Llocs pantanosos o humits: Montseny (Senn.); la Cerdanya, als llacs de Puigmörens (Gaut.); Prats de la Vall d'Aran; al llarg del Garona (Zett., Csta.); prop de Luchon (Bub.); les Bordes, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen.). — Juny-Set.

G. palústre

1,275. — G. palústre L.

(palustris, *dels pantans).*

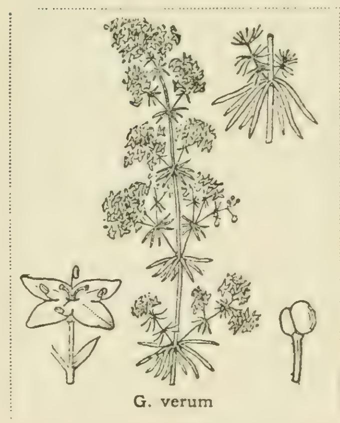
Perenne, rizoma molt prim, ramificat, radicant; troncs de 2-5 dm., nombrosos, prostrato-ascendents, difusos, un poc radicants a la base i una mica aspres pels angles; fulles *oblongues* o bé *oblongo-linears, obtuses,* mútiques, glabres per les cares, escabroses pel marge i raquis

verticil·lades per 4-5; flors *blanques* o *rosades*, en cimes axil·lars i terminals, formant una panotxa difusa, llargueta, estreta i poc fornida, de branques al principi erectes, després cobertes i àdhuc reflexos; pedicels fructífers divaricato-refractats, 1-2 *veg. més llargs que'l fruit;* lòbuls de la corol·la *aguts*, anteres purpurines; fruit negrós, *glabre, petit;* planta que's torna negra per la dessecació.

β *rupícola* Desm. — Tronc llis, lluent, sense agullons; fulles oblongo-espatulades, primes, sense agullons; cima pauciflora.

γ *elongatum* Lge. — Tronc robust, inflat de nusos, llis als angles; fulles lanceolades, grans, atenuades pels dos caps, poc escabroses al marge; panotxa ampla, multiflora; fruit gros.

Geografia. — Llocs inundats i estanyats i aigüerols d'una gran part del país: Prat del Llobregat, Castelldefels, Montcada, Tordera, la Costa, de Montseny, Santa Fe, St. Hilari *et alibi.* = La Cerdanya, Olot, Banyoles, a l'Empordà (Vay.); la Sellera (Cod.).
La var. β *rupicola* Desm., a Olot (Vay.!), la Sellera (Cod.!).
La γ *elongatum* Lge., al litoral, Montcada, Mollet (Csta.). — Maig-Ag.

G. verum

1,276. — G. verum Scop.

(verus, *veritable, és groc; cf. spurium* [1]).

Sinonímia. — Espunidella groga; *fr.* petit muguet; *angl.* cheese-rennet, bedstraw.

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret o prostrato-ascendent, rodó o molt obscurament angulós, simple o poc ramificat, de branques curtes, glabre o pubescent; fulles estretament *linear-mucronades*, revoltes pel marge, lluents per sobre i pubescent-blanquinoses per sota, llargues de 1-3 cm., *verticil·lades per* 8-12; flors *grogues*, oloroses, en panotxa terminal, oblonga, molt ramificada, de branques curtes, erectes, apretades; pedicels fructífers capil·lars, estesos, més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *obtusos* o *acutiúsculs;* fruit petit, glabre, llis; planta que's torna negra al secar-se.

var. γ *litorale* Bréb. — Planta ajaguda i un poc radicant, tronc d'entrenusos curts, panotxa curta, tirsoidea; flors d'un groc fosc.

Geografia. — Prats, pastures i llocs herbosos: al litoral, Vallès, Bages, S. Hilari *et alibi.*
La γ *litorale* Bréb., al litoral, remuntant fins a la vora de Tordera. — Juny-Set.

(1 Es té per la espècie que fa pendre o amatonar la llet.

G. Mollugo

1,277. — G. Mollugo L.

(mollugo, *nom de la* Stellaria *i de l'*Anagallis).

Sinonímia. — Espunidella blanca; *cast.* rubia silvestre, galio blanco.

Perenne, tronc de 3-15 dm., dret o ascendent, *quadrangular,* rígid, *inflat als nusos,* glabre o pubescent a la base, ramificat; fulles *trasovades, oblongues* o bé *oblongo-lanceolades, mucronades,* primes, lluents per sobre, d'un verd clar per sota, de raquis estret, poc sortit, *verticil·lades per* 6-8; flors *blanques,* petites i nombroses, en panotxa ampla, llarga o fluixa, de branques obertes o divaricades; peduncles fructífers *oberts, divaricats* o *reflexos;* lòbuls de la corol·la *apiculats;* fruit *ovoide,* petit, *glabre, xagrinat.*

Subsp. *G. elátum* Thuill. — Tronc bastant inflat als nusos, fulles més amples, panotxa ampla, de branques obertes; peduncles fructífers bastant divaricats i fins reflexos.

Geografia. — Bardissars i llocs selvosos : Plana de Vich (Salv.!, Csta.).
La subsp. *G. elátum* Thuill. — En altres llocs de la muntanya com Berga i més enllà (Csta.). — Juny-Ag.

G. eréctum

1,278.—G. eréctum Huds. — Subsp. de la anterior, apud Rouy.—var. β erectum, apud Fiori.

(erectus, *dret, pel tronc).*

Tronc de 2-8 dm., dret, quadrangular, un poc inflat als nusos, llis, glabre o pubescent; fulles *oblongues* o *lanceolato-linears, mucronades,* gruixudetes, un poc revoltes pel marge, de *raquis molt sortit,* escabroses, reflexes, verticil·lades per 6-8; flors blanques, nombroses, en panotxa *oblongo-estreta,* de branques *ascendent-erectes;* pedicels fructífers poc divaricats, poc més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la apiculats, fruit grosset, glabre, xagrinat.

δ *alpinum* Timb. — Planta nana, cespitosa, de fulles linears, punta molt estreta, pauciflora.

Geografia.—Altures del Montserrat: Entre Esparraguerra i el Montserrat; Port de Viella (Csta.); Guardiola, Castellfollit del Boix (Font).

La δ *alpinum* Timb., al Port de Viella, Benasc i demés dels Pireneus Centrals (Csta.).—Juny-Ag.

G. fruticescens

1,279. — G. fruticescens Cav.

(de fruticescere, *fer rebrots; com* Bupleurum fr., *és a dir arbustiu.)*

Perenne, rizoma cundidor, *estolonífer;* troncs de 2-6 dm., rígids, *llenyosos a la base,* tetràgons, drets o ascendents, engruixits sobre la inserció de les fulles, molt ramificats, de branques erectes; fulles *linears* o *lanceolato-linears, encorbades a l'àpex, mucronades, escabroses,* un poc revoltes pel marge, *verticil·lades per* 6-10; flors d'un *blanc groguenc,* en panotxa oblonga, llarga i densa; branques floríferes des de la base, pedicels drets, més curts que les flors, els fructífers *engruixuts a l'àpex,* iguals al fruit o poc més llargs; lòbuls de la corol·la *acuminats, inflexos;* fruit glabre.

Var. *aciphyllum* Csta. (1) — Troncs púbero-escabrosos, fulles híspido-escabroses, les inferiors reflexes, les superiors bastant encorbades.

G. rígidum

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: la var. *aciphyllum* Csta. a l'Urgell, Serra de Balaguer, prop de Torreblanca; la Segarra, cap a S. Pubim. = Del Montsec a les Garrigues i des de Gandesa a Falset (Csta.). — Juny-Jul.

1,280.—G. rígidum Vill. = G. lúcidum All. ex parte.

(pel tronc rígid i lluent).

Perenne, rizoma llenyós, tronc de 3-6 dm., *rígid,* quadrangular, *lluent,* glabre o pubescent a la base, ± inflat als nusos; fulles *linears* o estretament oblongo-linears, *mucronades, gruixudetes,* subacanalades per sobre, de raquis *ample, deprimit,* verdes, al prin-

(1) Si la primera part no és *acus,* pot ser ἀκίς, punxa, per les fulles; ἀκρόφυλλος és quan les fulles són al cim. Cf. *aquifolium, scabrifolium.*

cipi pàtulo-erectes, després reflexes i a veg. un poc encorbades per la punta, glabres i àdhuc lluents, però escabroses al marge, *verticil·lades per* 6-8, les florals petites; flors *blanques*, ± oloroses, en panotxa ± ampla, amb les branques pàtulo-erectes; lòbuls de la corol·la molt apiculats, pedicels fructífers un poc divaricats i més llargs que'l fruit, que és globulós, llis i negròs a la maturitat.

β *falcatum* Willk.=*G. corrudaefolium* β *falcatum* Wk. et Csta.=*G. corrudaefolium* Vill. — Fulles linear-alenades, revoltes pel marge, les superiors falcato-corbades, les del mig encorbades a l'àpex, les inferiors més amples, planes, reflexes.

Geografia.— Erms, marges, vores de camins: no escassa al litoral, Vallès i Bages. = Roques de Queralbs, fins a Núria, N.ª Senyora del Mont, Olot, Guilleries (Vay.).

La β *falcatum* Wk. a Tagamanent, Coll de Sta. Bàrbara, a la prov. de Tarragona (Csta.); Alt Empordà, Vilademires, Olot (Vay.); la Sellera (Cod.!). — Juny-Jul.

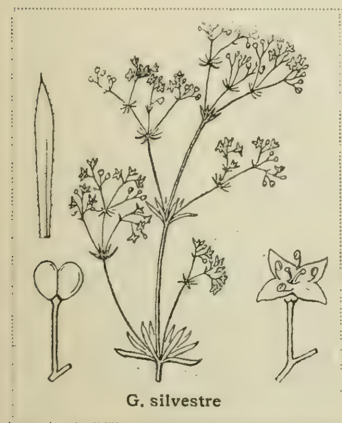

G. cinereum

1,281. — G. cinereum All. — Subsp. del G. Mollugo apud Rouy; de la anterior apud Fiori.

(cinereus color, *és color de cendra, les fulles són d'un verd glauc)*.

Perenne, tronc de 2-4 dm., ascendent, un poc rígid, quasi cilíndric, glabre; fulles *linears, mucronades*, revoltes pel marge, de raquis prim i estret, verticil·lades per 6-8, d'un *verd glauc;* flors *blanques*, en panotxa ampla; branques pàtulo-erectes, pedicels drets, bastant més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *cuspidats*, fruit grosset, negrós, glabre, llis.

Geografia. — Llocs secs i àrids: St. Hilari, r. = Comarques de Vich, al Vallès, Pla de Barcelona *et alibi* (Csta.); cap a Bielsa (Campo!). — Maig-Jul.

G. silvestre

1,282.—G. silvestre Poll. = G. umbellatum Lmk. = G. laeve Th.

(s'ha format de umbel·la, *per la inflorescència en corimbe;* laevis *o* levis, *llis pels troncs)*.

Perenne, rizoma prim, troncs de 1-4 dm., febles, radicants o estolonífers, difuso-ascen-

dents, glabres o pubescents; fulles *lanceolato-linears*, mucronades, un poc revoltes pel marge, de raquis *prim* i *sortit*, glabres, pubescents, escabroso-híspides o cobertes de papil·les, *verticil·lades per* 6-9; flors *blanques*, petites, en panotxa corimbiforme, de branques pàtulo-erectes, gràcils, poc nombroses, terminades en cimes repetidament tricotòmiques; pedicels fructífers drets, més llargs que'ls fruits; lòbuls de la corol·la *aguts*, no apiculats, anteres grogues; fruits negrosos, glabres, finament xagrinats: planta polimorfa.

ϑ *papillosum* Lap. — Fulles llargues, linear-lanceolades, hispídules i cobertes de papil·les lluents, albo-nacarades.

ε *scabrifolium* Rchb. — Fulles linear-oblongues, sense papil·les, híspido-escabroses, entrenusos llargs.

δ *montanum* Vill. — Fulles glabres, troncs poc ramificats, entrenusos 3-6 veg. més llargs que les fulles.

γ *Lapeyrousianum* Jordan. — Fulles linears o sublanceolades, amb papil·les, ni hispídules ni escabroses; entrenusos 1-3 veg. més llargs que les fulles; flors en cimes umbel·liformes, panotxa ovoide.

Geografia. — Boscos, erms i pastures: Vallès, Montserrat, S. Llorenç, Ribes, Bergadà *et alibi.* = Montsant, Montseny (Csta.); Ribes, Lluçanès, Basora, Segaró (Vay.).

La ϑ *papillosum* Lap. — Freqüent al boscos del Vallès. = Montserrat; Priorat, Montseny (Csta.); Plana de Vich (Masf.!); Lluçanès, Guilleries, Olot, Empordà, Núria, Tragurà, la Cerdanya (Vay.).

La ε *scabrifolium* Rchb.—Comú a la Vall de Ribes, al Bergadà, a la font de Tagast. = La Molina (Vay.).

La δ *montanum* Vill.—A la Vall d'Eine (Vay.), la Cerdanya, de la Vall de Llo a Puigmörens (Gaut.).

La γ *Lapeyrousianum* Jord.—A la regió alta del Montseny, Núria (Puigg.!, Senn. in hb. Cad.!); Tragurà, Setcases (Vay.), Benasc, Maladetta (Csta.); Port de la Picada (Compñ.!).— Juny-Jul.

G. pusíllum

1,283. — G. pusíllum L. — Subsp. del G. púmilum Lmk., apud Rouy.

(púmilus, *nan*, *pigmeu;* pusillus, *de* pusus, *de talla petita).*

Perenne, cespitós, troncs de 5-12 cm., prostrato-ascendents, prims, un poc rígids, quadrangulars, *híspids*, de entrenusos curts; fulles estretament *lanceolato-linears* o *linear-alenades*, les inferiors més amples i molt curtes, llargament cuspidades, ordinàriament *híspides*, de raquis gruixudet i prominent, esteses o recor-

bades, *verticil·lades per* 7-8; flors *blanques*, en panotxa curta, *subumbel·liforme;* branques ascendents, terminades per petites cimes; pedicels erecto-divergents, poc més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *aguts*, fruits bruneo-verdosos, *glabres*, quasi llisos.

β *hirtum* Koch. (Prodr. II, 318). — Planta cano-híspida, fulles lanceolato-linears, encorbades a l'àpex.

Geografia. — Roques de les muntanyes: Montserrat, al camí de la Cova. La β *hirtum* Koch. — Al cim del Montsant. — Maig-Jul.

G. pyrenaicum

1,284. — G. pyrenaicum Gou. — Subsp. del G. púmilum Lmk. apud Rouy.

Perenne, densament cespitós, lluent i argentí, que's torna groc per la dessecació; troncs de 2-6 cm., prostrato-ascendents, prims, un poc rígids, glabres, d'entrenusos curts: fulles *linear-alenades, llargament cuspidades*, escarioses al marge, de raquis ample i sortit, *verticil·lades per* 6, densament *imbricades* i *aplicades;* flors *blanques, axil·lars, solitàries* als dos verticils superiors; peduncle més *curt* que les fulles, lòbuls de la corol·la *ovato-lanceolats*, obtusos; fruit *glabre*, finament xagrinat.

Geografia.—Roques i pastures de la regió alpina dels Pireneus: Comú a Núria; rasos de Peguera, cap a la font de Tagast.=Cambradases, Setcases, Costabona, Carençà, Penyablanca (Bub.); altures pròximes a Montgarri, port de Urets i de Liat (Llen.); Montgrony, a Puignevada (Senn.). — Jul.-Ag.

G cespitosum

1,285. — G. cespitosum Ram. — Subsp. del G. púmilum Lmk,. apud Rouy.

(de cespes *o* caespes, *la gespa, mota de terra amb herba, gleva).*

Perenne, troncs de 2-6 cm., prims, ajaguts, formant *motes baixes, denses* i *blanes*, lluents i glabres, que's tornen negres o rosses per la dessecació; entrenusos molt curts; fulles linear-lanceolades, *acuminato-apiculades*, primes, petites (4-7 mm. llarg), lluents, de raquis fi i apenes sortit, *verticil·lades per* 6-8; flors *blan-*

ques, en petites cimes formades per *peduncles* 1-3-*flors, apenes més llargs que les fulles superiors;* lòbuls de la corol·la *ovato-lanceolats, obtusos:* fruit negre, *glabre, tuberculós.*

Geografia. — Roques i pastures de la regió alpina dels Pireneus: Costabona (G. et G.); Vall d'Eine (Gaut.); Pir. espanyols (Rouy). — Jul.-Ag.

G. saxátile

1,286. — G. saxátile L. = G. Hercynicum Weigg.

(saxatilis, *denota la estació quasi com* petraeus, *a les pedres;* Hercynia silva *és a la Germània, habitació clàssica.)*

Perenne, troncs de 5-35 cm., difusos, quadrangulars, ramificats, glabres, que produeixen a la base *branques estèrils, ajagudes, densament* cespitoses; branques floríferes dretes, primes, ascendents, d'entrenusos superiors separats; fulles *lanceolades*, les inferiors *ovato-rodones, mucronades, primes,* escabroses al marge, de raquis fi i sortit; flors *blanques,* en panotxa formada de petites cimes tricotòmiques, més llargues que les fulles; pedicels fructífers drets, lòbuls de la corol·la *aguts,* no apiculats; fruit petit, *glabre, densament tuberculós:* planta que s'ennegreix per la dessecació.

G. cometerrhizon

Geografia. — Roques i pastures de les muntanyes silícies: Núria (Vay.), Vall d'Eine, Pla Guillem (Gr. et G.), Vall d'Aran, al mont Jèsoles (Timb.), S. Joan de Toran, Vagergues (C. et S.). — Juny-Ag.

1,287. — G. cometerrhizon Lap.

(per les arrels cabelludes; κομήτης, en sentit botànic; forma adjectivada neutra, com μελανόρριζος, nom d'el·lèbor negre).

Perenne, cespitosa, que's torna negra per la dessecació; rizoma prim, estolonífer; troncs llargs, nuosos a la base, ajaguts, fràgils, quadrangulars, llisos, d'entrenusos molt curts a la part superior i llargs a l'inferior; fulles *trasovato-linears, obtuses, llises,*

carnoses, de raquis imperceptible, les superiors més llargues; flors *blanques,* rosades per fora, oloroses, en cima *densa, solitària, terminal;* pedicels fructífers *engruixits, obcònics,* més curts que les fulles; lòbuls de la corol·la *obtusos,* fruit el doble gros que el de l'anterior, *glabre, llis.*

Geografia. — Pedruscam de les altes muntanyes : Altures de Núria, al Puigmal i Noucreus.=La Toza, Comabella, Ull de Ter, Costabona (Vay.); Cim de la Vall d'Eine (G. et G., Bub.); sobre Setcases, Vall de Carençà, Puig Peric, Puig Carlit (Bub.); Bassibé (Puj. J.!); altures sobre Melles r. (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 339. — VAILLANTIA DC.

(Dedicada a Vaillant. V. Galium Vaillantii DC.)

Flors d'un verd groguenc o blanquinoses, molt petites, polígames, en cimes axil·lars subsèssils, triflores, les dos flors laterals de cada cima, masculines, la central hermafrodita, formant en conjunt una espiga interrumpuda; llim del calze quasi nul, corol·la rotàcia, 3-lobada en les flors masculines, 4-lobada en les hermafrodites, 3 i 4 estams respect.; 2 estils, estigmes capitats; fruit compost de 2 aquenis soldats, amb 1 sola llavor madura; peduncle fructífer format dels 3 pedicels soldats i endurits de les flors de la cima; amb 1 cresta franjada i a veg. una banya dorsal i terminat amb 3 banyes, la mitjana de les quals s'encorba amagant l'aqueni: herbes anuals, d'arrel prima i petita, fulles verticil·lades per 4.

1 { Plantes glabres o pubescents a l'àpex, fulles trasovades, aquenis glabres, amb banya dorsal; llavor reniforme, llisa. **1,288. V. murális.**
Plantes híspides, fulles oblongues, aqueni híspid, sense banya dorsal, globulós, tuberculós . . . . **1,289. V. híspida.**

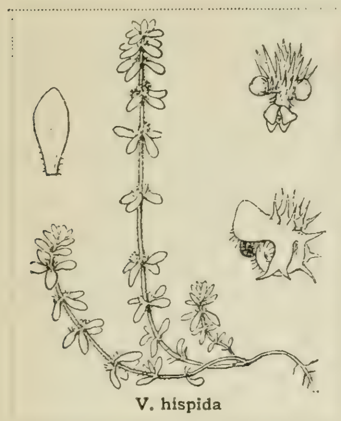

V. murális

1,288. — V. murális L.

(de murus, i, *muralla o paret; estació de la pl.)*

Tronc de 5-10 cm., *prim*, prostrato-ascendent, simple o poc ramificat, fullós, *glabre* o *un poc eriçat a l'àpex;* fulles *trasovades, obtuses*, grassetes, de nervis poc marcats, *translúcides*, a la fi reflexes; flors d'un verd groguenc, en espiga fullosa, quasi tan llarga com el tronc o la branca; fruit *estès, glabre*, d'un blanc de marfil a la maturitat, *amb banya dorsal dreta, breument franjat* i *recorbat a l'àpex:* llavor *reniforme* o *semilunar, llisa.*

Geografia. — Roques i pedruscam del litoral: abundant al Cap de Creus; la Sabolla, tocant a Cadaqués; la Escala; Castelldefels. = Montjuic (Salv.!, Csta.). — Març-Maig.

V. hispida

1,289. — V. híspida L.

(sinònim de asper, *pel tronc).*

Tronc de 5-15 cm., relativament *robust,* dret o ascendent, rígid, ramificat, fullós, trencadís, *escabroso-híspid;* fulles *oblongues, menys translúcides;* flors *blanquinoses,* en espiga tan llarga com les branques; fruit estès, *eriçat de pèls blancs, sense banya dorsal,* fortament *franjat, recorbat a l'àpex;* aqueni *globulós, tuberculós.*

Geografia. — Llocs secs i àrids: vessant meridional de la cordillera litoral, al peu del Tibidabo, prop de «*Nueva Belén*». 22 Maig 1910 *legerunt* Senn.!, Llen.!, Cad.

N. B. I. Aquesta planta no es diferencia d'exemplars procedents de Múrcia. II. Encara que Rouy sembla dubtar de la espontaneitat d'aquesta espècie als llocs on fins avui ha sigut trobada, pel terreny esquistoso-pedregós, apartat de cultius i llocs habitats on viu, la creiem perfectament espontània i nova per a la flora catalana.

Gènere 340. — ASPÉRULA L.

(De *asper* amb la terminació—*ula,* diminutiva, que veiem en *Campanula, Primula, Ferula* i tants d'altres.)

Flors blaves, rosades o blanques, en glomèruls o cimes terminals; calze de dents petites, corol·la infundibiliforme o tubuloso-acampanada, de tub ± llarg, 4- i rar. 3-5-fida, ordinàriament 4 estams; fruit format de 2 aquenis subglobulosos, sense rastre o senyal del llim del calze; herbes generalment perennes, de fulles ovades, lanceolades o linears.

1 { Flors en glomèruls terminals, involucrats . . . . 2.
Flors en cimes terminals, acompanyades de 2 bràcties oposades . 3.

2 { Plantes anuals, flors blaves, més curtes que l'involucre de bràcties llargament pestanyoses . . . . 1,290. **A. arvénsis.**
Plantes perennes, flors rosades, més llargues que l'involucre de bràcties breument pestanyoses . . . . 1,291. **A. hirta.**

3 { Corol·la infundibiliforme, de tub més llarg que'l llim; fulles linears, verticil·lades per 4 . . . . 1,292. **A. cynanchica.**
Corol·la acampanada, de tub pròximament igual al llim, de fulles el·líptiques o trasovades . . . . 4.

4 { Fruit híspid, fulles trasovades, verticil·lades per 6-8; planta olorosa quan seca . . . . 1,293. **A. odorata.**
Fruit glabre, fulles el·líptiques, verticil·lades per 4; planta inodora quan seca . . . . 1,294. **A. laevigata.**

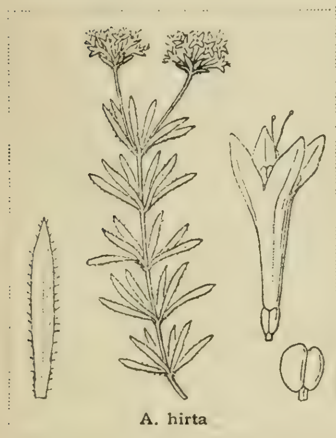

A. arvénsis

1,290. — A. arvénsis L.
(dels camps, estació.)

Anual, arrel prima, tronc de 2-3 dm., dret, quadrangular, llis, però escabrós als angles, ramoso-dicotòmic, ± inflat als nusos; branques erecto-ascendents, fulles *oblongo-linears,* glabres, de marge i raquis fluixament i breu pestanyosos, *obtuses, verticil·lades per* 6-8, les inferiors *trasovades i verticil·lades per* 4; flors *blaves,* inodores, en glomèruls terminals, rodejades d'un involucre de bràcties *linears, desiguals, llargament pestanyoses i més llarg que*

les flors; corol·la *infundibiliforme,* de tub *més del doble llarg que'l llim;* fruit madur *glabre,* llis.

Geografia. — Comú per terres cultivades des del litoral fins al Pireneu. — Abr.-Juny.

A. hirta

1,291. — A. hirta Ram.
(hirtus, *aspre, eriçat, per les fulles).*

Perenne, cespitosa, rizoma relativament gruixut, *llenyós,* breument estolonífer, multicaule; troncs de 8-10 cm., drets o ascendents, prims, quadrangulars, simples, glabrescents; fulles *linear-lanceolades, agudes* o *cuspidades,* uninerves, rígides, pàtulo-áscendents, *setoso-pestanyoses* al marge i raquis, més llargues que'ls entrenusos, *verticil·lades per* 6; flors *rosades,* en glomèrul terminal, rodejades d'un involucre de bràcties linears, desiguals, *breument pestanyoses, més curt que les flors;* corol·la *infundibiliforme,* de tub *el doble llarg que'l llim;* fruit *glabre, llis,* negre, lluent.

Geografia. — Boscos dels Pireneus centrals: des del barranc de Geles a la Artiga de Lin, Port de Viella (Csta.); Montgarri (Llen.!); Liat, Pla de Beret, Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

A. cynanchica

1,292. — A. cynanchica L. — Subsp. aristata Fiori (Flora anal. d'Italia, III, 122). **= A. aristata L. α brachysiphon Wk. = A. cynanchica L., var. longiflora Rchb.** (Csta., Catal.).

(cynanche *és una inflamació de la gorja; com si es digués específic de la esquinància* [1]).

Perenne, rizoma dur, *subllenyós,* fusiforme, multicaule; troncs de 2-6 cm., prims, ascendents o difusos, tetràgons o subcilíndrics, glabres; fulles inferiors *trasovades,* les superiors *estretament linears, desiguals,* 2 de elles molt més petites, *mucronato-aristades, revoltes pel marge,* de raquis sortit, blan-

(1) Anglès woodrcof (= woodrowel), al·ludint a les garlandes de fulles (Turner: rowelles of sporres), ès a dir, que representen esperons (cf. verticils, rodets: i el nom de Wilson, probablement d'aquest origen); βραχύς, curt; σίφων, tub vuid, pel de la corol·la; aristatus (que s'aplica molt a les espigues) per algunes fulles.

quinós, *verticil·lades per* 4; bràcties *lanceolades, mucronades;* flors *albo-rosades,* en glomèruls terminals, formant una panotxa ampla i difusa, de branques obertes; corol·la *infundibiliforme,* de 5-7 mm., exteriorment papil·loso-escabriúscula, de tub apenes *el doble llarg que'l llim;* fruit *tuberculoso-papil·lós;* planta molt polimorfa.

Geografia.—Marges, vores de camins i llocs àrids, de la Costa al Pireneu or. i central.= Montserrat (Boiss. et Reut. ex Wk.). — Maig-Set.

N. B. I. Una planta que pel Juliol de 1905 i 1906 collírem als rasos de Peguera podria pertanyer a la var. *alpina* Lge.—II. Ja va observar Costa que la planta catalana no és el tipus de la espècie descrita.

A. odorata

1,293. — A. odorata L.

*(És planta que fa olor quan està seca. Recorda l'*Anthoxanthum; *aromatitza el vi, els vestits i és insecticida).*

Perenne, rizoma prim, cundidor, ramificat; troncs de 2-4 dm., drets, quadrangulars, simples, glabres, amb un anell de pèls curts, papil·losos sota dels nusos; fulles primes, glabres, lluents, aspres al marge, de raquis ben marcat, les inferiors *trasovades,* les superiors *oblongues,* totes *mucronato-cuspidades, verticil·lades per* 6-8; flors *blanques,* en cima terminal pauciflora; bràcties setàcies, corol·la *acampanada,* de tub *quasi igual al llim;* fruit *eriçat de pèls ganxuts;* planta *olorosa* per la dessecació.

Geografia.—Boscos frescos i ombrívols de les muntanyes: regió del faig i de l'avet, al Montseny, Artiga de Lin (Csta.); Notre Dame du Coral, Platravers, Bac de S. Valentí, prop d'Olot (Vay.); Viella, Portilló, Bertrem (Llen.!); Tredós (Timb.). — Maig-Jul.

A. laevigata

1,294. — A. laevigata L.

(de laevigo; *pels troncs llisos).*

Perenne, rizoma prim, no cundidor; troncs de 3-5 dm., ascendents, molt febles, quadrangulars, glabres, llisos, ramificats; fulles *el·líptiques, mútiques,* primes, uninerves, glabres, es-

cabroso-pestanyoses al marge, més curtes que'ls entrenusos, *verticil·lades per* 4; flors *blanques*, en cimes terminals i axil·lars, vàries veg. tricotòmiques, llargament pedunculades, pauciflores, formant una panotxa fluixa, fullosa; bràcties lanceolades, mucronulades; pedicels capil·lars, molt curts, drets; corol·la *acampanada*, de tub igual al llim, estams *inclosos*, anteres ovoides, subsèssils; fruit ovoide, *glabre*, rugoso-papil·lós, groguenc.

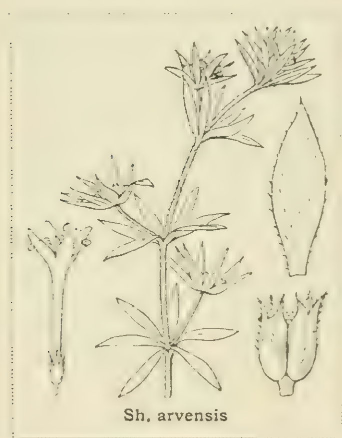
Geografia.—Boscos i llocs frescos: cordillera del litoral a S. Medí i al barranc de S. Cugat (Senn.! in Hb. Cad.). — Juny-Jul.

N. B. No s'inclou la *H. galioides* M. Vieb. que Gaut. cita com a r. r. en alguna localitat fronterera, perquè no ens consta amb certesa que hagi sigut trobada a cap encontrada catalana, ja que la de Viella (Phil. ex Wk.) no ha sigut confirmada pels que modernament han herboritzat per la Vall d'Aran.

Gènere 341. — SHERARDIA L.

(A la memòria de Sherard, professor a Oxford, on posseia un herbari i jardí famosos.)

Flors lilacines, petites, en glomèruls terminals de 4-8 flors, llargament sobrepassats per un involucre de 8 bràcties ovato-cuspidades, soldades a la base; calze de 6 dents alenades, dretes, acrescents, amb pèls aplicats; corol·la infundibiliforme, de tub llarg, estret, cilíndric, 4-lobat, 4 estams i 2 estils, tots exserts; fruit trasovoide, escabriúscul, format de 2 aquenis, coronat cada un per 3 dents del calze; herbes anuals, d'arrel prima, troncs de 2-4 dm., prims, difusos, quadrangulars, escabroso-pubescents; fulles ovades o lanceolades, mucronades, 1-nerves, hispídules per l'anvers i marge, verticil·lades per 6, pàtulo-reflexes.

Sh. arvensis

1,295. — Sh. arvensis L.

(estació campestre de la espècie.)

Geografia. — Abundant per camps i llocs herbosos de tot el país, des del·litoral al Pireneu. — Abr.-Maig.

Gènere 342. — CRUCIANELLA L.

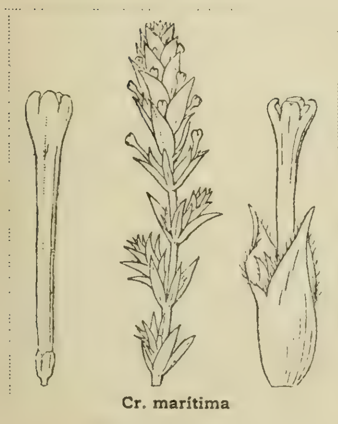
(Com *Valerianella;* de *crux; crucians:* posat en creu, per analogia; les fulles són verticil·lades per 4; *anglès:* Cross-wort.)

Flors grogues, en espigues terminals, circuïdes a la base de 2-3 bràcties en forma d'involucre; llim del calze nul, corol·la infundibiliforme, de tub llarg, 4-5-lobada, de lòbuls connivents, curts, comunament prolongats en punta setàcia, inflexa, 4-5 estams, estils bífids; fruit 2 aquenis oblongs: herbes glabres, de fulles ovades, lanceolades o linears, verticil·lades per 4-6.

1 { Plantes perennes, rizoma i tronc llenyosos; fulles totes verticil·lades per 4, coriàcies, ovades o lanceolades, de marge blanc, cartilaginós; espigues breument pedunculades . . . . 1,296. **Cr. marítima.**
Plantes anuals, arrel i tronc herbacis; fulles superiors verticil·lades per 6, linear-alenades, herbàcies; espigues llargament pedunculades . . . . 2. }

2 { Corol·la pentàmera, espiga fluixa . . . . . . 1,298. **Cr. pátula.**
Corol·la tetràmera . . . . 3. }

3 { Espigues compactes, curtes; fulles totes linear-alenades, 1,297. **Cr. angustifolia.**
Espigues fluixes i llargues; fulles inferiors oblongues o trasovades, 1,298 bis. **Cr. latifolia.** }

Cr. marítima

1,296. — Cr. marítima L.

(per la seva estació als arenys marítims.)

Perenne, rizoma gruixut, llenyós; troncs de 1-4 dm., ascendents, bastant robustos, subllenyosos, tetràgono-cilíndrics, glabres, albo-argentins, ramificats, de branques curtes i erectes; fulles *coriàcies, ovades* o *lanceolades, mucronades,* uninerves, albo-cartilaginoses i un poc revoltes al marge, glauques, glabres, erectes, *verticil·lades per* 4; espigues *breument pedunculades,* denses, oblongo-cilíndriques; bràcties *imbricades,* la externa *lliure, ovato-acuminades,* albo-escarioses i ciliato-escabroses al marge, les laterals *més petites* i

soldades fins a la *meitat, falcato recorbades a l'àpex;* corol·la llargament exserta, de tub 8-10 veg. més llarg que'l llim, de lòbuls obtusos, terminats amb punta inflexa; aquenis *trasovats*, amb línies de pèls daurats, aplicats.

Geografia.—Arenals marítims de Salou, Castelldefels, Prat del Llobregat, fins a Roses.= Tarragona (Senn.!). — Maig.

Cr. angustifolia

1,297. — Cr. angustifolia L.

(com latifolius, acutifolius *i d'altres; per les fulles linear-alenades* [1]*).*

Anual, arrel cónica, prima; tronc de 1-4 dm., dret, quadrangular, prim, escabriúscul al marge, ± ramificat; fulles *linear-alenades, mucronades*, escabroses, 1-nerves, revoltes pel marge, *de 1-2 cm.*, les inferiors *verticil·lades per* 4, les superiors *per* 6, erecto-aplicades; espigues *llargament pedunculades*, cilíndrico-*tetràgones, densament imbricades;* bràcties lliures, lanceolato-acuminades, *albo-escarioses al marge, verdes* i *carenades* per l'esquena, que és serrulato-escabrosa; corol·la petita, *apenes més llarga que les bràcties;* aquenis *ovoides*, amb línies de pèls daurats.

Cr. pátula

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: comú pels erms i boscos de llicorelles àrids de Tarrassa; Sallent i la comarca de Bages. = Litoral i comarques centrals, fins al Montseny, Tagamanent, Olot i faldes del Pireneu (Csta.). — Maig-Juny.

1,298. — Cr. pátula L.

(pátulus, *obert; per les branques erecto-esteses* [2]).

Anual, arrel cònica; tronc de 5-12 cm., prim, dret, quadrangular, escabriúscul, ramificat des de la base; branques *erecto-esteses* o divaricades, fulles *linear-alenades, mucronato-cuspidades*, 1-nerves, molt revoltes pel marge,un poc escabroses, les inferiors

(1) Correspon a στενόφυλλος.
(2) *Pátula fagus* és el faig de branques com ventalls.

verticil·lades per 4, les superiors *per* 6; espigues llargament pedunculades, *fluixes, ovato-cilíndriques;* bràcties inferiors verticil·lades, les superiors oposades; corol·la 5-*lobada;* fruit madur *negre.*

Geografia. — Terres incultes, argiloso-guixenques, àrides : Lleida, al ras de Gardeny, Maig de 1890 *legi.* = Terra baixa d'Aragó, a les vores de l'Ebre (Losc., in Hb. Costa).

1,298 bis. — Cr. latifolia L.

(latifolius: *de fulles amples, per ser ampletes les inferiors.)*

Anual, arrel prima; tronc de 2-4 dm., dret o ascendent, simple o ramificat, prim, escabrós; fulles verdes, glabres, planes, esteses, escabroses al marge, *verticil·lades per* 4-6, en verticils distants, les inferiors *oblongues* o *trasovades,* les superiors *lanceolato-linears,* més llargues; espigues llargament pedunculades, *linear-cilíndriques, molt llargues* (6-16 cm. × 2-3 mm.), fluixament imbricades; bràcties exteriors *soldades a la meitat inferior,* obtusament carenades, *escarioso-pestanyoses* al marge; flors *grogues,* corol·la *poc exserta,* de lòbuls *llargament aristats;* fruit *trasovoide.*

Geografia. — Llocs secs i pedregosos del migdia : Reguers, prop de Tortosa, camí dels Ports d'Horta (Font!). — Maig-Juny.

Família 64. — VALERIANÀCIES DC.

(Pren el nom de la espècie principal: *Valeriana.)*

Flors generalment hermafrodites, ± irregulars, en cimes terminals; calze adherent, dentat o acrescent, formant un plomall *plumós;* corol·la infundibiliforme, a veg. gibosa o esperonada a la base, de 5 lòbuls desiguals, 1-3-estams, inserts prop de la base del tub de la corol·la, 1 estil filiforme, 1-3 estigmes; fruit aqueni, a veg. 3-locular, amb 1 cel·la central monosperma i 2 laterals estèrils, coronat per un plomall o per les dents del calze; herbes d'arrel ordinàriament olorosa, fulles oposades o sense estípules.

1 Fruit trilocular, coronat de les dents del calze; flors en cimes dicotòmiques, corol·la regular, de tub curt, 3 estams; plantes anuals, **Valerianella.**
Fruit unilocular, coronat d'un plomall plumós; flors en cimes tricotòmiques, corol·la irregular; plantes perennes . . . . 2.

2 1 estam, corol·la esperonada o gibosa . . . . . **Kentranthus.**
3 estams, corol·la no esperonada, poc o gens gibosa a la base, **Valeriana.**

Gènere 343. — KENTRANTHUS DC.

(O *centranthus,* encara que sembla preferir-se la *cappa* per als noms grecs; *Kentrophyllum,* de κέντρον (centria) agulló, punxa, clau, forat.)

Flors vermelles, blanques o rosades, en cimes tricotòmiques formant panotxa corimbiforme; llim del calze envolt a la florescència, transformat en plomall plumós a la maturitat; corol·la irregular, infundibiliforme, de tub esperonat o gibós a la base, 1 estam; aqueni 1-locular, ovoide, plano-convex, 1 i 3 costelles respect., coronat del plomall del calze: plantes glabres, de tronc llis, rodó i fistulós.

1 Plantes anuals, fulles caulinars pinnatisectes, corol·la petita (2-5 mm.), gibosa . . . . 1,299. **K. calcitrapa.**
Plantes perennes, fulles caulinars enteres o subdentades, corol·la gran (8-14 mm.), esperonada . . . . 2.

2 Fulles linears, enteríssimes; esperó de la corol·la quasi igual a l'ovari, **1,300. K. angustifolius.**
Fulles ovades o el·líptico-lanceolades, esperó de la corol·la 1-2 veg. més llarg que l'ovari . . . . **1,301. K. ruber.**

K. calcitrapa

1,299. — K. calcitrapa DC.

(equivalent a chausse-trape: lit. calçar, trampa; els aquenis poden ser híspids [1]*).*

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 1-5 dm., dret, glabre, estriat, freqüentment vermellós, simple o ramificat a la base; branques erectes, fulles inferiors *peciolades, trasovades,* enteres o lirades, les demés *sentades, pinnatisectes,* de segments *inciso-dentats,* el terminal *més gran;* flors *rosades,* dístiques i unilaterals sobre les branques de la panotxa corimbiforme; corol·la petita, *breument gibosa a la base;* tub més llarg que'l llim, subilabiat, amb 2 lòbuls al llavi superior i 3 a l'inferior; aquenis *glabres* o *híspids.*

K. angustifolius

Geografia. — Camps arenosos i terres de conreu: al Vallés, Bages, Penadès, Montserrat i part de la Segarra; Empalm i Vidreres, internant-se per la prov. de Girona fins a Montsolí. = Priorat (Csta.); la Sellera (Cod.). — Abr.-Juny.

1,300. — K. angustifolius DC.

(per les fulles linears, estretes).

Perenne, rizoma gruixudet, olorós; troncs de 3-7 dm., drets, estriats, glabres, glaucs, simples o ramificats; fulles *linears* (8-15 cm. × 2'5 mm.), acuminades, enteríssimes, *perfoliades,* 1-nerves; flors *rosades,* rarament blanques, oloroses, en cima curta i densa; corol·la gran, subilabiada, amb 1 lòbul al llavi superior i 4 a l'inferior, *esperonada,* amb l'esperó *aproximadament igual a l'ovari i la meitat del tub;* aquenis *glabres.*

---

(1) En *fr. chausse-trape laineuse* és el card estrellat de flors armades d'espines; *muricatus, tribulus,* expressen idees semblants. Del llatí *calx, calcis (calcitrare),* taló, i trappa; al·ludint al calze espinós que se sembla a aquella màquina de guerra que servia per a detenir la cavalleria; calcitrippa és el *Delphinium Consolida.*

Geografia. — Roques i llocs pedregosos: Vall de la Seu d'Urgell, falda del Montsant, ports d'Horta, Escala d'Arnès i altres llocs muntanyosos a la part austro-occidental de Tarragona. — Maig-Juny.

K. ruber

1,301. — K. ruber DC.

(vermell, les flors tenen aquest color).

Sinonímia. — Lilà (abusivament); *cast.* hierba de S. Jorge, valeriana de espuela.

Perenne, rizoma gruixut, olorós; troncs de 4-8 dm., drets, estriats, ordinàriament vermellosos, simples o ramificats; fulles *ovato-acuminades* o *el·líptico-lanceolades, acuminades,* multinerves, *enteres,* glabres, glauques, les inferiors peciolades, les superiors sentades; flors vermelles, rarament blanques, oloroses, en cimes fasciculades, formant panotxa oblonga; corol·la gran, subilabiada, de llavi superior 1-lobat i l'inferior 4-lobat, *esperonada,* amb l'esperó *el doble llarg de l'ovari i quasi igual al tub;* aqueni *glabre.*

Geografia. — Roques, murs i barrancs: al Vallés, als voltants de Tarrassa; part baixa de Bages, fins a Manresa; abundant al Montserrat. Una raça *albiflora,* subespontània a St. Hilari. = Abundant a la regió inferior fronterera de la Vall d'Aran (Llen., Coste et Soulié).— Maig-Set.

Gènere 344. — VALERIANA L.

(No és nom clàssic; els romans coneixien algunes espècies de valeriana: la saliunca, hírculus (cèltica); la polemonia o philetaeria (la grega); *phu* (Diosc.)

Flors hermafrodites, polígames o dioiques, rosades, blanques o groguenques, en cimes o *fascicles* tricotòmics terminals; calze de llim envolt, que's transforma en plomall plumós a la fructificació; corol·la quasi regular, infundibiliforme, de tub poc o gens pilós a la base, 5-lobada, 3 estams exserts; aqueni 1-locular, ovoido-oblong, plano-convex, amb 1 i 3 costelles respectiv., coronat del plomall: herbes perennes, de fulles oposades, enteres o ± dividides; tronc cilíndric, llis, fistulós; rizoma comunament olorós.

1 { Tronc solcat, de 0'5-2 m.; fulles pinnatisectes o fortament dentades; flors hermafrodites, panotxa ampla . . . . 2.
Tronc finament estriat, de 1-4 dm.; fulles al menys les basilars enteres; flors dioiques o polígames, panotxa ± contreta . . . . 4.

2 { Fulles solament dentades, cordiformes, les caulinars a veg. acompanyades de 2 petits segments laterals; rizoma robust, sense estolons; aqueni oblongo-linear . . . . 1,302. **V. pyrenaica.**
Fulles pinnatisectes, de segments nombrosos; rizoma curt, estolonífer; estolons terminats en roseta . . . . 3.

3 { Fulles de 11-21 segments lanceolats, enters o superficialment dentats; fulles de la roseta amb segments estrets i nombrosos; aqueni ovoido-oblong . . . . 1,303. **V. officinalis.**
Fulles de 5-9 segments ovats o bé oblongs, fondament dentats; fulles de la roseta de 3-5 segments suborbiculars; aqueni ovoido-el·líptic, 1,304. **V. excelsa.**

4 { Rizoma estolonífer o tuberculós, que produeix un sol tronc; fulles basilars ovades o truncades, peciolades, les caulinars pinnatisectes, de segment terminal més gran . . . . 5.
Rizoma no estolonífer ni tuberculós, que produeix varis troncs fèrtils o estèrils . . . . 6.

5 { Rizoma prim, estolonífer, quasi inodor; flors dioiques, les femenines 1-2 veg. més petites; aqueni glabre; plantes de llocs humits, 1,305. **V. dioica.**
Rizoma gruixut, tuberculós, molt olorós; flors polígames, totes iguals; aqueni cobert de pèls sedosos; plantes de llocs àrids, 1,306. **V. tuberosa.**

6 { Fulles caulinars, de 3-7 segments enters, poc desiguals, les inferiors i les dels troncs estèrils trasovades; panotxa contreta, **1,307. V. globulariaefolia.**
Fulles caulinars enteres o de 3 segments molt desiguals, panotxa fluixa . . . . 7.

7 { Fulles caulinars ovato-lanceolades, enteres; plantes verdes, **1,308. V. montana.**
Fulles caulinars de 3 segments inciso-dentats; plantes glaucescents, **1,309. V. trípteris.**

V. pyrenaica

1,302. — V. pyrenaica L.

(per la seva estació).

Planta d'un verd obscur, de rizoma gros, olorós, sense estolons; tronc de 7-14 dm., robust, dret, *solcat*, simple, pubescent als nusos; fulles grans, primes, *cordiformes*, amb *dents fondes i desiguals*, peciolades, les basilars obtuses, les caulinars acuminades, freqüentment *trisectes, amb els dos segments laterals més petits;* flors *rosades, hermafrodites*, en cima multiflora, formant una ampla panotxa, adornada de bràcties linear-setàcies, pestanyoses, peludes a la base; aqueni *oblongo-linear*, glabre.

Geografia. — Molt general per boscos ombrívols, als Pireneus de Catalunya, Andorra i Aragó (Csta.), rara al Pireneu Oriental, Vall de Llo; la Cerdanya a Montlouis (Gaut.); Vall d'Aran (Bub.); Port de la Picada (Zett.); Artiga de Lin i de Viella (Llen.!); Vall de Tredós (Timb.). — Juny-Jul.

V. officinalis

1,303. — V. officinalis L.

(és la espècie medicinal, encara que no exclusivament; l'arrel de la V. pyrenaea (Burseri) L. sp. (teste *Bubani) seria preferible).*

Sinonímia. — Valeriana.

Planta d'un verd clar; rizoma curt, amb un gran nombre de fibres molt oloroses i estolons terminats per una roseta de

fulles de segments estrets i nombrosos, freqüentment sense estolons; tronc de 5-15 dm., dret, robust, solcat, pubescent a la part inferior i als nusos, simple; fulles totes *pinnatisectes,* de 11-21 *segments lanceolats, enters* o *un poc inciso-dentats;* flors *rosades,* rarament blanques, *hermafrodites,* en cima tricotòmica, formant una panotxa ampla i estesa; bràcties *lanceolato-linears,* escarioses al marge i pestanyoses; estigma *trífid,* aqueni *ovoido-oblong,* comprimit, *glabre.*

Geografia. — Boscos humits i vores de torrents, sobre tot de les altes valls: Tarrassa, al torrent de Vallparadís, a l'Ubac, a la Barata (torrents), S. Llorenç del Munt, Montserrat, part or. de Bages, Montseny, Empalm, Sils, Berga, cap a la Font de Tagast; Fumanya, Ribes i demés de la zona superior. — Juny-Jul.

V. excelsa

1,304. — V. excelsa Poir. — V. sambucifolia Mikom., subsp. de la anterior apud Rouy.

(excelsus, *pel tronc elevat: les fulles semblants a les del saüquer, segmentades).*

De gran afinitat amb la anterior se'n distingeix pel rizoma que produeix *estolons terminats en roseta raquítica,* de fulles *amb 3-5 segments amples i suborbiculars;* tronc robust i *més elevat* (1-2 m.), freqüentment acompanyat a la base de branques floríferes primes, llargues i nues; segments de les fulles menys nombrosos (5-9), *més amples* i *més fortament dentats;* cimes *més denses;* aqueni *més comprimit.*

Geografia. — Vores d'aigües i prats humits: Vall d'Aran (Csta.); comuníssima per tota la vall, des de la regió del faig a la subalpina (Llen.); bastant comú a les valls inferiors del Pireneu Central (Zett., C. et S.); a la Cerdanya, prop del Bac de Llívia (Gaut.).—Juny-Ag.

V. dioica

1,305. — V. dioica L.

(les flors són dioiques).

Planta verda, de rizoma *prim, estolonífer, llargament radicant,* oblic, quasi inodor; troncs de 1-4 dm., drets, estriats, glabres, pubescents als nusos; fulles basilars i les dels troncs estèrils *ovades* o el·líptiques, enteres, *llargament*

peciolades, les caulinars superiors *pinnatisectes, de* 5-9 *segments lanceolato-linears, rosades;* flors *dioiques,* les femenines el doble petites, en *fascicles* terminals, fluixos els masculins i més densos els femenins; bràcties linear-agudes, escarioses al marge; estigma 2-4-fid; aqueni *ovoide, glabre.*

Geografia. — Prats humits i llocs pantanosos : a la Cerdanya i valls veïnes (Gaut.); Vall d'Eine, al Pont de *la Llagona,* sobre Montlouis i a la *font dels Esclops* (Bub.); ribera d'Aiguamoix (Timb.); Pla de Beret, cap a Montgarri (Llen.!); Vall de Tredós, Salardú, Vall del *Río Malo* (C. et S.). — Maig-Juny.

V. tuberosa

1,306. — V. tuberosa L.

(pel rizoma).

Planta de rizoma *gruixut, tuberós,* oblic, molt olorós, *no estolonífer;* tronc de 1-2 dm., dret, estriat, glabre; fulles basilars peciolades, *trasovades* o *el·líptiques, obtuses, enteres,* les caulinars *pinnatisectes, de* 5-9 *segments linears, el terminal més gran;* flors *rosades,* polígames, en *fascicle* terminal tricotòmic, un poc contret; bràcties linears poc escarioses al marge, glabres; estigma 2-3-fid; aqueni *ovoide, eriçat* entre les costelles.

Geografia.—Pastures seques de muntanyes calisses: Port de Benasc (Bub.); en vàries localitats frontereres del Pir. Central i Or. (Zett., Gaut.); Pla de Beret, cap a les fonts de la Garona (Lap.). — Maig-Juny.

V. globulariaefolia

1,307. — V. globulariaefolia Ram.

(fulles de globularia.)

Planta de *rizoma llenyós,* olorós, no estolonífer, ramificat, amb branques horitzontals, terminades en roseta; troncs florífers de 1-2 decímetres, simples, glabres, estriats; fulles basilars i de les rosetes *trasovades* o *suborbiculars, enteres, peciolades,* les caulinars *pinnatisectes,* de 3-5 segments que's van estrenyent cap a la inflorescència, el *terminal més gran;* flors *rosades, polígames,* en *fascicles* terminals contrets; bràcties lanceolato-linears, escarioses al marge i subpestanyoses; aqueni *subtetràgon, glabrescent,* amb costelles *sortides* i *agudes.*

Geografia. — Roques de la regió alpina o subalpina del Pireneu : Coll de Jou; Núria.= Comabella, Coma de Vaca, Font Canaleta (Vay.); cadena principal de Costabona a la Vall de Llo (Gaut.); Vall d'Eine (Bub.); Coll de l'Hospital de Viella (Isern!); Peñablanca; Port de Benasc (Zett.); de la Forqueta (Timb.); Port de Caldes, Aubert, Colomés, Marimagna (Llen.!); Vall de Juela, Ruda (C. et S.). — Juny-Ag.

V. montana

1,308. — V. montana L.

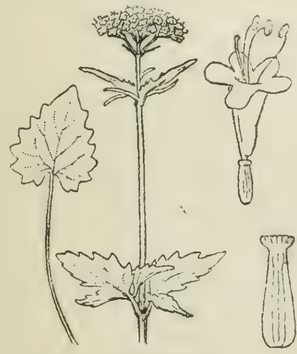
(estació de la planta: de les muntanyes).

Planta de *rizoma llenyós,* no estolonífer, olorós, ramificat, amb branques terminades per rosetes estèrils i per troncs florífers de 2-5 dm., drets, estriats, glabres o pubèruls als nusos; fulles d'un verd bonic, lluents, les basilars i les de les rosetes estèrils *ovato-cordiformes* o *suborbiculars i un poc decurrents sobre el pecíol, obtuses,* les caulinars superiors *ovato-lanceolades* o *subcordiformes, acuminades, ordinàriament sentades,* totes *enteres* o *superficialment dentades;* flors *rosades,* polígames, en cima tricotòmica fluixa o *fascicle* corimbiforme; bràctics *lanceolato-linears,* ni escarioses ni pestanyoses; aqueni *ovoido-linear, glabre,* de costelles primes i prominents.

β *ambigua* G. et G. — Fulles caulinars trisectes.

Geografia.—Boscos ombrius i roques humides de les muntanyes: Montserrat, abundant a la canal de S. Jeroni, a Sta. Cecília; Montseny; al Bergadà, bosc de Segalés, cap a Peguera; Coll de Jou, Ribes, Núria.=La Molina, N.ª S.ª del Mont (Vay.); Artiga de Lin, Montgarri, Aiguamoix (Llen.!); Salardú (C. et S.).

La β *ambigua* G. et G. a Montserrat, camí de la font del Moro (Marcet!); Coll de Malrem (Vay.). — Maig-Jul.

V. tripteris

1,309. — V. tripteris L. — Subesp. de la anterior, apud Rouy.

(per les fulles trisectes; πτέρις *com* πτερόν, *ala, com* trilobat).

Es diferencia essencialment de la *V. montana* L., per les fulles d'un *verd cendrós,* glaucescents, les basilars i les de les rosetes estèrils ovades, cordiformes, llargament peciolades, *més grossament dentades,* les caulinars *trisectes,* amb el segment terminal *ovato-* o *lanceolato-acuminat, molt més gran* que els la-

terals, *inciso-dentat;* bràcties de la cima *subescarioses* al marge i breument pestanyoses.

β *intermedia* Koch. — Fulles caulinars dentades o trilobades però de lòbuls enters.

Geografia. — Roques ombrívoles de les muntanyes: Montseny a Puigsacarbassa; Núria. = La Molina; comú a Setcases i Costabona; Molló (Vay ! in Hb. Cad.); Montsant, runes de Scala Dei (Csta.); Prats de Molló; Vall d'Eine; Costabona, sobre Salau (Bub.). — Juny.

N. B. Al Montseny havem observat algún trànsit entre la planta típica i la β *intermedia* Koch, el que sembla confirmar la opinió de Rouy, segons la qual ni aquesta darrera planta ni la β *ambigua* G. et G., de la *V. montana,* deuen considerar-se com a varietats, sinó com a individus *anormals,* que en nombre molt reduït es troben accidentalment entre plantes normals.

Gènere 345. — VALERIANELLA Poll.

(Diminutiu format de Valeriana com tants d'altres: *fraxinella.)*

Flors hermafrodites, regulars, rosades, lilacines o blanquinoses, molt petites, en cimes dicotòmiques, terminades en glomèruls; llim del calze dret, persistent o acrescent, generalment irregular, 1-, multi-dentat, rarament nul; corol·la infundibiliforme, 5-lobada, de tub curt, ni esperonada ni gibosa, 3 estams lliures; fruit aqueniforme, coronat per les dents del calze, trilocular; cel·la central monosperma i les dos laterals estèrils, buides; herbes anuals, febles, de fulles basilars trasovades, enteres, en roseta i les caulinars oblongo-lanceolades, dentades o inciso-pinnatífides a la base.

1 { Llim del calze terminat per 3 banyes còniques, recorbades, desiguals; branques i peduncles fructífers engruixits sota l'inflorescència, **1,310. V. echinata.**
Llim del calze no terminat per 3 banyes còniques recorbades; branques i peduncles fructífers prims sota l'inflorescència . . . . 2.

2 { Llim del calze nul, no distint del fruit; flors blanques, en glomèruls subglobulosos; fruit ovoide, més ample que llarg, amb 2-3 petites costelles a cada cara . . . . **1,311. V. olitoria.**
Llim del calze distint del fruit, flors rosades o blanquinoses . . 3.

3 { Llim del calze fructífer mès curt i estret que el fruit, reduït a 1-3 dents . . . . 4.
Llim del calze fructífer tan llarg i ample com el fruit, venoso-reticulat . . . . 7.

4 { Fruit apenes més llarg que ample, ovoido-globulós; cel·les estèrils més grans que la fèrtil . . . . 5.
Fruit visiblement més llarg que ample, ovoido-cònic; cel·les estèrils capil·lars . . . . 6.

5 { Llim del calze reduït a 3 dents triangulars, la del mig un poc més llarga; bràcties ovato-lanceolades . . . . . . **1,312. V. púmila.**
Llim del calze truncat oblíquament, auriculiforme; bràcties linears, **1,313. V. Auricula.**

6 { Llim del calze 2 veg. més curt que el fruit, agut, denticulat a la base; fruit de 2-5 mm., pelut; flors albo-rosades . **1,314. V. Morisonii.**
Llim del calze 3 veg. més curt que el fruit, obtús, enter; fruit de 1 mm., glabre . . . . **1,315. V. microcarpa.**

7 Fruits caducs, en glomèruls compactes, plans; llim del calze ± oblíquament truncat, peduncles fructífers engruixits cap a l'àpex . 8.
Fruits persistents, en glomèruls compactes, globulosos; llim del calze cupuliforme, peduncles fructífers no engruixits cap a l'àpex . 9.

8 Llim del calze subcupuliforme, quasi tan ample com el fruit, aquest apenes de 2 mm.; bràcties més curtes que el fruit. **1,316. V. truncata.**
Llim del calze subcupuliforme, un poc més ample que el fruit, aquest de 2-3 mm.; bràcties tan llargues com el fruit. **1,317. V. eriocarpa.**

9 Cúpula del calze fructífer poc oberta, acampanada, dividida fins a la meitat en 6 dents dretes; fruit obcònico-tetragonal; planta esbelta, pubèrula . . . . **1,318. V. coronata.**
Cúpula del calze fructífer molt oberta, quasi rotàcia, dividida fins als 2 terços en 6 dents esteses; fruit turbinat; planta rabassuda, híspida . . . . **1,319. V. discoidea.**

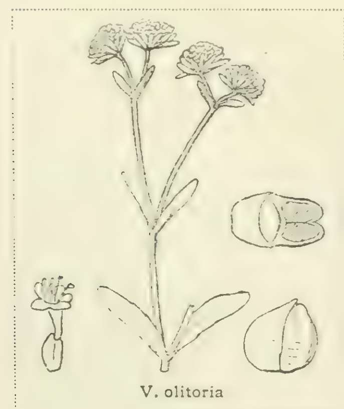

V. echinata

1,310. — V. echinata DC.

(echinatus, *eriçat de punxes; pel llim del calze*).

Tronc de 1-2 dm., dret, bastant gruixut, glabre, estriat, ramoso-dicotòmic, a veg. des de la base; fulles glabres, sentades, les basilars *trasovato-espatulades*, quasi enteres, les caulinars *lanceolades*, incises o sinuoso-dentades; flors blanquinoses o lilacines, glomèruls *plans, densos;* peduncles fructífers engruixits a l'àpex, subclaviformes; bràcties dretes, lanceolades, apenes escarioses al marge, glabres, denticulades, iguals al fruit; llim del calze terminat en 3 puntes *cònico-alenades, recorbades*, la del mig, que correspon a la cel·la fèrtil, *més llarga* i *més robusta;* fruits *persistents*, glabres, els alars o terminals linears i rectes, els laterals *oblongo-subtetràgons, recorbats, amb 3 angles, 3 costelles i 3 solcs.*

Geografia. — Sembrats i terres de conreu: Tarrassa, Olesa, a l'Ubac, bastant comú; Bages. = Alguna veg. al litoral (Salv.!); Prats de Rei (Puigg.!); Prades, Espluga, a l'Urgell, la Sagarra (Csta.); Crespià i altres llocs de l'Alt Empordà (Vay.). — Abr.-Maig.

V. olitoria

1,311. — V. olitoria Poll.

(de l'hort o llegums; es cultiva i es mengen les fulles radicals).

Sinonímia.—Canonges, margaridetes; *cast.* canónigos (hierba de los); *fr.* mâche, doucette, salade royale.

Tronc de 2-5 dm., dret, ramoso-dicotòmic des de la base, angulós, eriçat i aspre pels angles; fulles pestanyoses, les inferiors oblongo-espatulades, obtuses, enteres, les superiors més estretes, acutiúscules, freqüentment inciso-dentades a la base; flors *blanquinoses*, glomèruls *subglobulosos* i *densos*, peduncles *prims*, bràcties linear-espatulades, pestanyoses; llim del calze 3-*dentat*, dents desiguals, molt petites, invisibles en el fruit, aquest *molt caduc, lenticular, més ample que llarg*, amb un *solc marginal* corresponent a la unió de les 2 cel·les estèrils, 2 *petites costelles* a cada cara, cel·la fértil *gruixuda i esponjosa* a l'esquena, les 2 estèrils *més grans, contigües i separades per un embà incomplert i freqüentment* avortat.

Geografia.—Camps i terres incultes, arenoses: Montcada, Mollet, Palautordera, Gualba, Sils, Vidreres, Montsolí *et alibi;* Empordà; la Cerdanya. = Les Guilleries, Pireneu, Prats de Molló (Vay); les Bordes, Bosost i altres de la Vall d'Aran (Llen.!). — Abr.-Juny.

V. púmila

1,312. — V. púmila DC. = V. membranácea Lois.

(de talla petita; les bràcties són apergaminades).

Tronc de 1-3 dm., dret, prim, estriat, pubèrul i un poc aspre, sobre tot a la base, simple o ramoso-dicotòmic; fulles breument pestanyoses i aspres al marge, les inferiors linear-oblongues, enteres, les superiors *linear-lanceolades*, acuminades, *inciso-dentades* a la base; glomèruls *plans*, clarets; pedicels filiformes, bràcties ovato-lanceolades, *fortament escarioses i pestanyoses;* llim del calze format *per* 3 *dents triangulars, curtes, obtuses,* la del mig *més gran;* fruit *suborbicular, cóncavo-convex*, amb 2 solcs *longitudinals a la cara convexa, que la divideixen en* 3 *parts quasi iguals*, la del mig *més sortida i carenada*, la cara *cóncava* o *ventral* amb *una ampla cavitat al centre;* cel·les estèrils contigües, *més grans que la fèrtil.*

Geografia.—Camps i terres arenoses: comú al litoral, Vallès i Bages; St. Hilari i Montsolí.=Al Lluçanès, Olot, Empordà, les Guilleries, Sta. Coloma, Amer *et alibi* (Vay.); Vich (Masf.); Lleida, Tarragona (Csta.). — Abr.-Maig.

V. Auricula

1,313. — V. Auricula DC. — V. rimosa Bast. β Auricula Rouy.

(aurícula, *per l'apèndix en forma d'orella;* rimosus, *pel solc (com escletxa) de la cara ventral del fruit).*

Tronc de 2-5 dm., dret, prim, estriato-angulós, eriçat i aspre als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior, amb branques llargues i divaricades; fulles breument pestanyoses i aspres al marge, les inferiors *oblongo-espatulades,* enteres, les superiors *lanceolato-linears,* enteres o dentato-incises a la base; glomèruls *plans,* clarets; pedicels filiformes, divaricats; bràcties linears, acutiúscules, *apenes escarioses;* llim del calze *molt més curt i estret que el fruit, oblíquament truncat,* en apèndix *auriculiforme, agut, enter o denticulat a la base;* fruit generalment glabre, *ovoido-subglobulós, un poc més llarg i ample,* amb 1 *solc longitudinal* a la cara ventral, corresponent a la unió de les cel·les estèrils i de 3 *costelles a les cares laterals i dorsal;* cel·les estèrils *contigües,* més grans que la fèrtil.

Geografia. — Camps i terres cultivades: Montcada, S. Llorenç del Munt, Montseny, Montsolí; les Guilleries, abundant a la Mare de Deu del Coll, a Bages, a S. Vicens de Castellet; a l'Urgell, a l'horta de Balaguer. =Toses, la Cerdanya, Llo, Queralbs (Vay.); Tortellà (Tex.!). — Maig-Juny.

V. Morisoni

1,314. — V. Morisoni DC. = V. dentata Poll.

(a la memòria de Robert Morison, professor de Botànica a Oxford † 1683; dentatus, *per les fulles i llim del calze* [1]*).*

Tronc de 2-5 dm., dret, un poc angulós, pubèrul, aspre als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior; branques llargues i divaricades, fulles breument pestanyoses, les inferiors *oblongues,* enteres, les superiors *lanceolato-linears,* enteres o dentato-incises a la base; flors *albo-rosades,* glomèruls plans, clarets, pedicels prims, divaricats; bràcties lanceolato-linears, breument escarioses al marge

(1) Cf. *Potentilla Morisoni* DC. Va neixer el 1620. És A. de l'*Hortus regius* Blesensis (Blois-Loire) Lond. 1669, i de *Plantarum Historia Universalis* Oxonii 1680, 3 vol. amb 296 taules. És un botànic sistemàtic del segle 17 pretournefortià.

i pestanyoses, més curtes que'l fruit; llim del calze 2 veg. *més curt i més estret que el fruit, oblíquament truncat en apèndix auriculiforme, agut, denticulat a la base;* fruit *ovoido-cònic, glabre* o *pelut, convex per una cara, adornat d'una costella longitudinal filiforme* i plana, i de l'altra, amb una *depressió ovato-lanceolada,* circuïda per una *carena filiforme,* formada de les *cel·les estèrils.*

β *lasiocarpa* Boiss. [1] — Fruit *híspid,* de costelles quasi invisibles.

Geografia. — Camps i terres cultivades: al Vallés, Palautordera, S. Llorenç del Munt, a l'Ubac, al Montserrat; a l'Urgell, Lleida, Menarguens, cap a Balaguer; S. Hilari i Guilleries. =Al Lluçanès i Pireneu, fins a Tragurà; Collsacabra, la Cerdanya, Sta. Coloma (Vay.); Cabanes (Senn.!); frontera occidental de Catalunya (Losc.!). — Abr.-Juny.

N. B. Únicament havem trobat la β *lasiocarpa* Boiss.

V. microcarpa

1,315. — V. microcarpa Lois. — Raça de la anterior apud Rouy.

(de fruit petit; així com lasiocarpa: *de fruit híspid.)*

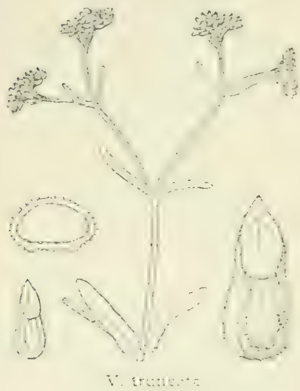
Es diferencia de la espècie descrita, pel seu tronc *més curt* (3-25 cm.), quasi llis, ramoso-dicotòmic des de la base, amb les branques obertes o divaricades; glomèruls *més densos,* pedicels relativament *més gruixuts* i *subinflats a l'àpex;* bràcties *ovato-lanceolades, agudes, dretes, més llargues que les flors, amplament escarioses al marge;* apèndix auricular calicinal *més rodó, obtús, enter;* fruit *glabre* o *cobert de petits pèls aplicats, més petit, la meitat més curt* (1 mm. de llarg) i *poc menys ample,* amb la depressió ventral *el·líptica* i *més marcada.*

β *pubérula* Gaut. = *V. pubérula* DC. — Fruit cobert de petits pèls aplicats.

Geografia — Camps i terres cultivades: el tipus a Cabanes (Senn.! in Hb. Cad.); la β *pubérula* Gaut. abundant als sembrats de Vidreres. =Sta. Creu de Olorde (Senn.! in Hb. Cad.). — Abr.-Maig.

---

(1) λάσιος, pelut.

V. truncata

1,316. — V. truncata DC.

(el llim del calze és truncat, *com amputat).*

Tronc de 5-25 cm., dret, estriat, un poc angulós, hispídul als angles, ramoso-dicotòmic generalment des de la base; fulles hispídules al marge i raquis, les inferiors *trasovato-espatulades*, enteres, les superiors *oblongo-linears*, enteres o denticulades a la base; glomèruls *plans, densos*; pedicels gruixudets, subinflats a l'àpex, poc divaricats; bràcties ovato-lanceolades, agudes, escarioso-pestanyoses, més curtes que el fruit; llim del calze *molt obilíquament truncat*, formant un apèndix auriculiforme, *tan ample i quasi tan llarg com el fruit, quasi enter i apiculat, poc venoso-reticulat;* fruit *caduc, petit* (2 mm. llarg), *ovoide, plano-convex,* breument pelut, amb una costella *dorsal* i una altra *marginal* i una *depressió ventral superficial ovato-orbicular.*

Geografia.—Llocs secs i arenosos: Gavà, Montcada, Rubí; a l'Ubac, Vidreres, S. Vicents de Castellet.=Besalú, Dosquers, Meià (Vay.); vàries localitats de Bages pròximes a Manresa (Font).—Abr.-Maig.

V. eriocarpa

1,317. — V. eriocarpa Desv. = V. campanulata Viv.

(eriocarpa *vol significar fruit cotonós, com eriophorus una espècie de seba cotonosa;* erioxylon *és el cotó-greco-llatí;* campana *o sertula, per la forma del llim calicinal. V. la espècie següent.)*

Es distingeix fàcilment de la anterior, amb la qual presenta gran afinitat, per l'apèndix del llim calicinal *un poc oblíquament truncat,* formant una *corona completa,* un poc *més curta però més ample que'l fruit, amb* 5-6 *dents, les anteriors més curtes,* visiblement *venoso-reticulat;* fruit grosset (2-3 mm. de llarg), generalment *pelut,* ovoide, *híspid,* depressió ventral *el·líptica.*

Geografia. — Camps i vinyes del litoral i del Vallès : al Papiol, Montcada, Olesa, Gelida, Sils, Vidreres. = Litoral de Girona fins a Sagaró; Banyoles, Crespià, Massanet de la Selva (sub. *V. campanulata* Viv.) (Vay.); Cabanes (Senn.!). — Maig-Juny.

V. coronata

1,318. — V. coronata DC.

(coronatus, *de* corono, *per la forma del llim del calze. V. la espècie anterior; aquí més remarcable).*

Tronc de 2 4 dm., dret, gràcil, estriat, un poc angulós; hispídul als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior; branques primes, llargues, esteses; fulles breument pestanyoses, lès inferiors *oblongo-lanceolades*, enteres, les superiors linears, dentades o pinnatífides; glomèruls *subglobulosos* a la maturitat, densos; pedicels prims, bràcties *ovades*, aplicades, més curtes que el fruit, *amplament escarioses i pestanyoses;* llim del calze fructífer en forma de cúpula *acampanada, tan llarga com el fruit però més ampla, membranosa, venoso-reticulada, glabra,* dividida *fins a la meitat en* 6 *dents triangular-aristades, ganxudes a l'àpex;* fruit *ovoido-tetragonal, pelut, persistent amb una costella filiforme dorsal, 2 laterals,* i *una depressió ventral oblonga.*

Geografia.—Terres cultivades arenoso-àrides: Tarrassa, a l'Ubac, S. Fost, Palautordera, abundant a S. Marçal del Montseny; St. Hilari; Montsolí, les Guilleries, a la Mare de Deu del Coll; S. Vicents i altres de la comarca de Bages.=Collsacabra, Arbúcies (Vay.), Cardona (Bub.). — Abr.-Juny.

V. discoidea

1,319. — V. discoidea Lois. — Subsp. de la anterior apud Rouy.

(discoides *és: en forma de disc* (δίσκος) *o plat; la depressió central del fruit és orbicular* δισκοειδής (εἶδος).

Tronc de 1-3 dm., dret, bastant gruixut, quasi rodó, piloso-híspid, ramós o dicotòmic des de la base; branques erecto-divaricades, fulles piloso-escabroses, les inferiors *oblongues,* ± dentades, les superiors *oblongo-linears,* pinnatífides i fins pinnatipartides a la base; glomèruls a la fi *globulosos,* densos; pedicels gruixudets, bràcties *verdes, amplament escarioso-pestanyoses;* llim fructífer del calze en forma de *cúpula molt oberta, quasi rotàcia, més llarga i més ampla que el fruit, peluda per les dues cares,* dividida *fins als dos terços en* 6 *dents*

esteses, freqüentment bífides, totes terminades per una aresta llarga i ganxuda a l'àpex; fruit *persistent, turbinat, tomentós,* amb la depressió central *ovato-orbicular.*

Geografia.— Terres cultivades: al litoral, Vallés, S. Llorenç del Munt, Bages, Penedés, Sagarra, Vidreres i altres llocs de la Selva.=Al Empordà fins a Meià (Vay.), Vich (Masf.).— Abr.-Maig.

N. B. És possible la existència de la *V. carinata* Lois., citada a les Albères i en alguna altra localitat fronterera, i a la terra baixa de l'Aragó, però no en coneixem cap de genuinament catalana. Tampoc consignem la *Fedia cornucopiae* Gärtn., erròniament citada a Catalunya (V. la nostra *Memor. Ac. de Cienc.,* Barcel., 1910, pl. 18).

Família 65. — DIPSÀCIES DC.

(De dípsacos (δίψακος.)

Flors hermafrodites, subregulars, purpurines, blavenques o blanques, en capítol involucrat, insertes en un receptacle comú, adornat de palletes o de vetes, cada flor amb un calicle gamofil terminat per un llim escariós, enter o dentat; calze gamosèpal, adherent, contret cap a l'àpex en coll estret, voltant l'estil, bruscament dilatat i terminat en un llim cupuliforme, enter, dentat o aristat; corol·la infundibiliforme, 4-5-lobada, 4 estams lliures, 1 estil filiforme; estigma enter o 2-lobat, fruit aqueni, coronat del llim del calze i rodejat del calicle persistent; herbes perennes, anuals o biennals, de fulles oposades, sense estípules.

1 { Involucre coriaci, llim del calze setiforme, pestanyós, caduc . . 2.
Involucre herbaci, llim del calze aristat o setós, caduc o persistent. 3.

2 { Bràcties involucrals espinescents, 1-2-seriades; calicle enter o 4-dentat, tronc amb agullons . . . . **Dipsacus.**
Bràcties involucrals no espinescents, multiseriades; calicle 8-10-dentat, tronc llis . . . . **Cephalaria.**

3 { Bràcties involucrals multiseriades, receptacle setós; calicle subestipitat, sense solcs; calze coronat de setes o de 6-10 arestes, caduc, **Knautia.**
Bràcties involucrals uni, 3-seriades; receptacle amb palletes, calicle sentat, amb 4-8 solcs o fossetes, coronat de 5 arestes persistents, **Scabiosa.**

Gènere 346. — DIPSACUS L.

(De δίψα, sed, perquè a l'axil·la de les fulles hi queda sempre aigua clara que's pot beure i s'emplea com a cosmètic [1].)

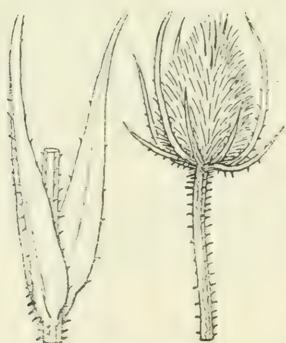
Flors blanquinoses o purpurines, capítols globulosos, ovoides o cilindracis; bràcties de l'involucre espinescents, 1,-2-seriades, més llargues que les fulles del receptacle, coriàcies i acuminato-espinoses, tant o més llargues que les flors; calicle sentat, tetràgon, amb 8 costelles, terminat per 4 dents

(1) Nom grecollatí (δίψακος), significa la diabetes que causa molta sed, i en Diosc., Gal., la planta linneana *D. Fullonum.*

curtes; llim calicinal en forma de copa subtetràgona, pestanyós, caduc; corol·la 4-lobada, estigma linear, enter: herbes biennals, de troncs robustos, acompanyat d'agullons.

1 Bràcties de l'involucre arquato-ascendents, tant o més llargues que'l capítol, adornades d'agullons; palletes del receptacle més llargues que les flors, capítols ovoides, fulles amb agullons al marge i raquis, 1,320. **D. silvestris.**
Bràcties de l'involucre esteses o reflexes, més curtes que'l capítol, híspides però sense agullons; palletes del receptacle tan llargues com les flors . . . . 2.

2 Flors lilacines, capítol ovoido-cilíndric; bràcties esteses, palletes del receptacle ganxudes; fulles coriàcies, trabades. 1,321. **D. fullónum.**
Flors blanques, capítol globulós; bràcties a la fi reflexes, palletes del receptacle erecto-setoses; fulles blanes, peciolades. 1,322. **D. pilosus.**

D. silvestris

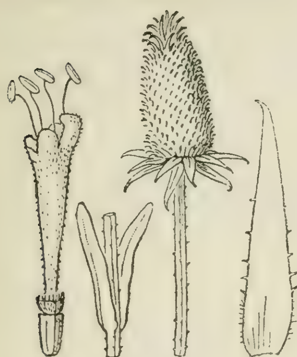
1,320. — D. silvestris Mill.

(estació de la pl.)

Sinonímia. — Cardó, cardot de peraire, escardot; pintes (a la Sellera); *cast.* cardencha salvaje o silvestre.

Tronc de 5-15 dm., dret, anguloso-solcat, amb *agullons, medul·lós;* fulles coriàcies, glabres, amb agullons al raquis, les basilars oblongues, breument peciolades i esteses a terra, les caulinars *oblongo-lanceolades, trabades a la base, formant un clot:* flors *lilacines,* capítols *ovoides,* grossos (5-8 cm. × 4 ample); bràcties de l'involucre linear-alenades, amb *agullons* i un raquis *gruixut, arquato-ascendent,* tant o més llarg que'l capítol; palletes del receptacle oblongues, *dretes,* escarioses, còncaves, bruscament terminades en aresta *subulato-pestanyosa,* més llargues que la corol·la; calicle pubescent, de tub tetràgon; llim del calze pelut, tetràgon; aqueni oblong.

Geografia. — Comú pels prats i vores de torrents i reguerols, del litoral fins al Pireneu. — Jul.-Ag.

D. fullónum

1,321. — D. fullónum Mill.

(genitíu plural com tinctorum: *aquí, dels bataners o peraires:* fullo, fullónis.)

Sinonímia. — Cardó, cardot de peraire, escardot; *cast.* cardencha, cardo de cardadores, peines; *fr.* chardon à foulon; *it.* dissaco; *al.* Kardendistel; *angl.* teasel [1].

Tronc de 6-10 dm., dret, solcat, *feblement agullonat, fistulós;* fulles *quasi inermes,* les radicals oblongues, breument peciolades, en roseta, les caulinars lanceolades, enteres o dentades, trabades; flors *lilacines,* capítols ovoido-cilíndrics, de 4-6 × 3 cm.; bràcties de l'involucre *lanceolato-linears, inermes, esteses, més curtes que'l capítol;* palletes del receptacle oblongues, *acuminato-recorbades, rígides, pubescent-escabroses, tan llargues com les flors.*

Geografia. — Cultivat i subespontani en les immediacions de Sabadell, S. Cugat i altres llocs del Vallès. — Agost.

D. pilosus

1,322. — D. pilosus L.

(pelut, pel tronc; és la espècie més formosa; les llavors per als ocells).

Tronc de 5-15 dm., dret, solcat, amb *agullons petits setiformes* a la part superior, *fistulós, pelut als nusos,* ramificat; fulles *inermes* o amb el raquis breument aculeato-setós, les basilars llargament peciolades, ovato-agudes, subcordiformes, *inciso-fistonades,* les caulinars *trisectes;* segment terminal molt gran, ovato-oblong, *acuminat,* dentat, els laterals molt més petits, *obtusiúsculs;* flors blanquinoses, capítols *globulosos,* capbaixos a la florescència; bràcties involucrals herbàcies, *lanceolato-acuminades,* llargament setoso-pestanyoses, a la fi reflexes;

---

(1) Aquesta espècie, la cultivada, és la que té les palletes del receptacle pròpies de les cardes, la *pilosa* no és aixi.

palletes del receptacle *ovato-acuminades*, escarioses, còncaves, setoso-pestanyoses a la part superior, tan llargues com les flors; calicle glabre, multidenticulat; llim del calze 4-lobat; aqueni oblongo-trasovat, atenuat a la base.

Geografia. — Llocs frescos i humits: Vall de Ribes, al peu de la Corba, r.; general a les valls pirenenques (Csta.), Camprodon, Freixanet, Ciuret, fins a Olot, r. (Vay.); Collsacabra (Mar.° Masferrer); Vall d'Aran, prop de Viella (Bub.); les Bordes, Artiga de Lin, Bertrem, Salardú (Llen.). — Juny-Ag.

Gènere 347. — CEPHALARIA Schr.

(De κεφαλή, cap; per la manera de creixer de les flors; terminació com *Scrofularia, Arenaria,* etc.)

Flors blanques o blanquinoses, en capítols ovoides o globulosos, drets; bràcties involucrals multiseriades, escarioses, ovades, pubescents; palletes del receptacle semblants en tot a les bràcties, iguals a les flors o més curtes; calicle sentat, tetràgon, amb 8 costelles, terminat per 8 arestes desiguals o multidentat; llim del calze setiforme, pestanyós, caduc; corol·la 4-lobada, estigma enter; herbes anuals o perennes, sense agullons, de tronc ramoso-tricotòmic.

1 { Plantes anuals, hirsuto-escabroses; capítols ovoides; bràcties i palletes aristades, tan llargues com les flors blavenques; calicle terminat per 8 arestes desiguals . . . . 1,323. **C. syriaca.**
Plantes perennes, glabrescents; capítols globulosos; bràcties i palletes mútiques, més curtes que les flors blanquinoses; calicle multidentato-pestanyós . . . . 1,324. **C. leucantha.**

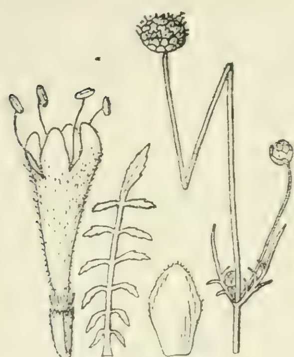
1,323. — C. Syriaca Schr.

(de Síria, pàtria principal de la espècie).

C. Syriaca

Anual, arrel cònica, tronc de 2-4 dm., dret, angulós, *hirsuto-escabrós;* fulles *lanceolades, setoso-pestanyoses,* enteres o dentades, les caulinars trabades; flors *blavenques,* capítols *ovoides,* petits (1 cm.); bràcties involucrals i palletes del receptacle ovoides, *bruscament contretes en aresta rígida, tan llarga com el llim i com les flors;* calicle *pelut, terminat en* 8 *arestes desiguals, dretes, les 4 més llargues sobrepassant el llim molt pelut del calze;* lòbuls de la corol·la iguals, anteres *vermelloses.*

Geografia.—Sembrats i terres cultivades: Plana de Vich, Gurb (Mar.° Masf.! in Hb. Cad.).
N. B. És idèntica a la de Castella, segons exemplars recollits per Pujol J.

C. leucantha

1,324. — C. leucantha Schr.

(de flors blanques (cf. Leucanthemum.)

Sinonímia. — Falles, a Bagà; *cast.* escabiosa de flor blanca.

Perenne, de rizoma gruixut, *llenyós,* multicaule; troncs de 5-10 dm., drets, *llisos,* solcats, fistulosos; fulles *glabrescents,* les basilars ovades, asserrades, destruïdes a la florescència, les caulinars *pinnatisectes,* de segments lanceolats o linears, dentats o pinnatífids, el terminal més gran; flors *blanquinoses,* capítols *globulosos,* el doble grans; bràcties involucrals i palletes del receptacle ovades, *mútiques, més curtes que les flors;* calicle *multidentato-pestanyós, que arriba a la base del llim pelut del calze;* lòbuls exteriors de la corol·la un poc més grans, anteres *blanques.*

Geografia.—Marges i terres calisso-arenoses: des dels turons del Vallès fins al Pireneu.= Girona, Figueres (Bub.). — Jul.-Ag.

Gènere 348. — KNAUTIA COULT.

(Lin., volent honorar a Cristòfol Knaut, metge a Halle (Saxònia) 1636-1694 [1].)

Flors rosades o lilacines, en capítols semiesfèrics o subdiscoidals; involucre herbaci, multiseriat, més curt que les flors o igual; receptacle setós; calicle subestipitat, compresso-subtetràgon, sense vetes, híspid, de llim curt, obscurament dentat; llim del calze caduc, cupuliforme, pestanyós o subestrellat, amb 6-10 radis aristiformes, pàtulo-ascendents; herbes anuals o perennes, peludes o glabres, sense agullons.

1 { Plantes anuals, d'arrel prima, involucre de 8-12 bràcties, capítol subdiscoidal, llim del calze cupuliforme, coronat de pèls setiformes, curts, blancs . . . . **1,325. K. híbrida.**
Plantes perennes, de rizoma gruixut, involucre de 12-16 bràcties, capítol semiesfèric, llim del calze dividit en 6-12 arestes dretes . . **2.**

2 { Fulles d'un verd pàl·lid, la major part pinnatífides; flors exteriors més grans, llim del calze estipitat, igual als 2 terços del calicle; plantes de llocs secs . . . . **1,326. K. arvensis.**
Fulles d'un verd clar, ordinàriament enteres; flors quasi iguals, llim del calze sentat o subsèssil, al més igual a la meitat del calicle; plantes de llocs frescos . . . . **3.**

3 { Fulles dentades, les inferiors breument contretes a la base, les demés ovato-lanceolades; arestes calicinals lanceolades, iguals a la meitat del calicle; planta generalment eriçada a la base. **1,327. K. silvática.**
Fulles enteres o quasi enteres, les inferiors llargament contretes a la base, les demés lanceolato-linears, un poc trabades; arestes calicinals linears, apenes iguals al terç del calicle; planta glabra a la base, **1,328. K. longifolia.**

(1) Hi ha un altre Knaut (*Christian*, no Christopher), A. d'un sistema de plantes (1706) gens recomanable.

K. híbrida

1,325. — K. híbrida Coult.

(hybrida o ibrida, s. aplicat a animals engendrats de pares de races distintes, salvatge i domèstica; ὕβρις *personifica la violència; cf. el centaure, monstre d'home i cavall; el triorchis,* τριόρχης, *n. de planta).*

Anual, arrel prima, cònica; tronc de 2-5 dm., dret, anguloso-estriat, piloso-escabrós, un poc glandulós a l'àpex, fistulós; fulles peludes, aspres, les inferiors ovato-oblongues, atenuades en pecíols, fistonades, lirades o pinnatífides, les superiors sentades, lanceolato-linears, enteres; flors *rosades* o *lilacines,* les exteriors més grans; capítols *quasi plans,* involucre *de* 8-12 *folíoles lanceolato-acuminades, setoso-pestanyoses,* més curtes que les flors; calicle *eriçat,* terminat per 2-4 dents desiguals; llim del calze subestipitat, caduc, en forma de copa, coronada de nombrosos pèls curts, blancs; aqueni prismàtico-quadrangular, comprimit.

β *integrifolia* G. et G. — Fulles totes simples, ± dentades.

Geografia.—Boscos i cultius de Montcada i Reixac, on s'observen trànsits entre el tipus i la varietat. — Maig-Juny.

K. arvensis

1,326. — K. arvensis Koch. — Trichera arvensis Schr.

(Schrader va formar aquest subgènere, de θρίξ, τριχός, *per les arestes del llim del calze; terminat com* Scorzonera, Stellera).

Sinonímia. — Viudes bordes; *cast.* escabiosa, viuda silvestre.

Perenne, rarament biennal, de rizoma gruixut; troncs de 3-10 dm., drets, ordinàriament peluts, fistulosos, superiorment ramificats; fulles d'un verd grisenc, les inferiors peciolades, *ovato-lanceolades,* enteres, dentades o pinnatífides, les caulinars sentades, pinnatífides o pinnatipartides, de divisions enteres, la terminal més gran, rarament fulles totes enteres; flors *rosades* o *lilacines,* les exteriors més grans; capítols semiesfèrics, bràcties involucrals lanceolades, pestanyoses,

més curtes que les flors; calicle pelut, compresso-tetragonal, denticulat a l'àpex; llim del calze estipitat o subsèssil, dividit en 8 arestes lanceolades, iguals als dos terços del calicle; planta polimorfa.

Subsp. *K. pratensis* Rouy. — Peduncles adornats de pèls curts, tomentosos, barrejats amb pèls llargs blanquinosos, clars; flors lilacines, llim del calze netament estipitat.

Raça *K. Timeroyi* Jordan. — Planta biennal, peduncles amb pèls glandulosos, 3-5 capítols, llim del calze sentat.

Var. *lucidifolia* Senn. et Pau. — Planta glabra, fulles quasi totes basilars, *lluents*.

Geografia. — Boscos, prats, marges, des de la cordillera litoral fins a les valls del Pireneu. La *K. Timeroyi* Jord., var. *lucidifolia* Senn. et Pau, per llocs herbosos a Figueres (Senn.! in Hb. Cad.). — Maig-Juny.

K. silvática

1,327. — K. silvática Duby. — Trichera silvática Schr. Subsp. de K. arvensis Koch, apud Rouy.

(estació boscana de la planta).

Perenne, de rizoma gruixut, tronc de 5-10 dm., dret, arrodonit, fistulós, generalment pelut, sobre tot a la base, superiorment ramificat; fulles d'un verd clar, ± peludes, les inferiors *llargament atenuades del mig a la base,* les demés *ovato-lanceolades, acuminades, fluixament fistonades* o *enteres;* flors *rosades* o *lilacines, quasi iguals;* bràcties involucrals lanceolades, acuminades, quasi iguals a les flors; llim del calze *subsèssil,* arestes *lanceolades, iguals a la* $^1/_2$ *del calicle;* planta polimorfa.

γ *dipsacifolia* Heuff. (Fiori, III, 148). — *K. dipsacifolia* Host. — Fulles ovato-lanceolades o lanceolades, semblants a les del *Dipsacus pilosus* L., les inferiors atenuades en pecíol amplament alat, enteres o ± profundament dentades; tronc fortament piloso-híspid a la base, amb pèls reflexos.

Geografia. — Llocs frescals i ombrívols de les muntanyes: Montcau i Masgranada, sobre Ordal; Montserrat; S. Pere Sacama, sobre Olesa; Segalés, al Bergadà; Ribes, Queralbs, Núria.=Camprodon, Talaixà, la Molina (Vay.); S. Feliu de Pallarols (Cod.!); Viella i altres llocs de la Vall d'Aran (Llen.!); Les, Salardú (C. et S.), la var. i el tipus. — Juny-Ag.

1,328. — K. longifolia Koch. — K. Godeti Reut.

(de fulles llargues; correspondria a μακρόφυλλος); *(hi ha el gènere* Godetia, *onagr., nom propi.)*

Perenne, tronc de 3-5 dm., rodó, fistulós, *glabre* inferiorment, quasi simple; fulles d'un verd fosc, glabres, lluents, totes llargament i estreta *lanceolades* o *lanceolato-linears, acuminades,* enteres o superficialment dentato-asserrades; flors *rosades,* quasi iguals; peduncles peluts o pubescents, *no glandulosos;* capítols semiesfèrics, bràcties involucrals ovato-lanceolades, agudes, pestanyoses, quasi iguals a les flors; llim del calze *subsèssil,* arestes *linears, apenes iguals a la tercera part del calicle.*

Geografia.— Prats i pastures fresques de les muntanyes: regió subalpina de la Cerdanya (Gaut.); Viella (Timb.); Salardú, Riberes d'Aiguamoix i de Ruda (Llen.); Tredós, Ports de Benasc i de la Picada (C. et S.). — Juny-Set.

N. B. Creiem, amb Rouy, que aquestes dues darreres espècies són simples subespècies i tal veg. varietats del *K. arvensis* Koch.

Gènere 349.—SCABIOSA L.

(Ho deriven de *scabies*, lepra o sarna, per les qualitats sudorífiques de la planta. Cf. el Gal. Aparine [1].)

Flors purpurines, blaves o blanquinoses, en capítols discoidals, hemisfèrics o subglobulosos; involucre herbaci, 1-3-seriat, més curt que les flors o igual; receptacle amb palletes inermes, calicle sentat, tetràgon i terminat per 4 dents herbàcies o cilíndric i de llim escariós; calze de tub contret, llim en petita copa, terminada en 5 arestes ± esteses en estrella, persistent; corol·la 4-5-lobada, estigma enter o escotat: herbes anuals o perennes, de fulles enteres o dividides.

1 Calicle tetràgon, eriçat, de llim herbaci, quadrilobat; flors blaves, corol·la de 4 lòbuls iguals, fulles enteres o dentades, glabres, **1,329. Sc. succisa.**
Calicle cilíndric, de llim escariós, ondulat o fistonat; corol·la de 5 lòbuls desiguals, fulles generalment dividides . . . . 2.

2 Llim del calicle acampanat, curt, encorbat, fistonat, esponjós; calze llargament estipitat, capítol fructífer ovoido-oblong, fulles caulinars pinnatisectes . . . . **1,330. Sc. marítima.**
Llim del calicle setiforme, ample, ni encorbat ni esponjós, amb plecs i nombrosos nervis radiants; capítol fructífer subglobulós . . . 3.

3 Tub del calicle molt pelut, sense solcs ni costelles, amb 8 fossetes a l'àpex; copa del llim ampla, de més de 4 mm. d'altura . . . 4.
Tub del calicle pelut o pubescent, amb 8 solcs longitudinals, separats per costelles, terminat per una copa de 2-4 mm. d'altura . . 7.

4 Plantes anuals, copa del calicle més llarga que'l tub, arestes del calze lanceolades a la base, un poc més llargues que la copa; fulles caulinars pinnatisectes. . . . . **1,331. Sc. stellata.**
Plantes perennes, copa del calicle més curta que'l tub . . . . 5.

5 Fulles linears, enteríssimes, argentino-sedoses; arestes calicinals blanquinoses, apenes més llargues que la corol·la, **1,332. Sc. graminifolia.**
Fulles pinnatipartides o pinnatisectes, arestes calicinals rosses, 1-2 veg. més llargues que la copa 6

(1) S'hauria d'entendre herba scabiosa, que própiament seria ella mateixa la sarnosa, a exemple de scrupulosus, salebrosus; la forma botànica mès comuna és — *aria*, verrucaria, scrofularia, parietaria i mil d'altres. *Scabiosa*, àspera, seria pel tronc pelut.

6 Fulles pinnatisectes, de segments linears, enters; bràcties involucrals tan llargues com les flors, fossetes del calicle descobertes, arestes calicinals 2-3 veg. més llargues que la copa. **1,333. Sc. Ukránica.**
Fulles pinnatipartides, enteres o pinnatífides, de divisions oblongo-lanceolades; bràcties involucrals la meitat més curtes que les flors, fossetes del calicle cobertes de pèls, arestes calicinals 1 veg. més llargues que la copa . . . . **1,334. Sc. macrópoda.**

7 Arestes calicinals més curtes o poc més llargues que la copa del calicle, fulles caulinars generalment 2-pinnatisectes, capítols fructífers petits, globulosos . . . . **1,335. Sc. Gramuntia.**
Arestes calicinals 3-4 veg. més llargues que la copa del calicle, fulles caulinars generalment pinnatisectes, capítols fructífers més grans, ovoides . . . . **1,336. Sc. Columbaria.**

S. succisa

1,329. — Sc. succisa L. — Succisa pratensis Mönch. [1]

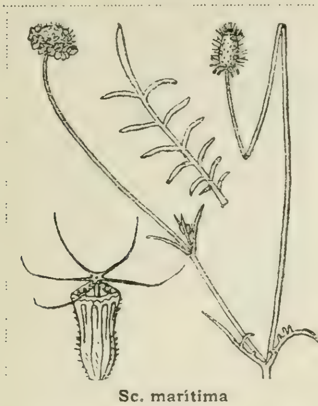
Sinonímia.—Mossegada del diable; *cast.* mordisco o bocado del diablo.

Perenne, rizoma *curt, truncat, negrós, sense estolons;* tronc de 3-8 dm., dret, rígid, un poc fistulós, estriat, ramificat, pubescent; fulles subcoriàcies, les inferiors llargament peciolades, oblongues, *enteríssimes,* generalment glabres, les superiors lanceolades, peciolades o sentades, enteres o dentades; flors *blaves,* rarament rosades o blanques, *totes iguals;* capítols hemisfèrics, globulosos a la fructificació; bràcties involucrals ovato-lanceolades, setoso-pestanyoses, 2-3-seriades, més curtes que les flors; palletes del receptacle lanceolato-acuminades, pestanyoses; corol·la de 4 *lòbuls iguals,* calicle *molt pelut, tetràgon,* de llim *herbaci, dividit en 4 lòbuls drets; calze de llim molt petit, terminat per 5 arestes negroses, el doble llargues del llim del calicle.*

Geografia.—Comú per prats i boscos humits de les zones mitjana i superior.—Juny-Set.

---

(1) *Succisus,* de *succído,* tallar. Un dels pocs exemples de *radix praemorsa* (bitten-off root). Sembla degut, segons Keith, a que la punta o cap de l'arrel seminal mor i per conseqüencia es desenrotllen arrels horitzontals. El vulgus ho creu *mos* del diable (devil's-bit). Igual passa amb el *Plantago,* el *Trifolium* i altres plantes d'arrel subfusiforme És vulgar remei de la gonorrea.

Sc. maritima

1,330. — Sc. marítima L. — Asterocéphalus marítimus Rchb.

(de ἀστήρ, κεφαλή, *anàlogament a* Pterocephalus, *per certa disposició dels capítols.)*

Sinonímia. — Viudes; *cast.* escabiosa de Indias, sombrero de viuda, de obispo, viuditas. (Cf. la *atropurpurea* L.; *fr.* fleur des veuves).

Anual o *perenne,* tronc de 3-12 dm., dret, simple o ramoso-dicotòmic, de branques esteses, glabre o pubescent; fulles inferiors peciolades, oblongo-espatulades, enteres o incises, les caulinars pinnatisectes, de divisions molt variables, el terminal més gran; flors ordinàriament rosades o lilacines, les exteriors *més grans;* capítols plans, però *ovoido-oblongs* a la fructificació; bràcties involucrals lanceolades, enteres, setoses, a la fi reflexes, més curtes que les flors; palletes del receptacle linears, pestanyoses; corol·la de 5 *lòbuls desiguals,* amb 8 solcs longitudinals, separats per costelles pubescents, terminat per un llim *acampanat, escariós, curt, envolt* o caragolat cap endins, *esponjós, fistonat;* calze *llargament estipitat,* terminat per 5 arestes llargues, rosses.

β *atropurpurea* G. et G. — Flors grans, d'un porpra fosc.

Geografia. — Terres incultes i arenoses : al litoral, Vallès i part de Bages.

La β *atropurpurea* G. et G., cultivada i a veg. perfectament espontània als voltants de Tarrassa. — Juny-Nov.

Sc. stellata

1,331. — Sc. stellata L.

(de stello *o* stella; *cf.* asterocephalus).

Sinonímia. — Cardetes, a Lleida (Csta.).

Anual, arrel cònica, tronc de 4-5 dm., dret, simple o ramificat, híspid; fulles basilars espatulades, peciolades, dentades, les caulinars lirato-pinnatífides, de lacínies lanceolades o linears, enteres o dentades, la terminal més gran; flors *blavenques,* les exteriors més grans; capítol fructífer *gran* (2-3 cm.), *globulós;* involucre de 10-16 bràcties lanceolades, enteres o incises, peludes, reflexes a la maturitat, quasi iguals a les flors; palletes del

receptacle ovato-acuminades, còncaves; calicle rodó, *molt pelut, amb 8 fossetes a l'àpex,* que no cobreixen els pèls, terminat per una copa escariosa, més llarga que'l tub; arestes del calze *poc més llargues que la copa del calicle.*

Subsp. *Sc. Monspeliensis* Jacq. — Planta de menor talla, tronc generalment ramificat des de la base, fulles basilars lirades, les caulinars pinnatisectes; capítols la meitat més petits, involucre de 7-8 *bràcties pinnatisectes o pinnatipartides, més llargues que'l capítol;* palletes del receptacle *planes, no acuminades;* pèls del calicle cobrint parcialment les fossetes terminals, arestes calicinals *el doble llargues de la copa del calicle;* flors rosades, quasi totes iguals.

Geografia. — Terres incultes i cultivades, pedregoses. El tipus a la frontera de l'Aragó (Csta.); la subsp. *Sc. monspeliensis* Jacq. a Tarrassa i altres llocs del Vallès, la Sagarra, a l'Urgell, part de Bages, Vich (Masf.); prov. de Tarragona (Csta.); Sau, de les Guilleries, S. Quirze de Besora (Vay.); Berga, Organyà, conca de Tremp (Bub.). — Juny.

N. B. Creiem que a Catalunya s'han confós aquestes dues plantes. Nosaltres havem observat la *Sc. monspeliensis* Jacq., que no és fàcil confondre amb el tipus, segons exemplars de València, remesos per Pau.

Sc. graminifolia

1,332. — Sc. graminifolia L.

(de fulles de gramen.)

Perenne, rizoma ramificat, subllenyós, que produeix troncs estèrils terminats en roseta de fulles i altres fèrtils de 1-3 dm., ascendents, fullosos a la base i superiorment àfils, prims, coberts de pèls aplicats; fulles *quasi totes basilars, enteríssimes, agudes,* cobertes com els troncs de pèls *sericio-argentins, aplicats;* flors d'un *violat clar,* les exteriors més grans; capítols fructífers globulosos, bràcties involucrals lanceolades, peludes, més curtes que les flors, ascendents a la maturitat; calicle *rodó, molt pelut, cobrint els pèls totalment les 8 fossetes terminals;* copa blanquinosa, escariosa, més curta que'l tub; arestes del calze blanquinoses, apenes exsertes.

Var. *pyrenaica* Senn. et Pau. — Capítols la meitat més petits, bràcties involucrals més curtes.

Geografia. — Roques i garrics de la Nou a càn Petzi (Senn.! in Hb. Cad.); muntanya de Cabrera (Colm.), cita no confirmada per cap botànic; distribuïda per Bordère com a planta dels Alts Pireneus i referida a les muntanyes de Núria en l'Hb. Pourret (Bub., II, 284). — Jul.-Ag.

Sc. Ukránica

1,333. — Sc. Ukránica L.

(de Oukrania = pais fronter; *part meridional de la Rússia).*

Perenne, rizoma *subllenyós,* del qual surten molts troncs de 6-12 dm., drets, ramificats superiorment; branques primes i ascendents, híspides; fulles basilars *linear-oblongues,* enteres, destruïdes a la florescència, les caulinars *pinnatisectes,* de segments linears, enters, aguts; flors *albo-groguenques* o *blavenques,* les exteriors més grans; bràcties involucrals estretament lanceolades, pestanyoses, iguals a les flors o més curtes; capítol fructífer *globulós,* palletes del receptacle subescarioses, linears, acuminades; calicle *rodó, pelut a la part inferior, glabre i amb* 8 *fossetes a la superior,* terminat en copa blanquinosa, escariosa, quasi igual al tub; arestes del calze *setiformes, groguenques,* 4 *veg. més llargues que la copa.*

Geografia. — Llocs pedregosos : La Ràpita i Alfaques (Csta.). — Jul.-Set.

Sc. macrópoda

1,334. — Sc. macrópoda Csta. — Sc. pulsatilloídes Boiss. β pallidaristata Nobis.

(de peu llarg, pel rizoma, i per la semblança amb la pulsatilla; *el color de les arestes (pallidus, buxeus) dona la especificació* β).

Perenne, rizoma *subllenyós, llarg,* dividit a l'àpex en vàries branques verticals, terminades en roseta, i troncs florífers de 4-12 cm., molt fullosos a la base, amb 1 parell de fulles a la meitat, generalment monocèfals; fulles vírido-blanquinoses, curtament peciolades, *pinnatisectes,* de segments pinnatipartits, incisos o enters; lacínies *ovato oblongues,* enteríssimes, acutiúscules; flors *vermelloses,* les exteriors més grans; capítol globulós, de 3-4 cm.; bràcties involucrals ovato-lanceolades, híspides, enteres o 2-3-fides, la meitat més curtes que les flors, reflexes a la maturitat; palletes del receptacle linears, corol·la molt peluda exteriorment, calicle *rodó, molt pelut, amb 8 fossetes llargues, linears, que cobreixen totalment els pèls llargs i sedosos del tub;* copa terminal rossa, la meitat més curta que les arestes del calze, que són del mateix color.

Geografia. — Terres argiloso-calisses: la Sagarra (Isern!); vora esquerra de la Ribera Ribagorzana; Pont de Muntanyana, Sopeira, Llautó, Abella, S. Romà, Vilamitjana, Tremp (Csta.); Organyà. — Jul-Ag.

N. B. No veiem diferències essencials entre aquesta planta i la *Sc. pulsatilloides* Boiss., segons exemplars de l'Herb. Campo, de la Serra Nevada; ni semblen gaire constants les secundàries que senyala Csta. (Catàl. 117), per això opinem que la planta catalana podria ser mera var. de la de Boiss. (1).

Sc. Gramuntia

1,335. — Sc. Gramuntia L.

(de Gramont, naturalista).

Perenne, tronc de 3-8 dm., dret, cilíndric, pelut, ramificat; branques esteses, fulles pubescents o piloso-blanquinoses, les basilars oblongo-trasovades, *lirato*-pinnatífides o fistonades, les caulinars generalment *bipinnatisectes;* flors d'un *blau clar,* les exteriors més grans; capítols fructífers petits, *globulosos;* bràcties involucrals lanceolato-linears, més curtes que les flors; palletes del receptacle lanceolato-espatulades, acuminades, pestanyoses; calicle *trasovoido-tetragonal, amb 8 solcs longitudinals,* separats per *costelles pubescents;* arestes calicinals *més curtes que la copa del calicle* o *sobrepassant-la un poc.*

Sc. columbaria

Geografia. — Boscos secs i àrids: cordillera litoral; Montserrat; S. Llorenç del Munt; Montseny; Guilleries; abundantíssima a S. Hilari i S. Miquel Sulterra. = Olot, N.ª S.ª del Mont (Vay.); Vich (Masf.); Vidrà (Mar.º Masf.). — Jul.-Ag.

1,336. — Sc. columbaria L.

(s'ha pres un columbarius *adj. com* columbinus. *Cf.* Geranium columbinum).

Sinonímia. — Escabiosa; *cast.* escabiosa de palomas.

Es diferencia essencialment de la anterior, amb la qual té gran afinitat, per les fulles caulinars ordinàriament *pinna-*

(1) En la pl. catalana els nervis de la corona i les arestes del calze son pàl·lids, aquestes quasi el doble llargues que aquelles; la pl. *Boissieriana* presenta nervis i arestes vermellosos, aquestes més del doble llargues que aquells.

tisectes, de segments *enters* o ± *profundament incisos;* capítols fructífers *bastant grans,* generalment *ovoides;* arestes calicinals 3-4 *veg. més llargues que la copa del calicle;* planta polimorfa.

var. *Loretiana* Timb. — Planta de petita talla, fulles grans, totes basilars, oblongues, fistonades o pinnatisectes, peludes; copa del calicle gran, oberta, 1 veg. i $^1/_2$ més curta que'l tub; arestes del calze curtes, 1 $^1/_2$ veg. més llargues que la copa.

var. *vestita* Jord. — *Sc. pyrenaica* All. — Fulles basilars fistonades o incises, les caulinars pinnatisectes; segment terminal més gran, arestes calicinals 3 veg. més llargues que la copa del calicle.

Geografia.— Costes i muntanyes àrides: Montserrat, Núria.=La Cerdanya. Vall d'Aran (Csta.); Segaró, Meià, Lladó (Vay.): Girona, vores del Ter (Bub., Cod.).

La var. *Loretiana* Timb. — A Surroca i Coll de Pal (Senn.!).

La var. *vestita* Jord. — A les Bordes, Bosost (Llen.); Montartó, Salardú, Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

Família 66. — COMPOSTES Adans.

(Compositae, scil. flores, això és en un mateix receptacle)

Plantes de flors hermafrodites, unisexuals o neutres per avortament, quasi sempre sentades en un receptacle comú, formant capítol *(calàtida)*, rodejat d'un involucre *(periclini)*; calze tubulós, adherent a l'ovari, de llim nul o transformat en plomall *(pappus)*; corol·la 4-5-pètala, tubuloso-infundibiliforme o ligulada, 3-5-dentada, rarament sublabiada, 5 estams *sui-generis;* anteres que deixen entre sí un forat per a passar l'estil, que és filiforme i bífid; fruit *aqueni*, nu a l'àpex i més generalmene terminat per un plomall: plantes anuals, biennals o perennes, quasi sempre herbàcies.

1 Calàtides de flors centrals tubuloso-infundibiliformes, hermafrodites i les perifèriques ligulades, femenines o estèrils, rares veg. tubuloses; estil ni inflat ni articulat sota la bifurcació *(corimbiformes)* . . . 2.
Calàtides de flors totes tubuloso-infundibiliformes, quasi sempre hermafrodites; estil inflat i articulat sota la bifurcació *(cinarocèfales)* . . . . 49.
Calàtides de flors totes ligulades, hermafrodites; estil ni inflat ni articulat *(liguliflores)* . . . . 73.

2 Receptacle sense palles o rarament amb algunes palles a la perifèria . . . . 3.
Receptacle amb palles; aquenis sense plomall, format de setes capillars i a veg. amb algunes arestes espinoses . . . . . . 41.

3 Aquenis tots o la major part amb plomall de setes capil·lars . 4.
Aquenis sense plomall de setes capil·lars . . . . 30.

4 Flors de la perifèria ligulades . . . . 5.
Flors totes tubuloses o amb lígules curtes i poc aparents . . 17.

5 Calàtides de flors unicolores, grogues, rares veg. vermelles o brunes. 6.
Calàtides de flors bicolores, les centrals grogues; lígules blanques, rosades, blaves o violades . . . . 15.

6 Una sola calàtida portada per un tronc escamós i precursora de les fulles, totes radicals, suborbicular-cordiformes . 354 Tussilago.
Vàries calàtides portades per un tronc fullós, coetànies de les fulles o subsegüents a elles . . . . 7.

7 Periclini uni-, biseriat . . . . 8.
Periclini imbricat . . . . 11.

Compostes.

8	Periclini uniseriat, a veg. caliculat; calàtides en corimbes o solitàries,	366. Senecio.
	Periclini biseriat	9.
9	Plomall uniseriat; fulles radicals esteses en roseta, les caulinars oposades en nombre de 1-2 parells	365. Árnica.
	Plomall pluriseriat; fulles alternes	10.
10	Aquenis perifèrics sense plomall	363. Doronicum.
	Aquenis tots amb plomall	364. Aronicum.
11	Anteres sense apèndixs filiformes a la base; calàtides generalment en panotxa compacta; aquenis cilíndrics	355. Solidago.
	Anteres amb 2 apéndixs filiformes a la base	12.
12	Aquenis cilíndrics; plomall simple	13.
	Aquenis atenuats pels 2 caps; plomall doble	14.
13	Aquenis amb costelles; pèls del plomall lliures des de la base; receptacle llis o lleugerament alveolat	383. Inula.
	Aquenis sense costelles; pèls del plomall soldats a la base en 1 angle persistent, després de la caiguda d'aquells, formant una curtíssima corona cupuliforme-fistonada; alvèols del receptacle circuïts d'una membrana dentada	385. Cupularia.
14	Verticil exterior del plomall format per una corona dentada o laciniada; pèls del verticil interior apenes pestanyosos .	384. Pulicaria.
	Verticil exterior del plomall format de pèls molt curts, els de l'interior molt llargs i pestanyosos	386. Jasonia.
15	Tronc nu; fulles totes radicals; plomall format de pèls alternats amb curtes escames ovades	361. Bellium.
	Tronc fullós; receptacle alveolat	16.
16	Flors ligulades, uniseriades; alvèols del receptacle amb vores membranoses denticulades	360. Aster.
	Flors ligulades, multiseriades; alvèols del receptacle amb vores enteres,	359. Erigeron.
17	Fulles oposades, 3-5-sectes, de segments lanceolats, peciolats i enters,	350. Eupatorium.
	Fulles alternes o radicals	18.
18	Calàtides sostingudes per troncs afils o escamosos	19.
	Calàtides sostingudes per troncs fullosos	20.
19	Calàtides en raïm o en panotxa, precursores o coetànies de les fulles, que són grans i subreniformes	353. Petasites.
	Calàtida solitària i terminal, coetània de les fulles, petites i orbiculars,	352. Homogyne.

Compostes.

20 Periclini estret, de 3-8 bràcties uniseriades; fulles grans, cordiformes, 352. **Adenostyles.**
Periclini cilíndric, ovoide o hemisfèric, de bràcties nombroses; fulles no cordiformes . . . . 21.

21 Anteres sense apèndixs a la base . . . . 22.
Anteres amb 2 apèndixs filiformes a la base; plantes tomentoses, blanquinoses, groguenques o blanques . . . . 26.

22 Periclini uniseriat, freqüentment caliculat; calàtides en corimbe terminal . . . . 366. **Senecio.**
Periclini imbricat . . . . 23.

23 Plantes molt glabres; fulles nombroses i estretament linears, 356. **Linosyris.**
Plantes pubescents o tomentoses . . . . 24.

24 Plantes albo-tomentoses; periclini ovoide o acampanat, de bràcties escarioses . . . . 357. **Phagnalon.**
Plantes pubescents, no tomentoses; periclini hemisfèric, de bràcties herbàcies, al menys les exteriors . . . . 25.

25 Receptacle puntejat; pèls del plomall apenes pestanyosos, 358. **Conyza.**
Receptacle alveolat; pèls del plomall pestanyosos . 359. **Erigeron.**

26 Receptacle enterament nu; periclini ni cònic ni angulós . . . 27.
Receptacle amb palles a la perifèria, barrejades amb les flors; periclini ovoido-cònic o angulós . . . . 29.

27 Bràcties del periclini esteses en estrella a la maturitat, 388. **Gnaphalium.**
Bràcties del periclini dretes o convergents . . . . 28.

28 Plantes herbàcies, dioiques; calàtides en petit corimbe umbel·liforme, 389. **Antennaria.**
Plantes herbàcies, hermafrodites; calàtides en capítol rodejat a la base de llargues bràcties tomentoso-estrellades . 390. **Leontopodion.**
Plantes subfrutiscents a la base; calàtides en corimbe; bràcties escarioses, grogues o blanques, glabres, lluents . 387. **Helichrysum.**

29 Aquenis tots lliures . . . . 391. **Filago.**
Aquenis perifèrics tancats a les bràcties del periclini, doblades longitudinalment i soldades per la base . . . . . . 392. **Logfia.**

30 Flors totes tubuloses . . . . 31.
Flors del centre tubuloses, les perifèriques ligulades i radiants . 35.

31 Fulles enteres o dentades . . . . 32.
Fulles pinnatipartides o pinnatisectes, al menys les inferiors . 34.

Compostes.

32 Aquenis mitjans, fusiformes, contrets en coll glandulós, terminat en un disc cupuliforme, amb costelles; calàtides solitàries, penjants; plantes verdes . . . . 395. **Carpesium.**
Aquenis molt petits, trasovats, molt comprimits, sense costelles; plantes petites, albo-tomentoses . . . . 33.

33 Aquenis adherits a les bràcties internes doblades en casc; receptacle sense palles; plantes de 6-20 cm. . . . . . . 393 **Micropus.**
Aquenis lliures; bràcties internes planes; receptacle sense palles al centre; plantes de 1-4 cm. . . . . 394. **Evax.**

34 Aquenis amb costelles, terminats per un disc de igual amplada, amb vora coroniforme . . . . 368. **Tanacetum.**
Aquenis sense costelles, terminats per un disc més estret, sense vora coroniforme . . . . 367. **Artemisia.**

35 Aquenis acuminats, falciformes o anulars, els exteriors d'esquena espinosa . . . . 396. **Caléndula.**
Aquenis regulars, mai falciformes ni espinosos . . . . 36.

36 Aquenis molt comprimits, trasovats, sense costelles, rodejats d'una vora surtida, obtusa . . . . 362. **Bellis.**
Aquenis poc o gens comprimits, subcilíndrics o subtetràgons, amb costelles o estries . . . . 37.

37 Receptacle cònic a la maturitat . . . . 373. **Matricaria.**
Receptacle pla o convex . . . . 38.

38 Flors bicolores, les del centre grogues; lígules blanques i rarament purpurines . . . . 39.
Flors unicolores, totes grogues . . . . 40.

39 Corol·les de disc del tub compresso-alat; aquenis amb 10 costelles, tots o solament els del disc sense plomall. 369. **Leucanthemum.**
Corol·les del disc de tub rodó; aquenis amb 5 costelles, tots amb corona ± completa . . . . 370. **Pyrethrum.**

40 Aquenis perifèrics compresso-tetràgons, 2-alats, amb 3 costelles a la esquena i 4 a la cara ventral, els del disc quasi cilíndrics, amb 10 costelles . . . . 371. **Chrysanthemum.**
Aquenis perifèrics triquetres, 3-alats, amb 6 costelles, els del disc comprimits, amb una ampla ala al marge intern i 5 costelles,
372. **Pinardia.**

41 Fulles oposades, 3-5 dentades; aquenis amb 1-5 arestes espinoses, terminals, compresso-cuneïformes . . . . 380. **Bídens.**
Fulles alternes; aquenis sense arestes espinoses, terminals . . 42.

Compostes.

42 Flors perifèriques ligulades, radiants . . . . 43.
Flors totes tubuloses o amb lígules curtíssimes i poc aparents . 48.

43 Lígules de llim suborbicular; aquenis trasovats, comprimits, circuïts de marge estret . . . . 379. **Achillea.**
Lígules de llim oblong o el·líptic . . . . 44.

44 Fulles ± fondament dividides . . . . 45.
Fulles enteres . . . . 47.

45 Aquenis plans, els exteriors amplament alats, d'ales auriculades a l'àpex; plomall coroniforme . . . . 376. **Anacyclus.**
Aquenis sense ales, però amb costelles . . . . 46.

46 Receptacle cònic a la maturitat; aquenis obcònics. 374. **Anthemis.**
Receptacle hemisfèric a la maturitat; aquenis tetràgono-comprimits, 375. **Cota.**

47 Bràcties exteriors del periclini herbàcies; flors ligulades uniseriades; aquenis trígons . . . . 381. **Asteriscus.**
Bràcties exteriors del periclini espinescents a l'àpex; flors ligulades biseriades; aquenis perifèrics comprimits, alats, els centrals obcònics, 382. **Pallenis.**

48 Fulles bipinnatisectes; aquenis plans, els exteriors d'ala ampla, prima, transparent, prolongada en 2 lòbuls obtusos, divergents a l'àpex; planta peluda o glabrescent . . . . **Anacyclus.**
Fulles pinnatífides, linears; aquenis tetràgons, comprimits; planta verda o canescent . . . . 378. **Santolina.**
Fulles enteres; aquenis ovoido-glandulosos; planta coberta de abundant toment albo-níveo . . . . 377. **Diotis.**

49 Flors d'un periclini imbricato-pentagonal cada una, blaves, en capítol esferoidal; plomall cupuliforme, curtíssim, caduc, 397. **Echinops.**
Flors sense periclini particular i rodejades totes d'un periclini general . . . . 50.

50 Plomall caduc, format per setes reunides en anell per la base, rares veg. lliures . . . . 51.
Plomall persistent, format per setes lliures, no plumoses, a veg. nul. 66.

51 Filaments estaminals soldats en tub . . . . 52.
Filaments estaminals totalment lliures . . . . 53.

52 Flors perifèriques més grans, radiants, estèrils; aquenis subcilíndrics; plomall plumós . . . . 398. **Galactites.**
Flors purpurines, totes iguals; aquenis oblongo-trasovats, comprimits; plomall pestanyós . . . . 400. **Sylibum.**
Flors purpurines, iguals; aquenis subtetràgons; plomall de pèls llisos a la base i denticulats a l'àpex . . . . 399. **Tyrimnus.**

Compostes.

53 Receptacle nu, carnós, amb alvèols fondos i denticulats; aquenis trasovats, subtetràgons, amb costelles i arrugues transversals, 401. **Onopordon.**
Receptacle eriçat . . . . 54.

54 Plomall amplament plumós . . . . 55.
Plomall llis, denticulat o rares veg. molt estretament plumós . 61.

55 Aquenis peluts; palles dsl receptacle laciniades; plomall 1-seriat. 56.
Aquenis glabres, llisos o rugosos; palles del receptacle enteres, filiformes . . . . 57.

56 Periclini hemisfèric; bràcties interiors radiants, colorades, pèls del plomall soldats en fascicles, de 3-4 cada un, formant anell, 419. **Carlina.**
Periclini ovoide; bràcties interiors ni radiants ni colorades; pèls del plomall soldats en anell per la base . . . . 426. **Atractylis.**

57 Bràcties periclinals carnoses a la base; anteres amb cúa i apèndix terminal molt obtús; flors blaves; calàtides molt grans. 402. **Cinara.**
Bràcties periclinals no carnoses; anteres sense cúa o molt curta i apèndix lanceolat, agut; flors mai blaves . . . . 58.

58 Periclini o fulles o un i altres espinosos . . . . 59.
Periclini i fulles no espinosos, aquestes tomentoses pel revers . 60.

59 Bràcties periclinals terminades en espina pinnatisecta; estigmes lliures a l'àpex . . . . 403. **Picnomon.**
Bràcties periclinals terminades en espina indivisa; estigmes trabats, 404. **Cirsium.**

60 Calàtides grans, solitàries; bràcties periclinals terminades en un apèndix escariós, orbicular, lacerat; fulles pinnatipartides. 416. **Leuzea.**
Calàtides petites, en corimbe; bràcties periclinals enteres, circuïdes d'un marge negrós; fulles enteres o dentades . . 416. **Saussurea.**

61 Plantes espinoses o espinuloses, al menys el periclini . . . . 62.
Plantes completament inermes . . . . 64.

62 Setes del plomall lliures; bràcties periclinals ganxudes; aquenis oblongs, rugosos, amb costelles; fulles grans, indivises . . 421. **Lappa.**
Setes del plomall soldades; aquenis llisos, angulosos; fulles ± dividides . . . . 63.

63 Fulles ± decurrents; receptacle eriçat de setes llargues; aquenis oblongo-comprimits, llisos; plomall denticulat . . . 405. **Carduus.**
Fulles no decurrents, coriàcies, pinnatipartides; receptacle eriçat de setes molt curtes; aquenis en forma de baldufa, angulosos; plomall estretament plumós . . . . 406. **Carduncellus.**

Compostes.

64 Petit subarbust, de 2-4 dm.; fulles linears, verdoses per sobre i tomentoses per sota; periclini cilíndric; aquenis compresso-trígons, llisos . . . . 418. **Staehelina.**
Plantes herbàcies . . . . 65.

65 Plantes subacaules; bràcties periclinals exteriors tomentoses; aquenis obpiramidals, rugosos; plomall pluriseriat en anell . 415. **Jurinea.**
Plantes visiblement caulescents; bràcties periclinals exteriors no tomentoses; aquenis oblongo-comprimits, llisos; plomall pluriseriat, amb els pèls exteriors curtíssims . . . . . . 414. **Serràtula.**

66 Bràcties del periclini terminades en un apèndix agut, pestanyós o pectinat . . . . 67.
Bràcties del periclini sense apèndix . . . . 68.

67 Tronc robust; fulles molt amples, verdes per l'anvers i tomentoses pel revers; calàtida solitària, de 6-7 cm. de diàm.; aquenis trasovats, amb costelles . . . . 408. **Rhaponticus.**
Tronc prim; fulles mai molt amples; calàtides més petites; aquenis llisos . . . . 409. **Centaurea.**

68 Bràcties exteriors del periclini espinoses, tant o més llargues que les calàtides i de forma semblant a les fulles . . . . 69.
Bràcties exteriors del periclini no espinoses, més curtes que les fulles i de forma molt diferent . . . . 70.

69 Fulles fortament espinoses; aquenis abaldufats, angulosos; plomall format de fulles amples i desiguals, generalment nul als aquenis perifèrics . . . . 411. **Kentrophyllum.**
Fulles espinuloses; aquenis cilíndrics, llisos; plomall format de 10 setes exteriors alternades amb altres 10 interiors més curtes, 412. **Cnicus.**

70 Plomall nul; aquenis trasovoido-tetràgons, llisos i ± comprimits; periclini biseriat; bràcties exteriors còrnies a la base; flors d'un color de safrà . . . . 407. **Carthamus.**
Plomall doble, l'interior format per 1 o vàries escames . . . 71.
Plomall simple, 1-, pluriseriat . . . . 72.

71 Fulles dentades; bràcties del periclini sense nervis; aquenis glabres; plomall exterior el doble curt de l'aqueni, l'interior format de una sola escama, unilateral i ganxuda . . . . 410. **Microlonchus.**
Fulles pinnatisectes, de segments linears; bràcties del periclini nervoso-estriades; aquenis piloso-sedosos; plomall exterior el doble llarg de l'aqueni, l'interior format de 10 escames . . . 413. **Crupina.**

Compostes.

72 { Fulles verdes; bràcties del periclini herbàcies, erectes; aquenis glabres; plomall pluriseriat; setes filiformes . . . . . 414. **Serrátula.**
Fulles albo-tomentoses; bràcties del periclini escarioses, les interiors radiants, colorades; aquenis peluts; plomall 1-seriat, format de 5-10 setes alenades . . . . 422. **Xeránthemum.**

73 { Palles del receptacle doblades i soldades amb els aquenis, que semblen amplament alats; plomall coroniforme; plantes molt espinoses, 456. **Scolymus.**
Palles del receptacle no soldades amb els aquenis; plantes inermes. 74.

74 { Plomall nul o representat per escames, però mai per setes capil·lars. 75.
Plomall dels aquenis del disc al menys format de setes capil·lars. 80.

75 { Aquenis sense plomall, arquejats, alenats, els exteriors en estel, els interiors caragolats . . . . 428. **Rhagadiolus.**
Aquenis amb plomall o sense, els exteriors no disposats en estel i si alguns ho estan els interiors no estan caragolats. . . . . 76.

76 { Plomall coroniforme, molt curt; aquenis claviformes; flors blaves, 424. **Cichorium.**
Plomall nul; flors grogues . . . . 77.
Plomall, al menys el de les flors del disc, format de lamineles o de palletes acuminades . . . . 78.

77 { Tronc fullós; peduncles filiformes; calàtides en panotxa; aquenis claviformes, estriats . . . . 430. **Lampsana.**
Tronc escapiforme; peduncles claviformes; calàtides en corimbe; aquenis trasovato-pentagonals, amb 5 costelles . . 429. **Arnoseris.**

78 { Flors blaves; bràcties del periclini escarioses i argentines, les exteriors trasovades; plomall de 5-7 palles lanceolades. 423. **Catananche.**
Flors grogues; bràcties del periclini herbàcies, lanceolades . . 79.

79 { Aquenis cilindroides, corbats, estriats, els perifèrics de plomall ciatiforme, els del disc amb setes ademés dintre la tassa; fulles enteres o dentades . . . . 426. **Hedypnois.**
Aquenis biformes, els exteriors rodons i en plomall coroniforme, els interiors comprimits, alats, de plomall pallós; fulles pinnatipartides o runcinades . . . . 427. **Hyoseris.**

80 { Plomalls, al menys els del disc, plumosos . . . . 81.
Plomalls tots escabrosos o denticulats . . . . 89.

81 { Receptacle amb escames argentines, caduques; periclini imbricat; aquenis atenuats en bec capil·lar o els perifèrics sense bec; plomalls tots plumosos . . . . 431. **Hypocheris.**
Receptacle nu, sense setes ni escames . . . . 82.

Compostes.

82 { Periclini 2-, multiseriat . . . . 83.
Periclini 1-seriat . . . . 88.

83 { Periclini biseriat; bràcties exteriors ovato-cordiformes; aquenis comprimits, rugosos, bruscament terminats en bec capil·lar tan llarg com el fruit . . . . 435. **Helminthia.**
Periclini multiseriat; bràcties exteriors mai ovato-cordiformes . 84.

84 { Setes del plomall amb les barbes lliures, no creuades . . . . 85.
Setes del plomall amb les barbes difuses, creuades . . . . 87.

85 { Bràcties del periclini fluixes, les exteriors generalment obertes o reflexes; plomall caduc, amb les setes soldades en anell per la base, 434. **Picris.**
Bràcties del periclini erecto-aplicades . . . . 86.

86 { Plomalls perifèrics coroniformes, els centrals plumosos; peduncles escapiformes . . . . 432. **Thrincia.**
Plomalls tots plumosos o amb les setes dels perifèrics curtes i escabroses . . . . 433. **Leontodon.**

87 { Aquenis cilíndrics, assolcats, sostinguts per 1 estípit o peu més ample que'l fruit; receptacle pla; alvèols superficials; fulles laciniades, 438. **Podospermum.**
Aquenis cilindroides, estriats, sentats; receptacle convex; alvèols fondos; fulles rares veg. denticulades . . . . 437. **Scorzonera.**

88 { Aquenis comprimits, tuberculosos, terminats en 1 bec llarg, fistulós i dilatat a la base; receptacle pelut . . . . 436. **Urospermum.**
Aquenis fusiformes, escabrosos, terminats en bec llarg, filiforme; receptacle nu . . . . 439. **Tragopogon.**

89 { Aquenis biformes . . . . 90.
Aquenis ensiformes . . . . 91.

90 { Aquenis perifèrics comprimits, alats, els centrals fusiformes, tan llargs com el plomall, que és capil·lar i multiseriat . . 449. **Pterotheca.**
Aquenis perifèrics molt gibosos, amb plomall insert lateralment, els centrals rectes, subcilíndrics . . . . 448. **Zacintha.**

91 { Aquenis tots o al menys els del disc prolongats en bec . . . 92.
Aquenis sense bec, generalment truncats . . . . 95.

92 { Aquenis aplastats, bruscament terminats en bec; plomall blanc; plantes lactescents . . . . 442. **Lactuca.**
Aquenis cilindroides o fusiformes . . . . 93.

93 { Aquenis sense espines o tubèrculs a la base del bec, 451. **Barkhausia.**
Aquenis amb espines o tubèrculs a la base del bec . . . . 94.

Compostes.

94 Periclini cilindroide, 1-seriat, caliculat; aquenis oblongs, cilindroides, amb costelles, terminats en corona escamiforme, del centre de la qual neix el bec del plomall . . . . 440. **Chondrilla.**
Periclini oblongo-acampanat, multiseriat; aquenis fusiformes, subcomprimits, amb costelles, guarnits d'espinetes a l'àpex, 441. **Taráxacum.**

95 Calàtides penjants, compostes de 5 flors purpurines; periclini cilíndric, imbricat; aquenis sublinears. . . . . 443. **Prenanthes.**
Calàtides dretes; flors grogues, rarament amb les lígules blaves . 96.

96 Plomall dels aquenis del disc de 4-5 setes, el dels aquenis perifèrics enteríssim, coroniforme; periclini multiseriat; bràcties setàcies; fulles dentades . . . . 425. **Tolpis.**
Plomalls tots iguals, formats de setes llargues i curtes, tomentosos; aquenis cilindroides, estriats, escabrosos; periclini imbricat; bràcties lanceolades; fulles pinnatipartides . . . . 447. **Zollikoferia.**
Plomalls tots iguals, formats de setes iguals . . . . 97.

97 Receptacle d'alvèols pentagonals, que porten a les vores setes tant o més llargues que l'aqueni, que és cilíndric, amb 10 costelles i 10 dents a l'àpex . . . . 455. **Andryala.**
Receptacle nu o papil·loso-puntejat . . . . 98.

98 Aquenis subprismàtics, un poc corbats, assolcats i coberts de grossos tubèrculs; periclini urceolat . . . . 446. **Picridium.**
Aquenis comprimits, truncats o atenuats a l'àpex, amb costelles longitudinals i arrugues transversals . . . . 99.
Aquenis rodons, estriats, sense arrugues transversals ni tubèrculs. 100.

99 Periclini urceolat; lígules grogues . . . . 445. **Sonchus.**
Periclini cilíndric; lígules blaves . . . . . . 444. **Mulgedium.**

100 Aquenis fusiformes, subtetràgons, en 4 solcs fondos i altres superficials; plomall blanc, tènue; planta estolonífera; rizoma fibroso-tuberculós . . . . 450. **Aetheorrhiza.**
Aquenis cilíndrics . . . . 101.

101 Aquenis atenuats a l'àpex, no truncats; plomall d'un blanc de neu, 452. **Crepis.**
Aquenis truncats al menys a l'àpex; plomall ± ros . . . . . 102.

102 Aquenis truncats a l'àpex i a la base, estriats; plomall ros, 453. **Soyeria.**
Aquenis truncats a l'àpex i atenuats a la base, amb 10 costelles; plomall ros o d'un blanc brut . . . . 454. **Hieracium.**

I. — CORIMBÍFERES (Radiades)

(Corymbus, κόρυμβος, és propiament el raïm de l'eura, de forma piramidal (com estalactita); per la inflorescència.)

Gènere 350. — EUPATORIUM L.

(Nom històric, de Eupator — bon pare, — o sigui Mithridates VI, rei de Pontus, a qui fou dedicada la planta, per altre nom *agrimonia.)*

Flors totes tubuloses, hermafrodites, purpurines, ordinàriament 5 a cada calàtida, en corimbes terminals, densos; periclini imbricat, cilíndric, de bràcties obtuses, còncaves, les exteriors curtes, ovades, les inferiors llargues, linears, rosades; corol·les 5-fides, branques de l'estil llargues, eriçades a la base; aquenis linear-cilíndrics, negres, glandulosos, amb 5 costelles; plomall 1-seriat, de pèls simples, més llargs que el fruit; receptacle nu: herbes perennes, tronc de 6-12 dm., dret, simple o ramificat, ordinàriament vermellós, pubescent, estriat; fulles caulinars oposades, curtament peciolades, palmatisectes, de 3-5 segments lanceolats, acuminats, grossament serrulats, subglandulosos per dessota, llisos per dessobre.

E. cannábinum

1,337. — E. cannábinum L.

(cannábinus, *cosa de cànem, de* cannabis *o cannabus: això és de fulles de cànem; per la semblança.)*

Sinonímia. — Canabassa, lladrecà; *cast.* cannabina de agua, cáñamo silvestre acuático, cañamazo; *anglès* hemp Agrimony; *fr.* chanvrin, herbe de Ste-Cunégonde.

Geografia.—Vores de torrents o llocs humits des de la costa fins al Pireneu.—Juny-Oct.

Gènere 351. — ADENOSTYLES Cass.

(Grec ἀδήν, glàndula, i στῦλος, estil (u orgue femení); pels estigmes coberts de glàndules. Cf. *Physostigma*, sense alteració desinencial.)

Flors totes tubuloses, hermafrodites, purpurines; calàtides pauci-multiflores, en corimbes densos, terminals; periclini 1-seriat, paucifoli, cilíndric, de bràcties linears, obtuses o acutiúscules; corol·la 4-fida, estigmes glandulosos, aquenis fusiformes, de 10 costelles; plomall multiseriat, de pèls pestanyosos; receptacle nu; herbes perennes, de fulles caulinars alternes, grans, suborbicular-cordiformes, les inferiors llargament peciolades.

1 { Fulles d'un verd fosc per l'anvers, tomentoses pel revers, amb la sina basilar estreta, irregularment sinuato-dentades; calàtides 3-5-flores; periclini de 5 bràcties obtuses, de 4-5 mm. . **1,338. A. albifrons.**
Fulles d'un verd clar per l'anvers, pubescents pel revers, amb la sina basilar quasi tancada, regularment dentades; calàtides més grans, multiflores; periclini de 8-9 bràcties, acutiúscules, de 7 mm., **1,339. A. pyrenaica.**

A. albifrons

1,338. — A. albifrons Rchb. — A. álbida Cass.

(*de* albus *i* frons, tis, *per tenir una de les cares—en el nostre cas el revers—albo-tomentosa.)*

Rizoma cundidor, amb nombroses fibres radicals llargues; tronc de 6-12 dm., dret, ramificat, pubescent, fortament estriat; fulles d'un *verd fosc* i glabres per dessobre, *albo-tomentoses* per dessota, les superiors auriculato-amplexicaules, les inferiors llargament peciolades, de llim gran, suborbicular-cordiformes, *irregularment sinuato-dentades*, totes amb la sina basilar ordinàriament *estreta*, separada per un lòbul cuneïforme, vorejat de 2 nervis gruixuts; flors purpurines, rarament blanques; calàtides de 3-5 flors, periclini de 5 bràcties obtuses, de 4-5 mm.

Geografia.—Vores de torrents, roques i llocs ombrosos del Pireneu: no escassa a Núria. =Costabona, Setcases, La Toza, Comabella, Font Canaleta (Vay.); vall d'Eine (Bub.); Ports de Benasc i de la Picada, Renclusa, Artiga de Lin (Zett.); cc. a tota la vall d'Aran (Llen.). — Jul.-Ag.

A. pyrenaica

1,339. — A. pyrenaica Lange. = A. albifrons var. viridifrons Csta. subsp. de l'anterior ap. Rouy.

(per la habitació preferent als Pireneus.)

Molt semblant a la precedent, se'n distingeix per les fulles d'un *verd clar* per dessobre, *pubescents*, però no tomentoses, ni blanquinoses per dessota, *més regularment dentades*, amb la sina basilar *quasi tancada*; calàtides *més grans, multiflores;* periclini *de* 8-9 *bràcties acutiúscules*, de uns 7 mm.; corimbe més fluix, més ample, amb pedicels més llargs i més prims.

Geografia. — Vores dels torrents als Pireneus: Madràs (Gaut.); Costabona (Oliver ex Rouy); Arties i altres llocs de la vall d'Aran (Csta.); Artiga de Viella, Canal de Pumero (Llen.!). — Jul.-Ag.

Gènere 352. — HOMOGYNE Cass.

(De ὅμοιος, semblant, igual, i γυνή, pistil; per la semblança dels estigmes de les flors femenines i hermafrodites.)

Flors totes tubuloses, vermelloses, les del centre hermafrodites, les perifèriques femenines, 1-seriades, filiformes, en calàtide solitària, terminal, coetània de les fulles; periclini 1-seriat, de bràcties purpurines, un poc escarioses al marge, linears, obtusiúscules, freqüentment acompanyat d'un calícle paucifoli, de bràcties petites, obtuses; aquenis cilíndrics, de 5-10 costelles; plomall de pèls multiseriats, apenes pestanyosos; receptacle nu: herbes perennes, de rizoma prim, cundidor; tronc escapiforme, de 1-3 dm., dret, simple, llargament nu a la part superior, amb algunes escames linears cap a l'àpex i 1-2 foliformes, distants a la part inferior; fulles quasi totes radicals, petites, orbicular-cordiformes, verdes i glabres per dessobre, pubescents i més clares per dessota, peciolades, superficialment fistonades.

H. alpina

1,340. — H. alpina Cass.

(per la seva habitació.)

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: altures de Núria i a la vall, sota dels narets. = Setcases, Costabona, Coma del Tec, Comabella, Gils (Vay.); vall d'Eine (Gaut.); vall Farrera, estany de Sotllo (Font); Port de Benasc i falda de la Maladetta (Zett.); Aubert, Liat, Montgarri (Llen.); Montartó, Tredós, Beret, Port de Viella (Coste et Soulier).—Jul.-Agost.

Gènere 353. — PETASITES TOURN.

(De *pétasus*, casquet, pròpiament de Mercuri o Hermes, com parassol; al·ludint a la forma de les fulles; amb la terminació que veiem en *Odontites*, *Otites* i en altres.)

Flors totes tubuloses o les perifèriques ligulades, les centrals hermafrodites i les de la circumferència femenines, blanques o purpurines; calàtides ordinàriament en tirs, periclini acampanat o cilíndric, de bràcties 1-seriades, freqüentment caliculat; aquenis fusiformes, de 5-10 costelles; plomall de pèls multiseriats, a penes pestanyosos; receptacle alveolat; herbes perennes, de tronc escamós, fulles radicals, peciolades, de llim ± orbicular.

1 { Flors perifèriques breument ligulades; calàtides d'un violat clar, en tirs fluix; fulles coetànies de les flors, orbiculars, denticulades, verdes per les 2 cares; flors d'olor de *vainilla* . **1,341. P. fragrans.**
Flors totes tubuloses; calàtides en tirs dens . . . . 2. }

2 { Revers de les fulles tomentós, albo-níveo; flors blanques o rosades; tirs ovoide; bràcties del periclini acuminades . **1,342. P. niveus.**
Revers de les fulles pubescent, grisenc; flors vermelloses; tirs oblong; bràcties del periclini obtuses . . . . . . **1,343. P. officinalis.** }

P. fragrans

1,341. — P. fragrans Presl.

(*per la olor que recorda la de la* vainilla, *d'on ve la denominació fr. de* héliotrope d'hiver.)

Rizoma cundidor, tronc de 2-4 dm., dret, simple, amb bràcties foliàcies, *ovato-lanceolades*, acuminades, amplexicaules; fulles *coetànies* de les flors, llargament peciolades, *suborbiculars* o *reniformes, amb petites dents cartilaginoses*, de lòbuls basilars rodons, verdes per les 2 cares, glabres per dessobre, pubescents per dessota; calàtides d'un violat clar, en tirs fluix, oblong; bràcties periclinals brunes o verdoses, linears, agudes, les exteriors més curtes; flors albo-rosades, d'*olor de vainilla*, les perifèriques *subligulades*.

var. *laxiflorus* Csta. — Calàtides en panotxa, llargament pedunculades; bràcties violaci-verdoses, fulles caulinars amb pecíol membranoso-embeinador.

Geografia. — Llocs argiloso-humits del litoral i de l'interior: S. Genís, a la cordillera litoral, Vallès, abundant a Tarrassa (Vallparadís), Bages, r. r. = Cap al Poble Nou, Badalona

(Vay.!, R. Bolós!); Montcada, muntanyes pròximes a Barcelona (Csta.). — Des.-Març (tot l'hivern).

N. B. En tots aquests llocs és la var. de Csta. la planta que es troba.

P. niveus

1,342. — P. niveus Baumg. — P. vulgaris Desf.

(de nix, nivis, *la neu; blanc de neu, pel color del revers de les fulles.)*

Tronc de 2-6 dm., dret, un poc llanós, amb escames foliàcies, *lanceolato-linears,* semiamplexicaules; fulles *subsegüents* a les flors, llargament peciolades, *triangular-reniformes,* sedoses, d'un *blanc de neu* per dessota, *araneoses* i a la fi glabrescents per dessobre, desigualment sinuato-dentades, amb els lòbuls basilars divergents, angulosos; fondo de l'escotadura vorejat d'un *fort nervi,* flors blanques o d'un rosa pàl·lid, tirs ovoide, ± dens; bràcties periclinals vermelloses, les interiors linear-oblongues, obtuses, escarioses al marge, les exteriors més curtes.

Geografia.—Roques i vores de torrents a les altes muntanyes: Vall de Benasc (Gr. et G., Zett., Bub.); Pireneu espanyol (Rouy). — Abr.-Maig.

P. officinalis

1,343. — P. oficinalis Moench.

(s'havia empleat en medicina.)

Sinonímia. — Barretera, pota de cavall; *cast.* sombrerera, uña o pata de caballo (també la *P. niveus).*

Rizoma gruixut, carnós, cundidor; tronc de 2-5 dm., dret, simple, un poc llanós, amb escames filiformes, semiamplexicaules, purpurines; fulles subsegüents a les flors, llargament peciolades, *orbicular-cordiformes* o *subreniformes,* desigualment dentades, de lòbuls basilars rodons, escotadura vorejada d'un fort nervi, verdes per dessobre, *pubescents i grisenques per dessota;* flors vermelloses, tirs oblong, dens; bràcties periclinals brunes, les interiors oblongues, escarioses i violades al marge, les exteriors més curtes i molt més estretes, acuminades.

Geografia.—Prats humits i vores d'aigües corrents: Vallvidrera i Sarrià (Herb. Csta.).— Gener-Març.

Gènere 354. — TUSSILAGO L.

(De *tussis*, la tos, perquè es considera bèquica, sobre tot la flor; la terminació no ben explicada encara, és la de *solidago, plantago, filago,* etc. (1).)

Flors grogues, les del centre tubuloses, estèrils, les perifèriques multiseriades, ligulades, femenines, més llargues; calàtide solitària, dreta abans de l'antesi; periclini cilíndric, de bràcties 1-seriades, oblongo-linears, obtuses, violades i escarioses al marge, freqüentment acompanyat d'un calicle de poques bràcties, més curtes; aquenis fusiformes, de 5-10 costelles; plomall albo-sedós, de pèls capil·lars 1-seriats, subpestanyosos; receptacle alveolat; herbes perennes, de rizoma gruixut, carnós; tronc de 1-3 dm., dret, cotonós, simple, monocèfal, escapiforme, amb escames ovato-lanceolades, obtuses, dretes, violàcies, semiamplexicaules; fulles totes radicals, subsegüents a les flors, peciolades, suborbicular-cordiformes, molt amples, sinuato-dentades, verdes i glabres per dessobre, albo-tomentoses per dessota.

T. Farfara

1,344. — T. Farfara L.

(rectament farfarus *o* farfugium: *chamaeleuce; també és el pollancre blanc; les fulles efectivament s'aporten a les de nostre* T. Farfara, *tomentoses pel revers.* (2)*)*

Sinonímia. — Pota de cavall o d'euga, fills abans que el pare; *cast.* tusilago, pie o uña de caballo.

Geografia. — Terres argiloso-humides de tot el país, des de la zona inferior a la pirenenca. — Març.

(1) *mucilágo* i *cartilágo;* pertanyen també aquí.
(2) Cf. Walde, *Latein. etym. Wörterb.* s. v. *farferus.*

Gènere 355.—SOLIDAGO L.

(De *solidari*, unir, consolidar; per les seves propietats vulneràries (1).)

Flors grogues, en panotxa o raïm, les del centre tubuloses, hermafrodites, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines; periclini ovoide, imbricat; aquenis cilíndrico-oblongs, adornat de costelles; plomall 1-seriat, de pèls pestanyosos; alvèols del receptacle dentats: herbes perennes, de fulles alternes.

1 { Calàtides mitjanes (17-10 mm.), en llarga panotxa foliosa o raïm simple; branques dretes; lígules radiants; planta polimorfa, **1,345. S. virga-aurea.**
Calàtides petites (4-5 mm.), en panotxa curta, de raïms unilaterals, escorpioides; lígules molt curtes; tronc pelut, **1,346. S. canadensis.**

S. virga-aurea

1,345.—S. virga-aurea L.

(o virgaurea, *vara d'or; per la inflorescència en panotxa d'un groc daurat.)*

Sinonímia.—Vara d'or; *cast.* vara de oro (2).

Tronc d'altura variable, dret, simple o ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles ovato-oblongues o lanceolades, quasi totes peciolades, un poc consistents, aspres al marge, dentades, les caulinars alternes, agudes, i les superiors subenteres; calàtides generalment nombroses, en *raïms fullosos, drets, simples* o *formant panotxa;* periclini fluix, de bràcties desiguals, lanceolato-linears, agudes, groguenques, escarioses al marge; lígules oblongues, *radiants;* aquenis groguencs: planta polimorfa.

δ *cámbrica* Huds.—*S. minuta* Lap.—Planta de 3-20 cm., tronc i peduncles peluts, fulles inferiors el·líptico-lanceolades, glabres; raïm curt, simple, dens; calàtides grans.

(1) Cf. *Consolida,* la consolda gran.
(2) Cf. coma aurea o chrysocoma = Linosyris.

Geografia. — Torrents i boscos ombrosos de la zona mitja i superior.
La δ *cámbrica* Huds., a les roques de la Picada (Llen.!); Cambredases (Lap.).—Jul.-Set.
N. B. Publicàrem aquesta var. o raça sub *S. alpestris* W. et K. (Fiori, III, 231).

S. Canadensis

1,346. — S. Canadensis L. — S. longifolia Schrad.

(és procedent del Canadà-Amèrica; per la habitació; longifolia, *per les fulles llargues.)*

Tronc de 10-15 dm., dret, *pelut*, molt fullós; fulles lanceolato-acuminades, atenuades a la base, curtament peciolades, 3-nerves, finament dentades a la meitat inferior, glabres, però escabroses al marge, les superiors lanceolato-linears; calàtides petites (4-5 mm. de llarg), en *raïms unilaterals, escorpioides, formant una panotxa gran, piramidal, compacta, terminal;* lígules curtes, oblongo-linears.

Geografia.—Originària de la Amèrica boreal, cultivada i naturalitzada en alguns llocs. —Vores del Ter (Cod.!). — Set.-Oct.

Gènere 356. — LINOSYRIS DC.

(Diuen que és per les fulles semblants a les del lli i a l'osyris (1).)

Flors grogues, totes tubuloses, hermafrodites, de corol·la 5-fida; calàtides en raïm corimbiforme, simple o compost, fullós; pedicels prims, amb bractèoles que es confonen amb les bràcties periclinals, que són imbricades, lanceolato-acuminades, pubescents; aquenis oblongs, sense costelles, pubescents; plomall biseriat, els pèls exteriors més curts: herbes perennes, de rizoma subllenyós, amb llargues fibres; tronc de 1-6 dm., dret o ascendent, fullós, simple, glabre; fulles nombroses dretes, linears, atenuades pels dos caps, puntejades per dessobre, aspres al marge i per dessota.

L. vulgaris

1,347. — L. vulgaris DC. — Aster Linosyris Bernh. — Chrysocoma Linosyris L.

(χρυσός, *or;* κόμη, *cabellera; pel color de les flors.)*

Sinonímia. — *Cast.* manzanilla de pastor.

Geografia. — Boscos i pastures calcàries: en varis llocs de Catalunya als marges (Salv.!); Sabasona, prop del Castell (Masf.!). — Ag.-Oct.

(1) Cf. linózostis, la mercurial, λινόζωστις (de ζώννυμι.)

Gènere 357. — PHAGNALON Cass.

(Anagramat de γνάφαλον, borra o cotó. V. *Gnaphalium;* pel toment que la recobreix, planta cotonosa.)

Flors grogues, les centrals tubuloses, hermafrodites, les perifèriques filiformes, femenines, multiseriades; periclini ovoide o acampanulat, imbricat, de bràcties escarioses, a la fi esteses en estrella; calàtides terminals, solitàries o agrupades en reduït nombre; aquenis cilíndrics, sense costelles, petits, peluts; plomall 1-seriat, pestanyós; receptacle pla, nu; plantes ± llenyoses, de tronc i revers de les fulles albo-tomentosos.

1 { Calàtides petites (5-8 mm.), algunes solitàries i la major part agrupades per 2-6, sentades o subsèssils; periclini ovoide; bràcties ovades, aplicades; fulles estretament linears . . **1,348. Ph. sórdidum.**
Calàtides quasi el doble majors, totes solitàries; periclini acampanat; bràcties linear-lanceolades; fulles lanceolato-linears o bé oblongues. **2.**

2 { Bràcties externes del periclini obertes o reflexes, les internes agudes; fulles caulinars lanceolato-linears, atenuades a la base, esteses, **1,349. Ph. saxátile.**
Bràcties externes del periclini aplicades, totes obtuses; fulles caulinars oblongues, semiamplexicaules, les superiors més estretes, ± ondulades al marge . . . . **1,350. Ph. rupestre.**

Ph. sórdidum

1,348. — Ph. sórdidum DC. — Ph. tricephalum Cass.

(sórdidus, *al·ludint sens dubte al toment que la vesteix:* tricephalum, *per les tres calàtides que formen les flors* [1].)

Sinonímia. — Conisa bruta (Cav.); *cast.* coniza sórdida.

Tronc de 2-4 dm., llenyós a la base, dret, molt ramificat, de branques primes, cobert d'un toment blanc que a la fi es desprèn en petits flocs; fulles *estretament linears,* enteres, obtusiúscules, albo-tomentoses, especialment pel revers, *revoltes pel marge;*

(1) Cf. *Aster miser*, per les flors.

calàtides petites (llarg. de 5-8 mm.), sentades o subsèssils, *solitàries* o reunides per 2-6, freqüentment per 3, a l'extrem de les branques adornades de 2-3 bractèoles; flors groguenques, periclini *ovoide*, de bràcties *estretament aplicades*, lluents, groguenques a la base, brunes a l'àpex, les exteriors *ovades, obtuses*, les interiors *oblongues, agudes*.

Geografia.—Roques i murs del litoral, Vallès, S. Llorenç del Munt, Penadès, Montserrat, Bages.=Muralles de Girona, internant-se fins a Talaixà (Vay.); Llers, Molins, La Junquera (Senn.); la Mola (Csta.). — Maig-Juny.

Ph. saxátile

1,349.—Ph. saxátile Cass.

(per la seva estació a les roques *o* penyes.)

Tronc de 2-4 dm., llenyós a la base, dret, fullós, molt ramificat, de branques dretes, cobert d'un toment blanc que a la fi cau en petits flocs; fulles *lanceolato-linears*, dretes, atenuades a la base, enteres, acutiúscules, vírido-araneoses per dessobre, molt tomentoses per dessota, amb el raquis prominent, un poc revoltes al marge; flors grogues, calàtides *quasi el doble grans*, totes solitàries a l'extremitat de peduncles llargs, prims, molt aviat nus; periclini *acampanat*, de bràcties glabres, lluents, brunes; les exteriors *obertes* o *reflexes*, lanceolades, obtusiúscules, les interiors oblongues, *agudes*.

Ph. rupestre

Geografia.—Roques, marges, barrancs del Vallès, Terrassa, Olesa, S. Llorenç del Munt; Penadès, Montserrat; Bages.=Girona fins a Sagaró, Beuda, Castelló, Cadaqués (Vay.); Roses (Senn.); Vich (Masf.). — Maig-Agost.

1,350.—Ph. rupestre DC.—Ph. Tenorii Presl.

(de rupes, *la roca; de Michel Tenore, A. de la Flora Napolitana, 4 vols. fol. Neap.,* 1811).

Tronc de 2-3 dm., llenyós, ajagut a la base, ramificat, cobert d'un toment blanc; fulles vírido-araneoses per dessobre, albo-tomentoses per dessota, ordinàriament *sinuato-dentades*, les inferiors *oblongues, atenuades a la base* o *subtrasovades*, semiamplexicaules, les superiors més estretes, un

poc revoltes pel marge; flors grogues, calàtides solitàries, a l'extremitat de peduncles llargs, prims, aviat despullats; periclini gran com en la anterior, acampanat; bràcties del periclini *totes aplicades*, les exteriors ovades, les interiors oblongues, *totes obtuses*.

Raça *Ph. Annotinum* Jord. — Fulles més estretes, poc dentades; periclini de bràcties molt desigualment imbricades, *les interiors acutiúscules*.

Geografia.—Roques, marges de camps i vinyes: Cordillera litoral; Vallès, Terrassa, Olesa; Gelida, Montserrat; Bages. = Cardona; partit de Tortosa (Csta.); Cambrils (Senn.).

La raça *Ph. annótinum* Jord. (de un any, cf. *serótinus*, tardà), prop d'Horta, Tarragona (Font!).

Gènere 358. — CONYZA LEYSS.

(Per altre nom *Pulicaria*, perquè fa fugir els mosquits; cf. κώνωψ, mosquit, κόνιζα (inula pulicaria, L., PLIN., *alem.* Flohkraut.)

Flors blanquinoses, les perifèriques femenines, multiseriades, de corol·la filiforme, truncada en 2-3 dents, les centrals hermafrodites, poc nombroses, de corol·la tubulosa, 5-dentada; periclini ovoido-hemisfèric, de bràcties multiseriades, quasi iguals; aquenis linear-trasovoides, comprimits, sense costelles, pubescents; plomall uniseriat, finament pestanyós; receptacle pla o convex, amb petits punts hemisfèrics (puntejat) o finíssimes puntes (fibrillífer); herbes anuals, d'un verd cendrós, pubescents o peludes, de fulles ovato-oblongues o lanceolades, linears, híspides o pubescents, alternes.

1 { Calàtides en panotxa corimbiforme; fulles inferiors lanceolato-linears, pubescents per les 2 cares, uninerves, atenuades a la base, enteres o amb 1-2 dents . . . . **1,351. C. ambigua.**
Calàtides en panotxa racemiforme, molt llarga (fins a 4 dm.); fulles inferiors ovato-oblongues, híspides, aspres, multinerves, peciolades, amb vàries dents. . . . . **1,352. C. Naudini.** }

C. ambigua

1,351. — C. ambigua DC.

(ambiguus, *incert o equívoc, i també multiforme o polimorfa.)*

Tronc de 2-5 dm., dret, estriat, simple o ramificat, amb les branques més llargues que el tronc principal; fulles pubescents per les 2 cares, *uninerves*, mucronades, les inferiors lanceolades, atenuades en pecíol embeinador, les caulinars linears, sentades; calàtides petites, en raïms curts, clars, terminals; periclini pubescent, de bràcties linears, agudes; plomall *blanc*.

Geografia. — Comuníssima per terres cultivades, llocs arenosos, incults de la zona inferior i part de la superior; Vallès, Penadès, Bages, Vich, Empordà *et alibi.* — Jul.-Set.

C. Naudini

1,352.—C. Naudini Bonnet (ex Pau).— C. Gouani W. [1].

Es diferencia de la anterior per la seva major talla (1-2 m.), més robusta, arrel perenne; fulles aspres, pestanyoses al marge i raquis, glabrescents en el restant, *multinerves*, les inferiors *ovato-oblongues*, obtuses, amb algunes dents a cada banda, el doble llargues que en la espècie anterior (fins a 12 cm.), molt més amples (fins a 3 cm.), les caulinars lanceolades; calàtides agrupades a l'extremitat de les branques formant una *panotxa racemiforme*, llarga (fins a 4 dm.); bràcties del periclini lanceolades, obtuses, pestanyoses al marge; plomall *ros*.

Geografia. — Oriunda de Canàries, sembla bastant difosa per Catalunya: Vallès, no escassa; Penadès; la Escala. = Empordà (Senn.!). — Ag.-Oct.

N. B. La planta catalana presenta el tronc *piloso-híspid* i *no glabrescent*, com diu el Prodr.

(1) Antoine Gouan, Illustrationes botanicae, 1773; Hortus regius Monspeliensis, 1762.

Gènere 359. — ERIGERON L.

(És el verdader sinònim de *senecio*, mera traducció del grec; de ἦρ (ἔαρ), la primavera, i γέρων, un vell, perquè ja és *vella* al començar la estació (1).)

Flors purpurines o blanques, les perifèriques femenines, estretament ligulades, multiseriades, les centrals hermafrodites o masculines, tubuloses, de corol·la 5-dentada; periclini cilíndric o hemisfèric, multiseriat, imbricat; aquenis linear-oblongs, comprimits, sense costelles; plomall 1-seriat, raram. ± 2-seriat, pèls breument pestanyosos; receptacle un poc convex, alveolat, nu, d'alvèols superficials, no dentats: herbes anuals, biennals o perennes, de fulles alternes.

1 { Plantes anuals o biennals, no cespitoses; tronc policèfal; lígules dretes, grogues i escassament més llargues que les flors del disc . . 2.
Plantes perennes, cespitoses; tronc mono-, oligocèfal; lígules esteses, nombroses i quasi el doble llargues de les flors del disc . . . 3.

2 { Calàtides de 3-5 mm. diàm., molt nombroses, en llarga panotxa piramidal; lígules blanques; aquenis més llargs que'l periclini, **1,353. E. canadiensis.**
Calàtides de prop de 1 cm. diàm., generalment solitàries a l'extremitat de les branques, en corimbe racemiforme, fluix; lígules violades o blavenques, més llargues que'l periclini . . **1,354. E. acris.**

3 { Periclini híspido-llanós; troncs monocèfals, paucifolis; fulles radicals espatulades, atenuades en pecíol molt més llarg que'l llim; bràcties del periclini agudes. . . . . **1,355. E. frígidus.**
Periclini glabre, pubescent o subllanós; tronc 1-6-cèfal, **1,356. E. alpinus.**

E. canadensis

1,353. E. canadensis L.

(*altres diuen* canadense, *fent neutre el nom grecollatí masculí* erigeron, erigerontis. *V.* Senecio).

Anual, tronc de 3-15 dm., dret, estriat, ramificat, híspido-pubescent, molt fullós; fulles d'un verd bonic, pubescents, pestanyoses, les inferiors peciolades, oblongues o trasovades, amb algunes dents superficials, les supe-

(1) Altres ho deriven de ἔριον, pel o llana; pel plomall blanc de l'aqueni. Per a una i altra denominació cf. *Erophila, Erianthus.*

riors linears, llargament atenuades a la base, enteres, agudes; calàtides *petites, molt nombroses*, en raïms que formen una *llarga panotxa;* periclini *cilíndric*, de bràcties fluixes, linears, escarioses al marge; flors perifèriques blanquinoses, de lígula dreta, curta, apenes exserta; aqueni pàl·lid, pubescent; plomall clar, fràgil.

Geografia. — Comú per terrenys pedregoso-arenosos de tot el país. — Set.-Oct.

E. acris

1,354. — E. acris L.

(acris, *o* acer, *encara que masculí, V. altres epítets de Linneus*: Ranunculus, Aster. *V.* Thesaur. l. lat.)

Biennal, tronc de 1-5 dm., dret, simple o ramificat, generalment vermellós, superficialment estriat, pubescent; fulles pubescents, les radicals en rosetó, ovato-lanceolades, atenuades en pecíol, les caulinars linear-acuminades, *esteses:* calàtides generalment solitàries a l'extremitat de cada branca formant una panotxa corimbiforme, fluixa; periclini hemisfèric, pubescent o pelut, de bràcties purpurescents, linear-acuminades; flors perifèriques violades o blanques, de lígula *dreta*, estreta, *ben exserta;* aquenis pàl·lids, amb una línia taronjada al marge, pubescents; plomall *fornit*, fràgil.

β *asteroides* DC. — var. *podolica* Rchb. — Corimbe dens, lígules esteses, molt més llargues que les flors centrals i que'l plomall; fulles caulinars dretes, escabroses.

Raça *E. pseudo-elongatus* Rouy. — Tronc ramificat a la part superior, amb pèls blancs, horitzontals; fulles inferiors lanceolato-espatulades, obtuses, les superiors linear-oblongues, glabres, però llargament pestanyoses; plomall ros, la meitat més llarg que'l periclini.

Geografia. — Bastant comú per boscos i llocs herbosos des del Vallès fins al Pireneu.

La β *asteroides* DC., al Montserrat, cap a Sta. Cecília; una pl. cultivada per Senn. a Ripoll sembla pertanyer a la raça *E. pseudo-elongatus* Rouy. — Jul.-Set.

E frígidus

1,355. — E. frígidus Boiss. — Aster alpinus var. híspidus Lge.

(per la estació, en regions fredes.)

Perenne, rizoma multicaule, tronc de 4-8 cm., dret, simple, crispato-pubescent, paucifoli, monocèfal; fulles inferiors *densament cespitoses, espatulato-lanceolades,* llargament atenuades en pecíol alat, les superiors escasses, lanceolato-linears, obtuses, sentades, amb llargues pestanyes llanoses, blanques; calàtides *solitàries, terminals,* mitjanes (16-18 mm. diàm.); periclini hemisfèric, de bràcties linears, agudes, *densament llanoses;* flors perifèriques lilacines, de lígules *esteses,* 2-3-seriades, llargament exsertes; plomall el doble llarg que'l aqueni.

β *pyrenaeus* Cad. et Pau. — *E. frígidus* Gaut., Rouy et auct. Pyren., non Boiss. — *E. uniflorus* auct. cat., non L.

Comparada amb la estirpe de Serra Nevada l. cl., se'n diferencia pel tronc de 5-10 cm., més robust; fulles inferiors fluixament cespitoses, oblongo-linears, atenuades en pecíol la meitat més curt que el llim; calàtide major (pròximament 1 cm. diàm.); bràcties periclinals interiors llargament cuspidades, lígules rosades o blanques, més estretes, més llargues.

Geografia.—Pastures de les altes muntanyes: Núria, Puigmal, Finestrelles, Coma d'Eine, Rasos de Peguera, Puigllançada.=Vall d'Eine (Gaut.); Maladetta (Zett.); muntanya de Gausac, Port de Benasc (Llen.). — Jul.-Ag.

E. alpinus

1,356. — E. alpinus L.

(igualment per la seva estació.)

Tronc de 5-30 cm., dret, pubescent o glabrescent, estriat, simple o poc ramificat, de branques monocèfales; fulles pestanyoses, pubescents o glabrescents per les 2 cares, les inferiors oblongo-trasovades, *mucronulades,* atenuades en llarg pecíol alat, les superiors linear-lanceolades, distants, sentades, semiamplexicaules; calàtides *solitàries, terminals* o en nombre de 2-5 *a l'extremitat de les branques;* periclini ± pelut o glabrescent, de bràcties *linear-acuminades,* quasi iguals, esteses en la meitat superior; flors perifèriques purpurines, rosades o blanques, estretes, quasi una veg. més llargues que'l plomall, que és *poc més llarg que l'aqueni;* flors femenines inferiors tubuloses, ordinàriament nombroses, però a veg. escasses o nul·les.

α *typicus* Beck. — Planta de 10-25 cm., mono-, oligocèfala; troncs, fulles i periclini eriçats de pèls bastant rígids; calàtides grans.

Raça *E. pyrenaicus* Rouy (Flor. Franc., VIII, 158) — var. *pyrenaicus* Cad. et Pau (Mem. R. Ac. de Cienc., 1907, 16).—*Aster pyrenaicus* Pourr.—

Planta de 2-8 cm., monocèfala, glabra o glabrescent; fulles inferiors no mucronulades, obtuses i a veg. subescotades; calàtides petites, periclini poc eriçat i a veg. quasi glabre.

Geografia.—Pastures i roques de les altes muntanyes. La α *typicus* Beck. a Núria, Puigmal.=Coma de Vaca, Comabella, la Toza (Vay.); Surroca, la Maladetta (Csta.); Port de la Bonaigua (Llen.!).—La var. *pyrenaicus* Cad. et Pau, a Núria, Puigmal, Coma de Vaca, Ra sos de Peguera. = Agudes del Montseny (Senn.!); Saburedo (Llen.!); Areo (Font!).

N. B. Aquest gènere i l'anterior donen lloc a varis híbrids, com la *Conyza Rouyana* Senn. *(C. Gouani* × *Erigeron canadense);* la *C. Flahaultiana* Senn. *(Erig. canad.* × *C. ambigua),* i altres no escasses als voltants de Barcelona.

Gènere 360. — ASTER L.

(ἀστήρ, l'estel, per la disposició radiada de les flors ligulades, que a la circumfèrencia afecten raigs; l'*A. Atticus* és la *Convallaria (fr.* muguet.)

Flors perifèriques ligulades, blavenques o lilacines, femenines, fèrtils o estèrils, uniseriades, les centrals tubuloses, 5-dentades, hermafrodites; periclini hemisfèric o acampanat, de bràcties 2-3-seriades; aquenis oblongs, comprimits, sense costelles; plomall 2-3-seriat, de pèls quasi iguals, breument pestanyosos; receptacle pla, alveolat; alvèols ± rodejats d'una membrana dentada: herbes quasi sempre perennes, de fulles alternes, les caulinars sentades.

1 { Fulles caulinars semiamplexicaules, un poc dentades; calàtides grans, 1-5 terminals; bràcties periclinals linear-lanceolades, acuminades, les exteriors reflexes; plantes pubescent-híspides, **1,357. A. pyrenaeus.**
Fulles caulinars atenuades a la base, mai dentades . . . . . . 2.

2 { Troncs monocèfals; calàtides grans (3-4 cm. diàm.); bràcties del periclini lanceolades, obtuses, les interiors apiculades, **1,358. A. alpinus.**
Troncs oligo-policèfals; calàtides en corimbe . . . . 3.

3 { Plantes ± aspres, propies de terrenys àrids . . . . 4.
Plantes glabres, propies de terrenys salobrencs . . . . 5.

4 { Fulles inferiors oblongo-espatulades, obscurament trinerves, tomentoso-aspres; corimbes clars; peduncles amb poques bractèoles; bràcties del periclini linears, cendroses, obtusiúscules, estretament fimbriato-escarioses al marge, pubescents . . . . **1,359. A. Willkommii.**
Fulles linears 1-3-nerves, glabres, puntejades; corimbes densos; peduncles amb moltes bractèoles; bràcties del periclini oblongues, purpurines, obtuses, amplament escarioses al marge, glabrescents, **1,360. A. acris.**

5 { Calàtides mitjanes, multiflores, 3-6 a l'extremitat de les branques, formant ampla panotxa corimbiforme; bràcties periclinals verdoses; lígules quasi el doble llargues del periclini . **1,361. A. Tripolium.**
Calàtides petites, pauciflores, nombroses al llarg de les branques, formant ampla panotxa piramidal; bràcties periclinals escarioso-argentines al marge; lígules quasi iguals al periclini, **1,362. A. Barcinonensis.**

A. pyrenaeus

1,357. — A. pyrenaeus DC.

(dels Pireneus.)

Perenne, tronc de 4-8 dm., dret, simple, pubescent-híspid, molt fullós; fulles un poc consistents, aspres al tacte, eriçades per les dues cares, sentades, 3-*nerves*, les radicals *trasovades*, fluixament fistonades, les caulinars *oblongo-lanceolades*, agudes, *semiamplexicaules, dentades a la meitat superior:* flors ligulades, blaves, lilacines, les tubuloses grogues; calàtides grans (prop de 5 cm. diàm.), *solitàries* o 2-8 *terminals, en curt corimbus;* bràcties periclinals lanceolato-linears, fluixes, pubescent-glanduloses, pestanyoses, *llargament acuminades*, les exteriors *recurves a l'àpex;* aquenis peluts, plomall albo-rosat.

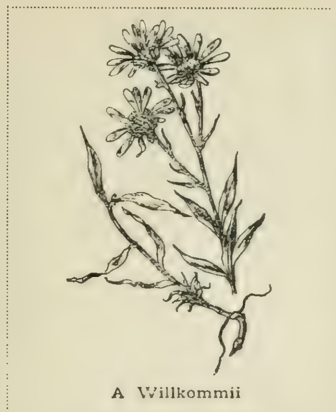
Geografia.—Vores de reguerons i llocs cespitoso-humits dels alts Pireneus centrals: Catalunya r. r. (Coste); el lloc clàssic on la trobà Lapeyr. i d'on procedia la planta que es cultivava al Jardí de París és la muntanya de *Esquierry*, d'on sembla que ha desaparegut. Zetterst. diu que l'hi va trobar, però que posseeix varis exemplars allí recollits per Philippe i Bordère; Bubani afirma que l'hi recollí el 20 d'agost de 1838 i que es troba a *Medassoles* i *Coll de Fortes*. Les cites de Quer (falda de Coll de Jou) i de Isern (Set-Cases) ex Colmeiro deuen referir-se a la *A. alpinus* L.

A. alpinus

1,358. — A. alpinus L.

Perenne, rizoma llenyós, ramificat, negre, que produeix llargues fibres radicals; tronc de 3-20 cm., dret, simple, paucifoli, pubescent, monocèfal; fulles *molt enteres*, pubescents, pestanyoses, les radicals *oblongo-trasovades* o *espatulades*, atenuades en pecíol alat, obscurament 3-nerves, les caulinars linears, un poc atenuades a la base; flors ligulades violades o lilacines, les tubuloses grogues; calàtida *gran, solitària, terminal;* bràcties del periclini fluixes, lanceolades, peludes, *apiculades*, purpurines i escarioses a l'àpex; aquenis peluts, plomall el doble llarg.

Geografia.—Pastures i roques de les muntanyes: Núria, cap a Finestrelles i al Puigmal; Coll de Jou; Peguera. = Comabella, la Toza, Mörens, Costabona (Vay.); Espunyola (Puj. C.); Cambradases (Bub.); vall del Juela (Timb.); Gaussac (Llen.); Salardú, Ruda (C. et S.). —Jul.-Ag.

A Willkommii

1,359. — A. Willkommii Schultz.

Perenne, rizoma llenyós, ramificat, que produeix llargues fibres radicals i varis troncs estèrils formant rosetons, els uns i els altres fèrtils, de 1-2 dm., drets o ascendents, simples o poc ramificats a l'àpex, 1-10-cèfals; fulles d'un *verd grisenc,* un poc consistents, aspres, pestanyoses, les radicals i les dels rosetons *oblongo-espatulades, atenuades en pecíol alat, obscurament 3-nerves,* enteres, rar. denticulades, les caulinars lanceolades, agudes, sentades; flors ligulades lilacines, 10-20 lígules linear-lanceolades, esteses; calàtides bastant grans, sostingudes per peduncles ascendents, rígids, amb *poques bràcties,* subdilatats a l'àpex; corimbes fluix, bràcties del periclini linears, canescent-verdoses, obtusiúscules, aplicades, estretament fimbriato-escarioses al marge, pubescents; aquenis oblongs, coberts de pèls curts, sedosos, aplicats; plomall blanc, de pèls crispo-flexuosos per la base, poc més llargs que l'aqueni.

var. *catalaunicus* Amo. — *A. Catalaunicus* Willk. et Csta. — Planta de 2-3 dm., més gràcil, tronc menys robust, pubèrulo-escabrós, purpurascent, ramificat a la part superior, policèfal; fulles més estretes, més llargament lanceolades; calàtides més petites, més nombroses (15-20), formant una panotxa corimbiforme.

Geografia.—Boscos àrids i pedregosos de la vall de Ribas; de S. Joan de les Abadesses a Olot.=De Bagà a la Pobla de Lillet (Salv.!); S. Llorenç dels Piteus (Isern!); plana de Vich (Csta., Masf.); Queralbs, Rocabruna; Freixenet, Oix, Bassegoda, N.ª S.ª del Mont (Vayr.); S. Feliu de Pallerols (Codin.!).

La β *catalaunicus* Amo, als turons de Ripoll, Surroca, S. Joan de les Abadesses (Csta.), i Coll de Malrem, vall del Bach, Ribas (Vayr.); paratges incults de Ripoll, Campdevànol, Llosas, Gombreny (Senn.). — Jul.-Ag.

N.B. Bubani (Flor. pyren., II, 260) creu que les plantes que li envià Vayr. sub *A. Willkommii* i sub *A. catalaunicus,* com les que dit botànic recollí prop de Moyà, Collsuspina, Tona, Bassegoda, Castelló d'Ampúries i als Pireneus d'Aragó i Navarra, corresponen al *A. Amellus* L., encara que no deixa de notar algunes diferències, com ja les havia observades Pourret. Nosaltres no havem pogut apreciar en la pl. catalana que les bràcties periclinals exteriors siguin *recorbades a l'àpex,* caràcter especialment distintiu del *A. Amellus* L., sinó *aplicades,* i en un tot la planta igual a la *Willkommii* Schultz, recollit per Pau a Monreal del Campo. Per aquest motiu referim a aquesta espècie les dues plantes catalanes. Creiem per altra part un xic difícil de distingir el *A. Willkommii* del *A. catalaunicus.*

A. acris

1,360. — A. acris L.

(vegis el que havem dit en Erigeron.)

Perenne, rizoma llenyós, negre, amb llargues fibres radicals; tronc de 2-5 dm., dret, rígid, estriat, verd o purpurascent, pubescent o glabrescent, fullós, simple o ramificat a la part superior; fulles *linears,* atenuades pels 2 caps, *molt puntejades,* rígides, aspres al marge, les inferiors 3-*nerves,* les superiors 1-*nerves,* portant ramells fullosos a l'axil·la; les flors ligulades, blaves o lilacines, les tubuloses grogues; calàtides en *corimbe compost, ample, dens;* peduncles *molt bracteolars,* bràcties del periclini oblongues, aplicades, *purpurines, obtuses, amplament escarioses al marge, glabrescents;* aqueni pelut, groguenc, atenuat a la base; plomall albo-rós, el doble llarg del fruit.

Geografia. — Boscos i terres incultes : cordillera litoral i superior del Vallès, Brugués, Montcada, S. Salvador, sobre Olesa; Lleyda, al peu de Gardeny; Bages.=Cardona, Prats de Rei, S. Martí (Puiggarí!); Puigreig (Puj. C.); Vich (Masf.); litoral de Girona fins a Castellfollit, Oix (Vayr.); Figueres, Llers, Molins (Senn.). — Set.-Nov.

N. B. La pl. de Lleyda presenta les lígules blanques.

A. Tripolium

1,361. — A. Tripolium L.

(tripolium *és en llatí el nom d'una pl. no ben determinada, diuen si un* turbith *marítim.)*

Biennal, tronc de 3-8 dm., dret o ascendent, fistulós, *glabre,* estriat, *poc fullós,* generalment ramificat des de la base; fulles *carnoses,* glabres, aspres al marge, enteres, les inferiors *oblongo-trasovades,* llargament peciolades, les caulinars *lanceolato-linears,* atenuades als 2 caps, subtrinerves; les flors ligulades blanques o albo-lilacines, les tubuloses grogues; calàtides 1-4 a l'extremitat de les branques, mitjanes, en *ample corimbe compost;* peduncles *poc bracteolats,* bràcties del periclini linear-lanceolades, obtuses, *subpestanyoses* i escarioses al marge, *purpurines a l'àpex,* glabres; aquenis groguencs, lluents, quasi glabres; plomall blanc, sedós, el doble llarg de l'aqueni.

δ *longicaulis* Rouy. = *A. longicaulis* Duf. — Fulles inferiors linear-lan-

ceolades, agudes, les superiors estretament linears, acuminades; bràcties periclinals més llargues i més estretes que en el tipus, obtusiúscules, vermelloses.

Geografia.—Prats del litoral i terrenys salobrencs: Prat del Llobregat, litoral de Barcelona. = Cardona, Urgell (Csta.); llacunes i pantans de Castelló, Roses (Vayr.).
La δ *longicaulis* Rouy, als llocs inundats de la Farola de Barcelona (Senn.!). — Jul.-Ag.

A. barcinonensis

1,362. — A. barcinonensis Senn.

(per la seva pàtria, Barcino(n).)

Biennal (?), tronc de prop de 1 m., dret, fistulós, glabre, estriat, vermellós, poc fullós, molt ramificat; branques primes, dretes; fulles glabres, escabroses al marge, les radicals (?), les caulinars *llargament lanceolato-linears*, atenuades pels 2 caps, 1-nerves, les rameals linears, acuminades, dretes; calàtides *petites*, pauciflores, nombroses, disposades al llarg de les branques formant una *gran panotxa piramidal;* pedicels bracteolats; periclini de bràcties glabres, les exteriors més petites, semblants a les bractèoles, les interiors clares, linears, escarioso-argentines al marge, purpurines a l'àpex, totes agudes, apiculades; flors ligulades rosades o purpurines, quasi de la longitud del periclini, flors tubuloses grogues, en reduït nombre; aquenis fusiformes, pubescents, subcostelluts, groguencs, lluents; plomall blanquinós, 1-seriat, breument pestanyós, el doble llarg de l'aqueni.

Geografia.— Terrenys salobrencs del litoral: la Farola; Prat del Llobregat, junt a la Ricarda (Senn.!). — Set.-Oct.

Gènere 361. — BELLIUM L.

(Diminutiu de *bellis*, com *Seriola, Picridium*, etc.

Flors perifèriques ligulades, 1-seriades, rosades, femenines, les centrals tubuloses, 4-5-dentades, grogues, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries, petites (12-15 mm. diàm.); bràcties del periclini iguals, lanceolades, verdes o purpurines, amb pèls aplicats, estretament escarioses al marge i freqüentment pestanyoses a l'àpex; aquenis trasovoides, plomall format de 4-10 escames membranoses suborbiculars i altres tants pèls breument pestanyosos; receptacle ovoido-cònic; herbes perennes, de 3-15 cm., de rizoma prim, que produeix estolons filiformes, ascendents o radicants; troncs escapiformes, prims, drets o ascendents, peluts, completament afil·les o amb 1-2 fulles a la base; fulles en rosetó, glabres o glabrescents, trasovades o espatulades, enteres, llargament peciolades, de pecíol pubescent.

B. bellidioídes

1,363. — B. bellidioídes L.

(de bellis, béllidis, *la margaridoia; per la semblança: així a l'Aster li diuen Christmas-Daisy els anglesos.)*

Geografia. — Sembla pròpia del litoral de Còrcega, però Costa, amb referència a Salvador, la cita a Tarragona i al port de Mahó. Quant a les vàries cites de l'Empordà, corresponen a una raça pigmea de la *Bellis annua* L. que s'ha pres per *Bellis microcephala* Lange. — Març-Juny.

Gènere 362.—BELLIS L.

(En llatí la margarideta, flor; ho deriven de *bellus*, formós, bonic.)

Flors perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, blanques o purpurines, les del disc tubuloses, 4-5-dentades, hermafrodites, grogues; calàtides solitàries, terminals; periclini hemisfèric, bràcties 2-seriades, aquenis trasovoido-comprimits, sense costelles ni plomall, amb marge sortit, obtús; receptacle cònic, nu; herbes perennes o anuals, de tronc escapiforme o un poc fullós a la part inferior; fulles generalment en rosetó radical, enteres o fistonades.

1 { Plantes anuals, caulescents, arrel molt prima, fibrosa; fulles primes, blanes, subespatulades, enteres o fistonades a l'àpex; calàtides petites (10-15 mm.) . . . . **1,364. B. annua.**
Plantes perennes, escapiformes, de rizoma curt . . . . **2.**

2 { Fulles trasovades, 1-nerves, bruscament contretes en pecíol; calàtides de 2 cm. diàm., lígules blanques o purpurines **1,365. B. perennis.**
Fulles oblongues, 3-nerves, insensiblement atenuades en pecíol; calàtides de 3 cm. diàm., lígules purpurines . . **1,366. B. silvestris.**

B. annua

1,364.—B. annua L.

(per ser anual.)

Sinonímia.—Margaridoia, margarideta; *cast.* margaritilla; *anglès* daisy. (1)

Anual, arrel prima, fibrosa, fasciculada; tronc de 3-10 cm., dret o ascendent, simple o ramificat a la base, fullós a la part inferior, llargament nu a la superior, ± pelut; fulles *trasovato-espatulades,* primes, blanes, atenuades en pecíol ample i pestanyós, *fistonades a la part superior,* pubescents; calàtides petites, solitàries, terminals; periclini ovoide, de bràcties herbàcies, vírido-fosques, ovato-lanceolades, *obtusiúscules,* pubescents, pestanyoses a l'àpex; lígules *blanques o purpurines per dessota,* linears, nombroses, 1-2 *veg. més llargues que el periclini;* aquenis molt petits, trasovoides, peluts; planta polimorfa.

(1) *Aster Sinensis* és la reina Margarida *(fr.* reine-Marguerite).

β *dentata* DC. — Fulles amplament espatulades, ostensiblement dentades; lígules barbudes a la base.

Geografia. — Comuníssima als arenals herboso-humits del litoral de Barcelona, predominant la β *dentata* DC. = Litoral de l'alt Empordà, Castelló d'Empúries (Vay., Senn.!). — Gener-Abr.

N. B. Al Prat del Llobregat i a l'Empordà abunda una raça que per la seva extremada petitesa (2-5 cm.), tronc filiforme, fulles enteres, calàtides molt petites, bràcties periclinals acutiúscules, pestanyoses des de la base i lígules trasovades, 1 veg. més llargues que'l periclini, recorda la *B. microcephala* Lge., però, d'acord amb Amo, no admetem aquesta pl. ni com a var. perquè es noten tots els trànsits.

B. perennis

1,365. — B. perennis L.

(per ser pl. perenne.)

Sinonímia. — Margarideta i margaridoia, pasqüeta; *cast.* margarita, bellorita, consuelda menor.

Perenne, rizoma curt, truncat, nuós, bru; troncs *escapiformes,* simples, pubescents; fulles *en rosetó radical,* gruixudes, *trasovato-espatulades, bruscament contretes en pecíol, uninerves,* superficialment fistonades, glabrescents; calàtides mitjanes (2 cm. diàm.), solitàries, terminals; periclinis de bràcties vírido-fosques, lanceolades, obtuses, pubescents; lígules nombroses, *blanques* o *purpurines,* linear-lanceolades, 1 veg. més llargues que el periclini, generalment barbudes a la base; aquenis trasovoides, finament peluts, els del disc *glabres.*

β *caulescens* Rochebr. — Troncs curts, però ostensiblement epigeus [1], fullosos a la base.

Geografia. — Comú per prats i vores de camins des del litoral fins al Pireneu. = La β *caulescens* Roch., abundant als prats del litoral de Barcelona. — Març-Oct.

B. silvestris

1,366. — B. silvestris Cyr.; subsp. de l'ant., apud Rouy.

(de silva, *la selva o bosc; per la estació preferent.)*

(1) ἐπίγειος (cf. ὑπόγειος o ὑπόγαιος) és adj. i significa, parlant de plantes, que s'arrossega per terra — l'altre, subterrani: Cf. *Arachis bipogaea* L., nom del cacauet o maní; *ang.* peanut, pindars; *cast.* pistachos de tierra.

Es diferencia de l'anterior per la seva major robustesa, fulles pubescent-grisenques, enteres o superficialment fistonades, *oblongo-lanceolades, insensiblement atenuades en pecíol ample, 3-nerves*, els nervis laterals menys marcats; calàtides més grans (3-4 cm. diàm.), peduncles més robustos i més llargs, bràcties del periclini *vírido-negroses, acutiúscules* o submucronulades; lígules *purpurines*, més amples; aquenis *tots peluts;* plantes *autumnals*.

Geografia. — Prats i camps frescals des del litoral al Vallès. = Vich r. (Masf.), litoral de Gerona fins a Lladó i Dosquers (Vay.). — Set.-Nov.

Gènere 363. — DORÓNICUM L.

(D'origen fosc; com *Aronicum, Arnica* i *Dorycnium* mateix, algunes o totes tingudes per verinoses (1).)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides grans, solitàries o en raïm corimbiforme; periclini obert, de bràcties quasi iguals, imbricades, 2-3-seriades; aquenis oblongs, costelluts, els de la circumferència sense plomall, els del disc amb plomall pilós, multiseriat; herbes perennes, de tronc fistulós, fulles alternes, les caulinars amplexicaules.

1 Fulles caulinars molt acostades, de pecíol amplament alat, foliàci; llim ovat, bràcties del periclini no glanduloses; plantes sense estolons, **1,367. D. austriacum.**
Fulles caulinars distants, de pecíol poc o gens alat; llim orbicular, bràcties del periclini ciliato-glanduloses; plantes estoloníferes, **1,368. D. cordatum.**

D. austriacum

1,367. — D. austriacum Jacq.

(per la pàtria seva.)

Rizoma *curt, sense estolons;* tronc de 6-9 decímetres, dret, angulós, molt fullós, ramificat, glabrescent; fulles blanes, pubescents, denticulades, les radicals peciolades, *cordiformes, obtuses,* les caulinars *lanceolato-acuminades, molt acostades, més llargues que'ls entrenusos,* contretes en pecíol *ample i amplament auriculat,* les superiors *oblongo-panduriformes,* amplexicaules; calàtides en *raïm corimbiforme,* bràcties del periclini linear-lanceolades, acuminades, *no glanduloses;* aquenis perifèrics *glabres,* els centrals *peluts;* receptacle *pelut.*

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Costabona (Vay.); de Prats de Molló a la vall d'Eine, a la Cerdanya, cap a Llívia (Gaut.); vall d'Andorra (G. et G.); vall de Carençà (Compy.); Pir. Or. (Coste). — Jul.-Ag.

(1) Cf. *Pardalianches.* Diuen alguns que *Doronidge* o *Doronigi,* és nom àrabe de una de les espècies, i res més

D. cordatum

1,368. — D. cordatum Lamk. = D. Pardalianches Willd.

(cordatus, *aquí sens dubte per les fulles cordiformes; en llatí no significa això: se sol significar en Botànica aquest caràcter per* cordifolius; pardalianches *o* pardaliace, *literalment: que estrangula les panteres o sigui que mata o destrueix animals salvatges; s'aplica a l'*acònit.)

Rizoma *tuberculós, que produeix estolons llargs i prims;* tronc de 3-8 dm., dret, estriat, simple o ramificat a l'àpex, pubescent, fluixament fullós; fulles blanes, sinuato-denticulades, pubescents, les radicals llargament peciolades, de pecíol *poc o gens alat, suborbicular-cordiformes,* les caulinars *bruscament contretes en pecíol amplexicaule auriculat,* generalment enteres, les superiors ovades, sentades, amplexicaules; calàtides solitàries, terminant el tronc i les branques; bràcties periclinals *linear-acuminato-setàcies,* pubescents, *ciliato-glanduloses;* lígules oblongo-lanceolades, quasi 1 veg. més llargues que'l periclini; aquenis perifèrics *glabres,* els del disc *pubescents;* receptacle *pelut.*

Geografia.—Torrents i boscos ombrosos des del litoral al Pireneu: abundant al Vallès i part de Bages; Ribes; Montsolí. = Vich, r. (Masf.); la Sellera (Cod.!). — Juny-Jul.

Gènere 364. — ARÓNICUM Neck.

(Ho formen, segons es diu, de *àrnica* i *doronicum*.)

Solament es diferencia del gèn. *Doronicum* en que tots els aquenis porten plomall multiseriat.

1 Fulles basilars ovades, truncades a la base o cordiformes, dentades, les caulinars del mig contretes en pecíol alat, amplexicaule-auriculades, les superiors sentades, amplexicaules, **1,369. A. scorpioídes.**

Fulles basilars oblongues, ni truncades ni cordiformes, atenuades en pecíol no auriculat, enteres o superficialment dentades o sinuoses, les caulinars semiamplexicaules, no auriculades, denticulades a la meitat inferior . . . . **1,370. A. Clusii.**

A. scorpioides

1,369. — A. scorpioídes DC. — Doronicum grandiflorum Lamk.

(tal vegada per la inflorescència típica que recorda la cua de un escorpí; grandiflórum, *per les flors relativament grans.)*

Rizoma horizontal, carnós, escamós, amb llargues fibres; tronc de 1-3 dm., dret, angulós, fullós, fistulós, simple o poc ramificat, setós o pubescent; fulles totes *dentades, anguloses*, les basilars *ovades, truncades a la base* o *cordiformes*, llargament peciolades, les caulinars del mig *contretes en pecíol alat, auriculat i amplexicaules*, les superiors sentades, amplexicaules, totes híspido-pubescents; *calàtides grans*, solitàries, raram. 2-3; peduncles *engruixits cap a l'àpex*, coberts de pèls curts i articulats; periclini de bràcties 2-seriades, lanceolato-linears, acuminades, ciliato-glanduloses; lígules oblongues, enteres o 3-dentades, d'un groc bonic, amb estríes vermelloses, 1 veg. més llargues que el periclini; aquenis *el·lipsoides, peluts;* els perifèrics glabres; receptacle pubescent.

Raça *viscosum* Gaut. et Freyn. — Tronc i pecíols amb pèls glandulosos, fulles basilars més petites, de pecíol més curt.

Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes: Carençà, Coll de Núria, Coll de Mörens, vall de Llo (Gaut.); Cambradases i vall d'Eine (Bub.); Noufonts (Senn.); vall d'Aran (Csta., Isern); vall del Juela (Timb.); Port de Viella; Pic de Maubermé (Coste et Soul.); abundant a Marimanya (Llen.!). — Jul.-Ag.

A. Clusii

1,370. — A. Clusii Koch. = A. Doronicum Rchb.

Tronc de 1-3 dm., dret, fistulós, ± pelut, freqüentment glandulós a l'àpex, simple; fulles basilars *oblongues, obtuses, enteres o subdentades, ni truncades ni cordiformes,* atenuades en pecíol dilatat a la base, però *no auriculat,* les caulinars *lanceolades,* sentades, semiamplexicaules, enteres, *denticulades a la meitat inferior,* agudes o acuminades, no auriculades; calàtide gran, *sempre solitària, terminal;* peduncle llarg, engruixit a l'àpex, cobert de pèls articulats; bràcties periclinals linear-lanceolades, acuminades, piloso-pestanyoses; lígules d'un groc viu, oblongues, 1-seriades, 2-3-dentades, el doble llargues del periclini; aquenis *linear-oblongs, finament costelluts, glabrescents.*

Geografia. — Roques altes de les muntanyes: Vall d'Aran; Port de Benasc i Maladetta (Csta.! ex Wk.); Colomés, r. r. (Llen.!). — Jul.-Ag.

N. B. Rouy creu que la pl. indicada als Pir. espanyols s'ha confós amb la *A. viscosum;* però la pl. portada per Llen. és *ben diferent.*

Gènere 365. — ÁRNICA L.

(Ho deriven de πταρμικός, que fa esternudar o estufornar, d'on li ve el nom de tabac de muntanya: efectivament la pols que aixeca la flor seca es esternutatòria. Cf. *Achillea Ptarmica.)*

Flors grogues, les perifèriques ligulades, femenines, uniseriades, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides grans (7-8 cm. diàm.), solitàries o 2-7 a l'extremitat del tronc i les branques; periclini acampanat, de bràcties quasi iguals, 1-2-seriades, lanceolades, agudes, pestanyoses, piloso-híspides; lígules esteses, venoses, tridentades; aquenis bruns, eriçats, tan llargs com el plomall, que és blanc; herbes perennes, d'un verd pàl·lid, rizoma gruixut, negre, amb llargues fibres; tronc de 1-6 dm., dret, rígid, estriat, pubescent-glandulós; fulles sentades, un poc consistents, subpestanyoses, pubescents per dessobre, glabres per dessota, obscurament 5-nerves, enteres o superficialment dentades, ovato o bé oblongo-lanceolades, les basilars en rosetó, les caulinars 1-2 parells, oposades, distants, més petites.

A. montana

1,371. — A. montana L. — β oblongifolia Rouy.

(per la seva habitació muntanyosa.)

Sinonímia. — Àrnica, tabac de muntanya; *cast.* árnica, tabaco de montaña, estornudera.

Fulles basilars oblongues, atenuades a la base, les caulinars oposades; troncs 1-7-cèfals.

Geografia. — Prats i pastures seques de les muntanyes: Núria, des del Salt del Sastre cap a la Creu d'en Riba, r.; sobre S. Gil i altres llocs. = Comabella, Puigllançada, Pla d'Anyella (Vay.); Costabona, Carençà, la Cerdanya fins al Puigmal (Gaut); Surroca, prop de Sant Joan de les Abadesses; Montsant (Csta.); Vallferrera, Boet, Arcalís, Coma d'Orri (Font); Castanesa, Bassivé, Setcases (Isern!); Peguera, a la Sucarrada (Grau!); Coll de Portules (Salv.;); Montartó, vall de Tredós, Ruda, Pla de Beret (C. et S.).

La β *oblongifolia* Rouy, a Aiguamoix (Llen.!). — Jul -Ag.

Gènere 366.—SENECIO Tourn.

(De *senex*, gen. antic. *sénecis;* ja hem dit que tradueix el grec *Erigeron;* pot ser al·lusió als plomalls blancs dels aquenis (1).)

Flors grogues, generalment les perifèriques ligulades, femenines, 1-seriades, les del disc tubuloses, hermafrodites, rarament totes tubuloses i hermafrodites o les perifèriques i algunes del disc estèrils; calàtides solitàries o en corimbe terminal; periclini cilíndric, acampanat o hemisfèric, de bràcties generalment 1-seriades o caliculat; aquenis cilíndrics, amb costelles; plomall multiseriat, receptacle pla o convex, nu o alveolat; herbes perennes o anuals, de fulles alternes o totes radicals.

1 { Fulles ± fondament dividides; plantes anuals o perennes . . 2.
Fulles enteres o dentades; plantes perennes . . . . 11.

2 { Bràcties del periclini reflexes després de la disseminació, quasi sempre barbudes a l'àpex . . . . 3.
Bràcties del periclini dretes després de la disseminació, més a l'àpex. 7.

3 { Lígules 1 veg. més llargues que'l periclini, que és acampanat; calicle de 1-3 bràcties, aquenis pubescents, fulles pinnatisectes, de segments estrets, dentats, revolts al marge . . . . 1,372. **S. gallicus.**
Lígules nul·les, més curtes o a penes més llargues que'l periclini, recorbades; periclini cilíndric . . . . 4.

4 { Calicle de 8-10 bràcties quasi totalment negres, calàtides petites (5-6 mm.), lígules normalment nul·les . . . 1,373. **S. vulgaris.**
Calicle de 4-5 bràcties verdes, calàtides mitjanes o grans (6-14 mm.), lígules curtes . . . . 5.

5 { Fulles caulinars mitges i superiors dilatades a la base en 2 orelletes amplexicaules, calàtides grans (10-14 mm.), aquenis pubescents; plantes no viscoses, de *olor de fonoll* . . . 1,374. **S. lividus.**
Fulles caulinars no dilatades a la base en orelletes amplexicaules, calàtides mitjanes (6-8 mm.) . . . . 6.

6 { Plantes no glanduloses, periclini cilíndric, aquenis pubescents, 1,375. **S. silváticus.**
Plantes viscoso-glanduloses, periclini ovoide, aquenis a la fi glabres, 1,376. **S. viscosus.**

---

(1) Joc de paraules en castellà *senecio,* quien no te conoce es un necio; més coneguda que ella sols la *ruda.*

Compostes.

7 Plantes verdes, glabres o pubescents; calicle visible . . . . 8.
Plantes albo-tomentoses, calicle cobert pel toment . . . . . 10.

8 Fulles 2-3-pinnatisectes, en segments estretament linears; aquenis tots glabres . . . . 1,377. **S. adonidifolius.**
Fulles pinnatipartides, en segments ± oblongs; aquenis del disc per lo menys pubescents . . . . 9.

9 Bràcties del calicle nombroses, iguals a la meitat del periclini; aquenis tots pubescents, plomall de molts pèls, persistents, 1,378. **S. erucifolius.**
Bràcties del calicle dues o poques, molt curtes; aquenis perifèrics glabres, plomall de pocs pèls, caduc . . . 1,379. **S. Jacobaea.**

10 Fulles verdes per dessobre i albo-tomentoses per dessota, pinnatisectes; aquenis glabres, 10-12 lígules; plantes no llenyoses de les platges, 1,380. **S. Cineraria.**
Fulles albo-tomentoses per les 2 cares, pinnatipartides; aquenis pubescents, 5-7 lígules; plantes de les altes muntanyes, 1,381. **S. leucophyllus.**

11 Calàtides mitjanes o petites (4-6 mm.), amb menys de 10 lígules; periclini ovoide . . . . 12.
Calàtides grans, amb més de 10 lígules; periclini hemisfèric o acampanat . . . . 13.

12 Bràcties del calicle 4 veg. més curtes que'l periclini, que està format de 10-12 bràcties blanquinoses i obtuses, fulles carnoses, les caulinars amplexicaules, subdecurrents . . . . . 1,382. **S. Doria.**
Bràcties del calicle la meitat més curtes que'l periclini, que està format de 8-12 bràcties pubescents, acuminades; fulles no carnoses, semiamplexicaules . . . . 1,383. **S. Jacquinianus.**

13 Tronc molt fullós, fulles caulinars superiors normals, periclini hemisfèric, calicle de 3-6 bràcties, plomall a penes més llarg que l'aqueni, 1,384. **S. Tournefortii.**
Tronc poc fullós, fulles caulinars superiors bracteiformes, periclini acampanat o subcilíndric . . . . 14.

14 Fulles inferiors oblongues, llargament peciolades, enteres o dentades, 1-3 calàtides, calicle tant o més llarg que'l periclini, aquenis glabres, 1,385. **S. Doronicum.**
Fulles inferiors subespatulades, breument peciolades; calicle molt més curt que el periclini, aquenis peluts . . . . 15.

15 { Troncs sub-lanuginosos, llim de les fulles 3-dentat, les superiors linears; corimbe de 2-7 calàtides, bràcties del periclini araneoso-pubescents . . . . 1,386. **S. Auricula.**
Troncs canescents, llim de les fulles serpentejat-dentat, les superiors lanceolades; corimbe de 3-20 calàtides, bràcties del periclini brunes o purpurascents a l'àpex . . . . . . 1,387. **S. spatulaefolius.**

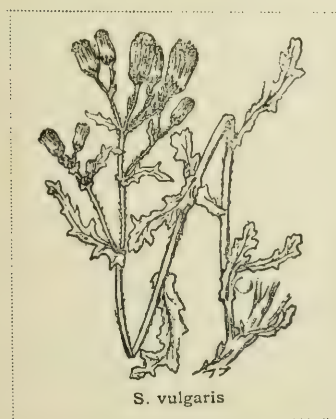

S. gállicus

1,372. — S. gállicus Chaix.

(per la habitació de la planta: de Gàl·lia (França.)

Anual, arrel cònica, ramificada; tronc de 2-4 dm., dret, ramificat, glabre, subestriat; fulles un poc carnoses, *pinnatisectes,* de segments *estrets, distants, enters, dentats* o *pinnatífids, un poc revolts pel marge,* separats per petits *lòbuls dentiformes,* les inferiors peciolades, les superiors sentades, amplexicauli-auriculades, orelletes *inciso-dentades;* calàtides petites, poc nombroses, en *corimbe fluix;* peduncles prims, llargs, amb bràcties molt petites, acuminades; periclini acampanat, glabre, de bràcties linears, acuminades, vorejades de blanc, barbudes i freqüentment maculades a l'àpex, a la fi reflexes; calicle de 1-3 bràcties, lígules oblongues, poc nombroses, 1 veg. més llargues que el periclini; aquenis negres, peluts.

β *difficilis* DC.—Calicle nul, segments de les fulles linears, estrets, curts.

S. vulgaris

Geografia.—Llocs cultivats, pedregosos: Camps i vinyes de Cornudella, al peu del Montsant.=Prades, Ciurana, La Pena, Espluga de Francolí (Csta.); Pont de Muntanya, Aren, Escala, S. Romà, Conca de Tremp (Bub.); Espluga de Francolí, la Cènia, Empúries (Llen.!). El tipus al Camp de Tarragona (Wbb.). — Maig-Jul.

1,373. — S. vulgaris L.

Sinonímia. — *Acanthis,* herba sana, xenixell, morruts, apagallums; *cast.* hierba cana; *fr.* seneçon.

Anual, arrel oblíqua i fibrosa, tronc de 2-3 decímetres, dret, ramificat, estriat, glabre o enteranyinat; fulles pinnatilobades, de *lòbuls iguals,* curts, angulosos, den-

tats, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors amplexicauli-auriculades; *calàtides petites*, en corimbes o raïms corimbiformes terminals; periclini *cilíndric, caliculat;* bràcties periclinals *linears*, glabres, albo-escarioses al marge, *negres i barbudes* a l'àpex; calicle de 8-10 bràcties *molt curtes*, aplicades, *negres a la meitat superior;* flors totes *tubuloses*, aquenis grisencs o bruns, amb *costelles cobertes de pèls aplicats*.

S. lívidus

Geografia.—Terres cultivades de tot el país, des de la Costa fins als Pireneus.—Fl. quasi tot l'any.

1,374.—S. lívidus L.—S. feniculaceus Ten.

(pel color amoratat del revers de les fulles; folia contrectata odorem foeniculaceum emittunt; *ap. Bubani.)*

Anual, arrel vertical, ramificada; tronc de 2-4 dm., dret, robust però fistulós, simple o poc ramificat a la part superior, estriat, pubescent, glandulós, poc fullós; fulles pubescents, planes o una mica revoltes pel marge, freqüentment *vermelloses* per dessota, les basilars nombroses i quasi en rosetó, *peciolades, trasovades, lobato-dentades*, les caulinars distants, *lanceolato-pinnatífides*, de lòbuls dentats, *sentades, amplexicauli-auriculades;* calàtides grans (8-14 mm.), poc nombroses, en corimbe fluix; periclini cilíndric, de bràcties *estretament linears, agudes, albo-escarioses al marge*, barbudes i comunament tacades de negre a l'àpex, un poc glanduloses; calicle de 4-5 bràcties, 4 *veg. més curtes que'l periclini;* lígules *molt curtes, revoltes* o *circinades;* aquenis negres, amb les costelles *cobertes de pèls curts, aplicats;* pèls del plomall abundants, 2 veg. més llargs que l'aqueni; planta que fressant-la desprèn *olor de fonoll*, tenint-ne també el gust, sobre tot el tronc.

S. silvaticus

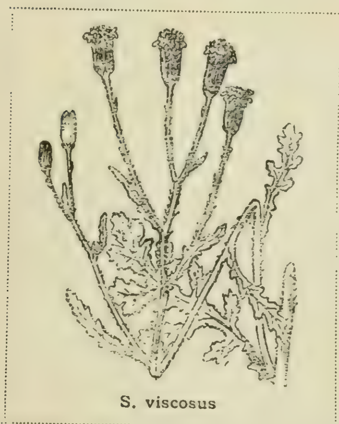
Geografia. — Boscos i llocs pizarroso-pedregosos àrids: Abundant a les cordilleres inferiors i superiors del Vallès; S. Hilari, Montsolí, cap a Carós.=S. Jeroni, S. Gervasi (Csta.); Montsolí, Guilleries, Osor; Sta. Coloma, Pla d'en Martés, Esponollar; Paní; Gavà (Vay.); Darnius (Bolós). — Maig.

1,375.—S. silváticus L.

(per la estació boscana de la pl.)

Anual, arrel forta, fibrosa; tronc de 3-8 dm., dret, robust, rígid, molt ramificat a l'àpex, pubescent, blanquinós; fulles *pinnatipartides*, de divisions estretes, desiguals, *alternativament més petites i dentiformes*, les inferiors *peciolades*, les superiors *sentades*, *amplexicauli-auriculades;* orelletes incises; calàtides *petites* (6-8 mm.), nombroses, en ample corimbe, periclini cilíndric, pubescent, *enteranyinat*, glabrescent, de bràcties linears, agudes, albo-escarioses al marge, barbudes a l'àpex, però *no tacades*, 4-5 bràcties del calicle *extremadament petites;* lígules molt curtes, revoltes o circinades; aquenis petits, negres, pubescents; plantes *oloroses*.

Geografia.—Boscos i terrenys arenosos : Alguna veg. en llocs selvosos (Csta.); pla de la Cerdanya (Vay.); Montlouis (Lap.); Cerbère (Timb. ex Bub.).

S. viscosus

1,376.—S. viscosus L.

(de viscum, *el vesc: per ser agafallós el tronc.)*

Anual, arrel cònica, fibrosa; tronc de 2-5 decímetres, dret, ramificat, piloso glandulós, *viscós;* fulles pinnatilobades o pinnatipartides, de segments *desiguals*, angulosos, sinuato-dentats, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors semiamplexicaules, freqüentment auriculars; calàtides *mitjanes*, en corimbe fluix; peduncles poc bracteolats, periclini *cilíndric*, caliculat, de bràcties linears, pubescent-glanduloses, verdes, bruno-negroses a l'àpex; calicle de 8-10 bràcties fluixes, iguals *a la meitat o al terç del periclini;* flors ligulades, *nombroses;* lígules *curtes*, *revoltes* o *circinades;* aquenis bastant grans, negrosos, *glabres*.

Geografia. — Terrenys arenosos : S. Hilari; Ribas; Núria =Des de les immediacions de Barcelona i altres llocs del litoral fins a la vall d'Aran (Salv.!); Hospital de Benasc, Seu d'Urgell (Csta.); Castanesa, Bassivé (Bub.); Pireneus d'Olot(Tex); Vich, r. (Masf.); La Sellera, camí d'Osor (Cod.!); abundant a la vall d'Aran, des de la Bordeta a Salardú (Llen.!); Ruda (C. et S.). — Maig-Ag.

S. adonidifolius

1,377.—S. adonidifolius Lois. — S. artemisiaefolius Pers.

*(per les fulles semblants a les de l'*Adonis, *cas oblic* adonidis, *o a les de la* Artemisia *o donzell.)*

Perenne, rizoma cundidor, ramificat; tronc de 3-8 dm., dret, robust, estriat, glabre, poc ramificat a la part superior; fulles glabres, *bipinnatisectes,* de segments *estretament linears,* enters o 2-3-fids, *cuspidats,* les inferiors llargament peciolades, amb *segments filiformes als costats del pecíol,* les caulinars superiors sentades, amb segments laterals a la base i subamplexicaules; calàtides petites, nombroses, en *corimbe compost, dens;* peduncles prims, bracteolats; periclini ovoide, glabre, lluent, bru, de bràcties linears, curtes, estretament escarioses al marge, barbudes a l'àpex; calicle de 2-3 bràcties aplicades, lanceolades, iguals a la meitat del periclini; 3-6 lígules el·líptiques, d'un groc viu, poc més llargues que'l periclini; aquenis *glabres.*

Geografia. — Boscos, marges i terrenys pedregosos: Montseny, abundant a S. Marçal; Queralbs. = En varis llocs de Catalunya i marges d'alguns camps, exceptuant la regió baixa (Csta.). — Juny-Set.

S. erucifolius

1,378. — S. erucifolius L.

(per les fulles semblants a les de la Eruca *o ruca; és formació molt general en les denominacions específiques de les plantes, amb tendència a suprimir el diftong:* barbareifolius *i mil més.)* [1]

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 4-10 decímetres, dret, robust, estriat, ± vermellós, ramificat, pubescent o un poc enteranyinat; fulles consistents, pubescents, verdes, més clares per dessota, *pinnatilobades* o pinnatipartides, de divisions oblongues, paral·leles, enteres o inciso-dentades, les inferiors peciolades, les superiors sentades, amb els segments basilars amplexicaules a manera d'orelletes; calàtides mitjanes, nombroses, en corimbe *compost, poc dens;* peduncles rígids, escassament bracteolats; periclini acampanat, glabrescent, de bràcties *ovades,* acutiúscules, brunes, amplament escarioses al marge; calicle de bràcties *nombroses, lanceolades, aplicades, iguals a la meitat del periclini;* lígules nombroses, oblongo-lanceolades, de 1-2 veg. més llargues que'l periclini; aquenis *grisencs, tots igualment eriçats.*

β *ceratophyllus* Wk. et Csta. — *S. Costae* Rouy. — Planta de un verd grisenc, de tronc vermellós, poc ramificat a l'àpex; fulles consistents, pubescent-grisenques per dessota, de lòbuls estrets, aguts, amb 2-3 dents triangulars, molt revoltes pel marge; calàtides menors, corimbe més petit i més dens, bràcties del periclini oblongues, obtuses.

---

(1) *Cistus salvi(ae)folius* L.

Geografia. — Vores de torrents i llocs argiloso-humits: Comú al Vallès, Penadès, Bages; Ribas. = Vich (Masf.); Sagaró, Benda, Lladó (Vay.); Vidrà (Masf. M.[a]).

La β *ceratophyllus* Wk. et Csta. — A Cardona (Csta.). — Jul.-Set.

S. Jacobæa

1,379. — S. Jacobæa L.

(per haver-se dedicat a St. Jaume — Jacobus *de* Iacob, *cf. Machabaeus.)*

Sinonímia. — Herba de S. Jaume; *cast.* hierba de Santiago, vara de Santiago; *fr.* herbe dorée, fleur de Saint-Jacques; *angl.* ragwort, (quasi sòrdida, escabrosa herba.)

Perenne, rizoma *curt, truncat, oblic, no cundidor,* amb llargues fibres; tronc de 5-8 dm., dret, rodó, estriat, generalment vermellós, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; branques dretes, fulles primes, les inferiors peciolades, trasovato-oblongues, *lirato-pinnatífides,* lóbul terminal inciso-dentat, les superiors sentades, *auriculades,* pinnatipartides, de divisions 2-3-fides; calàtides petites, en corimbe compost, umbel·liforme; peduncles rígids, amb bràcties alenades; periclini hemisfèric, de bràcties linear-lanceolades, pubescents, albo-escarioses al marge, maculades a l'àpex; calicle de 1-2 bràcties molt curtes, lígules nombroses, d'un *groc viu;* aquenis grisencs, els perifèrics *glabres.*

β *intermedia* Wk. — *S. Jacobaeoides* Wk. et Lge. — Rizoma llarg, vertical, flexuós, que produeix a la base moltes fibres blanquinoses.

Subsp. *S. aquaticus* (Huds.) Rouy. — Fulles inferiors ovades o lanceolades, desigualment dentades o lirades, de lòbul terminal molt gran, subcordiforme o amplament truncat; segments laterals de les fulles caulinars oblongs o linears, enters o poc dentats.

Geografia. — Prats i llocs frescals: Serra de l'Ubach, cap a la Portella; Rellinàs; cap a Martorell, Empalme; Sils, Vidreres, Blanes. = Bastant general al país (Csta); Gerona; Banyoles; Empordà (Vay.); Mura, Caldés (Font); La Sellera (Cod.).

La β *intermedia* Wk. *(A S. Jacobaea specifice non differt,* Wk., Suppl. 87). — Torelló, Ripoll, Seu d'Urgell, Avellanes, Ponç, Castellfullit, Prats de Rei (Csta.); Vich (Masf.); Olot, Arbúcies, Gerona, Banyoles i tota la regió mitja fins a Cabanes (Vay.).

La subsp. *S. aquaticus* (Huds.) Rouy. — Als llocs humits de Castelldefels, Ripoll, Urgell i altres (Cta.); Empordà (Trem.); Banyoles, Ribes (Vay.). — Jul.-Ag.

S. cineraria

1,380.—S. cineraria DC.

(per estar la pl. vestida o coberta de un toment blanc i tou, sobre tot el tronc i les fulles, com cendres (cineres).

Sinonímia.—Donzell de mar (a Mallorca); *cast.* cenizo, cenicera marítima, cenicienta.

Perenne, rizoma ramificat, tronc de 3-6 dm., *subllenyós a la base,* dret o ascendent, rígid, estriat, *albo-tomentós,* molt ramificat; fulles consistents, blanes, *albo-tomentoses* per dessota, verdes i enteranyinades per dessobre, peciolades, sobre tot les inferiors, *fondament pinnatipartides;* divisions oblongues, quasi iguals, ordinàriament 2-3-fides; calàtides mitjanes, nombroses, en corimbe *compost, dens;* peduncles curts, tomentosos, bracteolats; periclini acampanat, albo-tomentós, de bràcties lanceolades, acuminades; calicle de 3-5 bràcties molt curtes, quasi cobertes pel toment; 10-12 *lígules dístiques,* d'un groc daurat; aquenis bruns, *glabres;* plomall més llarg que l'aqueni.

S. leucophyllus

Geografia. — Roques i arenes pròximes a la platja: Caps de Creus i Norfeu (Trem.!, Bub.); Empordà, prop de Rupià (Salv.!); Portvendres, Cap Cerbère (Gaut.); Porqueroles (Bourg. in Hb. Cad.) — Maig-Jul.

1,381. — S. leucophyllus DC.

(per les fulles blanques, λευκόφυλλος, *cf.* chamaeleuce *v.* chamaegeiron *(el tussilago).*

Sinonímia.—Herba blanca, florida blanca [1]; *cast.* hierba blanca.

Perenne, rizoma cundidor, ramificat, que produeix rosetons de fulles i troncs florífers de 1-2 dm., *herbacis,* ascendents, molt tomentosos, simples, molt fullosos a la part inferior; fulles consistents, blanques, *enterament cobertes per les 2 cares de un toment blanquinós,* peciolades, les inferiors *nombroses,* les caulinars *escasses* i *distants, lirades* o *pinnatífides,* de divisions *curtes, subcuneïformes, amplament fistonades;* calàtides mitjanes, en corimbe *dens, hemisfèric* o *subglobulós;* peduncles molt curts, gruixuts,

(1) Cf. *Antennaria.*

amb poquíssimes bractèoles; periclini acampanat, albo-tomentós, de bràcties linear-acuminades; calicle de 2-4 bràcties, quasi ocultes pel toment, 5-7 lígules grogues, oblongues; aquenis grisencs, *pubescents*, més curts que'l plomall.

Geografia. — Pedruscam de la regió alpina: Núria, al Puigmal i Font de Segre; serra de Finestrelles.=Comabella, de Mörens a Costabona (Vay.), Puig Peric, Setcases, vall d'Eine, Cambradases, Carençà (Bub.); Prats de Molló, Coll de Núria (Gr. et G.). — Jul.-Ag.

S. Doria

1,382.—S. Doria L.—S. altissimus Mill. —S. carnosus Lamk. Adanson fa *Doria* igual a *Solidago*.

(altus, *superl.* altíssimus, *per ser molt alt;* carnosus, *de* caro, carnis; *les fulles són un poc grasses i gruixudes.)*

Sinonímia. — Orval o dorval; *cast.* orval.

Perenne, rizoma curt, ramificat; tronc de 10-15 dm., dret, fistulós, anguloso-estriat, glabre, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles carnoso-coriàcies, glabres, glaucescents, finament denticulades, les inferiors grans, *ovades o el·líptico-lanceolades,* obtuses, atenuades en un llarg pecíol alat, les del mig oblongo-lanceolades, *sentades, amplexicaules, subdecurrents,* acuminades, les superiors bracteiformes; calàtides petites, nombroses, en corimbe compost, dens; peduncles filiformes, de poques bractèoles, acuminades, semiamplexicaules i subcordiformes; periclini acampanat, de 10 12 bràcties *linear-lanceolades,* pubescents; calicle de 4-5 bràcties desiguals, pestanyoses, 3-4 veg. més curtes que'l calicle, 4-5 *lígules,* curtes, linears, grogues; aquenis grisencs, amb *pèls intercostals, oberts;* plomall un poc més llarg que l'aqueni.

S Jacquinianus

Geografia.—Prats i llocs humits: Montseny, Vich; Bages, Lleyda i Urgell, cap a l'estany de Ibars.=Cardona (Csta.); Armentera d'Empúries (Vay.); Tremp; Ponç, Organyà (Bub.).—Juny-Jul.

1,383.—S. Jacquinianus Rchb.—S. nemorensis Jacq.—Subsp. del S. Fuchsii Gmel. ap. Rouy.

(ho deriven de nemus, némoris, *el bosc; estació de la planta dedicada a* Jacquin.)

Perenne, rizoma no *cundidor,* que produeix *borrons estolonífers curts;* tronc de 10-20 dm., dret, robust, *fortament angulós,* estriat, pubescent; fulles de un verd fosc, desigualment dentades, pubescents, *no carnoses,* les caulinars del mig amplament lanceolades, les inferiors el·líptico-lanceolades, bruscament contretes en pecíol alat, les superiors sentades, amplexicaules; calàtides mitjanes, en corimbe poc dens; periclini *ovoido-subcilíndric,* de 8-10 bràcties linears, pubescents; calicle de 3-5 bràcties, la meitat més llargues que'l periclini; lígules 4-5, linear-lanceolades, grogues, oloroses; aquenis glabres, iguals al plomall.

Geografia. — Boscos muntanyosos: Valls de Llo (Gaut.); d'Eine (Bub.); Pireneu Or. (Gr. et G.); al vessant espanyol (Rouy.); entre Bellegarde i Ceret (Compy.). — Jul.-Ag.

1,384. — S. Tournefortii Lap.

(dedicada a Tournefort, botànic francès (1656-1708.)

S. Tournefortii

Perenne, rizoma curt, gruixut, ramificat; tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-estriat, simple o poc ramificat a l'àpex, glabrescent, *molt fullós;* fulles *consistents, lanceolades,* agudes, circuïdes de dents *petites, desiguals, dretes, cartilaginoses,* separades, les inferiors atenuades en pecíol alat, les demés sentades, atenuades a la base, *no amplexicaules;* calàtides grans, generalment 3-12 en corimbe simple, fluix; peduncles un poc engruixits cap a l'àpex, amb poques bractèoles lanceolato-linears, llargues; periclini *hemisfèric,* de bràcties *lanceolato-linears,* acuminades, pubescents, escarioses al marge, esfacelades [1] i barbudes a l'àpex; calicle de 3-6 bràcties fluixes, *més curtes que'l periclini,* 12-14 lígules oblongo-lanceolades, de un groc viu, *més de* 1 *veg. més llargues que'l periclini;* aquenis *glabres,* finament costellats, poc més curts que'l plomall.

Geografia. — Roques i pastures de tota la cadena pirenenca: No escassa a les altures de Núria, cap al Puigmal. = Comabella, la Toza, Font del Saúc, sobre Setcases, Costabona (Vay.); Carençà, Luchon (Bub.); Castanesa (Csta.); Port de Benasc (Gr. et G., Zett.); Pumero (Llen.); Port de Viella, vall del Juela (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) *Sphacelatus,* veu tècnica, significa marcit, cariat, podrit (esfàcel)

S. Doronicum

1,385. — S. Doronicum L.

(sembla composició de Doria i Aronicum; encara que el deriven del nom àrab de la espècie: doronidge.) [1]

Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret, rígid, un poc angulós o estriat, glabre o pubescent, simple o poc ramificat, *poc fullós;* fulles *coriàcies,* glabrescents o tomentoso-pubescents per dessota, subenteres o circuïdes de dents o fistons desiguals, distants, les inferiors *ovades o bé oblongues,* atenuades en llarg pecíol alat, les del mig *lanceolades, semiamplexicaules,* les superiors bracteïformes, linears; calàtides *molt grans,* solitàries ó 2-5 terminals, peduncles gruixudets, amb 1-2 bràcties linear-acuminades, distants; periclini *acampanat,* de bràcties linears, acuminades, esfacelades a l'àpex; calicle *polifil·le-,* de bràcties alenades, *quasi iguals al periclini* o *més llargues;* lígules 12-20 lanceolades, grogues o ataronjades, esteses, molt més llargues que'l periclini; aquenis glabres, tan llargs com la meitat del plomall; planta polimorfa.

Geografia.—Prats i pastures de les muntanyes: Ciuret, Puig de Cubell (Vay.); Carlit, la Cerdanya, Llac de Lanoux, vall d'Err (Gaut.); cim de la Mola (Puj. J.!); Pireneu oriental; Font de Comps (Bub.); Coma d'Orri (Font.), prop de Viella, Port de Benasc (Campñ.!); Pumero, Vilamós, La Forcanada (Llen.;); Montartó, Tredós, Ruda (C. et S.).— Jul.-Ag.

S. Auricula

1,386. — S. Auricula Bourg.

(Auricula, *diminutiu de* auris, *l'orella; al·ludint segurament al pecíol dilatat: cf.* Hieracium Auricula.)

Perenne, rizoma gruixut, oblic, densament *piloso-tomentós,* que produeix rosetons de fulles i 1-3 troncs de 6-20 cm., drets, rodons, estriats, simples o poc ramificats a l'àpex, quasi *afil·les,* subllanosos; fulles quasi totes basilars en dens rosetó, glauques, *trasovato-cuneïformes* o *subespatulades,* atenuades en *ample pecíol,* 3-dentades a l'àpex, molt rarament enteres, al principi pubescent-enteranyinades, després glabres, les caulinars poques,

[1] Cf. *fr.* orvale (orvalle) = toute bonne, herbe aux plaies (espècie de sàlvia).

petites i separades, les mitjanes oblongues, les superiors linears bracteïformes; calàtides 2-7, raram. solitàries, en corimbe; peduncles llisos o solcats, amb poques bràcties; periclini acampanat, de bràcties linear-acuminades, araneosopubescents, més curtes que'l periclini, 9-12 lígules oblongo-linears, grogues; aquenis blanquinosos, pubescents, molt més curts que'l plomall, que és caduc.

Geografia.—Terres guixenques de Sanahuja a Balaguer i prats salobrencs del Pla d'Urgell (Csta.). —Jul.

S. spathulifolius

1,387. — S. spathulifolius DC. — Cineraria spathulifolia Gmel. — S. lanceolatus Puel.

(de Spatula o Spathula, propiament branca de palmera; per les fulles de forma de una espàtula, les basilars: les demés fulles lanceolades o en forma de llança.)

Perenne, rizoma curt, gruixut, bru, amb fibres blanques; tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, simple, llanós; fulles blanes, albo-tomentoses per dessota, blanquinoses o verdes i enteranyinades per dessobre, les basilars *ovato-espatulades, truncades* o *subcordiformes,* atenuades en pecíol llarg i estretament alat, enteres o fistonades, les demés lanceolades o linears, dilatades a la base, *semiamplexicaules;* calàtides grans, 3-20 en corimbe simple; periclini llanut, de bràcties linear-lanceolades, brunes o porpra a l'àpex, 20 lígules grogues, a veg. molt curtes; aquenis bruns, 1-*seriats;* plomall *quasi igual al tub de la corol·la o més llarg.*

Subsp. *S. pyrenaicus* Gr. et G. — *S. brachychaetus,* β *discoideus* DC. — Tronc de 3-5 dm., quasi nu a la part superior; fulles basilars oblongo-lanceolades, atenuades en ample pecíol, les superiors lanceolato-linears o escamiformes; calàtides 6-12, periclini hemisfèric, bràcties no brunes o porpra a l'àpex o dèbilment; flors ataronjades, ordinàriament totes tubuloses.

Geografia. — Entre les roques de la base de Costabona a Perefeu (Vay.! in Hb. Csta.!); Cambradases (Bub.). La subsp. *S. pyrenaicus* Gr. et G., a Montlouis (Gr. et G.); Corbières (Timb.); Costabona; Comps (Lap. *sub Cineraria integrifolia* Mur., Pic de Gar (Zett.). — Juny.

N. B. No es consigna el *S. paludosus* L., perquè si bé Palau i Colm. el citen vagament a Catalunya, i Compañó el refereix a la vall de Carençà i de Llo, res diuen d'aquesta planta els autors pirenencs, i Rouy la considera pròpia del nord i centre d'Europa.

Gènere 367. — ARTEMISIA L.

(És el nom de la viuda de Mausolus, rei de Cària; Artemis és Diana, la deessa de la castedat.)

Flors grogues o purpurines, totes tubuloses, les perifèriques 3-dentades, 1-seriades, femenines, les del disc 5-dentades, hermafrodites o estèrils; calàtides generalment petites, nombroses, en raïm o panotxa; periclini hemisfèric-ovoide o bé oblong, imbricat; aquenis trasovato-comprimits, sense costelles ni plomall; receptacle glabre o pelut; herbes perennes, de fulles caulinars, alternes, ordinàriament pinnatisectes.

1 Receptacle pelut . . . . 2.
Receptacle glabre . . . . 7.

2 Tronc curt (15-20 cm.), simple; calàtides dretes, en raïm; fulles albo-sedoses, palmatisectes; segments linears . . . . 3.
Tronc llarg (3-15 dm.), calàtides penjants o dretes, en ampla panotxa . . . . 4.

3 Raïm llarg, espiciforme; flors groguenques, 12-15 per calàtide; corol·la i aquenis peluts . . . . 1,388. **A. mutellina.**
Raïm curt, umbel·liforme, de 3-6 calàtides; flors d'un groc daurat, 30-40 per calàtide; corol·la i aquenis glabres. 1,389. **A. glacialis.**

4 Tronc herbaci, segments de les fulles oblongs, obtusos; calàtides globuloses, penjants, en ampla panotxa fullosa; periclini hemisfèric, de bràcties internes ovades, amplament escarioses,
1,390. **A. Absinthium.**
Tronc llenyós a la base, segments de les fulles linears . . . . 5.

5 Calàtides dretes durant la floració, en ampla panotxa; fulles albo-tomentoses per les dues cares, aquenis glandulosos,
1.391. **A. arborescens.**
Calàtides penjants, en panotxa estreta; fulles verdes o albo-tomentoses, aquenis no glandulosos . . . . 6.

6 Fulles verdes, glabres; periclini hemisfèric, amb totes les bràcties ovades, còncaves, obtuses, amplament escarioses al marge; planta de una olor suau de *càmfora* . . . . 1,392. **A. camphorata.**
Fulles cobertes d'un toment blanc, espès; periclini angulós, amb les bràcties exteriors linears, herbàcies, les interiors ovades i escarioses al marge; planta de una forta olor de *trementina,*
1,393. **A. incanescens.**

7 Segments de les fulles amplament oblongo-lanceolats, aguts, vírido-glabres per dessobre, albo-tomentosos per dessota; calàtides ovoides, 1,394. **A. vulgaris.**
Segments de les fulles estretament linears . . . . 8.

8 Calàtides globuloses, penjants . . . . 9.
Calàtides ovoido-oblongues o bé ovoido-còniques . . . . . 10.

9 Fulles 2-3-pinnatisectes, en segments filiformes, cuspidats; calàtides en panotxa estreta, fullosa; planta verda, 1,395. **A. chamaemelifolia.**
Fulles palmatisectes o pinnatisectes, de segments 3-partits, obtusos; calàtides en raïm simple, 1-lateral; planta albo-sedosa, 1,396. **A. eriantha.**

10 Calàtides oblongo-ovoides, fulles ± albo-tomentoses, al menys al principi . . . . 11.
Calàtides ovoido-còniques, fulles verdes, glabres . . . . . . 12.

11 Plantes de 2-4 dm., bràcties periclinals glabrescents, fulles albo-tomentoses, 2-pinnatisectes; segments quasi plans, de raquis prominent . . . . 1,397. **A. gallica.**
Plantes de 1-2 dm., bràcties periclinals glabres o viscoses, fulles joves canescents, borroses, pinnatisectes, de segments cilindroides, reunides en fascicles gemmiformes, distants . . 1,398. **A. herba-alba.**

12 Plantes glabres, tronc herbaci o subllenyós a la base, ascendent; fulles joves pubescents, blanquinoses, 2-pinnatisectes, segments enters ó 2-3-fids, lacínies subfiliformes; calàtides ovoides, en ampla panotxa glabra . . . . 1,399. **A. campestris.**
Plantes glutinoses a la part superior, tronc llenyós a la base, dret; fulles glabres, lluents, 2-pinnatisectes; segments pinnatífids, lacínies linears, acanalades; calàtides el·lipsoides, més petites, en panotxa viscosa . . . . 1,400. **A. glutinosa.**

A. mutellina

1,388. — A. mutellina Vill.

(dedicada al botànic Mutel; fr. *génipi blanc.)*

Rizoma curt, ramificat, que produeix rosetons de fulles i troncs florífers de 5-20 cm., *herbacis*, ascendents, simples, albo-sedosos; fulles enterament *albo-sedoses* per les 2 cares, peciolades, les basilars llargament, amb el pecíol dilatat a la base, *2-palmatisectes*, de segments linears enters o dentats; calàtides subglobuloses, *dretes*, les inferiors solitàries, ge-

minades o terminals a l'extremitat de un llarg peduncle, les superiors breument pedunculades en *raïm estret, fluix,* fullós, freqüentment *més llarg que'l restant del tronc;* periclini ovoide, angulós, pelut; bràcties molt còncaves, *lanceolades,* obtuses, escarioses al marge; corol·la *peluda,* aquenis oblongs, peluts a l'àpex; *receptacle pelut.*

Geografia.—Roques de les altes muntanyes: Núria, altures de Font Negra.=Cap a Nou Fonts i Font del Fresser (Salv.!); Cambradases; valls d'Eine, Llo i Prats (Gaut.); Pireneu Or. (Rouy); Pic de Maubermé, r. r. (C. et S.). — Jul.-Set.

A. glaciális

1,389. — A. glaciális L.

(*per la estació:* glacies; *com* frígidus, nivalis.)

Sinonímia. — *Cast.* ajenjo alpino, cándido y bajo, enano o menor.

Es diferencia de l'anterior per les calàtides en nombre de 3-6, subsèssils, reunides en *raïm molt curt, umbel·liforme,* a l'extrem del tronc i a veg., ademés, 1 ó vàries calàtides axil·lars, separades i llargament pedunculades; *calàtides de* 40-50 *flors,* corol·la i aquenis *glabres.*

α *congesta* Rouy. — *A. congesta* Lkm. — 3-6 calàtides en raïm capituliforme a l'àpex, bràcties i generalment fulles superiors, enteres; planta de 5-8 cm.

A. Absinthium

Geografia.—Roques i pedruscam de la regió alpina: Núria, Noucreus (Senn.!); Pireneus (Coste). — Jul.-Ag.

N. B. Encara que sembla més propia dels Alpes creiem que pertany a aquesta espècie i var. la planta de Senn.

1,390 — A. Absinthium L.

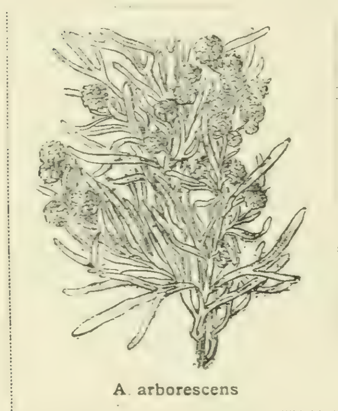
(*nom greco-llatí de l'absenta,* ἀψίνθιον, *pl. amarga;* seriphion *és la A. marítima* L.)

Sinonímia. — Donzell mascle; *cast.* ajenjo, doncel.

Rizoma curt, ramificat, que produeix troncs estèrils molt fullosos i troncs florífers de 4-6 dm., *herbacis,* drets, angulosos, blanquinosos, pubescents, *molt ramificats;* fulles *puntejades,* pubescents, blanques per dessobre, vírido-blanquinoses

per dessota, les inferiors i les dels troncs estèrils llargament peciolades, *2-pinnatisectes*, de segments pinnatipartits, de divisions incises o dentades, obtuses; calàtides *globuloses, penjants*, en raïms 1-laterals, que formen una *ampla panotxa fullosa, de branques obertes;* periclini *hemisfèric*, blanquinós, de bràcties exteriors *linears*, quasi completament herbàcies, les interiors *ovades*, amplament escarioses; corol·la glabre o peluda, aquenis molt petits, trasovoides, glabres; receptacle cobert de llargs pèls; planta molt *olorosa*.

Geografia.—Terres incultes i pedregoses, freqüentment naturalitzat: Queralbs, St. Hilari, Montsolí. = Camprodon, Setcases, la Cerdanya (Vay.); Montseny; Vich; Tremp; Abella; Llautó; vall d'Aran (Csta.); Ribera de Cardó i Gerri (Salv.!); Requesens; Ripoll; Manlleu; Berga (Senn.); la Sellera (Cod.!); abundant de Les a Salabrú (Llen.). —Jul.-Set.

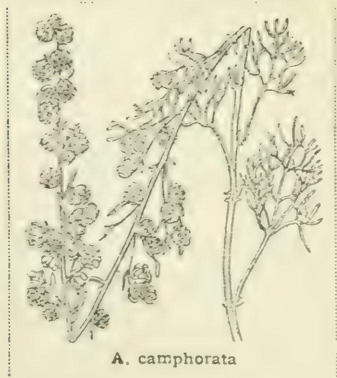

A. arborescens

1,391. — A. arborescens L.

(pel tronc llenyós, com d'arbre o arbret.)

Sinonímia.—Donzell; *cast.* ajenjo, doncel. (1)

Tronc *llenyós*, de 5-10 dm., dret, blanc, sedós, *molt ramificat* i fullós, de branques dretes; fulles *no puntejades, albo-sedoses* per les 2 cares, peciolades, *2-pinnatisectes*, de segments linears, obtusos; calàtides bastant grans, *globuloses*, pedunculades, *penjants* durant la florescència, després dretes, en petits raïms 1-laterals, formant 1 *ampla panotxa fullosa, de branques dretes;* periclini *hemisfèric*, albo-pubescent; bràcties exteriors linear-oblongues, *poc escarioses*, les interiors ovades, amplament *escarioses;* corol·la glabre, aquenis oblongo-cuneïformes, *glandulosos;* receptacle cobert de llargs pèls groguencs; planta aromàtica i poc amarga.

A. camphorata

Geografia.— Roques marítimes de Gavà, Castelldefels i Costes de Garraf.= Blanes (Salv.!); Hostalets, entre la Barata i Pont de Vilumara (Puj. C.!).—Juny-Ag.

1,392. — A. camphorata Vill.

(per la olor camforada de la planta.)

Sinonímia. — Herba menuda.

Tronc *llenyós a la base*, de 3-7 dm., molt ramificat, branques estèrils ajegudes, les florí-

(1) Cf. hierba doncella o brusela (una apocinàcia), i *fr. pucelle.*

feres ascendents, estriades, glabres o glabrescents; fulles *puntejades*, verdes, glabres, pubescents o subtomentoso-blanquinoses, peciolades; pecíols auriculats per 2 *orelletes linears* o *dentiformes*, 1-2-*pinnatisectes*, de segments linears, carenats per dessota, superficialment solcats per dessobre; calàtides *globuloses*, *penjants*, en petits raïms espiciformes fluixos, drets, formant una *panotxa dreta, de branques dretes;* periclini *hemisfèric*, subllanós, de bràcties quasi iguals, *ovades*, verdes a l'esquena, *amplament escarioses al marge;* corol·la glabra, aquenis oblongs, glabres; receptacle *curtament pelut;* planta d'olor de *càmfora*, bastant polimorfa.

A. incanescens

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: abundant a Bagà i Pobla de Lillet. = Berga (Grau!); Espunyola (Puj. C.); la Sagarra; Conca de Tremp (Csta.); S. Joan de l'Erm; vall d'Aran (Salv.!); Talaixà; Bassegoda; N.ª S.ª del Mont, fins a Sagaró; Ribas; Tosa (Vay.); Viella, Arties, Salardú (Llen.). — Jul.-Set.

1,393. — A. incanescens Jord. — A. saxátilis Rchb., non Willd.

(pel color blanquinós de la pl. incanesco; saxátilis *indica la estació de llocs pedregosos.)*

Considerada avui com una raça o var. de l'anterior, se'n distingeix per la part superior del tronc, fulles, peduncles i periclini coberts d'una capa ± espessa de *toment blanc;* capítols *més petits* i *més llargament pedicelats*, periclini *angulós*, amb les bràcties *desiguals*, les exteriors *linears*, *enterament herbaci*, les interiors *ovades*, *amplament escarioses al marge*, *olor forta de trementina.*

A. vulgaris

Geografia. — Llocs secs i pedregosos de les muntanyes: regió montana de Lleyda, Conca de Tremp, cap a la Seu d'Urgell, r. (Csta.); cap a la Sagarra (Isern! ex Willk.). — Ag.-Set.

1,394. — A. vulgaris L.

Sinonímia. — Altimira; *cast.* artemisia; *angl.* mugwort (contra los mosques i mosquits *a midge).*

Rizoma gruixut i llenyós, però tronc *herbàci*, de 5-10 dm., dret, estriat, pubescent, vermellós, ramificat a la part superior; fulles *no puntejades*, vírido-fosques i gla-

bres per dessobre, albo-tomentoses per dessota, de contorn ovat, les inferiors peciolades, 1-2-*pinnatipartides;* divisions amplament *oblongo-lanceolades*, agudes, mucronades, les demés sentades, *totes auriculades;* calàtides *ovoides*, petites, nombroses, sentades, a la fi dretes, aglomerades al llarg de les branques, formant una gran *panotxa piramidal fullosa;* periclini *albo-tomentós*, de bràcties desiguals, subcòncaves, amb 1 banda verde a l'esquena, les exteriors lanceolato-linears, agudes, les interiors oblongues, amplament escarioses al marge; corol·la groga o vermellosa, glabra; aquenis i receptacle també *glabres;* planta molt amarga, olorosa.

A. chamaemelifolia

Geografia. — Prats, marges i vores de camins de la regió subpirenenca : Ripoll, Ribas, Queralbs, Berga.= Vich, r. (Masf.); la Sellera, r. (Cod.!); Cabrera; vall d'Aran (Salv.!); Manlleu; Montgrony (Senn.); de Lès a Salardú (Llen., C. et S.). — Jul.-Set.

1,395. — A. chamaemelifolia Vill.

(*fulles de la* camamilla.)

Troncs llenyosos a la base, de 3-5 dm., drets, estriats, glabres, molt fullosos; fulles *no puntejades*, vírido-fosques, glabres, les caulinars sentades, 3-*pinnatisectes*, de segments filiformes, cuspidats, les inferiors amplexicaules; calàtides *globuloses*, *penjants*, breument pedicelades, en petits raïms 1-laterals, formant una *panotxa estreta*, fullosa; periclini hemisfèric, subpubescent; bràcties desiguals, còncaves, les externes linears, obtuses, herbàcies, les internes oblongues, amb 1 banda verda a l'esquena, amplament escarioses al marge; corol·la *glabra*, aquenis i receptacle també glabres; planta de una olor agradable.

A. eriantha

Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes : Surroca i Augassa (Vay.); S. Joan de les Abadesses (Senn.!). — Set.-Oct.

1,396. — A. eriantha Ten. — A. Villarsii G. et G. — Raça de la A. Genipi Weber (ap. Rouy).

(*pel toment albo-sedós i lluent, especialment del periclini; cf.* erianthus, erigeron; *no es confongui amb* eranthemum.)

Rizoma gruixut, negre, ramificat, que pro-

dueix rosetons cespitosos i troncs florífers de 5-20 cm., herbàcis, drets o ascendents, *albo-sedosos*, lluents; fulles no puntejades, albo-sedoses, les inferiors i les dels rosetons peciolades, pecíol dilatat a la base, no auriculat, 3-*sectes*, de segments 3-*partits*, divisions linears, agudes, les fulles caulinars sentades, *pinnatífides;* calàtides grandetes, *esfèrico-deprimides*, pedicelades, multiflores, un poc penjants, en raïm 1-lateral, un poc arquejat, curt, dens, bracteolat, bractèoles superiors enteres, les inferiors 3-fides; periclini cobert d'un toment llanut, blanquinós, de bràcties quasi iguals, còncaves, ovades, amplament escarioses i brunes al marge; *corol·la* i *aquenis peluts*, receptacle *glabre*.

Geografia. — Roques i llocs secs de les altes muntanyes: Coma Gireta (Llen.!); Unyarre a Montruc (Soul.!). — Jul.-Ag.

N. B. Aquesta planta presenta la *fàcies* de la *A. Assoana* Willk., de l'Aragó, de la qual emperò es distingeix desseguida pel raïm més curt i més dens, i sobre tot, per receptacle glabre.

A. gállica

1,397. — A. gállica Willd. — Raça de la A. marítima L. (ap. Rouy).

(gallicus, de França, o Gal·lia, *pàtria principal.)*

Sinonímia. — Donzell bord o marí.

Rizoma ramificat que produeix troncs florífers cespitosos i troncs florífers de 2-4 decímetres, *llenyosos* a la base, ascendents, blanquinosos, ramificats, estriats; fulles *albo-tomentoses*, 2-pinnatisectes, de segments linears, obtusos, un poc revolts pel marge, de raquis prominent, les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les demés sentades; calàtides *oblongues, petites, dretes*, sentades en petits raïms o glomèruls a l'axil·la d'una bràctia linear, entera, formant una *panotxa piramidal, densa, de branques dretes;* periclini de bràcties glabrescents, desiguals, les més exteriors petites, *ovades, totalment herbàcies*, les altres *linear-lanceolades*, acanalades, amplament escarioses, lluents, de 2-3 flors cada calàtida; corol·la i aquenis *glabres*.

Geografia.—Terrenys salobrencs del litoral i de l'interior : comú al Prat del Llobregat; litoral de Barcelona, la Escala, Lleyda i Urgell.=Calella, de Calonge a Palamós; salines de Cardona (Csta.). — Ag.-Set.

A. herba-alba

1,398. — A. herba-alba Asso.

(per les fulles albo-tomentoses; cf. álbidus, lamium, pópulus, *etc.)*

Sinonímia. — Botja pudenta; *cast.* ontina, altamira lanar, boja blanca, escoba hedionda.

Troncs *subllenyosos*, de 1-2 dm., drets, molt ramificats, de branques primes, pàtulo-erectes; fulles molt petites, *albo-tomentoses*, al menys quan són joves, les inferiors breument peciolades, *pinnatisectes*, en segments *cilindracis*, curts, obtusos, grassets, disposades sobre el tronc en *glomèruls* o *fascicles gemmiformes;* calàtides petites *cilindroides*, generalment dretes, subsèssils, de bractèoles cilíndriques, petites, obtuses, en petits raïms simples, formant una *panotxa piramidal*, de bràcties *erecto-exteses;* bràcties del periclini glabres o subviscoses, molt desiguals, les més exteriors petites, *ovades*, quasi *totalment herbàcies*, les interiors més llargues, *linear-oblongues*, lluents, *amplament escarioses al marge*, totes obtuses, 3-4 flors a cada calàtide; corol·la purpurina o groguenca, glabra, de tub bruscament contret i glandulós a la base; aquenis i receptacle *glabres;* planta d'olor agradable.

α *incana* Boiss. — *A. Arragonensis* Lamk. — Tronc, branques, fulles i periclini incano-tomentosos, corol·la purpurina.

β *glabrescens* Boiss. — *A. Valentina* Lamk. — Tronc, branques, fulles adultes i periclini vírido-glabrescents, corol·la vermella o groguenca.

Geografia. — Terrenys argiloso-margosos àrids: al Vallès, r., detràs de Càn Font de Gayà (Tarrassa); Boades, terme de Castellgalí, cap a Manresa i Comarca de Bages fins a Puigreig.=Súria, Cardona, Berga, Vich, Urgell, Conca de Tremp i en direcció a la frontera d'Aragó; Montsant i en direcció a València (Csta.); Sampedor i Artès (Font); Tremp, Esterri (Bub.).

La α *incana* Boiss. — A Cardona (Puj. C.!), idèntica a la que el propi A. ens remeté de Ejea de los Caballeros.

A la β *glabrescens* Boiss.=*A. Valentina* Lamk., de Segorbe, remesa per Pau, pertany la planta del Vallès i la dels voltants de Manresa.=També la de Cardona (Puj. C.!).—Set.-Nov.

N. B. Costa i altres han assenyalat també a la comarca de Bages la *A. Barrelieri* Bess., però prescindint de que Bub. considera com a sinònimes la *A. Herba-alba* Asso, la *A. arragonensis* Lamk., la *A. Valentina* Lamk., la *A. Barrelieri* Bess. i fins la *A. Hispánica* Csta., nosaltres havem observat sempre en la planta del Vallès i de Bages calàtides *3-4-flores* i periclini *glandulós*, en lloc de calàtides 7-*8-flores* i periclini *glabre*, que assenyala Willk. a la *A. Barrelieri* Bess.

A. campestris

1,399. — A. campestris L.

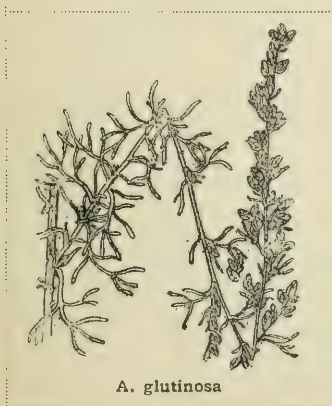
(indica la seva estació pels camps.)

Sinonímia. — Botja llemenosa; *cf.* lendiger; *cast.* abrótano macho, silvestre; abrótano del campo.

Troncs *subllenyosos* a la base, de 3-6 dm., *ascendents*, estriats, *a la fi glabres*, ramificats; branques esteses, no viscoses; fulles *no puntejades*, *subalbopubescents* a la primera edat, vírido-glabres quan adultes, *2-pinnatisectes*, de segments enters o 2-3-fids; lacínies linears, mucronades, les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les demés sentades; calàtides petites, *ovoides*, breument pedicelades, dretes o penjants, en petits raïms, amb bràcties linears, curtes, enteres, formant *una gran panotxa piramidal*, de branques *esteses, no viscoses;* periclini glabre, lluent, de bràcties molt desiguals, les exteriors ovades, quasi totalment herbàcies, les interiors oblongues, amplament escarioses al marge, obtuses; corol·la i aquenis *glabres*, receptacle nu; planta polimorfa, quasi inodora.

β *variabilis* (Ten.) Fiori. — Troncs de 6-18 dm., *drets, llenyosos;* segments de les fulles un poc *carnosos, glabres;* panotxa *ampla*, de branques *dretes;* planta de una forta olor de *trementina*.

Geografia.—Comú en terrenys arenosos i arenys de rius i rieres de la zona baixa i mitja fins a Bagà. La β *variabilis* (Ten.) Fiori, als voltants de Tarrassa. = Cap a Sarrià, pr. de Barcelona (Csta.), pr. de Viella (Isern); Gesa, Arties, vall de la Noguera i Isabarren (Timb.). — Jul.-Set.

A. glutinosa

1,400. — A. glutinosa Gay.

(de glúten, glutinis, *que com* viscosus, *vol dir agafallosa; per ser-ho les branques de la panotxa.)*

Sinonímia.—Botja llemenosa; *cast.* escobilla parda, boja negra, pansera.

Considerada com una forma de l'anterior, per Rouy, i com a mera var. de la mateixa, per altres autors, es diferencia essencialment d'ella pels troncs *llenyosos a la base*, vermello-

sos; fulles lluents, calàtides *més nombroses, més petites, estretes, ovoido-còniques*, dretes, sentades o subsèssils; branques de la panotxa *viscoses*, bràcties externes del periclini de raquis *vermellós*.

Geografia.—Terrenys arenosos o salobrencs : Lleida, als prats de Navés; la Cerdanya, a les vores del Carol. = Immediacions de Cardona (Csta.); Vich (Masf.); Ribas; Guilleries i regió subpirenenca (Vay.). — Jul.-Set.

Gènere 368. — TANACETUM Tourn.

(Es fa igual a *athanasia*, això es: immortal; una planta que no mor; explicació que no és òbvia si no tenim en compte les seves propietats medicinals, a la manera de l'altea, valeriana, sàlvia, l'abrotonus i altres d'aquesta mena o grup.)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifèriques 3-dentades, femenines, 1-seriades, les del disc 5-dentades, hermafrodites; calàtides hemisfèriques, en ample corimbe compost, terminal; bràcties del periclini coriàcies, imbricades, desiguals, oblongues, obtuses, amplament escarioses i lacerades a l'àpex; aquenis obcònics, llargs, glabres, de 5 costelles, terminats per un disc de igual amplada, que porta una corona membranosa curta, denticulada; planta herbàcia, de 8-12 dm., glabrescent, olorosa, de rizoma curt i ramificat, tronc dret, solcat, simple o poc ramificat a la part superior; fulles de contorn ovat, les inferiors peciolades, les demés sentades, amplexicaules, auriculades, pinnatisectes, de segments oblongo-lanceolats, pinnatífids, cuspidats, separats per altres dentiformes.

T. vulgare

1,401. — T. vulgare L.

Sinonímia. — Herba cuquera, tanarida; *cast.* hierba lombriguera o de las lombrices; *fr.* tanaisie; *angl.* tansy.

Geografia. — Marges i vores de camins, des de la zona inferior a la superior: Gelida, a la font Saburida, abundant a Ribas, Queralbs i vores del riu Freixa, al peu del Cadí. — Montserrat i vall d'Aran (Salv.!); Montseny (Csta.); partit d'Olot (Tex.); la Cerdanya (Vayr.). — Jul.-Ag.

Gènere 369. — LEUCANTHEMUM Tourn.

(λευκός, blanc; ἄνθημα, toia de flors: pel color dels semiflòsculs [1].)

Flors perifèriques, ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc grogues, hermafrodites, amb el tub de la corol·la compresso-alat, de llim 5-dentat; calàtides grans, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric o un poc còncau, de bràcties imbricades; aquenis obcònics, truncats a l'àpex, de 10 costelles al voltant, tots o no més els del disc sense corona; plantes herbàcies, perennes, de fulles caulinars alternes, enteres o asserrades, raram. pinnatisectes.

1 { Fulles inferiors pinnatisectes, de segments linears, enters ó 2-3-fids; bràcties exteriors del periclini lanceolades, agudes, les interiors oblongues, obtuses, escarioses a l'àpex; aquenis perifèrics amb semicorona dentada . . . . **1,402. L. monspeliensis.**
Fulles inferiors simplement serrades o lobades . . . . 2.

2 { Aquenis tots sense corona, fulles inferiors trasovades o espatulades, llargament peciolades, les demés oblongues o trasovato-oblongues, semiamplexicaules, auriculades; calàtides de 2-4 cm., **1,403. L. vulgare.**
Aquenis perifèrics amb corona, fulles inferiors cuneïformes o espatulades . . . . 3.

3 { Tub de les corol·les del disc prolongades sobre la cara externa de l'ovari, corona dels aquenis 2-partida, fulles inferiors espatulades, peciolades, les caulinars amb 2-3 parells de dents, no amplexicaules; marge de les bràcties periclinals albo-argentí, **1,404. L. pallens.**
Tub de les corol·les del disc no prolongat, corona dels aquenis no 2-partida, bràcties del periclini brunes al marge . . . . . 4.

4 { Aquenis de semicorona dentada, fulles grassetes, les inferiors el·líptico-lanceolades, llargament atenuades en ample pecíol, circuïdes de dents iguals, superficials, obtuses; calàtides de 4-6 cm., **1,405. L. màximum.**
Aquenis de corol·la complerta, entera; fulles membranoses, les inferiors cuneïforme-oblongues, llargament atenuades en pecíol estret, enteres o circuïdes de dents desiguals, fines; calàtides de 4-6 cm., **1,406. L. montanum.**

---

(1) *leucanthemon* = *leucanthemis* (de Chios); cf. *chrysanthemum*.

L. monspeliense

1,402.—L. monspeliense L.—L. cebennense DC.—L. palmatum Lmk.

(de Montpeller i de les Cevennes, a França; palmatus, *per les fulles partides.)*

Rizoma bru, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, glabre, ramificat; fulles *no carnoses*, les inferiors i les de les branques estèrils estretament peciolades, *pinnatipartides*, les demés sub 2-3-pinnatisectes, de segments separats, estesos, linears, enters o incisos; calàtides mitjanes, bràcties del periclini desiguals, les externes lanceolades, agudes, les internes oblongues, obtuses, *brunes i escarioses* a l'àpex; aquenis de les lígules amb una semicorona curta i dentada.

Geografia. — Llocs pedregosos de les altes muntanyes: Núria, piçarres del Puigmal i part alta de la Coma d'Eine.=Muntanyes de Ceret: S. Llorenç de Cerdans, Prats de Molló (Gaut.; Gr. et G.); pujant a Notre Dame du Coral (Compy.). — Jul.-Ag.

L. vulgare

1403. — L. vulgare Lamk.

Sinonímia. — Flor de S. Joan (?); *cast.* consuelda media, pajaritos, margarita mayor; *fr.* grande Marguerite.

Rizoma negre, dur, cundidor, ramificat; troncs de 3-5 dm., drets, angulosos, simples o ramificats, glabres, pubescents o peluts; fulles membranoses, les inferiors *trasovades* o *espatulades, contretes en llarg pecíol*, ordinàriament fistonades, les demés oblongues o lanceolades, *semiamplexicaules*, auriculades, incises o dentades; calàtides grandetes, solitàries o en corimbe; bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, estretament escarioses i brunes al marge, les interiors amplament escarioses a l'àpex; aquenis negres, de costelles blanques, ordinàriament tots *sense corona* (per excepció alguna de les lígules amb corona entera o dentada); planta polimorfa.

β *auriculatum* Peterm. — Planta robusta, policèfala, de calàtides grans, aquenis de les lígules amb semicorona dentada.

Geografia. — Freqüent per boscos i llocs herbosos des de la costa fins al Pireneu. La β *auriculatum* Peterm.—*L. subglaucum* Laramb., al Montserrat, cap a Sta. Cecília; S. Pere Sacama, sobre Olesa. — Maig-Jul.

L. pallens

1,404.—L. pallens DC., subsp. del L. atratum DC. (ap. Rouy).

(pallens, *per l'involucre pàl·lid. Cf.* atratus, *que és ennegrit, així com aquest és blanquinós.)*

Considerada per Gay i altres com una simple var. de l'anterior, se'n diferencia principalment per les bràcties del periclini *pàl·lides,* vorejades d'un marge *blanc argentí,* a veg. ferruginós, els aquenis de les lígules amb *corona 2-partida,* tubs de les corol·les del disc *prolongats sobre la cara externa de l'ovari;* fulles mitjes del tronc oblongues o cuneïformes, serrades a la meitat superior i atenuades en pecíol adornat a la base de 2-3 parells de dents *no amplexicaules.*

Geografia. — Boscos àrids : Abundant a la part occidental del Montserrat; Corbera i altres llocs del Bergadà.= Montcada, r., llocs montuosos entre Begas i la costa (Csta.); Manlleu, Llers, Figueras, Molins (Senn.); Castellgalí; Guardiola; Fonollosa (Font). —Juny-Jul.

N. B. A la part occid. del Montserrat, des de Roca foradada a càn Massana, i al cim del Farell (Caldes de Montbui), abunda una raça que pel seu desenrotllo, toment, forma, magnitud i consistència de les fulles recorda el *L. crassifolium* Willk. et Lge.

L. máximum

1,405.—L. máximum DC.

(per la estatura o talla, que és la més gran.)

Rizoma bru, curt, cundidor, ramificat; troncs de 4-7 dm., drets, assolcats, simples, monocèfals, glabres o glabrescents, llargament nusos a l'àpex; fulles grassetes o fràgils, grans, les inferiors *el·líptico-lanceolades, llargament atenuades en ample pecíol,* les caulinars *lanceolades* o *linear-lanceolades, serrulades;* dents fines, iguals, sentades o de pecíol curt i alat, *no amplexicaules;* calàtides molt grans (4-8 cm. diàm.), bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, *bruno-escarioses* al marge, les interiors linear-oblongues, amplament escarioses a l'àpex; tub de les corol·les del disc *no prolongat*

sobre l'ovari; aquenis de les lígules amb *una corona dentada,* alguna vegada *completa.*

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos del Pireneu: cap a Corbera, riu de Greixa i altres llocs del Bergadà; Núria, al *Salt del Sastre.*=Altures de Ribas, Setcases, Tragurà, Ull de Ter, Costabona (Vay.); Castanesa (Csta.); Solaneta de Costabona; Conca de Tremp; Bassibé (Bub.); Tredós, Bonaigua (Timb.). — Jul.-Ag.

L. montanum

1,406.—L. montanum DC. Chrysánthemum saxícolum Koch.

(estació seva es la muntanya; saxícola, *fet aquí adjectiu neutre; que habita en llocs pedregosos, com* saxátilis.)

Planta cespitosa, multicaule; troncs de 2-3 dm., drets o ascendents, prims, anguloso-estriats, monocèfals, llargament nusos a la part superior; fulles glabres, subcrasses, les inferiors *trasovato-lanceolades,* atenuades en pecíol, les demés *oblongo-lanceolades* o les superiors oblongo-linears, sentades, *no auriculades,* totes mucronato-dentades; calàtides mitjanes, bràcties del periclini un poc desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, *estretament escarioses* al marge, les interiors lanceolades, *amplament escarioses a l'àpex:* tub de les corol·les del disc *no prolongat sobre l'ovari,* aquenis de les lígules *amb corona entera,* cupuliforme.

δ *graminifolium* Rouy. — *L. graminifolium* Lmk. — Fulles inferiors llargament cuneïformes o linear-oblongues, fluixament fistonades, les caulinars linears, enteres o feblement dentades.

Geografia. — Boscos, marges i prats secs de les zones mitja i superior: comú a Ripoll i vall de Ribas; Gelida, cap a Masgranada. = Turons caliços de Vich (Csta., Masf.); Prats de Rei; S. Pere Sallavinera (Puigg.!); Segaró, les Ansies fins a Collsacabra, Vidrà; Ciuret, N.ª Dona del Mont.

La δ *graminifolium* Rouy.—A les Corbières, Conflent (Gaut.); Prades (G. et G.); Pireneu orient. (Lap.). — Juny-Ag.

Gènere 370. — PYRETHRUM GÄRTN.

(Greco-llatí: sembla indicar una planta urent o ardent, sobre tot l'arrel (1).)

Es diferencia del gènere *Leucanthemum* per les corol·les del disc, que tenen el tub àpter, rodó; aquenis de 5 costelles, glanduloso-pel·lúcids, tots amb corona escariosa, ± completa; calàtides solitàries o en corimbe, fulles pinnatipartides.

1 Planta cespitosa, rizoma que produeix rosetons estèrils i troncs florífers de 5-15 cm., monocèfals; fulles inferiors i les dels rosetons pinnatipartides, les superiors enteres, linears. . **1,407. P. alpinum.**
Planta de tronc dret, de 3-8 dm., policèfal, sense rosetons estèrils. 2.

2 Rizoma cundidor, fulles caulinars auriculades, semiamplexicaules; periclini no umbilicat . . . . **1,408. P. corymbíferum.**
Rizoma no cundidor, fulles totes peciolades, periclini umbilicat a la fructificació . . . . **1,409. P. Parthenium.**

P. alpinum

1,407. — P. alpinum Willd. Leucánthemum alpinum Lamk.

(per la seva estació alpina.)

Rizoma prim, ramificat, *cundidor,* que produeix rosetons estèrils i troncs florífers de 5-15 cm., ascendents, finament estriats, pubescents, simples, nusos a la part superior; fulles *vírido-cendroses,* glabrescents o pubescents, les inferiors i les dels rosetons cespitoses, de contorn ovat, contretes en pecíol *estretament alat, pinnatipartides,* en 5-7 divisions *linears, enteres,* mucronades, 2-4 fulles caulinars petites, distants, enteres o 2-3-fides: calàtides grandetes, solitàries; bràcties del periclini desiguals, les exteriors ovades, les altres oblongues, totes *obtuses i amplament escarioses i negres al marge:* aquenis amb corona *quasi completa,* la dels perifèrics un poc més llarga.

β *pubescens* Duby. — *P. tomentosum* Clair. — Tronc i fulles subtomentosos, bràcties del periclini pestanyoses i franjades de blanc.

(1) ang. feverfew, que és: febrífuga, per les propietats que se li atribueixen; també pellitory of Spain, que és *pelitre* cast.

Geografia. — Pedruscam de les altes muntanyes: Altures de Núria, Puigmal, Finestrelles, Coma d'Eine. = De Núria a Costabona, Pics de Comabella, La Toza (Vay.); Monteixo (Font!); Maladetta; Ports dels Pireneus centrals (Csta.), Ports de Benasc i de la Picada (Zett.); regió alpina de tota la vall d'Aran (Llen.); Tredós, Ruda (C. et S.).

La β *pubescens* Duby. a les altures de Núria.=Als llacs de Carençá (Gaut.).—Jul.-Ag.

N. B. Les lígules de la planta de Núria són freqüentment vermelloses a la base, per lo qual s'ha dit que pertany a la var. δ del *P. hispánicum* Wk., però les bràcties exteriors del periclini són *obtuses*, com en el tipus, i no *agudes* com en la pl. de Wk.

P. corymbíferum

1,408. — P. corymbíferum Schrank. — Leucánth. corymbosum Gr. et G.

(per la inflorescència corimbosa.)

Rizoma *cundidor*, tronc de 3-8 dm., dret, assolcat, simple o poc ramificat, pubescent o glabrescent; fulles glabres per dessobre, pubescents i pàl·lides per dessota, les inferiors peciolades, les caulinars *semiamplexicaules, auriculades*, totes *pinnatisectes*, de segments ovato-oblongs, pinnatipartits o pinnatífids, dentats, mucronats; calàtides mitjanes, *en corimbe fluix;* periclini *no umbilicat*, de bràcties desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, agudes, les interiors obtuses, amplament escarioses a l'àpex, totes brunes al marge; aquenis blanquinosos, finament xagrinats, els del disc més breument coronats.

Geografia. — Marges i terrenys montuosos de tot el país. — Jul.-Ag.

P. Parthenium

1,409. — P. Parthenium G. et G. Leucánthemum Parthenium Gr. et G.

(per les propietats medicinals, que com en Matricaria, *es refereixen al sexe femení.)*

Sinonímia. — Segura, herba de S. Antoni, camamilla pudenta; *cast.* matricaria, hierba de Sta. María.

Rizoma *no cundidor*, tronc de 3-6 dm., dret, assolcat, glabrescent, *molt ramificat i fullós;* fulles *totes peciolades*, de contorn oblong, blanes, pubescents, *pinnatisectes*, de segments oblongs, pinnatífids, inciso-dentats, *obtusos;* calàtides mitjanes, en corimbe

fluix, fullós; periclini hemisfèric, *umbilicat a la fructificació*, de bràcties desiguals, les exteriors *linear-lanceolades, agudes*, escarioses al marge, les interiors *oblongues, obtuses*, escarioses i lacerades a l'àpex, totes obtusament carenades; aquenis bruns, no xagrinats, de costelles blanques; corona *molt curta*, fistonada.

Geografia. — Prop de les habitacions com a subespontània en tot el país; no escassa als marges de Vallcebre i altres llocs del Pireneu. — Maig-Jul.

Gènere 371. — CHRYSÁNTHEMUM Tourn.

(De χρυσός, or; flor d'or, pel color groc de les flors (al. *Goldblume.*)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc tubuloses, amb el tub compresso-alat, 4-5-dentades, hermafrodites; lígules oblongues, escotades o subtridentades; calàtides grans, solitàries; peduncles engruixits a l'àpex, periclini umbilicat, de bràcties desiguals, còncaves, vírido-groguenques, les exteriors ovades, obtuses, estretament escarioses al marge, les interiors trasovades, amplament escarioses a l'àpex; aquenis dimorfes, els perifèrics compresso-tetràgons, 2-alats, amb 3 costelles a l'esquena i 4 a la cara ventral, els del disc subcilíndrics, amb 10 costelles, tots sense corona: herbes anuals, glabres, glauques, de tronc de 2-5 dm., dret, ramificat, estriat; fulles grassetes, oblongues, dilatades a l'àpex, les inferiors pinnatífides, atenuades en ample pecíol, les següents 3-fides o multífides, fondament dentades, les superiors oblongo-lanceolades, amplexicaules, enteres o dentades, cuspidades.

Chr. ségetum

1,410. — Chr. ségetum L.

(dels sembrats; perquè es troba pels camps de blat.)

Sinonímia. — Ull de bou, rot de bou; *cast.* corona de rey, mohino, Santimonia.

Geografia.—Terres cultivades de les zones inferior i mitja, principalment la primera.—Abr.-Maig.

Gènere 372.—PINARDIA LESS.

(La espècie típica rebé de Cassini el nom de *Pin.* anisocephala, que no és difer. del *Chrysanth. viscosum,* Desfont.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub compresso-alat, 4-5-dentades, hermafrodites; lígules trasovades, 2-fides o sub-3-dentades; calàtides grans, solitàries; peduncles estriats, engruixits a l'àpex; periclini umbilicat, de bràcties desiguals, obtuses, les exteriors ovades, carenades, estretament escarioses al marge, les interiors oblongo-espatulades, amplament escarioses a l'àpex; aquenis dimorfes, els perifèrics 3-quetres, 3-alats, amb 6 costelles, els del disc comprimits amb una ampla ala al marge intern i 5 costelles, tots amb petites glàndules als espais intercostals, sense corona: herbes anuals, tronc de 3-6 dm., dret, glabre, estriat, ramificat, molt fullós; fulles verdes, les inferiors atenuades en ample pecíol, 2-pinnato-partides, de divisions oblongo-lanceolades, ordinàriament inciso-dentades, les demés semiamplexicaules, auriculades, sub-2-pinnatisectes, de segments lanceolato-linears, enters, incisos o dentats, mucronats.

P. Coronaria

1,411.—P. Coronaria Less.—Chrys. Coronarium L.

(sembla que aquesta mena de flors s'empleaven per a fer corones; *són variades les anomenades així en botànica: l'*anèmona, lychnis, *etc.)*

Sinonímia.—Cast. manzanilla de flor dorada, manzanilla loca.

Geografia.—Camps i terres de conreu: Tarrassa, r. = Immediacions de Barcelona, cap a S. Boi (Csta.); Montserrat (Vay.). — Maig-Juny.

Gènere 373.—MATRICARIA L.

(Vegi's el que s'ha dit a *Parthenium*: propietats emenagogues d'aquestes espècies; cf. Artemisia i altres.)

Flors perifèriques, ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub subcilíndric, grogues, hermafrodites; calàtides mitjanes, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric, imbricat; aquenis obcònics, amb 3-5 costelles a la cara interna, sense costelles a l'externa, terminats per una corona membranosa; receptacle cònic: herbes anuals, de fulles 2-pinnatisectes, alternes.

1 { Receptacle agut, 8 aquenis de 1 mm., albo-groguencs, amb 5 costelles filiformes, llisos a l'esquena, corona oblíqua, molt curta; planta aromàtica . . . . **1,412. M. Chamomílla.**
Receptacle obtús, pla; aquenis el doble majors, negrosos, amb 3 costelles, rugosos per l'esquena; corona horitzontal, sortida; planta quasi inodora . . . . **1,413. M. inodora.**

M. Chamomilla

1,412.—M. Chamomilla.—M. suaveolens L.

(nom vulgar de la camamilla, traduït manzanilla *en* cast. = *poma petita, sens dubte per la olor que la recorda una mica;* suaveolens, *de* olére, *per aquesta raó de ser agradable d'olorar.)*

Sinonímia.—Camamilla; *cast.* manzanilla.

Tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, estriat, glabre, ramificat; fulles 2-pinnatisectes, de segments *filiformes*, estesos, *plans pel revers*, mucronulats; calàtides mitjanes, terminals, *en corimbe;* bràcties del periclini poc desiguals, oblongues, obtuses, groguenques, amplament escarioses a l'àpex; lígules el·líptico-oblongues, *reflexes;* aquenis *albo-groguencs*, petits (1 mm.), subcilíndrics, un poc curvos, *amb* 5 *costelles filiformes* a la cara interna, llises a l'esquena, *sense glàndules*, terminats per una corona membranosa, *molt oblíqua, molt curta:* receptacle *cònic, agut, buit:* planta *aromàtica.*

Geografia.— Terres cultivades, llocs herbosos de quasi tot el país, inclusa la Cerdanya. — Abr.-Jul.

M. inodora

1,413. — M. inodora L.

(sense olor, com contrastant amb la anterior.)

Tronc de 2-4 dm., dret, anguloso-estriat, glabre, freqüentment vermellós a la base, ramificat; fulles 2-*pinnatisectes,* de segments linear-filiformes, *canaliculats pel revers,* mucronulats; calàtides mitjanes, terminals, *solitàries;* bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, estretament escarioses al marge, les interiors oblongues, amplament escarioses a l'àpex, totes obtuses, vírido-groguenques brunes al marge; lígules el·líptico-oblongues, a la fi reflexes; aquenis *negrosos,* subtetràgons, *amb 3 costelles blanquinoses a la cara interna, rugosos* a l'esquena i entre les costelles, *amb 2 glàndules rodones a l'àpex,* groguenques, negroses a la maturitat: planta *quasi inodora.*

Geografia. — Llocs herbosos de Ribas. = A la Cerdanya (Vay.); Queralbs (Senn.!); vall d'Aran, pr. de Viella (Salv.!); Montgarri, Bassibé (Compñ.!); Vilaller (Csta.); runes de tota la vall, remontant-se fins a Montgarri (Llen.!); Salardú (C. et S.). — Jul.-Set.

Gènere 374. — ANTHEMIS L.

(ἀνθεμίς, floreta; és la flor de la camamilla en partic.; per les moltes flors que té la planta; el propi dimin. és ἀνθέμιον.)

Flors perifèriques ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub comprimit, no alat, a la fi molt dilatat a la base, llim 5-dentat, hermafrodites; calàtides ordinàriament mitjanes, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle cònic a la maturitat, cobert de palletes; bràcties escarioses, aquenis subcilíndrics, amb costelles; herbes anuals o perennes, de fulles 1-2 pinnatipartides o pinnatisectes, alternes.

1 { Lígules grogues a la base, flors tubuloses, apendiculades a la base d'un costat; fulles pinnatipartides, de divisions decreixents cap a la base; planta anual. . . . . **1,414. A. mixta.**
Lígules totalment blanques, flors tubuloses, no apendiculades . . 2.

2 { Plantes perennes, tronc simple o poc ramificat a la part inferior, fulles 2-pinnatipartides; de 2-3 divisions, . . **1.415. A. montana.**
Plantes anuals, tronc molt ramificat a la part superior . . . . 3.

3 { Plantes inodores, palletes del receptacle lanceolades, bruscament acuminades; aquenis llisos . . . . **1,416. A arvensis.**
Plantes fètides, palletes del receptacle alenades, aquenis tuberculosos, **1,417. A. Cótula.**

A. mixta

1,414. — A. mixta L. — Ormenis mixta DC. — O. bícolor Cass.

(mixtus *i* bicolor, *pels dos colors (groc i blanc) que presenten les lígules;* Ormenis, *es fa venir de* ὄρμενος, *tany; després de la floració s'allarga la rameta.)*

Anual, tronc de 1-4 dm., dret, estriat, ordinàriament vermellós, pubescent, ramificat des de la base; fulles de contorn oblong, *pinnatipartides,* de divisions *curtes, enteres o incises, decreixents cap a la base;* calàtides solitàries, bràcties del periclini desiguals, pubescents, oblongues, amplament escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques,

grogues a la base, a la fi reflexes; corol·les del disc *amb el tub prolongat pel costat intern de la base sobre l'ovari:* receptacle *cònic, amb palletes cartilaginoses, colorades* i *peludes a l'àpex, agudes, doblades longitudinalment, abraçant la flor* i després l'aqueni, que és *molt petit, verdós, trasovoide-cuneïforme,* amb 3 costelles molt fines a la cara interna: planta olorosa.

Geografia. — Camps i terres arenoses: Empordà, Rosas, Cabanes (Senn.!); Armentera (Llen.!); Ceret, Rosas, S. Feliu de Guíxols (Bub.). — Juny-Ag.

A. montana

1,415. — A. montana L.

(estació de la planta: a les muntanyes.)

Perenne, rizoma *llenyós, multicaule;* troncs de 1-4 dm., drets o ascendents, *simples* o *amb alguna branca a la base, llargament nu a l'àpex;* fulles *grassetes,* albo-tomentoses o glabres, llargament peciolades, 2-*pinnatipartides, amb 2-3 parells de divisions oblongues o lanceolato-linears, obtuses, mútiques,* enteres o incises; calàtides solitàries, sostingudes per peduncles molt llargs; bràcties del periclini desiguals, pàl·lides o brunes al marge, les exteriors lanceolades, agudes, les interiors obtuses, escarioses a l'àpex, pestanyoses; lígules blanques, oblongues; tub de les corol·les del disc *no dilatat a la base,* palletes del receptacle carenades, oblongo-linears, contretes en 1 punta curta, fina, bruna; aquenis blanquinosos, de costelles poc sortides, *no xagrinats:* planta polimorfa.

Geografia. — Llocs pedregosos de les muntanyes: cim del Montseny, a les Agudes del Turó de l'Home, Serra de Mörens, Costabona, muntanyes de Núria, Comabella, la Toza (Vay.); vall d'Eine (Bub.); vall d'Aran, Ruda (C. et S.). — Ag.-Set.

A. arvensis

1,416. — A. arvensis L.

(estació de la planta: als camps.)

Sinonímia. — Camamilla borda; *cast.* manzanilla bastarda, manzanilla sin olor.

Anual, tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, estriat, pubescent, ramificat; fulles 2-*pinnati-*

sectes, de segments linears, curts, enters o incisos, cuspidats; calàtides solitàries, portades per peduncles bastant llargs; periclini pelut, de bràcties quasi iguals, oblongues, verdes a l'esquena, amplament escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques, el·líptiques, a la fi reflexes; tub de les corol·les del disc dilatat a la base, receptacle cònic, amb palletes linear-lanceolades, carenades, *contretes en una punta rígida*, que a la fructificació sobrepassa les flors del disc; aquenis *molt desiguals, llisos*, amb 10 costelles, terminats en una *vora plicato-ondulada;* planta *inodora*.

α *genuina* G. et G. — Peduncles no dilatats a la maturitat.

β *incrassata* Boiss. — Planta robusta, peduncles a la fi molt inflats, amplament fistulosos.

A. Cótula

Geografia. — Comú per terres cultivades des de la costa a la regió subpirenenca, predominant la β *incrassata* al litoral. — Abr.-Oct.

1,417. — A. Cótula L.

(diminutiu de Cota, *que com* Doria *semblen noms propis de geografia històrica, Venècia i Austria respect.; segons altres, de* κοτύλη, *escudella; per les cavitats de la fulla.)*

Sinonímia. — Camamilla pudenta; *cast*. cótula fétida, manzanilla hedionda [1].

Anual, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, glabre, molt ramificat; fulles bastant grans, 2-*pinnatisectes*, de segments linear-filiformes, enters o incisos, acuminats, separats, extesos; calàtides mitjanes i fins bastant grans, en ample corimbe o panotxa corimbiforme; periclini glabrescent, de bràcties quasi iguals, verdes, lanceolades, obtuses, escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques, oblongues, a la fi reflexes, ordinàriament estèrils; tub de les corol·les del disc dilatat a la base, receptacle cònic, amb palletes *linear-alenades*, caduques, no subsistint ordinàriament a la fructificació més que les de l'àpex del receptacle; aquenis *morenos, tuberculosos*, petits (1-1'5 mm.).

β *microcephala* Willk. et Csta. — Estatura menor, calàtides la meitat més petites, en panotxa corimbiforme.

Geografia. — Comuníssima als camps de l'Urgell i costa de Barcelona, Tarrassa, r. = Tarragona, Amposta, Balaguer, més amunt d'Esterri; Tremp, Seu d'Urgell, S. Joan de l'Erm (Csta.); prov. de Girona, runes de tota la regió mitjana fins a Nostra Sra. del Mont i Olot (Vay.); Rosas (Bub.). Efectivament predomina la β *microcephala* W. et Csta. com observa Costa. — Maig-Oct.

(1) Planta que segons Lin. agrada molt als galàpats, però fa fugir les mosques i desagrada a les abelles.

Gènere 375. — COTA GAY.

(Antic nom de algunes espècies de *Anthemis*, V. *Cótula*).

Es distingeix essencialment del gènere anterior pel tub de les corol·les del disc compresso-alat, apenes dilatat a la base; aquenis tetràgono-comprimits, poc o gens alats als angles, amb 5-10 costelles febles a cada una de les cares interna i externa; pel receptacle convex, hemisfèric a la maturitat, amb palletes persistents; herbes anuals, biennals o perennes, de fulles 1-2-pinnatipartides, alternes.

1 Lígules grogues, tant o més llargues que'l periclini; palletes del receptacle linears, llargament acuminades, rígides, iguals o més llargues que les flors del disc; planta perenne . **1,418. C. tinctoria.**
Lígules blanques; planta anual o biennal . . . . 2.

2 Palletes del receptacle espatulades, bruscament contretes en 1 punta espiniforme, tant o més llarga que la palleta; peduncles a la fi engruixits a l'àpex; planta anual . . . . . . **1,419. C. altíssima.**
Palletes del receptacle lanceolades, acuminades en 1 punta molt més curta que elles; peduncles no engruixits a l'àpex; planta biennal, **1,420. C. Triumfetti.**

C. tinctoria

1,418. — C. tinctoria Gay. — Anthemis tinctoria L.

(pel seu empleu a la tintoreria; també medicinal.)

Sinonímia. — *Cast.* abiar, albihar, manzanilla loca; *fr.* œil-de-bœuf. [1]

Perenne, tronc de 3-7 dm., dret o ascendent, pubescent, ramificat; fulles *pinnatipartides*, de raquis ample, amb petits lòbuls entre les divisions, que són *linear-oblongues*, *serrades*, amb les dents *cuspidades;* calàtides terminals, peduncles prims, estriats, llargament nusos i *no engruixits a l'àpex;* periclini pelut, de bràcties desiguals, lanceolades, les exteriors agudes, esca-

(1) Ojo de buey (manzanilla loca) sembla que és *Chrysanthemum coronarium*.

rioses al marge, però no a l'àpex, les interiors obtuses, escarioses i pestanyoses a l'àpex; lígules *grogues*, trasovato-oblongues, *iguals al periclini* o *més curtes;* palletes del receptacle linears, atenuades en punta rígida, igual a les flors del disc; aquenis blanquinosos, *estretament alats*, amb 5 costelles a cada cara i terminats en una corona molt curta o nul·la.

Geografia.—Costes pedregoses: Cap a Queralbs (Salv.!); Montseny (Salv. i Csta.); Ribas (Vay.); Vich, r. r. (Masf.). — Jul.-Ag.

C. altíssima

1,419. — C. altíssima Gay. — Anthemis altíssima L.

(per la talla elevada que presenta.)

Anual, tronc de 3-12 dm., dret, freqüentment vermellós, glabre o glabrescent, molt fullós, ramificat, de branques exteses; fulles *2-pinnatipartides*, de raquis ample i alguns lòbuls terminats per dents inclinades; divisions petites, linear-lanceolades, dentades a l'àpex; dents *llargament cuspidades, subespinoses;* calàtides grans, terminals; peduncles llargs, estriats, a la fi *engruixits a l'àpex;* bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, agudes, les interiors obtuses, més escarioses a l'àpex; lígules blanques, més llargues que el periclini; palletes del receptacle *espatulades, bruscament contretes en punta espiniforme, tan llarga com elles;* aquenis morenos, *estretament alats*, amb 10 costelles fines a cada cara, terminats per una corónula *aguda*, molt curta.

C. Triumfetti

Geografia. — Camps i bardissars de l'Empordà fins a Sagaró, Bassegoda, Lluçanès (Vay.); Figueras, Llers, Molins (Senn.). — Maig-Juny.

1,420. — C. Triumfetti Gay. — Chrysanth. Coronarium Lap.

Joan Batista Triumfetti, A. de Observationes de Ortu et vegetatione plantarum, Romae, 1685.

Biennal, tronc de 3-8 dm., dret, estriat, pubescent, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles de contorn oblong, *2-pinnatipartides*, de divisions lanceolato-linears, enteres o inciso-

dentades, breument cuspidades; calàtides grans (3-5 cm. diàm.), solitàries, portades per llargs peduncles estriats, no engruixits a l'àpex; periclini pelut, de bràcties desiguals, les exteriors lanceolades, agudes, escarioses al marge, les interiors linear-oblongues, obtuses, escarioses i *llargament pestanyoses* a l'àpex; lígules blanques, trasoblongues,1 veg. més llargues que el periclini; palletes del receptacle estretament lanceolades, acuminades en punta rígida, molt més curta que elles mateixes; aquenis groguencs, estretament alats, amb 5 estries a cada cara, terminats per una corona quasi tan llarga com la meitat de l'aqueni.

Geografia.—Comú pels boscos de les muntanyes: cordillera superior del Vallès, des del Montserrat al Montseny; S. Hilari, Montsolí, Guilleries, Ribas. = Camprodon, N.e Dame du Coral (Vayr.), La Sellera (Cod.!); Alp, Toses, Setcases (Bub.); Andorra (Gr. et G.), Arties, Salardú (C. et S.). — Maig-Ag.

N. B. La *C. Cossoniana* Rchb., referida per Costa al Montseny i per Campañó a la prov. de Lleida, és, segons Amo, una mera *variació* de l'anterior, que se'n aparta principalment per les divisions de les fulles, dividides en *lacínies enterissimes, linear-lanceolades*, en un mateix pla, com les dents de una pinta.

Gènere 376. — ANACYCLUS Pers.

(=ἀνανθόκυκλος, aplicat per Vaillant, perquè les flors radials femenines són estèrils, disposades en cercle al voltant del disc.) (1)

Flors perifèriques, generalment ligulades, blanques o grogues, uniseriades, femenines o estèrils, les del disc grogues, hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat; llim 5-dentat, amb 2 dents més llargues i més estretes que les altres 3; calàtides grans, terminals; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle breument cònic, amb palletes persistents; aquenis plans, deprimits, amb 1 ala a cada costat, auriculada a l'àpex, en els exteriors més ampla; herbes anuals, de fulles alternes, 2-pinnatisectes.

1 { Lígules blanques, més llargues que'l periclini; bràcties periclinals sense apèndix escariós, palletes del receptacle trasovades, obtuses; ales de l'aqueni terminades per lòbuls obtusos. . . **1,421. A. clavatus.**
Lígules grogues, iguals al periclini o quasi nul·les . . . . . . **2.**

2 { Lígules per lo menys tan llargues com'l periclini, bràcties periclinals amb apèndix escariós, palletes trasovato-cuneïformes, lòbuls de les ales dels aquenis aguts, erectes . . . . . . **1,422. A. radiatus.**
Lígules molt curtes o quasi nul·les, bràcties periclinals no apendiculades, palletes oblongo-espatulades, lòbuls de les ales dels aquenis obtusos, divergents . . . . **1,423. A. Valentinus.**

A. clavatus

1,421. — A. clavatus Pers. — A. tomentosus DC.

(de clava, *no de* clavus; *pel peduncle inflat a l'àpex (com una massa o porra.)*

Sinonímia. — Panigroc; *cast.* manzanilla de los campos.

Tronc de 2-4 dm., dret o ascendent, estriat, *pubescent* o *pelut*, ramificat a l'àpex; fulles caulinars assentades, amb 2 orelletes laciniades, amplexicaules; segments curts, estrets, mucronulats; peduncles de les calàtides peluts, finament estriats, a la fi *engruixits a l'àpex;* bràcties del periclini lanceo-

(1) ἀνανθής, sense flor; ἀνανθέω, reflorir.

lades, les exteriors agudes, les interiors obtusiúscules, totes estretament escarioses al marge i a l'àpex, *no apendiculades;* lígules *blanques,* el·líptiques, més llargues que'l periclini; palletes del receptacle *trasovato-cuneïformes,* generalment pestanyoses; aquenis *molt petits, cuneïformes,* els exteriors amb 2 *ales hialines,* amples, terminades a l'àpex per 2 lòbuls obtusos.

Geografia.—Comú per terres arenoses de la zona inferior, menys freqüent a la mitja, com la part alta del Vallès i Bages, Urgell, Camp de Tarragona, Cornudella, Figueras. = Cardona, Sallent; Puigreig, Marlès, Serrateix, Espunyola; Avià; Berga (Puj. C.!); Vich (Masf.); Prats de Molló (Gaut.). — Maig-Juny.

A. radiatus

1,422. — A. radiatus Lois. — Anthemis valentina L.

(sens dubte per les lígules grogues del radi, i peduncles purpurins.)

Tronc de 2-6 dm., dret, pelut o glabrescent, ramificat a l'àpex; fulles caulinars assentades i abraçant el tronc amb 2 orelletes laciniades, segments linears, aguts mucronulats; peduncles de les calàtides estriats, a la fi *engruixits a l'àpex;* bràcties del periclini linear-oblongues, estretament membranoses al marge, terminades per un *apèndix escariós,* rodó, denticulat; lígules *grogues,* oblongues, al menys *tan llargues com el periclini;* palletes del receptacle trasovato-cuneïformes, triangulars a l'àpex, molt agudes, no pestanyoses; aquenis interiors més petits, àpters, els exteriors amb 2 *ales hialines amples,* terminades per 2 lòbuls *aguts, erectes.*

Geografia. — Llocs incults, arenosos, poc distants del mar: arenals marítims de Blanes (Trem.!), Pireneu or. (Bub., Coste, Rouy). — Maig-Ag.

A. valentinus

1,423. — A. valentinus L.

(per la pàtria — València —; en llatí, dues Valències, cap d'Espanya, encara que valentino i valenciano són sinòn. en castellà; és planta espanyola de fulles boniques.)

Tronc de 2-3 dm., dret o ascendent, robust, estriat, ± pelut, simple o ramificat; fulles

caulinars amplexicaule-auriculades, segments linears, mucronulats; peduncles de les calàtides estriats, a la fi *molt engruixits, fistulosos;* bràcties del periclini lanceolades, estretament escarioses al marge i a l'àpex, *no apendiculades;* lígules *grogues, molt curtes, quasi nul·les;* palletes del receptacle espatulato-cuneïformes, apiculades, pestanyoses a l'àpex; aquenis cuneïformes, els interiors estretament alats, els exteriors *amb 2 amples ales hialines,* terminades per 2 lòbuls *obtusos, divergents,* portant una semicorona denticulada.

Geografia. — Llocs incults i vores dels camins : Comú al litoral, remontant-se fins al Vallès; Vilafranca del Penadès, Castelló d'Ampúries. = Cardona (Puj. C.!); Vich, r. (Masf.); Figueras, Rivesaltes (Bub); Molins, Escaules, Fortià (Senn.). — Maig-Juny.

Gènere 377.—DIOTIS DESF.

(Liter. *doble orelleta* o apèndices a la base de les flors tubuloses; de δίς, doble, οὖς; διώτος; cf. τετραώτος, de quatre nanses. Així *myosotis.)*

Flors grogues, totes hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, prolongat a la base en 2 *esperons obtusos que abracen quasi enterament l'ovari,* de llim 5-dentat; calàtides subglobuloses, breument pedunculades, mitjanes, en corimbe compost; periclini imbricat, bràcties ovades, còncaves, obtuses, llanudes; receptacle petit, convex, amb palletes ovades, còncaves, obtuses, escarioses, llanudes a l'àpex; aquenis trasovoide-comprimits, arrodonits a l'àpex, no alats, amb 5 costelles obtuses, blanquinosos, amb estries grogues, glandulosos; herbes perennes, enterament cobertes d'un espès toment llanós blanc; tronc de 1-4 dm., ajagut o ascendent, simple o ramificat, molt fullós; fulles trasovato-oblongues, obtuses, enteres o bé obscurament fistonades, assentades, acostades, a la fi reflexes.

D. candidíssima

1,424. — D. candidíssima Desf. — D. marítima Sm.

(superlatiu de cándidus, *blanc; per ser la pl. albo-llanosa;* marítima, *pel lloc o estació.)*

Geografia.—Arenals marítims del litoral: Masnou, Blanes (Salv.!); S. Feliu de Guíxols, S. Pol, Blanes (Bub.); torrent d'Argentona (Jover!); Salou (Llen.!). — Juny-Ag.

Gènere 378. — SANTOLINA Tourn.

(Segons els més estaria per *sanctolina,* planta santa, per les seves virtuts, com tenim card sant o beneït; segons altres de Saintes (Santones), país de la Gàlia, com *santonina* (una Artemisia Santonicum o de Saintonges.)

Flors grogues, les perifèriques curtament ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, allargat i dilatat a la base en una membrana que cobreix la part superior de l'ovari; llim 5-dentat, calàtides mitjanes, terminals, solitàries, portades per peduncles angulosos, no engruixits a l'àpex; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle també hemisfèric, amb palletes còncaves, linear-oblongues, obtuses; aquenis tetràgono-comprimits, no alats, truncats a l'àpex, atenuats a la base; petits arbustos molt ramificats, de fulles alternes pinnatífides o pinnatisectes.

1 { Fulles linears, pinnatífides; lacínies curtes (2 mm.), obtuses, disposades en 4-6 sèries i en diferents plans, **1,425. S. chamaecyparissus.**
Fulles oblongues, pinnatisectes; segments el doble llargs (3-6 mm.), disposats en 2-4 sèries i en un mateix pla o quasi, **1,426. S. pectinata.**

S. chamaecyparissus

1,425. — S. chamaecyparissus L.

(s'ha comparat a un xiprer, com una Euphorbia *així qualificada.)*

Sinonímia. — Espernallac, herba de Sant Joan, botxes de S. Joan, cordonet, camamilla de muntanya; *cast.* abrótano monterino o hembra, lombriguera, cipresillo.

Petit arbust de 2-6 dm., de troncs llenyosos, ascendents, molt ramificats, únicament les branques de l'any folloses, dretes, rígides, estriades, peludes o pubescents; fulles *grassetes,* de *contorn linear,* peciolades o atenuades a la base, *pinnatífides;* lacínies curtes (uns 2 mm.), *subclaviformes,* disposades *en* 4-6 *files no situades al mateix pla;* calàtides subglobuloses, de 8-10 mm. diàm., portades per

peduncles anguloso-estriats, un poc engruixits a l'àpex; periclini glabre o pubescent, de bràcties desiguals, les exteriors lanceolades, *acuminades, amb 1 costella dorsal ben marcada,* les interiors oblongues, còncaves, obtuses, escarioses a l'àpex; corol·les amb petites glàndules, tub més allargat pel costat intern sobre l'ovari, palletes del receptacle linear-oblongues, *glabres,* obtuses; angles laterals dels aquenis més sortits; planta polimorfa.

α *incana* Gr. et G. — Troncs i fulles cobertes d'abundant toment blanc, periclini albo-pubescent.

Geografia.—Llocs secs i margosos de tot el país, des de la costa fins al Pireneu.
La α *incana* G. et G. = *S. incana* Lmk., a Berga, Corbera, Bagà i altres llocs del Bergadà. = Entre Gandesa i Horta (Tarrag.) (Csta.); Collsacabra (Vayr.).—Maig-Jul.

S. pectinata

1,426.—S. pectinata Bth.—S. Benthamiana Rouy. Subsp. o var. de l'anterior.

(*de* pecten, *pinta: per la disposició en dues fileres de les divisions foliars;* Jordi Bentham, *Secretari de la London Hort. Soc.—Hi ha el gènere* Benthamia.)

Es diferencia principalment de l'espècie anterior per les fulles totes ostensiblement peciolades, de contorn linear-oblong, pinnatipartides; divisions el doble llargues (3-6 mm.), obtuses, disposades en 2 files *com les dents de una pinta,* raram. en 4, totes al mateix pla o quasi; peduncles no engruixits a l'àpex, bràcties externes del periclini pubescents, lanceolades, obtuses, amb 1 petit apèndix escariós; palletes del receptacle lanceolades, carenades, obtuses, peludes a l'àpex.

Geografia.—Boscos àrids: al Bergadà, de Rebost al Puigllançada; de Comabella al Padró *dels Quatre Batlles.* = Freixanet, Vidrà, Basfora, Collsacabra, Talaixà; Bassegoda, N.ª Senyora del Mont (Vayr.). — Jul.-Ag.

Gènere 379.—ACHILLEA L.

(En memòria d'Achilles, deixeble de Chiron, el 1.er metge que l'empleà per a curar llagues i ferides. Cf. *Centaurea.*)

Flors perifèriques ligulades, regularment blanques (a veg. grogues o rosades), 1-seriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, 5-dentades; calàtides mitjanes, en corimbe ordinàriament compost; receptacle pla o convex, cobert de palletes; aquenis oblongs o trasovats, comprimits, estretament alats per una membrana cartilaginosa, sense costelles ni corona: herbes perennes, de fulles alternes, serrades o 1-2-pinnatisectes.

1 { Flors grogues, en corimbe compacte; fulles rudes, molt puntejades, oblongues, les inferiors peciolades, pinnatífides, les superiors assentades, serrades . . . . 1,427. **A. Agératum.**
Flors blanques o rosades . . . . 2.

2 { Fulles serrades . . . . 3.
Fulles 1-2-pinnatisectes. . . . . 4.

3 { Fulles glabres o glabrescents, no puntejades, linear-lanceolades, atenuades de la base a l'àpex, agudes; tronc angulós, lígules ovades, 1,428. **A. Ptarmica.**
Fulles pubescents, puntejades, lanceolades, solament atenuades a l'àpex, obtusiúscules; tronc no angulós, lígules oblongues, 1,429. **A. pyrenaica.**

4 { Fulles pinnatisectes, de 3-6 segments linears per banda, disposats al mateix pla, els inferiors tan llargs com els del mig; lígules blanques, 1,430. **A. chamaemelifolia.**
Fulles 2-pinnatisectes . . . . 5.

5 { Fulles petites (2'5 cm.), de contorn oblong, raquis enter, amb 8-12 segments linears, enters o fèsos per banda, al mateix pla; lígules albogroguenques . . . . 1,431. **A. odorata.**
Fulles grans, de contorn ovat o lanceolato-linear . . . . 6.

6 { Rizoma curt, no cundidor; fulles de contorn ovat; raquis dentato-serrat, de 6-8 segments per banda, dividits en lacínies linears, acuminades; lígules blanques . . . . 1,432. **A. nobilis.**
Rizoma llarg, cundidor; fulles de contorn lanceolato-linear, raquis enter, amb nombrosos segments dividits en lacínies linears, mucronades; lígules blanques, rosades o purpurines. . 1,433. **A. millefolium.**

A. Agératum

1,427.—A. Agératum L.

(s'interpreta: aglomerat, dens, aggere, *pels capítols agrupats en corimbe compacte.)*

Sinonímia.—Atarreina; *cast.* agerato, hierba julia, altarreina; *fr.* eupatoire de Mésué.

Rizoma llenyós, tronc de 2-5 dm., dret, poc estriat, simple o ramificat a l'àpex, glabre o glabrescent; fulles oblongues, aspres, obtuses, *fortament puntejades,* les inferiors atenuades en pecíol, *serrato-pinnatífides,* les superiors fasciculades als nusos, assentades, *serrades;* calàtides petites, a la fi subcilíndriques, en corimbe compacte; periclini pubescent, de bràcties externes, lanceolades, agudes, les internes oblongues; lígules *grogues,* molt curtes; palletes del receptacle transparents, lanceolades, agudes, carenades; aquenis blanquinosos, trasovato-cuneïformes, arrodonits a l'àpex.

Geografia.—Llocs humits herbosos, vores de camins: Tarrassa, Prat del Llobregat, Gelida, Lleida, als prats de Navès; Montseny; Vidreres; Bages.=Cabrera (Csta.); Vich (Masf.); Casserres, Serrateix, Espunyola, Cardona (Puj. C.); Girona, Besalú, Figueras, Rosas (Bub.); Castelló, Cabanes (Senn.); S. Climent d'Amer (Cad.!).—Jul.-Set.

A. Ptarmica

1,428.—A. Ptarmica L.

(ἡ πταρμική, *pl. que fa estornudar. Cf.* Arnica) (1).

Rizoma cundidor, tronc de 4-6 dm.. *dret,* rígid, *angulós,* estriat, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles glabres, lluents, *no puntejades,* linear-lanceolades, atenuades de la base a l'àpex, *agudes, serrulades,* les caulinars assentades, dents molt acostades, mucronades, cartilaginoses; calàtides mitjanes, llargament pedunculades, en corimbe fluix; periclini hemisfèric, pelut, de bràcties lanceolades, agudes, escarioses al marge; lígules *blanques,* ovades; palletes del receptacle lanceolades, carenades, agudes, lacerades, peludes a l'àpex; aquenis cuneïformes, truncats a l'àpex.

(1) De πταρμός; πταίρω, estornudar, fer estornuts (estornutatoria).

Geografia.— Llocs humits dels Pireneus: la Cerdanya, al pla i a les muntanyes; de Núria a Costabona (Vayr.); vall de Núria (Gaut.); vall d'Aran, cap a Arties, Castanesa (Csta.); ribera de Arties, Safarrera, r. (Llen.). — Jul.-Ag.

A. pyrenaica

1,429.—A. pyrenaica DC.—Subsp. de l'anterior ap. Rouy.

(per la seva estació pirenenca.)

Sinonímia.—Camamilla de muntanya.

Es diferencia del tipus pel tronc ascendent, no angulós ni estriat; fulles *punctato-escavades*, lanceolades, solament atenuades a l'àpex, pubescents, no lluents, les caulinars ± *atenuades a la base*, dents *més cartilaginoses;* calàtides *més grans* i *més llargament pedicel·lades*, corimbe *oligocèfal, simple* o *quasi tal;* bràcties del periclini *més amplament* brunes al marge, lígules *oblongues*, palletes del receptacle més amples a l'àpex; planta més pubescent.

Geografia.—Prats i llocs humits dels Pireneus: vall i muntanyes de Núria, prats de les Escaldes. = Vall de la Cerdanya (Csta.); Setcases (Isern!); la Toza, Comabella, Tragurà, Costabona (Vayr.); vall d'Eine, Bassibé (Csta., Bub.); Castanesa (Zett.). — Jul.-Ag.

A. chamaemelifolia

1,430.—A. chamaemelifolia Pourr.

(per la semblança de les fulles amb les de la camamilla.)

Rizoma ramificat, *no cundidor;* troncs de 2-4 dm., drets, anguloso-estriats, finament pubescents, simples o ramificats; fulles de contorn *ovato-oblong*, peciolades, fondament pinnatipartides o *subpinnatisectes*, de 3-6 *segments linears per banda, enters, els inferiors tan o més llargs que els del mig, tots situats al mateix pla;* raquis simple, enter; calàtides petites, nombroses, en corimbe compost; periclini ovoide, glabrescent; bràcties lanceolades, obtusiúscules, amplament escarioses, lacerades a l'àpex; lígules *blanques*, curtes, *trasovades:* palletes del receptacle lanceolades, carenades, agudes, lacerades a l'àpex, quasi totalment escarioses; aquenis trasovato-oblongs, *arrodonits a l'àpex.*

Geografia. — Roques dels Pireneus : Queralbs, cap a Cremals, Agost de 1891 i Juliol de 1904 legimus.=Cap a la font dels Assots (Salv.!); Setcases, vall d'Aran (Isern;); Castell de la Molina; Ger (Vayr.); la Cerdanya, vall de Fontviva (Gaut.); valls de Llo, Eine, Andorra; Coll de Núria: Carençà, Setcases; Esterri (Bub.); Allós, de la vall del Noguera Pallaresa (Bub., Coste et Soul.). — Jul.-Ag.

A. odorata

1,431. — A. odorata L.— A. microphylla Willd.

(per la bona olor que exhala; les fulles són menudes, no tan grans com les de la espècie macrophylla *L., sinó relativament petites.)*

Rizoma llenyós, prim, *cundidor,* ramificat, *tortuós, nuós;* troncs de 1-3 dm., drets o ascendents, pubescents, estriats, simples o ramificats; fulles grisenques, peludes, *de contorn oblong,* les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les caulinars assentades, *2-pinnatisectes,* de raquis enter, amb 8-12 *segments per banda, quasi tots iguals,* les últimes divisions curtes, *linears, mucronades, enteres o semidentades;* calàtides petites, nombroses, en corimbe compost, dens; periclini ovoide, pelut; bràcties oblongues, obtuses, còncaves, escarioses al marge; lígules *albo-groguenques,* molt curtes, trasovades; palletes del receptacle lanceolades, agudes, carenades, denticulades a l'àpex; aquenis molt petits, trasovato-cuneïformes, arrodonits a l'àpex.

Geografia.—Boscos i llocs herboso-àrids: comú a Ribas, al Bergadà, la Segarra.=Montserrat (Salv.!); Seu d'Urgell (Csta.); Ardèvol, Cardona, Serrateix, Espunyola (Puj. C.); Serra del Cadí (Jover); Olot, Coll de Bernadell, Amer, Besalú, Meià; Lluçanès (Vayr.); varies localitats de Bages (Font); Vilamós, Viella, Montgarri (Llen.).—Juliol-Agost.

A. nóbilis

1,432. — A. nóbilis L.

(nóbilis, *noble; per la seva* fàcies *elegant i pomposa i per la seva eficàcia:* novíbilis.)

Rizoma curt, fort, llenyós, *no cundidor;* troncs de 2-3 dm., drets, rígids, assolcats, pubescents; fulles peludes, grisenques, de contorn ovat, *2-pinnatisectes,* amb 6-8 segments per banda, desiguals, els inferiors i els del mig

quasi iguals, últimes divisions linears, acuminades, *multidentades;* raquis dentato-serrat, al menys a la meitat superior; calàtides petites, ovoides, en corimbe compost, dens; periclini pubescent, de bràcties oblongues, còncaves, obtuses, albo-escarioses al marge; lígules *blanques* o albo-groguenques, molt curtes; palletes del receptacle lanceolades, agudes, carenades, denticulades a l'àpex; aquenis molt petits, trasovoido-cuneïformes, *arrodonits a l'àpex*.

Geografia.—Boscos i costes calcàries: vall del Juela, Alós. = S. Isabarren, Esterri (Timb.); Pireneu or. (Auct. gallic.); Sournià (Oliv. ex Gautier); Pla Guillem, Vernet, Castanesa, Bassibé, Esterri, Ribas, prop de Besalú (Bub.). — Jul.-Ag.

A. millefolium

1,433. — A. millefolium L.

(pels segments de les fulles molt nombrosos; llatí millefolia *i* millefolium. *Cf.* quinquefolium.)

Sinonímia. — Milfulles, percala, marfull [1], herba de tall; *cast.* milenrama, milhojas, filigrana, hierba de Aquiles; *ital.* millefoglio.

Rizoma prim, *cundidor, estolonífer;* tronc de 2-7 dm., dret, pubescent o llanut, anguloso-estriat, fistulós, simple o ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic, de contorn *linear-oblong, 2-pinnatisectes,* de raquis *estret, enter, no alat*, de 20-24 segments per banda, *quasi iguals, no situats al mateix pla*, dividits en lacínies linears, mucronades; calàtides petites, ovoides, en corimbe compost, dens; periclini pelut, bràcties ovato-oblongues, còncaves, obtuses, escarioses, pàl·lides o brunes al marge; lígules *blanques, rosades* o *purpurines*, trasovades, curtes; palletes del receptacle linear-lanceolades, carenades, apiculades; aquenis oblongo-cuneïformes, truncats a l'àpex: planta polimorfa.

Geografia.—Marges, prats i vores de camins des de la costa fins al Pireneu: abundant al S. Llorenç del Munt, Montseny, Ribas *et alibi*. — Maig-Set.

(1) Marfull és també: *Viburnum Tinus*.

Gènere 380. — BIDENS L.

(De bi(s) i *dens, dentis,* la dent; per les dues (o més) arestes amb que terminen els aquenis.)

Flors grogues, totes tubuloses i hermafrodites o les perifèriques ligulades, uniseriades, estèrils; calàtides terminals, solitàries; periclini hemisfèric, 2-seriat; receptacle convex, alveolat, amb palletes escarioses; aquenis cuneïformes, dilatats i truncats a l'àpex, terminats per 2-5 arestes alenades, espinoses: herbes anuals de fulles oposades.

1 { Calàtides dretes, fulles de pecíol alat, les superiors 3-partides, amb la divisió terminal més gran; aquenis terminats per 2-3 arestes, **1,434. B. tripartita.**
Calàtides penjants, fulles assentades, un poc soldades per la base, oblongo-lanceolades; aquenis generalment terminats per 4 arestes, **1,435. B. cernua.**

B. tripartita

1,434. — B. tripartita L.

(tripartitus *(ap. Coste); de tri(s); pel caràcter general de les fulles superiors dividides en* 3 *segments* [1]*.)*

Tronc de 2-5 dm., dret, fistulós, glabrescent, ramificat; fulles glabres, peciolades, de pecíol *curt, alat,* generalment 3-*partides,* de segments lanceolats, inciso-serrats, el del mig més gran, a veg. pinnatífid, les fulles inferiors simples, lanceolades, serrades; calàtides *dretes,* sostingudes per peduncles dilatats a l'àpex; bràcties externes del periclini foliàcies, desiguals, esteses, escabroso-pestanyoses al marge, les internes més curtes, ovato-lanceolades, escarioses, brunes a l'esquena, grogues al marge, corol·les totes tubuloses; receptacle pla, palletes linear-lanceolades, aquenis *oblongo-cuneïformes,* bruns, amb 2-3 arestes alenades, guarnides de petites espines reflexes.

Geografia.—Vores d'aigües i llocs humits: la Cerdanya, St. Hilari, vores del Montsolí, r. =Cap a Mollet, Tordera i altres llocs humits de la costa i de l'interior (Csta.); Empordà, Girona, Olot i valls pirenenques (Vay.), Vich (Masf.); Puigreig, r. r. (Pujol C.); la Sellera, r. (Cod.); Fortianell (Senn.); Lès (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) *fr.* chanvre d'eau; cf. *Lycopus Europaeus.*

B. cernua

1,435. — B. cernua L.

(de cernuus, *capbaix, inclinat o penjant (cf.* nutans), *per estar així els capítols.)*

Tronc de 1-6 dm., dret, quasi glabre, ramificat; fulles *assentades*, un *poc trabades a la base, llargament lanceolades*, profondament dentades; calàtides *penjants*, grans en el tipus, molt petites en la β *mínima* DC.; bràctees externes del periclini herbàcies, desiguals, esteses o reflexes, pestanyoses a la base, les internes més curtes, ovades, dretes, escarioses, grogues, amb venes negres; corol·les totes tubuloses o les perifèriques ligulades, receptacle un poc convex, amb palletes linear-oblongues, raiades de negre; aquenis oblongo-cuneïformes, bruns, truncats a l'àpex, atenuats a la base, amb 3-5 arestes alenades, espinoses.

Subvar. *ligulata* Edm. Bonnet.—Corol·les de flors perifèriques ligulades.

Geografia.—Aigües estanyades i llocs humits: vall de Cerdanya (Csta., Vayr.); les Guniguetes; Sallagosa i tota la Cerdanya (Laper.).

La subv. *ligulata* Edm. Bonnet. = *Coreopsis Bidens* L. prop de Llívia (Laper.). — Jul.-Oct.

Gènere 381. — ASTERISCUS MÖNCH.

(Com una forma diminutiva de *Aster,* estel; al·ludint a l'involucre radiat.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, tub de la corol·la triquetre, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries; periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat; bràctees externes foliàcies, radiants, les internes coriàcies, aplicades; aquenis del disc obcònics, els de les lígules àpters, grans; herbes perennes o anuals, de fulles alternes, enteres.

1 { Plantes perennes, bràctees externes del periclini tan llargues com les lígules, palletes del receptacle acuminades, fulles peciolades o les superiors atenuades a la base . . . . **1,436. A. marítimus.**
Plantes anuals, bràctees externes del periclini molt més llargues que les lígules, palletes del receptacle truncades a l'àpex, fulles inferiors peciolades, les superiors semiamplexicaules. **1,437. A. aquáticus.** }

A. maritimus

1,436. — A. marítimus Mönch.

(estació de la planta.)

Perenne, rizoma *llenyós,* ramificat, de branques escamoses; tronc de 3-15 cm., ordinàriament ramificat, dret, ajegut o ascendent, estriat, pelut, fullós; fulles transovato-oblongues, grassetes, *peciolades* o *les superiors atenuades en pecíol,* obtuses, peludes, pestanyoses; calàtides bastantment grans, acompanyades de 1-3 *fulles florals;* bràctees del periclini totes foliàcies a la part superior, *curtament cuspidades,* les externes desiguals, peludes, oblongues, *iguals a les lígules;* palletes del receptacle lanceolato-alenades, aquenis coberts de pèls platejats.

Geografia.—Roques i llocs pedregosos de la costa: Montjuic, a una altitud d'uns 30 m. (Trem. in Hb. Cad.!). — Abril 1886.

A. aquáticus

1,437. — A. aquáticus Mönch.
(estació igualment.)

Sinonímia. — Capseletes (a Lleida); *cast.* bovas, escoba de castañuela.

Anual, tronc de 1-2 dm., dret, estriat, pelut, dividit sota la 1.ª calàtide en 1-3 *branques relativament llargues;* fulles oblongues, obtuses, peludes, pestanyoses, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors assentades, *semiamplexicaules;* calàtides grans, acompanyades de *vàries fulles florals;* bràctees externes del periclini linear-lanceolades, *no cuspidades, molt més llargues que les lígules,* les internes ovades, *obtuses;* palletes del receptacle carenades, truncades a l'àpex; aquenis coberts de pèls platejats.

β *pygmaeus* Schulz. — Tronc simple, *mono-,* bicèfal, de 3-6 cm.

Geografia.—Vores de camins i llocs incults, humits: comú al litoral i centre de Catalunya (Csta.); Empordà fins a Sagaró; Montlló; Montagut (Vayr.); S. Pere Màrtir; Castelldefels; Llers, Vilarnadal (Senn.).

La β *pygmaeus* Schulz a les vores del camí de Torrelameu a Menarguens, Balaguer, al Turó del S. Crist. — Maig-Jul.

Gènere 382. — PALLENIS Cass.

(Cf. παλληνίς (de Kassandura a la Macedònia: *Cassàndria*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, biseriades, femenines, de tub alat, les del disc tubuloses, amb el tub alat del costat intern; calàtides no acompanyades de fulles florals, pedunculades, terminals, solitàries; bràctees externes del periclini oblongo-lanceolades, nervudes, cuspidato-espinoses a l'àpex, esteses, molt més llargues que les lígules, les bràctees internes ovades, cuspidades; palletes del receptacle escarioses, lineals, còncaves, cuspidades; aquenis de les lígules transovats, deprimits (1), alats, els del disc obconoides, amb petits pèls aplicats, tots bruns, terminats per una curta corona membranosa: plantes biennals, tronc de 2-4 dm., dret, estriat, pelut, ramificat a l'àpex, de fulles transovato-oblongues o espatulades, cuspidades, les inferiors atenuades en ample pecíol, les superiors assentades, semiamplexicaules, subauriculades.

P. spinosa

1,438. — P. spinosa Cass. — Asteriscus spinosus Gr. et G.

(de spina, per ser cuspidato-espinoses les bràctees externes del periclini.)

Geografia. — Freqüent per llocs inculls herbosos de tot el país, des de la costa als Pireneus.—Maig-Nov.

---

(1) No *comprimits*, com diuen les obres descriptives, perquè estan aplastats de dintre a fora.

Gènere 383. — ÍNULA L.

(=helenium, ala; del grec ἐλένιον; la transposició és deguda a *inoleus (hinn—)* nom del cervo mascle que encara no té l'any. Cf. *Walde,* Wörterbuch).

Flors grogues o vermelloses, les perifèriques quasi sempre ligulades, uniseriades, femenines o estèrils, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides generalment en corimbe o solitàries, periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat, bràctees enteres, amb 2 apèndixs filiformes a la base; receptacle pla o subconvex, nu; aquenis cilíndrics o subtetràgons, guarnits de costelles al voltant, coronats de un plomall simple, 1-seriat, breument pestanyós; herbes generalment perennes, de fulles alternes, quasi enteres.

1 { Bràctees externes del periclini foliàcies, ovades; calàtides molt grans, aquenis subtetràgons, fulles inferiors molt amples, **1,439. I. Helenium.**
Bràctees externes del periclini no foliàcies, lanceolades o lineals; calàtides mitjanes o petites, aquenis cilíndrics . . . . 2.

2 { Lígules més curtes que el periclini, flors groguenques o vermelloses, en corimbe; fulles el·líptico-lanceolades, enteres, tomentoses pel revers . . . . **1,440. I. Conyza.**
Lígules més llargues que el periclini, flors grogues . . . . . 3.

3 { Fulles carnoses, lineals, glabres, enteres o amb 3 dents a l'àpex; tronc subllenyós a la base, aquenis peluts . . **1,441. I. crithmoides.**
Fulles ni carnoses ni lineals, tronc totalment herbaci . . . . 4.

4 { Fulles caulinars assentades o atenuades a la base . . . . . 5.
Fulles caulinars amplexicaules o semiamplexicaules . . . . . 6.

5 { Bràctees externes del periclini erectes, aquenis peluts, tronc 1-, rar. 2-3-cèfal; fulles oblongo-lanceolades, piloso-sedoses, **1,442. I. montana.**
Bràctees externes del periclini recorbades a l'àpex, aquenis glabres, calàtides en corimbe, fulles verdes, pubescents per dessobre, albo-tomentoses per dessota . . . . **1,443. I. Vaillantii.**

6 { Plantes tomentoses, fulles blanes, les inferiors atenuades en pecíol alat; calàtides en corimbe, aquenis piloso-glandulosos, **1,444. I. Helenioídes.**
Plantes glabrescents, fulles coriàcies, amplexicaules; calàtides 1-3, a l'extremitat del tronc i de les branques; aquenis glabres, **1,445. I. salicina.**

I. Helenium

1,439. — I. Helenium L. = Helenium grandiflórum Gilib.

Sinonímia. — Herba de l'ala, ala de corb; *cast.* énula, ala.

Rizoma gruixut, carnós, ramificat; tronc de 10-15 dm., dret, robust, fistulós, estriat, pubescent, ramificat a l'àpex, fullós; fulles grans, consistents, verdes, glabres i un poc aspres per dessobre, grisenques, pubescent-tomentoses per dessota, desigualment dentato-serrades, les inferiors ovato-lanceolades, *molt amples*, atenuades en pecíol o decurrents sobre d'ell; les caulinars *ovato-cordiformes, amplexicaules; calàtides grans,* en corimbe; bràctees externes del periclini *herbàcies, ovades, tomentoses, recorbades a l'àpex,* les internes *escarioses, linear-espatulades, erectes;* lígules nombroses, lineals, esteses, més llargues que el periclini; aquenis morenos, *prismàtico-quadrangulars,* glabres; plomall ros.

Geografia. — Paratges herbosos, humits: Olot, a Cudella; Queralbs. = Cabrera, Ripoll (Salv.!); Olot, Berga, Montseny (Csta.); Ribas, Ciuret, Montsolí, N.ª S.ra del Mont (Vayr.). — Juny-Jul.

I. Conyza

1,440. — I. Conyza DC.

(conyza *és el nom de una composta semblant.)*

Tronc de 5-10 dm., dret, subangulós, pubescent, ramificat a l'àpex; fulles *oblongues,* pubescents per dessobre, tomentoses per dessota, enteres o denticulades, les inferiors peciolades, les superiors *atenuades a la base i assentades;* calàtides petites, subcilíndriques, en corimbe dens; bràctees del periclini molt desiguals, les exteriors verdes o purpurines, lanceolades, agudes, recorbades a l'àpex, *pubescents, pestanyoses,* les interiors lineals, agudes, escarioses, purpurines a l'àpex; *lígules més curtes que el periclini,* aquenis cilindroides, bruns, glabres o pubescents; plomall blanquinós.

Geografia. — Torrents i paratges frescos des de la costa fins als Pireneus. — Maig-Set.

I. crithmoídes

1,441. — I. crithmoídes L.

(per la semblança de les fulles amb les del fonoll marí: crithmum.)

Sinonímia. — Fonoll marí; *cast.* pulguera de Alicante, hierba del cólico, romero marino.

Tronc de 5-9 dm., *subllenyós a la base,* dret o ascendent, simple o ramificat, estriat, glabre, fullós; fulles *carnoses,* verdes, glabres, *lineals,* obtuses, les inferiors freqüentment trífides o 3-dentades, les superiors enteres, portant a l'axil·la *un fascicle de fulletes;* calàtides petites, portades per peduncles bracteolats, angulosos, un poc dilatats a l'àpex, en corimbe fluix; bràctees del periclini desiguals, lineals, acuminades, *aplicades,* glabres, les exteriors herbàcies, les interiors escarioses al marge; lígules *més llargues que el periclini,* aquenis cilindroides, *petits,* rossos.

Geografia.—Maresmes i terrenys salobrencs: litoral de Barcelona, la Escala i altres llocs de l'Empordà, Urgell. = En tota la costa i terrenys salobrencs de l'interior (Csta.). — Juny-Oct.

I. montana

1.442. — I. montana L.

(per la estació de la planta; mons, montis.)

Sinonímia. — Herba del mal estrany.

Tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, simple, albo-llanut, molt poc fullós; fulles *oblongo-lanceolades,* les inferiors atenuades en pecíol, les superiors assentades, enteres o molt obscurament denticulades, totes *piloso-sedoses,* especialment pel revers; calàtides grans, solitàries, raram. 2-3; bràctees del periclini desiguals, les exteriors herbàcies, linear-oblongues, obtusiúscules, albo-tomentoses, erectes, les interiors groguenques, lineals, pubescents, pestanyoses, escarioses; lígules lineals, *molt més llargues que el periclini;* aquenis cilíndrics, bruns, *peluts;* plomall blanquinós.

Geografia. — Ermots i boscos àrids: Montserrat, cap a càn Massana; Masgranada, sobre Ordal; Lleida, a la serra de Canyelles. = Cap a Gandesa, Horta, la Mola (Csta.); Prats de Rei

(Puigg.!); Vich (Masf.!); Cardona, Sallent, Súria, Castelladral, Marlès (Puj. C.!); Lluçanès, Basora, Vidrà, Collsacabra (Vay.); Conca de Tremp, la Seu de Urgell, Solsona, Berga (Bub.); la Sellera (Cod.!); varis llocs de Bages (Font.). — Juny-Jul.

I. Vaillantii

1,443.—I. Vaillantii Vill.—I. Halleri Vill.

(Sebastià Vaillant [1] *i Albert* Haller.)

Tronc de 4-6 dm., dret, estriat, pubescent, molt fullós, superiorment ramificat; fulles *oblongo-lanceolades, acuminades,* atenuades a la base o les inferiors subpeciolades, verdes i finament pubescents per l'anvers, *grisenques i un poc tomentoses pel revers,* obscurament denticulades; calàtides mitjanes, portades per peduncles subdilatats a l'àpex, en corimbe fluix; bràctees del periclini desiguals, les externes quasi foliàcies, ovato-lanceolades, recorbades a l'àpex, pubescents, les interiors quasi escarioses, lineals, acuminades; lígules linears, *molt més llargues que el periclini;* aquenis cilíndrics, *glabres;* plomall rosset.

var. *brevifolia* Wk. et Csta. = *I. semiamplexicaulis* Reut. — S'aparta del tipus per les fulles ovades o el·líptiques, amb dents grosses i separades; tronc monocèfal o bé oligocèfal, bràctees del periclini aplicades o les inferiors pàtulo-recorbades.

I. Helenioídes

Geografia.—Boscos humits i muntanyosos: St. Hilari, al bosc de la Fontvella. = Boscos d'Arties a Montardó, sota del port de Caldes, d'Esterri a S. Joan de l'Herm (Csta.); muntanyes de Arties i Colomés (Llen.).

La var. *brevifolia* Wk. et Csta. — Prop d'Olot i de S. Joan de les Abadesses (Csta.).—Ag.

1,444.—I. helenioídes DC.

(de helenium, *per alguna semblança amb aquesta espècie, sobre tot per les fulles.)*

Tronc de 3-5 dm., dret, estriat, pelut, amb pèls tuberculosos a la base, simple o ramificat; fulles *blanes, grísco-tomentoses per les dues cares,* obscurament dentades, *ovato-lanceolades,* agudes, les inferiors atenuades en pecíol alat, semiamplexicaules, les demés assentades,

(1) A. del *Botanicon Parisiense,* L. Bat. *(Leyde),* 1723.

amplexicaules; calàtides grans, solitàries o poc nombroses (2-7), en corimbe; periclini llanut, de bràctees quasi iguals, lineals, acuminades, les exteriors herbàcies, llanoses, les interiors quasi totalment coriàcies, pestanyoses; lígules lineals, *piloso-glanduloses,* molt més llargues que el periclini; aquenis cilíndrics, negrosos, *peluts.*

β *bracteosa* Vayr. — Planta més robusta, calàtides més grosses, més nombroses; bràctees del periclini molt desiguals, les exteriors foliàcies, reflexes, semblants a les caulinars.

Geografia. — Boscos, marges i llocs herbosos àrids : Tarrassa, Matadepera, S. Llorenç del Munt, a l'Ubach; comarca de Bages, Gelida i altres llocs del Penadès; Berga. = Vich (Masf.); de la Seu de Urgell a Organyà (Csta., Isern); les Garrigues (Gonz.!); Prats de Rei (Puigg.!); part de la Segarra (Csta.); Tremp, Solsona; Prats de Molló *et alibi* (Bub.); Puigreig, Marlès, Casserres, Serrateix (Puj. C.).

La β *bracteosa* Vayr. — A Matadepera; Bagà, cap a Sta. Magdalena. = Prats i marges de Sagaró; Castell, Molí, Canet, Banyoles (Vay.! in Hb. Cad.). — Juny-Jul.

I. salicina

1,445. — I. salicina L.

(per la semblança amb espècies de salix *o salzes; forma i consistència de les fulles que recorda les del* salze. — *Aquesta terminació, molt freqüent en la Botànica, és clàssica:* quercínus, *etc.)*

Tronc de 2-5 dm., dret, glabre, simple o un poc ramificat a l'àpex, fullós; fulles d'un verd fosc, *coriàcies,* glabres, *lluents, ovato-oblongues* o *lanceolato-oblongues, agudes, semiamplexicaules,* acuminades, feblement *ciliato-cartilaginoses* i aspres al marge; calàtides grandetes, solitàries ó 2-4, en petit corimbe; periclini glabre, de bràctees desiguals, les exteriors herbàcies, endurides a la base, lanceolades, pestanyoses, *reflexes a l'àpex,* les internes lineals, escarioses, pestanyoses, dretes, dures al marge; lígules lineals, glabres, molt més llargues que el periclini; aquenis cilíndrics, *glabres;* plomall blanquinós.

Geografia.—Boscos de les muntanyes: Montserrat, a la bassa de S. Miquel i de Roca foradada a càn Massana; S. Climent del Bergadà, entre Vallcebre i Guardiola; vall de Ribas; Bages. = Castelldefels, Tarragona, Tortosa; Espluga de Francolí (Csta.); Cardona; Berga; Castellar de la Muntanya (Isern); al Lluçanès, Vidrà, Olot, Camprodon (Vayr.); Tortellà (Tex.!), Puigreig, Marlès, Sallent, Serrateix, Espunyola (Puj. C.). — Maig-Ag.

Gènere 384. — PULICARIA GÄRTN.

(De *pulex, pulicis*, la puça, per alguna propietat que se li ha atribuït. Compari's *Conyza*. La terminació és comuna a moltes plantes: scrofulària, pulmonària, cupulària, matricària, etc. (1). — Cf. *al.* Floh — i vegis Grimm's Lex.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries, en corimbe o en raïms formant panotxa; periclini hemisfèric, pluriseriat, imbricat, de bràctees desiguals, enteres, amb 2 apèndixs filiformes a la base; aquenis cilíndrics, un poc atenuats i quasi arrodonits a l'àpex, amb costelles al voltant; plomall doble, l'exterior molt curt, en forma de corona dentada o profundament fèsa, l'interior format de pocs pèls capil·lars, molt poc pestanyosos; receptacle sense palletes, pla, superficialment alveolat: herbes anuals o perennes, de fulles alternes, enteres o molt poc dentades.

1 { Plantes anuals, lígules generalment erectes, poc o gens més llargues que el periclini . . . . 2.
Plantes perennes, lígules obertes, molt més llargues que el periclini . . . . 3.

2 { Fulles consistents, aspres, lineals; calàtides petites, sostingudes per llargs peduncles bracteolats, formant panotxa; aquenis blanquinosos, plomall de 10-20 pèls el doble llargs que l'aqueni, **1,446. P. Sícula.**
Fulles blanes, oblongo-lanceolades, ondulades; calàtides mitjanes, sostingudes per peduncles curts, en corimbe; aquenis brúneo-negrosos, plomall de 8-10 pèls iguals a l'àpex. . . . **1,447. P. vulgaris.**

3 { Fulles caulinars amb orelletes poc sortides, peduncles engruixits a l'àpex, aquenis blanquinosos; plomall de 10-20 pèls, corona fèsa, **1,448. P. odóra.**
Fulles caulinars amb orelletes sortides; peduncles no engruixits a l'àpex, aquenis morenos; plomall de 14-20 pèls, corona denticulada, **1,449. P. dysenterica.**

(1) El Plantago Psyllium se l'anomena així per la forma de la llavor.

P. Sícula

1,446. — P. Sícula Moris.

(de la seva pàtria: Sicília.)

Anual, tronc de 2-5 dm., dret, un poc pubescent, vermellós, molt ramificat, de branques pàtulo-erectes; fulles *lineals, assentades*, aspres per dessobre, pubescents per dessota, enteres, *un poc revoltes pel marge;* calàtides petites, portades per peduncles llargs, *bracteolats*, un poc engruixits al cap, disposades en petits raïms, formant ampla panotxa; periclini pubescent, de bràctees exteriors lineals, agudes, verdes, les interiors acuminades, un poc escarioses al marge, purpurines a l'àpex; lígules *dretes, molt curtes, no sobrepassant el periclini;* aquenis blanquinosos, *peluts;* corònula del plomall molt petita, fondament laciniada; plomall de 10-20 *pèls*, blanquinosos, *el doble llarg de l'aqueni.*

Geografia.—Prats humits de la regió mediterrània: litoral de Barcelona, Castelló d'Empúries. = Empordà, Ciurana, Bassea (Vayr.); Fortià (Senn.), Rosas (Bub.). — Set.

P. vulgaris

1,447. — P. vulgaris Gärtn.

(vulgar, comuníssima.)

Anual, tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, pubescent, ramificat; fulles *oblongo-lanceolades, ondulades*, blanes, enteres o apenes dentades, verdes i un poc aspres per dessobre, pubescent-blanquinoses per dessota, les inferiors atenuades en ample pecíol, les superiors *assentades, semiamplexicaules;* calàtides mitjanes, portades per peduncles curts, *no engruixits a l'àpex,* disposades en petits raïms formant panotxa corimbiforme; periclini pelut, de bràctees linear-setàcies, llargament pestanyoses, freqüentment vermelloses a l'àpex; lígules nombroses, *dretes, no sobrepassant el periclini;* aquenis bruns, peluts; plomall *de* 8-10 *pèls blanquinosos, tan llargs com l'aqueni.*

Geografia.—Prats i llocs humits: pels afores de Barcelona (Salv.!); Campmany; La Junquera; Cantallops; Cabanes (Vayr.). — Ag.-Set.

P. odóra

1,448.—P. odóra Rchb.

(pel rizoma olorós.)

Perenne, rizoma *tuberculiforme, olorós,* que produeix arrels tuberoses; tronc de 3-8 dm., dret, pelut, simple o ramificat a l'àpex; fulles blanes, pubescents per dessobre, piloso-llanoses per dessota, enteres o denticulades, les inferiors *el·líptico-oblongues,* atenuades en ample pecíol, *subsistents en la floració,* les superiors *oblongo-lanceolades,* assentades, *semiamplexicaules,* amb orelletes *poc sortides;* calàtides grans, portades per peduncles llargs, bracteolats, un poc engruixits a l'àpex; periclini llanut, bràctees lineals, acuminades, pestanyoses, purpurines a l'àpex, les externes herbàcies, les internes escarioses; lígules nombroses, *molt més llargues que el periclini;* aquenis blanquinosos, *glabrescents;* corònula *laciniada,* plomall *de 10-12 pèls,* 3 *veg. més llargs que l'aqueni.*

Geografia. — Boscos i llocs frescals de la zona inferior : Blanes, cap a Sta. Cristina, de Lloret a Tossa. = Tordera, prop de Banyoles, Campmany, cap a Querafumat (Vayr.); St. Feliu de Guíxols (Bub.); Tarragona (Senn.). — Juny-Jul.

P. dysentérica

1,449.—P. dysentérica Gärtn.

(per haver curat de la disenteria *certs soldats russos* [1].*)*

Perenne, rizoma *gruixut,* que produeix *estolons subterranis, escamosos, vermellosos;* tronc de 3-6 dm., dret, estriat, pubescent, llanut, vermellós, ramificat; fulles blanes, ondulades, verdes i aspres per dessobre, blanquinoses, tomentoses o llanoses per dessota, denticulades, les inferiors *oblongo-lanceolades, destruïdes a la floració,* les superiors *lanceolades, amplexicaules, amb orelletes molt sortides;* calàtides mitjanes, sostingudes per pedun-

(1) fr. *herbe de Saint-Roch* (16 Agost). Job s'hauria curat de les llagues amb la decocció d'aquesta herba; aràbic *rara ejub.* o sigui llàgrimes de Job; cf. Coix lacrima (Forskahl).

N. B. *rar* (hebr.) és saliva; les llàgrimes (Bokîm) són trad. en grec per καλαυθμώνη (cf. δάκρυ i δάκρυον), καλαυριτις (calabrites) spuma argente.

Aquí disentèrica significa bo per a curar la disenteria, millor que *disentsria.* Compari's tàpsia (Θαψία.) Exactament com oftàlmic i κωλικός, bo contra el còlic. Sembla abusiu i erroni l'*anti* que se sol emplear en casos semblants.

cles *nusos* o *unibracteolats, no engruixits a l'àpex;* periclini pelut, glandulós; bràctees lineals, setàcies, de punta freqüentment violada, llargament pestanyoses; lígules nombroses, estretes, més llargues que el periclini; aquenis bruns, *peluts;* corònula *denticulada,* plomall de 14-20 *pèls,* 4 *veg. més llargs que l'aqueni.*

Geografia.—Comú per llocs humits i vores d'aigües des de la costa als Pireneus.—Juny-Octubre.

Gènere 385.—CUPULARIA GODR. ET GR.

(Per la *cúpula* o copeta que resulta de la caiguda dels pèls del plomall. Cf. *cupulifer*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, 5-dentades; calàtides petites o mitjanes, terminals i axil·lars, en raïms piramidals; periclini acampanat, multiseriat, imbricat, de bràctees desiguals; anteres amb 2 apèndixs filiformes a la base, aquenis cilíndrics, sense costelles, contrets a l'àpex en coll molt curt; plomall *simple*, de pèls uniseriats, breument pestanyosos, soldats a la base, en un anell que, caiguts aquells, forma una curtíssima *cúpula* fistonada [1]; receptacle pla, alveolat, amb els alvèols circuïts d'una membrana dentada: herbes anuals o perennes, glanduloses, oloroses, de fulles alternes, enteres, o dentades.

1 Plantes anuals, herbàcies; fulles caulinars lineals, assentades; bràctees externes del periclini herbàcies, lígules tan curtes com el periclini, freqüentment violàcies . . . . 1,450. **C. gravéolens.**
Plantes perennes, llenyoses a la base; fulles caulinars lanceolades, amplexicaules; bràctees externes del periclini escarioses, lígules més llargues que el periclini, grogues . . . . . 1,451. **C. viscosa.**

C. gravéolens

1,450.—C. gravéolens Gr. et G. = Inula gravéolens Desf. = Erigeron gravéolens L.

(per la olor forta, però no desagradable del tot, de la planta [2].)

Anual, tronc de 2-6 dm., dret, estriat, *pubescent-glandulós, herbaci i ramificat des de la base*, de branques pàtulo-erectes, molt fullós; fulles verdes, enteres, aspres, glanduloses per les 2 cares, les inferiors linear-oblongues, obtuses, atenuades a la base, les superiors *lineals, assentades, agudes;* calàtides *petites*, breument pedunculades, en nombrosos raïms formant panotxa; bràctees exteriors del periclini herbàcies, glanduloses,

(1) Gr. et G., Rouy i altres AA. francesos atribueixen als aquenis d'aquest gènere plomall *doble*, per creure erròniament que *a corona cupuliforme* és exterior als pèls i independent dels mateixos.

(2) Són moltes les obres que qualifiquen de fètides aqueixes olors. Cf. la flor de l'*Ailantus*, del *Sambucus nigra*, etc no sempre *gravéolens* és del tot contrari a *suaveolens; fetidus* és veritablement repugnant, de fetor o pudor.

pestanyoses, les internes amplament escarioses al marge; lígules poc nombroses, *iguals al periclini*, freqüentment violàcies; aquenis cilíndrico-oblongs, blanquinosos, piloso-híspids: plantes d'*olor molt forta.*

Geografia.—Terres pedregoses incultes i cultivades: Vallès, des del Llobregat al Tordera, estenent-se a Celràs i a l'Empordà; comarca de Bages. = Pla del Llobregat (Csta.); Valldaura (Senn.); Empordà fins a Besalú (Vayr.); La Sellera (Cod.!). — Ag.-Oct.

C. viscosa

1,451. — C. viscosa Godr. et Gr.—Erigeron viscosum L.

(per les bràctees viscoses o agafalloses.)

Sinonímia. — Olivarda; *cast.* pulguera valenciana, olivarda.

Vivaç, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, *piloso-glandulós, llenyós a la base,* ramificat a l'àpex, de branques bon xic erectes, molt fullós; fulles verdes, glanduloses per les cares, aspres al marge, sinuato-dentades, les caulinars *lanceolades, amplexicaules, mucronades;* calàtides mitjanes, breument pedunculades, nombroses, en raïms bracteolats, formant panotxa; bràctees periclinals externes linear-lanceolades, agudes, *viscoses, escarioses* al marge, les internes escarioses, acuminades, pestanyoses a l'àpex; lígules poc nombroses, *més llargues que el periclini,* grogues; aquenis cilíndrico-oblongs, blanquinosos, piloso-híspids: planta olorosa.

Geografia. — Terrenys caliço-argilosos i pedregosos, frescals, de la regió mediterrània: al Vallès, Penadès, Bages. = Cardona; Priorat; Urgell (Csta.); Girona (Tex.). —Ag.-Nov.

Gènere 386. — JASÓNIA DC.

(Iaso, filla d'Esculapi, que es fa derivar de ἴασις, curació, per les seves propietats [1].)

Flors grogues, totes tubuloses, hermafrodites o les perifèriques ligulades, femenines, 1-seriades; calàtides mitjanes, en raïms corimbiformes; periclini acampanat, multiseriat, imbricat; anteres amb 3 apèndixs filiformes a la base, aquenis cilíndrics, atenuats pels 2 caps, peluts, amb costelles; plomall doble, l'exterior format de pèls curts, lliures, l'interior de pèls llargs, 1-seriats, breument pestanyosos; receptacle pla, nu; herbes perennes, de rizoma llenyós, fulles enteres o denticulades, alternes.

1 { Flors totes tubuloses, aquenis glandulosos a l'àpex, fulles caulinars agudes, rizoma nuós; plantes viscoses . . . 1,452. **J. glutinosa.**
Flors perifèriques ligulades, aquenis no glandulosos, fulles caulinars obtuses, rizoma tuberculós; plantes glanduloses, 1,453. **J. tuberosa.** }

J. glutinosa

1,452. — J. glutinosa DC. — Erigeron glutinosum L.

(per les fulles pubescent-glanduloses.)

Sinonímia. — Té de roca; *cast.* pulguera fina, planta de confitero.

Rizoma *nuós*, multicaule; troncs de 1-3 dm., drets, subestriats, piloso-llanuts, molt fullosos, simples o ramificats a l'àpex; fulles *lanceolato-lineals, assentades*; *atenuades pels 2 caps, agudes, enteres, pubescent-glanduloses* per les 2 cares; bràctees periclinals externes lanceolades, verdes, glanduloses, *recorbades a l'àpex*, les internes lineals, agudes, blanquinoses, escarioses, piloso-pestanyoses, particularment a l'àpex; *flors totes tubuloses*, quasi tan llargues com el periclini; aquenis blanquinosos, molt peluts, però *glabres i glandulosos a l'àpex;* plomall ros tirant a roig.

---

(1) Cf. Jasione (Plin.), semblant a la Scabiosa, que ou primerament posada a la classe *syngenesia* de L. Però *Jasonia* més aviat derivaria de Jason, el quefe dels Argonautes; la deessa de la salut no porta la *n* de la derivació patronímica.

Raça *latifolia* Nob. — Es diferencia del tipus per les fulles *oblongues*, troncs *poc peluts*, calàtides *més grans*, en corimbe *més amples*, fluixos.

Geografia.—Roques calices de les muntanyes de la regió mediterrània: A l'Ubac, Montserrat; Montseny; Gelida; St. Martí Surroca, del Penadès. = Tarragona; Prades; Montsant; les Garrigues; Balaguer; Montsec, fins a Sopeira; Berga; Organyà; Seu d'Urgell; Roques blanques, prop d'Orri, localitat pirenenca (Csta.).

La raça *latifolia* Nobis, al Montserrat. — Jul.-Set.

J. tuberosa

1,453. — J. tuberosa DC.

(pel rizoma tuberculiforme.)

Sinonímia. — Herba estranya; *cast.* estrella de la playa.

Rizoma inflat, *tuberculiforme;* tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, llenyós a la base, glabrescent, ramificat a l'àpex, prou fullós a la part inferior, fulles un poc consistents, *lineals o lanceolato-lineals*, assentades, atenuades a la base, *obtuses* o bé obtusiúscules, enteres o denticulades, glanduloses per les 2 cares; bràctees periclinals externes sedoses, glanduloses, *recorbades a l'àpex*, les internes lineals, amplament escarioses al marge, poc o gens pestanyoses; flors de la perifèria generalment *ligulades*, poc nombroses, *més llargues que el periclini;* aquenis bruns, peluts, *no glandulosos a l'àpex;* plomall rosset.

β *hirsuta* Wk. — Troncs amb llargs pèls setosos, blancs, estesos.

Geografia. — Terres incultes argiloses : Des de Gelida a la Segarra; Bages; Bagà, vall de Ribas. = Vich (Masf.); St. Climent d'Amer (Cod.!); Manlleu; alt Empordà (Senn.!); Tortellà (Tex.); regió pirenenca inferior (Vayr.).

La β *hirsuta* Wk., freqüentment amb el tipus. — Jul.-Set.

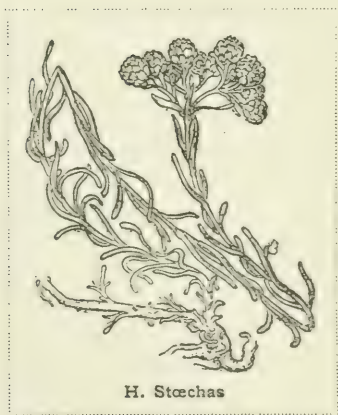
Gènere 387.—HELICHRYSUM DC.

(Com si es digués *or del sol,* flor del sol; per la forma, color i formosura de les calàtides; ἥλιος, sol; χρυσός, or (1).)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifériques femenines, poc nombroses, uniseriades, les del disc hermafrodites; calàtides petites, en corimbe terminal; periclini globulós o bé ovoide, multiseriat, imbricat, de bràcties escarioses, grogues; aquenis cilíndrics, plomall simple, receptacle pla, nu; herbes perennes, subllenyoses a la base, albo-tomentoses, de fulles alternes, lineals, generalment revoltes pel marge.

1 { Periclini globulós, de 4-6 mm. de diàm., d'un groc daurat; bràctees internes oblongo-espatulades, sense glàndules; aquenis amb moltes glàndules brillants . . . . **1,452. H. Stœchas.**
Periclini ovoide, més petit; bràctees internes no dilatades a l'àpex ± glanduloses a l'esquena . . . . **2.**

2 { Calàtides nombroses, ostensiblement pedunculades, en corimbe fluixet, que sobrepassa de molt les fulles superiors; troncs erectes, fulles subfiliformes, de 2-5 cm.; aquenis no glandulosos, **1,455. H. serótinum.**
Calàtides poc nombroses (10-12), subsèssils, en corimbe globulós, sobrepassant de les fulles superiors; tronc decumbent, fulles lineals, de poc més de 1 cm.; aquenis glandulosos, **1,456. H. decumbens.**

H. Stœchas

1,454.—H. Stœchas DC.

(per les fulles molt semblants a les de la Lavándula d'aquesta denominació o sigui el tomaní o caps d'ase.)

Sinonímia.—Semprevives bordes, flor de S. Joan, flor de mort; *cast.* manzanilla bastarda, de montaña o de pastor, perpetuas de monte, siemprevivas amarillas (2).

(1) Cf. Chrysanthemum, flor d'or—La correcció exigeix *helio:* ἡλιόφυτον *(smilax)*

(2) La perpetua encarnada (o sempiterna) és amarantàcia. Hi ha tres pl. compostes que porten el mateix nom de *perpetua* amarilla (color amarillo, amarillo más vivo i am. de azufre) que convindria especificar.

Tronc de 1-5 dm., dret, ascendent o estès, molt ramificat a la base; fulles revoltes, 1-nerves, albo-tomentoses per les 2 cares o vírido-cendroses per dessobre, *fluixament dretes*, obtuses, *oloroses* en fressar-les, de 1-2 cm. long., les de les branques estèrils més acostades o imbricades; calàtides en corimbe compost, convex, dens; periclini *globulós*, de 4-6 mm. diàm., d'un groc d'or, lluent, de bràctees desiguals, *sense glàndules*, les exteriors ovato-lanceolades, les interiors *oblongo-espatulades*, coriàcies a la base, *peludes* a l'esquena, escamoses a l'àpex, 1-2 *veg. més llargues que les externes;* aquenis petits, bruns, coberts de *petites glàndules brillants:* planta molt polimorfa.

H. serotinum

Geografia.—Comú per paratges montuoso-pedregosos àrids de tot el país, des de la costa als Pireneus.—Maig-Jul.

1,455. —H. serótinum Boiss., raça del H. angustifolium DC. apud Rouy.

(serótinus, *el contrari de* primótinus *(primerenc), això és,* tardà.)

Tronc de 3-7 dm., dret o ascendent, ramificat a la base; fulles primes, *subfiliformes*, llargues, de 2-5 cm., *esteses* o *arquejades*, revoltes, obtuses, *vírido-tomentoses* i *fins verdes per les 2 cares;* calàtides $^1/_3$ *més petites* que en la espècie anterior; corimbe compost, convex, *més dens;* periclini *ovoide*, d'un groc *més pàl·lid*, de bràcties externes lanceolades, obtuses, les internes *lineals, no dilatades a l'àpex, glanduloses a l'esquena;* aquenis molt petits, *no glandulosos;* planta de florescència *més tardana*.

α *Libanótis* Gaut. — Planta robusta, troncs drets, de fins a 7-8 dm.; fulles molt llargues i d'un verd bonic per dessobre.

β *hispánicum* Rouy. — Troncs drets, més prims i més curts; calàtides més petites.

H. decumbens

Geografia. — Terrenys pedregoso-àrids de la regió mediterrània, des de la prov. de Tarragona fins als confins de la de Girona: Salou, Espluga, Vimbodí, Tarrassa, boscos de la serralada superior; la Barata, a l'Ubach, S. Llorenç del Munt, les 2 var. = Pireneus or.; Soreda (Conil! in Hb. Cad.). — Jul.-Set.

1,456. — H. decumbens Camb.

(pel tronc quasi ajegut; cf. Rosa sempervirens i Rubus.)

Tronc de 1-2 dm., piloso-llanut, *decumbent*, molt ramificat, de branques freqüentment ternades, simples o ramificades a la meitat superior, fulloses fins a l'àpex; fulles lineals, obtuses, revoltes, albo-tomentoses pel revers, lanuginoso-verdoses i a la fi glabres per l'anvers, *de 1-2 cm.*, *inodores en fressarles*, les de les branques estèrils acostades o imbricades; calàtides *ovoides*, *subsèssils*, enfonsades en un toment llanós, en corimbe *globulós*, dens, però de poques calàtides (10-12); periclini d'un groc d'or, lluent, de bràctees quasi iguals, les exteriors *ovades*, *obtuses*, un poc llanudes a la base dorsal, les interiors *oblongo-lanceolades* o *subespatulades*, escarioses a la meitat superior, *glanduloso-puntejades* a la meitat inferior; aquenis *glandulosos*, *lluents*.

β *compactum* Lge. — Corimbes densos, de calàtides més nombroses; bràctees externes del periclini de color de *castanya*.

Geografia. — Boscos i llocs pedregosos del Cap de Creus, al lloc anomenat *Arnella de Culip*, 2 Maig 1908 leg. = Cap de Creus (Bub., Vay.).

La β *compactum* Lge., al cim del Montserrat, 19 Juny 1910 leg.

Gènere 388. — GNAPHALIUM L.

(De γνάφαλον, borra o cotó ; pel toment que recobreix la planta ; n'omplien les màrfegues. *Phagnalos* és anagrama.)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifèriques nombroses, multiseriades, femenines, les del disc hermafrodites; calàtides petites, en capítol o raïms terminals; periclini ovoide o acampanat, escariós, multiseriat, imbricat, estès en estel a la maturitat; aquenis cilíndrico-oblongs, plomall 1-seriat, receptacle pla, nu; herbes anuals o perennes, *albo-tomentoses*, de fulles alternes, enteres.

1 { Plantes anuals, calàtides en capítols terminals . . . . . . 2.
Plantes perennes, calàtides en espigues terminals . . . . . . 1.

2 { Fulles caulinars oblongo-espatulades, semiamplexicaules, les involucrals més curtes que el capítol o nul·les; periclini blanquinós, lluent, **1,457. Gn. luteo-album.**
Fulles caulinars lanceolato-lineals, llargament atenuades a la base, les involucrals més llargues que el capítol; periclini bru, mate, **1,458. Gn. uliginosum.**

3 { Troncs de 3-6 cm., filiformes, amb 1-2 fulles lineals; calàtides en espigues curtes (1-2 cm.) o solitàries; plantes cespitoses, d'estolons curts, **1,459. Gn. supinum.**
Troncs de 1-3 dm., robustos, fullosos; calàtides en espigues ± llargues. 4.

4 { Fulles caulinars 1-nerves, assentades, atenuades a la base, lanceolato-lineals; espiga simple o composta, llarga, interrompuda a la base, **1,460. Gn. silvaticum.**
Fulles caulinars 3-nerves, poc nombroses, llargament peciolades, oblongo-lanceolades; espiga quasi sempre simple, curta, densa, poc o gens interrompuda a la base . . . . . **1,461. Gn. Norvégicum.**

Gn. luteo-album

1,457. — Gn. luteo-album L.

(pel color de les flors i del periclini, blanc nacarat aquest i les flors grogues.)

Anual, tronc de 2-4 dm., simple o ramificat, albo-llanós, quasi nu a l'àpex; fulles albotomentoses per les 2 cares, *uninerves*, *semiamplexicaules*, les inferiors *transovades* o bé *oblongo-espatulades*, les superiors linear-lanceolades, agudes; calàtides subsèssils, en *capítols terminals*, densos, sense fulles a la base o amb

alguna fulleta bracteal *més curta que el capítol;* periclini blanquinós, lluent, de bràctees quasi iguals, oblongues o el·líptiques, gairebé totalment escarioses; aquenis molt petits, bruns, *glabres,* xagrinats.

Geografia.—Freqüent en paratges arenoso-humits o vores d'aigües, des de la zona inferior fins a la superior. — Juny-Set.

Gn. uliginosum

1,458. — Gn. uliginosum L.

(per la estació en llocs humits: uligo, ulíginis.)

Anual, tronc de 1-2 dm., dret, ascendent o difús, albo-tomentós, ramificat des de la base, fullós fins a l'àpex; fulles albo-tomentoses o verdes i glabrescents, *uninerves, llargament atenuades a la base, oblongo-lanceolades* o *lanceolato-lineals;* calàtides subsèssils, en *capítols terminals,* densos, *fullosos a la base, llargament sobrepassats per aquestes fulles involucrals;* bràctees del periclini herbàcies a la meitat inferior, escarioses a la superior, groguenques o brunes, *mates* o poc lluents, les exteriors ovades i obtuses, les interiors lineals, agudes; aquenis bruns, *finament aristats.*

Geografia. — Paratges arenosos humits de les altes valls i regió pirenenca: Montsant, S. Hilari, Montsolí, vores del Segre, a la Cerdanya, Núria. = Rocabruna; Campmany; La Junquera; Pla de les Arenes; Queralbs (Vayr.); Camprodon, Capvern (Bub.); Fos de la vall d'Aran (Jourtau). — Jul.-Ag.

Gn. supinum

1,459. — Gn. supinum L.

(pels troncs ajeguts a la base.)

Perenne, rizoma ramificat, *que produeix estolons curts, ajeguts, densament cespitosos;* troncs de 3-8 cm., *filiformes,* ajeguts o ascendents, simples, albo-llanosos, *paucifolis;* fulles tomentoses o llanoses per les 2 cares, *uninerves,* lineals o linear-lanceolades, *atenuades a la base:* calàtides subsèssils, poc nombroses o solitàries, formant espiga terminal, curta, fluixa; bràcties del periclini brunes, glabres, escarioses al marge i àpex, llanoses a la base, amb una banda verda a l'esquena,

les exteriors ovades, les interiors lanceolades; aquenis morenos, *amb petits pèls aplicats.*

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes : Núria, a Noufonts, Coma d'Eine, al peu de Finestrelles. =Coma de Vaca, Carençà, Comabella, La Toza (Vay.); vall d'Eine (Bub.), Ports de Benasc i de la Picada (Zett., Csta.), Coma Gireta (Llen.), Tredós (C. et S.).—Jul.-Agost.

Gn. silváticum

1,460. — Gn. silváticum L.

(per la seva estació bosquetana: silva, *el bosc.)*

Perenne, rizoma curt, que produeix troncs estèrils, curts, ajeguts i troncs florífers de 2-5 dm., drets o ascendents, simples o ramificats a la part superior, coberts d'un toment blanc, *molt fullosos fins a l'àpex;* fulles albo-tomentoses pel revers, *vírido-glabrescents* per l'anvers, *uninerves, lanceolato-lineals, atenuades a la base; calàtides en espiga terminal fullosa,* simple o composta, llarga, fluixa, interrompuda a la base; bràctees del periclini escarioses a l'àpex, brunes al marge, obtuses, les exteriors ovades, les interiors lineals; aquenis grisencs, *pubescents.*

Geografia.—Boscos àrids de terrenys pedregosos: Montseny; Núria, la Cerdanya.=Vich, r. (Masf.); Vall d'Aran, Ribera de Viella (Llen.!).—Juny-Set.

Gn. Norvégicum

1,461. — Gn. Norvégicum Gunn. — Subsp. de l'anterior apud Rouy, simple var., apud Fiori.

(planta de Noruega; fr. *Norvège; habitació septentrional;* al. *Norwegen;* llatin. *Norwegia;* angl. *Norway.)*

Presenta realment una gran afinitat amb la espècie anterior, de la qual principalment se'n distingeix pels seus troncs drets, *poc fullosos,* coberts d'un toment *més dens,* per les fulles caulinars, particularment les del mig, ostensiblement 3-*nerves, lanceolades,* més amples (1 cm. o més), *llargament peciolades, més densament tomentoses pel revers,*

vírido-pubescents per l'anvers, poc nombroses, freqüentment més llargues que les inferiors, espiga terminal quasi sempre *simple, més curta, menys fullosa, més densa i quasi afil·la a l'àpex.*

Geografia.—Prats i boscos de les muntanyes: Vall de la Tec, Cambradases, cap a la Vall d'Eine; valls fronterisses d'Andorra (Gaut.); Vall d'Aran, cap al Portilló, Port de Benasc, la Maladetta (Zett.); Vall de Baños (Timb.); boscos de faigs de Artiga de Lin (Llen.!). —Jul.-Agost.

N. B. Encara que Llenas diu que ell no l'ha vista als boscos del Portilló, creiem que els exemplars que pel Jul. de 1908 va portar d'Artiga de Lin, pertanyen veritablement a aquesta espècie.

Gènere 389.—ANTENNARIA R. BR.

(De *antenna*, per les setes (pappus) claviformes de les flors masculines que recorda les de les papellones diurnes: *papiliònids*. Cf. *Globularia)*

Flors blanques, rosades o brunes (per les bràctees del periclini), totes tubuloses; calàtides dioiques, petites, en petit corimbe terminal; periclini acampanat, de bràctees escarioses a l'àpex, planes, multiseriades, imbricades, dretes i no esteses en estel a la maturitat; corol·les de les flors masculines curtes, obcòniques, 5-dentades, les de les femenines llargues, primes, filiformes, aquenis cilíndrics, plomall 1-seriat, amb els pèls soldats per la base en anell, capil·lars en les flors femenines, subclaviformes en les masculines; receptacle convex, sense palletes, alveolat; herbes perennes, albo-tomentoses, de fulles alternes, enteres.

1 { Rizoma amb estolons radicants, fulles inferiors espatulades, obtuses, verdes per dessobre: periclini blanc o rosat . . **1,462. A. dioica.**
Rizoma sense estolons, fulles inferiors lanceolades, agudes, blanquinoses per les 2 cares; periclini bru . . . . **1,463. A. Carpática.**

A. dioica

1,462.—A. dioica Gärtn.

(Ho és en distints involucres i en diferents individus.)

Sinonímia.—Pota o peu de gat, flor de sempredura, sanguinària; *cast.* filosela menor, pie de gato; *fr.* pied-de-chat, herbe blanche, œil-de-chien.

Rizoma molt ramificat, *que produeix estolons prims radicants*, terminats per un rosetó de fulles; tronc de 5-20 cm., dret, simple, albo-tomentós, poc fullós; fulles albo-tomentoses *per dessota*, vírido-glabres per dessobre, les inferiors i les dels rosetons *trans-ovato-espatulades*, *obtuses*, *mucronulades*, atenuades en pecíol, les superiors *lineals*, *acuminades*, assentades, separades, dretes; calàtides *blanques* o *rosades*, 3-8, ± pedunculades, en corimbe dens, *umbel·liforme;* periclini llanut a la base, de bràctees desiguals, blanques o rosades, més amples, obtuses i més curtes que les flors en les calàtides *masculines*, blanques, més estretes,

generalment agudes i més llargues que les flors en les calàtides femenines; aquenis glabres, llisos.

Geografia.—Pastures seques de les muntanyes: Agudes del Montseny; altures de Montsolí; Rasos de Peguera; Núria. = Surroca; Ports dels Pireneus Centrals (Csta.); Setcases (Isern!); comú a la regió alpina inferior, Port de Benasc (Zett.); Ruda, Pla de Beret (C. et S.).—Jul.-Ag.

A. Carpáthica

1,463.—A. Carpáthica Blouff. et Fing.

(dels Carpathes, habitació o pàtria.)

Es diferencia essencialment de l'anterior per *careixer d'estolons*, fulles ordinàriament vírido-cendroses i tomentoses *per les 2 cares*, les inferiors *oblongo-lanceolades o lanceolades, agudes, 3-nerves;* calàtides *brunes*, 2-4, en petit corimbe terminal; bràctees del periclini *brunes* per les 2 cares, blanques al marge i àpex, les externes *oblongues*, les internes *linear-lanceolades, agudes*.

Geografia. — Pastures i roques de les altes muntanyes: Núria, Carençà, Coma de Vaca, Comabella, La Toza (Vay.); Vall d'Eine (Gr. et G.); Cadena fronterissa fins més enllà de la Vall de Llo (Gaut.), Castanesa, Bassivé, Renclusa, Marboré (Zett.); Port de Benasc; Cambradases (Bub.); Montartó (C. et S.).—Jul.

Génere 390.—LEONTOPODIUM R. Br.

(Lit. peu de lleó, al·lusió a la forma de la calàtide o inflorescència; λέων, λέοντος i ποῦς ποδός; cf. *Lagopus, Micropus, Polypodium, Chenop, Lycopod,* etc.) (1)

Flors blanques, totes tubuloses, les perifèriques multiseriades, femenines, de corol·les filiformes, les del disc hermafrodites, de corol·la 5-dentada; calàtides subsèssils, formant un corimbe capituliforme, terminal, dens, rodejat de 7-8 fulles involucrals oblongo-lanceolades, blanques, molt tomentoses per les 2 cares, esteses en estel sobrepassant de molt el corimbe; periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat, de bràctees un poc desiguals, lanceolato-lineals, tomentoses per les 2 cares, escarioses, glabres i negres a l'àpex; aquenis cilíndrics, amb petits pèls; plomall 1-seriat, de pèls soldats en anell per la base, capil·lars en les flors femenines, subclaviformes en les hermafrodites; receptacle pla, nu: herbes perennes, de rizoma bru, ramificat, de branques escamoses, terminades en un rosetó de fulles; tronc de 8-30 cm., dret, molt tomentós, simple; fulles alternes, albo-tomentoses, especialment per dessota, enteres, les inferiors oblongo-lanceolades i peciolades, les altres lanceolato-lineals, totes dretes, subtrinerves i mucronades.

L. alpinum

1,464.—L. alpinum Cass. = Gnaphalium Leontopodium Scop. = Antennaria Leontopodium Gärtn.

(per la seva estació.)

Geografia. — Pastures i roques de les altes muntanyes: Vall de Boí (Gonz.!); Castanesa (Lap., Gr. et G., Zett.); Castanesa i Bassivé (Compñ. in Hb. Csta.); Marboré, Port de Pineda i altres localitats dels Pir. d'Aragó (Lap.).—Jul.-Ag.

N. B. No consta cap cita concreta d'aquesta planta referent als Pir. Or. i creiem que en referir-la Grau (apud Csta.) als Rasos de Peguera, degué pendre per tal la *Antennaria dioica* Gärnt., que efectivament es troba allí. Així mateix sospitem de la de Boí, ja que havent donat un exemplar autèntic a un dels nostres deixebles, fill del país, no ha trobat tal planta.

(1) A la *Alchemilla vulgaris*, se li diu peu de lleó.

Gènere 391.—FILAGO

(Tota ella està com coberta de fils —*filum*, com cotó delicat. = borr*ago* és *abou rach*, àr.: el pare de la suor.)

Flors ± brúneo-blanquinoses, totes tubuloses, les perifèriques femenines, 2-, multi-seriades; de corol·la filiforme, 2-3-dentada, les del disc hermafrodites, poc nombroses, de corol·la tubulosa, 4-5-dentada; calàtides petites, en glomèruls terminals, amb fulles involucrals a la base, ± llargues; periclini ovoide o pentagonal, de bràctees escarioses, còncaves o carenades, 3-5-seriades; aquenis transovato-comprimits, amb petites papil·les, de plomall fràgil, caduc, el de les flors perifèriques nul o 1-seriat, el de les centrals 1-, multi-seriat; receptacle filiforme o curt i pla, nu al centre, amb palletes a la perifèria: herbes anuals, tomentoso-llanoses, de fulles alternes, enteres.

1 { Periclini pentagonal, de bràctees externes cuspidades, no esteses en estel a la maturitat . . . . 2.
Periclini no pentagonal, de bràctees externes no cuspidades, esteses en estel a la maturitat . . . . 3.

2 { Fulles caulinars linear-lanceolades, no atenuades a la base, les involucrals més curtes que el glomèrul; angles del periclini poc marcats, punta de les bràctees externes recta. **1,465. F. germánica.**
Fulles caulinars lanceolato-espatulades, atenuades a la base, les involucrals generalment més llargues que el glomèrul; angles del periclini aguts, punta de les bràctees externes més llarga i recorbada, **1,466. F. spathulata.**

3 { Fulles involucrals iguals al glomèrul, periclini ovoide, de bràctees 2-seriades, còncaves, les externes agudes, la meitat més curtes que les internes; plantes de 2-4 dm. . . . . **1,467. F. arvensis.**
Fulles involucrals més curtes que el glomèrul, periclini piramidal, de bràctees 4-seriades, carenades, totes obtuses, les externes 1 veg. més curtes que les internes; plantes de 5-20 cm. . **1,468. F. mínima.**

F. germánica

1,465.—F. germánica L.

(comú a l'Alemanya: estació.)

Sinonímia.—Herba del born (Vay.); *castellà* hierba algodonera, padre e hijos. (No podem endevinar si s'ha pensat: *filago*, el filaire, o *alnado (antenado)* cast.)

Tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, simple o ramificat a la base, *dicòtom* a la part superior, de branques pátulo-erectes, fullós, tomentós, fulles *linear-lanceolades, no atenuades a la base,* dretes, acostades, agudes, ondulades o revoltes pel marge; glomèruls *subglobulosos,* formats de 20-30 calàtides, assentats en les dicotomies i a l'extremitat de les branques, acompanyats de *vàries* fulles involucrals, *dretes, més curtes que ells;* periclini *obscurament pentagonal,* de bràctees oblongo-lanceolades, acanalades, les externes terminades en *punta recta;* aquenis bruns, finament glandulosos.

α *lutescens* Gr. et G.—Planta coberta d'un toment albo-groguenc, bràctees del periclini vermelloses a l'àpex.

β *canescens* Gr. et G.—Toment blanc, bràctees del periclini poc pàl·lides a l'àpex.

Geografia.—Torrents granítics o arenosos de la zona litoral i part de la mitja: Tarrassa, als sembrats del Guitart; Montalegre; Blanes; Vidreres; Sta. Coloma de Farnés; Montsolí; les Guilleries; abundant a S. Miquel Sulterra.=Litoral i interior (Csta.); la Sellera (Cod.!); predominant la α *lutescens* Gr. et G. — Maig-Oct.

F. spathulata

1,466.—F. spathulata Besl. subsp. de la anterior ap. Rouy; simple var. ap. DC.

(per la forma de les fulles, spathula, *o subespatulades.)*

Tronc de 3-30 cm., generalment ramoso-dicotomat, des de la base amb les branques ± *divaricades* o *postrades;* fulles albo-tomentoses, pàtulo-erectes, *lanceolato-espatulades, atenuades a la base,* planes; 2-15 calàtides en glomèruls més deprimits, *quasi hemisfèrics,* rodejats de 3-5 *fulles involucrals* esteses; general-

ment *més llargues que elles;* periclini circuit d'abundant toment llanós, *que no sobrepassa la base, ovoido-pentagonal,* amb els 5 angles *aguts, sortits;* bràctees el·líptico-oblongues, conduplicades, *cuspidades,* de punta groguenca o purpurina, més llarga i recurva en les externes; aquenis bruns, finament glandulosos.

β *prostrata* Boiss. = *E. micropodioides* Lge. — Planta molt peluda, de tronc de 2-10 cm., *postrat,* molt ramificat, d'entrenusos molt curts; glomèruls de 2-15 capítols, fulles involucrals iguals o més curtes que ells, bràctees a la fi divaricato-patents.

Geografia.— Llocs pedregosos àrids; al litoral, Vallès, Bages, Montsolí, fins a les Guilleries. — La β *prostrata* Boiss. per llocs herbosos dels voltants de Barcelona, pel camp de la Bota; Montcada; Tarrassa. = Prop de Barcelona (Csta.); la Mola, Tarragona (Compñ.!); Montjuic; Pla de Barcelona, Figueres, Empúries, la Escala, Cadaqués (Vayr.). — Abr.-Juny.

N. B. La β *prostrata,* de Catalunya, no es diferencia essencialment de la de Cartagena, segons exemplars remesos per Pau, però és menys *blanca* i *tomentosa.*

F. arvensis

1,467. — F. arvensis L.

(dels camps: arvum, com agrestis, de ager, agri.)

Sinonímia. — Herba cotonera; *fr.* cotonnière; *angl.* cotton-rose; *al.* Filzkraut, Wiesen-wolle.

Tronc de 2-3 dm., dret, ramificat, de branques nombroses, dretes, poc dividides, molt albo-tomentós; fulles linear-lanceolades, agudes, dretes, *assentades, arrodonides a la base,* molt tomentoses per les 2 cares; calàtides subsèssils, rodejades d'un toment abundant, reunides per 2-7 en petits glomèruls terminals i laterals formant panotxa; fulles involucrals iguals al glomèrul, periclini *ovoide,* de bràctees còncaves, *no carenades,* agudes, *no escarioses, 2-seriades,* les externes en nombre de 3-5, lineals, fluixes, agudes, la meitat més curtes que les internes, que són *en nombre de* 8; aquenis grisencs, amb petites *papil·les esfèriques.*

Geografia.—Terrenys arenosos: Tarrassa, camps del Guitart i de la Pineda; S. Hilari, les Guilleries. = Montserrat, Espluga de Francolí (Tex.!); Montseny (Csta.); Berga (Grau); Sort; Rialp; Gerri (Salv.!); Gardeny, de Lleida (Gonz.!); als dos vessants dels Pireneus (Vayr.); la Cerdanya Augustrina (Bub.). — Juny-Set.

F. mínima

1,468. — F. mínima Fr.

(espècie petita, nana; superlatiu de parvus — minor, *que fa referència a la talla o estatura.)*

Tronc de 5-20 *cm.*, dret, prim, ramificat, de branques pàtulo-erectes, breument albo-tomentós; fulles linear-lanceolades, *erecto-aplicades*, agudes, *assentades*, arrodonides a la base, nombroses; calàtides reunides per 3-5 en glomèruls terminals i laterals formant panotxa dicotòmica; fulles involucrals *més curtes que els glomèruls*, periclini *ovoido-piramidal*, de bràctees carenades, *no cuspidades*, 4-*seriades*, les externes ovades, 1 veg. més curtes que les internes *en nombre de* 5.

Geografia.—Boscos granítico-pissarrosos i llocs arenosos: abundant a la serralada superior del Vallès, des de l'Ubach fins al Montseny; Empalme, la Selva, Guilleries. = Caldes de Montbuy, S. Feliu de Codines, Viladrau (Csta.); Tragurà, Montlló, fins a la Junquera; Roses i Guilleries (Vayr.); Cabanes (Senn.); Camprodon (Bub.); Vall d'Aran (Llen.!). — Juny-Juliol.

Gènere 392. — LOGFIA Cass.

(És anagrama de Filago, com passa amb alguns noms científics de plantes.— V. Phagnalon = γνάφαλον.)

Flors i fruits com el gènere *Filago*, sense més diferència que els aquenis de la línia perifèrica més exteriors que estan completament continguts per les bràctees del mig del periclini, cada una de les quals es caragola sobre ella mateixa, soldant-se inferiorment pel marge; calàtides assentades, reunides per 3-5, en petits glomèruls terminals i laterals o situats a les dicotomies, acompanyats de fulles involucrals *lanceolato-alenades*, molt més llargues que els glomèruls; periclini obtusament pentagonal, de bràctees lanceolato-lineals, còncaves, obtuses, escarioses, groguenques a l'àpex, que s'estenen en estel a la maturitat; aquenis molt petits, grisencs; herbes anuals, albotomentoses, troncs de 3-10 cm., drets, prims, ramoso-dicotomats a la part superior, de branques pàtulo-erectes; fulles dretes, linear-alenades, assentades.

L. subulata

1,469. — L. subulata Cass. = Filago gállica L.

(per la forma de les fulles: subula, la alena: cf. Subularia aquatica, una conífera, i Plantago subulata.)

Geografia.—Terrenys granítico-pissarrosos: comú a la cordillera superior del Vallès, des de l'Ubach fins al Montseny, la Selva, Blanes, les Guilleries.=Montcada (Csta.); Gavà, Cadaqués, la Cerdanya, Montlló, la Junquera (Vayr.); S. Feliu de Guíxols (Bub.); Cabanes (Senn.).—Juny-Set.

Gènere 393.—MICROPUS L.

(Lit. peu petit, curt; μικρός i ποῦς, per la brevetat dels peduncles; referit al *Leontopodium*, per ésser aquí més petit però que s'hi assembla pel toment de les fulles platejat-envellutat.)

Flors totes tubuloses, les perifèriques femenines, 1-seriades, de corol·la filiforme, les del disc en nombre de 5-7, masculines, de corol·la 5-dentada; periclini lobulós, 2-seriat; bràctees exteriors planes, fluixes, les interiors en nombre de 4-8, coriàcies, cucul·liformes, abraçant les flors i aquenis de la perifèria, desprenent-se amb ells; aquenis transovats, comprimits, sense plomall: herbes anuals, cobertes d'un toment blanc i llanós; tronc de 1-2 dm., simple i *dret* o multicaule, essent els troncs laterals ajeguts i difusos; fulles lanceolato-lineals, de marge ondulat, obtuses o acutiúscules.

M. erectus

1,470.—M. erectus L.

(*pel tronc dret*, rectus *o* erectus. Cf. *M. supinus* L.)

Geografia. — Paratges àrids i montuosos: Tarrassa, a la serra de Coll Cardús, Montserrat, abundant cap a càn Massana; Montseny, al peu de S. Marçal; Bages; a l'Urgell, a la Serra de Menarguens. = Ripoll, Ribes, Sagaró, Fares; Lluçanès; Vidrà; Platraver; Collsacabra; Dosquers (Vayr.); Vich (Masf.); Pont de Muntanyana; Berga; Girona; Besalú (Bub.). — Maig-Jul.

Subsp. *M. bombycinus* Lag. — Planta coberta per un toment *llanós, més abundant i més llarg;* troncs laterals ascendents, no difusos; branques *dretes*, fulles *planes*, glomèruls *més grossos, més acostats;* fulles involucrals *més amples*, més obtuses, *poc o gens més llargues* que el glomèrul; bràctees internes del periclini solament 4-5, *subglobuloses, molt piloso-llanoses.*

Geografia.—Camps secs: als voltants de Lleida (Compñ,!); Catalunya i Aragó (Salv.!).— Maig-Juny.

Gènere 394.—EVAX GÄRTN.

(Sembla ésser el nom d'un metge àrab contemporani de Neró, a qui fou dedicada; certament no ben explicada la etimologia (1).)

Flors totes tubuloses, les perifèriques femenines, nombroses, multiseriades; corol·la prima, 4-dentada, les del centre masculines, en petit nombre, 5-dentades; calàtides ovoides, en glomèruls terminals, acompanyats de fulles involucrals; periclini hemisfèric, de bràctees planes, aplicades, 1-2-seriats; aquenis tots lliures, transovats; comprimits, sense costelles ni plomall; receptacle cònic, nu al centre, amb palletes a la base; herbes anuals, albo-tomentoses, de 1-4 cm., amb fulles enterès, imbricades.

1 { Fulles oblongues, obtuses, les involucrals transovades, molt tomentoses, albo-nívies; aquenis pubescent-papil·losos . . 1,471. **E. pygmaea.**
Fulles espatulato-lanceolades o lineals, tomentoso-grisenques, les involucrals molt més llargues que el glomèrul, terminades en mucró glabre; aquenis pubescents a la base . . 1,472. **E. asterisciflora.**

E. pygmaea

1,471.—E. pygmaea Pers.=E. umbellata Gärtn.—Micropus pygmaeus Desf.

(per la talla petita; umbellata, *mal aplicat, perquè és* aparent *la disposició dels capítols en* umbel·la.)

Arrel prima, flexuosa, molt ramificada; tronc de 1-4 cm., dret, simple o ramificat a la base, de branques laterals ascendents, cobert de fulles albotomentoses per les 2 cares, *oblongo-transovades, obtuses,* tan més llargues i més amples cóm més pròximes a la inflorescència; calàtides ovoides a l'extremitat dels troncs i de les branques, en *glomèruls* acompanyats de fulles involucrals, *transovades, més llargues* que el periclini; bràctees del periclini *lanceolades,* aplicades, *llargament acuminades, doblades en angle recte a la meitat superior,* un poc peludes a la base dorsal, glabres, llustroses i grogues a l'àpex; palletes del receptacle acuminades, aquenis papil·loso-aspres, sobretot, al marge.

---

(1) *evax* o *euax* és la interjecció bravo!—euaxos és en grec: fràgil; cf. *pygmaea.*

Geografia. — Llocs secs i arenosos pròxims al mar: La Escala; Llansà, Culera, Capràs; Portvendres (Bub.); La Escala (Vayr., Llen.!); Roses (Senn.). — Maig-Juny.

E. asterisciflóra

1,472. — E. asterisciflóra Pers. — Var. de l'anter., apud Fiori.

*(per la semblança de les flors o calàtides amb les de l'*Asteriscus.)

Es diferencia de l'anterior per les fulles lanceolades o *espatulato-lanceolades,* agudes, lanoso-tomentoses, grisenques per les 2 cares, les involucrals *molt més llargues que el glomèrul,* terminades per un *mucró glabre;* bràctees del periclini i palletes del receptacle ovato-lanceolades, un poc lanuginoses a l'esquena, *acuminato-aristades, reflexes a l'àpex;* aquenis pubescents a la base.

Geografia.—Terres incultes: Empordà, Vilajuiga, r. (Senn. in Hb. Cad.). — Abr. 1908 *legit* Senn.

N. B. No posseïm exemplars autèntics de la espècie de Pers., però, per les descripcions dels autors, ens inclinem a referir a ella més que a la *E. Cavanillesii* Rouy, la planta ampurdanesa.

Gènere 395. — CARPESIUM L.

(Interpreten una palla; les llargues fulles seques involucrals interiors — les escames — semblen palles. = *cárphos*, el fenigrec; χαρπήσιον és el nom de una fusta; χάρπασος el de una pl. verinosa.)

Flors groguenques, totes tubuloses, les perifèriques femenines, multiseriades, amb el tub de la corol·la més prim, les del disc hermafrodites, 5-dentades; calàtides solitàries, terminals, *penjants* d'un peduncle fullós, engruixit, reflex, formant una ampla panotxa fullosa i fluixa; periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat; aquenis fusiformes, voltats de petites costelles, contrets superiorment en un coll glandulós, curt, terminat en petit disc cupuliforme, sense plomall; receptacle pla, puntejat, nu; herbes perennes, de rizoma fibrós, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, pubescent, ramificat a la part superior, de branques esteses; fulles alternes, blanes, ovato-lanceolades, acuminades, curtament peciolades, dentades, pubescents.

C. cernuum

1,473. — C. cernuum L.

(cernuus, *capbaix, inclinat: per les calàtides penjants.)*

Geografia. — Llocs herbosos, frescals de la zona superior: Ribes, Olot, a *la Noc d'en Cols* i abundant a *S. Valentí dels Esparts.*=Vich (Masf.), la Sellera, r. (Cod.!); Pir. Or., cap a Monàs, S. Joan de les Abadesses; Besora, Bianya, Sagaró, les Guilleries, en Osor, Castanyadell (Vayr.); Tortellà, Crespià (Tex.!); S. Hipòlit i seguint el Ter (Senn.!); Prats de Molló (Bub.). — Jul.-Ag.

Gènere 396. — CALÉNDULA L.

(Forma part de la sèrie de plantes o flors *calendàries* o de rellotge, del temps, etc., sobretot linneanes; la flor de les calendes o sigui de tots els mesos (1).)

Flors grogues, les perifèriques femenines, ligulades, 2-3-seriades, les del disc masculines, tubuloses; calàtides solitàries, terminals; periclini hemisfèric, de bràcties 2-seriades; aquenis 2-morfes, els externs estrets, bequeruts, els del mig amples, truncats a l'àpex, ± encorbats, tuberculoso-espinosos a l'esquena, alats al marge, els interns estrets i caragolats quasi en anell; plomall nul, receptacle tuberculós: herbes perennes o anuals, de fulles alternes, enteres o dentades.

1 { Plantes perennes, lígules esteses, formant calàtides de 3-5 cm. diàm., d'un groc de taronja; aquenis tots arcuato-cimbiformes, tubulosos a l'esquena; fulles inferiors espatulades . . **1,474. C. officinális.**
Plantes herbàcies, lígules esteses formant calàtides de 2-3 cm. diàm., d'un groc de sofre; aquenis tots arquejats, els interns amb arestes transversals; fulles totes oblongo-lanceolades . **1,475. C. arvensis.**

C. officinális

1,474. — C. officinális L.

(és comuna i serviria com a medicinal.)

Sinonímia.— Gojats, graugets, clavellines de mort; *cast.* caléndula o flor de muerto, maravillas mejicanas, mercaderes reales o dorados; *fr.* souci des jardins; *it.* furrancio; *angl.* goldsblume, marygold.

Tronc de 2-4 dm., angulós, ramificat, dret o difús, fullós, pubescent-glandulós; fulles inferiors *espatulades*, enteres, atenuades en pecíol, les superiors *oblongo-lanceolades, amplexicaule-auriculades*, enteres o sinuato-denticulades, mucronades; calàtides grans (3-5 cm. diàm.), bràctees del periclini *lanceolato-acuminades*, piloso-escabro-

(1) La terminació és com la de *Ínula, Campánula, Lúzula, Prímula,* etc., etc. Aquest nom de Caléndula també es dona a la *Caltha; fr.* souci d'eau ou des marais. Cf. *Caléndula pluvialis,* que quan ha de ploure clou les flors; *anglès* small cape.

ses a l'esquena, escarioso-glanduloses al marge; lígules *llargues* (1-2 cm.), de color groc *ataronjat;* aquenis tots encorbats en forma de barqueta, un poc espinosos per l'esquena, els exteriors més grans tenen una *cresta a la cara* interna, poc bequeruts.

Geografia. — Cultivada i subespontània al Montserrat i S. Salvador, sobre Olesa, procedent d'antics cultius. — Febr.-Nov.

C. arvensis

1,475. — C. arvensis L.

(dels camps.)

Sinonímia. — Galdirons, llevamans, llevagat; *cast.* caléndula silvestre, flor de cada mes, maravilla silvestre; *fr.* petit souci.

Tronc de 1-3 dm., angulós, fistulós, dret o ascendent, ramificat, de branques esteses, pubescent; fulles oblongo-lanceolades, enteres o sinuato-denticulades, mucronades, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors arrodonides a la base, semiamplexicaules; calàtides *mitjanes*, bràctees del periclini lanceolato-acuminades, d'un verd pàl·lid, pubescents, escarioses al marge; flors d'un *groc pàl·lid* dessobre, lígules tot lo més una veg. més llargues que el periclini, aquenis blanquinosos, tots arquejats, els exteriors tuberculoso-espinosos a l'esquena, *estrets* i *bequeruts*, els del mig *inflats en forma de barqueta,* sense bec, els interiors *quasi anulars,* ± transversalment tuberculosos a l'esquena; planta polimorfa.

Subsp. *C. macroptera* Rouy. = *C. parviflóra* Rafm. — Aquenis *tots anulars,* amb 3 sèries de tubèrculs a l'esquena; bec més curt, calàtides més petites, lígules *poc més llargues que el periclini.*

β *discólor* Rouy. = *C. discólor* Botan. plur. — Lígules grogues o ataronjades, flors tubuloses d'un porpra fosc.

Geografia. — Terres cultivades de tot el país, des de la Costa fins a la regió supirenenca. Floreix quasi tot l'any.

La *C. macroptera* Rouy, a la serra del Montsant (Pujol ex Vayr.).

La β *discólor* Rouy, als camps de Tortosa (Senn.). — Abr.

II.—CINAROCÈFALES (flosculoses)

(De *cínara*, per presentar generalment l'aspecte d'escarxofes, sobretot a les cabesses o ulls, tècnicament la calàtide o periclini.)

Gènere 397.—ECHINOPS L.

(ἐχῖνος, l'eriçó; ὤψ aspecte; les flors formen una bola com un eriçó, és a dir, la calàtide o inflorescència.)

Flors blaves, hermafrodites, en calàtides uniflores, acompanyades d'un periclini angulós, rodejat de pèls setiformes a la base, reunides en capítol esferoidal, sobre un receptacle comú; aquenis cilíndrics, sedosos, de plomall cupuliforme, molt curt i caduc, format per pèls ± soldats; herbes perennes, de fulles alternes, pinnatífido-espinoses, tomentoses pel revers.

1 { Flors d'un blau blanquinós, capítols de 4-5 cm., pèls basilars de les calàtides que arriben a la meitat del periclini; lòbuls de les fulles triangulars, feblement espinosos; tronc glandulós, de 5-10 dm., **1,476. E. sphaerocéphalus.**
Flors d'un blau viu, capítols de 2-3 cm., pèls basilars de les calàtides que arriben a la quarta part del periclini, lòbuls de les fulles lanceolars, fortament espinosos; tronc no glandulós, de 2-4 dm., **1,477. E. Ritro.**

E. sphaerocéphalus

1,476.—E. sphaerocéphalus L.

(*insistint en aquesta idea: cap rodó,* capítols grans.)

Sinonímia.—Card eriçat o de eriçó, panical (o penical) blau; *cast.* cardo marino, cardienca, cardo erizo.

Tronc de 5-10 dm., dret, robust, estriat, pubescent-tomentós, *glandulós*, ramificat a l'àpex; fulles un poc *blanes*, *vírido-pubescents* per dessobre, sinuato-pinnatífides, de lòbuls amples, *triangulars*, ciliato-espinosos o *feblement espinosos*, les inferiors *peciolades*, les superiors *amplexicauli-auriculades;* flors d'un *blau blanquinós*, *capítols grans*

(4-5 cm.), pèls basilars del periclini *iguals a la meitat del mateix,* bràctees *pubescent-glanduloses,* carenades, fimbriato-pestanyoses cap a la meitat, terminades en punta alenada, inermes; aquenis coberts de pèls grocs, *que no sobrepassen el plomall* de pèls soldats fins prop de l'àpex.

Geografia. — Boscos i llocs incults de la zona superior: Ribes, Queralbs; abundant, de Guardiola a la Pobla de Lillet, estenent-se per les conques del Bastareny i del Llobregat fins prop de Castellar d'en Huch. = Muralles, runes i roques de Baget, Freixanet, Vidrà, Ripoll, Besora, fins a S. Joan del Galí, N.ª Senyora del Mont (Vayr.); Surroca; Montgrony, Berga, S. Hipòlit (Senn.). — Jul.-Ag.

E. Ritro

1,477. — E. Ritro L.

(aquest ve a ésser el petit en relació amb el sphaerocephalus; ῥύτρος *és nom neutre d'una planta espinosa, una espècie de* echinops [1].)

Sinonímia. — Panical blau; *cast.* cabeza de erizo, cabeza de vieja, cardo abadejo; *it.* coccodrillo (seria el mateix nom del *cocodril,* animal).

Tronc de 2-4 dm., dret, estriat, pubescent, tomentós, *no glandulós,* ramificat a l'àpex; fulles *subcoriàcies, vírido-glabres* per dessobre, *pinnatífides* o *pinnatipartides,* de divisions estretes, *lanceolades, fortament espinoses,* les inferiors *peciolades,* les superiors *amplexicauli-auriculades;* flors d'un blau viu, capítols *mitjans* (2-3 cm.), pèls basilars del periclini iguals a *la quarta part del mateix,* bràctees glabres, carenades, blanes a l'àpex, fimbriato-pestanyoses cap a la meitat, terminades en punta alenada inerme; aquenis coberts de pèls grocs, aplicats, que *sobrepassen el plomall* de pèls soldats solament a la base.

Geografia.—Llocs incults de la major part del país: litoral, Vallès, Penadès, Tarragona, a l'Urgell, a la Segarra; Bages; Bagà; Vich *et alibi.* — Jul.-Set.

(1) Es cosa estranya que la transcripció hagi sigut sense *y*, i s'hagi deixat la terminació *s* *(rhytros).*

Gènere 398. — GALACTITES MÖNCH.

(γάλα, γάλακτος, segurament per les venes lletoses o taques blanques de les fulles. Per la terminació cf. Petasites, Odontites, etc.)

Flors purpurines, les perifèriques més grans, radiants, estèrils, les centrals hermafrodites, fèrtils; calàtides grandetes, solitàries, terminals al tronc i a les branques; periclini ovoide, enterenyinat, de bràctees imbricades, les externes triangulars a la base, bruscament acuminades en una punta triquetra, canaliculades per dessobre, denticulato-aspres pel marge, ± vulnerants, les internes lanceolades a la base, insensiblement terminades en punta més llarga, inerme; anteres amb un apèndix terminal encorbat, aquenis cilíndrico-comprimits, bruns, lluents, amb 10 estries; plomall caduc, format de pèls plumosos, multiseriats, soldats en anell per la base; receptacle amb llargs pèls caducs; herbes biennals, de 2 a 5 cm., tronc dret, angulós, albo-tomentós, simple o ramificat; fulles verdes, *maculades de blanc* per dessobre, a la fi glabres, *albo-tomentoses* per dessota, lanceolades, pinnatipartides, de lòbuls triangulars o lanceolats, espinosos, assentades, ± decurrents en ala estreta, espinosa.

G tomentosa

1,478. — G. tomentosa Mönch.

(per les fulles que a la fi són tomentoses o cotonoses.)

β *integrifolia* Boiss. — Fulles enteres o sinuato-ondulades, tronc feble, de 1-2 dm., mono-,oligocèfal.

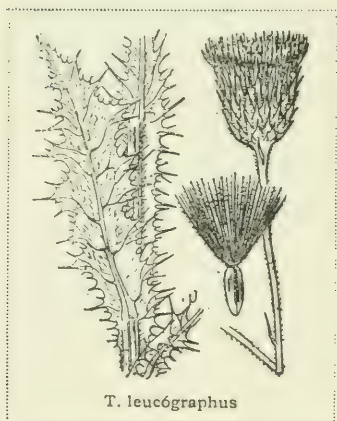
Geografia. — Profusament estesa per tot el litoral, Vallès, Penadès, part de la Sagarra; Figueres i altres llocs de l'Empordà.

La β *integrifolia* Boiss., prop de Tarrassa, boscos de can Carbonell. — Abr.-Juny.

Gènere 399. — TYRIMNUS Cass.

(Si és certa la etimologia donada, de τυρός, formatge, Cassini li hauria posat aquest nom, perquè amb aquesta planta s'amatona o fa pendre la llet (1), com l'herba col: Cinara Scolymos.)

Flors purpurines, iguals; involucre terminal subhemisfèric, de bràctees aplicades, les exteriors ovato-lanceolades, acuminades, feblement espinoses, les interiors lineals; aquenis tetràgons, comprimits; estams de filaments completament soldats, plomall format de pèls quasi llisos, soldats en anell a la base; receptacle pelut: herbes biennals, *blanquinoses, araneoses;* tronc de 3-6 dm., dret, simple o poc ramificat, de branques llargues, llargament nues a l'àpex; fulles oblongo-lanceolades, sinuato-dentades o pinnatífides, espinoses, primes, verdes, *tacades de blanc per dessobre,* tomentoses per dessota, les caulinars assentades, decurrents, les radicals atenuades a la base.

T. leucógraphus

1,479. — T. leucógraphus Cass. — Carduus leucógraphus L.

(Aquest nom específic recorda les taques blanques de les fulles: leucographis *ap. Plini, és el nom d'un* card (2).)

Geografia. — Camps i llocs incults: Ulldecona, Vinaroz (Paul). — Maig-Jul.

---

(1) Vindria a ser com el *galium,* que els francesos diuen *gaillet* o *caille-lait;* en castellà *cuajaleches,* una rubiàcia. — La terminació recorda la de *rhamnus, — thamnus, dictamnus* (i tal vegada *cyclaminos, sycáminos),* amerimnon (Sempervivum tectorum L., sedum maius) ἀμέριμνον: qui dissipa tota inquietud, μέριμνα.

(2) Leucographis, λευκογραφίς: λευκός, brillant, blanc; γράφω, escric, dibuixo. — Wegedistel, carduus leucographus L., Plin., 27, 103 (ap. Weise); ap. Bailly, *dict.* λευκογραφίς, terre blanche pour dessiner, craie.

Gènere 400. — SILYBUM ADANS.

(σίλλυβον o σίλυβον, Diosc., espècie de card o cardó comestible, de fulles tacades de blanc.)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans (4-8 cm. diàm.), solitàrees a l'extremitat del tronc i de les branques; periclini hemisfèric, de bràctees imbricades, glabres, les exteriors i les del mig ovato-oblongues, amb un apèndix estès triangular, acuminat, terminat per una forta espina, portant-ne 4-6 més febles a la base; les bràctees interiors dretes, no apendiculades, anteres a penes apendiculades a l'àpex; aquenis transovato-comprimits, grossos, negres, lluents, no estriats; plomall blanc, sedós, caduc, format de pèls denticulats, pluriseriats, soldats en anell a la base; receptacle carnós, amb palletes setàcies: herbes biennals, tronc de 3-15 dm., dret, robust, assolcat, glabre, ramificat a l'àpex, de fulles grans, verdes, *maculades de blanc*, lluents, les basilars atenuades en pecíol, sinuato-pinnatífides, de lòbuls ovats, sinuato-dentades, les caulinars ovato-lanceolades, amplexicauli-auriculades, no decurrents.

S. Marianum

1,480. — S. Marianum Gärtn. — Carduus Marianus L.

(probablement nom legendari, relacionat amb les taques blanques i lletoses de les fulles.)

Sinonímia. — Card gallofer, cardot, card marià; *cast.* cártamo mariano, cardo lechero, cardo de asno o borriquero; *fr.* lait de Notre-Dame, épine blanche, chardon Marie ou argenté.

Geografia. — Comú en paratges herbosos i vores de camins; litoral, Vallès i alt Empordà. — Juny-Jul.

Gènere 401. — **ONOPORDON** L.

(Denominació pliniana; de difícil determinació — ὄνος — πέρδω, no convé a la planta; «noble thistlelike plants,» diu un A. anglès. El nom vulgar també el retrobem en Lycoperdon o Bovista. S'endevina més que s'explica així (1).)

Flors purpurines, rosades o blanques, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans, solitàries, terminals; periclini imbricat, de bràctees enteres, atenuades en espina; anteres sagitades a la base, amb un apèndix terminal alenat; aquenis transovats, comprimits, subtetràgons, arrugats transversalment; plomall caduc, format de pèls subplumosos, multiseriats, soldats en anell a la base; receptacle carnós, nu, amb alvèols fondos i denticulats: herbes biennals, de fulles alternes, espinoses.

1 { Plantes acaules, flors blanques, 1-3 calàtides al centre d'una roseta formada per fulles oblongues, pinnatífides, albo-tomentoses per les 2 cares; plomall 6 veg. més llarg que l'aqueni . . **1,481. O. acaule.**
Plantes caulescents, de troncs alts, alats i ramificats; flors purpurines o rosades . . . . **2.**

2 { Corol·les glabres, plomalls rogencs, 1 veg. més llargs que l'aqueni; bràctees periclinals lanceolades, espinoses, les exteriors reflexes, **1,482. O. acanthium.**
Corol·les glanduloses, plomalls rossos o blancs, 2 veg. més llargs que els aquenis; bràctees periclinals ovades o triangulars a la base. **3.**

3 { Corol·les purpurines, bràctees exteriors del periclini ovato-lanceolades, terminades en espina triquetra, reflexes; plomalls rossos: plantes de 3-15 dm. . . . . **1,483. O. Illíricum.**
Corol·les rosades, bràctees del periclini triangular-lanceolades, terminades en espina curta recta; plomalls blancs, nervis de les fulles molt marcats: plantes de fins a 2 m. . . . . . **1,484. O. nervósum.**

---

(1) Sinònim seu és *acanos*, ἄκανος, planta que estronca la sang; ὄνος, asinus, l'ase; πόρδων, crepitum emittit (reddit). Cf. Lycoperdon (Bovista); *fr.* vesses-de-loup.

O. acaule

1,481. — O. acaule L.

(sense tronc, com aphyllos, *sense fulles, acaule; afil·le, etc.)*

Sinonímia. — Escardasses blanques; *cast.* toba sentada.

Tronc nul o molt curt, presentant freqüentment la base 1-2 branques ascendents, molt curtes; fulles grans, en roseta, albo-tomentoses per les 2 cares, principalment pel revers, *pinnatífides*, de lòbuls amples, triangulars, dentats, espinosos; calàtides 1-3, subsèssils al centre de la roseta; periclini globulós, *glabre;* bràctees vírido-groguenques, lanceolato-acuminades, terminades en *espina triquetra vulnerant,* les exteriors *pàtulo-erectes;* flors *blanques*, aquenis *negres*, mates, tetràgons; plomall d'un blanc ros, 1-6 *veg. més llarg que l'aqueni.*

Geografia.—Boscos de les muntanyes: al Cadí (Bub., Isern!); al Bergadà, cap a l'Estany i bosc de Segalés (Csta., Grau!); La Baells (Senn.!); muntanyes de Ger, Gils (Vayr.); Montsant (Csta.); amb alguna abundància al bosc de la Pena, prop de l'Espluga de Francolí (Llen.!); la Foya, prop d'Alfara, de Tarragona (Font!). — Jul.-Ag.

O. Acanthium

1,482. — O. Acanthium L.

(ἀκάνθιον, *Plin., un arbust que porta una espècie de cotó; té les fulles com les del* Acanthus mollis, *espinoses* [1].)

Sinonímia. — Bufassa, carnera borda, cardiga, pet d'ase; *cast.* tobas, alcachofas silvestres o borriqueñas, cardo burrero; *fr.* épine blanche; *angl.* artichoke i cardoon (cf. *Cynara Cardunculus).*

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, ramificat a l'àpex, fortament albo-enteranyinat, *amb 2-3 amples ales foliàcies, espinoses;* fulles grans, pubescent-enteranyinades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, *ovato-oblongues*, dentato-espinoses, les basilars atenuades en pecíol, les caulinars *amb llarga decurrència*

(1) La grana és oleífera.

foliàcia; calàtides ± penjants; periclini *globulós, enteranyinat,* de bràctees *lanceolato-lineals,* terminades en espina triquetra vulnerant, les exteriors reflexes; flors *purpurines,* corol·les *glabres,* aquenis grisencs, maculats de negre, transovoide-subtetràgons, molt arrugats transversalment; plomall *rogenc,* 1 *veg. més llarg que l'aqueni.*

Geografia.—Comú per llocs incults i vores de camins des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Jul.-Ag.

O. Illyricum

1,483. — O. Illyricum L.

(de la Il·líria, nom geogràfic; per la habitació o pàtria.)

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, ramificat a l'àpex, fortament albo-enteranyinat, *amb* 8 *ales foliàcies, molt espinoses;* fulles albo-tomentoses per les 2 cares, especialment pel revers, grans, les basilars peciolades, *oblongo-lanceolades,* pinnatífides, de lòbuls oblongs, inciso-dentats, espinosos, les caulinars més estretes, llargament decurrents, espinoses; calàtides *ovoido-deprimides* a l'extremitat del tronc i de les branques curtes, periclini enteranyinat a la base; de bràctees coriàcies, violades a l'àpex, les exteriors *ovato-lanceolades,* terminades en espina triquetra, curta, vulnerant, *reflexa,* les interiors lanceolato-lineals, atenuades en punta llarga, feble; flors *purpurines,* corol·les *glanduloses,* aquenis bruns, tetràgons, fortament arrugats transversalment; plomall ros, *el doble llarg de l'aqueni.*

O. nervosum

Geografia. — Llocs incults de la regió mediterrània: al litoral, Montcada i altres indrets del Vallès, a Bages. =La Escala, costes del golf de Roses (Csta.); Girona, Figueres (Vayr.); Culera, Llançà, La Selva (Bub.). — Jul.-Ag.

1,484. — O. nervosum Boiss.

(pel tronc nervut.)

Tronc de 4-20 dm., dret, estriat, un poc ramificat a l'àpex, recorregut d'ales amples, *nervudes,* espinoso-dentades; fulles subcoria-

cies, albo-enteranyinades, lanceolades, sinuato-lobades, dentato-espinoses, de raquis *molt ample, gruixut, blanc,* el mateix que els nervis; calàtides grans, *ovoides,* assentades; periclini pubescent, de bràctees d'un verd pàl·lid, triangular-lanceolades, terminades en espina curta, *glanduloses* i purpurascents a l'àpex; flors *rosades,* corol·la *molt glandulosa,* aquenis bruns, estriats i arrugats transversalment; plomall blanquinós, *el doble llarg de l'aqueni.*

β *glomeratum* Csta. — Planta *anual,* coberta d'un toment *cotonós* o *araneós;* tronc simple, foliós, policèfal; fulles lanceolades, feses en lòbuls triangulars, espinosos; calàtides assentades, *aglomerades;* bràctees del periclini terminades en *espina llarga,* recta, vulnerant, les interiors més llargues, inermes.

Geografia. — El tipus a l'Aragó, centre i sur d'Espanya.

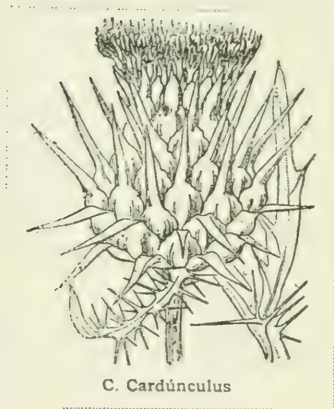
La β *glomeratum* Csta., per terres incultes de Sentiu, prop de Balaguer i altres de l'Urgell i de la Sagarra. — Jul.-Ag.

Gènere 402.—CINARA L.

(κινάρα és el nom grec de l'escarxofa. La ortografia amb y grega (υ) no és tan pròpia.)

Flors blaves, totes iguals, hermafrodites; calàtides molt grans, terminals; periclini imbricat, de bràctees còncaves, obtuses o atenuades en espina; filaments estaminals lliures, anteres sagitades, amb un apèndix terminal obtús; aquenis transovats, tetràgons, un poc comprimits; plomall caduc, format de pèls plomosos multiseriats, soldats en anell a la base; herbes perennes, de fulles albo-tomentoses, alternes, pinnatipartides.

1 { Bràctees del periclini ovato-lanceolades, terminades en espina robusta; fulles de divisions terminades en espines alenades, grogues, **1,485. C. Cardúnculus.**
Bràctees del periclini ovades, escotades, mucronades; fulles sense espines . . . . **1,486. C. Scolymus.**

C. Cardúnculus

1,485.—C. Cardúnculus L.

(Cardúnculus, cardus *o* carduus: *tots aquests noms venen a significar, com cinara, tal vegada: espinós. Celta* ard *o* art, *espina; per les de l'involucre, com dents de gos.)*

Sinonímia.—Herba cel la silvestre, *card* la cultivada; *cast.* cardo de comer o de huerta; *it.* carduccio, caglio.

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, simple o ramificat a l'àpex; fulles verdoses i a la fi glabres per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, de divisions decurrents sobre el raquis, estretament alat i terminades en *espines alenades, grogues;* calàtides molt grans, freqüentment acompanyades de 1-2 fulletes florals; periclini globulós, de bràctees *lanceolato-acuminades,* terminades *en forta espina canaliculada, estesa,* les internes més estretes, simplement cuspidades; aquenis transovoido-tetràgons, groguencs, amb taques brunes; plomall blanc, molt més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Cultivat i espontani prop de les habitacions i vores de camins.—Juny-Jul.

C. Scolymus

1,486. — C. Scolymus L.

(σκόλυμος, *espècie de card, d'arrel comestible.)*

Sinonímia. — Carxofa, escarxofa; *cast.* alcachofa, alcachofera; *fr.* artichaut; *angl.* artichoke; *it.* carciofo [1].

Es diferencia essencialment de l'anterior per les fulles superiors pinnatífides, lobades o quasi enteres, totes *inermes;* calàtides *més grosses,* bràctees del periclini *amplament ovades,* generalment *escotades i mucronades,* carnoses a la base.

Geografia. — Cultivada i subespontània prop de les hortes i habitacions. — Ag.-Set.

(1) La cultivada o de taula procedeix, com la pastanaga, del *Daucus.*

Gènere 403. — PYCNOCOMON Hoffing. et Link.

(Picnomon (ap. Coste), contracció o síncopa de πυκνόκομον, espècie de escabiosa; πύκνος, dens; κόμη, cabellera *(pappus plomós* i *dens)* plomall apinyat (1).)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites; calàtides ovoido-oblongues, breument pedunculades, solitàries o agrupades a l'extremitat del tronc i de les branques, circuïdes i traspassades per les fulles florals semblants a les caulinars superiors; periclini cotonós, de bràctees lanceolato-lineals, obtuses, terminades en una espina pinnada, prima, no vulnerant; filaments estaminals lliures, anteres terminades en un apèndix alenat, aquenis trans-ovoido-comprimits, llisos, groguencs, lluents; plomall blanc, caduc, format de pèls plomosos, multiseriats, soldats en anell, 4 veg. més llarg que l'aqueni; receptacle amb palletes filiformes: herbes anuals, troncs de 2-5 dm., drets, ramificats, de branques divaricades, enteranyinats, fullosos, alats per la decurrència de les fulles superiors; fulles coriàcies, oblongo-lanceolades, decurrents en ala estreta, espinulosa, enteranyinades, especialment per dessota, dentato-espinoses, ciliato-espinuloses entre les dents.

P. acarna

1,487. — P. acarna Cass. — Carduus acarna L.

(*ἀκάρνη és el nom d'un peix de mar molt delicat. Apud Theophr. és un card* (2).)

Sinonímia. — Assotacristos; *cast.* azafrán descarnado, cardo ajonjero de Salamanca, cardo bardero.

Geografia. — Paratges arenoso-àrids del litoral: al Vallès, Penadés, la Sagarra, a Bages i part del Bergadà. = Prov. de Tarragona i Lleida fins a Balaguer (Csta.); Sta. Llúcia de la Junquera (Vayr.); Conca de Tremp, Cardona (Bub.); la Sellera (Cod.!). — Jul.-Ag.

(1) Cfr. *Anacyclus* per *Ananthocyclus*, i *Chrysocoma*, etc.
(2) Willdenow en fa un gènere *Ac. cancellata.*

Gènere 404.—CIRSIUM TOURN.

(Es fa derivar de κιρσός, variça, per les virtuts medicinals; en Plini κίρσιον, espècie de cardó.)

Flors purpurines, blanquinoses o blavenques, totes iguals; calàtides terminals, periclini imbricat, de bràctees enteres, no escarioses al marge, atenuades i freqüentment terminades en punta espinosa; filaments estaminals lliures, peluts; anteres amb apèndix escariós, linear-alenat; aquenis oblongo-comprimits, llisos; plomall caduc, de pèls plumosos, multiseriats, soldats en anell a la base; receptacle cobert de palletes setàcies: herbes perennes o biennals, de fulles alternes, generalment espinoses.

1 { Fulles espinuloses per l'anvers . . . . 2.
Fulles glabres o pubescents per l'anvers . . . . 4.

2 { Fulles llargament decurrents, bràctees periclinals linear-lanceolades, atenuades en punta espinosa; flors purpurines, 1,488. **C. lanceolatum.**
Fulles no decurrents . . . . 3.

3 { Calàtides ovoido-còniques, bràctees del periclini llises al marge, terminades en punta triquetra, vulnerant, recorbada; fulles florals lanceolades, espinoses, més llargues que les calàtides; flors purpurines; planta de 2-3 dm . . . . 1,489. **C. echinatum.**
Calàtides globoses o subgloboses, bràctees del periclini aspres al marge, terminades en punta feble, espatulada o alenada, no vulnerant ni recorbada . . . . 1,490. **C. erióphorum.**

4 { Fulles decurrents, flors purpurines . . . . 5.
Fulles no decurrents . . . . 6.

5 { Fulles pinnatipartides, llargament decurrents, espinoses; calàtides nombroses, subsèssils; planta sense estolons . . 1,491. **C. palustre.**
Fulles enteres, pestanyoses, oblongo-lanceolades, breument decurrents; calàtides pedunculades; planta de estolons subterranis, 1,492. **C. monspessulanum.**

6 { Calàtides unisexuals, en panotxa corimbiforme; flors purpurines; fulles oblongo-lanceolades, diversament dividides, espinuloses, 1,493. **C. arvense.**
Calàtides hermafrodites, solitàries o aglomerades . . . . . . 7.

7 Flors grogues, groguenques o blanques, raríss. purpurines; bràctees periclinals atenuades en punta oberta o reflexa . . . . . . 8.
Flors purpurines . . . . 9.

8 Calàtides no acompanyades de fulles florals; bràctees periclinals reflexes, fulles pinnatipartides, ciliato-espinuloses, auriculades; flors grogues . . . . 1,494. **C. Erysithales.**
Calàtides acompanyades de fulles florals fortament espinuloses, bràctees periclinals obertes, fulles pinnatífides, molt espinoses, no auriculades; flors blanquinoses . . . . 1,495. **C. glabrum.**

9 Plantes ± acaules, amb 1-3 calàtides nascudes al centre d'una roseta de fulles pinnatipartides, verdes, glabres per dessobre, pubescents per dessota. . . . . 1,496. **C. acaule.**
Plantes ostensiblement caulescents, fulles caulinars ± amplexicaules. **10.**

10 Calàtides aglomerades per 2-5 a l'àpex, bràctees periclinals amb una callositat viscosa a l'esquena, fulles glabres, ± dividides, ciliato-espinuloses . . . . 1,497. **C. rivulare.**
Calàtides solitàries, terminals; bràctees periclinals sense callositat. **11.**

11 Arrel fibrosa, fulles enteres o dentades, albo-tomentoses per dessota; llim de la corol·la més curt que el tub . . 1,498. **C. heterophyllum.**
Arrel tuberosa, fulles pinnatipartides, cinèreo-enteranyinades per dessota; llim de la corol·la més llarg que el tub . 1,499. **C. tuberosum**

C. lanceolatum

1,488. — C. lanceolatum Scop.

(aquest és un terme pròpiament botànic, es refereix aquí a les fulles.)

Sinonímia. — Llobacarda; *cast.* cardo borriqueño.

Biennal, tronc de 5-15 dm., robust, dret, assolcat, enteranyinat, *alato-espinós,* ramificat, de branques erectes; fulles *lanceolades,* pinnatipartides o pinnatífides, de divisions partides en lòbuls desiguals, divaricats, *espinosos,* verdes i *eriçades d'espínules* per l'anvers, cendroses i *araneoso-pubescents* pel revers, les caulinars *llargament decurrents;* calàtides solitàries o subagregades a l'extremitat del tronc i de les branques, nues o acompanyades de 2-3 fulles florals més curtes que les calàtides; periclini *ovoide,* un poc enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, llarga-

ment atenuades en punta *triquetra, espinosa, pàtulo-erecta;* corol·la purpurina, de llim 1 veg. més curt que el tub; aquenis *groguencs*, lluents, transovoido-cuneïformes.

Subv. *hypoleucum* DC. — Fulles ± albo-tomentoses pel revers.

Subsp. *C. crinitum* Boiss. — Bràctees externes del periclini molt obertes i recorbades, quasi desde la meitat; aquenis bruns.

β *catalaunicum* Wk. et Csta. — Calàtides molt grosses, solitàries; periclini globulós, molt enteranyinat; fulles florals lanceolades, espines de les fulles més febles.

Geografia.—En paratges incults de la part alta de Catalunya i valls pirenenques (Csta.); camins d'Olot i Pireneus (Vayr.); Plana de Vich (Masf.).

La subvar. *hypoleucum* DC., a l'Ubach. = Prats de Castelló (Vayr.).

La subsp. *C. crinitum* Boiss., comuna des del litoral fins a la regió pirenenca, estenent-se per la Sagarra i prov. de Girona. = Abunda la β *catalaunicum* Wk. et Csta. (Csta.). — Jul.-Setembre.

C. echinatum

1,489. — C. echinatum DC.

(echinatus, derivat de echinus, *eriçó, per les calàtides espinoses i tota ella.)*

Perenne, rabassuda, tronc de 2-3 dm., dret, assolcat, *albo-araneoso-llanós,* ramificat a l'àpex; branques erectes, curtes; fulles coriàcies, vírido-fosques i molt espinuloses per dessobre, cinèreo-tomentoses per dessota, un poc revoltes pel marge, pinnatipartides, de lòbuls bífids, divaricats, terminats per una forta espina groguenca, les basilars peciolades, les caulinars semiamplexicaule-auriculades; calàtides *ovoides,* en corimbe terminal, dens, acompanyades de fulles florals lanceolades *més llargues que elles, fortament espinoses;* periclini araneoso-llanós, de bràctees lanceolato-lineals, llises al marge, atenuades en punxa triquetro-espinosa, les externes *fortament recorbades;* corol·les *purpurines,* de llim una veg. més curt que el tub; aquenis transovoides, foscos, lluents, amb línies negres.

Geografia.—Llocs pedregosos àrids: Tarrassa, prop del Guitart, r.; Gelida; no escassa a les estribacions del Montcau. = Llocs estèrils de la Sagarra (Csta.); frontera de l'Aragó i Catalunya (Losc.!); ribera de Cornudella; Pont de Montanyana; Conca de Tremp (Bub.); al Tibidabo, S. Pere Màrtir (Senn. in Hb. Cad.!). — Jul.-Ag.

C. erióphorum

1,490. — C. erióphorum Scop.

(liter. que porta llana o borrissol, pel toment blanquinós del revers de les fulles.)

Biennal, tronc de 5-20 cm., dret, robust, assolcat, pubescent, ramificat; fulles consistents, *vírido-espinuloses per dessobre, cinèreo-llanoses per dessota,* de raquis i nervis prominents, subrevoltes al marge, *pinnatipartides,* de divisions *bífides,* lanceolades, la terminal més gran, totes terminades en *espina groguenca vulnerant,* les basilars molt grans, peciolades, les caulinars semi-amplexicaule-auriculades; calàtides grans, solitàries, *globuloses* o *subglobuloses,* sense fulles florals o de longitud variable; periclini fortament araneoso-llanós, de bràctees interiors i mitges lanceolato-lineals, espatuliformes o alenades a l'àpex, *no vulnerants;* corol·la purpurina, raram. blanca [1]; aquenis oblongs, rossos, lluents, amb línies negres.

Subsp. *C. odontolepis* Boiss. — Calàtides hemisfèriques, turbinades o conoides, acompanyades *de* 8-10 *fulles florals* que les sobrepassen; dilatació espatulada de les bràctees periclinals *cartilaginosa* i *denticulada,* terminada per una espina setàcia *més llarga.*

ε *Risterianum* Rouy. = *C. eriophorum,* var. *Risterianum* Gillet. = *C. ferox* Csta. et auct. catalan., non DC. — Periclini molt enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, *carenades, sense dilatació espatulada* o *molt petita,* terminades en una espina *menys feble;* flors *purpurines,* fulles ± coriàcies, molt espinoses, de divisions estretes, ciliato-espinuloses.

ζ *Corbariensis* Rouy. = *C. corbariensis* Senn. — Periclini *glabrescent,* divisions de les fulles *més estretes, més revoltes* i *més espinoses;* fulles florals generalment més curtes que les calàtides, o nul·les.

Geografia. — Llocs incults i vores de camins: Frontera de l'Aragó i Catalunya (Losc.!); Vall del Tec fins a Prats de Molló (Compy.); cadena principal del Vernet a la Vall de Llo; a la Cerdanya (Gaut.); valls d'Aran i del Noguera (Timb.); les Bordes, Arròs, Viella (Llen.!).

La subsp. *C. odontolepis* Boiss., als boscos de l'Ubach, camí de la Portella, r.; Montserrat, cap a la *roca foradada,* r.=Comarca de les Garrigues (Gonz.;); frontera del baix Aragó (Losc.!).

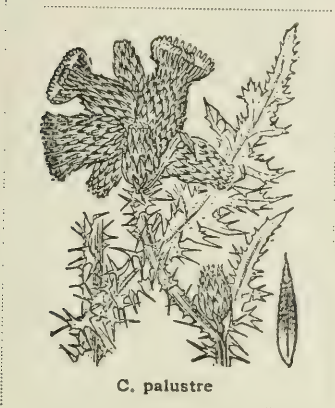
La ε *Risterianum* Rouy, al Montserrat, a l'Ubach, d'on baixa fins a Tarrassa; de Guardiola a Castellar de N'Huc; Ripoll, d'on s'estén fins al Vallès, estant disseminada per una gran part del país.

---

(1) *Odor florum omnino similis illo Allii capillaris, sive moscati* (Bubani).

La ζ *Corbariensis* Rouy, no escassa al peu oriental del Castell de Figueres. = Llers (Senn. in Hb. Cad.). — Jul.-Set.

N. B. La var. ε pel seu periclini molt *araneoso-llanós* es distingeix desseguida del *C. ferox* DC., confosos pels botànics catalans i el confonguérem també seguint-los nosaltres. Bubani fa posà en dubte les cites de Willk. i de Costa, ni sembla que dongués gran crèdit a les de Gren. i Godron.

C. palustre

1,491. — C. palustre Scop.

(de palus, palúdis, l'estany, per la estació, a la manera dels joncs i canyes.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, fistulós assolcat, alato-espinós, pubescent, simple o ramificat a l'àpex; fulles vírido-fosques per dessobre, més clares per dessota, un poc enteranyinades pel revers, hispídules per l'anvers, *pinnatipartides*, de divisions 2-3-*fides*, aquestes terminades en espina feble, les basilars atenuades en pecíol alat, les caulinars *llargament decurrents;* calàtides *ovoides*, dentades, aglomerades en *dens corimbe;* periclini un poc enteranyinat, de bràctees aplicades, *llises al marge*, amb una callositat negra a l'esquena, les externes ovato-lanceolades, obtusiúscules, bruscament terminades en una petita espina, les internes lineals, acuminades, escarioses, *purpurines* a l'àpex; corolles generalment purpurines, de tub *igual al llim;* aquenis petits, linear-oblongs, blanquinosos.

C. monspessulanum

Geografia. — Reguerols i llocs inundats. Montseny, Montsolí, Queralbs, Núria, i altres llocs dels Pireneus. = Vich (Masf.); Vall d'Eine (Bub.); comú a la Vall d'Aran (Llen.).—Jul.-Agost.

1,492. — C. monspessulanum All.

(de la pàtria: Montpellier, com monspeliensis.)

Perenne, rizoma gruixut, que produeix *estolons subterranis;* tronc de 5-15 dm., dret, prim, assolcat, araneoso-pubescent, ramificat a l'àpex; fulles *oblongo-lanceolades* o *lanceolades*, agudes, ordinàriament vírido-glabres per les 2 cares, *enteres* o superficialment *sinuato-dentades, ciliato-espinuloses*, les basilars atenuades en pecíol alat, espinulós,

les caulinars assentades, *un poc decurrents,* les superiors ± bracteïformes, no decurrents; calàtides petites, *ovoides,* llargament pedunculades; periclini pubescent, de bràctees aplicades, aspres al marge, les exteriors ovato-lanceolades, terminades en punta molt curta, *negroses a l'esquena,* les interiors lineals, escarioses, agudes, violades a l'àpex; corol·la purpurina; aquenis petits oblongs, rossos, lluents.

C. arvense

Geografia.—Comú per vores d'aigües corrents i llocs humits des del litoral fins als Pireneus. — Juny-Set.

1,493. — C. arvense Scop.

(aquí, dels camps, amb accepció botànica nova, no llatina clàssica.)

Sinonímia. — Calcides, carsos; *cast.* cardo oloroso, cardo cundidor, cardo blanco, ramoncillo negro; *fr.* chardon hémorrhoïdal o hémorroïdal.

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 5-10 dm., dret, angulós, glabrescent, ramificat, de branques dretes; fulles vírido-glabrescents per les 2 cares o albo-araneoses per dessota, oblongo-lanceolades, sinuato-dentades o sinuato-pinnatífides, ciliato-espinoses al marge, les caulinars assentades i a veg. decurrents; calàtides petitetes, *cilindroides,* assentades o breument pedunculades, reunides en corimbe; periclini glabrescent, de bràctees aplicades, brunes a l'àpex, les exteriors lanceolades, terminades en petita espina, les interiors lineals, terminades en punta escariosa; flors *unisexuals* en cada calàtida, corol·la purpurina o blanca, de llim 2-3 veg. més curt que el tub; aquenis linear-oblongs, bruns.

C. Erysithales

Geografia. — Comú per camps, vinyes i terres cultivades des del litoral fins als Pireneus. — Jul.-Set.

1,494. — C. Erysithales Scop. = C. glutinosum Lmk.

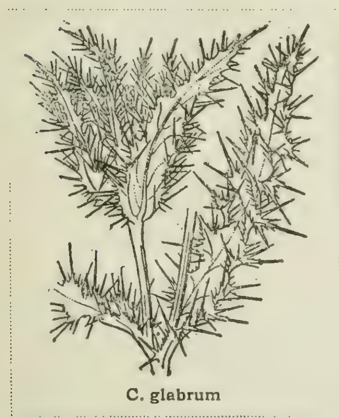
(De ἐρεύθω *i* θάλλω: *de flors purpurines o vermelloses* [1]; glutinosus, *de* gluten, glútinis,

(1) Quasi totes les obres de Botànica escriuen *Erisithales* amb *iota* i no amb *ypsilon,* com ha d'ésser, i així es troba en Plini, qui ho refereix al *Carduus pratensis,* o sigui Cirsium anglicum Lob. Linneus especifica amb aquest nom grec un *Cnicus,* que és el *Cirs. glutinosum* Lmk. de que aquí es tracta. Com se veu, s'al·ludeix a la *singular* coloració floral d'aquesta planta, denominació que en tot rigor deuria ésser ἐρυσιθηλής, com tenim ερ.θηλής, que significa *molt ramós* o florit.

per les bràctees periclinals agafalloses; ἐρυσιθάλης, *nom d'una planta medicinal, el* Sedum acre, *Cp. erithales, trithales, chrysothales.)*

Perenne, de rizoma curt, negre, que produeix fibres radicals gruixudes; tronc de 5-7 dm., dret, assolcat, pubescent, quasi nu i ramificat a l'àpex; fulles grans, vírido-fosques per dessobre, més clares per dessota, pubescents per les 2 cares, *ciliato-espinuloses*, *pinnatipartides*, de divisions *oblongo-lanceolades, dentades, oposades*, esteses en angle recte, les divisions superiors decurrents, les inferiors un poc reflexes, les fulles basilars contretes en pecíol alat, dentato-espinulós, *auriculat*, les caulinars *auriculades;* calàtides (1) globuloses, llargament pedunculades, deprimides a la base, *penjants*, solitàries o agregades, *sense fulles florals;* periclini glabre, de bràctees linear-lanceolades, *esteses des de la meitat i terminades en punta reflexa*, amb una *callositat negra, lluent i glutinosa a l'esquena i prop de l'àpex; corol·les groguenques*, raram. purpurines, de llim *més llarg que el tub;* aquenis transovoides, blanquinosos, lluents.

Geografia.—Boscos de les altes muntanyes: cap a Olot, al turó de Cubells; boscos ombrívols de Vidrà, a la Bola (Vay.!); promontori de Cabrera (Trem.!); muntanyes de Cabrera, r. r. (Senn.). — Jul.-Ag.

C. glabrum

1,495. — C. glabrum DC.

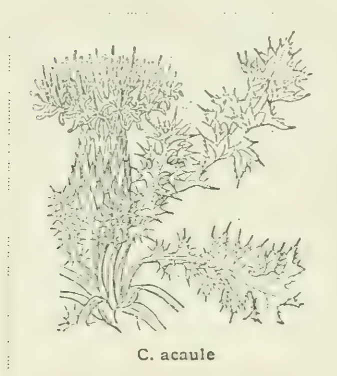
(perquè no té toment, glaber, glabra, *sense pèl; aplicat a l'ordi, vol dir sense barba o aresta.)*

Perenne, rizoma gruixut, que produeix fibres primes; tronc de 4-5 dm., dret, gruixut, completament *glabre*, simple o ramificat a la part superior, molt fullós fins a l'àpex; fulles coriàcies, d'un verd pàl·lid, *glabres* per les 2 cares, *linear-lanceolades*, pinnatífides, de lòbuls 2-3-fids, curts, divaricats, lanceolats, ciliato-espinulosos, terminats en una forta espina groguenca, les basilars atenuades en pecíol alat, les altres atenuades a la base, però no *amplexicaules ni auriculades;* calàtides grans, ovoides, *no deprimides a la base, agregades o solitàries i llargament pedunculades, acompanyades de nombroses fulles florals herbàcies, dentades, molt espinoses, molt més llargues que les calàtides;* bràctees del pe-

(1) Tècnicament: *calathus, calathium* o *calathidium*, com *pyxidium;* tipus l'*Aster Sinensis* o *Chinensis (Callistephus)* la reine-Marguerite dels francesos: com si fos καλαθίς, ἴδος, que algú fa venir de -ειδος, forma. Cf. φυσαλίς, sinònim de κύστιον, una toia o panereta.

riclini aplicades, lanceolades, finament pestanyoses, terminades en forta espina *triquetra,* negrosa a la base, groguenca a l'àpex, oberta, *més curta que la bràctea;* corol·la d'*un blanc groguenc, de llim igual al tub;* aquenis cuneïformes, negrosos, lluents, finament estriats longitudinalment.

Geografia. — Llocs humits, vores de torrents dels Pireneus centrals: Castanesa, Vall de Benasc, Hospital de Benasc (Csta., Zett., Gr. et Godr.); Vall de Boï (Isern!); Baricauba; Vall de Juela; altures de Salardú (Coste et Soul.). — Jul.-Set.

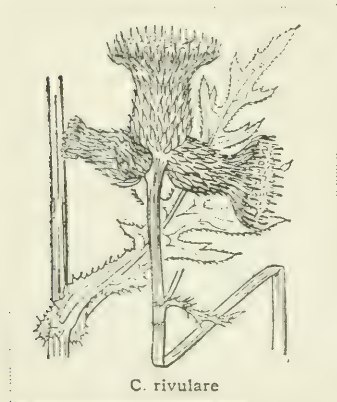

C. acaule

1,496. — C. acaule All.

(pel tronc curtíssim, quasi nul: acaulis, acaule.)

Perenne, rizoma horizontal, gruixut, que produeix fibres primes; tronc ordinàriament *molt curt* o *nul,* a veg. de 5-15 cm.; fulles consistents, peciolades, vírido-fosques per dessobre, grisenques per dessota, glabres o pubescents pels nervis al revers, oblongues, *pinnatipartides,* de divisions amples, inciso-dentades, *ciliato-espinuloses,* la espina terminal de les divisions més llarga i més forta, ordinàriament totes les fulles en *roseta radical;* calàtides grossetes, ovoides, solitàries, a l'extrem d'un peduncle radical molt curt, bracteolat, situat al centre de la roseta; periclini deprimit a la base, glabre, de bràctees aplicades, breument pestanyoses, vírido-groguenques, les externes més curtes, ovato-lanceolades, mucronades, les internes lineals, escarioses a l'àpex, agudes; corol·les *purpurines,* de llim quasi una veg. més curt que el tub; aquenis oblongs, blanquinosos.

Geografia. — Boscos àrids de la regió de les altes valls: al Montseny, des de la regió del faig; Ribes; Núria; alt Bergadà, com Hospitalet, Coll de Jou, Castellar de N'Huc i valls pirenenques. = Vich (Masf.); Montsec, Olot i amunt, cap als Piren. Or. (Csta.); S. Joan de les Abadesses (Senn.). — Jul.-Ag.

C. rivulare

1,497. — C. rivulare Link.

(rivulus *de* rivus, *és un riuet o fil d'aigua; estació de la planta.)*

Perenne, rizoma gruixut, no estolonífer, amb nombroses fibres primes; tronc de 6-12 dm., dret, assolcat, pubescent, sim-

ple o poc ramificat, enteranyinat i *quasi nu a la part superior;* fulles vírido-fosques, més pàl·lides i pubescents per dessota, *pinnatífides* o *pinnatipartides,* de divisions *lanceolato-oblongues, denticulades, obertes, quasi paral·leles,* les inferiors atenuades en pecíol alat, espinulós, dilatat, amplexicaule, les superiors *amplexicaule-auriculades;* calàtides globuloses, agregades en nombre de 2-5, la terminal *més gran,* les laterals a l'axil·la d'una petita bràctea lineal, enteríssima; periclini glabre, deprimit a la base, de bràctees aplicades, un poc esteses a l'àpex, lanceolades, subpestanyoses, amb una *callositat negra, oblonga i viscosa a l'esquena;* corol·les *purpurines,* de *llim més llarg que el tub;* aquenis oblongs, groguencs, llanuts.

Geografia.—Prats humits i llocs pantanosos: Cabrera (Salv.!); Queralbs; N.ª S.ª del Castellar; Costabona (Vayr.); Piren. centrals, cap a Bassivé (Compñ.!); Vall d'Aran; Aiguamoix (Timb.); abundant a la ribera de Ruda (Llen.); Arties; Pla de Beret; Vall de Tredós (C. et S.). — Juny-Ag.

C. heterophyllum

1,498. — C. heterophyllum All.

(se sol donar aquesta denominació a plantes que presenten fulles diferents; és el unus et alter, a vegades un sol, *una sola (mena, classe, etc.), sempre com a terme de comparació, pròpiament doncs entre dues coses* [1].*)*

Perenne, rizoma cundidor, que produeix fibres primes i estolons subterranis; tronc de 6-15 dm., dret, fistulós, enteranyinat i *nu a l'àpex,* simple, amb 2-4 branques curtes, dretes; fulles glabres i vírido-fosques per dessobre, albo-tomentoses per dessota, desigualment pestanyoses, les inferiors *lanceolades,* asserrerades, atenuades en pecíol alato-auricular, les caulinars del mig lanceolades, acuminades, *auriculades,* les superiors petites, lanceolato-lineals, acuminades, assentades; calàtides grans, subglobuloses, solitàries, sense fulles florals; periclini pubescent, *deprimit a la base,* de bràctees aplicades, aspres al marge, purpurines a l'esquena, les externes curtes, lanceolato-lineals, contretes en espínula curta, les internes linear-acuminades, escarioses; corol·la *purpurina, de llim més curt que el tub;* aquenis transovats, petits, groguencs, pàl·lids.

Geografia. — Prats i barrancs de les altes muntanyes: Bac de Fos (Jourtal); massís de Cagire a Gisoles (Timb.); Melles (Lap.); Grip (Philippe), sempre r. — Jul.-Ag.

(1) Hi ha una Centaurea Scabiosa L. variifolia Lois.

1,499. — C. tuberosum All. — C. bulbosum DC.

(com bulbosum, *pel rizoma napiforme o en forma de nap* [1].*)*

Perenne, rizoma gruixut, negre, generalment horitzontal, que produeix fibres *napiformes* o *fusiformes;* tronc de 3-8 dm., pubescent, angulós-estriat, simple o 2-3-furcat, llargament nu a l'àpex; fulles blanes, verdes i pubescents per dessobre, cendroses i un poc teranyinades per dessota, oblongo-lanceolades, *pinnatipartides,* de divisions 2-3-*fides, divergents,* ciliato-espinuloses, essent l'espínula terminal *més llarga i subvulnerant,* les fulles inferiors peciolades, les demés semiamplexicaules, ± auriculades; calàtides subglobuloses, mitjanes, solitàries, *sense fulles florals;* periclini un poc enteranyinat, de bràctees aplicades, les exteriors ovato-lanceolades, brunes a l'àpex, les internes lineals, agudes, escarioses, purpurines a l'àpex; corol·la *purpurina,* de *llim més llarg que el tub;* aquenis oblongo-lineals, pàl·lids; planta polimorfa.

Raça *C. filipendulum* Lge. — Rizoma quasi horitzontal, *estolonífer,* amb fibres *fusiformes* i fibres *napiformes;* fulles caulinars *auriculato-amplexicaules,* bràctees externes del periclini terminades en *mugró espiniforme.*

Raça *C. anglicam* DC. — Rizoma oblíquo-vertical, estolonífer, amb fibres *filiformes* i algunes estretament *fusiformes;* fulles caulinars semiamplexicaules, *no auriculades;* bràctees externes del periclini *molt agudes.*

Geografia. — Prats i boscos: La raça *C. filipendulum* Lge., al Bergadà, d'on descendeix pel Llobregat quasi fins a la confluència d'aquest amb el Cardoner. = Cabrera, Collsacabra (Puigg.!); Vidrà, Platraver, N.ª S.ª del Mont, Coll de Malrem, Vall del Bac, Ribes (Vayr.!); Vilatorta, Gurb, Roda, Senfores, Guixà (Masf.!); riera de Marlès i altres llocs del Bergadà, partic. a la obaga del Ginebret (Puj. C.!); Vidrà (Masf. Mar., in Hb. Cad.!); Torelló, Bellmunt (Senn.!). — Estiu.

La raça *C. anglicum* DC., de Setcases a Camprodon (Salv.!); Pir. Centrals, r. (Rouy).

N. B. Tots els exemplars catalans per nosaltres observats creiem que pertanyen al *C. filipendulum* Lge., coincidint perfectament amb la làm. 20 de les seves *Icones,* salvant, com ja observà Csta., el *no presentar estolons ni penjants* les calàtides.

(1) El *tuber* és pròpiament un tumor que certes parts fan de fàcil formació; així pogueren dir els romans *ubi uber, ibi tuber,* com si diguessim: no hi ha roses sense espines.

HÍBRIDS

Entre els nombrosos híbrids que d'aquest gènere es coneixen, són dignes de citarse a Catalunya els següents:

1,500.— C. grandiflorum Kittel. = C. lanceolatum × eriophorum.

Planta de gran talla, fulles caulinars ± decurrents, les florals més curtes que les flors; calàtides grans, periclini enteranyinat, de bràctees lineals, pestanyoses o denticulades a l'àpex, llargament atenuades en punta pàtulo-erecta, espinosa; aquenis ordinàriament avortats.

Geografia. — Piren. Orient. *inter parentes*, r. (Rouy).

1,501. — C. Senneni Rouy = C. eriophorum × arvense.

Es diferencia del *C. eriophorum* Scop. per les calàtides mitjanes, ovoides, amb fulles florals que no sobrepassen les flors; periclini menys enteranyinat, de bràctees atenuades en espina.

Geografia. — Piren. Orient.; massís de Caillau (Senn., ex Rouy).

1,502. — C. Borderi Rouy = C. monspessulanum × palustre.

Rizoma cundidor, sense estolons subterranis; fulles verdes, pubescents per les 2 cares; calàtides petites, aglomerades.

— *C. Neirae* Cam. = *C. Borderi* β per-*palustre*. — Fulles inferiors subpinnatífides, de lòbuls 2-3-dentats, espinosos i ciliato-espinulosos, les caulinars llargament decurrents, les superiors sinuato-dentades.

Geografia.—Pir. Orient. (Rouy); Ripoll, Queralbs, Esquirol, *inter parentes* (Senn.!); de Bosost a Viella, Ruda (C. et S.).

1,503. — C. pyrenaicum Senn. = C. monspessulanum × acaule.

Fulles i calàtides del primer, tronc extremadament curt com el segon.

Geografia. — Ripoll (Senn.!).

1,504. — C. subalpinum Gaud = C. palustre × rivulare.

Fulles verdes, pinnatipartides, de divisions molt esteses; calàtides globuloses, petites o mitjanes, en raïm o corimbe dens, terminal; bràctees periclinals aplicades, lanceolades, agudes, aspres o pestanyoses, terminades en punta curta, blana, estesa.

Geografia. — Vall d'Aran, r. r. (C. et S.).

1,505. — C. Masferreri Cad. = C. filipendulum × palustre.

La forma de les fulles, el tronc llargament nu a la part superior, monocèfal, la forma i color de les bràctees periclinals pertanyen al *C. filipendulum* Lge.; però la manifesta decurrència de les fulles caulinars marca la influència del *C. palustre* Link.

Geografia. — Vidrà (Masf. Mar. in Hb. Cad.).

Costa cita, ademés, el *C. glabrum* × *monspessulanum,* trobat per Compñ. cap a Bassivé, que és el *C. Gayi* Rouy, referit per aquest A. als Pir. espanyols de Castanesa, i un *C. bulbosum* × *acaule,* trobat per Vayr. als prats de Rocabruna, que podria ésser el *C. medium* All.

Gènere 405. — CARDUUS L.

(Nom llatí de la planta que dóna el card, que com *Carex*, sembla molt segur que té l'arrel del verb *cárere*, cardar les fibres, la llana, etc.)

Es diferencia del g. *Cirsium* en què els pèls del plomall són denticulats, mai plomosos.

1 Calàtides subcilíndriques o bé ovoido-oblongues, petites, aglomerades, assentades, caduques a la maturitat . . . . 2.
Calàtides ± ovoides o globuloses, raram. petites o aglomerades, no caduques a la maturitat . . . . 3.

2 Tronc amb ales espinoses amples i contínues, fullós fins a l'àpex, policèfal; calàtides de 7-9 mm. diàm., amb fulles florals; aquenis no viscosos . . . . 1,506. **C. tenuiflórus.**
Tronc amb ales espinoses estretes, interrompudes, nu cap a l'àpex, oligocèfal; calàtides el doble més grans, sense fulles florals; aquenis viscosos . . . . 1,507. **C. pycnocephalus.**

3 Bràctees del periclini rectes i dretes . . . . 4.
Bràctees del periclini doblades cap afora o reflexes . . . . . 8.

4 Plantes albo-tomentoses, espinoses; calàtides mitjanes, en corimbes densos, terminals, acompanyades de fulles florals, 1,508. **C. carlinoídes.**
Plantes verdes ± glabres, mai albo-tomentoses . . . . 5.

5 Tronc alat i espinós fins a l'àpex, molt ramificat, oligocèfal; calàtides petites i aglomerades, bràctees externes del periclini feblement espinoses, sense nervi a la base . . . . . . 1,509. **C. crispus.**
Tronc ni fullós ni alat cap a l'àpex, monocèfal . . . . 6.

6 Tronc curtament nu a l'àpex, fulles pinnatipartides, terminades per espines llargues i dures; bràctees del periclini agudes i espinoses, 1,510. **C. carlinaefolius.**
Tronc llargament nu a l'àpex, fulles espinuloses, bràctees del periclini no espinoses . . . . 7.

7 Calàtides al principi dretes, bràctees del periclini obtuses, mútiques; fulles glabres, glaucescents pel revers . . . 1,511. **C. defloratus.**
Calàtides penjants, bràctees del periclini atenuades en punta mucronada, fulles pubescents i enteranyinades pel revers, 1,512. **C. medius.**

8 Calàtides grans (3-5 cm. diàm.), quasi sempre penjants; bràctees del periclini amples, triangular-acuminades, doblades pel mig cap a baix o esteses en estel. . . . . **1,513. C. nutans.**
Calàtides la meitat més petites, dretes o inclinades; bràctees lineals, amb fort nervi dorsal, reflexes o arquejades . . . . **9.**

9 Punta de les bràctees feblement vulnerant, totes arquejades cap enfora, reflexes; troncs fullosos, alats, espinulosos fins a l'àpex; fulles d'un verd fosc, tirant a porpra; flors rosades. . **1,514. C. nigrescens.**
Punta de les bràctees més vulnerant, les externes dretes, les del mig esteses, les superiors reflexes a l'àpex; troncs en general llargament nusos a l'àpex, fulles d'un verd bonic, flors d'un porpra viu, **1,515. C. hamulosus.**

C. tenuiflórus

1,506. — C. tenuiflórus Curt.

(de flors menudes; tenuis, *fi, delicat; així tenim* parviflórus, *etc.)*

Anual o *biennal,* tronc de 3-10 dm., dret, assolcat, enteranyinat, simple o ramificat, *amplament alat, espinós i fullós fins a l'àpex,* essent *les ales contínues;* fulles pubescents i vírido-cendroses per dessobre, enteranyinades i freqüentment blanquinoses per dessota, *sinuato-pinnatífides,* de lòbuls *amples, dentats, ciliato-espinosos,* les caulinars *llargament decurrents en ala sinuato-espinosa;* calàtides *petites* (7-9 mm. diàm.), *subcilíndriques,* assentades o *curtament pedunculades, aglomerades,* en *petit corimbe,* amb fulles florals *més curtes que les flors,* caduques a la maturitat; periclini glabrescent, de bràctees lanceolato-lineals, les externes d'un verd pàl·lid, blanques o escarioses al marge, terminades en *espina triquetra,* arquejada cap enfora a l'àpex, les internes lineals, dretes, *llargament acuminato-escarioses,* més llargues que les flors, aquestes *purpurines:* llim de la corol·la *igual al tub,* aquenis rossos, lluents, *no viscosos,* estriats longitudinalment, xagrinats.

Geografia.—Llocs incults, vores de camins, runes: Freqüent al litoral, Vallès, Penadès, Bages; Tarragona; Figueres i altres llocs de l'Empordà fins als Pireneus. — Abr.-Maig.

C. pycnocephalus

1,507. — C. pycnocephalus L.

(Sembla aquí significar una cosa oposada a tenuiflórus, *per ésser més grossos els capítols, encara que oligocèfals* [1].)

Es diferencia de la espècie anterior, amb la qual té gran afinitat, per les ales dels troncs *més estretes, interrompudes,* amb freqüència *llargament nusos a la part superior, oligocèfals;* calàtides *el doble majors, ovoido-oblongues,* generalment sense *fulles florals;* bràctees externes del periclini ovato-oblongues, terminades en espina *més curta, recta, no arquejada,* les internes *curtament acuminades, més curtes que les flors;* aquenis *viscosos,* grisencs.

Geografia. — Llocs incults, vores de camins; freqüentment amb l'anterior: litoral de Barcelona; Vallès, part infer. de Bages; Sils; Vidreres; Figueres. = S. Feliu de Guíxols; Portvendres; Cerbère (Bub.). — Maig-Juny.

C. carlinoídes

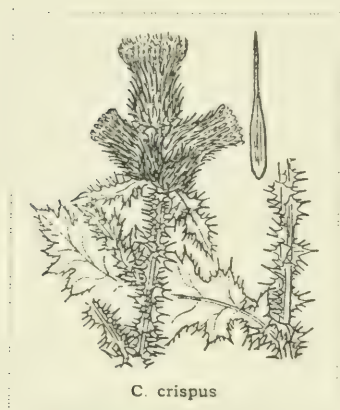
1,508. — C. carlinoídes Gou.

(de carlina, *per alguna semblança amb ella.)*

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret, assolcat, angulós, *albo-tomentós, amplament alat, espinós i fullós fins a l'àpex,* molt ramificat a la part superior; fulles vírido-cendroses per dessobre, *albo-tomentoses* per dessota, lanceolades, *pinnatipartides,* de divisions 3-5-fides, espinoses, terminades en llarga espina groga, vulnerant, les caulinars *decurrents* en ampla ala sinuato-espinosa, les basilars llargament atenuades en *pecíol alat, espinós;* calàtides *ovoido-globuloses,* mitjanes, breument pedunculades en *ample corimbe, dens;* periclini enteranyinat, de bràctees *dretes,* les externes lanceolato-lineals, acuminades en espina curta, les internes llargament escarioses, no vulnerants, purpurines a l'àpex; flors *purpurines* o blanques, llim de la corol·la la meitat més llarg que el tub; aquenis bruns, lluents, estriats longitudinalment.

(1) *Pycnocomon* és sinòn. de Scabiosa en la espècie *rutaefolia;* se sol escriure *picnomon,* encara que es dóna per etimologia *pycnos* — dens.

Geografia.—Boscos i pedruscam dels Pireneus: No escàs a la Vall de Núria, Coll de Pal, Coll de Jou. = Vall d'Eyne (G. et G., Bub.); Queralbs, Mörens (Vayr.); muntanya de Gausac; Pumero, Comagireta (Llen.); de Castanesa a Bassivé, Penyablanca, Port de la Picada, falda de la Maladetta (Zett., Csta.); Ports de la Bonaigua (Timb.) i de Beret (C. et S.). — Jul.-Ag.

C. crispus

1,509. — C. crispus L. non auct. hispan. omn.

(per les ales del tronc que són sinuato-espinoses, com el Cistus crispus *per les fulles, etc.)*

Biennal, tronc de 5-12 dm., dret, estriat, *alat* fins a l'àpex; ales *estretes, sinuato-espinoses,* ramificat a l'àpex, de branques desiguals, dretes, tomentoses sota les calàtides; fulles blanes, vírido-fosques i glabrescents per dessobre, ± enteranyinades per dessota, oblongo-lanceolades, *sinuato-pinnatífides,* de lòbuls amples, dentato-ciliato-espinulosos, les caulinars *llargament decurrents;* calàtides subglobuloses, petites, dretes, *assentades* o *breument pedunculades,* acompanyades de petites fulles florals, ordinàriament *agregades* en petit nombre; periclini un poc enteranyinat, de bràctees linear-lanceolades, dretes, les externes poc obertes, sense nervi a la base, *feblement espinoses;* flors *purpurines,* llim de la corol·la *un poc més llarg que el tub;* aquenis grisencs, lluents, longitudinalment estriats.

β *polyanthemos* Godr. — Fulles profundament pinnatífides, verdes per les dues cares, bastantment espinoses.

Geografia.—Lloc incults i vores de camins de la regió pirenenca: Núria, al Salt del Sastre. = Bellmunt, de Torelló; Montgrony, Ribes, la Rullada, cap a Cabrera (Senn.!); Montsolí, Guilleries, Platraver (Vayr.?). — Juliol-Ag.

C carlinifolius

1,510. — C. carlinifolius Lam.

(de fulles de carlina [1].)

Perenne, tronc de 2-4 dm., dret, assolcat, glabre, alat; ales lobades, molt espinoses; espines llargues, grogues, vulnerants; fulles coriàcies, verdes i *glabres* per les

(1) Com *salviifolius,* en lloc de *salviaefolius*

2 cares, *pinnatipartides*, de divisions *palmatífides*, amb els lòbuls lanceolats, acuminats, *fortament espinosos*, les caulinars *amb llarga decurrència molt espinosa;* calàtides globuloses, dretes, solitàries o geminades, curtament pedunculades; periclini pubescent, de bràctees externes *canaliculades per sota l'àpex*, exteriorment recorregudes d'un nervi en tota la seva longitud, terminades per *una espina vulnerant*, obertes a la meitat superior, les internes linear-acuminades, inermes, purpurines a l'àpex; flors *purpurines*, llim de la corol·la igual al tub; aquenis rossos, lluents, estriats longitudinalment, xagrinats.

Raça *C. petrophilus* Timb. — Peduncles *llargament nusos*, calàtides inclinades o penjants, espines de les bràctees periclinals i de les fulles més febles.

Geografia. — Pastures seques de les altes muntanyes: de Tagast pujant als Rasos de Peguera; Port de la Picada (Csta.); S. Llorenç dels Piteus (Isern!); S. Hilari; Pla de les Arenes; Tragurà (Vayr.); Valls de la Cerdanya, Carol, Eyne i Lló; Prats-Balaguer (Gaut.); Penyablanca; Maladetta; Vall de Benasc (Zett.); Conca de Tremp (Bub.).

La raça *C. petrophilus* Timb. — Abundant als boscos i terres ermes de Ripoll, Vall de Ribes, fins a Núria. = Altures de Berga fins a Puigllançada (Senn.). — Juny-Ag.

C. defloratus

1,511. — C. defloratus L. — Cirsium pauciflorum Lamk.

(defloratus, *sinònim de* pauciflórus, *com privada de flors; Gillet tradueix* terne *més aviat com un color trencat, esmortuït, pel de les flors.)*

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret, angulós-assolcat, alat, d'ales estretes, lobulades, espinuloses, simple o 2-3-furcat, glabre a la part inferior, pubescent o tomentós i *llargament nu* a la part superior; fulles glabres, vírido-fosques per dessobre, *glaucescents* per dessota, *sinuato-pinnatífides*, de lòbuls oberts, distants, ciliato-espinulosos, 2-3-fids, les caulinars *decurrents;* calàtides globuloses, grandetes, al *principi dretes, després penjants*, solitàries, sense fulles florals, *llargament pedunculades;* periclini pubescent, de bràctees externes molt desiguals, lanceolato-lineals, dretes, recorregudes pel nervi dorsal, *obtusiúscules, mútiques* o *mucronades*, però inermes; flors *purpurines*, raram. blanques; llim de la corol·la més llarg que el tub, aquenis rossos, lluents, a penes estriats, xagrinats.

Geografia. — Boscos i pastures de les altes muntanyes : partit d'Olot (Tex.!); la Cerdanya; Valls d'Eyne i de Lló (Gaut.); Vall d'Aran, cap als Banys de Tredós (Compñ.!); sota el Port de Benasc, cap a Artiga de Lin (Zett.), Vall d'Arties, Pla de Beret, Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

C. medius

1,512. — C. medius Gouan. — C. arctioídes Willd.

(com intermediària, no ben determinada; arction, *la bardana, per alguna semblança.)*

Presenta manifesta afinitat amb el *C. defloratus* L. i amb el *C. carlinifolius* Lamk., però es diferencia del primer per les bràctees periclinals menys desiguals, *llargament acuminades, en punta molt aguda, estreta i carenada,* per les fulles peludes als nervis pel revers, més profundament dividides i freqüentment pinnatipartides amb divisions *més nombroses, molt pròximes* fins a recobrir-se pel marge, espinuloses, 3-5-*lobades,* de lòbuls estesos, amb *el terminal 2 veg. més llarg;* i es distingeix del *C. carlinaefolius* pels seus peduncles *llargament nusos,* per les bràctees periclinals terminades en espina alenada *més curta,* pel llim de les corol·les *més llarg que el tub* i pels lòbuls de les fulles *no acuminats,* ni terminats en *espina llarga i forta;* i es distingeix dels dos pel seu *peduncle arquejat* al terç superior, de lo qual resulta que la calàtide sigui *reflexa.*

Geografia. — Prats de les regions alpina i subalpina de la cadena pirenenca : Núria (Salv.!); Cadé (Isern!); Costabona (Bub.); Ribes, la Cerdanya; Esponollar, Fares, Serinyà, Espinabell, Tour du Mir; Rocabruna; la Junquera; les Guilleries, cap a Montsolí; S. Hilari, Espinelbes (Vayr.); Ribera del Sollo (Font); Penyablanca, falda de la Maladetta (Zett.); Arties (Csta.); Artiga de Lin i una gran part de la Vall, c. c. (Llen.). — Jul.-Set.

C. nutans

1,513. — C. nutans L.

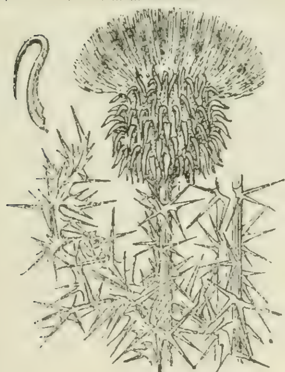
(per les calàtides penjants: nutari, *inclinar-se, penjar* [1]*.)*

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, enteranyinat, estretament alat, ales estretes, dentades, fortament espinoses, nu i tomentós a l'àpex, generalment ramificat; fulles verdes,

(1) Les flors fan pendre la llet.

pubescents per dessobre, un poc enteranyinades per dessota, lanceolato-pinnatipartides, de divisions 2-4-fides, espinuloses, terminades en *forta espina*, les caulinars *decurrents;* calàtides grans (3-5 cm. diàm.), subglobuloso-deprimides, generalment *penjants* i solitàries, sense fulles florals, ± llargament pedunculades, de peduncles tomentosos; periclini enteranyinat, de bràctees externes ovato-triangulars, *sense nervi dorsal a la base,* doblades pel mig cap a baix, terminades en punta vulnerant, les interiors lanceolato-lineals, acuminades, escarioses, purpurines a l'àpex, blanes; flors *purpurines,* raram. blanques, oloroses; llim de la corol·la quasi igual al tub; aquenis rossos, lluents, longitudinalment estriats.

Geografia.—Llocs incults i vores de camins: comarca de Bages a S. Vicents de Castellet i Pont de Vilumara; Hospitalet, al peu del Cadí, abundant a les vores del riu Greixa, Ribes.=Serra del Cadí (Jover!); Notre Dame du Coral; Molló; Rocabruna; Tragurà, Coll de Bernadell; Camprodon, Puig-Alt, Paní (Vayr.!); Prats de Rei (Puigg.!); Port de Montgarri (Compñ.!); les Bordes, Aubert, Viella, Baricauba (Llen.). — Juny-Ag.

C. nigrescens

1,514. — C. nigrescens Vill.

(per les fulles vírido-fosques, de nigrescere, *enfosquir-se.)*

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, enteranyinat, *alato-espinós i fullós fins a l'àpex;* fulles *vírido-fosques* o tenyides de *porpra,* dretes, pubescents per dessobre, un poc enteranyinades per dessota, *pinnatífides,* de incisions ovato-lobades, espinoses, les caulinars decurrents en ala estreta, lobulada, espinosa; calàtides grandetes, subglobuloses, deprimides, *dretes,* solitàries, sobre peduncles *albo-tomentosos,* sense fulles florals; periclini glabre o glabrescent, de bràctees lanceolato-lineals, recorregudes pel nervi dorsal prominent, terminades *en punta llarga i fina, no vulnerant,* les externes i les del mig *arquejades des de la meitat cap a baix, després reflexes; flors rosades,* aquenis grisencs, lluents, longitudinalment estriats.

Var. *glaber* Csta. — Tronc i fulles més espinosos, espines més fortes, incisions foliars més estretes, calàtides penjants, bràctees obertes, a la fi reflexes.

Subsp. *C. Assoi* Willk. — Troncs llargament nusos a l'àpex, monocèfals; fulles glabrescents per dessobre, un poc piloses al nervi per dessota, oblongo-

lanceolades, pinnatipartides, les inferiors nombroses, esteses a terra; bràctees externes obertes, les demés recorbades amb la part lliure purpurascent; flors rosades.

Geografia. — Llocs incults àrids, vores de camins, al Vallès, Penadès, Montserrat; Bages; predominant la var. *glaber.* = Prov. de Lleyda, Tàrrega, Anglesola i Pla d'Urgell (Csta.); frontera de l'Aragó (Losc.!); Llaborsí (Compñ.!); Rocabruna; Tragurà; Camprodon (Vayr.!).
La subps. *Assoi* Willk., a Vallcebre i altres llocs del Bergadà.

C. hamulosus

1,515. — C. hamulosus Ehrh. — C. spiniger Jordan.

(de hàmulus, *ham; per les bràctees superiors del periclini ganxudes i reflexes com un ham.)*

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, pubescent, alat, ramificat, de branques dretes; fulles *coriàcies,* d'un verd bonic, pubescents per dessobre, enteranyinades per dessota, *pinnatipartides,* de divisions ciliato-espinoses, de lòbuls divergents, terminats per *forta espina vulnerant,* les caulinars decurrents en ala estreta, lobulada, espinosa; calàtides grandetes, ovoides, *dretes* o un *poc inclinades, solitàries, pedunculades;* peduncles generalment *nusos* i *tomentosos,* periclini un poc enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, recorregudes als dos terços superiors per *un fort nervi dorsal, les externes dretes,* les del *mig obertes des de la meitat,* les internes subescarioses, ± *reflexes a l'àpex;* flors d'un *purpurí fosc,* llim de la corol·la a penes més llarg que el tub; aquenis rossos, lluents, finament xagrinats.

Geografia. — Llocs incults i vores de camins: Conca de Tremp; la Junquera (Bub.); S. Hipòlit de Voltregà (Senn.;); Vidrà ? (Masf. Mar. in Hb. Cad.); Soreda (Conil!); Pir. Orient. (Gr. et G., Rouy). — Juny-Jul.

HÍBRIDS

1,516. — C. nutantiformis Shuttlew. = C. nutans per nigrescens Rouy.

Port del *C. nutans*, del qual no obstant es distingeix per les calàtides *més petites*, peduncles *alats*, *quasi fins a l'àpex;* bràctees externes i del mig del periclini *més estretes*, lanceolato-lineals, arquejades i reflexes des de la meitat.

Geografia. — S. Llorenç del Munt; Igualada; Torrelles de Foix, al Penadès, amb algun peu de flors blanques. — Juny-Jul.

1.517. — C. Nuriae Senn. et Pau. = C. petrophilus × crispus.

La forma i magnitud de les calàtides solitàries o geminades, sostingudes per peduncles bastantment llargs i tomentosos, la forma i direcció de les bràctees periclinals són del *C. petrophilus* Timb.; però les fulles, tronc i port de la planta pertanyen al *C. crispus* L.

Geografia.—Núria, entre el pont de Cremals i el Salt del Sastre *inter parentes* (Senn.!).

Gènere 406. — CARDUNCELLUS ADANS.

(Forma diminutiva de *Carduus*. Cf. *Cardúnculus*.)

Flors blanques (1), hermafrodites, totes iguals; calàtides relativament grans, ovoides, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees externes foliàcies, pinnatífides, espinoses, les altres coriàcies, les internes terminades per una dilatació escariosa laciniada; filaments estaminals lliures, anteres apendiculades a l'àpex, sagitades a la base; aquenis tetràgons, sense costelles; plomall de pèls breument plomosos, multiseriats, soldats en anell a la base, caduc; receptacle amb palletes curtes, setàcies: herbes perennes, de fulles pinnatisectes o pinnatipartides, ± espinoses.

1 { Plantes ordinàriament caulescents, de fulles coriàcies, pinnatipartides, espinoses; bràctees periclinals sense nervis, les externes vulnerants, **1,518. C. monspeliensium.**
Plantes ordinàriament acaules, de fulles no coriàcies, pinnatisectes, molt poc espinuloses; bràctees periclinals amb nervis fins, paral·lels, a l'esquena, les externes espinuloso-inermes . **1,519. C. mitíssimus.**

C. monspeliensium

1,518. — C. monspeliensium All. — Carthamus Carduncellus L.

(de Montpellier, genitiu plural geogràfic.)

Tronc de 3-20 cm., dret, estriat, enteranyinat, fullós, simple, macrocèfal; fulles coriàcies, subglaucescents, glabres o pubescents, venoses, *pinnatipartides*, de divisions lanceolades, dentades o laciniades, *espinoses*, les basilars en roseta, les caulinars escases o nul·les; calàtides grans, ovoides; periclini glabre, de bràctees externes *ovato-lanceolades, sense nervis a la base*, obertes superiorment, dentades o feses, *espinoses*, les internes oblongues o lineals, terminades en un apèndix ample, escariós, laciniat; aquenis grossos, rossos, *granulosos*, 4 veg. més curts que el plomall.

(1) V. *Carthamus* i *Kentrophyllum caeruleum*.

Geografia.—Comú per turons calcino-argilosos de la zona mitja: Alt Vallès, la Sagarra, a la comarca de Bages; Corbera del Bergadà; Montserrat.=Arriba fins a Sopeira (Csta.); Vich (Masf.); regió subpirenenca (Vay.); Pir. Or., la Manera (Bub.); Prats de Molló; Notre Dame du Coral (Gaut.). — Juny-Jul.

C. mitíssimus

1,519. — C. mitíssimus DC. — Carthamus mitíssimus L.

(fulles i bràctees sense espines: mitis *significa com* mollis, *no dur: a penes espinuloses.)*

Es diferencia de la espècie anterior per ésser generalment *acaule,* fulles *no coriàcies,* en roseta, les exteriors *enteres o dentades,* les altres *pinnatisectes,* amb els segments lanceolats o lineals, *enters* o *inciso-dentats, molt poc espinulosos;* calàtides *més grans,* ovoido-acampanades; bràctees periclinals *totes aplicades,* amb *nervis fins, paral·lels a l'esquena, no vulnerants;* aquenis més petits, *llisos,* 7-8 *veg. més curts que el plomall.*

Geografia.—Pastures seques i costes calcàries: A Corbera del Bergadà (Bub.); la Escala, al Montserrat (Pourr. ex Colm.); Rosselló (Lap.); Pir. Or., a Candiés, r. r. (Gaut.); Saint-Beat (Gr. et G., Zett.); a Salichau (Jourtan, ex C. et S.). — Juny-Jul.

N. B. Deu ésser aquesta planta molt rara a Catalunya, o sospitem que en alguna de les localitats on se cita se l'haurà confosa amb la planta anterior.

Gènere 407. — CÁRTHAMUS Tourn.

(Nom àrab que s'interpreta tintura, com quermes, com safrà; les flors donen un color molt fi; els xinos hi tenyeixen la seda de rosa i altres matissos.)

Flors d'un color de safrà, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans, ovoides, solitàries, terminals, amb fulles florals tan llargues com les flors; periclini 3-seriat, de bràctees externes ovato-còmies a la base, amb nervis paral·lels, mentre que el llim és foliàceo-el·líptic, nervut, terminat en punta no vulnerant; bràctees internes lanceolades, membranoses, acuminades, amb nervis paral·lels, inermes; aquenis transovoido-tetràgons, blanquinosos, glabèrrims, llisos, sense plomall; receptacle pla, amb palletes lineals: herbes anuals, d'arrel fibrosa, tronc de 5-7 dm., dret, estriat, glabre, ramificat a la part superior, de branques dretes, blanquinoses, monocèfales; fulles assentades, ovato-lanceolades, espinuloso-asserrerades o enteríssimes.

C. tinctorius

1,520. — C. tinctorius L.

(de tingere, *tenyir; cf. la* rubia, *altra pl. colorant típica; la* Reseda.)

Sinonímia. — Safrà bord; *cast.* alazor, cártamo, azafrán romí o bastardo, simiente de papagayos, azafranillo de Méjico.

Geografia.—Oriünda de la India oriental, es cultivava en alguns pobles de la costa i fins de l'interior, com, encara que rarament, a la comarca de Bages.— Juny-Jul.

Gènere 408. — RHAPONTICUM DC.

(Liter. *ruibarbre* del Pont; Rha és el riu Volga que va a morir al mar Caspi : així tenim la Azalea Pontica, originària del Caucas.)

Flors purpurines, hermafrodites, totes iguals; calàtides grans (7-8 cm. llarg × 6-7 cm. ample), solitàries, hemisfèriques; periclini imbricat, de bràctees nombroses, un poc pubescents i estriades per l'esquena, les externes ovato-oblongues, *negroses, albo-argentines* i *lacerades pel marge,* les internes lanceolato-lineals, *rosses,* totes acuminades; tub de la corol·la prim, més llarg que el llim; aquenis ovoido-comprimits, bruns, llisos; plomall ros, 3 veg. més llarg que l'aqueni, persistent, multiseriat, de pèls fràgils, denticulats, els de la fila interior més llargs; receptacle amb palletes linear-setàcies: herbes perennes, de tronc robust, de 1 m., dret, molt assolcat, un poc engruixit a l'àpex, simple, monocèfal, glabre; fulles verdes i glabrescents per dessobre, albo-tomentoses per dessota, les inferiors molt grans, peciolades, subpinnatisectes, amb els segments lanceolats, inciso-dentades, acuminades.

R. cynaroides

1,521. — R. cynaroides Less. — Cnicus Cinara Lamk. — Cn. centauroides L.

(de cinara, *de la qual té alguda cosa, forma o* facies.)

Geografia. — Roques i llocs trencats dels Pir. Centr. : Serra riberenca de Ruda i Port de la Bonaigua (Csta.); Vall d'Aran (Isern!); Port de la Picada, cap a Artiga de Lin (Zett., Bub.); Pumero; Artiga de Viella, Ruda, c. (Llen.!); entre el Coll de Barèges i el Port de Benasc, Tredós, Bonaigua, Ruda (C. et S.). — Ag.-Set.

Gènere 409. — CENTAUREA L.

(Grec κενταυρεία. Plini refereix que el centaure Chiron va curar la ferida que li va causar al peu una fletxa d'Hèrcules amb la planta d'aquest nom. Cf. Chironia Centaurium DC. = Erythraea Centaurium Pers.)

Flors purpurines, blaves o grogues, les perifèriques generalment radiants i estèrils; calàtides mitjanes o petites, periclini imbricat, de bràctees terminades per un apèndix escariós i mútic o corni i espinós; aquenis oblongo-comprimits, llisos, sense costelles, calbs o amb un petit plomall persistent, format de pèls paleïformes, denticulats, multiseriats, lliures fins a la base; llombrígol ordinàriament lateral, receptacle cobert de palletes setàcies; plantes generalment herbàcies, perennes, biennals o anuals, de fulles alternes.

1 { Bràctees periclinals terminades per un apèndix escariós, enter, lacerat o pectinato-pestanyós . . . . 2.
Bràctees periclinals terminades per un apèndix espinós . . . 21.

2 { Apèndix lateral enter o lacerat, còncau, molt més ample que les bràcties, que recobreix totalment . . . . 3.
Apèndix lateral pestanyós o pectinat, pla . . . . 5.

3 { Aquenis amb plomall doble, calàtides nues a la base, apèndix bracteal semilunar, bilobat, lacerat, amb una taca bruna triangular al centre; fulles caulinars pubescents, dentades a la base. **1,522. C. Costae.**
Aquenis calbs, calàtides acompanyades de fulles florals, fulles aspres, pubescents, laciniades . . . . 4.

4 { Branques dretes, curtes, gruixudes; fulles oblongo-lanceolades, les florals tan o més llargues que la calàtide; apèndix bracteal poc còncau, irregularment lacerato-franjat; florescència estival, flors perifèriques radiants . . . . **1,523. C. Jacea.**
Branques esteses o erecto-esteses, llargues, primes; fulles linear-lanceolades, les florals més curtes que la calàtide; apèndix bracteal marcadament còncau, poc franjat; florescència tardana, flors no radiants, **1,524. C. amara.**

5 { Apèndix bracteal decurrent pel marge de la bràctea . . . . 6.
Apèndix bracteal no decurrent o moltpoc pel marge de la bràctea. 8.

6 { Flors purpurines, fulles pinnatisectes, de segments lanceolats; bràctees periclinals d'un verd pàl·lid, llises; apèndix triangular, amb pestanyes de 2-4 mm. . . . . **1,525. C. Scabiosa.**
Flors blaves, fulles enteres . . . . 7.

Compostes.

7 Planta anual o biennal, policèfala; fulles lineals, no decurrents; marge bracteal estret, amb pestanyes curtes, generalment argentines, **1,526. C. Cyanus.**
Planta vivaç, estolonífera, monocèfala; fulles lanceolades, decurrents fins a la fulla següent; marge bracteal ample, pestanyes llargues, generalment negres . . . . **1,527. C. montana.**

8 Apèndix bracteal quasi tan llarg com la bràctea o més, cobrint-la ± totalment . . . . 9.
Apèndix bracteal molt més curt que la bràctea, deixant la major part descoberta . . . . 13.

9 Apèndix bracteal ovat o lanceolat, aplicat . . . . 10.
Apèndix bracteal alenat, reflex . . . . 11.

10 Apèndix bracteal ovato-lanceolat, negre o bru, circuït de pestanyes 2-4 veg. més llargues que el diàm, del disc, que cobreixen totalment la bràctea; aquenis amb un petit plomall, fulles florals més llargues que la calátide . . . . **1,528. C. nigra.**
Apéndix bracteal ovat, negre o d'un bru fosc, circuït de pestanyes 1-2 veg. mès llargues que el diàm. del disc, que cobreixen poc o del tot la bràctea; aquenis calbs, fulles florals més curtes que la calàtide . . . . **1,529. C. pratensis.**

11 Fulles totes enteres, lineals, molt aspres; tronc ramificat, difús; calàtides ± penjants, apèndix bracteal un poc més llarg que la bràctea, **1,530. C. linifolia.**
Fulles enteres o grossament dentades, lanceolato-lineals, lanuginoso-canescents; tronc simple, monocèfal; calàtides dretes, apèndix bracteal més curt que la bràctea . . . . . **1,531. C. emigrantis.**
Fulles inferiors lirades, les superiors ovato-oblongues, enteres, dentades o pinnatífides, pubescents o tomentoses; tronc assolcat, calàtides dretes . . . . 12.

12 Fulles pubescents, vírido-groguenques, les superiors auriculades; apèndix bracteal negrós, el doble llarg de la bràctea, **1,532. C. pectinata.**
Fulles albo-tomentoses, les superiors atenuades a la base, no auriculades; apèndix bracteal albo-tomentós, no tan llarg com la bràctea, **1,533. C. Jordaniana.**

13 Troncs llenyosos a la base, fulles inferiors pinnatífides, bràctees periclinals vírido-groguenques, lluents, estriades; apèndix semilunar, pestanyes curtes, rectes, espesses; flors no radiants. . **1,534. C. Intubacea.**
Troncs herbacis, apèndix bracteal triangular, flors perifèriques radiants . . . . 14.

Compostes.

14 Punta de l'apèndix bracteal més curta que les pestanyes, periclini ovoide, calàtides en panotxa fluixa . . . . 15.
Punta de l'apèndix bracteal tan llarga com les pestanyes o més. 16.

15 Calàtides de 5-6 mm. diàm., apèndix bracteal ocrós [1], més alt que ample, amb la punta poc més curta que les pestanyes; fulles verdes o blanquinoses, 1-2-pinnatisectes, de segments revoltats,
1,535. **C. paniculata.**
Calàtides de 6-7 mm. diàm., apèndix bracteal bru, més ample que alt, amb la punta molt més curta que les pestanyes; fulles albo-tomentoses, pinnatipartides, amb les divisions quasi planes,
1,536. **C. leucophaea.**

16 Apèndix bracteal groguenc, ferruginós, pàl·lid, inerme . . . . 17.
Apèndix bracteal bruno-negrós, subespinescent . . . . 19.

17 Periclini cilíndric, de 3-4 mm. diàm.; calàtides solitàries a l'àpex de les branques formant panotxa espiciforme; apèndix bracteal aplicat, amb 2-3 pestanyes curtes o nul·les; fulles vírido-fosques, les florals molt curtes o distants de les calàtides . . . 1,537. **C. micrantha.**
Periclini ovoide, de 4-10 mm. diàm. . . . . 18.

18 Periclini de 8-10 mm. diàm., calàtides solitàries a l'àpex de les branques difuses, formant ampla panotxa; apèndix bracteal ocròs, amb 4-8 pestanyes i la punta quasi oberta; fulles verdes, canescents, aspres, les florals més llargues que la calàtide . . 1,538. **C. ochrolopha.**
Periclini el doble més petit, calàtides agrupades a l'àpex de les branques, dretes, formant estreta panotxa; apèndix bracteal amb 4-6 pestanyes i la punta dreta, fulles canescents, blanes, les florals més curtes que la calàtide . . . . 1,539. **C. Cadevallii.**

19 Apèndix bracteal subrecorbat, un poc decurrent, amb 4-6 pestanyes flexuoses de 1-2 mm., bon xic més curtes que la punta espinescent; fulles rígides, aspres, vírido-cendroses; segments lineals, aguts; aquenis el doble llargs del plomall . . . . . 1,540. **C. Hanryi.**
Apèndix bracteal erecto-obert, triangular, no decurrent, terminat en punta poc més llarga que les pestanyes . . . . 20.

20 Fulles inferiors pinnatisectes, segments de les superiors linear-lanceolats, quasi plans; apèndix bracteal amb 5-6 pestanyes; aquenis quasi iguals al plomall. . . . . 1,451. **C. Isernii.**
Fulles inferiors bipinnatipartides, segments de les superiors lineals, separats, mucronats; apèndix bracteal amb 4-5 pestanyes, quasi 4 veg. més llargues que el plomall . . . . 1,542. **C. caerulescens.**

---

(1) Greco-llatí *ochra*, ὤχρα, una terra groga, i la niella dels blats.

Compostes.

21 Flors grogues . . . . 22.
Flors purpurines . . . . 26.

22 Planta acaule, cespitosa; plomall curtíssim, calàtides solitàries, bràctees enteranyinades, terminades en llarga espiga groga, simplicíssima, erecto-oberta; corol·les citrines, amb els nervis comissurals ferruginosos; fulles cano-araneoses, pinnatisectes,
1,543. **C. podospermifolia.**
Planta caulescent, plomall més llarg que els aquenis . . . . 23.

23 Fulles no decurrents, les superiors pinnatisectes; calàtides grans (15-20 mm. diàm.), apèndix bracteal decurrent, pestanyós, terminat en punta oberta, groga . . . . 24.
Fulles decurrents, les superiors enteres; calàtides mitjanes, apèndix bracteal ni decurrent ni pestanyós . . . . 25.

24 Apèndix bracteal tan llarg com la bràctea, amb punta tènue; aquenis negrosos, quasi tan llargs com el plomall rogenc; fulles caulinars verdes, pinnatipartides, particions oblongues . 1,544. **C. collina.**
Apèndix bracteal el doble llarg de la bràctea, amb punta vulnerant; aquenis blanquinosos, la meitat més curts que el plomall; fulles caulinars enteranyinades, 1-2 pinnatisectes, de segments lineals,
1,545. **C. ornata.**

25 Planta albo-tomentosa, calàtides solitàries, apèndix bracteal 2 veg. més curt que la bràctea, terminat en espina vulnerant, amb 1-2 espínules a la base; flors no glanduloses, aquenis grisos,
1,546. **C. solstitialis.**
Planta verda, pubescent; calàtides generalment agrupades; apèndix bracteal poc més llarg que la bràctea, terminada en punta poc vulnerant, espinulosa fins a la meitat; flors glanduloses, aquenis groguencs . . . . 1,547. **C. melitensis.**

26 Fulles caulinars decurrents, lanceolades, sinuoses; calàtides reforçades per 2 fulles grans a manera de involucre; apèndix bracteal palmejat, de 5 espines quasi iguals, groguenques, reflexes,
1,548. **C. sonchifolia.**
Fulles caulinars no decurrents, ± profundament dividides . . 27.

27 Bràctees periclinals terminades per una espina robusta, acompanyada d'espínules basilars curtes; fulles caulinars pinnatipartides,
1,549. **C. Calcitrapa.**
Bràctees periclinals terminades per 3-5 espines curtes, en forma de ventall; fulles caulinars pinnatífides o sinuoses . 1,550. **C. áspera.**

C. Costae

1,522. — C. Costae Wk.

(dedicada per Willkomm a l'insigne botànic barceloní Antoni Cebrià Costa, *autor del* Catálogo razonado de las Plantas de Cataluña, 1877.)

Planta subfrutescent, tronc de 1 dm., dret, blanquinós, ramificat, de branques obertes, monocèfales, sense fulles florals; fulles verdes, puntejades per dessobre, àlbido-borroses per dessota, les inferiors pinnatisectes, de segments linears-canaliculats, enters o poc dentats, les superiors lineals, generalment amb 2 dents a la base; calàtides ovoides, nues a la base; periclini de bràctees vírido-groguenques, pubèrules per l'esquena, les externes i les intermitges terminades en un apèndix escariós, semilunar, bilobat, lacerat, un poc còncau, amb una taca bruna triangular al centre, essent nítid el restant, les interiors llargues, lineals, estriades, terminades en apèndix transparent; corol·la rosada, aquenis groguencs, glabres, el doble llargs del plomall, que és blanc.

Geografia—Llocs àrids de la Sagarra, prop de Targa; Lleyda; les Garrigues (Csta.); Pobla de Segur (Salv.!). — Juny-Oct.

C Jacea

1,523. — C. Jacea L.

(jacea *és el nom d'una viola trinitaria* [1]*; ho fan venir de* jacére, *jeure, per l'hàbit* prostratus *de la planta.)*

Perenne, tronc de 2-6 dm., dret, angulós, glabre o glabrescent, ramificat superiorment, branques *dretes, curtes, gruixudes;* fulles un poc consistents, generalment verdes, aspres, les inferiors *peciolades, lanceolades,* sinuato-dentades o sinuato-pinnatífides, les superiors *oblongo-lanceolades, assentades,* enteres o amb algunes dents a la base; calàtides subglobuloses, mitjanes, solitàries o geminades, terminals, acompanyades de fulles florals poc nombroses, iguals o més llargues que la calàtide; periclini imbricat, bràctees terminades per un apèndix molt poc *còncau, escariós, ample, que cobreix total-*

(1) Altres formes són: *jacia*, gethia i jaclnthus; és planta olorosa.

ment la bràctea immediata, bru, irregularment *lacerato-franjat;* flors *purpurines*, les perifèriques generalment estèrils, radiants; aquenis transovato-oblongs, blanquinosos, pubescents, sense plomall; llombrígol no barbut, *floració estival.*

Raça *C. Ruscinonensis* Boiss. — Planta elevada, molt ramificada; fulles lanceolato-lineals, llargues, amb grans dents a la base; apèndix de les bràctees periclinals inferiors bru pàl·lid lanceolat, amb franges bastantment regulars, ciliïformes.

C. amara

Geografia. — Prats de Gualba; Montseny; S. Hilari; Bages; Ribes, la Cerdanya *et alibi.* = Vich (Masf.); Berga (Salv.!); freqüent des de 6 llegües de la costa fins a la regió subalpina (Csta.).

La raça *C. Ruscinonensis* Boiss. a Ripoll (Senn.!). — Maig-Oct.

1,524. — C. amara L., subsp. de l'anter. apud Rouy.

(amarus, *amarg, per què ho és la planta.)*

Amb molta afinitat amb l'anterior, se'n distingeix per les fulles *aspres, grisenques, lineals* o *lanceolato-lineals*, les superiors amb 2 petites dents a la base, les florals *més curtes que la calàtide;* branques primes, llargues, esteses o erecto-esteses; calàtides *més petites*, apèndix bracteal *còncau, poc franjat, dret*, no aplicat, pàl·lid, freqüentment blanc o d'un bru clar, enter o lacerat, i principalment per la florescència *tardana*, quasi *autumnal.*

Raça *C. dracunculifolia* Dufour. — Tronc i branques prims, decumbents; fulles estretament lineals, glabres, les inferiors llargament peciolades; calàtides petites, obcòniques.

C. Scabiosa

Geografia.—Llocs àrids, vores de camins: Montserrat, cap a càn Massana, al costat de la carretera de Manresa. = Llocs ± eixuts, a veg. salats, de la costa i de l'interior (Csta.); a la Cerdanya (Gaut.).

La raça *C. dracunculifolia* Duf., al Prat de Llobregat, estany de Ramolà; la Escala.=Salines de Cardona, dels Alfaques; immediacions de S. Carles de la Ràpita; pla del Llobregat, cap a S. Climent (Csta.). — Jul.-Oct.

1,525. — C. Scabiosa L.

(per alguna semblança amb aquesta espècie, sobre tot per les flors. V. Scabiosa.)

Perenne, rizoma llenyós, amb divisions llargues, cundidores; tronc de 3-8 dm., dret, robust, angulós, glabrescent, ramificat a l'àpex; branques pàtulo-erectes, fu-

lles *vírido-fosques,* glabres o un poc aspres, les inferiors llargament peciolades, de forma variable fins en un mateix peu, freqüentment *pinnatisectes,* de segments *lanceolats,* inciso-dentats o linear-enteres, les superiors assentades, amplexicaules per dos lòbuls; calàtides grans, globuloses, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre; bràctees vírido-groguenques, terminades per un apèndix *negre, pestanyós, decurrent pel marge, que deixa al descobert la bràctea immediata;* pestanyes *quasi iguals,* flexuoses, blanquinoses a l'àpex; corol·les *purpurines,* les perifèriques radiants; aquenis negres, pubescents, lluents; llombrígol barbut, plomall ros, quasi igual a l'aqueni.

C. Cyanus

Geografia. — Freqüent per terres cultivades des del Vallès fins a Ribes. — Juny-Oct.

1;526. — C. Cyanus L.

(per les flors blaves, κύανος [1]; *també tenyeix d'un blau no permanent el lli.)*

Sinonímia. — Blauets, angelets, escombrera; *cast.* flor del cielo español, flor celeste de sembrados, azulejo.

Anual o *biennal,* tronc de 3-10 dm., dret, estriat, subtomentós, ramificat, de branques primes, llargues, dretes, fulles blanes, grisenques, *no decurrents,* les inferiors *peciolades, pinnatipartides,* de divisions linear-lanceolades, les superiors *assentades, lineals, enteres,* llargament *acuminades;* calàtides petites, ovoides, terminals, solitàries; periclini pubescent, imbricat; bràctees d'un verd pàl·lid, terminades per un apèndix escariós, *pestanyós, estret, decurrent pel marge, bru o argentí;* flors perifèriques *blaves,* radiants, les del disc *purpurines;* aquenis blanquinosos, pubescents; llombrígol barbut, plomall *quasi igual a l'aqueni.*

C. montana

Geografia.—Oriünda de l'Orient, abunda pels sembrats de tot el país, des de la costa fins als Pireneus.—Maig-Jul.

1,527. — C. montana L.

(per la estació de la planta; de mons, montis; *als boscos de les muntanyes.)*

Perenne, rizoma llarg que origina *estolons*

(1) κυάνεος i κυάνος, el nom d'aquesta planta en Plini, igual a *caeruleus; it.* ciano; *alem.* blaue Kornblume.

subterranis prims, terminats en roseta; tronc de 3-4 dm., dret, araneoso-tomentós, ± alat per la decurrència de les fulles, simple i monocèfal, raram. ramificat i oligocèfal; fulles blanes, ± enteranyinades i tomentoses per les 2 cares, les caulinars *decurrents de la una a l'altra, lanceolades,* acuminades, les inferiors *oblongo-lanceolades,* atenuades en ample pecíol alat, totes enteres; calàtides bastantment grans, ovoides, terminals, quasi sempre solitàries; periclini imbricat, d'un verd pàl·lid; bràctees terminades per un apèndix escariós, *laciniato-pestanyós, negre, decurrent pel marge,* que no cobreix totalment la bràctia immediata, de pestanyes planes, *tan llargues com l'amplada del disc;* corol·les perifèriques grans, radiants, *blaves,* de lòbuls llargs i estrets, les del disc més petites, *purpurines;* aquenis grisencs, pubescents; llombrígol barbut, plomall blanc o ros, de $^1/_6$ a $^1/_3$ la llargada de l'aqueni: planta polimorfa.

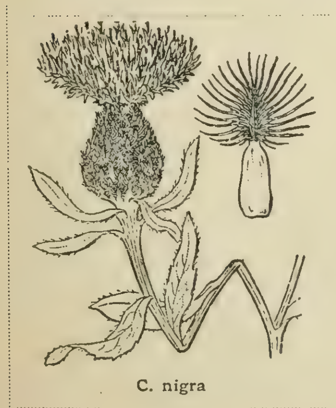
α *typica* Rouy, α *genuina* G. et G. — Fulles caulinals ovato-lanceolades, planes, enteres, víric-enteranyinades per les 2 cares; tronc monocèfal o bé oligocèfal, bràctees del periclini amb una vora ampla, negra; pestanyes també negres i quasi iguals a l'amplada del marge.

β *semidecurrens* Rouy. — Fulles caulinals lanceolades, lineals, breument decurrents, les inferiors enteres o grossament dentades; calàtides petites, marge de l'apèndix bracteal estret, pàl·lid o blanquinós.

ζ *Lugdunensis* Briq. — Fulles caulinars sublineals, breument decurrents, superficialment sinuato-dentades; marge bracteal estret, bru; pestanyes més llargues que l'amplada del marge.

η *catalaunica* Pau. — Fulles caulinars lanceolades, breument decurrents, les inferiors oblongo-lanceolades, totes enteres, blanquinoses, enteranyinades per les 2 cares; apèndix bracteal ample, negre; pestanyes quasi tan amples com el marge.

Geografia. — Boscos i llocs pedregosos de les muntanyes: Muntanya immediata a l'estació d'Olesa; Montcau, sobre Ordal; Corbera del Bergadà, cap a l'Estany; Guilleries; al cim de S. Miquel Sulterra. = Cabrera, Montseny (Salv.!); de Corbera a Tagast (Csta.); boscos de la regió inferior i subalpina; Monàs, Vidrà, Besora (Vay.); N.ª S.ª del Far (Cod.!); Torelló (Senn.;); abundant a la ribera de Ruda (Llen., C. et S.).
La α *typica*, a Montcau.
La β *semidecurrens*, a S. Miquel Sulterra i al Far.
La ζ *Lugdunensis*, al Bergadà i Torelló.
La η *catalaunica*, a Olesa. — Maig-Jul.

C. nigra

1,528. — C. nigra L.

(pel color de les bràctees de l'involucre, d'un color fosc o negre.)

Perenne, tronc de 3-8 dm., dret, fort, angu-

lós, aspre, ramificat a la part superior, de branques dretes, engruixides a l'àpex; fulles verdes, un poc aspres, mucronades, les inferiors *peciolades, ovato-lanceolades,* ± sinuato-dentades, les superiors *assentades, oblongo-lanceolades;* calàtides grandetes, *ovoides,* solitàries, terminals, acompanyades d'algunes fulles florals més curtes; periclini imbricat, bràctees *totalment cobertes* pels apèndixs *ovato-lanceolats, negres* o *bruns,* aplicats, *pectínco-pestanyosos;* pestanyes 3 veg. més llargues que l'amplada de l'apèndix; flors *purpurines,* generalment totes iguals i fèrtils, raram. les perifèriques, estèrils i radiants; aquenis grisencs, pubescents; llombrígol no barbut, plomall igual a $^1/_6$ de l'aqueni.

Raça *C. nemoralis* Jord. — Calàtides ovoides, apèndix el·líptic, disc estretament lanceolat.

Geografia. — Prats, boscos i terrenys calissos: La Sellera (Cod.!); Roni, Tírvia, Areo, de Vallferrera (Font!); Camprodon (Isern!, Bub.); a la Seu d'Urgell; Vilaller (Csta.); port de Viella, Montgarri (Bub.); ribera de Ruda (Llen.); Vall de Juela (Timb.); Port de Beret (C. et S.).

La raça *C. nemoralis* Jord., a Lés (C. et S.). — Juny-Jul.

C. pratensis

1,529. — C. pratensis Juill.

(estació de la planta, als prats.)

Perenne, tronc de 3-9 dm., dret, angulós, aspre, engruixit o ramificat a la part superior; fulles verdes, les inferiors llargament *peciolades, oblongo-lanceolades,* enteres, dentades, sinuoses o quasi pinnatífides, les altres *assentades, oblongues* o *lanceolades,* enteres o amb 2 dents petites a la base; calàtides *subglobuloses, bastantment grans,* terminals, generalment solitàries, acompanyades de fulles florals lanceolades, més curtes que la calàtide; periclini imbricat, de bràctees el·líptico-lanceolades, totalment cobertes o quasi per l'àpendix *ovat, negrós* o *bru,* circuït de pestanyes 1-2 *veg. més llargues que l'amplada del disc;* flors *purpurines,* les perifèriques generalment radiants i estèrils; aquenis sense plomall.

Subsp. *C. microptilon* Gren. — Calàtides més petites, apèndix bracteal més estret, reflex a l'àpex, que no cobreix totalment la bràctea; fulles florals i caulinars superiors lineals, les inferiors lanceolades o lanceolato-lineals.

Geografia. — Prats i boscos: Palautordera, r. = Vall d'Aran (Llen.!); Gerp, r. (C. et S.). La subsp. *C. microptilon* Gren., a Castelló d'Empúries (Senn.! in Hb. Cad.). — Ag.-Set.

C. linifolia

1,530. — C. linifolia Vahl. — C. linariifolia Lamk [1].

(per la forma de les fulles, semblants a les del lli: linum.)

Perenne, tronc de 5-30 cm., dret o ajagut, estriat, *criçat-escabrós, engruixit a l'àpex,* molt fullós, simple o ramificat; fulles inferiors *lanceolato-lineals, atenuades en pecíol,* obtuses, enteres, raram. sinuato-pinnatífides, les superiors *lineals, assentades,* enteres, totes cobertes de petites setes corbes que les fan molt aspres; calàtides *ovoides,* mitjanes, terminals, solitàries, ± penjants; periclini imbricat, glabre, de bràctees vírido-groguenques, *nervoso-estriades,* terminades per un apèndix *alenat, poc més llarg que la bràctea,* bru a la base, ferruginós en el restant, circuït de pestanyes *llargues, distants, capil·lars, plumoso-pubescents, obert i un poc reflex a l'àpex;* flors *purpurines,* subradiants; aquenis groguencs, estriats, 3 veg. més llargs que el plomall.

Geografia.— Parets, marges i terres argil·loso calissos: Costes de Garraf, des de Sitges a Castelldefels; freqüent des d'Olesa i la Puda fins a la regió alta del Penadès, Sagarra, Urgell i cap a Bages. — Maig-Jul.

C. emigrantis

1,531. — C. emigrantis Bub. — C. Janerii Graells.

(emigrans, emigrantis, el qui muda de lloc; denominació al·lusiva al propi Bubani [2]; dedicada per Graells a Janer.)

Perenne, rizoma ramificat, *multicaule;* troncs simples, *monocèfals,* raram. ramificats a l'àpex i 2-3-cèfals, ascendents, angulosos, coberts com les fulles d'un toment grisenc espès; fulles *linear-lanceolades,* enteres o grossament dentades, les superiors assentades, les inferiors atenuades en pecíol alat; periclini *ovoido-oblong,* escames vírido-pàl·lides, serrato-tomentoses, d'apèndix més curt que l'escama, circuït de pestanyes llargues,

(1) Com *salviifolia, menthifolia.*
(2) « Retineo, diu Bubani, denominationem meam, qui, Ciceroniana modestia, plantam dicavi viro, qui patria exul, magno scientiae et gloriae amore excitatus botanicen strenue coluit, nullo labori parcens, nulloque permotus periculo, insidiisque
Multa tulit, fecitque..... sudavit et alsit, etc.»

plumoso-pubèrules; flors *ròseo-purpurines*, aquenis grans, llustrosos, comprimits, terminats per un plomall curt, rogenc.

Geografia. — Terrenys calisso-àrids : al Montsec, sobre Estall (Bub., Font!). — Jul.-Ag.

C. pectinata

1,532. — C. pectinata L.

(per les bràctees involucrals amb apèndix disposat com les dents d'una pinta: pecten, péctinis. *Cf.* Abies pectinata DC.)

Perenne, rizoma gruixut. curt, llenyós, multicaule; troncs de 1-3 dm., drets o ascendents, angulosos, pubescents, simples o ramificats, fullosos fins a les calàtides; fulles lanuginoses al principi, a la fi glabrescents, gríseo-verdoses, un poc aspres, les inferiors *peciolades, ovato-lirades,* ± dentades, les superiors *ovato-oblongues, auriculato-amplexicaules,* enteres, dentades o pinnatífides, amb les divisions mucronades; calàtides *ovoides,* mitjanes, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre, de bràctees nervoso-estriades, pubescents, terminades per un apèndix *alenat, 2 veg. més llarg que la bràctea,* negrós a la base, bru en el restant, circuït de pestanyes llargues, pubèrulo-plumoses, *reflex quasi des de la base;* flors *purpurines,* poc o gens radiants; aquenis grisencs, comprimits, estriats, pubescents, 3 veg. més llargs que el plomall, que és negre: planta bastantment polimorfa.

C. Jordaniana

Geografia. — Comú en tota la formació granítica del Montseny, Arbúcies, S. Hilari, S. Miquel del Fai; Ribes, Queralbs i Núria. = Vich, r. (Masf.); la Sellera (Cod.!); Pont de Muntanyana a Sopeira (Csta.); Setcases (Isern!, Carbó!); Prats de Molló; Organyà (Bub.). — Juny-Set.

1,533. — C. Jordaniana G. et G. — Subsp. de la C. procumbens, ap. Rouy.

(dedicada a Jordan.)

Perenne, tronc de 6-10 cm., prim, ascendent, freqüentment arquejat, blanquinós, subtomentós; fulles enteranyinades per dessobre, tomentoses i verdoses per dessota, les superiors oblongues o el·líptiques,

atenuades a la base, ni amplexicaules ni auriculades, enteres o sinuato-dentades; calàtides mitjanes, oblongo-cilíndriques, solitàries, terminals, acompanyades d'algunes fulles florals; periclini de bràctees nombroses, amb l'apèndix tomentós *manifestament recorbat des de la base, tot just tan llarg com la bràctea;* flors *purpurines,* les perifèriques radiants i estèrils; aquenis grisencs, pubescents, 4-8 veg. més llargs que el plomall.

Geografia. — Entre Muntanyana i Sopeira (Csta.); costes del Montsec, a la vista d'Alsamora (Compñ.!). — Abr.-Juny.

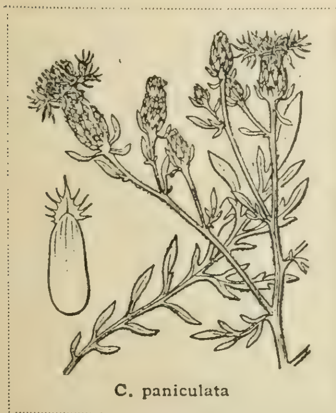
C. intubacea

1,534. — C. intubacea Lamk.

(intubus o intybus, la xicòria; per les fulles; cf. oleraceus: Brassica oleracea, *de formació anàloga.)*

Perenne, tronc de 4-10 dm., dret o ascendent, estriat, pubescent, ramificat a l'àpex; branques llargament nues, un poc engruixides dessota la calàtida; fulles vírido-pàl·lides, glabres, les inferiors peciolades, *lirades* o *pinnatipartides,* de divisions estretes, enteres, mucronades, les superiors assentades, lineals o linear-lanceolades, enteres o lobulades a la base, simulant els lòbuls inferiors les estípules; calàtides *globuloso-còniques,* mitjanes, terminals, solitàries; periclini imbricat, pubescent a la base, de bràctees vírido-groguenques, estriades, lluents, terminades per un apèndix semilunar, ros, curt, aplicat, amb 7-11 pestanyes iguals; flors *purpurines,* raram. blanques, *no radiants;* aquenis rossos, amb taques brunes, lluents, iguals al plomall.

Geografia. — Gens escassa per les roques de la vora dreta del Llobregat, des de Monistrol fins a la Puda i abundant més avall de la vora esquerra. = Vessant de Collbató i cap a la Cova de la Mare de Deu (Csta.), prop del Monestir; abundant al Congost i Collbaix de Manresa (Font.). — Jul.-Set.

C. paniculata

1,535. — C. paniculata L.

(per les seves calàtides en panotxa; panícula; *panicle (i pelussa.)*

Biennal, arrel cònica, tronc de 2-6 dm., dret,

primet, estriat, grisenc, ± tomentós, molt ramificat, de branques primes, obertes o ascendents; fulles *grisenques*, puntejades, les radicals en roseta, *bipinnatipartides*, de divisions obertes, lineals, agudes o mucronades, enteres o dentades, les caulinars *pinnatífides*, d'incisions estretes, *revoltades*, les superiors enteres o amb 1-2 parells de petites divisions a la base; calàtides *ovoido-oblongues*, petites (5-6 mm. diàm.), terminals, solitàries, formant pel seu conjunt una *panotxa* fluixa, llarga, estesa i ramificada; periclini *un poc contret a la base*, imbricat; bràctees víridopàl·lides, estriades terminades per un apèndix *petit, triangular, pàl·lid*, coronat de 9-13 *pestanyes petites*, flexuoses, *tan o més llargues que la apical, que és subtrífida;* flors *purpurines*, rosades o blanques, les perifèriques radiants; aquenis grisencs, pubescents; llombrígol no barbut, el doble llarg del plomall, que és blanc; planta polimorfa.

Raça *C. polycephala* Jord. — Calàtides petites, en panotxa *corimbiforme, ampla;* punta apical de l'apèndix bracteal *subespinescent, més llarga que les pestanyes.*

Geografia.— Costes del migdia; S. Joan de l'Herm (Csta.); Tortellà, abund. (Tex.!); Castellfullit; Montagut; Sagaró, Lladó (Vay.); la Sellera (Cod.!); Figueres; Manlleu (Senn.!); Llavorsí, Tirvia, Mostesclado (Font!).

La raça *C. polycephala* Jord.—A Tarrassa, al bosc de la Xuriguera, r.; prop de Balaguer, Gerp, Avellanes, Montsec (Csta.). — Jul.-Ag.

C. leucophaea

1,536. — C. leucophaea Jord., subsp. de la anterior, ap. Rouy.

(λευκόφαιος, *d'un color gris-cendrós: pels apèndixs involucrals que tenen un color entre blanc i groc o pàl·lid.)*

Biennal, tronc de 15-25 cm., dret, estriat, albo-cotonós, molt ramificat; fulles *albo-tomentoses*, blanes, *pinnatipartides* o pinnatisectes, les caulinars de *segments lineals, plans, obtusiúsculs, un poc revoltads*, les superiors enteres o amb poques divisions molt estretes a la base; calàtides mitjanes o petites (6-7 mm. diàm.), terminals, solitàries, en panotxa fluixa, de branques obertes; periclini *ovoido-oblong, arrodonit a la base*, de bràctees estriades, terminades en un apèndix curt, *més ample que alt*, ros com les 9-11 pestanyes, de les quals la apical *és la més curta;* flors *rosades*, raram. blanques, les perifèriques radiants; aquenis 3-4 veg. més llargs que el plomall.

Geografia.—Costes àrides: Abundant a Hospitalet, al peu de Coll de Jou; boscos de Rebost, cap a Coll de Pal. = Llocs estèrils de Ribes i la Cerdanya (Vay.); Prades (Timb. ex Bub.). — Jul.-Ag.

C. micrantha

1,537.—C. micrantha Hoffing. et Link. — C. paniculata Brot., non L.

(les calàtides són petites.)

Perenne, rizoma gruixut, *llenyós*, *multicaule:* troncs de 1-3 dm., drets, prims, rígids, subangulosos, aspres, ramificats quasi des de la base; fulles radicals lirato-pinnatipartides, les caulinars inferiors *bipinnatífides*, les superiors *pinnatífides* i les externes enteres, lineals; calàtides *oblongues*, molt petites, *atenuades* per la base, terminals, en panotxa fluixa; periclini glabre, bràctees terminades per un apèndix bru, amb 2-3 pestanyes a cada costat *més curtes que la apical;* flors purpurines, aquenis tan llargs com el plomall.

α catalaunica Pau. — Branques curtes, ascendents; calàtides nombroses, petitíssimes, sublineals, en panotxa llarga, racimiforme; apèndix bracteal molt més alt que ample, amb les pestanyes laterals extremadament curtes o nul·les.

Geografia.—La *α catalaunica* Pau, per terres estèrils de S. Cugat del Vallès.—Juny-Jul. (Vidit Pau).

C. ochrolopha

1,538. — C. ochrolopha Csta. — subsp. de la C. paniculata, ap. Rouy.

(de bràctees groguenques.)

Biennal o *perennant*, tronc de 3-6 dm., dret, robust, angulós, vírido-cendrós, fulles albo-verdoses, aspres, les radicals *indivises* o *pinnatipartides*, divisions linear-lanceolades, la terminal més gran, fulles caulinars amb les divisions lineals, *un poc revoltades*, les florals *quasi tan llargues com la calàtide;* calàtides mitjanes, *ovoides*, solitàries però nombroses, en ampla panotxa corimbiforme; periclini *arrodonit a la base*, bràctees glabres, estriades, *quasi cobertes pels apèndixs ocrosos*, amplament triangulars, *amb*

7-9 *pestanyes flexuoses*, la apical *més llarga, més robusta, subespinescent*, però *no vulnerant;* flors rosades, aquenis 3 veg. més llargs que el plomall.

Geografia.—Terrenys àrids: Tarrassa, als boscos de la Xuriguera, r.; abundant als marges i ermots de Valldoreix i S. Cugat del Vallès.=Montcada, S. Fost, Martorelles; Montseny; prop de l'Espluga de Francolí, Prades (Csta.); Vich (Masf.); Lluçanès, Torelló, la Bola, Collsacabra, Viladrau (Vay.); Figueres, Llers, Molins (Senn.). — Juny-Set.

C. Cadevallii

1,539. — C. Cadevallii Pau.

(dedicada per Pau al Dr. Cadevall, professor de Botànica i A. de vàries obres, també botàniques.)

Perenne, multicaule, troncs de 1-2 dm., drets, estriats, subtomentosos, ramificats des de la base; fulles canescents, les inferiors *llargament peciolades*, lanceolato-lineals, enteres o pinnatisectes, planes, les superiors *assentades, pinnatisectes, segments lineals, revolts;* calàtides *ovoides*, un poc atenuades a la base, petites (3-4 mm. diàm.), terminals, freqüentment nombroses, en *panotxa densa i estreta*, acompanyades d'algunes fulles florals més curtes; periclini glabre, bràctees groguenques, estriades, en gran part cobertes per l'apèndix *ocrós*, circuït de 9-13 *pestanyes flexuoses, la apical mucroniforme, més llarga, no aplicada;* flors rosades, aquenis grisencs, estriats longitudinalment, 1-2 veg. més llargs que el plomall: planta de *fàcies*, fulles i tronc de la *C. Peteri* Rchb., però diferent per les calàtides, *sec.* Pau.

Geografia. — Ermots i marges dels camps de Valldoreix, prop de S. Cugat del Vallès.—Juny-Ag.

C. Hanryi

1.540. — C. Hanryi Jord. — Subps. de la C. paniculata L. ap. Rouy.

(dedicada a Hanry.)

Perenne, rizoma gruixut, negrós, multicaule; troncs de 2-4 dm., drets, flexuosos, anguloso-estriats, un poc tomentosos, superiorment ramificats; branques pàtulo-erectes, fulles vírido-grisenques, aspres, *pinnatipartides*, de divisions linear-oblongues, *planes, mucronades*, enteres

o dentades; calàtides petites o mitjanes (10-12 mm. llarg × 5-7), *ovoides, arrodonides a la base;* periclini imbricat, glabre; bràctees verdoses, estriades, terminades per un apèndix *relativament grandet, negre o negrós,* un poc *recorbat* i *decurrent,* triangular, amb 4-6 pestanyes per banda, flexuoses, de 1-2 mm., *bastantment més curtes i primes* que la punta apical, que té la forma d'un *petit agulló;* flors d'un *porpra viu,* les perifèriques radiants; aquenis grisencs, pubescents, 2 veg. més llargs que el plomall.

α *melanolepis* Pau. — Apèndix bracteal negre, mugró terminal espiniforme.

β *contracta* mihi. — Planta robusta, tronc de 4-7 dm., ramificat a l'àpex; branques curtes, fortes, dretes; apèndix bracteal ferruginós, mugró terminal quasi igual a les pestanyes.

γ *catalaunica* Sen. et Pau. — Apèndix bracteal més petit, mugró poc més llarg que les pestanyes.

Geografia.—Boscos, ermots i marges de Montcada, S. Cugat, Valldoreix, abund. = Barcelona; Caldes de Montbuy (Csta.).

La α *melanolepis* Pau, a Valldoreix.

La β *contracta*, a S. Fost.

La γ *catalaunica* Sen. et Pau, a Llers (Senn. in Hb. Cad.).

C. Isernii

1,541. — C. Isernii Wk. — C. spinabadia (ap. Bubani, també la C. solstitialis). *(dedicada al recol·lector universitari Isern;* spina badia *pel color daurat blanquinós del tub del mugró subespiniforme.)*

Perenne, tronc de 2-3 dm., dret, angulós, assolcat, glabrescent, exceptuada la base coberta d'*espessa borra blanquinosa,* ramificat des de la meitat superior; branques obertes, un poc engruixides a l'àpex, monocèfales; fulles aspres, les radicals llargament peciolades, *pinnatipartides,* les caulinars *assentades,* també pinnatipartides, però les superiors *enteres* o amb alguna lacínia lineal a la base, mucronades; calàtides *ovoides, arrodonides a la base,* mitjanes, formant una panotxa corimbiforme, clara; periclini glabre, bràctees vírido-groguenques, no cobertes per l'apèndix, que és triangular, *bru,* erecto-obert o subreflex, no decurrent, amb 5-6 pestanyes per banda, flexuoses, més llargues que l'amplada de l'apèndix, més curtes que el mugró *subespiniforme* termi-

nal; flors rosades; aquenis poc més llargs que el plomall, que és blanc, molt més llargs en l'exemplar que posseïm.

Geografia. — Roques de S. Pere de Roda (Isern, Vayr. in Hb. Cad.). — Ag.

C. caerulescens

1,542.—C. caerulescens Willd., subsp. de la C. paniculata L., ap. Rouy.

(pel color de les flors, de caeruleus, com caeiulans *que tira a blau.)*

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, angulós pubèrul, ramificat des del mig; branques pàtulo-erectes, fulles verdes, aspres, les radicals *bipinnatipartides,* de divisions obertes, les caulinars de divisions amplament lineals o linear-lanceolades, *planes;* calàtides *ovoides, arrodonides a la base,* grandetes (11-13 mm. llarg × 8-10), terminals, solitàries, en panotxa *ampla* i *fluixa;* periclini imbricat, glabre; bràctees subestriades, descobertes, terminades per un apèndix *bru, triangular, erecto-obert, no decurrent, amb* 4-5 *pestanyes per banda, més llargues que l'amplada de l'apèndix i més curtes que el mugró apical subespinescent;* flors *purpurines,* les perifèriques radiants; aquenis grisencs, 4 veg. més llargs que el plomall.

C. podospermifolia

Geografia. — Boscos i terres ermes de Tarrassa, la Barata, S. Llorenç del Munt, Montserrat, Bages. = Castelldefels; muntanyes pròximes a Barcelona; Caldes de Montbuy; immediacions de Berga, Montsant (Csta.); Llers, Girona, S. Pere de Roda, Cardona (Bub.); Moyà, Calders (Font). — Maig-Jul.

1,543. — C. podospermifolia Losc. et Pardo. — C. dertosensis Csta.

(per les fulles de Podospermum laciniatum *DC.; dertosensis, de Tortosa o Dertosa.)*

Perenne, rizoma *llenyós,* cilíndric, ramificat, *estolonífer;* tronc nul o de 4-7 cm., fulles glabres, verdes per dessobre, *albo-lanuginoses* per dessota, les basilars llargament peciolades, molt polimorfes, enteres, dentades, lirades o *pinnatipartides,* divisions separades, enteres o dentades, la terminal *molt més gran;* fulles

caulinars, quan existeixen, poques, linear-lanceolades, enteríssimes, també llargament peciolades; calàtides *ovoido-oblongues*, 3-6 (a veg. 7-12) en la *planta acaule*, solitàries en la *caulescent* i en les branques estoloníferes; periclini glabre o araneoso-tomentós, groguenc-verdós; bràctees externes *ovato-puntejades*, les del mig oblongues, terminades per una *espina tènue, groguenca, pàtulo-erecta*, les internes lineals amb *apèndix pinnatífido-espinulós;* flors *citrines* molt sortides; aquenis negrosos a la maturitat, pubèruls, amb plomall molt curt.

Geografia. — Prop d'Horta *(Tarrag.)*; muntanya Caro, Carrelares i llocs pròxims al camí dels Ports de Beceit (Csta., Wk.); Vall de Lliberós, prop d'Horta (Font!). — Juny-Jul.

C. collina

1,544. — C. collina L.

(de collis, *el turó, per la seva estació preferent* [1].)

Perenne, tronc de 3-5 dm., dret, angulós, pubescent-aspre, simple o ramificat a l'àpex; branques dretes, fulles vírido-cendroses, bastantment consistents, aspres, les radicals peciolades, enteres, lirades o pinnatipartides en divisions de forma variable, les caulinars assentades, pinnatipartides; calàtides *globuloses grans*, terminals, solitàries, acompanyades de 1-2 fulles florals; periclini glabre o subaraneós a la base, imbricat; bràctees vírido-groguenques, coriàcies, terminades en apèndix *bru, decurrent*, circuït de pestanyes *espinescents*, pàl·lides, *més llargues que l'amplada de l'apèndix*, la apical llargueta, *vulnerant, oberta, un poc més curta que la bràctea;* flors grogues; aquenis *ovoido-comprimits, negres*, pubescents, a la fi glabres i lluents; llombrígol *barbut*, plomall *negre*, tan llarg com l'aqueni.

β *macracantha* DC. — Espines apicals de les bràctees robustes, més llargues que les bràctees.

γ *serratulifolia* Senn. et Pau. — Particions de les fulles freqüentment serrulades i sempre apiculades.

Geografia. — Terres cultivades del Vallès, Penadès, la Sagarra, l'Urgell, a Bages; Vich, Corbera del Bergadà, Empúries *et alibi.*

La β *macracantha* DC., a Tarrassa, Monistrol i sens dubte generalitzada.

La γ *serratulaefolia* Senn. et Pau, a S. Gervasi. — Maig-Ag.

(1) L'arrel contusa és un bon remei hemostàtic, celebrat dels portuguesos.

C. ornata

1,545. — C. ornata Willd.

(ornatus, *adornat, per les espines de les bràctees involucrals, que constitueixen un adorno de la planta, de les flors també formoses i d'una olor agradable.)*

Perenne, tronc de 1-4 dm., dret, robust, angulós, araneoso-pubescent, ramificat; branques dretes, fulles basilars amb *pecíol llarg, ample, acanalat* i *embeinador per la base, 1-2-pinnatipartides,* de divisions oblongo-lineals, curtes, desiguals, obtusiúscules, les caulinars *assentades,* pinnatisectes, les superiors lineals, enteres, mucronades; calàtides *ovoides,* grans o mitjanes, terminals, solitàries, a veg. acompanyades d'una fulla floral; periclini pubescent, vírido-groguenc; bràctees ovades, coriàcies, llises, terminades per un apèndix ferruginós clar, *decurrent,* pestanyós, de pestanyes pàl·lides, més curtes que l'amplada de l'apèndix, amb una espina apical, *vulnerant, erecto-recorbada, dilatada i acanalada a la base, més llarga que la bràctea;* flors *grogues;* aquenis *trans-ovoido-comprimits,* blanquinosos, seríceo-pubescents, de llombrígol barbut; plomall *vermellós, el doble llarg de l'aqueni.*

var. *tenuifolia* Boiss. — Divisions de les fulles curtes i estretes.

Geografia. — Terres margoso-àrides de la Serra de Balaguer a Torrelameu, tocant a Menarguens. = Turó de S. Eloi, prop de Targa (Csta.), cap a Castellfullit (Puigg.!). — Juny-Ag.

C. solstitiales

1,546. — C. solstitialis L.

(còm si diguessim herba solstitialis, *planta del solstici o del sol, anual, efímera; té per sinònim spina solstitialis: època de la florescència* [1].*)*

Sinonímia. — Narrioles, renigroles; *cast.* cardo estrellado de flor amarilla; *angl.* Barnaby's thistle; *al.* Sonnenwend-Flockenblume [2].

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 2-5 dm., dret, grisenc, tomentós,

(1) *Solstitiale tempus* és l'istiu, 21 de juny (equinocci).

(2) Cf. Bárnabastag, Tag des Apostels St. Barnabas, 11 Juni neuen Stils, der im alten Stil Tag der Sommer-Sonnenwende war); *solstitialis herba,* Plin. Plaut., Aus., l'efímera *(iris).* Aquesta bonica planta que rebem aquests dies (juliol de 1922) de Barbens, a l'Urgell, és coneguda amb el nom de arnioles o blanquielles; *auriole* del fr. antic, i *aouruélo,* de la Provença i Languedoc (A. S.) V. Aguiló, Diccionari.

anguloso-alat, molt ramificat; branques ascendents, febles; fulles cotonoses, les basilars *peciolades, lirades* o *pinnatipartides*, les caulinars *assentades, llargament decurrents, lanceolato-lineals, enteres* o *espinuloses;* calàtides *globuloso-còniques*, mitjanes, terminals, solitàries; periclini enteranyinat, bràctees groguenques, terminades per un apèndix palmat, groguenc, compost d'una *espina terminal, vulnerant, oberta*, generalment *més llarga que la calàtide* i de 2-3 *espínules a cada costat;* flors *grogues*, corol·les *no glanduloses*, les perifèriques *més curtes que les del disc;* aquenis grisencs, glabres, lluents; plomall blanc, més llarg que l'aqueni.

C. melitensis

Geografia.—Camps del litoral; Vallès, r., i Gelida, r.; a Bages; comú a la Sagarra, a l'Urgell, Lleyda; abundantíssima a Castelló d'Empúries i per tot l'alt Empordà. = Vich (Masf.); la Cerdanya, r. (Vay.).— Juny-Oct.

1,547. — C. melitensis L.

(de Malta o Melita, *illa on fou trobada la espècie per Boccon* [1].)

Anual, arrel cònica, tronc de 2-10 dm., dret, aspre, estretament alat, ramificat; branques ascendents, vírido-fosques, aspres, les fulles basilars *lirato-pinnatífides*, les caulinars assentades, *linear-oblongues*, o *linear-lanceolades*, enteres o dentades, mucronades, *decurrents* o *semidecurrents;* calàtides *ovoidoglobuloses*, petites, solitàries o agrupades en reduït nombre a l'àpex de les branques, acompanyades d'algunes fulles florals; periclini glabrescent, bràctees vírido-groguenques, llises, terminades per una *espina groga, oberta, un poc vulnerant*, aproximadament de la longitud de la bràctea, dilatada a la base, *pinnato-espinulosa fins a la meitat;* flors *grogues, totes iguals, glanduloses;* aquenis transovoides, pubescents, *iguals al plomall*, que és blanc o ros.

Geografia. — Camps i vores de camins: Litoral de Barcelona, comú al Vallès, Bages, Penadès, part de la Sagarra; Empordà. = Vich (Masf.); Lluçanès (Vayr.); S. Climent d'Amer (Cod.!). — Juny-Set.

C sonchifolia

1,548. — C. sonchifolia L.

(per les fulles que recorden les del lletsó: sonchus oleraceus.)

Perenne?, tronc de 3-6 dm., dret, grisenc,

(1) No hi ha que equivocar-ho amb *mellitum*, com cert A. italià que li dóna el nom de Erba dolce, quan no té re de dolça, si no és l'arrel, sinó amarga com moltes afines, i punxent.

angulós, aspre-pubescent, un poc glandulós, recorregut per una ala ampla i dentada, ramificat; branques més llargues que el tronc principal, fulles inferiors peciolades, *lirato-pinnatipartides* en lacínies denticulato-espinoses, les altres assentades, *amplexicaules*, lanceolades o bé oblongues, sinuato- o remotament dentades, ± decurrents; calàtides ovoides, subumbilicades, terminals, solitàries, acompanyades de 2 fulles florals grans; periclini glabre, bràctees terminades per un apèndix *palmato-espinós*, compost de 5 *espines quasi iguals*, groguenques, *doblades cap a baix;* flors del disc *blanques*, les perifèriques *purpurines*, un poc més llargues; aquenis oblongs, blanquinosos, llisos, amb petit *plomall vermellós*.

Geografia. — Costes de Tarragona, cap al Port de Salou (Jover!). — Maig-Juny.

C. Calcitrapa

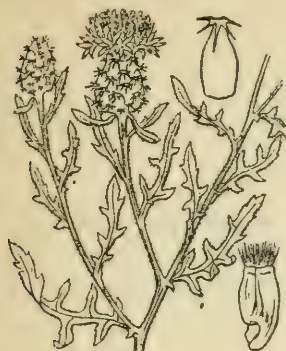
1,549. — C. Calcitrapa L.

(aquesta paraula no llatina, de calx, calcis, *d'on* calcitrare, *donar guits contra; és com* tríbulus, *nom d'un instrument o arma de guerra: per les calàtides del periclini vulnerant. Cf. calcides i* muricatus.)

Sinonímia.—Floravia, herba espitllera; *cast.* cardo estrellado, abrojos.

Biennal, arrel gruixuda, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, pubescent, ramificat, amb les branques divaricades; fulles blanes, pubescents, les basilars en roseta, grans, peciolades, *pinnatipartides*, divisions linear-lanceolades, dentades o inciso-dentades, apiculades, les fulles caulinars amb divisions més estretes i les superiors enteres, linear-acuminades; calàtides *ovoides*, mitjanes, solitàries, acompanyades de fulles florals, en ampla panotxa; periclini glabre, imbricat, vírido-groguenc, de bràctees molt coriàcies, llises, contretes sota l'apèndix, que és *pinnato-espinós*, compost de 5-7 espines grogues, la terminal robusta, acanalada a la base, molt oberta i més llarga que la calàtide, fortament vulnerant, les laterals petites; flors *purpurines*, raram. blanques, totes iguals; aquenis transovoides, petits, blanquinosos, amb taques brunes, lluents, *sense plomall*.

Geografia.—Abundant per llocs inculls de tot el país, des de la costa fins als Pireneus.—Maig-Setembre.

C. áspera

1,550. — C. áspera L.

(per ésser així la planta tota.)

Sinonímia. — Brassera, a la Sagarra; tramaladros a l'Aragó.

Perenne, rizoma prim, ramificat, llarg; tronc de 3-8 dm., dret, angulós, *aspre,* molt ramificat; branques primes, esteses o difuses; fulles *aspres,* les inferiors peciolades, *lirades* o *sinuato-dentades,* les superiors assentades, linear-oblongues, sinuato-dentades, mucronades, *no decurrents;* calàtides *ovoides, arrodonides a la base,* petites, solitàries; periclini glabre o un poc enteranyinat, bràctees pàl·lides, llises, terminades en un apèndix orbicular estès, desprès reflex, circuït de 3-6 espines groguenques, divergents, un poc vulnerants, l'apical més llarga, *iguals a la meitat de la bràctea;* flors *purpurines,* raram. blanques, les perifèriques subradiants; aquenis grisencs, glabres, lluents; plomall blanc, de $^1/_3$ a $^1/_4$ de l'aqueni.

γ *subinermis* DC. — Espines bracteals reduïdes a 3-5 espínules molt primes i curtes, quasi iguals, dretes, aplicades.

Raça *C. pseudosphaerocephala* Shuttlen. — Fulles més amples, pinnatífides, les caulinars auriculades; calàtides el doble grosses, subglobuloses o subhemisfèriques; periclini imbricat, aquenis més grossos, d'un bru purpurí; florescència més primerenca, quasi vernal.

Geografia.—Freqüent per camps i terres incultes des de la costa a la regió subpirenenca.

La γ *subinermis* DC., als llocs frescals herbosos del arenals marítims de Salou i Prat de Llobregat.

La raça *C. pseudosphaerocephala* Shuttlen, al Tibidabo i al peu del Montjuic. — Maig-Oct.

HÍBRIDS

Abunden els híbrids en aquest gènere, mereixent especial menció els següents:

1,551. — C. Senneni Pau. — C. pectinata × microptilon mihi.

Calàtides oblongues, apèndix de les bràctees periclinals linear-alenat, plomós, dret; fulles caulinars amplexicauli-auriculades, pinnatífides o pinnatilobades, de lòbuls apiculats.

Geografia. — Castelló d'Empúries (Senn.!). — Set.

1,552. — C. silvática Pourr. — C. Scabiosa × collina Timb.

Apèndix de les bràctees periclinals subespiniforme, fosc, obert; flors rosades, tacades de groc o grogues, tenyides de porpra.

Geografia. — Manlleu, Esquirol (Senn.).

1,553. — C. Chaixiana Rouy. — C. áspera × Calcitrapa G. et G.

Calàtides ovoides, bràctees poc o gens contretes sota l'apèndix, aquest pinnat, de 5-7 espines dretes, la terminal el doble llarga, prima; fulles no decurrents, atenuades a la base, pinnatífides.

Geografia. — Marges i olivars de Segaró, Beuda, Salas (Vay.). — Jul.

1,554. — C. Pouzini DC. — C. Calcitrapa × áspera G. et G.

Bràctees periclinals visiblement contretes sota l'apèndix, espina terminal més robusta, molt oberta, generalment més llarga que la bràctea; fulles caulinars, perlomenys les superiors, amplexicaules.

Geografia. — Freqüent per terres incultes. — Maig-Set.

1,555. — C. Barcinonensis Senn. — C. áspera × Hanryi Senn.

Port i fulles de la *C. áspera* L., bràctees periclinals de la *C. Hanryi* Jord.

Geografia. — Cordillera del Tibidabo (Senn.!). — Ag.

Gènere 410. — MICROLONCHUS DC.

(Ve a ésser un sinònim de *hastilis;* de μικρός, pétit, i λόγχη, llança; al·ludint a la palleta lanceolada del centre del plomall.)

Flors purpurines, les perifèriques estèrils, ± radiants, les centrals hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoido-còniques, mitjanes o petites, terminals, solitàries; periclini imbricat, molt contret a l'àpex, glabre, de bràctees cartilaginoses, groguenques, ovades, finament puntejades, obtuses, mútiques o terminades per un petit mugró dret, estès, reflex, caduc; aquenis oblongs, bruns, glabres, amb costelles fines, arrugats transversalment, llombrígol lateral; plomall doble, persistent, l'exterior format de pèls paleïformes, denticulars, desiguals, pluriseriats, lliures, quasi tan llargs com l'aqueni, l'interior format de pèls concrescents en forma d'escama unilateral, *acuminada;* receptacle amb abundants palletes setàcies; herbes biennals o perennes, de tronc de 3-6 dm., dret, angulós, pelut inferiorment, glabre a la part superior, ramificat; branques dretes, primes, flexibles, nues a l'àpex; fulles vírido-cendroses, aspres, les radicals en roseta, peciolades, pinnatífides o lirades, dentades, les superiors lineals, enteres o denticulars a la base, apiculades.

M. Salmánticus

1,556.—M. Salmánticus DC.—Centanrea Salmantica L. M. Clusii (ap. Bub.).

(de Salamanca, *lloc natal de l'espècie.)*

Sinonímia. — Cabessudes, granallons, herba escombrera o granera; *cast.* cabezuelas, escobillas, escobas de cabezuela, cabezuela coronada, algarabía [1].

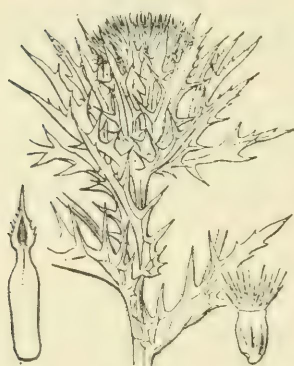
Geografia. — Marges i terres argiloses-calisses del Vallès, Penedès, la Sagarra, Urgell, fins a Balaguer; a Bages; al Bergadà, fins a Hospitalet; Montsolí; a la vall d'Aran; les Bordes (Llen.). — Jul.-Ag.

(1) Algarabía, en *cast.* és el nom d'una planta escrofulariàcia de fulles tomentoses i flors grogues, de branques dicotòmiques, de la qual se'n fan escombres. Cf. *sarothamnus.*

Gènere 411. — KENTROPHYLLUM Neck.

(Centroph., sembla que es torna a la C en lloc de K perquè així és la transcripció llatina (1); κέντρον, agulló; φύλλον, fulla, i també hi ha qui ho refereix a les puntes espinoses del plomall.)

Flors grogues, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoido-oblongues, grandetes, terminals, solitàries; periclini imbricat, bràctees externes foliàcies, obertes, pinnatilobades, espinoses, semblants a les fulles inferiors, les del mig ovades, amb un apèndix coriaci, lineal, pinnatífid, espinós; les interiors lineals, pinnatífides, espinoses; aquenis transovoido-tetragonals, grossos, groguencs, tacats de negre; plomall ros, de pèls amples, paleïformes, desiguals, els interiors molt més curts, connivents; receptacle amb palletes setàcies; herbes anuals, de tronc de 3-5 dm., dret, *pubescent*, ramificat a l'àpex; fulles coriàcies, glanduloso-viscoses, molt nervudes, semiamplexicaules, pinnatífides, de lòbuls lanceolats, espinosos; làtex vermellós.

K. lanatum

1,557. — K. lanatum DC. — Carthamus lanatus L.

(*pel tronc* pubescent *o llanut.)*

Sinonímia. — Assota-cristos; *cast.* cártamo salvaje o silvestre; *fr.* chardon béni des Parisiens.

α *gracíllima.* — Planta de 1-2 dm., molt peluda cap a l'àpex, monocèfala, feble, amb tots els orgues més petits.

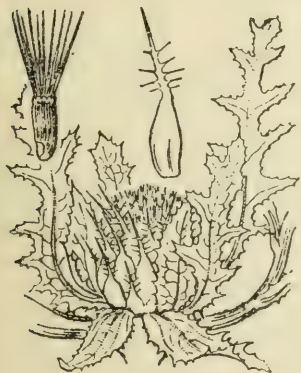
Geografia. — Paratges incults i poc cultivats des del litoral fins a la regió subpirenenca.
La α *gracillima* Nob., remesa del Bergadà per Puj. C.

(1) El precepte hauria de compendre a *Centaurea*, *Centranthus* i altres noms botànics.

Gènere 412. — CNICUS Vaill.

(κνῆκος és en grec el nom d'una espècie de card de flors de color de taronja, caràcter que convé al *Carthamus tinctorius;* és el *cardosanctus* ap. Bubani [1].)

Flors grogues, iguals, les perifèriques uniseriades, estèrils, les del centre hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoides, grandetes, terminals, solitàries; periclini imbricat, enteranyinat, de bràctees externes foliàcies, ovato-lanceolades, aplicades, més llargues que les flors, les altres ovades, coriàcies, groguenques, ± llanudes, terminades per una espina simple, exceptuades les internes que la porten més robusta, més llarga, amb espínules laterals obertes, separades; aquenis cilíndrics, grossos, bruns, lluents, circuïts de 20 costelles, terminats per un disc cartilaginós, dentat; llombrígol lateral, gran, mat, pubescent, rodejat d'un marge semblant al disc; plomall caduc, doble o biseriat, l'exterior compost de 10 pèls rígids, estesos, subespinescents, implantats en el disc, 2 veg. més llargs que els interiors, que són febles, subplomosos i connivents; receptacle amb palletes piliformes; herbes anuals, de tronc de 1-4 dm., dret, angulós, llanut, ramificat; branques divaricades, més llargues que el tronc principal; fulles d'un verd pàl·lid, pubescents, de raquis blanc, sortit, les basilars peciolades, oblongues, sinuato-pinnatífides, les caulinars més amples, assentades o breument decurrents.

Cn. benedictus

1,558. — Cn. benedictus. L. — Carbenia benedicta Adans.

(És el cardosanctus officinalis *o beneït; Bubani diu, de la denominació d'Adanson: barbarum et supervacuum* Carbeni *Adans. nomen; el qual sens dubte serà car(duus) ben(edictus.)*

Sinonímia. — Card sant; *cast.* cardo santo o bendito.

Geografia. — Marges i vores de camins: Tarrassa, Matadepera, Olesa; a l'Empordà, camps immediats a Palau i al Golf de Roses. = Camps de Calella a Blanes (Salv.!); de Collbató a Esparreguera (Jover); a l'Empordà, comú a Vilarnadal, Avinyonet, remuntant fins a Maià, Segaró (Vay.); Girona (Bub.); Bages, Castellbell, la Bauma (Font). — Maig-Juny.

(1) Per a η = i, pot conferir-se amb *crithmum*, una umbel·lífera.

Gènere 413. — CRUPINA Cass.

(Sembla provenir d'un verb holandés, *kruipen*, que significa arrastrar-se; el *pappus* o plomall fosc i multífid se sembla a les cames d'un insecte rèptil.)

Flors purpurines, iguals, les perifèriques estèrils, les centrals hermafrodites, fèrtils; tub de la corol·la barbut a l'àpex, calàtides oblongues, atenuades a la base, petitetes, terminals, generalment solitàries; periclini imbricat, glabre, de bràctees molt desiguals, verdes o purpurines, ovato-acuminades, amb estries longitudinals, estretament escarioses al marge; aquenis transovoido-oblongs, grossos, negrosos a la base, grocs i pubescents en la resta; llombrígol gran, ovat, quasi recte, terminat per un disc cupuliforme, enter; plomall biseriat, persistent, l'exterior de pèls molt desiguals, rossos, denticulars, l'interior de 10 palles petitetes, lanceolades; receptacle amb palles linear-setàcies: herbes anuals, tronc de 2-5 dm., dret, prim, solcat, glabre, ramificat a l'àpex; branques curtes, fines, dretes, nues; fulles pubescent-escabroses, la major part basilars, petites, oblongues, atenuades a la base, inciso-dentades, les altres pinnatisectes, de segments lineals, separats, denticulato-eriçats.

Cr. vulgaris

1,559. — Cr. vulgaris. Cass. — Centaurea Crupina L.

(és realment espècie comuna.)

Geografia. — Paratges pedregosos incults: Al Vallès, S. Llorenç del Munt, S. Pere Sacama, Montserrat; Bages; Copons i altres llocs de la Sagarra. = A l'Urgell (Csta.); Tortosa (Llen.!); Viella, r. r. (C. et S.). — Maig-Juliol.

Gènere 414.—SERRÁTULA L.

(En temps de Plini se'n deia a Italia *Bettonica*; després s'ha referit a l'espècie *tinctoria;* no sempre les fulles de les espècies compreses són *asserrades* sinó íntegres.)

Flors purpurines, hermafrodites, totes iguals, raram. les perifèriques femenines, majors o unisexuals, i les calàtides dioiques per avortament; calàtides petites o grossetes, ovoido-oblongues o globuloses, terminals, en panotxa corimbiforme o solitàries; periclini imbricat, bràctees exteriors mucronades, les interiors escarioses a l'àpex; aquenis oblongo-comprimits, glabres, amb 6 costelles al voltant; llombrígol molt oblic, rodejat d'un marge callós; plomall persistent, multiseriat, pèls denticulars, els de la fila interior més llargs; receptacle amb palletes setàcies: herbes perennes, de fulles alternes, enteres o pinnatipartides.

1 { Tronc ramificat, policèfal; calàtides oblongues, de 5-6 mm. diàm.; fulles aspres, pinnatipartides, amb les divisions asserrades; periclini purpurascent . . . . **1,560. S. tinctoria.**
Tronc simple, monocèfal; calàtides globuloses, de 10-20 mm. diàm., llargament pedunculades; fulles quasi sempre enteres, **1,561. S. nudicaulis.**

S. tinctoria

1,560.—S. tinctoria L.

(o sigui dels tintorers, com la Rubia, Genista, *etc.; se'n treu un color groc.)*

Sinonímia.—It. cerretta o serretta.

Tronc de 2-8 dm., dret, rígid, angulós, solcat, glabre; fulles vírido-fosques, *asserrades,* les inferiors llargament peciolades, oblongo-lanceolades, enteres o pinnatífides, la divisió terminal molt més gran, les superiors assentades, lanceolades o lineals, enteres o pinnatipartides a la base; calàtides petites o mitjanes, *oblongues, atenuades a la base en panotxa corimbiforme;* periclini glabrescent, *violat a l'àpex;* bràctees exteriors ovato-lanceolades, agudes, les interiors lineals, escarioses, subpestanyoses; aquenis blanquinosos, un poc rugosos transversalment; plomall ros clar, igual a l'aqueni; planta polimorfa.

Raça *S. macrocephala* Bert., ε *montícola* Rouy. — *S. tinctoria* β *montana* Gren. — Calàtides el doble majors, poc nombroses, breument pedunculades o subsèssils; fulles caulinars amb poques divisions laterals, la terminal molt més gran.

Geografia — Boscos, prats i sots *(sepícola):* La Cerdanya, Ribes, S. Hilari; les Guilleries. = Montseny; muntanya de Cabrera (Salv.!); Olot, Sta. Magdalena (Vayr.); al Bergadà, al bosc de Ginebret, Espunyola (Puj. C.); la Sellera (Cod.!); Montgrony (Senn.!); Port de la Picada i cap a Artiga de Lin (Zett.).

La raça *S. macrocephala* Bert. — Al canal de Pumero (Llen.!). — Jul.-Ag.

S. nudicaulis

1.561. — S. nudicaulis DC.

(aquesta espècie és de les que tenen les fulles no *asserrades; quae caeterum caulem foliatum gerit, diu Bubani.)*

Tronc de 2-5 dm., dret, simple, monocèfal, anguloso-solcat, glabre, *llargament nu a l'àpex;* fulles *glauques,* un poc consistents, llises, glabèrrimes, la major part basilars, peciolades, el·líptiques, obtuses, enteres, les caulinars assentades, lineals, distants, apiculades, enteres, raram. dentades; calàtides globuloses, grans, solitàries; periclini ± enteranyinat a la base, de bràctees un poc coriàcies, vírido-groguenques, les externes *ovato-acuminades,* estriades, *negroses a l'àpex,* terminades en un mugró *espiniforme,* ± arquejat enfora, les interiors *lanceolato-lineals,* violades a l'àpex, terminades en un apèndix *escariós,* dret; flors *purpurines,* aquenis negrosos, subrugosos; plomall ros, el doble llarg de l'aqueni.

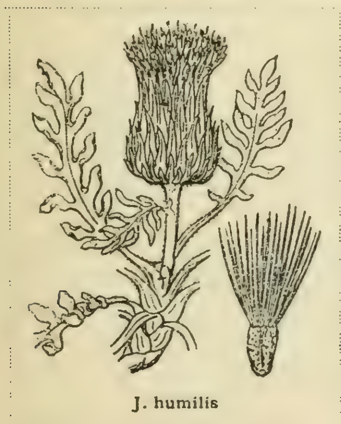
Geografia. — Pastures de les muntanyes: comú al turó de S. Salvador, sobre Olesa de Montserrat; plana d'Ancosa, entre Copons i S. Magí; abundant al cim del Montsant. = Montserrat, camí de can Gomis (Marcet!); a la Vall d'Aran, al massís de Ruda (Soulié! in Hb. Cad.). — Maig-Juny.

N. B. Nova per a Catalunya, en trobar-la a S. Salvador, en 1884, fou determinada pel Dr. Trèmols.

Gènere 415. — JURINEA Cass.

(Dedicada a L. Jurine, professor de medicina a Ginebra, 1751.)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides subglobuloso-acampanades, terminals, solitàries, relativament grans; periclini tomentoso-enteranyinat, bràctees fluixes, lanceolato-lineals, uninerves, les exteriors arquejades a l'àpex o aplicades, les interiors escarioses, acuminades, un poc violàcies a l'àpex; aquenis obcònico-quadrangulars, bruns, rugoso-papil·losos; plomall blanc, multiseriat, 4-5 veg. més llarg que l'aqueni, de pèls denticulars, breument soldats en anell a la base, a la fi caduc; receptacle en palletes laciniades: herbes perennes, acaules o subacaules; rizoma llenyós, curt, negre, ramificat; branques de 3-5 cm., albo-tomentoses, terminades per una roseta estèril o florífera; fulles cendroses, puntejades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, divisions curtes, oblongues, generalment oposades, un poc girades pel marge.

J. humilis

1.562. — J. humilis DC. — J. Bocconi Guss. — J. pyrenaica G. et G.

(per la talla petita, encara que pulcra *espècie; dedicada a Bocconi, dels Pireneus Catalans.)*

Geografia.—Turons margosos de Coll-Blanc, immediat a Sta. Coloma de Queralt, a l'altitud d'uns 400 m. legi 28 maii 1907. = Muntanya del Cadí (Isern!); Penyablanca; Port de Benasc (Zett., Bub.). — Maig.-Ag.

N. B. La planta de Sta. Coloma és idèntica a la de Sierra Mariola, remesa per Pau.

Gènere 416. — LÉUZEA DC.

(Dedicada a Deleuze, amic de De Candolle, naturalista francès [1].)

Flors purpurines, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides *ovoides*, grans, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre, lluent; bràctees finament estriades, cobertes d'un apèndix escariós, orbicular, còncau, ± laciniat, blanquinós, bru o violaci, les interiors llargament lineals, agudes; aquenis transovoides, negres, xagrinats, amb costelles poc marcades; plomall blanc, 10 veg. més llarg que l'aqueni, caduc, format de pèls plomosos, multiseriats, soldats en anell a la base; receptacle amb palletes lineals; herbes perennes, de rizoma gruixut, tronc de 1-3 dm., dret, estriat, tomentós, generalment monocèfal; fulles verdes i un poc enteranyinades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, de divisions linear-lanceolades, les inferiors peciolades, enteres o lirades.

L. conífera

1,563. — L. conífera DC. — Centaurea conífera L.

(que porta una pinya o con, que aquesta és la forma de la calàtide.)

Sinonímia. — Pinyes de S. Joan, culleretes, perdiuetes, cigales; *cast.* cuchara de pastor.

Geografia. — Boscos àrids i erms del litoral, Vallès, Penedès; Igualada, i altres llocs de la Sagarra; a Bages, al Bergadà, Ribes; Vich (Masf.); la Sellera, Sadernes, S. Aniol (Cod.!). —Maig-Jul.

(1) Així terminen Saussurea, Jurinea.

Gènere 417. — SAUSSUREA DC.

(Fou dedicada a Horaci Benet de Saussure, celebrat filòsof suís, molt entès en Botànica Morí en 1799 a l'edat de 59 anys.)

Flors vermelles, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides oblongo-cilíndriques, breument pedunculades, en petit corimbe terminal, fluix; periclini imbricat, villoso-sedós, a la fi glabre; bràctees aplicades, fosques, les externes ovades, obtuses, les interiors linear-oblongues; aquenis subcilíndrics, quasi lineals, finament estriats; plomall doble, l'extern persistent, format de pèls setiformes, curts, denticulars, l'interior de pèls plomosos, uniseriats, breument soldats en anell a la base, caduc; receptacle amb palletes lliures o soldades: herbes perennes, de rizoma estolonífer, tronc de 1-2 dm., dret, enteranyinat, a la fi glabre, simple, poc fullós; fulles aracnoideo-tomentoses, després glabrescents, ± tomentoses per dessota, les inferiors hastato-lanceolades, amb pecíol alat, les caulinars assentades, lanceolades, breument decurrents, les superiors lineals, bracteïformes, poc decurrents, més curtes que les calàtides.

S. alpina

1,564. — S. alpina DC., var. púmila Pau. — S. macrophylla G. et G. — S. Pujolica Csta.

(dels Alps, varietat nana; de fulles grosses, que Costa dedicà a Pujol.)

Sinonímia. — It. sarretta lanuginosa.

Geografia. — Regió alpina dels Pir. Centr., *Serra negra*, entre Castanesa i la vall de Malibierno, r. (Puj. J.!). — 8 ag. 1873.

Gènere 418. — STAEHELINA L.

(Porta el nom del botànic suís Benet Stæhelin, qui va publicar l'any 1730 uns treballs sobre els *Equisetums* i altres plantes inferiors.)

Flors purpurines, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides oblongo-cilíndriques, mitjanes, terminals, solitàries o geminades, en corimbe; periclini imbricat, enteranyinat a la base, acompanyat de petites fulles florals a la base; bràctees vermelloses, pubescents, especialment al marge, desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, les interiors lanceolato-lineals, totes acuminato-apiculades; aquenis quasi lineals, estriats, bruns, glabres; plomall caduc, format de pèls albo-sedosos, denticulars, uniseriats, soldats per la base en fascicles que es desprenen separadament, 5 veg. més llarg que l'aqueni: petit arbust de 2-4 dm., de tronc molt ramificat, tortuós, tomentós; fulles vírido-cendroses per dessobre, albo-tomentoses per dessota, lineals, girades, enteres o denticulars, mucronades.

St. dubia

1,565. — St. dubia L. — Serratula rosmarinifolia Cass.

(per roris marini folia; *les fulles tenen certa semblança amb les del romaní.)*

Sinonímia. — *It.* pennellini.

Geografia. — Boscos i ermots àrids i pedregosos: Serralada litoral; al Vallès, Penedès, S. Llorenç del Munt; Montserrat; Igualada i altres llocs de la Sagarra, de Bages; Montsant, al Bergadà *et alibi.* = La Mola; immediacions de Lleyda (Csta.); Vich (Masf.); Ribes, Planoles, Segaró, Beuda, Vilanan; falda de N.ª S.ª del Mont (Vayr.); Cadaquès (Trem); S. Julià del Llor (Cod.l). — Maig-Jul.

Gènere 419. — CARLINA L.

(En memòria de Carlemany, segons diu Olivier de Serres, per haver curat amb ella el seu exèrcit; Linneus, per una raó semblant, l'assigna a Carles V, emperador.)

Flors generalment grogues, per excepció purpurines o blanquinoses, hermafrodites, fèrtils, totes iguals; calàtides grans o mitjanes, hemisfèriques, terminals, solitàries o en corimbe; periclini imbricat, amb les bràctees exteriors foliàcies, espinoses, les interiors lineals, escarioses, enteres, colorades, generalment radiants; corol·la 5-fida, filaments estaminals lliures, glabres; anteres amb un apèndix terminal lanceolat i dos basilars plomosos; aquenis cilíndrico-oblongs, coberts de pèls curts, sedosos; plomall caduc, uniseriat, format de pèls plomosos, concrescents inferiorment en feixets de 3-4 cada un, formant anell; receptacle amb palletes lacerades a l'àpex i soldades en tub a la base: plantes herbàcies, anuals o biennals, de fulles alternes o en roseta basilar, ordinàriament molt espinoses.

1 { Calàtides grans (6-15 cm. diàm.); plantes acaules, subacaules, raram. caulescents, monocèfales . . . . **2.**
Calàtides mitjanes (1-4 cm. diàm.); plantes caulescents, policèfales. **3.**

2 { Bràctees mitges del periclini planes a la base, les internes albo-argentines per dintre i violàcies per fora; principals divisions de les palletes del receptacle claviformes, obtuses; flors purpurines o blanquinoses, fulles pinnatisectes . . . . . . **1,566. C. acaulis.**
Bràctees mitges del periclini convexo-hemisfèriques a la base, les internes grogues per dintre i brunes per fora; principals divisions de les palletes del receptacle fusiformes, agudes; flors grogues, fulles pinnatífides. . . . . **1,567. C. Cinara.**

3 { Bràctees internes del periclini purpurines per les 2 cares, agudes, enteres, les externes inciso-espinoses, tomentoses, més llargues que les internes; fulles caulinars semiamplexicaules, blanquinoses, molt nervudes . . . . **1,568. C. lanata.**
Bràctees internes del periclini grogues per les 2 cares, les externes pinnatífido-espinoses, glabres, més curtes que les internes . . . **4.**

4 Bràctees internes d'un groc viu, linear-lanceolades, obtusiúscules, poc o gens pestanyoses; aquenis grocs, la meitat més curts que el plomall; tronc glabre a la part superior, fulles sinuoses, auriculades, **1,569. C. corymbosa.**

Bràctees internes d'un groc blanquinós, estretament lineals, acuminades, inferiorment pestanyoses; aquenis blancs, tan llargs com el plomall; tronc llanut a la part superior, fulles oblongo-lanceolades, amplexicaules . . . . **1,570. C. vulgaris.**

C. acaulis

1,566. — C. acaulis L. — C. subacaulis DC. — C. caulescens Lamk. — C. Rhopalachyron mihi.

(aquestes primeres denominacions fan referència al tronc més o menys curt, en aparièncía nul; rhopalachyron de ῥόπαλον, maça, i ἄχυρον, palleta [1].)

Sinonímia. — Carlina; carunquera, a la Vall d'Aran (Csta.); *cast.* cardo ajonjero o aljonjero, cardo pinto.

Biennal, tronc freqüentment nul, per no rara excepció de 3-30 cm., simple, *monocèfal,* dret, cilindroide, subestriat, glabrescent; fulles *un poc coriàcies,* totes peciolades, vírido-fosques, glabres per les 2 cares, *pinnatisectes,* de segments *palmatífids,* espinosos, les inferiors en *roseta;* calàtides grans (7-12 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries; periclini glabrescent o subaraneós, bràctees externes foliàcies, pinnatífides, espinoses, generalment *més llargues que els radis,* les intermèdies *planes* a la base, negroses, lanceolato-acuminades, vorejades d'espines ramificades, les internes lineals, molt llargues, breument acuminades, denticulars a l'àpex, *albo-argentines* per dintre, violàcies per fora, salvant la porció terminal; flors *purpurines* o *blanquinoses,* aquenis coberts de pèls aplicats, d'un color groc daurat; plomall *el doble llarg* de l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *claviformes, obtuses,* coberta la maça *de punts brillants.*

α *typica* Beck. — Planta acaule o subacaule.

β *alpina* Beck. — *C. alpina* Jacp. — *C. caulescens* Lamk. — Tronc de 5-30 cm.

---

(1) Per a més informació pot veure's: *les Carlines de Catalunya,* del Dr. Cadevall, publicades l'any 1915, a la plana 5.

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: Núria, abundant des del *Pont de Cremals* fins al *Salt del Sastre;* Olot, bosc de Sta. Margarida de la Cot.=Prats dels Pireneus fins a Freixenet, Santa Pau, Santa Magdalena, Platraver (Vay.); Costabona; la Cerdanya, Escaldes, Font Romeu, Vall d'Eyne, cap a Andorra (Gaut.); Port i Vall de Benasc (Zett.); Port de la Bonaigua (Timb.): Viella, Arties, Ruda, Bagergue, Montgarri (Llen.); Salardú (C. et S.). — Juliol-Ag.

C. Cinara

1,567. — C. Cinara Pourr. — C. acanthifolia auct. cat. omn., non All. — C. pyrenaea Saint Amans, subsp. de la C. acanthifolia All. ap. Rouy, var. β de la mateixa, ap. Fiori.

(Cinara *és l'escarxofa; la semblança amb aquesta pl. i amb l'*Acanthus *es notòria; de la regió pirenenca.)*

Biennal, acaule, fulles en *ampla roseta basilar,* coriàcies, nervudes, vírido-clares, glabrescents, un poc llustroses per dessobre, *grisenques* i *araneoso-tomentoses* per dessota, lanceolades, *pinnatilobades,* de lòbuls palmatidentats, espinosos, les exteriors peciolades, les interiors assentades; calàtides molt grans (13-15 cm. diàm.), hemisfèriques, subsèssils al centre de la roseta; periclini glabre, de bràctees externes foliàcies, iguals, ovato-lanceolades, enteres però espinoses al marge i àpex, *més curtes que els radis,* les del mig *lanceolato-lineals, convexo-hemisfèriques* a la base, com les externes, negroses, *espinoso-pectínies,* amb les espines *simples* o *poc ramificades,* les internes *lineals,* molt llargues, agudes, enteres, denticulars a l'àpex, d'un *groc bonic* i lluents per dins i a l'àpex, brunes i *mats* per defora; flors *grogues,* aquenis coberts de pèls aplicats, d'un groc daurat; plomall 1'5-2 *veg. més llarg* que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *fusiformes, agudes, sense punts brillants.*

Geografia.—Llocs pedregosos i pastures seques de les muntanyes: S. Llorenç del Munt, cap a la Cova Simanya; Montseny, S. Hilari; Ribes, Núria, Olot. = N.ª S.ª del Mont (Vay.); la Sellera (Cod.); Penyablanca, Benasc (Zett., Bub. sub *C. acanthifolia* All.); Bonaigua (Timb.); Pumero, Arties, Vilac (Llen.); Salardú, Pla de Beret (C. et S.). — Jul.-Ag.

C. lanata

1,568. — C. lanata L.

(pel tpment llanós que porta la planta.)

Sinonímia. — Card de cabeceta, a les Balears; *cast.* cardo muelle enano.

Anual, tronc de 5-30 cm., dret, finament solcat, *araneoso-tomentós,* a la fi glabre, simple, monocèfal, menys freqüentment un poc ramificat, amb les branques ascendents, a veg. més llargues que el tronc principal; fulles coriàcies, comunament conduplicades, oblongo-lanceolades, *cendroses* o *tomentoses* per les 2 cares, nervudes, sinuato-espinoses, poc atenuades a la base, semiamplexicaules; calàtides hemisfèriques, mitjanes (1'5-3 cm. diàm.), solitàries; periclini *llanut,* de bràctees externes nombroses, amplament lanceolades, inciso-espinoses, molt vulnerants, amb l'espina terminal interiorment acanalada, més llargues que els radis; bràctees del mig lanceolato-lineals, enteres, terminades en espina simple, llanudes per fora, lluents per dintre, les internes lineals, agudes, inermes, *purpurines i brillants* per les 2 cares, radiants; flors *grogues,* aquenis coberts de pèls blancs, aplicats; plomall 1 *veg. més llarg* que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *estretament fusiformes, agudes, sense punts brillants.*

Geografia. — Llocs incults de la regió mediterrània: Tarrassa, al peu de la riera del Palau, r.; Monistrol de Montserrat, prop de l'estació de la muntanya, r. = Cervelló (Salv.!); Montjuic, S. Just, Esparreguera (Csta.); Figueres, l'Escala, c. (Bub.); la Cènia (Llen.!); S. Nazari (Conit! in Hb. Cad.) — Juny-Oct.

C. corymbosa

1,569. — C. corymbosa L.

(les calàtides van disposades en ample corimbe.)

Sinonímia. — Card negre, a les Balears; *cast.* cardo de cabeza de pollo, cardo cuco.

Biennal, tronc de 2-4 dm., dret, glabre, estriat, blanquinós, molt ramificat, de branques ascendents; fulles coriàcies, ± conduplicades, vírido-pàl·lides, glabres, nervudes, reticulades, sinuato-espinoses, ovato-oblongues, no atenuades a la base, *amplexicauli-auriculades;* calàtides mitjanes (uns 3 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques, formant un *ample corimbe;* periclini araneoso-glabrescent, de bràctees externes foliàcies, lanceolato-lineals, pectinato-espinoses, amb l'espina terminal interiorment acanalada, vulnerants, quasi tan llargues com els radis; bràctees del mig llanudes per fora, lluents per dintre, lanceolato-acuminades, curtes, enteres, punxants, les internes linear-lanceolades, obtusiúscules, poc o gens pestanyoses,

d'*un groc viu* per les 2 cares; flors *grogues*, aquenis coberts de pèls aplicats d'un groc daurat, plomall 1 *veg. més llarg* que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *llargament* i *estreta fusiformes, agudíssimes,* bon xic mès llargues que el plomall, *sense punts brillants.*

Geografia. — Boscos i llocs incults de la regió mediterrània: Al Litoral, Vallès, Penedès, Bages, remuntant fins a la regió pirenenca. = Vich c. (Masf.); part inferior d'Aran, Pontau, Bosost (Llen.). — Juny-Oct.

C. vulgaris

1,570. — C. vulgaris L.

(és l'espècie més freqüent i coneguda.)

Sinonímia. — Carlina silvestre.

Biennal, tronc de 2-5 dm., dret, solcat, glabre, salvant cap a l'àpex que és *llanut,* molt fullós, comunament ramificat a l'àpex; fulles subcoriàcies, freqüentment conduplicades, vírido-glabres per dessobre, albo-araneoses o tomentoses per dessota, nervudes, oblongo-lanceolades, *semiamplexicaules,* sinuato-pinnatífides, espinoses, amb les espines divaricades; calàtides mitjanes (3-4 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries o en corimbes; periclini aranеós, de bràctees externes foliàcies, lanceolato-lineals, espinoses, amb espines vulnerants, més curtes que els radis; bràctees del mig lineals. molt llanudes, circuïdes d'espines ramificades, quasi inermes, les internes *estretament lineals,* acuminades, enteres, brunes per fora, d'un *groc blanquinós* per dins i per l'àpex, radiants; flors *groguenques,* aquenis coberts de pèls blancs, aplicats; plomall *tan llarg* com l'aqueni, palletes del receptacle amb *totes les divisions molt estretament fusiformes, agudíssimes, sense punts brillants,* sobrepassant el plomall.

Raça *C. stricta* Rouy. — *C. longifolia* Rchb. — *C. vulgaris* β *longifolia* Csta. — Fulles llargues, lanceolades, planes, enteres, desigualment ciliato-espinuloses, atenuades a la base; bràctees externes del periclini més llargues que els radis, calàtides més grans, plomall 1 veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia.—Boscos i llocs incults, secs i pedregosos de tot el país.
La raça *C. stricta* Rouy, al Montserrat (Csta.). — Jul.-Set.

HÍBRID

1,571. — C. Vayredae Gaut. — C. acanthifolia × acaulis Vay. (Pl. not. de Cataluña.—Anal. Soc. Esp. Hist. Nat., VIII, 3.°, 96). — **C. Cinara × acaulis mihi.**

Aspecte de la *C. Cinara* Pourr. pel color *verd clar* de les fulles, que no obstant són *més llargues, pinnatisectes*, de segments profundament *pinnatífids*, molt espinoses, glabrescents o un poc enteranyinades pel revers; bràctees externes i del mig del periclini de igual forma i ramificació que les de la *C. acaulis* L., però *convexo-hemisfèriques* a la base, com en la *C. Cinara*, les internes d'un *groc brut* per dintre i per l'àpex, *brunes* per fora; flors *purpurines*, principals divisions de les palletes del receptacle *fusiformes* i *obtusiúscules* (forma intermèdia entre les dels dos progenitors).

Geografia.—Boscos pedregosos de la Vall de Ribes, sobre Montagut, Ag. 1913 *legi inter parentes.* = Bosc de can Pubill, sobre N.ᵉ Dame du Coral, molt prop de la frontera (Vay.); al Canigó (Senn., ex Rouy.).

N. B. Sospitem que la nostra planta de Ribes deu ésser idèntica a la de Vayr., que no serà *C. acanthifolia × acaulis*, perquè la primera planta no és catalana. Ignorem si és igual a la del Canigó, per no tenir-la Senn.; però sí que és idèntica a la seva *C. Secondaireana* — *C. Cinara × acaulis* Senn., que aquest botànic recol·lectà a la muntanya de Caillan, Mosset pr. de Prades, pel Set. de 1902.

Gènere 420. — ATRACTYLIS L.

(Teophrastus en parla i es té per *Centrophyllum lanatum; Crocodilina* de Bubani, derivant-ho ja d'una denominació de Vaillant, qui fa referència a alguna semblança de l'involucre amb les ungles del crocodil (1).)

Flors purpurines, hermafrodites, fèrtils, les perifèriques estèrils; calàtides ovoides o acampanades, mitjanes, solitàries o en corimbe fluix; periclini 2-seriat, bràctees externes foliàcies, involucrals, pinnatífido-espinoses, les internes escarioses, enteres, amb espina o mugró terminal, no radiants ni colorades; aquenis cilíndrico-oblongs, coberts d'una densa capa de pèls aplicats, pàtulo-ascendents a l'àpex, formant una corona tan o més llarga que l'aqueni; plomall caduc, 1-2-seriat, pèls plomosos a l'àpex, soldats en anell a la base; receptacle pla, amb llargues palletes multífides, concrescents en tub a la base: herbes anuals o perennes, de fulles alternes, assentades, ± espinoses.

1 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, fulles coriàcies, pinnatífides, espinoses; bràctees externes del periclini semblants a les fulles, plomall uniseriat, bru, poc més llarg que l'aqueni . **1,572. A. humilis.**
Plantes anuals, d'arrel prima, fulles blanes, enteres, ciliato-espinuloses; bràctees externes del periclini pinnatipartides, amb espines alenades, plomall 2-seriat, blanc, pèls interiors 2-3 veg. més llargs que l'aqueni, **1,573. A. cancellata.**

A. humilis

1,572. — A. humilis L.

(per la seva talla, quasi tocant a terra.)

Perenne, de rizoma *gruixut, llenyós;* tronc de 1-3 dm., dret, estriat, glabre o un poc tomentós, simple, *monocèfal*, molt fullós, acompanyat de troncs estèrils més curts; fulles *coriàcies, lanceolato-lineals, pinnatífido-espinoses*, nervudes, assentades, glabres; calàtides *acampanades*, grandetes, *solitàries;* periclini glabre, amb les bràctees externes foliàcies, semblants a les fulles per la forma, magnitud i espines, les del mig *transovades*, arrodonides a l'àpex, terminades per una espina, les

(1) ἀτραϰτυλίς tradueixen alguns lèxics *atril*, de ἄτραϰτος, fus, filosa, que es feien del tronc (Vaillant, Mem. Ac. Sc.., 1718), essent així seria com l'*evonymus*, dit en *fr.* fusain; no sembla estrany que hagués suggerit aquesta idea de la filosa el toment llanós que porta la planta.

internes quasi lineals, amb espina inerme; flors *purpurines, totes fèrtils;* aquenis coberts de pèls aplicats, *rossos;* plomall 1-*seriat,* de pèls *plomosos, bruns a la meitat inferior, poc més llarg que l'aqueni.*

Geografia.—Boscos i llocs incults, àrids, pedregosos: Al litoral, Vallès, Penedès, Sagarra, Bages; Figueres.=Vich, Berga, Tremp, Sanahuja (Csta.); Lluçanès; Segaró, cap a Coll del Puig i Collsacreu (Vay.); Tortosa (Senn.!). — Ag.-Set.

A. cancellata

1.573. — A. cancellata L. [1]

(el periclini és reixat a manera de cancell, com barrat.)

Sinonímia. — It. fiore in gabbia (que respon al *grillée* o *grillage* (barreaux) dels francesos).

Anual, arrel *prima,* tronc de 5-30 cm., dret, ± tomentós, prim, generalment ramificat; branques pàtulo-ascendents, fulles *blanes, pubescent-cotonoses, lanceolades* o *lineals, enteres, ciliato-espinuloses,* assentades; calàtides *ovoides,* mitjanes, generalment en corimbe fluix; bràctees externes del periclini *pinnatipartides, pectinades,* amb les divisions *pinnatífido-espinuloses,* bràctees del mig lanceolades, escarioses a l'àpex, apiculades, inermes, les internes lineals, totalment escarioses; flors *violades, les perifèriques estèrils;* aquenis coberts de pèls aplicats *blancs,* plomall 2-seriat, pèls de la serie externa *simples, blancs* i tan llargs com l'aqueni, soldats per l'àpex amb els que formen la corona terminal de l'aqueni, els de la sèrie interior *plomosos,* un poc *rossos,* 2-3 *veg. més llargs que els exteriors.*

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: Cadena litoral; Gelida, abundant; Lleyda, a Gardeny i Serra de Canyelles. = Montjuic (Salv.!, Csta.); Gavà (Vay,); Montalegre, Montcada, Castelldefels, Garraf, Tarragona, la Mola, Priorat *et alibi* (Csta.); la Cènia (Llen.!); S. Pere Màrtir, Montgat, Llers (Senn.!). — Maig-Juny.

HÍBRID

1.574. — A. Gedeoni Senn. — A. humilis × cancellata.

Fulles inferiors, calàtides i toment de la *A. cancellata;* però fulles superiors, periclini i rizoma de la *A. humilis.*

Geografia. — Tortosa (Senn.!). — Abr.

(1) En llatí *cancellata cutis* és la pell de l'elefant, plena d'arrugues; recordi's el nom del bolet *Clathrus cancellatus,* insistint en la idea, com passa sovint en Hist. Natural amb certs caràcters.

Gènere 421. — LAPPA TOURN. — ARCTIUM L.

(*Lappa* ve a significar agafallós, nom genèric, com *lapathum, viburnum* i *verbena;* cf. λαμβάνειν, pendre, agafar; al·ludint a les bràctees involucrals ganxudes; millor que *arctium* seria *arcion* o *arcium;* la forma de L. suggeria una etimologia relacionada amb el pèl aspre de l'ós.)

Flors purpurines, hermafrodites, fèrtils, totes iguals; calàtides globuloses, mitjanes o petites, terminals, en raïm o corimbe; periclini multiseriat, imbricat; bràctees linear-lanceolades, les externes i les del mig prolongades en una punta ganxuda, còrnia, les internes escarioses, dretes; aquenis oblongo-transovoido-comprimits, amb costelles longitudinals, rugosos transversalment; llombrígol basilar un poc oblic, plomall caduc, curt, de pèls multiseriats, desiguals, lliures; receptacle amb palletes setàcies: herbes biennals, de fulles grans, alternes, peciolades.

1 { Calàtides petites (1'5-2 cm. diàm.), breument pedunculades o subsèssils, en raïm; bràctees internes del periclini més curtes que les flors, rosades a l'àpex; pecíol de les fulles radicals fistulós, **1,575. L. minor.**
Calàtides grans (3-4 cm. diàm.), llargament pedunculades, en corimbe; bràctees internes més llargues que les flors, de punta verda; pecíol de les fulles radicals ple . . . . **1,576. L. major.**

L. minor

1,575. — L. minor DC.

(per les calàtides petites — 1'5-2 cm.)

Sinonímia. — Bardana, llapassa, repalassa; *cast.* lampazo, amores ruines.

Tronc de 8-12 dm., dret, robust, estriat, ramificat; fulles ovades, verdes per dessobre, blanquinoses per dessota, les inferiors molt amples, cordiformes a la base, de pecíol *fistulós;* calàtides petites, *contretes a l'àpex a la maturitat en corimbe oblong;* periclini glabre o un poc enteranyinat, de bràctees *més curtes que les flors,* en la sèrie interna *breument alenades, rosades* i *dretes* a l'àpex;

aquenis grisos, tacats de negre, a penes rugosos a la base, d'uns 6 mm., amb vora terminal *llisa;* plomall groguenc.

Geografia.— Llocs herbosos i vores de camins: Al Vallès, d'on remunta fins a Vallcebre i altres llocs del Bergadà i Ribes. — Jul.-Ag.

L. major

1.576. — L. major Gaertn. — L. officinalis All.

(per les calàtides més grans — 3-4 cm. i usos medicinals.)

Sinonímia. — Rep els mateixos noms que l'anterior.

Es diferencia essencialment de la precedent espècie per sa *major talla* (10-15 dm.), calàtides *el doble grosses, obertes* a l'àpex, *llargament pedunculades,* disposades en *corimbe fluix;* bràctees externes i del mig del periclini denticulars a la base, *més llargues* que les flors, acuminades, *verdes* a l'àpex; aquenis *un poc més grossos,* d'un *bru clar,* tacats de negre, irregularment rugosos, particularment a l'àpex; vora terminal undulato-plegada.

Geografia. — Llocs incults i vores dels camins: Vall de Ribes. — Jul.-Ag.
N. B. Sembla una mica més rara que la *L. minor.*

Gènere 422. — XERÁNTHEMUM Tourn.

(ξηρός, sec; ἄνθημα, flor; al·lusió a les folíoles escarioses de l'involucre; *fr.* immortelle (com sempreviva; cf. *azalea*, d'estació àrida); *angl.* everlasting, amb Gnaphal., Helichrysum i altres espècies.)

Flors purpurines, quasi iguals, les perifèriques en petit nombre, subbilabiades, femenines, estèrils, les del disc tubuloses, 5-fides, hermafrodites, fèrtils; anteres amb 2 apèndixs basilars filiformes, pestanyosos; calàtides solitàries, petitetes; periclini imbricat, glabre, escariós; bràctees internes ± radiants, aquenis obpiramidato-trígons, comprimits, coberts de petits pèls sedosos; plomall 1-seriat, format de 5-10 cerres lanceolato-acuminades, amb la punta denticular; receptacle amb palletes 2-3-partides; herbes anuals, albo-tomentoses, de fulles lineals, alternes, enteres.

1 { Calàtides ovoido-hemisfèriques, amb 100-120 flors hermafrodites; bràctees internes del periclini 2 veg. més llargues que el diàm. del disc, esteses, rosades; plomall un poc més curt que l'aqueni, **1,577. X. annuum.**
Calàtides ovoido-cilíndriques, amb 30-40 flors hermafrodites; bràctees internes del periclini 1'5 veg. més llargues que el diàm. del disc, solament esteses a ple sol, róseo-purpurines; plomall un poc més llarg que l'aqueni . . . . **1,578. X. inapertum.**

X. annuum

1.577. — X. annuum L. — X. radiatum Lamk.

(és anual i té les folíoles interiors del periclini radiants.)

Tronc de 1-6 dm., dret, angulós, ramificat; branques esteses, *llargament nues* a l'àpex; fulles *albo-tomentoses*, les inferiors oblongo-transovades, les caulinars lanceolato-lineals, mucronades; calàtides *ovoido-hemisfèriques*, amb 100-120 flors hermafrodites, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques; bràctees externes del periclini ovades, pàl·lides, obtuses, *mucronulades*, les internes molt més grans, 2 *veg.* més llargues que el diàm. del disc; aquenis nigro-grisencs, atenuats a la base; plomall *un poc más curt que l'aqueni.*

Geografia. — Llocs incults, àrids: Prats de Rei (Puigg.! ex Csta.); Seu d'Urgell (Bth.); entre Campdevànol i Montgrony (Senn. *in litt.*). — Maig-Jul.

N. B. La planta que nosaltres recollírem a S. Puvim, prop de Prats de Rei, i a Utxafaba, prop de l'estany d'Ibars pel Jul. de 1907, pertany a l'espècie següent, que és, com observa Costa, la general a Catalunya.

X. inapertum

1,578. — X. inapertum Willd. — X. erectum Presl.

(no obert, *referit a les mateixes folíoles a penes radiades* [1]; erectus, *pel tronc dret.)*

Tronc de 5-45 cm., *dret,* angulós, simple o poc ramificat; branques esteses, llargament nues a l'àpex; fulles inferiors oblongo-transovades, les superiors lanceolato-lineals, mucronades; calàtides *ovoido-cilíndriques,* amb 30-40 *flors hermafrodites,* solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques; bràctees externes del periclini pàl·lides o rosses a l'esquena, orbiculars o ovades, arrodonides a l'àpex, *mucronulades,* les interiors 1'5 *veg.* més llargues que el diàm. del disc, *róseo-purpurines* o pàl·lides, *divaricato-esteses* a ple sol, *dretes* a l'ombra; plomall *un poc més llarg que l'aqueni.*

Geografia.—Llocs incults, àrids i pedregosos: S. Llorenç del Munt, a l'Ubach, la Sagarra, Urgell, Lleyda; a Bages, fins a Bagà. =Cardona, Vall de la Cerdanya (Csta.): Vich (Masf.); Pobla de Cièrvoles (Gonz.!). — Juny-Jul.

(1) *Incomptum* de Cass. — Cf. Silene inaperta, perquè a penes s'obre la flor, de corol·la molt petita.

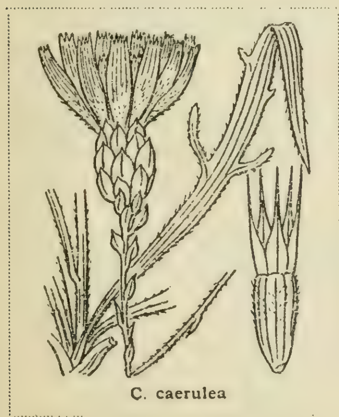
III. — LIGULIFLORES

(Liter. flors en llengüeta, de *lingua; ligula* sense la nasal; flors semi-flosculoses.)

Gènere 423. — CATANANCHE L.

(Sembla la flor dels encantaments o bruixeries, κατανάγχη, que fa violència; cf. orobanche i cynanchum, on trobem igual terminació, *angustiosa* (1).)

Flors blaves, calàtides ovoides, mitjanes, terminals, solitàries, portades per llargs peduncles, amb petites bràctees escarioses cap a l'àpex; periclini imbricat, multiseriat, de bràctees escarioses, pel·lúcido-argentines, amb el raquis ferruginós, ovades, bruscament i breument apiculades; aquenis abaldufats, coberts de pèls bruns aplicats; plomall de 5-7 cerres lanceolato-acuminades, receptacle amb llargues cerres: herbes perennes, tronc de 5-8 dm., dret, eriçat, aspre, estriat, flexuós, ramificat, poc fullós; fulles grisenques, piloso-aspres, molt llargues lineals, les inferiors peciolades, pinnatipartides, amb 2-4 petites divisions a la base.

C. caerulea

1,579. — C. caerulea L.

(de color blau; cf. lutea, groc, hi ha la C. lutea *o groga.)*

Sinonímia. — Cervellina, cerverina, sargantana, cigales; *cast.* hierba Cupido; *fr.* Cupidone; *it.* belvedere turchino.

Geografia.—Boscos, ermots, marges d'una gran part del país: al Vallès, Bages, la Sagarra, Berga, Bagà, Castellar de N'Huch, Ribes. = Les Garrigues (Gonz.!); Vich (Masf.); Borredà *et alibi* (Csta.); Gombreny; Montgrony, Surroca (Senn.). — Juny Oct.

(1) Vaillant ho deriva de κατά i ἀνγκη, necessitat: una planta que es fa admirar; *Dioscor.* parla d'una pl. que les dones de Tessàlia empleaven per a filtres i pocions d'amor, com és ara la *Circaia;* J. Bauhin diu al *Lathyrus Nissolia* catananche leguminosa.

Gènere 424. — CICHORIUM L.

(Grec, κιχώρη; molts són els autors que ho deriven de κίω, anar o venir, i χωρίον, camp; planta dels camps; una mica agafat pels cabells, com se sol dir; el nom és egipci com la pl. (Forskahl) [1].)

Flors blaves, calàtides solitàries a l'extremitat de les branques i axil·lars, geminades o ternades, assentades; periclini 2-seriat, bràctees exteriors en nombre de 5, més curtes, les internes en nombre de 8, endurides i soldades a la base; aquenis subtetràgons, truncats a l'àpex; plomall coroniforme, molt curt; receptacle pla, amb palletes al centre; marge de les arèoles pelut; herbes perennes, tronc de 5-10 dm., dret, flexuós, solcat a l'àpex, un poc aspre, ramificat; branques divaricades, fulles molt peludes pel raquis, les inferiors runcinades, amb el lòbul terminal gran i agut, les caulinars lanceolades, enteres, amplexicaules, bracteïformes en l'inflorescència.

C. intubus

1,580. — C. intubus C.

(intubus *o* intybus, *que és la silvestre:* endívia, *àr.* endibeh [2].)

Sinonímia.—Xicòria amarga (xicoines), mastagueres; *cast.* achicoria o chicoria silvestre; *fr.* barbe du capucin [3]; *it.* radicchio, cicoria.

Geografia. — Comú per prats i terres argilenques des de la costa fins a la regió subpirenenca (també cultivada). — Juny-Jul.

(1) Chikoùryeh.
(2) La *xicoria de cafè* és una var. que encara que adulterant-lo li dona una aroma superior a l'anglès, El *C. Endivia* L. que es cultiva, és la escarola, amb distintes varietats.
(3) També així la *Nigella Damascena*.

Gènere 425. — TOLPIS GAERTN. (ADANS) DREPANIA

(Coses d'Adanson solen dir: podria pensar-se en τολύπη, capdell de llana i espècie de carbassa; la terminació com tantes altres de la família: *Crepis*, *Picris*, etc.; δρέπανος, falç; per les folíoles externes de l'involucre en forma de falcilla quan madura.)

Flors freqüentment discolores, les perifèriques grogues, les centrals d'un bru de *porpra;* calàtides cilíndrico-acampanades, petitetes, terminals, en cima dicotòmica paniculada, les alars, que terminen els troncs principals, sostingudes per peduncles curts, fistulosos, engruixits cap a l'àpex, les altres amb peduncles llargs, filiformes, tots amb algunes bràctees setiformes; periclini 2-, multiseriat; bràctees externes setiformes, arquejades, tan o més llargues que les internes; aquenis petits, tetragonals, estriats, contrets a la base, truncats a l'àpex; plomall format de 4 cerres denticulars, més del doble llargues que l'aqueni, amb altres curtíssimes a la base, els aquenis perifèrics terminats per una corònula de cerres dentiformes; receptacle alveolar, sense palletes: herbes anuals, d'arrel prima, tronc de 1-4 dm., dret, glabre, poc fullós, ramoso-dicotòmic; branques pàtulo-ascendents, fulles glabrescents o pulverulents, les basilars oblongo-espatulades, atenuades en pecíol, enteres o dentato-pinnatífides, les caulinars escasses, lineals, enteres, agudes, assentades.

T. barbata

1,581. — T. barbata Willd.

(barbatus, *barbut o amb barba, per les cerres del plomall dels aquenis centrals; cf.* tragopogon.)

Geografia. — Terrenys pedregoso-àrids de la costa llevantina: Mollet, Campins, Montseny, Empalme, Vidreres, Blanes, Cadaqués. = Entre Calella i Malgrat (Csta.); freqüent al litoral, internant-se fins a Osor i Santes Creus a les Guilleries; Prats de Molló (Vay.); Vich (Masf.); la Sellera (Cod !). — Juny-Jul.

Gènere 426. — HEDYPNOIS Tourn.

(ἡδύς, dolç; ὕπνος, sòn; al·lusió al somni diurn de les flors. Dalechamp, comentador de Plini, ho deriva de πνέω, respirar, per la olor agradable que comunica a les viandes (1).)

Flors grogues, calàtides ovoides o subglobuloses a la maturitat, penjants o inclinades abans de la floració, petites, solitàries, terminals; periclini quasi 1-seriat, de 10-20 bràctees excavades per la cara interna comprenent els aquenis perifèrics i amb algunes petites bràctees a la base; aquenis subcilíndrico-tetràgons, encorbats, finament estriats, els perifèrics amb plomall escariós, ciatiforme, els interns amb plomall 2-seriat, la fila exterior curta, escamosa, l'interior composta de 4-5 cerres lanceolato-acuminades, escabroso-denticulars; receptacle nu: herbes anuals, troncs de 1-4 dm., drets o difusos, pubescents inferiorment, ramificat, de branques flexuoses, poc fullós; fulles híspides, les inferiors oblongo-lanceolades, enteres o dentades, atenuades, les caulinars lineals, enteres, agudes, assentades.

H. polymorpha

1,582. — H. polymorpha DC.

(afecta distintes formes o varietats.)

α *rhagadioloides* Willd. — Peduncles fructífers llargs, prims, poc inflats a l'àpex; calàtides ordinàriament dretes abans de l'antesi: planta piloso-escabrosa, periclini eriçat, tronc difús.

β *monspeliensis* Willd. — Es diferencia de l'anterior per ésser planta glabrescent, bràctees del periclini glabres, calàtides inclinades.

γ *crética* Willd. — Peduncles inflats o claviformes a l'àpex, fistulosos; calàtides penjants, periclini glabre o setulós a l'esquena i a l'àpex, tronc difús o dret, glabre.

Geografia. — Sembrats, marges i vores de camins: al litoral, Vallès; Bages, Empordà.
La α *rhagadioloides*, a Tarrassa i Bages. = Besalú; Barcelona (Vay.).
La β *monspeliensis*, als arenals marítims de Sitges i Vallcarca. = Vinyes i olivars de Cadaqués (Vay.).
La γ *crética*, al Vallès i Bages. = Castelló; Roses (Vay.); Port Vendres (Bub.). — Abr.-Juny.

---

(1) No s'hi veu la congruència amb el gènere modern.

Gènere 427. — HYOSERIS Juss.

(σέρις és la xicoira o lletuga; ὗς ὑός, el porc o truja, per l'olor, diuen fètida, abominable, de la planta (1).)

Flors grogues, calàtides subcilíndriques, mitjanes o petites, solitàries a l'extremitat de peduncles radicals; periclini glabre, 1-seriat, de bràctees lanceolades que abracen els aquenis perifèrics, acompanyades de bràctees més petites a la base, en calicle; aquenis biformes, els perifèrics subcilíndrics, amb plomall de cerres curtes, desiguals, els del centre compresso-alats, amb plomall format de pèls exteriors prims i d'altres interiors més amples, atenuats en punta escabroso-denticular; receptacle nu: herbes perennes o anuals, de troncs escapiformes, fulles en roseta radical, runcinades o pinnatipartides.

1 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, peduncles de 1-3 dm., ascendents, poc inflats a l'àpex; bràctees del periclini esteses en estel a la maturitat . . . . 1,583. **H. radiata L.**
Plantes anuals, d'arrel prima, peduncles de 1-5 cm., estesos, molt inflats a l'àpex; bràctees del periclini aplicades a la maturitat, 1,584. **H. scabra.**

H. radiata

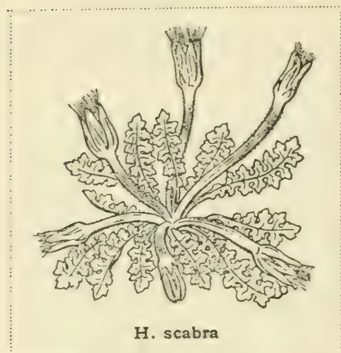
1,583. — H. radiata L.

(radiatus, *segurament per les bràctees esteses en forma d'estel a la maturitat.)*

Perenne, rizoma gruixut, que produeix cames de 1-3 dm., *drets* o *ascendents,* glabres, monocèfales, fistuloses, però *quasi no inflades* a l'àpex; fulles glabres o un poc híspides sobre el raquis, *sinuato-pinnatipartides,* de divisions subrombals, anguloses, iguals; calàtides *mitjanes,* de 30-100 flors; periclini de 9-18 bràctees, 3 *veg. més llargues* que el calicle, esteses a la maturitat; aquenis del centre pestanyosos al marge.

(1) Tenim *arnoseris, seriola,* etc., i per altra part *hypochoeris,* i pel que toca a la accepció despectiva tenim: *cani, cavallar,* etc.

Geografia. — Roques i llocs secs marítims : Blanes, no escassa a la Roca Palomera. = Castell de Bagur (Vay.); prats del Canyet, prop de Barcelona (Salv.!); Roses (Bub.); litoral de Colliure a Banyuls (Gaut.); Pir. Or. (Rouy). — Maig-Juny.

H. scabra

1,584. — H. scabra L.

(per les fulles rudes, escabroses: scabrae, *de* scaber; *cf.* scabies, *la sarna.)*

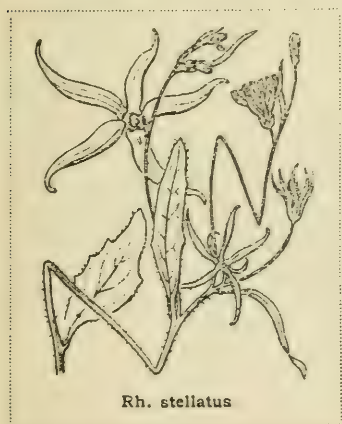
Anual, arrel prima, cames curtes, *de* 1-6 *centímetres,* més llargues que les fulles, *esteses,* glabres o glabrescents, monocèfales, fistuloses, *molt inflades a l'àpex,* quasi tan amples com les calàtides; fulles *farinoso-escabroses, pinnatipartides, runcinades;* divisions ovato-triangulars, anguloso-dentades; calàtides petites i solament contenen 8-12 flors, periclini glabre, de 8-10 bràctees, 5 *veg. més llargues* que el calicle, *aplicades* a la maturitat; aquenis del centre escabrosos, pestanyosos al marge.

Geografia. — Llocs secs, pedres, pastures del litoral mediterrani : Bagur, Pals, *et alibi,* de Girona (Vay.); garrigues de Tarragona (Senn.!). — Abr.-Maig.

Gènere 428. — RHAGADIOLUS Tourn.

(Ho deriven de ῥάγας, una escletxa o canalicle, per les divisions semblants a un solc o canaleta. Ho apliquen a les bràctees involucrals. Té el nom una forma diminutiva, com *Gladiolus.)*

Flors grogues, calàtides cilíndrico-acampanades, petites, separades, en panotxa fluixa i divaricada, les terminals curtament pedunculades, les axil·lars llargament; periclini de 5-8 bràctees uniseriades, acrescents a la maturitat i abraçant els aquenis perifèrics, acompanyat de petites bràctees a la base en forma de calicle; aquenis alenats, arquejats, acrescents a la maturitat, els exteriors estesos en estel, els interiors caragolats, tots o al menys els perifèrics persistents, sense plomall; receptacle nu; herbes anuals, tronc de 1-3 dm., generalment difús, ramificat, glabre; branques divergents, poc fulloses, nues superiorment; fulles molt variables, enteres, denticulars o lirades.

Rh. stellatus

1,585. — Rh. stellatus Gaertn.

(forma d'estel que afecten els aquenis externs, patents.)

α *leiocarpus* DC. — Aquenis *llisos*, fulles inferiors dentades.

β *intermedius* DC. — Aquenis llisos, fulles inferiors sinuato-lirades.

δ *edúlis* DC. — Aquenis escabrosos, fulles inferiors llargues, lirades, amb el lòbul terminal molt gran, suborbicular, dentat.

Geografia. — Les tres var. es troben disseminades per camps i sembrats de les zones inferior i mitja, però sembla que predomina la β *intermedius* DC. La δ es comestible (edúlis), sinòn. *Lampsana Rhag.* L.

Gènere 429. — ARNOSERIS Gaertn.

(ἀρήν; ἀρνός, anyell: xicoira dels bens; com *aposeris*, seria *una altra xicoira.*)

Flors grogues, calàtides subglobuloses, petites, penjants abans de l'antesi, portades per peduncles escapiformes, inflats, fistulosos i estriats a l'àpex, 1-3-cèfals, en corimbe fluix; periclini uniseriat, de bràctees connivents després de l'antesi, acompanyat d'algunes bràctees molt curtes a la base; aquenis transovoido-pentagonals, comprimits, amb 5 costelles i 5 solcs, terminats per una coronula curtíssima, entera; receptacle nu; herbes anuals, d'arrel prima, multicaules; troncs de 1-3 dm., drets, glabres, vermellosos a la base, simples o amb 2-3 branques ascendents a la part superior, afil·les; fulles totes en roseta basilar, transovato-oblongues, atenuades a la base, pubescents, dentades o quasi enteres.

A. pusilla

1,586. — A. pusilla Gaertn. — A. minima Link.

(espècies nanes.)

Geografia. — Camps i sembrats de terres silícies de la regió mediterrània : Montseny, sembrats immediats a Sta. Fe, no escassa (1.er Jul. 1909 *legi*). = Camps incults d'Espinabell; Molló, als Pireneus; Vall de Camprodon (Vay.); Mörens, Molló (Bub.); Vall d'Aran, cap a Bosost (Compñ.! in Hb. Cad); Fos (C. et S.); S. Hilari Sacalm, r. r. (Cod.!). — Juny-Ag.

Gènere 430. — LAMPSANA L.

(Plini diu que és purgant: de λαπάζω; altres de μαλάσσω, que serà una cosa semblant — emol·lient, encara que més desviada la etimol.)

Flors grogues, calàtides cilíndrico-acampanades, petites, sobre peduncles filiformes, llargs, nusos, en panotxa gran i fluixa; periclini glabre, de 8-10 bràctees lineals, uniseriades, iguals, no connivents a la maturitat, acompanyades a la base d'altres molt curtes en forma de calicle; aquenis transovoides, quasi claviformes, estriats, caducs, sense coronula ni plomall; receptacle nu: herbes anuals, tronc de 3-8 dm., dret, glabre o pubescent a la part inferior, estriat, ramificat; branques ascendents, fulles verdes, glabres, primes, quasi totes peciolades, les inferiors lirades, amb el lòbul terminal molt gran, dentat, truncat o cordiforme a la base, les superiors lanceolades, dentades o enteres.

L. commúnis

1,587. — L. commúnis L.

(per ésser freqüent: els noms fr. *i* angl. *de la pl. fan referència a cert us que'n fan les dones que crien* [1].*)*

Geografia.— General en terres cultivades o incultes des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Maig-Set.

(1) nipple-wort.

Gènere 431.—HYPOCHOERIS L.

(Els porcs, conten, es mengen l'arrel amb molta afició: χοῖρος, porcell; cf. *hyoscyamus, hyoseris.*)

Flors grogues, calàtides grans o mitjanes, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees molt desiguals; aquenis ± fusiformes, finament estriats, escabrosos, generalment atenuats en bec capil·lar o els perifèrics truncats; plomall persistent, 2-seriat, pèls de la sèrie exterior molt curts, setiformes, denticulars, els interiors plomosos o uniseriats i tots plomosos; receptacle amb palletes linear-acuminades, caduques; herbes perennes o anuals, de fulles en roseta radical, generalment sinuades o pinnatífides.

1 { Plantes anuals, d'arrel prima, fulles glabres o pestanyoses, oblongues, atenuades a la base, sinuoses o pinnatífides; plomall 2-seriat, **1,588. H. glabra.**
Plantes perennes, de rizoma gruixut . . . . 2.

2 { Plomall 2-seriat, periclini glabre o amb el raquis eriçat; fulles sinuoses o pinnatífides . . . . **1,589. H. radicata.**
Plomall uniseriat, periclini eriçat, fulles enteres o sinuoses, freqüentment tacades de negre . . . . **1,590. H. maculata.**

H. glabra

1,588.—H. glabra L.

(per ser-ho el tronc.)

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 1-4 decímetres, dret, *glabre* o pubescent a la base, estriat, simple o un poc ramificat superiorment, afil·le, amb alguues petites escames a l'àpex; fulles *transovato-oblongues, glabres, pestanyoses, atenuades a la base, sinuoses, pinnatífides* o *quasi enteres;* calàtides *cilindroides,* petites, solitàries, sobre peduncles llargs, un poc inflats; bràctees del periclini *glabres,* lanceolato-lineals, aplicades, les internes quasi *iguals a les flors;* aquenis bruns, eriçats de petites puntes, els perifèrics amb *plomall assentat,* els restants amb plomall *llargament estipitat;* plomall *biseriat,* pèls exteriors *curts, setiformes, denticulars,* els interiors *llargs, plomosos;* palletes del receptacle lanceolato-lineals, setàcies.

Geografia. — Terrenys granítics, arenosos i pissarrosos : Tarrassa; Montalegre; Blanes i altres llocs del litoral. = Arenals de Castelldefels (Csta.); Brugués; de Cadaqués a Llansà (Vay.); Roses (Bub.); a l'Empordà (Senn); a la Vall d'Aran, Les, Fos (C. et S.). — Maig-Juny.

H. radicata

1,589. — H. radicata L.

(pel rizoma radicant.)

Sinonímia. — *Fr.* herbe à l'épervier. Cf. *épervière*, oreille de souris.

Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 3-6 dm., dret, simple o poc ramificat a l'àpex, glabre o subhíspid a la base, afil·le, amb petites bràctees esquamiformes; fulles ***híspides, oblongues*** o ***transovoides, atenuades*** a la base, ***sinuato-pinnatífides,*** de ***lòbuls obtusos;*** calàtides mitjanes, solitàries a l'extrem de peduncles llargs, un poc inflats a l'àpex; bràctees periclinals lanceolato-acuminades, aplicades, escarioses al marge, glabres o eriçades al raquis, les interiors *més curtes que les flors;* aquenis bruns, eriçats de petites puntes, generalment *tots amb bec més llarg que ells,* raram. els perifèrics sense bec; plomall 2-seriat, amb pèls exteriors *curts, setiformes, denticulars,* i els interiors *llargs, plomosos.*

Geografia. — Prats i terres humides des de la costa fins als Pireneus. — Maig-Set.

H. maculata

1,590. — H. maculata L.

(per les taques de les fulles.)

Perenne, rizoma gruixut, llenyós; tronc de 3-6 dm., dret, robust, fortament estriat, híspid, simple ó 2-3 furcat, *afil·le* o *monòfil·le,* i amb algunes escametes cap a l'extremitat, *poc o gens inflat a l'àpex;* fulles grans, *híspides, pestanyoses, oblongues* o *transovades,* atenuades a la base, d'un verd fosc, freqüentment amb *taques nigro-purpurines,* enteres o sinuato-dentades, dents *petites, agudes;* calàtides grans, solitàries; bràctees periclinals *lanceolato-lineals, enteres,* aplicades, les exteriors vírido-eriçades, les interiors

escarioso-tomentoses, *molt més curtes* que les flors; aquenis fortament rugosos, tots bequeruts; plomall 1-*seriat, plomós;* palletes del receptacle estretament lineals, llargament acuminades, igualant o sobrepassant el plomall.

Geografia. — Prats i boscos de les muntanyes: Peguera, Rebost, Coll de Pal, Núria. = Rasos de Peguera (Csta.); Ribes, la Molina (Vay.); Vall d'Aran, cap als Banys de Tredós (Compñ.!, Timb.!); Ruda, Aiguamoix (Llen.!); Pla de Beret (C. et S.). — Jul. Ag.

Gènere 432. — THRINCIA ROTH.

(Hi ha qui ho fa venir de θριγκίον, θριγκός, muralla, coronament, marlet; al·ludint al plomall en forma de corona dels aquenis exteriors; confós, sembla, amb θρίξ; dedicada a Cosme Thrinci, A. d'un llibre d'agricultura.)

Flors grogues, calàtides cilindroides, terminals, solitàries, penjants abans de l'antesi; periclini multiseriat, imbricat; aquenis fusiformes, estriats, escabrosos, els perifèrics abraçats per les bràctees periclinals i amb plomall coroniforme, els centrals amb plomall plomós; receptacle nu: herbes anuals, biennals o perennes, de tronc escapiforme, fulles radicals.

1 { Arrel tuberosa, periclini quasi tan llarg com els plomalls, bràctees planes, aquenis tots bequeruts i amb plomall plomós, 1,591. **Thr. tuberosa.**
Arrel cònica o fibrosa, periclini més curt que els plomalls, bràctees internes còncaves abraçant els aquenis perifèrics sense bec i amb plomall coroniforme, els interns bequeruts i plomall plomós . 2.

2 { Arrel fibrosa, bec dels aquenis centrals 3 veg. més curt que el fruit; plantes biennals o perennes . . . . 1,592. **Thr. hirta.**
Arrel cònica, bec dels aquenis centrals igual o el doble llarg del fruit; plantes anuals . . . . 1,593. **Thr. híspida.**

Thr. tuberosa

1,591. — Thr. tuberosa DC.

(per les arrels tuberoses: tuber.)

Perenne, rizoma curt, truncat, que produeix arrels *tuberoses,* napiformes, fasciculades; troncs de 2-4 dm., drets o ascendents, híspids, estriats; fulles lanceolades, dentades o sinuato-runcinades, llargament peciolades, híspides; calàtides ovoides, mitjanes; peduncles no inflats a l'àpex, bràctees del periclini ± híspides, tan llargues com el plomall, planes, *no abraçant els aquenis,* que són *tots bequeruts,* amb puntes tuberculiformes ben marcades a l'àpex, bec dels interiors pròximament *igual a la meitat de l'aqueni;* plomall plomós molt caduc, pèls a penes dilatats a la base.

Geografia.—Llocs frescos herbosos de la regió mediterrània: Abundant des de Gavà fins a Brugués i altres llocs del litoral, internant-se fins a Gelida i Valldoreix; Camp de Tarragona; Figueres, l'Escala i altres llocs de l'Empordà; Cadaqués. = Litoral de Tarragona, Barcelona, Girona fins a Beuda; Olot (Vay.). — Set.-Nov.

Thr. hirta

1,592. — Thr. hirta Roth.

(per les fulles, probablement, que són híspides: hirtus.)

Perenne o *biennal,* rizoma curt, truncat, que produeix *arrels fibroses,* no tuberoses; troncs de 1-3 dm., ajaguts o ascendents, glabres o peluts a la base; fulles oblongues, quasi enteres o sinuato-pinnatífides, ± *híspides;* calàtides solitàries, periclini glabre o híspid, bràctees poc més curtes que els plomalls que *abracen els aquenis perifèrics,* aquestos *sense bec* i amb plomall *coroniforme,* els interiors amb bec 3 veg. més curt que ells; plomall plomós.

β *psilocalyx* DC. — *Thr. nudicaulis* Lag. — Periclini glabre o glabrescent.

Geografia. — Des dels terrenys pròxims a la costa a Castelldefels fins a les faldes dels Pireneus (Csta.); marina de Girona, la Garrotxa (Vay.).

La β *psilocalyx* DC. — Llocs inundats de Pedralbes (Senn.!). — Juny-Ag.

Thr. hispida

1,593. — Thr. híspida Roth. — Thr. hirta β Rothii Ball ap. Fiori.

(pel tronc i fulles híspids: híspidus, *sinòn. de* hirtus.)

Anual, arrel cònica, multicaule; troncs drets o ascendents, de 1-2 dm., *híspids;* fulles oblongo-lanceolades, llargament atenuades en pecíol, enteres o runcinato-pinnatífides, *fortament híspides;* calàtides ovoides, mitjanes; peduncles un poc inflats a l'àpex, bràctees del periclini glabres o híspides, les internes abraçant els aquenis perifèrics, molt més curtes que els plomalls; aquenis perifèrics *sense bec,* amb plomall *curt, coroniforme,* els interiors atenuats en bec tan o més llarg que ells, amb plomall d'un blanc brut, pèls *dilatats* a la base, plomosos.

Geografia. — Llocs àrids i estèrils: Al litoral, Vallès, Penedès, a la Sagarra, Bages *et alibi.* — Maig-Set.

Gènere 433. — LEONTODON L.

(Dent de lleó: λέων, λέοντος ὀδούς, ὀδόντος, per les fulles ± runcinades, que s'han comparat a les dents del lleó (1).)

Flors grogues, calàtides mitjanes, terminals, freqüentment penjants abans de l'antesi; periclini imbricat, multiseriat; aquenis oblongs, estriats, atenuats en bec; plomall 1-seriat, amb pèls tots plomosos o 2-seriat, amb pèls exteriors simples i els interiors plomosos; receptacle nu: herbes perennes, de troncs generalment escapiformes i fulles radicals.

1 { Plomalls 1-seriats, tots plomosos; tronc ramificat, policèfal; calàtides dretes abans de l'antesi, fulles glabres . **1,594. L. autumnalis.**
Plomalls 2-seriats, amb els pèls exteriors curts, escabrosos, raram. tots plomosos; tronc simple, monocèfal; calàtides penjants o inclinades abans de l'antesi . . . . 2.

2 { Pèls del plomall tots plomosos, tronc 1-2-cèfal, paucifoli; fulles basilars rígides, lanceolades, totes amb llargues cerres blanques, **1,595. L. hispánicum.**
Pèls exteriors del plomall curts i denticulars, troncs monocèfals, afil·les, glabres o híspids . . . . 3.

3 { Fulles híspido-blanquinoses, peduncles no inflats. **1,596. L. Villarsii.**
Fulles glabres o híspides, verdes; peduncles ± inflats a l'àpex . 4.

4 { Peduncles inflats a l'àpex, amb moltes petites bràctees aplicades; fulles glabres o amb pèls amples, enteres o sinuoses, atenuades en llarg pecíol . . . . **1,597. L. pyrenaicus.**
Peduncles poc o gens inflats, nusos o amb 1-2 petites bràctees, fulles amb pèls 2 3-furcats, pinnatífides, atenuades a la base, **1,598. L. híspidus.**

L. autumnalis

1,594. — L. autumnalis L.
(de la tardor, autumnus, *cap al Setembre.)*

Rizoma *curt, truncat, amb moltes fibres filiformes,* multicaules; troncs escapiformes, de 2-5 dm., drets, glabres, estriats, comunament *ramificats* i *policèfals, afil·les,* amb algunes petites bràctees herbàcies a la part superior; fulles *llargues, glabres, enteres, pinantífides* o *pin-*

(1) Cf. leontopodion (leontopetalon), peu de lleó o gola de llop; leontocaron és el polium o polion.

natipartides; calàtides *dretes* abans de l'antesi, peduncles llargs, *fistulosos, inflats a l'àpex,* amb petites escames; periclini pubescent, aquenis bruns, atenuats pels caps, rugosos transversalment, tots amb plomall 1-*seriat,* plomós, d'un blanc brut, fràgil, igual al fruit, pèls dilatats, escabrosos a la base.

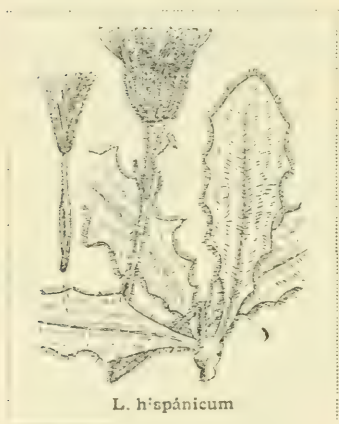
α *genuinus* Wk. — Troncs glabèrrims, periclini pubescent.

β *pratensis* Koch. — Peduncles i periclini coberts de pèls negres.

γ *alpinus* G. G. —Tronc simple, monocèfal; periclini eriçat de pèls negres.

Geografia. — Comú als prats de Ribes, predominant la α *genuinus* Wk. = Surroca (Csta.); sota del Port de Benasc (Zett.).

La β *pratensis* Koch i la γ *alpinus* G. G., a Núria.=La *pratensis* també a la Pinya, Baga d'Espunya, pr. d'Olot (Vay.). — Jul.-Set.

L. hispánicum

1,595. — L. hispánicum Merat.

(de Espanya, pàtria d'origen.)

Rizoma *conoide, bru, vertical,* que produeix un o més troncs drets o ascendents, de 5-25 centímetres, simples i monocèfals o bifurcats i bicèfals, que freqüentment porten 2-3 fulles, sense les basilars, eriçat de *pèls setosos blancs,* simples o 2-3-furcats; fulles rígides, lanceolades, atenuades en pecíol, sinuato-dentades o pinnatífides, raram. enteres, molt aspres; calàtides prou grans, acampanades, portades per peduncles fistulosos inflats a l'àpex, adornats de petites escames obertes; bràctees periclinals externes *híspides,* les internes *escarioses* al marge; aquenis fusiformes, bruns, *més curts que el plomall,* que és *bi-, multiseriat,* de pèls *tots plomosos,* no dilatats a la base.

L. Villarsii

Geografia.—Terrenys margoso-àrids de la Catalunya occidental: Serra de Canyelles, pr. de Lleyda, *31 maii 1891 legi.*

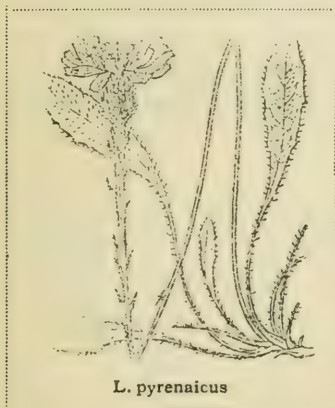
N. B. La planta catalana és idèntica a la de Aranjuez, segons exemplars rebuts del Dr. Pau.

1,596. — L. Villarsii Lois. — L. hirtum Vill.

(de Villars; hirtus *indica (com híspidus) d'una manera general, les espines.)*

Rizoma *oblic, truncat,* raram. fusiforme, amb fibres grosses; troncs de 1-3 dm., drets, gràcils, glabres o setulosos, simples, no inflats a l'àpex, *nusos* o amb *algunes bractèoles;* fulles *petites*, oblongues, *estretes, híspido-blanquinoses,* amb pèls *blancs, rígids, llargs,* tots o la major part *simples,* pinnatífides o pinnatipartides, amb les lacínies estretes, distants, agudes; calàtides petites o mitjanes, *inclinades* abans de l'antesi; bràctees del periclini llargues (10-15 mm.), glabres o setuloses a l'esquena, les externes a la fi recorbades; aquenis bruns, xagrinats, iguals al plomall que és *biseriat,* d'un blanc brut, els pèls exteriors simples, escabrosos, els interiors plomosos, dilatats a la base.

Geografia. — Llocs secs dels Pireneus: partit d'Olot (Bolós, ex Wk.); Pir. Orient., Prats de Molló, Prades (Lap.); entre Bassivé i Castanesa (Timb.); pastures i pedruscam de les regions del faig i de l'avet, Viella, Arties, Montgarri, etc. (Llen.).

L. pyrenaicus

1,597. — L. pyrenaicus Gon.

(dels Pireneus, la habitació principal.)

Rizoma *curt, truncat,* que produeix *moltes fibres;* tronc de 1-3 dm., dret, glabre, *inflat* i ± pilós a l'àpex, adornat de *nombroses petites bràctees,* monocèfal; fulles *oblongues, ± llargament peciolades,* enteres o sinuato-dentades, glabres o amb alguns pèls llargs *simples;* calàtides relativament grans, penjants abans de l'antesi; periclini negrós, glabre o piloso-eriçat; aquenis bruns, rugosos, atenuats pels caps, més llargs que el plomall que és blanc-ros, de pèls exteriors escabrosos, els interiors dilatats a la base, plomosos, raram. tots el pèls plomosos i uniseriats; receptacle amb els alvèols *nusos.*

β *Gouani* A. Chab. — Troncs de 12-15 cm., fulles estretes, glabres, llargament peciolades; periclini híspid, plomall ordinàriament uniseriat, plomós.

Raça *pygmaea.* — Tronc de 2-5 cm.

Geografia. — Pastures pedregoses de les muntanyes : Comú a Núria la β *Gouani,* i a les altures, com el Puigmal, la raça *pygmaea.* = Agudes del Montseny; S. Miquel Sulterra; roques de Costabona; Bac de la Presta; Eyne, Llo; muntanyes de les Salines, Andorra (Vay); Ports de Caldes i altures dels Alts Pireneus (Csta.); Ports de Benasc i de la Picada (Zett.); Pumero, Ruda, Aiguamoix, Bagergue (Llen.!); Vall de Juela i Tredós (Timb.). — Jul.-Set.

L. híspidus

1,598. — L. híspidus L. — L. proteiformis Vill.

(de Proteus, *tipus de les metamorfosis; espècie molt polimorfa (o versàtil.)*

Rizoma *oblic, truncat;* troncs de 2-5 dm., drets, glabres o híspids, estriats, amb *poquíssimes bràctees,* monocèfals, *un poc inflats* a l'àpex; fulles *grans,* oblongo-lanceolades, llargament peciolades o atenuades a la base, obtusiúscules, sinuato-dentades o pinnatífides, glabres o amb ± *pèls* 2-3-*furcats;* calàtides *penjants* abans de l'antesi, periclini híspid o glabre, aquenis bruns, rugosos, *poc atenuats* pels caps, iguals al plomall que és d'un blanc brut, 2-*seriat;* pèls exteriors simples, curts, denticulars, els interiors el doble llargs, plomosos, *prou dilatats* a la base; receptacle amb els alvèols *subpilosos:* planta *polimorfa.*

α *glabratus* Koch. — Troncs, fulles i periclini glabres o glabrescents.

β *vulgaris* Koch. — Troncs, fulles que són planes i dentades, i periclini ± eriçats, de pèls llargs.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes : S. Hilari; Ribes; Núria; Coll de Pal, les dues varietats, predominant la 2.ª = Muntanya del Mont, Prats de Molló (Vay.); Penyablanca (Zett.); Fos, Vall de Ruda (C. et S).

La α *glabratus* també a la Baga d'Espunya, Olot (Vay.). — Jul.-Set.

Gènere 434. — PICRIS JUSS.

(picris, idis, una espècie de lletuga; cf. πικρός, amarg; planta amarga; πικρίς = picridia, la cuscunia.)

Flors grogues, calàtides mitjanes, en corimbe; periclini imbricat, amb les bràctees exteriors freqüentment obertes o reflexes; aquenis curtament atenuats a l'àpex, adornats de costelles, arrugats transversalment, un poc encorbats; plomall blanquinós, caduc, multiseriat, de pèls plomosos, soldats en anell per la base; receptacle nu: herbes generalment biennals, de fulles enteres, ondulades o sinuoses; plantes híspides, aspres.

1 { Fulles caulinars lanceolato-lineals, semiamplexicaules; peduncles poc o gens inflats a l'àpex, calàtides petites, bràctees periclinals externes obertes o reflexes, aquenis de 3'5 mm. **1,599. P. hieracioídes.**
Fulles caulinars ovato-lanceolades, cordiformes a la base i amplexicaules per 2 aurícules obtuses; peduncles inflats a l'àpex, calàtides mitjanes, bràctees periclinals dretes, aquenis de 5 mm., **1,600. P. sonchoídes.**

P. hieracioides

1,599. — P. hieracioídes L.

(presenta alguna semblança amb els hieraciums *o herbes dels esparvers.)*

Sinonímia. — Parraques.

Biennal, tronc de 4-8 dm., dret, robust, estriat, híspid, ramificat, de branques esteses; fulles *híspides,* aspres, les basilars oblongues, ondulades, enteres o sinuato-dentades, peciolades, les caulinars *lanceolato-lineals,* atenuades a la base, *semiamplexicaules;* calàtides relativament petites, en corimbe fluix; peduncles *no inflats a l'àpex,* periclini eriçat, bràctees externes *obertes* o *reflexes;* aquenis *curts* (3'5 mm.), brúneo-ataronjats, feblement encorbats, fortament plicato-rugosos: espècie polimorfa.

Geografia. — Boscos i llocs herbosos de tot el país, i principalment a les zones mitja i superior. — Jul.-Set.

P. sonchoídes

1,600. — P. sonchoídes Vest. — P. pyrenaica G. et G. et auctor. plur., non L. — P. orophila Timb. — Var. de l'ant. ap. Fiori.

(per igual semblança amb els sonchus *o lletsons; la seva habitació preferent, els Pireneus;* orophila *representa l'estació;* lit. *amiga de les muntanyes, com* origanum *i altres denominacions.)*

Amb gran afinitat amb l'anterior, se'n distingeix essencialment per les fulles caulinars superiors *ovato-lanceolades* o *amplament lanceolades,* cordiformes a la base i abraçant el tronc per dues *orelletes arrodonides:* peduncles *inflats a l'àpex,* calàtides $^1/_3$ *més grans,* fulles periclinals *negroses, totes drctes,* híspides; aquenis més llargs (5 mm.).

Geografia. — Llocs herbosos de les muntanyes: Pir. Orient. (G. et G.); Prats; Balaguer; Cambradases; la Llagona (Gaut.); Vall d'Aran, Bertrem (Llen.!); Arties, Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

Gènere 435.—HELMINTHIA Juss.

(Es fa derivar de ἑλμίνθιον, cuc petit; per la forma de l'aqueni; Vaillant diu que és abreviació de helminthotheca, de ἕλμινς, -θος i θήκη, caixa o aqueni, per igual motiu [1].)

Flors grogues, calàtides grandetes, curtament pedunculades, en corimbe; periclini 2-seriat, 3-5 bràctees exteriors ovato-cordiformes, foliàcies, espinoses, les interiors en nombre de 8-10, lanceolato-acuminades; aquenis oblongs, un poc comprimits, arrugats transversalment, vermellosos, bruscament terminats per un bec capil·lar més llarg que ells, plomall plomós; receptacle nu: herbes anuals, tronc de 5-10 dm., dret, robust, híspid, angulós, ramificat; fulles oblongo-lanceolades, enteres o sinuato-dentades, les basilars peciolades, les caulinars amplexicaulo-auriculades, totes híspides, molt aspres.

H. echioídes

1,600.—H. echioídes Gaertn.

(per alguna analogia amb els echiums *o herbes de l'escorçó.)*

Geografia.— Camps i vores de camins en terres humides: Freqüent al litoral, Vallès, Penedès, Bages. = Vich (Masf.); Segaró (Vay.); la Sellera, r. (Cod.). — Juny-Jul.

(1) Cf. *Pterotheca*, altra composta: càpsula o fruit amb ales.

Gènere 436. — UROSPERMUM Scop.

(Liter. grana de cua: οὐρά, cua, al·ludint al bec de l'aqueni [1].)

Flors grogues, calàtides grans, terminals, solitàries; periclini de 8 bràctees uniseriades, soldades a la base; aquenis oblongo-comprimits, tuberculosos, terminats en llarg bec fistulós i dilatat a la base; plomall caduc, pèls plomosos, breument soldats a la base; receptacle pelut; herbes perennes o anuals, de fulles ± pinnatífides.

1 Plantes perennes, de troncs i fulles pubescents, bractees periclinals lanceolades, tomentoses; bec dels aquenis insensiblement atenuats des de la base a l'àpex . . . . **1,602. U. Dalechampii.**
Plantes anuals, de troncs i fulles híspids, bràctees periclinals ovatolanceolades, eriçades; bec dels aquenis inflat a la base, després filiforme . . . . **1,603. U. picroídes.**

U. Dalechampii

1,602. — U. Dalechampii Desf.

(dedicada a Dalechamp.)

Sinonímia. — Cuixa-barba.

Rizoma gruixut, negrós, que produeix un o més troncs de 2-5 dm., drets, *pubescents,* estriats, simples o inferiorment ramificats, nusos superiorment; fulles *pubescents,* les inferiors peciolades, runcinato-panduriformes, ± pinnatífides, amb el lòbul terminal molt gran, les superiors amplexicaules, ovato-lanceolades o bé oblongues, enteres o dentades; calàtides portades per llargs peduncles, *insensiblement inflats* cap a l'àpex; bràctees del periclini *lanceolades, tomentoses;* aquenis amb 3 rengles de tubèrculs a cada cara, bec llis, fistulós, *insensiblement atenuat de la base a l'àpex;* plomall ros.

Geografia.— Comú per boscos i llocs herbosos des del litoral fins als Pireneus. — Abr.-Juny.

---

(1) Així tenim *podo·permum;* Ulospermum *(Conium).*

U. picroides

1,603. — U. picroídes Desf.

(*semblant al* Picris [1].)

Anual, arrel fusiforme, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, híspido-escabrós, simple o ramificat, fullós fins a l'inflorescència; fulles *híspides* per les 2 cares, *espinuloses* al marge, les inferiors peciolades, transovato-oblongo-pinnatífides, les superiors oblongo-pinnatífides, *amplexicaulo-auriculades;* calàtides no tan grans com en l'anterior, peduncles *poc inflats a l'àpex*, bràctees del periclini *ovato-lanceolades, setoso-híspides;* aquenis muntats en un *podosperm prismàtico-triangular* i continuats per un llarg bec *fortament inflat* a la base i *filiforme* en la resta; plomall *blanc*.

Geografia. — Llocs incults i pedregosos de la regió mediterrània : al litoral de Sitges, Vallcarca, Castelldefels *et alibi;* Vallès, Bages. = La Sellera (Cod.!). — Maig-Juny.

---

(1) *picridioides* seria sens dubte més exacte; cf. pteridioides, de pteris, ptéridis; en aquesta mena de formacions no hi ha la uniformitat ni la justesa que caldria: convé distingir les declinacions grecollatines pari- o imparisil·labes. Cf. *rosmarinifolius* per *rori-mar.*, etc. Aquí resulta una mutilació.

Gènere 437.—SCORZONERA L.

(Per alguns *scorza nera*, escorça negra (de l'arrel); per altres del nom català *escorçó* (cast. víbora), com a remei, per la forma de l'arrel tal vegada [1].)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, grandetes, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees desiguals, aplicades; aquenis subcilíndrics, sense bec, però feblement atenuats a l'àpex, estriats, assentats; plomall plomós, de barbes entrecreuades i pèls desiguals, els més llargs nusos a l'àpex; receptacle nu, alveolat; herbes perennes, de fulles lanceolades o lineals, generalment enteres.

1 Aquenis piloso-sedosos, pèls del plomall curtament nusos a l'àpex, bràctees periclinals acuminades, albo-escarioses al marge; fulles lineals, molt estretes, 3-5-nerves . . . . . 1,604. **Sc. hirsuta.**
Aquenis glabres, plomall amb 5 pèls més llargs i llargament nusos a l'àpex . . . . 2.

2 Aquenis tuberculosos, quasi espinosos; tronc ramificat, policèfal, raram. monocèfal; fulles coriàcies, les caulinars lanceolato-lineals, semiamplexicaules . . . . 1,605. **Sc. hispánica.**
Aquenis llisos, tronc simple, monocèfal . . . . 3.

3 Bràctees externes del periclini en nombre de 1-3, més estretes, subarestoses, iguals o més llargues que les internes; tronc nu o monòfil, ple; fulles totes lineals (amples de 1-4 mm.), 1,606. **Sc. aristata.**
Bràctees externes del periclini més curtes que les internes, tronc fistulós, comunament 2-3-polifil·le . . . . 4.

4 Tronc generalment mono-, tri- fil·le; fulles basilars lanceolato-acuminades, 5-7-nerves; aquenis aproximad. de 1 cm. 1,607. **Sc. humilis.**
Tronc polifil·le, fulles totes estretament lineals, 1 3-nerves; aquenis aproximadament de 2 cm. . . . . . . 1,608. **Sc. macrocephala.**

(1) Notis que *cast. escuerzo* és galàpat: aquí serà bo recordar aquella llei que amb poques excepcions s'enuncia dient que tota planta usada com aliment posseeix unes qualitats molt inactives, ja que si llur acció fos enèrgica, seria la pl. impròpia per a aliment. La *Sc. hispànica* es té per alimentícia i medicinal a la vegada.

Sc. hirsuta

1,604.—Sc. hirsuta L.

(segurament pels aquenis molt peluts i sedosos.)

Rizoma gruixut, cilíndric, *oblic*, negre, uni-, multicaule; tronc de 2-4 dm., ascendent, prim, estriat, pelut o glabrescent, generalment simple, *molt fullós a la meitat inferior, nu a la part superior;* fulles *peludes*, assentades, les basilars ± embeinadores a la base, *lineals*, 3-5-*nerves* i llargament acuminades, el mateix que les caulinars, les superiors *quasi filiformes;* calàtide terminal, mitjana; periclini glabre, de bràctees desiguals, les exteriors *ovato-acuminades, albo-escarioses* al marge, les interiors oblongo-lanceolades; aquenis coberts d'abundants *pèls llargs, sedosos, rossos*, plomall multiseriat, de pèls desiguals, els més llargs *curtament nusos a l'àpex*, una veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia.—Llocs secs i pedregosos: Ermots de Menarguens, cap a Balaguer.=Ardèvol (Puj. C.!); serra de Rubio (Puigg.!); Lluçanés; S. Quirze de Besora, Ripoll (Vay.); Conca de Tremp (Bub.). — Maig-Juny.

Sc. hispánica

1,605.—Sc. hispánica L.

(tal volta cultivada o de jardí: per l'habitació o pàtria principal.)

Sinonímia.—Escorçonera; sebolla (a Vilaller); *cast.* escorzonera.

Rizoma *gruixut*, cilíndric, *vertical, escamós, negre*, comestible; tronc de 4-12 dm., dret, estriat, glabre, tomentós a la base, molt fullós a la part inferior, poc a la superior, generalment *ramificat* i *policèfal;* fulles *subcoriàcies*, ± *lanceolades*, les inferiors atenuades en pecíol embeinador, amb el raquis *blanc*, les caulinars poques i estretes, semiamplexicaules, les superiors lineals; calàtides solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques, grandetes; periclini glabre o un poc tomentós a la base, bràctees externes ovades, més petites, les internes oblongo-lanceolades, totes un poc acuminades i escarioses al marge; aquenis, particularment els

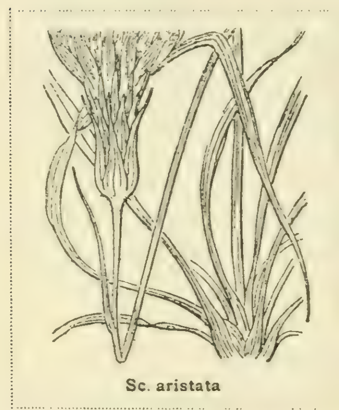
perifèrics, *tuberculoso-espinosos* seguint les estries; plomall blanquinós, amb 5 pèls llargs i llargament nusos a l'àpex; planta polimorfa.

β *glastifolia* Wallr.—Fulles linear-lanceolades, planes, enteríssimes o denticulars.

γ *crispàtula* Boiss.—Fulles ovato-lanceolades, llargament acuminades, amb el marge eriçat, denticular i ondulat.

Geografia.—Llocs montuoso-pedregoso-àrids: la β *glastifolia* Wallr., al Vallès, Bages, la Sagarra. = Cardona, Berga, Vich, Pla d'Urgell fins a Vilaller (Csta.); Bac del Fau (Vay.); Molins, Llers (Senn.).

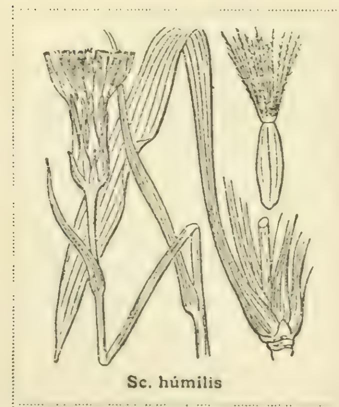
La γ *crispátula* Boiss., al Montserrat, S. Pere Sacama, sobre Olesa; Plana d'Ancosa, prop de S. Magí. — Maig-Jul.

Sc. aristata

1,606. — Sc. aristata Ram.

(per les bràctees externes una mica arestoses o com aresta.)

Rizoma gruixut, escamós a l'àpex; tronc de 2-4 dm., dret, *ple*, no fistulós, finament estriat, lleugerament tomentós, simple, *monocèfal, nu* o *monòfil·le;* fulles *totes lineals*, 3-5-nerves, dretes, agudes, *totes basilars o una caulinar;* calàtide gran, periclini ± cotonós a la base, de bràctees desiguals, de les quals 1-3 externes més estretes, llargues, *subarestoses, iguals o més llargues* que les internes que són *lanceolades, obtuses;* aquenis estriats, els exteriors *tuberculosos*, els interiors *xagrinats*, tots més curts que el plomall.

Sc. húmilis

Geografia.—Pastures dels Pireneus orient. i centrals: Prats de la Perxa (Gaut.); Port de la Picada (Lap., Bub.); entre Bassivé i Castanesa (Timb.); Canejan, r. (Fontan ex C. et S.). — Juny-Jul.

1,607. — Sc. húmilis L.

(per la talla relativament petita de la planta.)

Rizoma *gruixut*, vertical, *negrós, escamós* a l'àpex; tronc de 2-4 dm., dret, *fistulós*, simple, monocèfal, raram. 2-3-furcat, glabre o amb alguns flocs *llanosos, blancs*, caducs a l'àpex;

fulles d'un verd bonic, enteres, glabres, les basilars *lanceolades* o *lanceolato-lineals*, agudes, peciolades, 5 7-nerves, les caulinars, en nombre de 2-3, petites, lineals, assentades, dretes; calàtides terminals, periclini ± tomentós a la base, bràctees ovades, les externes *molt més curtes* que les internes; flors *el doble llargues del periclini*, aquenis *curts* (9-10 mm.), de costelles *llises* o *escabriúscules*, un poc més curts que el plomall.

Geografia. — Prats humits, llocs pantanosos: La Cerdanya, des del pic de Tausse fins a les valls d'Err, Dorres i Carol (Gaut.); Montlouis (Bub.); Bassivé (Campo, ex Wk.).—Maig-Juny.

Sc. macrocéphala

1,608.—Sc. macrocéphala DC.—β acutisquama Pau. — Sc. gráminifolia L. α major Wk. — Sc. gráminifolia Jacq.

(per les calàtides grans, que aquí vénen designades per cabeces *o capítols; per les fulles comparades a les d'una gramínia se la denomina graminifolia, de gramen, gráminis.)*

Rizoma *prim*, vertical, escamós a l'àpex; tronc de 1-4 dm., dret, *fistulós*, estriat, pubescent, generalment simple, monocèfal, raram. un poc ramificat a l'àpex, *fullós quasi fins a l'inflorescència;* fulles *estretament lineals, llargament acuminades*, 1-3-nerves, les basilars agrupades, un poc dilatades i subembeinadores a la base; calàtides *grans*, periclini glabre o un poc cotonós a la base, bràctees fluixes, molt desiguals, les externes *ovades*, les internes lanceolato-lineals, agudes, estretament albo-escarioses al marge; flors grogues o *de color de carn*, aquenis *llargs* (15-20 mm.), blanquinosos, llisos, quasi iguals al plomall.

β *minor* Wk. — *Sc. pinifolia* Gou. — Planta de 8-10 cm., fulles estretament linear-alenades, glabres; periclini araneoso-tomentós, flors exteriors purpurascents o violàcies per fora.

Geografia. — Marges, boscos i terres argilenques: al Vallès, la Puda, Montserrat, a Bages, la Sagarra, a l'Urgell. = Muntanyes del litoral, Camp de Tarragona, Priorat (Csta.); Prats de Rei (Puigg !); les Garrigues (Gonz !); cap a Borredà; Congost; la Abella; Segaró; Crespià (Vay.).

La β *minor* Wk. — A Tortosa (Senn.!), — Abr.-Oct.

Gènere 438.—PODOSPERMUM DC.

(πους, ποδός, el peu; l'aqueni és estipitat o amb peu; σπέρμα, aquí aqueni.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, grans, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques; periclini de bràctees exteriors pulverulentes, curtes, ovato-lanceolades, generalment terminades en una punta obtusa, còrnia, blanca, les interiors llargues, lanceolato-lineals; aquenis grisencs, cilíndrics, solcats, portats per un peu blanc buit, costellut, més ample i més curt que el fruit; plomall plomós, sedós, d'un blanc brut; receptacle pla, superficialment alveolat; herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 1-5 dm., dret, estriat, ± tomentós, generalment ramificat, fullós; fulles *pinnatisectes*, de segments distants, molt variables per la forma i magnitud, a veg. nuls; plantes polimorfes.

P. laciniatum

1,609.—P. laciniatum DC.

(per les fulles molt pinnatisectes o dividides en lacínies.)

Sinonímia.—Cuixa-barba [1], barball; *cast.* barba de macho o de cabra, barbaja, hierba del sapo.

α *genuina* G. et G.—Segments de les fulles lineals.

β *integrifolia* G. et G.—Fulles lineals, enteres, sense segments.

γ *intermedia* G. et G.—Segments de les fulles lanceolats, bràctees periclinals generalment terminades en apèndix obtús, blanc.

Geografia.—Camps, vinyes i terres incultes de quasi tot el país, des de la costa fins als Pireneus, predominant les var. α i γ.—La β *integrifolia* G. et G. = *P. subulatum* DC., al Vallès i terres àrides de Menarguens, a l'Urgell.—Març-Oct.

(1) V. Urospermum.

Gènere 439. — TRAGOPÓGON L.

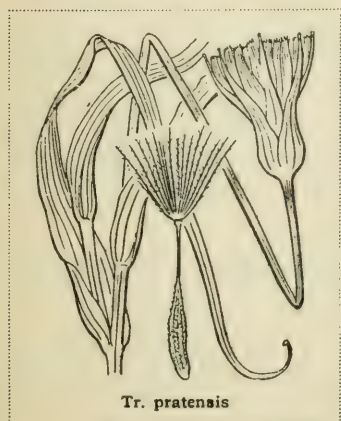
(τράγος, boc; πώγων, barba; al·lusió (o comparació) a les barbes del plomall, que simulen la d'un boc o cabró. Cf. a les Gramínies: CHRYSOPOGON, POLYPOGON...)

Flors grogues, purpurines o lilacines; calàtides ± grans, solitàries, terminals; periclini uniseriat, de 8-16 bràctees soldades per la base, esteses en estel durant la florescència, a la fi reflexes; aquenis fusiformes, escabrosos, terminats en bec llarg, filiforme; plomall plomós, presentant 5 pèls més llargs, nusos a l'àpex; receptacle nu; herbes anuals o biennals, de fulles ± lineals i amplexicaules.

1 { Flors grogues . . . . 2.
Flors purpurines o lilacines . . . . 3.

2 { Peduncles cilíndrics, no inflats a l'àpex; periclini de 8 bràctees tan llarg com les flors; fulles amplexicaules, lineals, llargament atenuades en punta . . . . **1,610. Tr. pratensis.**
Peduncles claviformes, fistulosos; periclini de 10-12 bràctees, poc més llarg que les flors; fulles molt dilatades a la base, bruscament acuminades . . . . **1,611. Tr. major.**

3 { Peduncles claviformes, fistulosos; periclini generalment de 8 bràctees, aquenis bruscament contrets en bec no inflat, tan llarg almenys com el fruit . . . . **1,612. Tr. porrifolius.**
Peduncles no claviformes, periclini de 5-8 bràcties, aquenis atenuats en bec inflat sota el plomall . . . . **1,613. Tr. crocifolius.**

Tr. pratensis

1,610. — Tr. pratensis L.

(dels prats o prades: prata.)

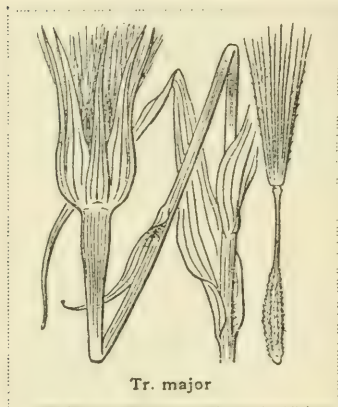
Sinonímia. — Barba de cabra, barbata; *cast.* barba de cabra o cabruna; *fr.* ratabout, barbe-de-bouc.

Biennal, tronc de 4-8 dm., dret, glabre, estriat, fistulós, simple o ramificat, fullós; fulles dretes, *dilatades* i *amplexicaules* a la base, després insensiblement i llarga atenuades, *linear-acuminades;* calàtides grans, peduncles llargs, *no inflats a l'àpex o poc;* periclini de 8 bràc-

tees lanceolato-acuminades, iguals a les flors; aquenis grisencs, *iguals* o *més curts* que el bec, que és escabrós, tuberculós; plomall blanc o subviolaci.

Subsp. *Tr. minor* Fr. — Calàtides més petites, flors iguals a la $^1/_2$ ó $^2/_3$ del periclini, fulles molt estretes.

Subsp. *Tr. orientalis* L. — Calàtides més grans, periclini més curt que les flors, aquenis la meitat més llargs que el bec.

Tr. major

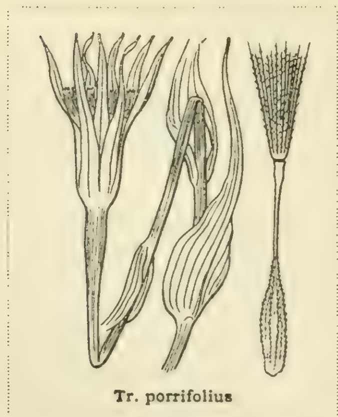
Geografia.—Freqüent als prats i llocs herbosos des del Vallès fins als Pireneus. La subsp. *Tr. minor* Fr., a la Cènia (Llen.!); la subsp. *Tr. orientalis* L., a Nostra Senyora del Mont, Setcases, Queralbs (Vay.); Vall de Baños i Casa de Bonaigua (Timb.); comú per tota la Vall d'Aran fins a Ruda (Llen.). — Maig-Jul.

1,611. — Tr. major Jacq.

(sembla que fa referència als peduncles molt inflats a l'àpex.)

Anual o *biennal*, tronc de 4-10 dm., dret, estriat, freqüentment simple, fullós; fulles inferiors poc dilatades a la base, quasi graminiformes, les superiors *dilatato-amplexicaules*, llargament *linear-acuminades;* calàtides molt grans, còncaves a la floració; *peduncles molt inflats, fistulosos;* periclini de 8-12 bràctees linear-lanceolades, *poc més llargues que les flors;* aquenis pentagonals, tuberculosos, insensiblement atenuats en bec *igual* o 2-3 *veg. més llarg que el fruit.*

Subsp. *Tr. dubius* Scop. — Calàtides *planes* a la floració, no tan grans; peduncles *menys inflats,* periclini de 8-10 bràctees, visiblement més llarg que les flors; tronc més curt (3-4 dm.), monocèfal.

Tr. porrifolius

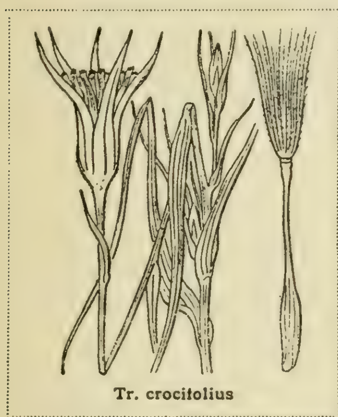
Geografia. — Terrenys argilosos, vores de camins: al Vallès, part de Bages; a l'Urgell, cap a Menarguens. = Costa de l'Empordà; vinyes de Segaró (Vay.); la Sellera (Cod.!); Riuer, pr. del Miracle (Marcet!). — La subsp. *Tr. dubius* Scop., cap a Torelló (Csta.); Lluçanès, Ripoll, Olot, Segaró, Dosquers, L'Escala, Torruella, Terraprim (Vay.); Solsona, Vall del Carol (Bub.) — Maig-Juny.

1,612. — Tr. porrifolius L. — Tr. australis Jord.

(les fulles s'assemblen o s'aporten a les del porro, *espècie d'all:* porrum; australis, *per l'habitació meridional de la pl.)*

Biennal, arrel cònica, tronc de 5-10 dm., dret, robust, glabre, estriat, simple o ramificat, fullós; fulles *dilatato-amplexicaules,* linear-lanceolades, llargament atenuato-acuminades, ± ondulades; calàtides *molt grans,* peduncles *grossos* i molt *inflats,* periclini generalment de 8 bràctees lanceolato-lineals, *molt més llargues que les flors,* que són d'un *violat fosc;* aquenis albogroguencs, els exteriors fortament *tuberculosos,* els interiors *quasi llisos,* tots atenuats en bec igual o més llarg que ells.

Geografia. — Prats i llocs herbosos; Figueres, a la falda oriental del Castell. = Llers (Senn.!); Seu d'Urgell, Cadí, Solsona, Berga, Organyà (Bub.); Montseny, Tosses (Vay.); en algunes localitats dels Piren. orient. (Gaut.); a la Vall d'Aran, les Bordes, Bosost, Artiga de Lin fins a Viella (Llen.!). — Maig-Jul.

Tr. crocifolius

1,613. — Tr. crocifolius L.

(les fulles són semblants a les de la safranera: crocus.)

Anual o *biennal,* tronc de 3-8 dm., dret, estriat, glabre o cotonós a la base, simple o ramificat; fulles *estretament lineals;* les caulinars *un poc dilatades a la base* i semiamplexicaules, glabres o subtomentoses a la base; calàtides *grandetes,* peduncles *a penes inflats a l'àpex,* periclini de 5-8 bràctees *dretes* durant l'antesi, *més llargues que les flors,* aquestes són *grogues* al centre i d'un *violat vermellós* a la perifèria; aquenis exteriors fusiformes, atenuats en *bec inflat sota el plomall,* els interiors *molt tuberculosos,* bec més curt que l'aqueni i que el plomall.

Geografia. — Boscos i paratges herbosos: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, S. Hilari; al Vallès, Bages, però sempre escàs. = Vich, Montsant, Tàrrega, Lleyda, ribera del Ribagorzana fins a Sopeira (Csta.); al Miracle (Marcet!); Empordà; Olot; les Guilleries; muntanyes del Mont i del Fau; Ribes (Vay.). — Maig-Juny.

Gènere 440. — CHONDRILLA Tourn.

(Se li ha donat una forma diminutiva com a tants d'altres: *potentilla, tormentilla;* de χόνδρος, que és un grop o terròs: Theophr. parla d'unes arrels tuberculoses o grumoses d'una *chondrilla* altres ho refereixen a uns trocets de materia gomosa o màstec que portarien els troncs.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, petites, pauciflores, breument pedicel·lades, solitàries o geminades a l'àpex o al llarg de les branques; periclini un poc farinós, compost de 8-10 bràctees lineals acompanyades d'altres molt petites formant calicle; aquenis oblongo-cilíndrics, adornats de costelles, muricato-espinosos a l'àpex, terminats per una corona de petites escames, del centre de les quals surt un bec filiforme; plomall blanc, format de pèls simples, uniseriats; receptacle nu: herbes biennals, tronc de 4-10 dm., dret, glabre, híspid a la base, *quasi afil·le,* destruïdes a la florescència, les caulinars lanceolato-lineals, enteres o dentades, dretes.

Ch. juncea

1,614. — Ch. juncea L.

(pel tronc quasi nu, comparat a un jonc: cf. filée *dels autors fr.)*

Sinonímia. — Xicoira, màstecs, estaquetes; *cast.* ajonjera, chicoria dulce.

Geografia.—Camps, vinyes i marges, principalment de les zones mitja i inferior. — Jul.-Set.

Gènere 441.—TARAXÁCUM HALL.

(És d'empleu medicinal: significaria que cura movent o purgant (alterant.)

Flors grogues, totes hermafrodites; calàtides oblongo-acampanades, relativament grans; periclini multiseriat, bràctees exteriors més curtes, formant calicle i freqüentment vorejades d'un marge membranós característic; aquenis fusiformes, subcromprimits, solcats, amb tubèrculs a l'àpex, terminats en bec cònic o cilíndric que sosté el peu d'un plomall format de pèls simples, multiseriats; herbes perennes, acaules, de peduncles radicals, fistulosos; fulles esteses en roseta, rares veg. dretes; molt polimorfes.

1 { Bràctees exteriors del periclini reflexes, falciformes, lineals, sense marge membranós, poc más curtes que les interiors, totes d'un gris verdós, **1,615. T. vulgaris.**
Bràctees externes del periclini aplicades o bé obertes . . . . 2.

2 { Plomall rogenc, bràctees exteriors lanceolades, més estretes que les interiors; fulles generalment llanudes, coriàcies; nervis i peduncles tomentosos . . . . **1,616. T. pyrrhopappum.**
Plomall blanc, bràctees exteriors ovades, més amples que les interiors. 3.

3 { Bràctees exteriors amb estret marge membranós blanc, ben distint. 4.
Bràctees exteriors sense marge membranós o amb marge colorat . 6.

4 { Flors precursores de les fulles, florescència autumnal, rizoma gruixut, carnós . . . . **1,617. T. megalorrhizon.**
Flors coetànies de les fulles o posteriors a elles, florescència primaveral, rizoma primet . . . . 5.

5 { Aquenis gríseo-bruns, amb tubèrculs petits, aguts, clars, **1,618. T. obliquum.**
Aquenis vermells o nigro-purpurins, amb tubèrculs llargs i aguts, **1,619. T. levigatum.**

6 { Fulles transovades, bràctees marcadament corniculades, les exteriors amb marge bru . . . . **1,620. T. obovatum.**
Fulles ± estretes, bràctees poc o gens corniculades . . . . . 7.

7 { Fulles dretes, serpentato-dentades; bràctees exteriors amb ample marge vermellós, rarament blanc . . . . . . **1,621. T. paludosum.**
Fulles esteses, diversament runcinades; bràctees exteriors sense marge membranós . . . . **1,622. T. alpinum.**

T. vulgare

1,615. — T. vulgare Lamk. (Schrk.). — T. officinale Roth.

(per les seves virtuts més o menys provades per un us o empleu vulgar.)

Sinonímia. — Caixals de vella, pixacà, pixallit, apagallums, angelets; *cast.* diente de león, hocico de puerco, amargón; *fr.* pissenlit.

Planta molt polimorfa, de 5-50 cm.; rizoma carnós, simple o ramificat; fulles nombroses, herbàcies, verdes, esteses a terra o dretes, dentades o *runcinato-incises*, amb els lòbuls amplament triangulars, rarament lineals, el terminal poc més gran; peduncles escapiformes, generalment nombrosos, drets o ascendents, *abundantment llanosos* a la florescència sota les calàtides; aquenis *grans* (12-25 cm. llarg), periclini de bràctees nombroses (15-20), lineals, grises, raram. negroses, les exteriors *poc més amples que les interiors*, però *una mica més curtes, falciformes*, quasi sempre des de sobre la base *reflexes, sense marge membranós distint;* aquenis *petits* (3-4 mm.), grisencs o brúneo-olivacis, amb tubèrculs mitjans, llargs, abundants, contrets en bec cilíndric, curt ($^1/_6$ del fruit); peu del plomall 2-3 veg. més llarg que l'aqueni, plomall blanc, de 6-8 mm., més curt que el bec.

Geografia. — Comú per llocs herbosos i frescals de tot el país des de la costa als Pireneus. — Febr.-Des.

T. pyrrhopappum

1,616. — T. pyrrhopappum Boiss. et Reut. — T. tomentosum Lge. — T. serótinum Bub.

(pel plomall — pappus, *ros; les fulles són tomentoses; un xic tardana* — serótinus, *la fructificació; cf.* Helichrysum serot., *espècie més tardana que altres.)*

Planta ajaguda, de 5-15 cm.; rizoma carnós, quasi simple, molt violaci-brunescent i llanut a l'àpex; fulles *aplicades a terra*, grassetes, coriàcies, cobertes d'un *toment llanut*, més abundant al raquis i més fosc pel revers, *transovades, obtuses, cartilagíneo-denticulars*, freqüentment *quasi enteres*; a veg. pinnatilo-

bades; peduncles un o més, curts, ajaguts o ascendents, *breument i densa tomentosos a la florescència*, allargats a la fructificació; calàtides *grans* (16-25 mm.), *estretes;* periclini de bràctees ordinàriament *corniculades*, les exteriors *aplicades* o un poc esteses, *més estretes* que les inferiors, totes *lanceolades;* aquenis *llargs* (5-7 mm.), grisencs o un poc bruns, amb tubèrculs mitjans o petits a l'àpex; bec *cònic*, igual al $^1/_3$ del fruit; peu del plomall *quasi tan llarg com l'aqueni*, plomall *bru, tirant a violat*, de 7-8 mm.

Geografia. — Prats de S. Magi de Brufaganya, abundant, formant xespa; vores dels camins cap a Sta. Coloma de Queralt. = Marges dels camps al Pla de Vich (Masf.! in Hb. Cad.); entre Fornols i la Serra del Cadí (Jover!); Cardona i Berga (Compñ.!); Vallferrara, a Montesclado (Font); Sopeira (Bub.). — Maig-Ag.

T. megalorrhizon

1,617. — T. megalorrhizon (Forsk.) Hand. — T. gymnanthum DC. — T. hibernum Stev. — T. mínimum Arcang.

(el rizoma és gros; de la tardor; a veg. es troben les flors sense les fulles que apareixen més tard, gymnanthus.)

Planta molt variable, petiteta (3-16 cm.), rizoma *molt carnós*, simple o poc ramificat; fulles *grassetes*, aplicades, raram. dretes, glabres o poc peludes per dessota, *estretament ovades* o *lanceolades, runcinades* o pinnatipartides, de lòbuls variables; peduncles generalment nombrosos, ascendents o ajaguts, més curts que les fulles, però *molt més llargs* a la florescència; calàtides *mitjanes* o *petitetes* (12-20 mm.), bràctees del periclini olivàcies o rogenques, ordinàriament amb una *ratlla fosca a l'esquena*, ± *corniculades*, les exteriors *aplicades* o un poc esteses, *més amples que les interiors*, iguals a la $^1/_2$ o $^1/_3$, totes ± *ovades*, amb un *estret marge membranós blanc ben distint;* aquenis *gríseo-bruns* i alg. veg. un poc *vermellosos*, amb tubèrculs *grans* a l'àpex, atenuats o bruscament contrets en bec cònic igual a la tercera part del fruit; peu del plomall *quasi el doble de l'aqueni*, plomall blanc, de 5-6 mm.

Geografia. — Costes de Garraf, abundantíssima a la carretera de Sitges a Vallcarca, serralada litoral, d'on remunta fins al Papiol; Empordà, a l'Escala, lloc dit *la Clota*, 17 Sept. 1908 *legi.* = Cadaqués (Hb. Trèmols!, sense classificar); de Figueres a Hostalet; als voltants de Vilarnadal; Tortosa; Sarrià, S. Feliu de Llobregat, Molins de Rei (Senn.!). — Primav. i tardor.

T. obliquum

1,618. — T. obliquum (Fr.) Daldst. — T. levigatum Rchb. — T. officinale β glaucescens Fick.

(segurament per les bràctees externes que a la floració són lleugerament arcuato-recorbes; involucri foliola — *exteriora* — florendi tempore saepe leviter arcuato-recurva, *diu V. Handel-Mazzetti, en la seva Monogr. dels Taraxacums.)*

Planta molt variable, de 5-40 cm., rizoma gruixut, simple o ramificat, lanuginoso-escamós a l'àpex; fulles herbàcies, verdes o *glaucescents,* aplicades a terra o un poc dretes, runcinades o pinnatipartides; peduncles *subtènues,* drets o ascendents, més curts que les fulles a la florescència, més llargs a la fructificació; calàtides *força grans,* periclini de bràctees *glaucescent-pruïnoses, corniculades,* les interiors lanceolades, *més estretes* que les exteriors, que són *ovades,* aplicades, iguals *a la tercera part* de les internes, *glaucescent*-vermelloses, *amb marge membranós blanc ben marcat;* aquenis *gríseo-bruns,* amb *tubèrculs aguts, petits, clars, bruscament* terminats en bec *cònic* igual a la quarta o quinta part del fruit; peu del plomall més del *doble llarg* de l'aqueni, plomall *blanc,* de 5-6 mm.

Geografia.—Boscos i prats secs de Tarrassa. = Barcelona (Hb. Trèmols ex H. Freih et Handel-Mazzetti). — Març-Abr.

T. levigatum

1,619. — T. levigatum (Willd.) DC. — T. erythrospermum Ben. — T. corniculatum Guss. — T. taraxacoídes α levigatum Wk.

(scapi glabri; laevigatus, *és llis, que així es presenta generalment.)*

Planta regularment variable, però sempre *subgràcil,* de 3-30 cm.; rizoma *primet,* simple o ramificat, freqüentment escamós i lanuginós a l'àpex; fulles herbàcies, aplicades a terra o suberectes, verdes o glaucescents, glabres o un poc peludes pel revers, pinnatipartides o pinnatisectes, de divisions enteres o dentades, amb freqüencia *molt estretes:* peduncles un o alguns, *primets,* drets o ascendents, més llargs o més curts

que les fulles, però que s'allarguen a la fructificació; calàtides *petites* o *mitjanes* (1-2 cm. llarg), bràctees del periclini *gríseo-verdes* o *glauco-pruinoses*, *ordinàriament corniculades*, les exteriors *aplicades* o *patent-recorbades*, *ovades*, *més amples que les interiors*, iguals a $^1/_3$ o $^1/_2$ de les interiors, *amb un marge membranós blanc ben distint;* aquenis petits (3-4 mm.), *fortament vermellosos* o quasi *atro-purpuris*, amb abundants *tubèrculs llargs*, *aguts*, *bruscament contrets* en *bec cònic*, iguals a $^1/_3$ o $^1/_4$ del fruit; peu del plomall d'una meitat o més del doble de l'aqueni, plomall blanc, de 4-5 mm.

Geografia. — Prats secs del Vallès, Montseny, on remunta fins a les Agudes i *Turó de l'Home;* a l'Empordà; Castelló d'Empúries, Palau *et alibi*. — Març-Jul.

T. obovatum

1,620. — T. obovatum (Willd.) DC. — T. officinale δ taraxacoídes var. obovatum Wk.

(per la forma de les fulles transovades.)

Planta generalment ajaguda, de 5-35 cm., rizoma prou carnós, ordinàriament simple, *a penes escamós* a l'àpex; fulles aplicades a terra, herbàcies, d'un verd fosc, *transovades*, enteres, denticulars o raram. runcinades; peduncles generalment nombrosos, ascendents, primets, més curts que les fulles a la florescència, però allargats a la fructificació; calàtides *mitjanes*, bràctees del periclini grisenques o brúneo-verdoses, per lo comú *fortament corniculades*, les exteriors aplicades o esteses, iguals a $^1/_3$-$^2/_3$ de les interiors, *ovades*, amb marge membranós *bru;* aquenis bruns o gríseo-bruns i a veg. vermellosos, amb tubèrculs *mitjans*, *aguts*, *bruscament contrets en bec cònic*, iguals a $^1/_3$ del fruit; peu del plomall aproximadament igual al doble de l'aqueni, *blanc*, de 6-8 mm.

Geografia. — Terrenys argilencs dels voltants de Lleyda; Montserrat, camí de Sta. Cecília; Manresa. = Serra del Cadí; als Piren. centrals (Csta.). — Abr.-Juny.

T. paludosum

1,621. — T. paludosum (Scop.) Schlech-tr. — T. palustre Lamk. — T. officinale var. lívidum Koch.

(per la estació de la planta [1]*.)*

(1) *In pratis paludosis Europae septentrionem versus*, diu en la *Distributio* de la planta l'especialista mencionat.

Planta quasi gens gràcil, de 5-20 cm., rizoma carnós, simple o un poc ramificat, prou escamós a l'àpex; fulles *dretes, grassetes*, d'un verd pàl·lid, *lanceolades* o *lineals*, llargament atenuades a la base, *superficialment i remota* dentades, raram. serpejades o sinuoses o enteres; peduncles *un* o *pocs*, generalment *arcuato-ascendents*, iguals o poc més llargs que les fulles en la floresciència, una mica allargats a la fructificació; calàtides *petitetes* o *mitjanes*, bràctees periclinals gríseo-verdoses, *gens o poc corniculades*, les exteriors *aplicades*, iguals al terç o dos terços de les interiors, però més amples, totes *ovades*, amb *ample marge membranós, quasi sempre vermellós o blanc;* aquenis *bruns o grisencs*, d'uns 5 mm., amb tubèrculs *petits, aguts* i *clars* a l'àpex, *llisos* en la resta, bruscament contrets en bec cònic, iguals al $^1/_3$ o $^1/_4$ del fruit; peu del plomall quasi igual al *doble* de l'aqueni, plomall blanc, de 5-8 mm.

Geografia.—La Sellera, vores del Ter (Cod.!); Prats de Molló, Port Vendres (Gaut.).—Març-Abr.

T. alpinum

1,622.—T. alpinum (Hoppe) Heg. et Heer.—T. nigricans Rchb.—T. officinale var. alpinum Koch.—T. glabrum DC.—T. vulgare var. alpinum Arcang.

(per la seva estació també; pel color del periclini: involucrum nígricans; scapi glabri, Id. ibidem.)

Planta molt variable, petita, de 5-20 cm., però robusta; rizoma primet, simple o poc ramificat, poc escamós a l'àpex; fulles aplicades a terra, raram. dretes, *herbàcies*, verdes, *transovades*, llargament atenuades a la base, *runcinades* o *pinnatífides*, raram. enteres; peduncles *un* o *més*, drets o ascendents, iguals a les fulles o més curts a la floresciència; calàtides *mitjanes* i a veg. *petites*, periclini *gríseo-verd*, molt freqüentment *negrós;* bràctees *gens o poc corniculades*, les exteriors aplicades o esteses, iguals a $^1/_2$ de les interiors, però més amples, totes ovades, de marge membranós *nul*, raram. molt estret, blanc o més ample i confós; aquenis petits (4-5 mm.), bruns o gríseo-bruns, amb tubèrculs petits solament a l'àpex; bruscament contrets en bec *cuneïforme* igual a $^1/_4$ o $^1/_5$ del fruit; peu del plomall més llarg que l'aqueni (quasi el doble), plomall blanc, de 4-5 mm.

Geografia. — Prats alpins de Comabella, *Pedró dels Quatre Batlles*, a la serra del Cadí, sobre Coll de Pal.=Vall d'Eyne (Bois. et Reut.); Port de la Picada (Timb.); Port de Benasc, de Caldes (Coste, cites de Freih. et Handel-Mazzetti, 97. — Jul.-Ag.).

Gènere 442. — LACTUCA L.

(De *lac, lactis,* la llet; pel latex, que com les eufòrbies i altres plantes, presenta senyaladament la planta nostra: termina com *festuca, eruca.)*

Flors grogues, blaves o violàcies; calàtides oblongo-cilíndriques, nombroses, en panotxa o corimbe terminal; periclini imbricat, de bràctees desiguals, les exteriors més curtes, en calicle; aquenis comprimits, plano-convexes, estriats, bruscament terminats en bec capil·lar; plomall blanc, de pèls denticulars; receptacle nu; herbes anuals, biennals o perennes, lactescents, de fulles alternes, decurrents o amplexicaules.

1 { Flors grogues; plantes anuals o biennals . . . . 2.
Flors blaves o violàcies; plantes perennes . . . . 8.

2 { Fulles caulinars estretament i llarga decurrents . . . . . . 3.
Fulles caulinars amplexicaule-auriculades . . . . 4.

3 { Calàtides de 4 flors, d'un groc blanquinós, violàcies per fora, la meitat més llargues que el periclini; bec de l'aqueni tan llarg com el fruit, branques erectes, fulles inferiors runcinato-pinnatipartides,
1,623. L. vimínea.
Calàtides de 5 flors, d'un groc viu per les 2 cares, una veg. més llargues que el periclini; bec de l'aqueni igual a la meitat del fruit, branques obertes, fulles inferiors grans, sinuato-bipinnatipartides,
1,624. L. chondrilliflóra.

4 { Periclini format de 5 bràctees iguals, uniseriades, breument caliculat; fulles lirades, amb els lòbuls amples, angulosos,
1,625. L. muralis.
Periclini format de bràctees desiguals, imbricat . . . . . . 5.

5 { Fulles caulinars lineals, enteres, acuminades, no espinuloses; calàtides assentades, fasciculades, en raïms prims, fluixos,
1,626. L. saligna.
Fulles mai lineals, ni enteres ni acuminades, ± espinuloses; calàtides en corimbe . . . . 6.

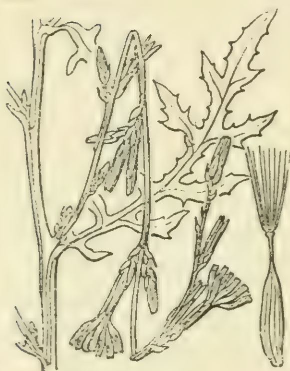
6 { Fulles blanes, no espinuloses al marge, ondulades, dentades; calàtides en corimbe contret . . . . **1,627. L. sativa.**
Fulles un poc consistents, ordinar. espinuloses al marge i al raquis; calàtides en panotxa oberta . . . . 7.

7 Aquenis grisencs, de marge agut, híspids a l'àpex; fulles dretes, la major part amb el llim vertical, pinnatífides o pinnatilobades, **1,628. L. Scariola.**

Aquenis negres, de marge engruixit, llisos i a veg. hispíduls a l'àpex; fulles esteses, amb el llim generalment horitzontal, indivises o sinuoses . . . . **1,629. L. virosa.**

8 Orelletes de les fulles arrodonides, aquenis negres, oblongo-lanceolats, llargs (7 mm.); flors blanquinoses o violàcies, **1,630. L. perennis.**

Orelletes de les fulles sagitades, agudes; aquenis bruns, transovats, curts (4 mm.); flors blaves . . . . **1,631. L. tenérrima.**

L. viminea

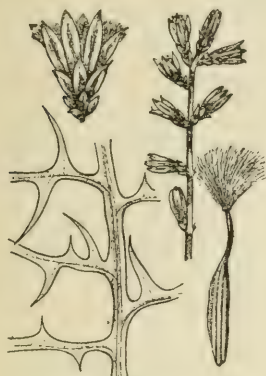
1,623.—L. vimínea Presl.

(vimineus, *com* salignus, *que vindrà després, fan referència al brancatge gràcil i flexible, a la manera dels vimets* — vímina — *i salzes* (salices.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, molt ramificat, de branques *erectes*, blanquinoses, simples o poc dividides; fulles basilars *pinnatipartides*, de divisions *primes*, enteres o dentades, les caulinars *lineals*, *enteres*, *decurrents*, essent la decurrència *llarga i estreta;* calàtides nombroses, axil·lars i terminals, solitàries, geminades o ternades, curtament pediculades, en raïms formant ampla panotxa; periclini oblong i a la fi contret a l'àpex; flors d'un *groc pal·lid*, violàcies per fora, en nombre de 4 a cada calàtide, *la meitat més llargues* que el periclini; aquenis *negres*, insensiblement atenuats en bec un poc més llarg que el fruit; plomall blanc, *més curt* que el bec i l'aqueni.

γ *Grenieri* Rouy. — *L. ramosissima* G. et G. — Branques curtes, molt aproximades, subespinescents, divaricades; decurrència de les fulles molt curta, d'un verd negrós; calàtides de 5 flors, bec dels aquenis quasi igual al fruit.

Geografia.—Terrenys àrids i pedregosos: Al litoral, Vallès, Bages, gran part de la Sagarra.=Cardona, Montseny, Vich (Csta.); Castellfollit de la Roca (Tex.!); Ribes; la Cerdanya (Vay.); Empordà (Senn.); Roses; Vall d'Aran (Bub.); les Bordes, Aubert, Viella (Llen.).
La γ *Grenieri* Rouy, a Tossa; Besalú (Vay.). — Jul.-Oct.

L. chondrilliflóra

1,624. — L. chondrilliflóra Bor., raça de l'anterior ap. Rouy.

(les flors recorden les de la chondrilla *o màstec.)*

Es diferencia essencialment de l'anterior per les fulles basilars *molt més grans* (fins a 20 cm. llarg × 14 d'ample), sinuato-bipinnatipartides, en lacínies lineals; tronc *fistulós*, amb les branques *obertes* o *divaricades;* calàtides de 5 *flors, d'un groc viu per les dues cares, una veg.* més llargues que el periclini; aquenis de uns 5 mm., *més del doble llargs* que el bec, que té 2 mm. i a veg. és quasi nul.

Geografia. — La Sellera, camí d'Osor, r. (Cod.!); Vall d'Aran, prop de Viella (Csta.); regió inferior, Cierp, Les, Bosost (C. et S.). — Ag.-Set.

L. muralis

1,625. — L. muralis Fr.

(com murorum, *significa de les parets o muralles, que ve a ésser la seva estació a les roques i murs.)*

Anual, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, glabre, fistulós, ramificat: fulles primes, glauques pel revers, *lirato-pinnatipartides*, amb les divisions *amples, anguloses, dentades*, la terminal *més gran,* les basilars atenuades en pecíol, les caulinars contretes en pecíol *alat, amplexicaulo-auriculat;* calàtides petites, nombroses, llargament pedunculades, en ampla panotxa terminal; periclini de 5 *bràctees iguals,* lineals, obtuses, *uniseriades*, acompanyades d'un *petit calicle;* flors *grogues*, aquenis *nigro-bruns*, de bec *blanc*, la meitat més curt.

Geografia. — Boscos, roques i llocs ombrívols de les muntanyes: Montserrat, a l'Ubach, a la Portella: S Llorenç del Munt, a Sta. Inés; Montseny; S. Hilari; Ribes. = La Cerdanya (Vay.); la Sellera (Cod.!); Vall d'Aran, Les, Bosost, Artiga de Lin, riberes de Viella (Llen.!); Arties, Tredós (C. et S.). — Maig-Oct.

L. saligna

16,26. — L. saligna L. — L. salicifolia Salisb.

(de salix, sàlicis, *de la naturalesa del salze; com* vimíneus, *del vímet; les fulles són estretes, semblants a les del salze.)*

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, prim, llis, subestriat, blanquinós, simple o poc ramificat; fulles estretes, llises al marge i a veg. espinuloses al raquis, les basilars *pinnatífides,* de lòbuls lanceolato-lineals, les caulinars *lineals, enteríssimes,* acuminades, *amplexicaules* per 2 orelletes, estretes, *molt agudes;* calàtides petites, subsèssils, poc nombroses, fasciculades, disposades al llarg del tronc en *raïm espiciforme;* flors grogues, periclini de *bràctees desiguals,* imbricat; aquenis grisencs, fusiformes, quasi *el doble més llargs que el bec.*

L. sativa

Geografia.—Vores dels camins en llocs secs i pedregosos: Freqüent al Vallès i part de la Sagarra. = Prats de Rei (Puigg.!); Calaf; Pla d'Urgell, Plana de Vich (Csta.); Empordà; Girona, Olot (Vay.); Piren. Orient; Conflent (Bub.). — Jul.-Oct.

1,627. — L. sativa L.

(que es cultiva pels horts.)

Sinonímia. — Ensiam, lletuga; *cast.* lechuga (común).

Anual, tronc de 6-12 dm., dret, glabre, llis, ramificat, *molt fullós;* fulles comunament *transovades, ondulades, dentades,* verdes, blanes, freqüentment espinuloses al raquis, *amplexicaulo-auriculades;* orelletes *arrodonides,* calàtides petites, pediculades, nombroses, en raïms al llarg de les branques formant *una ampla panotxa corimbiforme,* fullosa i bracteolada; periclini de *bràctees desiguals,* imbricat; flors *grogues,* aquenis grisencs, de marge *estret, un poc híspid* a l'àpex; bec blanc, poc més llarg que l'aqueni.

L. scariola

Geografia. — Cultivades algunes varietats ± espontànies a les hortes. — Juny-Set.

1,628. — L. Scariola L. — L. silvestris Lamk.

(l'escarola silvestre, un diminutiu com seriola [1].)

(1) prickly, tradueix l'anglès *(espinosa).*

Biennal, tronc de 5-20 dm., dret, subestriat, glabre, amb *petits agullons a la base,* ramificat a l'àpex, de branques esteses; fulles un poc consistents, glauques, generalment *espinuloses* al marge i al raquis, la major part amb el llim vertical, les inferiors *transovades,* les superiors *runcinato-pinnatífides,* amplexicaulo-auriculades, d'orelletes *sagitades;* calàtides petites, nombroses, subsèssils o pedicel·lades, en petits raïms al llarg de les branques, formant una *panotxa piramidal,* poc bracteolada; periclini de *bràctees desiguals,* imbricat; aquenis grisencs, de marge *agut, eriçats a l'àpex;* bec blanc, igual o poc més llarg que l'aqueni.

Geografia. — General pels torrents i llocs pedregosos des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Juny-Octubre.

L. virosa

1,629. — L. virosa L., raça de l'anterior ap. Rouy.

(aquesta denominació fa referència aquí a la vegada a l'olor forta i a les propietats de la planta o millor del suc, lactucari o tridaci que se'n treu; com de la cicuta *per exemple; quasi verinosa; és la* lactuca agrestis *(Dioscor.)*

Sinonímia. — Ensiam boscà; *cast.* lechuga silvestre o ponzoñosa.

Biennal, i amb gran afinitat amb l'anterior, de la qual es distingeix pel tronc *més robust,* més *híspid* a la base, ordinàriament amb *coloració violàcia;* fulles *més consistents,* de llim generalment horitzontal, *transovades,* enteres, denticulars o *sinuoses,* raram. runcinades; aquenis d'un *negre porpra,* de marge *engruixit,* glabres o híspiduls a l'àpex; bec blanc, tan llarg com l'aqueni.

Geografia. — Vores dels camins, llocs incults i pedregosos: Montserrat, camí *dels Degotalls;* marges de Vallcebre; Adous del Bastareny; abundant al peu del Cadí, a l'areny del riu Greixa; S. Vicens de Rus, cap a Castellar de N'Huch = Olot i muntanyes veïnes; Santa Llúcia de la Junquera; N.ª Seny.ª del Mont, Ribes, Toses; la Cerdanya (Vay.); Vall d'Aran; del Portilló a les Bordes (Csta); Bosost Aubert, Viella, Bertran, Salardú (Llen.). — Juliol-Set.

L. perennis

1,630. — L. perennis L.

(és vivaç.)

Sinonímia. — Xicoira grossa; *cast.* lechuga azul.

Perenne, rizoma gruixut, tronc de 3-5 dm., dret, gruixudet, glabre, violaci, fullós, ramificat a la part superior; fulles blanes, glauques, glabres, les inferiors *pinnatífides*, de lòbuls oblongo-lineals, enters o dentats, les superiors lanceolades, enteres o lobades, amplexicaule-auriculades, *orelletes arrodonides;* calàtides *grans* (3-4 cm. diàm.), sostingudes per pedicels llargs, *bracteolats*, en ample corimbe fluix, terminal; flors *blanques* o violàcies, periclini de bràctees desiguals, imbricat; aquenis *oblongo-lanceolats, llargs* (7 mm.), *negres, costelluts;* bec igual al fruit, plomall blanc, tan llarg com l'aqueni.

Geografia. — Roques i llocs pedregosos de les muntanyes: S. Llorenç del Munt, la Mata i Montcau; Montseny, boscos de S. Marçal; costa de la Vinya Vella, cap a Cadaqués; les Guilleries, Serra del Coll =Montserrat (Csta.); S. Hilari; N.ª Seny.ª del Mont; de Roses a Llansà (Vay.); Roses (Senn.); Monteixo (Font!); Vall d'Aran, Vilamós (Llen.!); Arties, Salardú, Ruda (C. et S.). — Maig-Jul.

L. tenerrima

1,631. — L. tenérrima Pourr.

(superlatiu de tener, *delicat; per ésser-ho la planta: prima.)*

Perenne, tronc de 3-5 dm., dret, prim, *trencadís*, freqüentment ramificat des de la base formant *botja;* fulles ordinàriament *totes basilars*, oblongues, enteres, dentades o profundament *pinnatipartides*, amb les divisions *lineals*, enteres o dentades, les caulinars lineals, *amplexicaule-auriculades*, orelletes *sagitades, molt agudes;* calàtides petitetes, llargament pedicellades, pedicels poc bracteolats, reunides en ample i fluix corimbe terminal; periclini de bràctees desiguals, imbricat; flors *blaves*, aquenis *transovats*, curts (4 mm.), *bruns, quasi sense costelles*, de bec *la meitat més curt que el fruit;* plomall *groguenc*, igual al bec.

Geografia. — Roques, marges i llocs pedregoso-àrids: Comú al litoral, Vallès, Penedès, part de la Sagarra; Bages. S. Hilari *et alibi.* = Montserrat, Montsant, Lleyda i part de l'Urgell; Montseny (Csta.); Monàs, Talaixà, N.ª Seny.ª del Mont, la Cerdanya (Vay.); Vich (Masf.); la Sellera (Cod.!); Roses (Senn.); Cadaqués, Llansà, Molló, Ceret, Conflent (Bub.). — Maig-Ag.

Gènere 443.—PRENANTHES L.

(πρηνής, inclinat, caigut; ἄνθος, flor; per les calàtides penjants, capbaixes (cf. *nutantes*); la terminació com *cheilanthes*, etc.)

Flors *purpúries*, calàtides cilíndriques, mitjanes o petites, de 2-5 flors, uniseriades, *penjants*, llargament pedicel·lades, en panotxa corimbiforme; periclini de 6-8 bràctees imbricades, planes, les interiors lanceolato-lineals, iguals, obtuses, les exteriors molt més curtes, formant calicle; aquenis sublineals, estriats, blanquinosos, atenuats a la base, truncats a l'àpex; plomall assentat, de pèls denticulars, multiseriats, blanc, quasi el doble llarg de l'aqueni; receptacle nu; herbes perennes, de rizoma fibrós, tronc de 6-12 dm., dret, prim, estriat, un poc flexuós, glabre, ramificat a l'àpex; fulles primes, glauques i venoses pel revers, oblongo-lanceolades, enteres o sinuato-denticulars, les basilars atenuades en pecíol alat, les caulinars amplexicaule-auriculades.

Pr. purpurea

1,632.—Pr. purpúrea L.

(flors purpúries, *molt formoses.)*

Geografia.—Boscos de les muntanyes: Cim de Matagalls, al Montseny. = Berga (Csta., Puj. C.!); Molló, Espinabell, Platraver, Puigsacau, les Guilleries (Vay.); Vall de Boï (Gonz.); Vall d'Aran (Csta.); Tredós (Timb.); Artigues de Lin i de Viella, Portilló, Baguergue, Aiguamoix etc. (Llen.!); Les, Montartó (C. et S.). —Jul.-Ag.

Gènere 444. — MULGEDIUM Cass.

(Ho deriven de *mulgere*, munyir; pel suc lletós de la planta. Cf. *Lactuca;* sinòn. de *Sonchus*. Cf. *Sonchidium, Cicirbita:* σόγχος τραχύς (no queda explicada la terminació) (1).

Flors blaves, calàtides cilindroides, en raïm o panotxa corimbiforme terminal; periclini imbricat, de bràctees molt desiguals; aquenis comprimits, estriats longitudinalment, atenuats a l'àpex, però no terminats en bec, sinó en disc cupuliforme; plomall blanc, receptacle nu; herbes perennes, de tronc fistulós i fulles inferiors runcinato-pinnatipartides.

1 { Calàtides en raïm oblong, híspido glandulós com el periclini; aquenis oblongs, de 4-5 mm.; segment terminal de les fulles molt ample, **1,633. M. alpinum.**
Calàtides en panotxa corimbiforme, glabra, com el periclini; aquenis molt comprimits, el·líptics; segments de les fulles quasi tots iguals, **1,634. M. Plumieri.**

M. alpinum

1,633. — M. alpinum Lessing. — Sonchus alpinus L.

(per l'estació de la planta.)

Tronc de 4-10 dm., dret, simple, *piloso-glandulós a l'àpex;* fulles grans, glabres, glauques per dessota, runcinato-lirades, amb la divisió terminal *triangular*, molt ampla, les laterals 2, raram. 4, lanceolato-acuminades, totes desigualment dentades, les inferiors amb pecíol amplament alat, auriculato-amplexicaule; calàtides *mitjanes*, en *raïm oblong*, amb bràctees *filiformes, híspido glandulós;* periclini *lívido-purpuri, híspido-glandulós* com l'inflorescència; aquenis oblongs, blanquinosos, de 4-5 mm., un poc escabrosos.

Geografia. — Boscos i roques de la regió subalpina: Solaneta de Costabona (H. Mass. ex Gaut.); la Cerdanya, a la Calm, bac de Llívia, Vall d'Eyne (Gaut.); Vallferrera, a la Molinassa (Font); Esquierry (Lap.). — Jul.-Ag.

(1) Cal recordar que Cassini va formar el genere PALLENIS=ASTERISCUS (PALLIDA) PALLENS, de Cicioni (spinosus). S'ha d'estar previngut, com amb les denominacions estrambòtiques d'Adanson.

M. Plumieri

1,634.—M. Plumieri DC.—Sonchus Plumieri L.—Lactuca Plumieri G. et G.

(dedicada al P. Plumier, minim, viatjador i botànic del s. VXI[è]*: hi ha el gènere* Plumiera *L. (franchipanier* o *frangipanier, en* fr.)

Tronc de 4-10 dm., dret, ramificat a l'àpex, *glabre;* fulles glaucescents, *profundament pinnatipartides,* de divisions *quasi totes iguals,* cuspidato-dentades, les superiors cordato-amplexicaules; enteres o lobades, les inferiors amb ample pecíol alat, totes auriculato-amplexicaules, calàtides grans, en *panotxa corimbiforme, glabra,* amb bràctees *amplexicaules; periclini glabre,* aquenis grisencs, *molt comprimits, el·líptics,* d'uns 8 mm., un poc rugosos.

Geografia.—Boscos i roques de les muntanyes: Solaneta de Costabona, Carençà, la Cerdanya, Vall d'Eyne (Gaut.); Vallferrera, a la Molinassa (Font); Vall d'Aran (Isern!); Artiga de Lin, sota el Port de la Picada, Vall de Benasc (Zett , Csta.); comú en llocs humits des de Les fins a Montgarri (Llen.!); Vall d'Arties, Salardú, Beret, Tredós (C. et S.). — Ag.-Set.

Gènere 445.—**SONCHUS** L.

(σόγχος i σύγκος (cf. σομφός, buit), pels troncs fistulosos, tendres; es tradueix per *lletsó*; *fr.* laiteron, laceron, laitron; *al.* Saudistel (card de porc); també Gänsedistel (c. d'oca.)

Flors grogues, calàtides urceolades, en corimbe o cima umbel·liforme; periclini de bràctees desiguals, multiseriades, imbricades; aquenis comprimits, estriats, arrugats transversalment, truncats a l'àpex; plomall albo-argentí, assentat de pèls simples; receptacle nu; herbes anuals, biennals o perennes, de fulles amplexicaule-auriculades.

1 { Orelletes de les fulles lanceolades, agudes; fulles membranoses . . 2.
{ Orelletes de les fulles arrodonides, obtuses; fulles ± grasses . . 4.

2 { Fulles runcinato-pinnatipartides, amb el raquis freqüentment denticular; divisió terminal molt més gran, aquenis transovato-oblongs, fortament estriats . . . . 1,635. **S. oleraceus.**
{ Fulles pinnatisectes, amb el raquis llis; segments iguals, aquenis finament estriats . . . . 3.

3 { Plantes anuals, tronc herbaci, fistulós; peduncles i calze glabres, segments foliars llargs, distants, estesos . . . 1,636. **S. tenérrimus.**
{ Plantes perennes, tronc subllenyós, massís; peduncles i calze generalment glandulosos, segments foliars curts, estrets, reflexes, 1,467. **S. Dianea.**

4 { Plantes anuals, d'arrel fusiforme, fulles espinuloses, diversiformes, orelletes caragolades en hèlix, aplicades al tronc; aquenis llisos, amb 3 costelles molt sortides . . . . 1,638. **S. asper.**
{ Plantes perennes, de rizoma cundidor, orelletes curtes, no caragolades en hèlix . . . . 5.

5 { Marge de les fulles cartilaginós, espinós, sinuato-ondulat; tronc simple, calàtides nombroses, en fascicles axil·lars, formant tirs llarg i espès, 1,639. **S. crassifolius.**
{ Marge de les fulles no cartilaginós, espinuloso-denticular; calàtides en corimbe . . . . 6.

6 { Tronc simple o poc ramificat, mono-, oligocèfal; fulles lanceolato-lineals, bràctees exteriors del periclini ovades, aquenis arrugats, 1,640. **S. marítimus.**
{ Tronc molt ramificat, fulles ovato-lanceolades, bràctees exteriors del periclini lanceolades, aquenis llisos, subalats, 1,641. **S. aquáticus.**

S. oleráceus

1,635. — S. oleráceus L.

(participa de les qualitats de la col o verdura: olus, óleris.)

Sinonímia. — Llacsó, lletsó; *cast.* cerraja, lechecilla; *fr.* lait-d'âne, liarge, palais-de-lièvre; *angl.* sow thistle; *alem.* Hasenkohl (agrada molt a llebres i conills).

Anual, arrel fusiforme, tronc de 3-8 dm., dret, fistulós, ramificat, llis o subglandulós a l'àpex; fulles blanes, glauques per dessota, *runcinato-pinnatipartides,* amb el raquis freqüentment denticular i la divisió terminal triangular, més gran, les basilars amb pecíol amplament alat, les caulinars amplexicaule-auriculades, amb les orelletes *esteses* i *acuminades;* calàtides en corimbe terminal umbel·liforme, periclini glabre i a veg. cotonós a la base, de bràctees lanceolato-lineals; aquenis oblongo-transovats, bruns, *fortament arrugats transversalment.*

Geografia. — Comú per les hortes i terres cultivades de tot el país. — Floreix quasi tot l'any.

S. tenerrimus

1,636. — S. tenérrimus L.

(delicat, com la lactuca *així denominada;* clammy *dels anglesos.)*

Sinonímia. — Llacsó de paret o menut; *cast.* cerraja tierna o menuda.

Biennal, tronc de 2-4 dm., dret, estriat, fistulós, glabre, molt ramificat, freqüentment des de la base; fulles blanes, *pinnatisectes,* amb el raquis llis, de segments oposats, *estrets, separats, iguals,* a veg. rombals i peciolulats, les caulinars amb pecíol sagitato-amplexicaule, d'orelletes lanceolato-acuminades; calàtides en cima corimbiforme, oligocèfala; peduncles llargs, freqüentment cotonosos a l'àpex; bràctees del periclini glabres, aquenis oblongs, bruns, finament estriats, *molt poc arrugats transversalment.*

Geografia. — Comú per muralles, roques i marges de les zones mitja i inferior. — Floreix quasi tot l'any.

S. Dianae

1,637. — S. Dianae Lacaita. — S. tenerrimus L. β perennis Rouy? non Lge. (Wk., Illustrationes, II, 16).

(de Dianium, *nom romà de la vila de Dènia, on fou descoberta aquesta espècie en* 1848.)

Perenne, rizoma *subllenyós,* tronc de 2-3 dm., dret, *massís,* robust, ramificat; branques i peduncles *glanduloso-híspids,* fulles en sa majoria disposades en *roseta basilar,* lanceolades, *pinnatipartides* o *pinnatisectes,* amb el raquis estretament alat, enter; segments *nombrosos, oposats, acostats, reflexes, angulosos, lanceolats, oblongs o subrombals, mucronats;* pecíol dilatat a la base, semiamplexicaule, *no auriculat;* fulles caulinars del mig poc nombroses, més petites, de pocs segments, aquestos lineals, enters, les superiors o rameals escasses, molt petites, tripartides o enteres i linears, totes grassetes, glabres, verdes per dessobre, pàl·lides o purpurascents per dessota; calàtides grandetes, en nombre reduït formant cima corimbiforme; periclini albo-llanós a la base, de bràctees lanceolades, *escarioses* al marge, nigroverdoses, *glanduloso-híspides;* aquenis oblongo-lineals, finament arrugats, foscos, 3 veg. més curts que el plomall.

Geografia.— Roques marítimes de Cadaqués; l'Escala, abundant; Blanes, a la roca Palomera: costes de Garraf.=Argelés (Conill in Hb. Cad. *sub. S. tenerrimus* L. β *perennis* Lge.); S. Feliu de Guíxols, Llansà (Vay. *sub. eod.):* Palamós, Cadaqués, Port-Vendres (Bub. *sub. L. pectinatus* DC.). — Maig-Set.

S. asper

1,638. — S. asper Vill.

(planta, espècie ruda; les fulles són espinuloses.)

Anual, arrel cònica, poc ramificada; tronc de 2-5 dm., dret, robust, llis, poc ramificat; fulles consistents, enteres, sinuato-dentades o pinnatífides, *fortament espinuloses,* les caulinars amplexicaule-auriculades, amb orelletes *arrodonides, obtuses, caragolodes, aplicades contra el tronc* i quasi tocant-se pel marge posterior; calàtides *mitjanes,* en cimes umbel·liformes; bràctees periclinals i peduncles general-

ment llisos, *sense glàndules;* aquenis *llisos*, no arrugats transversalment, *estretament alats, amb 3 costelles* longitudinals *molt sortides.*

α *inermis* Bisch. — Fulles transovato-oblongues, enteres o dentades, no espinuloses.

β *pungens* Bisch. — Fulles lanceolades, rígides, runcinato-dentades, espinescents.

Geografia. — Comú per horts i terres cultivades de tot el país, predominant la β *pungens.* — Floreix quasi tot l'any.

S. crassifolius

1,639. — S. crassifolius Pourr. — S. simplicíssimus Lag.

(per les fulles cartilaginoses; el tronc és simple *(simplex,* símplicis *en la forma superlativa.)*

Perenne, glauca i fètida; tronc de 2-10 dm., dret, gras, estriat, glabre, *simple,* fullós fins a l'àpex; fulles *coriàcies,* de marge *cartilaginós, espinoso-dentat,* un poc girat, espines blanques, el mateix que el raquis que és ample, les basilars peciolades, subpinnatífides, les caulinars oblongues, superficialment sinuoses, *cordato-amplexicaule-auriculades,* orelletes arrodonides, curtes; calàtides nombroses, glabres; aquenis oblongs, subcorbs, estriats, 4 veg. més curts que el plomall.

Geografia. — Terrenys argiloso-salobres: freqüent als camps de l'Urgell (Csta.). — Maig-Ag.

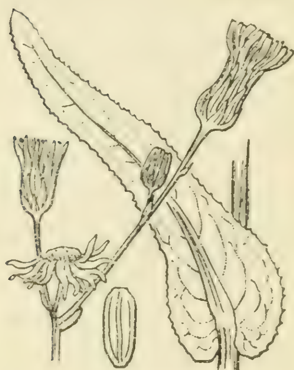

T. marítimus

1,640. — S. marítimus L.

(indica l'estació, al mar.)

Perenne, tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, glabre, simple o poc ramificat; fulles glauques, llargament (2 dm.) *lanceolato-lineals,* enteres, dentato-espinescents o sinuoses, les caulinars poc nombroses (1-4); peduncle i periclini glabres, llarg aquest (almenys 15 mm.), de bràctees exteriors *ovades;* aquenis bruns, oblongs, llisos o *arrugats transversalment,* sobretot a l'àpex.

Geografia. — Llocs humits del litoral : Prat del Llobregat i altres. = Roses (Bub., Vay.); S. Pere Pescador (Cod.!). — Maig-Set.

S. aquátilis

1,641. — S. aquátilis Pourr.

(també l'estació, a les aigües.)

Es distingeix de l'espècie anterior, amb la qual té gran afinitat, per les fulles *més blanes, més amples;* tronc més ramificat, *policèfal;* calàtides *la meitat més petites,* periclini d'uns 10 mm., de bràctees exteriors *lanceolades,* com les interiors; aquenis grisencs, el·líptics, *llisos,* amb marge ample, *quasi alat.*

Geografia. — Torrents, vores de canals i reguerols de gran part del país; al Vallès, Montcada, Tarrassa, Penedès, a l'Urgell, Bages; Ribes *et alibi.* = Vich, Torelló (Csta.); Òdena, Igualada (Puigg.!); Pons, Cardona, Tremp, Organyà, etc. (Bub.); al Lluçanès; Segaró (Vay.); Llers, Pont de Molins (Senn.). — Juny-Jul.

Gènere 446. — PICRIDIUM Desf.

(Tenim que *picridia* és = a *picris*, πικρίς, una espècie de lletuga; una forma diminut. com *pteridium*, i per altra banda *seriola*, de σέρις, xicoira [1].)

Flors grogues, calàtides urceolades, solitàries, terminals, portades per llargs peduncles un poc inflats a l'àpex i amb petites escames; periclini imbricat, de bràctees obtuses, les interiors lanceolades, les exteriors ovato-cordiformes, albo-escarioses al marge; aquenis dimorfes, els externs olivacis, fortament tuberculosos, els interns blanquinosos, llisos; plomall 3 veg. més llarg que l'aqueni, caduc; receptacle pla, nu: herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-4 dm., dret, glabre, simple o ramificat; fulles glauques, les basilars pinnatífides, les caulinars lanceolades, enteres o dentades, amplexicaulo-auriculades, d'orelletes amples, arrodonides.

P. vulgare

1,642. — P. vulgare Desf.

(és conegudíssima i molt buscada per a menjar-la com escarola o ensiam.)

Sinonímia. — Cosconilla; *cast.* lechuguilla dulce.

Geografia. — Marges, parets i vores de camins, particularment a les zones mitja i inferior. — Abr.-Nov.

---

(1) Cf. πικρός, amarg; πικρίδια σῦκα, figues una mica amargues; πικρόλωτος, el lotus amarg; el contrari (antònim) és γλυκύς; el tipus radical és la pega (pix, picis, picatum), πίσσα.

Gènere 447. — ZOLLIKOFERIA DC.

(= Chondrilla = Peltidium; *Zollikofer.*)

Flors d'un groc pàl·lid, calàtides grandetes, cilíndriques, ovoido-oblongues, solitàries, terminals, sostingudes per llargs peduncles adornats de petites escames herbàcies ovato-cordiformes, punxagudes; periclini glabre, imbricat, de bràctees albo-escarioses al marge, les interiors lanceolades, les exteriors ovades; aquenis cilindroides, estriats, escabrosos, no tuberculosos; plomall persistent, blaníssim, format de pèls llargs un poc rígids i d'altres més curts, tènues i flexuosos; receptacle còncau, nu: herbes perennes, cespitoses, glabres, glauques, de fulles *pinnatipartides*, de divisions obtuses, albo-calloses a l'àpex.

1 { Troncs de 15-40 cm., molt ramificats; calàtides cilíndriques, bràctees periclinals obtuses, albo-calloses a l'àpex; aquenis densament tomentosos, lòbuls de les fulles basilars enters, **1,643. Z. resedaefolia.**
Troncs de 6-12 cm., simples o poc ramificats; calàtides ovoido-cilíndriques, bràctees periclinals acuminades, aquenis pubèruls, lòbuls de les fulles basilars dentats . . . . **1,644. Z. púmila.**

Z. resedaefolia

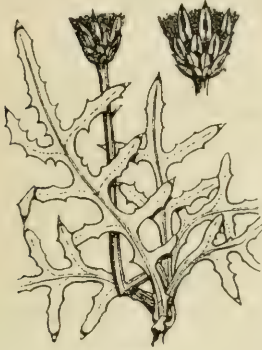
1,643. — Z. resedaefolia Coss. — Scorzonera resedaefolia L. — Sonchus chondrilloídes Desf.

(*o resedifolia, per les fulles que s'assemblen, o també a la* chondrilla.)

Planta *multicaule*, troncs de 15-40 cm., drets o ascendents, *ramoso-dicotomats* des de la base, estriats, paucifolis, superiorment nusos: fulles estretes, amb raquis blanc, les superiors atenuades a la base, cespitoses, les superiors semiamplexicaules; calàtides de 10-14 mm., *cilíndriques;* bràctees periclinals aplicades, *obtuses, albo-calloses a l'àpex;* aquenis coberts de toment curt i dens, brúneo-groguencs, més curts que el plomall.

β *viminea* Lge. — Troncs difusos, branques *més gràcils*, calàtides més petites.

Geografia. — Turons margosos i gipsosos, pròxims a Lleyda; Serra de Malgovern i de Campelles. = Balaguer, Gerp, Sentiu i part de l'Urgell (Csta.).
La β *viminea* Lge., als arenals marítims de Salou. — Maig-Jul.

Z. pùmila

1,644.—Z. púmila DC.—Scorzonera púmila Cav.—Sonchus scorzoneraefolius Lag. (1)

(és espècie nana, de fulles semblants a les de la escorçonera, scorzonerifolius.)

Planta molt afí de l'anterior, de la qual es diferencia per la seva menor talla, troncs *simples* o ramificats a la base, però les branques allargades i *monocèfales;* fulles grasses, amb el raquis i les lacínies lineals, dentades; calàtides de 14-16 cm., al principi *capbaixes*, després erectes; periclini *ovoido-oblong*, bràctees *acuminades*, les exteriors *obertes;* aquenis bruns, de color d'oliva, pubèruls.

Geografia. — Terrenys calissos i de guix de Balaguer; alta Sagarra, Conca de Tremp (Csta.); Pons i Castellfullit (Puigg.!); Calonge (Puj. C.!). — Juny-Ag.

(1) Frère Sennen acaba de descobrir a Tarragona la *Zollik. Jaimei* que dedica a Jaume I.er el Conqueridor.

Gènere 448.—ZACINTHA Tourn.

(Del nom d'una illa de la mar Jònica, principal localitat de la pl., per altre nom Zante; cf. *Lapsana Zacintha.)*

Flors grogues, calàtides petites, urceolades, assentades en les bifurcacions, pedicel·lades a l'extremitat de les branques; peduncles inflats i fistulosos a l'àpex, periclini angulós, imbricat, de bràctees interiors giboso-carnoses a la maturitat, contretes a la part superior, les exteriors més curtes, formant calicle; aquenis biformes, els perifèrics molt gibosos, amb plomall lateral, els centrals subcilíndrics, amb plomall terminal; receptacle nu: herbes anuals, de tronc escapiforme, de 1-2 dm., dret, prim, fistulós, freqüentment acompanyat d'altres laterals, ascendents; fulles quasi totes basilars, peciolades, runcinades o pinnatífides, les caulinars escasses, lanceolades, enteres o dentades, amplexicaulo-sagitades.

Z. verrucosa

1,645.—Z. verrucosa Gaertn.

(segurament per les bràctees giboso-carnoses: berrugosa.)

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos de la regió mediterrània : Pla de Barcelona (Fk.! ex Wk.); de Banyuls a Perafita (Gaut.); Piren. Orient. (Coste).—Maig-Juny.

Gènere 449. — PTEROTHECA Cass.

(πτερόν, ala; θήκη, càpsula o caixa; pels aquenis alats.)

Flors grogues, calàtides ovoides, mitjanes, en corimbe pauciflor; periclini imbricat, híspid i un poc glandulós com els peduncles; bràctees escarioses al marge, les internes lanceolato-lineals, les externes ovades, curtes, en calicle; aquenis biformes, els perifèrics més grans, blancs, convexos, subcarenats per l'esquena, amb 2-3 *ales escarioses* a la cara, els centrals subcilíndrico-lineals, acanalats, vermellosos, atenuats en bec curt, quasi iguals al plomall blanc, multiseriat, de pèls molt prims, soldats a la base; receptacle amb palletes capil·lars: herbes anuals, generalment multicaules, de troncs escapiformes, bracteolats, de 1-3 dm., drets, peluts, simples o poc ramificats; fulles totes en roseta radical, transovades, ± dividides.

Pt. sancta

1,646. — Pt. sancta Schultz. — Pt. nemausensis Cass.

(*espècie de* Nîmes.)

Geografia. — Camps i terres cultivades: Figueres, camps immediats al Castell; Tarrassa, en una vinya de can Poal, abundant, però tal vegada accidental. = Castelló, Bagur, Pals, Vilamala, internant-se fins a Cabanelles (Vay.); Cadaqués (Trèm.!); Pla de Barcelona (Funk). — Abr.-Maig.

Gènere 450. — AETHEORRHIZA Cass.

(αἶθος, és foc, flamarada, flama, com en *Aethionema,* com socarrat i cremat [1].)

Flors grogues, lívides per fora; calàtides cilindroides, mitjanes, solitàries, terminals; periclini imbricat, piloso-glandulós com l'extremitat del peduncle; bràctees interiors lanceolato-lineals, obtusiúscules, estretament escarioses al marge, les exteriors molt més curtes, simulant un calicle; aquenis fusiformes, subtetràgons, amb 4 solcs profunds i 3-4 de superficials; plomall d'un blanc de neu, quasi una veg. més llarg que l'aqueni; receptacle pla, amb papil·les berrugoses: herbes perennes, estoloníferes, *rizoma fibroso-tuberculós,* tronc escapiforme, de 1-2 dm., dret, fràgil, monocèfal, glabre inferiorment, glandulós a l'àpex; fulles totes radicals, blanes, subcarnoses, glabres, verdes i després vermelloses, llargament peciolades, oblongues, enteres o superficialment dentades.

Ae. bulbosa

1,647.— Ae. bulbosa Cav.— Crepis bulbosa Tausch. Cass. (ap. Coste).

(pels tubercles o tuberositats de l'arrel; cf. Thalictrum tuberosum; *el* bulbosus *com el* tuberosus *al tronc:* Ranúnculus bulbosus.)

Geografia. — Arenals marítims de la costa llevantina; Barcelona, Castelldefels, Vallcarca, Sitges *et alibi;* a l'Empordà, on s'interna fins als garrics del peu del Castell de Figueres. — Abr.-Maig.

---

(1) Cf. eteògames (aéthéogamia = cryptogamia; aquí de ἦθος; habitud, el costum (desacostumat).

Gènere 451. — BARCKHAUSIA MOENCH.

(O Borkhausia, del nom d'un botànic alemany: Moritz Borkhausen; altres diuen d'un químic d'Utrecht, † en 1723. A. de Plantes útils d'Alemanya, 1790.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, mitjanes o grans, en corimbe terminal; periclini generalment caliculat, rarament imbricat; aquenis subuniformes, cilíndrics, estriats, no alats, tots o almenys els centrals terminats en bec; plomall blanc, multiseriat; receptacle setós: herbes anuals o biennals, rarament perennes, de tronc fistulós, fulles ± dividides, les caulinars generalment amplexicaules.

1 Plantes perennes, tronc quasi nu, mono-, oligocèfal, calàtides grans, periclini regularment imbricat, aquenis insensiblement atenuats de la base a l'àpex, en bec curt i gruixut . . . **1,648. B. álbida.**
Plantes anuals o biennals, tronc ± fullós, ordinàriament policèfal; calàtides mitjanes, periclini caliculat, aquenis tots o almenys els centrals terminats en bec llarg i prim . . . . 2.

2 Aquenis perifèrics amb bec més curt que ells, els centrals amb bec més llarg que l'aqueni; calàtides penjants abans de l'antesi, planta molt fètida . . . . **1,649. B. fétida.**
Aquenis tots amb bec igual, filiforme . . . . 3.

3 Bràctees del periclini obtuses, albo-escarioses al marge, pubescents; plomall molt més llarg que el periclini, bec filiforme, més llarg que l'aqueni . . . . **1,650. B. taraxicifolia.**
Bràctees del periclini agudes, herbàcies, híspides; plomall poc o gens més llarg que el periclini, bec engruixit a l'àpex, més curt que l'aqueni . . . . **1,651. B. setosa.**

B. álbida

1,648. — B. álbida Cass. — Crepis álbida Vill.

(els aquenis són blanquinosos.)

Perenne, rizoma gros, bru, escariós; tronc de 1-3 dm., dret, estriat, pubescent-glandulós, *simple o 2-3-furcat, quasi afil·le;* fulles basilars en roseta, oblongo-lanceolades, enteres, dentades o runcinato-pinnatífides, ± glanduloses, les caulinars 1-3 lanceolades o lineals, enteres; calàtides *grans*, solitàries a l'extremitat del

tronc o de les branques; periclini *regularment imbricat*, de bràctees ovades o lanceolades, *albo-escarioses al marge*, comunament tomentoses, acutiúscules; flors d'un groc daurat, aquenis *blanquinosos*, insensiblement atenuats de la base de l'àpex *en bec curt i gruixut.*

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: S. Salvador, sobre Olesa; Montserrat; Montcau i Masgranada, sobre Ordal; Gelida, Torrelles de Foix, Copons i altres llocs de la Sagarra; Bages; Coll de Jou; Corbera del Bergadà; Ribes; Núria. = Comabella, Platraver, Collsacabra, N.ª Seny.ª del Mont, Escaules, Rocabruna, la Molina (Vay.); Vich (Masf.); Llers (Senn.). — Maig-Jul.

B. fètida

1,649. — B. fétida DC. — Crepis fétida L.

(l'olor no és del tot desagradable, recorda la de la nitrobenzina [1]*.)*

Anual, fètida, tronc de 1-4 dm., dret, angulós, pelut, fullós, ramificat; fulles oblongo-lanceolades, piloso-aspres, blanquinoses, les inferiors peciolades, runcinato-pinnatipartides, les caulinars amplexicaules, ± pinnatipartides a la base; calàtides ordinàriament nombroses, *penjants* abans de l'antesi; peduncles *bracteolats, subinflats a l'àpex;* periclini *caliculat,* tomentós i freqüentment glandulós; bràctees interiors lineals, agudes, engruixides a l'esquena, *abraçant els aquenis perifèrics,* les del calicle curtes i fluixes; flors grogues, les de la circumferencia *purpurines* per fora; aquenis groguencs, fusiformes, estriats, rugosos; bec dels perifèrics *més curt,* i el dels interiors *més llarg* que l'aqueni.

Geografia. — Llocs pedregosos, incults o cultivats de tot el país, des de l'Urgell fins a l'Empordà, i des de la costa als Pireneus. — Juny-Set.

B. taráxifolia

1,650. — B. taráxacifolia DC. — Crepis taráxacifolia Thuill.

(per les fulles runcinades, *com arpiots, que recorden les del* Taráxacum.)

Biennal, tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-

(1) La *chrysomela pópuli* (larva) fa la mateixa olor, experimentat en Juny-Jul. 1911.

estriat, glabrescent, poc fullós, ramificat; fulles subescabroso-híspides, *runcinato-pinnatipartides,* les basilars peciolades, les caulinars amplexicaulo-auriculades, molt dividides a la base; calàtides nombroses, *dretes* abans de l'antesi; peduncles *ni bracteolats ni inflats a l'àpex,* però amb una fulleta bracteïforme lineal a la base; periclini *caliculat,* bràctees tomentoso-pubescents i a veg. subglanduloses, lineals, *obtuses, albo-escarioses al marge,* les del calicle molt més curtes, ovades, fluixes; flors grogues, les de la circumfèrencia purpurines per fora; estigmes bruns, aquenis *tots amb bec filiforme més llarg que el fruit,* plomall *molt més llarg que el periclini:* planta molt polimorfa.

Raça *B. recógnita* DC. — *Crepis recógnita* Hall.—Planta de menor talla, troncs nombrosos, prims, ajaguts o ascendents, quasi afil·les; calàtides més petites, en corimbe clar i difús.

Geografia. — Prats, camps i llocs herbosos d'una gran part del país: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages; Ribes; Empordà.

La raça *B. recógnita,* a les mateixes localitats i freqüentment amb el tipus.—Maig-Juny.

B. cetosa

1,651. — B. setosa DC. — Crepis setosa Hall.

(eriçada *tota ella, peluda; cf.* verbera setosa, *pell de cabra* [1]; *com cerra, pèl de porc.)*

Anual, tronc de 2-4 dm., dret, anguloso-estriat, *subsetós,* fullós, ramificat; fulles d'un verd alegre, primes, un poc setoses al raquis, oblongo-lanceolades, les inferiors peciolades, dentades o pinnatífides, les superiors amplexicaulo-auriculades, lanceolades, agudes, enteres o ± dividides a la base; calàtides nombroses, *dretes* abans de l'antesi; peduncles *ni bracteolats ni inflats,* però híspids, amb fulleta bracteïforme *ovato-acuminada, setosa* a la base; periclini *caliculat,* bràctees lineals, *agudes, herbàcies, híspides,* les del calicle la meitat més curtes, molt obertes; aquenis groguencs, fusiformes, *hispíduls;* bec *engruixit a l'àpex, un poc més curt que l'aqueni.*

β *híspida* Rouy. — *B. híspida* Rdeb. — Planta de major talla (3-7 dm.), quasi enterament híspida.

Geografia. — Abundant als camps cultivats de Vich, Torelló, Ripoll, S. Hipòlit de Voltregà; Tibidabo, a la Teula (Senn.! in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

(1) Pròpiament la xurriacada o assots donats amb una corretja de pell de cabra. Cf. Qui no vol creure la bona mare ha de creure la pell de cabra; *cast.* quien no cree en buena *madre,* creerá en mala madrastra.

Gènere 452. — CRÉPIS L.

(κρηπίς, xinel·la o babutxa; per causa, segons sembla, de la forma del fruit (1).
Cf. *Chlorocrepis*.)

Flors grogues, calàtides cilindroides, de magnitud variable; periclini imbricat o caliculat, aquenis uniformes, estriats o solcats, atenuats a l'àpex, no truncats; plomall d'un blanc de neu, multiseriat: herbes anuals o perennes, polimorfes.

1 { Plantes anuals, aquenis de 10 estries longitudinals . . . . . . 2.
Plantes perennes, aquenis de 20 estries longitudinals . . . . 4.

2 { Periclini glabre, calàtides pauciflores, aquenis centrals llisos, els perifèrics espinulosos; plantes glanduloso-viscoses inferiorment, **1,652. Cr. pulchra.**
Periclini pubescent, calàtides multiflores, aquenis tots amb les estries llises . . . . 3.

3 { Bràctees periclinals externes aplicades, aquenis linear-oblongs, receptacle glabre, tronc glabre . . . . **1,653 Cr. virens.**
Bràctees periclinals externes esteses, aquenis el·lipsoides, receptacle fibrillós, tronc eriçat . . . . **1,654. Cr. nicaeensis.**

4 { Troncs de 5-15 cm., ajaguts, ramificats des de la base; fulles ovato-cordiformes, totes peciolades enteres o denticulars, pubescent-blanquinoses; plantes de les altes muntanyes, **1,655. Cr. pygmaea.**
Troncs de més de 20 cm., ramificats superiorment; fulles caulinars amplexicaulo-auriculades . . . . 5.

5 { Orelletes de les fulles curtes i rodones, calàtides petites, en corimbe pauciflor . . . . **1,656. Cr. succisifolia.**
Orelletes de les fulles llargues, sagitades; calàtides grans, solitàries ó 2-5 . . . . 6.

6 { Peduncles i periclini glandulosos, aquenis iguals al plomall, tronc poc fullós . . . . **1,657. Cr. grandiflóra.**
Peduncles i periclini híspids, aquenis quasi el doble llargs del plomall, tronc bastantment fullós . . . . . . **1,658. Cr. blattarioídes.**

(1) Sembla anagrama de *picris:* Plini no la descriu. Recordi's que *hippocrepis* és una lleguminosa, i *cypripedium* seria pel mateix motiu (orquid., *fr.* sabot-de-Vénus, soc o esclop: *calceolus*).

Cr. pulchra

1,652. — Cr. pulchra L. — Chondrilla pulchra Lamk.

(espècie elegant: pulchra (una de les rares paraules llatines que tenen aspiraeió entre dues consonants. Cf. περκνός, *bigarrat, antigament sinònim de* formós. *V.* Walde, Lat. Wörterb.)

Anual, tronc de 3-10 dm., dret, solcat, fistulós, *glabre* i *nu* a la part superior, *piloso-glandulós* i *fullós* a l'inferior; fulles inferiors transovato-oblongues, dentades o sinuoses, piloso-glanduloses, *peciolades*, les superiors lanceolades, enteres o assentades, *subauriculades;* calàtides *cilíndrico-oblongues*, mitjanes, *pauciflores*, llargament pedunculades, en ample corimbe; periclini *molt glabre, caliculat;* bràctees del calicle *molt petites*, aplicades, les interiors 4-5 veg. més llargues, lineals, engruixides a la base, escarioses i envoltades pel marge; aquenis groguencs, de 10 estries longitudinals, els interiors llisos, els perifèrics *molt finament hispíduls*, tots quasi iguals al plomall, que és promptament caduc, particularment en els perifèrics.

Cr. virens

Geografia. — Llocs pedregosos i herboso-humits: des del Vallès i Bages a St. Vicents de Rus, prop de Castellar de N'Huch, i valls pirenenques. = Al Lluçanès, Besora, Castellfullit, Tortellà (Vay.); ¡Molins de Segur (Puigg.!, Tex.!); vall de Boí (Gonz.!). — Abr.-Jul.

1,653. — Cr. virens L. — Cr. polymorpha Wallr.

(de color verd o verdós: és planta polimorfa o variable [1]*.)*

Anual, tronc de 2-8 dm., dret o difús, solcat, glabre o glabrescent, ramificat; fulles basilars oblongo-lanceolades, dentades o runcinato-pinnatífides, *peciolades*, les caulinars *sagitades, assentades;* calàtides petites, *multiflores*, nombroses, en panotxa corimbiforme; periclini subtomentós i a veg. subglandulós, *caliculat;* bràctees del calicle *lineals, aplicades*, les interiors 3-4 veg. més llargues; aquenis color d'oliva, cilíndrico-lineals, tots

(1) De *vireo; virentia* és sinòn. de vegetabilia, els vegetals o plantes; d'un verd típic; *sui generis.*

llisos, de 10 estries longitudinals, més curts que el plomall, que és blanc; receptacle glabre: planta *polimorfa*.

α *dentata* Bisch. — Fulles dentades.

β *runcinata* Bisch. — Fulles runcinades.

Raça *Cr. difusa* DC. — Troncs prims, difusos; peduncles filiformes, calàtides més petites, fulles caulinars lineals.

Geografia. — Prats, boscos i llocs herbosos de tot el país, el tipus, les varietats, la raça i formes intermèdies. — Abr.-Set.

Cr. nicacensis

1,654. — Cr. nicacensis Balbis. — Cr. scabra DC.

(de Niza *o Nice — localitat clàssica del Mediterrani — Ligúria — Nicaea — Nicaeensis i Nicaenus, de l'altra Nicaea, de Bitínia.)*

Anual, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, *eriçat*, sobretot inferiorment, quasi nu; fulles basilars *peciolades*, enteres, dentades o pinnatífides, un poc eriçades, aspres, les caulinars assentades, *sagitades*, amb les orelletes acuminato-divergents; calàtides mitjanes, *multiflores*, un poc ventrudes a la maturitat, en corimbe poc fornit; periclini *tomentoso-glandulós*, com els peduncles, *caliculat;* bràctees del calicle *lanceolato-lineals*, *esteses*, les interiors lanceolades, agudes, 1-2 veg. més llargues; aquenis groguencs, el·lipsoides, de 10 *estries* longitudinals ben marcades, curtament atenuats a l'àpex, la meitat més curts que el plomall, que és blanc; receptacle alveolat i *fibrillós* (2).

β *integrifolia* Lamt. — Fulles enteres o feblement dentades.

Geografia. — Boscos i pastures seques de les muntanyes : Masgranada, sobre Gelida, entre els garrics. = N.ª Seny.ª del Mont; Albanyà, Pincaró, Beuda, Banyoles (Vay.); la Cot, prop d'Olot (Bolós); Pont de Molins (Senn.! in Hb. Cad.); Colliure, Vallbona, Banyuls (Gaut.). — Maig-Juny.

N. B. La planta catalana per nosaltres examinada pertany a la β *integrifolia.* (Cf. *Cr. integrifolia* Frœl. (pygmaea).

---

(2) Fibrillos, de *fibrillae*, sol dir-se de les arrels; *fr.* fibrille, fibrilleux; *angl.* fibril (fibrillae), fibrillose (fibrillous); encara que de *libra*, *libella*, com a diminutius. Cf. *fibula*.

Cr. pygmaea

1,655.—Cr. pygmaea L.—Omalocline pygmaea Rchb. vel Omocline [1].

(*és* nana, *cf.* púmila. *Cf. Campanula pygmaea* (*Borrago laxiflora.*) ὁμαλός, *cf.* ὁμός, *similis; com* λεῖος (*levis*) *llis, aposat* a δασύς *Així tenim Homalocarpus* (*Anemone*), *Homalobus* (*Astragalus*), *Homalocenchrus* (*Oryza*), *Homogyne, Homalonema* (*Calla: filament,* igual), *Homalanthus* (*Euforb.*) — *Calamintha Clinopodium* — *Pterotheca* — *Leersia* — (*traduït per càpsula, fruit*) *afí de* Crepis (Trichocrepis), *Uracline* (Milium).

Perenne, rizoma cundidor, primet, ramificat; troncs de 5-15 cm., ascendents, *ramificats des de la base,* glabres o pubescents, fulles llargament peciolades, pecíol embeinador, fulles *ovades,* freqüentment *subcordiformes,* enteres, denticulars o les inferiors *sublirades,* glabres o ± pubescent-tomentoses, especialment pel revers, cendroses i a veg. vermelloses; calàtides *grans, cilindroide-acampanades,* solitàries, terminals; peduncles llargs, un poc escamosos o bracteolats; periclini imbricat, glabre o pubescent, tomentós; bràctees ovato-lanceolades, agudes; flors perifèriques purpurines per fora; aquenis ferruginosos a la maturitat, de 20 *estries,* més curts que el plomall blanc; receptacle amb alvèols semilunars, nusos.

Cr. succisifolia

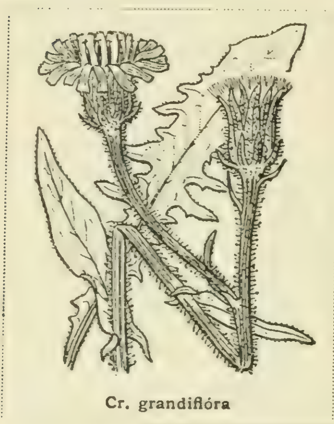
Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes: Adous del Bastareny, al peu del Cadí; altures de Núria. = Mörens, Coma de Vaca, Eyne (Vay.); Carençà, Castanesa, Peña Montañesa, Port de la Picada, Bielsa (Bub.); S. Victoriano; Sierra Negra (Puj. J.. ex Vay.); Castanesa, Port de la Picada (Zett., Csta.); Pumero (Llen.!); Port de la Bonaigua (Timb.); Vall de Juela (C. et S.). — Jul.-Ag.

1,656.—Cr. succisifolia Tausch.—Cr. hieracioídes Willd.

(*per les fulles semblants a les de la* Scabiosa succisa (*cf. v.* praemorsa *Tausch., com mossegada, rosegada* [2]; REGLES INTERNAC., § 4, XIII — *la vocal entre les dues arrels — grega o llatina, vocal d'enllaç, serà en llatí i, en grec, o: menthifolia, salviifolia, i no menthaefolia, salviaefolia; caricaeformis de* Carica, *al costat de cariciformis, de* carex, càricis, *perquè l'etimologia ho exigeix.*)

(1) *Omalotheca* = *Gnaphalium* supinum — theca o thece; la transcripció deuria ésser *Homalo* —.
(2) Cf. *Scorpiurus subvillosa.*

Perenne, rizoma prim, fibrós; tronc de 3-5 dm., dret, estriat, fistulós, eriçat o glabrescent a la part inferior, un poc ramificat a la superior; fulles basilars oblongues, obtuses, *enteres o superficialment denticulars, llargament atenuades en pecíol,* les caulinars oblongo-lanceolades, *semiamplexicaulo-auriculades,* amb orelletes *curtes, molt arrodonides;* calàtides *mitjanes,* en corimbe fluix, oligocèfal; periclini i peduncles negrosos, *piloso-glandulosos;* bràctees aplicades, lanceolato-agudes, les externes molt curtes, en calicles; aquenis groguencs, quasi iguals al plomall.

Cr. grandiflóra

Geografia. — Pastures de les muntanyes: Núria, al peu de la Creu de'n Riba, r. = La Molina, Porxo del Sitjar; Ger, Núria, r. (Vay.); Prats de Molló (G. et G.); la Presta, Vall de Lló (Gaut.); Pir. centrals, Vall de Baños *et alibi* (Timb.); Ruda, Aiguamoix, Montgarri (Llen.). — Jul.-Ag.

1,657.—Cr. grandiflóra Tausch.

(*les flors, aquí* calàtides, *són grans; cf. grandiscapiae àrbores, de tronc molt alt: Hypecoon grandiflorum.* Hypecoum *L.*)

Perenne, rizoma *llarg, fusiforme;* tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, sulcato-angulós, *pubescent-glandulós,* poc fullós, ramificat; fulles *pubescent-glanduloses,* les basilars oblongo-lanceolades, dentades o pinnatífides, llargament atenuades en *pecíol alat,* les caulinars enteres, *amplexicaulo-auriculades,* amb les orelletes *sagitades;* calàtides *grans, solitàries* o 2-5, terminals; periclini i part superior dels peduncles *piloso-glandulosos;* bràctees internes oblongo-lanceolades, *obtuses,* les externes estretes, *la meitat més curtes* que les internes; aquenis groguencs, de 7-10 mm., de 20 estries, iguals al plomall.

Cr. blattarioides

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: La Cerdanya, a la Vall d'Eyne (Gaut.); Vall d'Aran, Banys de Tredós (Timb.); cap a Arties, en general r. (Csta.); barranc d'Arties, ribera d'Aiguamoix (Llen.); Salardú; Vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

1,658.—Cr. blattarioídes Vill.—Cr. austriaca Jacq [1].

(*de* blattaria *scil.,* herba bl. = *verbascum. Cf.* Soyeria blattarioídes

(1) El *cast.* ladilla (Ac., de *lens, lendis,* la llèmena), bé podria ésser un dimin. de *blatta.*

Monn., Hieracium blattar. tinearia, *v. tinearia* (*herba*), *el poliol, sarronets* (*Thlaspi*), *sarrons* (*Blitum*), *blenera* (*Phlomis*), *Cf. candilera* (cast.) *Verbasc. Lychnitis, etc.*)

Perenne, rizoma *truncat*, tronc de 2-7 dm., dret, angulós, ± eriçat, *no glandulós*, molt fullós, fistulós, simple i monocèfal o un poc ramificat a l'àpex; fulles pubescents, aspres, les basilars el·líptiques, molt dentades a la base, atenuades *en pecíol alat*, generalment destruïdes a la florescència, les caulinars ovades o lanceolades, acuminades, dentades, *amplexicaulo-auriculades*, amb les orelletes *sagitades;* calàtides *molt grans* (4-6 cm. diàm.), solitàries o 2-5 en corimbe terminal; periclini *híspido-negrós*, bràctees lanceolades, obtuses, les externes *esteses i tan llargues com les internes;* aquenis groguencs, de 20 estries, un poc més llargs que el plomall, que és blanc.

Geografia.—Pastures de les altes muntanyes: Abundant als prats de Queralbs immediats al Fresser.=Estesa pels Pireneus (Salv.!); la Cerdanya, la Perxa, Vall de Llo, Coll de Puigmörens (Gaut.); Vallferrera a la Rebuira (Font); Vall d'Aran (Isern!); sota del Port de la Picada, des d'Artiga de Lin (Zett.); per tota la Vall fins a Montgarri (Llen.); Vall de Tredós, Port de la Frèche (C. et S.). – Jul.-Ag.

N. B. Una planta menys robusta, de fulles no tan desenrotllades, finament dentades, però que no difereix essencialment del tipus, la qual recollirem a Queralbs, és indubtablement la β *pyrenaica* Vay., citada per aquest autor de Queralbs a Núria.

Gènere 453.—SOYERIA (Rouy) Monn.

(Dedicada a Soyer-Villemet.)

Flors grogues, calàtides grans, en corimbe terminal; periclini híspido-glandulós, aquenis cilíndrics, truncats a la base i a l'àpex, finament estriats; plomall blanc o ros, receptacle alveolat, nu o amb cerres capil·lars; herbes perennes, de fulles glabres o pubescents.

1 { Fulles glabres, les basilars runcinades o dentades, atenuades a la base; aquenis amb 10 estries, plomall ros . . . . . 1,659. **S. paludosa.**
Fulles pubescents, les basilars lirades, amb pecíol amplexicaule i lòbul terminat molt gran, truncat o cordiforme; aquenis amb 20 estries, plomall blanc . . . . 1,660. **S. lampsanoídes.**

S. paludosa

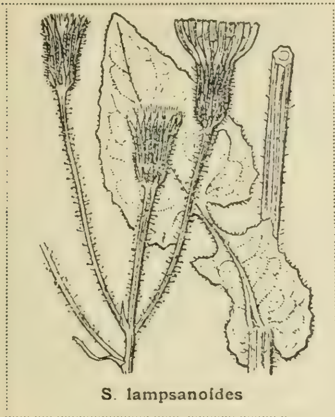
1,659.—S. paludosa Godr.—Crepis paludosa Moench.

(*per la seva estació, als llocs humits: paludosus, de* palus, palúdis, *llacuna, pantan; també el jonc o la canya fina* (*cf. paludícola, palustris: paludosa.*)

Rizoma cespitós, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, fistulós, *glabre* fins a la inflorescència, ramificat a l'àpex; fulles grans, blanes, les inferiors oblongues o transovades, *runcinades* (1) o *dentades, atenuades a la base*, les superiors lanceolades, acuminades, enteres, dentades o incises, *amplexicaulo-auriculades;* orelletes grans, dentades; calàtides un xic grans, en corimbe fluix; periclini i peduncles *híspido-glandulosos*, negrosos; bràctees obtusiúscules, aplicades; flors d'*un groc pàl·lid*, aquenis groguencs, amb 10 *estries*, quasi iguals al plomall, que és d'*un blanc brut o ros*, receptacle *nu*.

Geografia. — Boscos i prats humits de les muntanyes: De la Presta a Pla Guillera (Compy.); valls de la cadena fronterera de Carençà (Gaut.); font dels Esclops, sobre Mont-louis (Bub.); sota el Port de Benasc (Zett.); c. c. a les zones del faig i de l'avet de tota la Vall d'Aran (Llen.); Pla de Beret, Port de la Frèche (C. et S.) — Juny-Ag.

(1) runcinat, de *runcinare*, ribotejar amb el ribot o garlopa; runcina; també segar els blats: runcinare frumenta =runcare. V. Hésperis runcinata, Apargia Taraxaci (els lòbuls de les fulles cap avall). Cf. aixadó, aixadell, eixartellar, arpiots, rastell, rascle (*al.* Rechen), arrencar, etc.

S. lampsanoídes

1,660.—S. lampsanoídes Monn.—Crepis lampsanoídes Froel.

(*de* lámpsana *o lápsana, lapsanium*), *arboraca* (*espécie de col*); *cf. legumen: lápsana vivere, viure amb misèria*, λαμψάνη (*cf.* λάχανιον, λάχανον) sinapis (*la mostassa.*)

Rizoma truncat, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, fistulós, *pubescent*, ramificat a l'àpex, molt fullós; fulles blanes, les basilars *lirades*, generalment destruïdes a la florescència, les caulinars inferiors també *lirades*, de pecíol *amplament amplexicaule* i lòbul terminal gran, *ovato-cordiforme*, dentat o denticular, les fulles superiors ovades, lanceolades, acuminades, amplexicaulo-auriculades; calàtides *grans*, en corimbe dret o un poc obert; periclini i part superior dels peduncles *híspido-glandulosos;* bràctees lanceolades, *llargament acuminades*, d'un verd fosc; flors d'un *groc viu*, aquenis bruns, de 20 *estries*, quasi iguals al plomall, que és *blanc*.

Geografia.—Boscos i pastures de la cadena pirenenca: Costabona, Jasa de l'Ullat (Vay.); Carençà (Compy.); Vall de Llo; Coll de Puigmörens (Gaut.); Vallferrera, a la Rebuira (Font); Vall d'Aran (Isern!); sota el Port de la Picada, des d'Artiga de Lin (Zett,); Vall d'Arties, Salardú, Port de la Frèche (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 454. — HIERACIUM L.

(Nom emprat ja per Dioscòrides, derivat de ἱέραξ, l'esparver, perquè segons una creença antiquíssima els esparvers se servien del seu suc per a aclarir la vista.)

Flors grogues, rarament purpúries, calàtides multiflores, de magnitud variable, solitàries o en inflorescència ± corimbiforme, periclini imbricat, rares vegades subcaliculat, aquenis atenuats a la base, truncats a l'àpex, estriats, plomall uni- o subbiseriat, d'un blanc brut o ros, format per pèls simples, fràgils. Herbes perennes, polimorfes, que presenten les fulles basilars en *rosetó* o bé *destruïdes* en la florescència, denominant-se, respectivament, *fil·lòpodes* i *afil·lòpodes*.

Constitueix un dels gèneres més difícils de la botànica, ja pel manifest polimorfisme de les seves espècies, ja per la facilitat amb què s'hibriden, circumstàncies que han donat lloc a la creació de nombroses espècies, algunes de les quals, per referir-se a formes intermèdies, estan probablement destinades a desaparèixer com a tals, per a convertir-se en meres races o varietats, a mesura que vagin multiplicant-se els estudis comparatius d'aquestes plantes.

1
- Aquenis de 1'5-2'5 mm. de llarg, fistonats a l'àpex, plomall uniseriat, de pèls quasi iguals, rizoma generalment estolonífer, tija escapiforme, fulles enteres o denticulades, setoses en ambdues cares (subgènere *Pillosella*) . . . . 2.
- Aquenis de 3-4 mm., no fistonats a l'àpex, plomall subbiseriat, de pèls desiguals, rizoma mai estolonífer (subgènere *Archihieracium*). 6.

2
- Revers de les fulles albo-tomentós, tija completament àfila, monocèfala, lígules perifèriques purpúries pel dessota . . . . 3.
- Revers de les fulles mai albo-tomentós, tija afil·la o bé oligofil·la, generalment policèfala . . . . 4.

3
- Rizoma amb estolons llargs i fulles separades i desiguals, periclini pubescent-glandulós . . . . 1,661. **H. Pilosella.**
- Rizoma amb estolons curts, rarament nuls, fulles aproximades i quasi iguals, periclini amb llargs pèls blancs, no glandulosos. 1,662. **H. Peleterianum.**

4
- Tija de 3-8 dm., policèfala, calàtides mitjanes, en cima, corimbe o panícula umbel·liforme, fulles estretament lanceolades, llargament atenuades en pecíol alat, eriçades de llargs pèls setiformes i per sota de pèls estrellats, periclini també eriçat, blanquinós. 1,663. **H. anchusoídes.**
- Tija de 3-30 cm., monocèfala o bé oligocèfala . . . . 5.

5 Rizoma amb estolons llargs, fullosos, tija glabra, periclini amb pèls negres, glandulosos, fulles oblongo-transovades, glauques i glabres. 1,664. **H. Aurícula.**
Rizoma sense estolons, tija tomentosa i glandulosa, periclini híspid, sense glàndules, fulles oblongo-lanceolades, setoses en ambdues cares i pel revers amb pèls estrellats . . . . 1,665. **H. púmilum.**

6 Plantes fil·lòpodes, o amb fulles basilars persistents, en rosetó, durant la florescència . . . . 7.
Plantes afil·lòpodes, o amb fulles basilars destruïdes en arribar la florescència . . . . 22.

7 Fulles viscoses, les caulinars sèssils o amplexicaules, ovades o lanceolades, lígules pestanyoses . . . . 8.
Fulles no viscoses, amb pèls simples o denticulats, rares vegades plumosos . . . . 9.

8 Fulles verdes, consistents, planta glandulosa, viscosa, d'olor balsàmica, aquenis negres . . . . 1,666. **H. amplexicaule.**
Fulles glaucescents, primes, planta poc glandulosa, llanuda a la base, aquenis vermellosos . . . . 1,667. **H. Berardianum.**

9 Calàtides generalment grans, periclini regularment imbricat, multiseriat . . . . 10.
Calàtides mitjanes o petites, periclini irregularment imbricat, bràctees exteriors curtes i desordenades . . . . 19.

10 Lígules glabres, vores alveolars no fibril·loses, tronc de 5-20 cm., eriçat, no glandulós, monocèfal, calàtide gran, periclini molt pelut, bràctees agudes. . . . . 1,668. **H. pilíferum.**
Lígules peludes, vores alveolars fibril·loses. . . . . 11.

11 Plantes molt llanudes a la base, amb pèls subplumosos, alvèols del receptacle amb abundants pestanyes que tapen les dents triangulars . . . . 12.
Plantes no llanudes a la base, amb pèls simples, denticulats, alvèols del receptacle amb poques pestanyes més curtes que les dents alenades . . . . 17.

12 Plantes de 2-8 dm., policèfales, calàtides petites o mitjanes, estils bruns o lívids . . . . 13.
Plantes de 5-25 cm., oligocèfales, calàtides grans, estils grocs . . 14.

13 Tija glabra o ± peluda, amb 1-3 fulles, les caulinars sèssils i estretament lanceolades . . . . 1,669. **H. solidagineum.**
Tija peluda, almenys inferiorment, amb 2-5 fulles, les caulinars amplexicaules, ovades o lanceolades . . . . . . 1,670. **H. neocerinthe.**

14 Bràctees externes del periclini amples, obtuses, fulles gruixudes, densament llanudes, les basilars oblongues o bé ovades, les caulinars sèssils, petites o bracteïformes . . . . 1,671. **H. phlomoides.**
Bràctees del periclini estretes, totes agudes o acuminades . . . 15.

15 Fulles albo-sedoses, amb pèls denticulats en ambdues cares, pecíol llanut, periclini albo-tomentós . . . . . . 1,672. **H. cándidum.**
Fulles peludes, amb pèls subplumosos en ambdues cares, periclini molt pelut o glandulós . . . . 16.

16 Peduncles i periclini molt peluts, tija peluda en tota la seva longitud, aquenis d'un bru vermellós . . . . 1,673. **H. mixtum.**
Peduncles i periclini glandulosos, tija glabrescent a la part inferior, aquenis d'un bru negre . . . . 1,674. **H. Lawsonii.**

17 Calàtides grans, periclini inflat, hemisfèric, eriçat de llargs pèls blancs i ordinàriament d'altres glandulosos, tija peluda, amb 2-3 fulles, primes, poc densament peludes en ambdues cares.
1,675. **H. cerinthoídes.**
Calàtides mitjanes o petites, periclini ovoide, tomentós i amb pèls glandulosos. . . . . 18.

18 Fulles circuïdes de pèls glandulosos ± abundants, tija de 8-15 cm., escapiforme o amb una o rarament dues fulles bracteïformes, monocèfal o bicèfal . . . . 1,676. **H. heteradenum.**
Fulles sense pèls glandulosos, tija de 2-5 dm., amb 3-4 fulles, oligocèfal, peduncles tomentosos i glandulosos . 1,677. **H. Mougeotii.**

19 Tija fullosa, fulles basilars escasses o en rosetó fluix, contretes o atenuades en pecíol, les caulinars del mig sèssils, les superiors bracteïformes, peduncles i periclini amb pèls estrellats i pèls glandulosos, bràctees obtuses . . . . 1,678. **H. vulgatum.**
Tija escapiforme o amb una o dues fulles, les basilars en rosetó dens, bràctees del periclini agudes . . . . 20.

20 Fulles verdes, amb pèls curts i blancs, les basilars ovato-cordiformes o bruscament contretes en pecíol, peduncles i periclini molt glandulosos . . . . 1,679. **H. murorum.**
Fulles glauques o cendroses, amb pèls llargs, subsetiformes, generalment tacades. . . . . 21.

21 Pèls del periclini tots o quasi tots glandulosos, fulles peludes a les cares, marge i pecíol, les basilars cordiformes o contretes en pecíol, enteres o denticulades, la caulinar sèssil o peciolada . 1,681. **H. frágile.**
Pèls del periclini mesclats, uns glandulosos i altres no, fulles glabrescents o poc peludes per sobre, feblement tacades. 1,680. **H. cineráscens.**

22 Fulles caulinars bruscament decreixents, peduncles i periclini sense pèls glandulosos o amb molt pocs, bràctees obtuses . . . . 23.
Fulles caulinars insensiblement decreixents, peduncles i periclini amb pèls glandulosos o sense. . . . . 24.

23 Aquenis d'un ros clar, fulles basilars ovato-oblongues o el·líptiques. 1,682. **H. pyrenaicum.**
Aquenis d'un púrpura negre, fulles basilars ovato-lanceolades 1,683. **H. autumnale.**

24 Peduncles i periclini amb alguns pèls glandulosos, bràctees agudes, estils grocs . . . . 1,684. **H. pseudoeriophorum.**
Peduncles i periclini sense pèls glandulosos, bràctees molt obtuses, estils lívids . . . . 1,685. **H. boreale.**

H. Pilosella

1,661. — H. Pilosella L.

(és la Pilosella *dels botànics prelinneans, així anomenada pels abundosos pèls que la vesteixen.)*

Sinonímia. — Herba cansera, orella de rata, peludella; *cast.* pelosilla; *fr.* piloselle.

Riçoma estolonífer, amb els estolons *llargs*, de fulles *separades* i *desiguals*, tija escapiforme, de 1-2 dm., pubescent, generalment monocèfala, fulles basilars en rosetó, *transovato-oblongues, enteres, albo-tomentoses* per sota, eriçades de pèls setiformes i breument peciolades, calàtides mitjanes, subglobuloses, periclini pubescent, freqüentment glandulós, amb les bràctees externes obtuses i les internes linears i agudes, flors grogues, les perifèriques comunament *purpúries* pel dessota, aquenis d'un bru vermellós. Planta polimorfa.

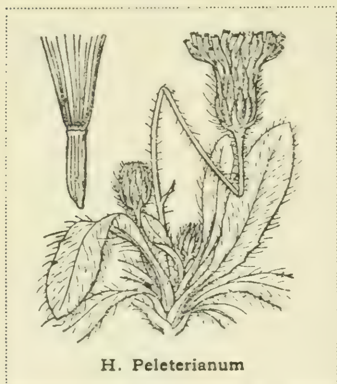
α *virescens* Fr. — Fulles primes, a penes blanquinoses per sota.

β *nigrescens* Fr. — Calàtides ordinàriament més grans, amb abundants pèls glandulosos negres.

ε *incanum* Froel. — Fulles cobertes de pèls estrellats en ambdues cares, periclini amb glàndules molt escasses o gairebé sense.

Subsp. *H. Hoppeanum* Schultes. — Bràctees del periclini ovades o el·líptiques, obtuses, amplament escarioses al marge.

Geografia. — Comú als boscos, prats i erms de tot el país. — La subsp. *H. Hoppeanum* Schultes, al Pir. or. (Gaut., Sen.); Vall d'Aran, a Aiguamoix (Sudre). — Maig-Setembre.

H. Peleterianum

1,662. — H. Peleterianum Mérat, raça de l'anter. ap. Rouy; var. pilosíssimum Fr.

(dedicada a Le Peletier, *que descobrí la planta als pujols de Mantes, prop de París.)*

Difereix de l'anterior pels *estolons curts, gruixuts, ascendents,* amb fulles *molt aproximades,* quasi iguals, generalment més eriçats i blanquinosos, el mateix que la tija i les fulles, calàtides *més grans,* periclini ordinàriament *sense glàndules,* cobert de pèls *blancs, llargs* i *sedosos.*

γ *subcalvum* Arv.-T. — Revers de les fulles blanc, com enfarinat, bràctees del periclini agudes i espurnejades de petits tubèrculs negres.

Geografia. — Roques i boscos de les muntanyes: Roques del Pendís, al Cadí *(Vidit* Arv. Touvet); Vall d'Aran, a Aiguamoix (Sud.). — Jul.-Ag.

H. anchusoídes

1,663. — H. anchusoídes Arv.-T., subsp. de l'H. cymosum L. sec. Rouy; H. praealtum Vill. (auct. cat.).

*(pel seu aspecte d'*anchusa *o buglossa;* praealtum, *això és, molt alt, per la seva alçada relativament gran.)*

Tija de 3-8 dm., dreta o ascendent, simple o bifurcada al capdamunt, coberta de pèls estrellats molt petits i eriçada de llargs pèls setiformes, amb algunes fulles a la part inferior, aquestes *estretament lanceolades, atenuades en llarg pecíol alat,* enteres, eriçades, com la tija, en ambdues cares i espurnejades de petits pèls estrellats pel revers, quasi totes en rosetó basilar, calàtides petitetes, bastant nombroses (5-50), en *panícula corimbiforme,* periclini eriçat, blanquinós, flors d'un groc clar i aquenis negres.

γ *setulosum* Rouy; *H. setulosum* Arv.-T. — Tija i fulles més llargament eriçades, panícula més curta i més densa.

Geografia. — Boscos pedregosos de la regió mediterrània: serralada litoral, Martorell de la Selva; Sant Pere Sacama, sobre Olesa; Montserrat, Obach, *et alibi.* = La Sellera, al Pasteral (Cod.! in Hb. Cad.).
La γ *setulosum* Rouy, al Tibidabo (Sen.!). — Maig-Jul.

H. Auricula

1,664. — H. Aurícula L.

(alguns Hieracium *del grup de les* Pilosella *foren designats, genèricament,* Auricula muris *pels botànics antics, i d'ací deriva l'específic linneà.)*

Rizoma *estolonífer*, amb els *estolons llargs, fullosos*, tija d'1-3 dm., escapiforme o amb una sola fulla, dreta, glabra, tomentosa i glandulosa a l'àpex i amb algunes bracteoles, simple o una mica ramificada, fulles *glauques, oblongo-transovades*, glabres o amb alguns pèls setiformes, però *sense pèls estrellats*, atenuades i llargament pestanyoses a la base, calàtides ovoides, petites, 1-6 en *corimbe fluix, umbel·liforme*, periclini i peduncles eriçats de pèls negres, glandulosos, mesclats amb altres més llargs i setiformes, flors d'un groc pàl·lid, aquenis negres. Planta bastant polimorfa.

Geografia. — Freqüent als terrenys granítics o sorrencs del Montseny, S. Hilari, Ribes, Rasos de Peguera i Pireneu. = Urgell (Costa). — Jul.-Ag.

H. púmilum

1,665. — H. púmilum Lap. — H. Candollei Mon.

(del llatí púmilus, *nan, per l'escassa alçada de la planta.)*

Rizoma vertical, *sense estolons*, amb moltes fibres, tija de 2-8 cm., dreta, escapiforme o amb 1-2 fulles, simple o una mica ramificada a l'àpex, cobert d'abundant toment de pèls estrellats i pèls negres, glandulosos, amb algun de llarg i setiforme; fulles *eriçades en ambdues cares*, amb pèls estrellats al revers, les basilars *oblongo-lanceolades* o *espatulades*, les caulinars més petites, *lanceolades*, calàtides relativament grans, comunament 2-3 en petit corimbe fluix, periclini eriçat de llargs pèls setiformes, així com els pedicels, adornats demés amb *pèls negres, curts* i *glandulosos*, flors grogues, ataronjades o purpúries.

Geografia. — Pastures i pedruscam de les altes muntanyes: Núria, Fontnegra i Coll de Finestrelles, Puigmal. = Comabella, La Tossa, Maranges, Setcases, Morens, Costabona (Vay.); Vall d'Aran, Ruda, r. r. (C. et S.). — Jul.-Ag.

H. amplexicaule

1,666. — H. amplexicaule L.

(*per les fulles caulinars* abraçadores *o* amplexicaules.)

Tija d'1-3 dm., dreta o ascendent, *tomentosa* i *glandulosa* en tota la seva longitud, amb olor balsàmica, ramificada a vegades des de la base, fulles primes, *circuïdes de pèls glandulosos*, les basilars oblongues o transovades, sinuato-dentades, atenuades en pecíol alat, les caulinars *ovato-cordiformes, amplexicaules, agudes*, dentades o enteres, calàtides ovoides, mitjanes, en ample corimbe, peduncles ascendents, tomentoso-glandulosos, una mica bracteolats, periclini glandulós, de bràctees fluixes, linears i acuminades, flors grogues, lígules *pestanyoses*, aquenis negres, receptacle eriçat de pèls.

Geografia. — Roques de les muntanyes : Ribes; Adous del Bastareny i altres llocs de la regió pirenenca. = Tragurà (Vay.); Baguergue i altres localitats de la Vall d'Aran (Llen.!), Salardú (C. et S.), Portilló (Zett.); La Sellera (Cod.!). — Ju.-Ag.

H. Berardianum

1,667. — H. Berardianum Arv.-T. — H. pseudo-Cerinthe Koch, simple var. de l'anterior sec. Rouy.

(dedicada a Pierre Bérard, *apotecari de Grenoble.)*

Difereix de l'anterior per ésser *llanut a la base*, per les fulles basilars lanceolades o bé ovato-lanceolades, dentades o superficialment sinuato-dentades, i pels aquenis *vermellosos*.

Geografia. — Roques de la Font de Tagast, de Castellar de n'Huch i altres del Cadí; Montseny, S. Hilari. = La Sellera, camí de Susqueda (Cod.). — Jul.

H. piliferum

1,668. — H. pilíferum Hoppe.

(*per la gran abundor de pèls de la tija i fulles.*)

Tija *escapiforme*, de 5-20 cm., dreta, eriçada de *llargs pèls blancs* barrejats amb altres d'estrellats, *no glandulosos*, generalment monocèfala, fulles *totes basilars* i a vegades una caulinar, oblongo-lanceolades, *peludes en ambdues cares* o

bé *glabres*, calàtide *gran*, periclini *molt pelut*, no glandulós, de bràctees agudes o acuminades, flors grogues, lígules glabres, aquenis petits, rossos.

Raça *H. glanduliferum* Hoppe -- Planta verda o glaucescent, tija sense fulles i monocèfala, coberta de pèls negres, curts i glandulosos, alguns simples i llargs, sobretot cap a l'àpex caulinar, mesclats amb altres d'estrellats, aquenis roigs o negres.

Geografia. — El tipus molt rar a la Vall d'Aran, a Liat (C. et S.); la raça *H. glanduliferum* a les altures orientals de Coma Gireta (Llen.!) i crestes d'Aiguamoix (Soulié ex Sudre), Pir. Or. (Rouy, Coste). — Jul.-Ag.

H. solidagíneum

1,669.— H. solidagíneum Fr.—H. Tremolsianum Arv.-T. et G.

(solidagineum, *pel seu aspecte de* solidago *o* verga d'or; Tremolsianum, *per haver-lo dedicat al botànic català Fred. Trèmols.*)

Tija de 2-8 dm., glabra o ± peluda, ramificada, de branques llargues, amb 1-3 fulles separades i bruscament decreixents, a l'origen de cada branca o peduncle una fulla bracteïforme, linear, fulles lanceolato-oblongues, acuminades, eriçades de llargs pèls blancs, principalment al pecíol, marge i revers, dentades, les basilars atenuades a la base, sèssils o curtament peciolades, les caulinars sèssils, estretament lanceolades; calàtides petites, en panícula, peduncles i periclini molt glandulosos, bràctees agudes, lígules pestanyoses, estils lívids, aquenis d'un bru vermellós fosc.

H. neocerinthe

Geografia. — Pir. Or., cap a Prats de Molló (Gaut, ex Rouy), — Jul.-Set.

1,670. — H. neocerinthe Fr. — H. cerinthoídes Gouan — H. Gouanii Arv.-T. — H. vogesiacum Wk. et Lge., non Mougeot (sec. Arv.-T.).

(Neocerinthe *i* cerinthoides *per la seva semblança amb la* Cerinthe, una borraginàcia.)

Planta *fil·lòpoda* amb la tija d'1-5 dm., dreta o ascendent, *peluda inferiorment,* curtament glandulosa cap a la inflorescència, ramificada i

amb 3-5 fulles, aquestes *glauques, glabres* per sobre i peludes per sota i al marge, les basilars ovades o lanceolades, obtuses o agudetes, atenuades en pecíol *alat i pelut,* les caulinars *amplexicaules,* freqüentment acuminades, a vegades subpanduriformes, obtuses; calàtides mitjanes o petites, en panícula corimbiforme, peduncle i periclini *tomentosos i glandulosos,* bràctees *acuminades,* lígules pestanyoses, estils lívids, aquenis rossos o negrosos. Plantes molt polimorfes.

Geografia. — Comú als boscos muntanyencs de Catalunya: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Bagà, Adous del Bastareny, Pobla de Lillet, Castellar de n'Huch, Ribes *et alibi.* = Vall d'Aran (Llen.!), Montgrony (Sen.!). — Jul.-Ag.

H. eriocerinthe

1,671.—H. phlomoides Froel.—H. eriocerinthe Fr.

(del grec φλογμός, flama, al·ludint a la metxa de pèls de la base de la tija.)

Planta fil·lòpoda, amb la tija de 2-4 dm., *llanuda a la base,* dreta, prima, simple i monocèfala o bifurcada, de branques monocèfales, amb pèls llargs, fulles *gruixudes, densament lanuginoses,* les basilars *oblongo-lanceolades* o bé *ovato-oblongues,* atenuades en pecíol *llarg* i *ample,* les caulinars en nombre d'1-2, *ovato-cordiformes,* sèssils o amplexicaules i bracteïformes, peduncles llargs, tomentosos i glandulosos, com el periclini, que té les bràctees externes *obtuses* i les internes *agudes,* aquenis negrosos.

Geografia. — Roques dels Pireneus: Setcases (Costa), Núria (Vay.), Pir. Or. (Rouy); Vall d'Aran, a Arties, Montartó (C. et S.) i Ruda (Sud.). — Juny-Jul.

H. cándidum

1,672. — H. cándidum Sch.

(*per les fulles cobertes de pèls blancs en ambdues cares.*)

Planta fil·lòpoda i eriòpoda, amb la tija de 5-25 cm., dreta, prima, glabra, ramificada i sense fulles sota les branques; fulles glauques, les basilars *oblongo-espatulades,* lleument sinuato-dentades, obtuses, mucronades, *atenuades en*

pecíol llanut, albo-sedoses en ambdues cares, amb els pèls denticulats, les caulinars oblongo-lanceolades, *cordato-amplexicaules, acuminades*, glabres, les superiors bracteïformes, calàtides, mitjanes, generalment en nombre de 2-4, peduncles llargs, glabres, *tomentosos a l'àpex, no glandulosos*, periclini verd-groguenc o blanquinós, una mica tomentós, *a penes glandulós*, amb les bràctees lanceolades, agudes, albo-escarioses al marge, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis quasi negres, alvèols del receptacle *pestanyosos*, amb dents curtes i triangulars.

var. *psilotrichum* Cad. — *H. psilotrichum* Arv.-T. et Cad. — Planta molt peluda a la base, generalment amb una sola fulla caulinar ± peluda.

Geografia. — Roques dels Pireneus: El tipus a la Vall del Segre, cap a Tres Ponts i Organyà (Csta.); Pir. Or., a S. Pau de Fonollet i S. Antoni de Galamús (Gaut., *sub H. laniferum* Cav.); roques calisses al sud de Salardú (Sud.). La var. *psilotrichum*, sobre les roques immediates a L'Estany (del Bergadà), prop de Corbera, i (una forma *reducta*) a l'Adou del Bastareny, vora el riu Greixa i al Pendís (*Vidit* Arv.-T.). — Jul.-Ag.

H. mixtum

H. Lawsonii

1,673. — H. mixtum Froel.

(*per presentar barrejats caràcters d'altres espècies.*)

Planta *fil·lòpoda i glandulosa*, amb la tija d'1-2 dm., dreta i molt *peluda en tota la seva llargada*, així com els peduncles, comunament amb alguns pèls glandulosos a l'àpex, i 1-2 *fulles caulinars*, les inferiors *transovades, atenuades en pecíol curt, molt llanoses en ambdues cares* i amb els pèls crespats, molt denticulats o *subplumosos*, les caulinars bracteïformes, generalment ovades o lanceolades, amplexicaules, agudes; calàtides en nombre d'1-3, peduncles i periclini *molt peluts, no glandulosos*, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis d'un bru *vermellós* fosc.

Geografia. — Roques calisses de la zona alpina del Pireneu: Vall d'Aran, massís de Ruda (C. et S., Sudr.). — Jul.-Ag.

1,674. — H. Lawsonii Vill.

(*dedicat a* Lawson.)

Planta fil·lòpoda i eriòpoda, amb la tija de

5-25 cm., dreta, simple i monocèfala o bé ramificada i oligocèfala (amb 2-5 calàtides), glabrescent a la part inferior, *setoso-glandulosa* a la superior, afil·la o amb 1-2 fulles, aquestes glauques, les inferiors el·líptico-lanceolades, enteres o denticulades, sèssils o atenuades en pecíol *curt* i *ample, llanut,* eriçades, particularment pel revers, de *pèls llargs, sedosos, blancs, subplumosos,* les caulinars ovato-acuminades o bracteïformes, enteres; calàtides mitjanes, peduncles llargs, prims, *glandulosos,* el mateix que el periclini, bràctees *acuminades,* lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis d'un *bru negre.*

β *saxatile* Sch.; *H. saxatile* Vill. — Fulles ovato-espatulades o amplament ovades, enteres, les caulinars petites o bracteïformes, sèssils, no amplexicaules.

Geografia. — Roques de les muntanyes: Montserrat, en llocs alterosos i ombrívols, Sta. Anna i S. Joan (Csta.); Setcases (Isern!); La Cènia (Llen.!), Salardú (C. et S.). La var. *saxatile* Sch. a la Vall de Benasc (Zett.), Bielsa (Soulié!, *in* Herb. Cad.). — Juny-Ag.

H. cerinthoídes

1,675.—H. cerinthoídes L., non Gouan.

(*per la semblança amb la borraginàcia* Cerinthe.)

Planta fil·lòpoda i *quasi gimnòpoda,* glauca, amb la tija de 2'5-5 dm., *peluda* i amb 2-3 fulles; aquestes blanes, *primes,* enteres o denticulades, agudes o mucronades, peludes en ambdues cares o *glabres en l'anvers,* les basilars grans, en rosetó *poc fornit i fluix,* el·líptiques, oblongo-lanceolades o espatulades, *peciolades,* amb el pecíol ± llarg i estret, a vegades marcescents, les caulinars lanceolades i semiamplexicaules, amb les orelletes amples i arrodonides, calàtides en nombre d'una o poques, grans, el periclini inflat, semiesfèric, i les *bràctees fluixes, eriçades de llargs pèls blancs,* generalment també amb alguns de glandulosos, peduncles tomentosos i peluts, lígules pestanyoses, estils bruns o lívids, aquenis bruns vermellosos. Planta molt polimorfa.

Geografia. — Roques, torrents i pastures dels Pireneus, sobre tot occidentals i centrals (Rouy); cap a Ribes i Queralps (Puigg.!), Coll de Puigmorens (Aym. ex Gaut.); Vall d'Aran, roques i pastures de la zona alpina inferior, Castanesa, Penyablanca, (Zett.), Beret, vall del riu Ruda (Sud.). — Jul.-Ag.

N. B. Zett. creu difícil separar aquesta espècie de l'*H. neocerinthe* Fr. per tal com, si bé l'*H. cerinthoides* es caracteritza pels *llargs pèls blancs* del periclini, no és menys cert, diu, que en una mateixa localitat hom troba formes intermèdies que passen per graus insensi-

bles de les unes a les altres, de manera que no sempre és posible afirmar a quina de les dues espècies pertany la planta. No obstant, Rouy inclou la primera en la subsecció *Cerinthea*, que comprèn plantes ± *gimnòpodes* o *no llanudes a la base*, i la segona en la subsecció *Lanifera*, que està integrada per espècies marcadament *eriòpodes* o *llanudes a la base*. Pel que diu al Pir. or. català, bé podria haver-se pres per *H. cerinthoides* alguna de les moltes formes comunes de l'*H. Gouanii* Arv.-T.

H. heteradenum

1,676. — H. heteradenum Arv.-T. et Cad.

(*del grec* ἕτερος, *altre, i* ἀδήν, *glàndula, per tenir pèls glandulosos de dues menes o distribuïts de diversa manera.*)

Planta fil·lòpoda i eriòfora, amb la tija de 8-15 cm., dreta, escapiforme o amb una, rarament amb dues fulles ± bracteïformes, monocèfala o amb dues calàtides, glabrescent a la part inferior, pubescent-glandulosa a la superior; fulles quasi totes en rosetó basilar, glauques, primes, oblongues o el·líptiques, atenuades en pecíol ample, generalment curt i pelut, *circuïdes de pèls glandulosos ± abundants*, glabres o glandulosos en ambdues cares, les caulinars ovato-acuminades, amplexicaules, ordinàriament *bracteïformes;* calàtides mitjanes, peduncles i periclini amb pèls *estrellats i glandulosos*, bràctees lanceolato-linears, acuminades, subescarioses al marge, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis d'un negre vermellós.

Geografia. — Pastures seques del Pireneu pròximes a la zona alpina: Rasos de Peguera, al Pic de l'Estela i Coll de Jou. = Rasos de Peguera, a la Roca de l'Huró (Sen.! in Herb. Cad.). — Jul.-Ag.

H .Mougeotii

1,677. — H. Mougeotii Froel. — H. vogesiacum Moug.

(dedicada per Frölich, en una monografia dels Hieracium *que restà inèdita, a* Jean B. Mougeot, *metge de Bruyères, als Vosgues.)*

Planta fil·lòpoda, *poc peluda*, glaucescent, tija de 2-5 dm., dreta o flexuosa, prima, amb 2-4 fulles, oligocèfala; *fulles primes*, glabres per sobre, peludes al marge, raquis i pecíol, enteres o dentades, les basilars el·líptiques o lanceolades, agudes o obtusiúscules, atenuades en

pecíol ± llarg, llanut, les caulinars *semiamplexicaules* o *panduriformes;* calàtides mitjanes, *ovoides, no inflades*, peduncles amb *pèls estrellats i glandulosos*, periclini *híspido-glandulós*, negrós, de bràctees acuminades, les externes *fluixes i una mica esteses*, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis quasi negres. Planta molt polimorfa.

var. *doronicoides* Rouy; *H. doronicoides* Arv.-T. — Tija bastant peluda, fulles basilars amb pecíol llarg i llanut, bràctees del periclini acuminades.

subsp. *H. sonchoides* Arv.-T. — Tija *criçada* inferiorment, *piloso-aspra* a la part superior, fulles glabrescents per sobre, *subllanoses* al marge, pecíol i revers, peduncles amb pèls estrellats, com enfarinats, *piloso-glandulosos*, calàtides mitjanes, en panícula corimbiforme, periclini amb abundants pèls glandulosos i pocs de simples, lígules pestanyoses, estils d'un groc brut, aquenis negrosos.

subsp. *H. olivaceum* G. et G. — Planta suberiòpoda, de tija prima, pubescent, afil·la o amb 1-2 fulletes bracteïformes, ramificada a la part superior, fulles basilars el·líptiques o bé ovato-lanceolades, obtuses, denticulades, pubescents per sota, contretes en pecíol pelut; calàtides mitjanes o petites, en corimbe, peduncles i periclini amb pèls estrellats barrejats amb altres de *glandulosos, negres*, lígules *pestanyoses, estils lívids*, aquenis negrosos.

Geografia. — Roques i pedruscam de les muntanyes: entre Ripoll i S. Joan de les Abadesses (Carbó!, ex Costa), Vall de Morens (Vay.); Cerdanya, valls d'Eina i de Llo (Gaut.). La var. *doronicoides* Rouy, a Núria, al Salt del Sastre *(vidit* Arv.-T.); la subsp. *H. sonchoides* Arv.-T., a les Adous del Bastareny *(vidit* Arv.-T.). = Manlleu (Sen.). La subsp. *H. olivaceum* G. et G. a Montserrat *(vidit* Arv.-T.). — Jul.-Ag.

H. vulgátum

1,678. — H. vulgátum Fr. — H. silváticum Lamk.

(*per ésser planta molt estesa, amplament disseminada per Europa;* silvaticum, *per les seves preferències estacionals.)*

Planta fil·lòpoda amb la tija de 3-8 dm., dreta, subflexuosa, una mica aspra, *fullosa;* fulles verdes, no glauques, tacades o immaculades, peludes en ambdues cares o glabrescents, les basilars oblongues o lanceolades, *poc nombroses* o en *rosetó fluix, atenuades en pecíol*, enteres, dentades o feses a la base, les caulinars (3-10 o més) regularment distanciades fins a l'àpex, les inferiors peciolades, les altres sèssils, les superiors bracteïformes; calàtides mitjanes, poc nombroses, en pa-

nícula corimbiforme, peduncles i periclini amb pèls *estrellats* i *glandulosos*, bràctees del periclini *obtuses*, lígules glabres, estils ordinàriament lívids, aquenis negrosos. Planta bastant polimorfa, amb nombroses varietats.

Geografia. — Boscos, roques i torrents de les muntanyes : Monserrat, S. Llorenç del Munt, S. Hilari, Montsolí.=Olot, Camprodon, Prats de Molló (Vay.); Vall d'Aran, Luchon (Zett.); Lés (C. et S.). — Juny.-Jul.

H. murórum

1,679. — H. murórum L.

(*per fer-se en llocs ombrívols, i, ocasionalment, als murs.*)

Planta fil·lòpoda, amb la tija de 3-6 dm., *escapiforme* o amb 1-2 fulles, pubescent o eriçada; fulles verdes, rarament tacades, les basilars en rosetó dens, ovades o el·líptiques, *cordiformes* o *bruscament contretes en pecíol,* enteres, dentades o feses a la base, amb llargs pèls blancs en ambdues cares, o, almenys, en la inferior, però *sense pèls estrellats,* la caulinar peciolada; calàtides poc nombroses, en panícula subcorimbiforme, *peduncles arquejats i redreçats, molt glandulosos, periclini eriçat de pèls quasi tots glandulosos, bràctees agudes,* lígules glabres o subpestanyoses, estils lívids. Planta extremadament polimorfa.

β *pilosissimum* G. G. — Planta més peluda, sobretot a la base de la tija i pecíols.

H. cineráscens

Geografia. — Molt comuna, sota diverses formes, a totes les muntanyes de Catalunya. La var. *pilosissimum* a Terrassa, torrent de la Xuriguera. — Maig-Set.

1,680. — H. cineráscens Jord.

(*per les fulles cendroses.*)

Planta fil·lòpoda, amb tija de 2-5 dm., escapiforme, afil·la o amb una sola fulla caulinar, dreta, glabrescent a la part inferior, pubescent, amb pèls estrellats, a la superior, oligocèfala; fulles *glaucescents* o *cendroses,* freqüentment tacades, les basilars *ovades, peludes en ambdues cares, pecíol i marge* amb pèls rígids i subsetiformes, contretes en pecíol o cordiformes, enteres o molt superficial-

ment denticulades, mucronulades, la caulinar generalment bracteïforme; calàtides mitjanes, en nombre de 3-10, rarament 1-2, en panícula curta, subcorimbiforme, peduncles farinosos per tenir pèls estrellats barrejats amb altres de *glandulosos*, periclini eriçat de pèls *tots glandulosos*, bràctees *agudes*, *lígules glabres*, *estils grocs*, aquenis negrosos; planta de *floració precoç*.

Geografia. — Boscos àrids i pedregosos: torrents de Matadepera, a la falda de S. Llorenç del Munt (*vid.* Arv.-T!). = La Sagarra (Puj. C.), de la Cerdanya a Montlluís (Gaut.), Pir. Or. (Rouy); S. Hipòlit, a les vores del Ter (Sen.). — Maig-Juny.

H. praecox

1,681.—H. praecox Schultz, raça de l'H. frágile Jord., sec. Rouy; var. de l'H. murórum sec. Coste i Fiori.

(*per florir precoçment.*)

Planta fil·lòpoda i criòpoda, amb la tija d'1-3 dm., *escapiforme*, dreta, cilíndrica, glabra a la part inferior, pubescent a la superior; fulles *glaucescents*, generalment *molt tacades*, oblongo-lanceolades, glabres o glabrescents per sobre, llanudes per sota i pel marge, contretes en *pecíol llargament pelut*, enteres, dentades o pinnatífides a la base, agudes; calàtides mitjanes, agregades, en panícula corimbiforme, peduncles arquejats, tomentoso-glandulosos, periclini amb pèls simples i *pèls glandulosos*, aquests més abundants, bràctees negroses, linears i acuminades, lígules subglabres, estils grocs, aquenis bruns negrosos.

H. pseudoeriophorum

Geografia. — Freqüent als boscos i torrents del Vallès, S. Llorenç del Munt i Montserrat.—Pir.Or. (Rouy). — Maig-Juny.

1,682. — H. pseudoeriophorum Lor. et Timb. — H. rectum Gris. var. pseudoeriophorum Arv.-T. et Gaut.

(pseudoeriophorum, *això és*, fals eriophorum, *per la seva semblança amb aquesta altra espècie de* Hieracium.)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 3-7 dm., dreta, robusta, rígida, *eriçada*, amb llargs pèls

blancs, llanosos, a la base, fulles verdes o vermelloses, *nombroses, ovato-oblongues*, dentades, *acostades, insensiblement decreixents, peludes en ambdues cares*, les basilars *atenuades en pecíol curt i ample*, les caulinars *semiamplexicaules;* calàtides mitjanes, en *panícula corimbiforme*, bracteolada, peduncles i periclini coberts d'un toment compost de pèls estrellats, de pèls simples llargs i de *pèls glandulosos*, bràctees agudetes, lígules subpestanyoses, estils *groguencs*, aquenis d'un *púrpura fosc*, receptacle llargament fibril·lós.

var. *myriophyllum* Rouy; *H. myriophyllum* Sch. — Planta robusta, densament fullosa, peluda, fulles lanceolades, atenuades a la base, corimbe curt i pauciflor.

Geografia.—Roques de Ribes i llocs herbosos de Matadepera i de Martorell de la Selva.= Pir. or., Prats de Molló (Rouy). La var. *myriophyllum* a Sta. Fe del Montseny (Csta.).

H. pyrenaicum

1,683.— H. pyrenaicum Jord. — H. pyrenaeum Rouy.

(*per ésser planta pirenenca.*)

Planta hipofil·lòpoda, més rarament afil·lòpoda, amb la tija de 3-6 dm., eriçada de llargs pèls blancs o rossos, bastant fullosa; fulles primes, peludes en ambdues cares, denticulades, *heteromorfes*, les basilars grans, el·líptiques o bé ovato-oblongues, en fals rosetó, *atenuades en pecíol alat, llanut*, agudes, les caulinars *bruscament decreixents*, freqüentment poc nombroses, *ovato-acuminades, semiamplexicaules;* calàtides mitjanes, en panícula corimbiforme o racemiforme, bracteolada, peduncles com farinosos, per estar coberts de pèls estrellats, periclini amb llargs pèls blancs simples, generalment *sense pèls glandulosos*, bràctees obtuses, lígules glabres o poc pestanyoses, estils lívids, aquenis d'un ros clar, receptacle amb alvèols híspids.

var. *Cadevallii* Arv.-T.; *H. Cadevallii* Pau — Planta de menor talla (2-3 dm.), de fulles basilars grans, tant o més llargues que la tija subescapiforme, fulles caulinars totes molt petites, bracteïformes, calàtides en raïm simple.

var. *nobile* Rouy; *H. nobile* G. G. — Fulles basilars menys llargament peciolades, en rosetó fornit, les caulinars més nombroses i més regularment disposades, ovato-cordiformes, semiamplexicaules, acuminades; calàtides grans, panícula estreta, racemiforme, periclini eriçat de llargs pèls blancs que cobreixen el toment estrellat.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Montserrat, camí de S. Jeroni; Obac, cap a la Font de la Circra. La var. *Cadevallii* Arv.-T., a Montserrat; la var. *nobile* Rouy, a S. Hilari. = Montseny, Viladrau, a la Carena de l'Ase (Csta.). — Jul.-Set.

H. autumnale

1,684.— H. autumnale Griseb.—H. Sabaudum L., p. p.?

(*per la seva floració tardana, en començar la tardor;* sabaudum, *per créixer a les muntanyes de Savoia.*)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 3-8 dm., dreta, robusta, eriçada sobretot inferiorment; fulles heteromorfes, també eriçades en ambdues cares, primes, les inferiors ovato-lanceolades, agudes, *atenuades en pecíol alat*, les superiors *bruscament decreixents, ovato-agudes, semiamplexicaules*, totes ± dentades; calàtides mitjanes, en corimbe oligocèfal, peduncles i periclini coberts de *toment estrellat, sense pèls glandulosos*, el *periclini amplament truncat a la base*, de bràctees obtuses, ± piloso-híspides, lígules glabrescents, *estils lívids*, aquenis d'un *púrpura negre.*

Geografia. — Terrassa, boscos de la Xuriguera. — Set.-Oct.

N. B. La planta catalana no es diferencia de l'estirp aragonesa tramesa per Pau i determinada per Boissier, segons Loscos; però Arv.-T. la considerà com *H. boreale* Fr. var. *ericetorum* Jord.

H. boreale

1,685.—H. boreale Fr.

(*per créixer amb preferència a l'Europa boreal.*)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 4-10 dm., dreta, robusta, estriada, eriçada inferiorment, glabrescent a la part superior; fulles nombroses, ± regularment decreixents, *glabrescents* o peludes, les inferiors oblongo-lanceolades o lanceolades, llargament atenuades a la base, ± peciolades, dentades, les altres ovato-agudes, amples i arrodonides a la base, *quasi semiamplexicaules;* calàtides petitetes, en panícula corimbiforme bracteolada, peduncles coberts d'un toment de pèls estrellats, a vegades barrejats amb alguns pèls simples i llargs,

però sense pèls glandulosos, periclini pubescent, no glandulós, de bràctees *molt obtuses*, lígules subpestanyoses, estils lívids, aquenis d'un púrpura fosc. Espècie molt polimorfa.

Geografia. — Boscos de les muntanyes : S. Hilari i les Guilleries, Olot, al Bosc de la Tosca. = Seu d'Urgell, prop d'Arfà (Salv.!), Olot, Tortellà (Tex.!), Montseny, Olot i Guilleries (Csta.), Luchon (Zett.), Lés (C. et S.). — Ag.-Set.

HÍBRIDS

Entre els nombrosos híbrids d'aquest gènere mereixen especial menció els següents:

1,686. — H. cordatum Sch. — H. amplexicaule × neocerinthe Rouy.

Planta glauca, peluda, fulles llargues, quasi enteres, amb pecíol llanut, corimbe oligocèfal, periclini molt glandulós, de bràctees acuminades, lígules pestanyoses, aquenis d'un bru vermellós.

Geografia. — Montseny (Csta.).

1,687. — H. Costae Sch. — H. sabaudum × pyrenaicum Pau (*Notas Botánicas*, fasc. 6.°, 69).

Planta hipofil·lòpoda, tija de 20-30 cm., amb diverses fulles, peluda a la base, glabrescent a l'àpex, oligocèfala; fulles ovato-lanceolades, acuminades, denticulades, peludes en ambdues cares i en el marge, les basilars amb llarg pecíol alat, les altres sèssils o semiamplexicaules, peduncles i periclini pubescents i glandulosos, bràctees obtuses, aquenis d'un púrpura negre.

Geografia. — Montserrat. = Olot (Csta.).

Gènere 455. — ANDRYALA L.

(Alguns suposen aquest mot derivat de ἀνήρ, home, i ἄλη, error, per ésser algunes *Andryala* espècies difícils de distingir i fàcils de confondre.)

Flors grogues o ataronjades, reunides en calàtides subgloboses, en corimbe, amb el periclini subbiseriat; aquenis petits, cilíndrics, atenuats a la base i truncats a l'àpex, amb deu dents i deu costelles, plomall format de pèls plumosos inferiorment, simplement denticulats a l'àpex i més llargs que el fruit; receptacle nu, amb alvèols pentagonals, circuïts d'un marge curtíssim, membranós, lacerat, que porta cerres tan o més llargues que els aquenis. Herbes anuals o perennes amb toment de pèls estrellats, i amb les fulles alternes, enteres o ± dividides.

1 { Plantes perennes, blanquinoses, corimbe fluix, periclini tomentós, no glandulós, fulles inferiors oblongues, peciolades, les superiors lanceolades, enteres . . . . 1,688. **A. ragusina.**
Plantes anuals, cendroses, corimbe dens, periclini tomentós i ± glandulós . . . . 2.

2 { Lígules grogues, peduncles tomentoso-glandulosos, corimbe gran, fulles sinuato-dentades, les caulinars arrodonides o atenuades a la base, però sèssils o semiamplexicaules, plantes de 3-6 dm. 1,689. **A. integrifolia.**
Lígules ataronjades, peduncles tomentosos, corimbe petit, fulles enteríssimes o superficialment sinuades, les caulinars rotundato-cordiformes a la base, plantes de 1-2 dm. . . . . 1,690. **A. arenaria.**

A. Ragusina

1,688. — A. ragusina L. — A. lyrata Pourr.

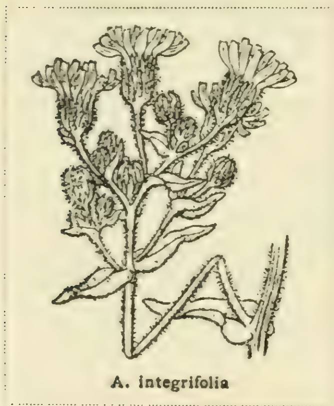
(ragusina, *de* Ragusa, *ciutat de l'Adriàtic, on no sembla viure aquesta espècie; els autors que consideren* nomen ineptum *aquest de Linné, admeten l'específic de Pourret, que és, després d'aquell, el més antic, i fa referència a la forma de les fulles inferiors.*)

Perenne, amb el rizoma descendent, llarg, negrós, ramificat i terminat en rosetons de fulles i tiges floríferes de 3-4 dm., dretes, cobertes

d'un *toment blanquinós, curt, espès,* ramificades, fulles *albo-tomentoses,* les inferiors *peciolades,* oblongues, dentades, sinuato-runcinades o quasi *lirato-pinnatífides,* les superiors lanceolades, atenuades a la base, sèssils, calàtides llargament pedunculades, en *corimbe fluix,* bracteolat, peduncles i periclini tomentosos, *no glandulosos,* bràctees convexes, les exteriors curtes i escasses, les interiors linears, agudes, al principi dretes i a la fi reflexes, aquenis groguencs, amb les costelles i dents terminals ben marcades, plomall blanc, tres vegades més llarg que l'aqueni.

var. *ramosissima* Boiss. — Tija molt ramificada, fulles superiors enteres, les inferiors pinnatífides o pinnatipartides.

Geografia.— Comuna als arenys de rius i rieres: Vallès, Penedès, Segarra, Bages. = Priorat, Espluga de Francolí, Girona, Figueres, Olot, fins al Pir. Or. (Csta.). La var. *ramosissima* Boiss. als arenys i llocs pedregosos del Fluvià, cap a Dosquers, Besalú, *et alibi* (Vay.). — Maig-Set.

A. integrifolia

1,689. — A. integrifolia L.

(*per tenir les fulles enteres o gairebé enteres.*)

Anual o biennal, tija de 2-5 dm., dreta, virido-tomentosa, simple o ramificada; fulles blanes, d'un verd grisenc, tomentoses, les inferiors oblongo-lanceolades, *peciolades,* lleument sinuades, obtuses, les superiors lanceolades o linear-lanceolades, *sèssils* o *semiamplexicaules,* enteres; calàtides en corimbe dens, *curtament pedunculades,* peduncles i periclini *tomentoso-glandulosos,* bràctees lanceolato-linears, *planes,* al principi dretes, a la fi esteses en estrella; aquenis negrosos, amb les costelles blanquinoses i dents ben marcades, plomall unes quatre vegades més llarg que l'aqueni.

α *corymbosa* Wk. — Tija ramificada a l'àpex, fulles inferiors sinuades, les superiors enteríssimes.

β *angustifolia* DC. — Tija ramificada des de la base, fulles linear-lanceolades, totes enteres o les inferiors sinuato-dentades.

γ *sinuata* Wk. — Fulles inferiors sinuato-pinnatífides o runcinades.

Geografia. — Vores de camins i llocs herbosos des de la costa al Pireneu. Les var. α i γ freqüents al Vallès i en diversos punts del litoral; la var. β a Vic (Masf.), Calonge i S. Feliu de Guíxols (Vay.). — Maig-Juny.

1,690. — A. arenaria Boiss. et Reut. — A. tenuifolia var. arenaria DC.

(*arenaria, per viure als sorrals i terres arenoses.*)

Anual, amb la tija d'1-2 dm., dreta, coberta d'un toment cendrós, ramificada superiorment; fulles enteríssimes o lleument sinuades, les inferiors oblongo-lanceolades, *curtament peciolades*, les caulinars *sèssils*, *rotundato-cordiformes* a la base, atenuades a l'àpex; calàtides curtament pedunculades, en corimbe dens, peduncles *densament tomentosos* el mateix que el periclini, el qual, demés, sol presentar alguns *pèls llargs i glandulosos*, negres, bràctees linears, agudes, lígules ataronjades, aquenis negrosos, amb costelles blanques terminades en punta recorbada.

var. *pinnatifida* Lge. — Fulles pinnatífides o pinnatipartides.

Geografia. — Marges del Besòs, cap a S. Adrià (Csta.). La var. α a Montcada i Monistrol (Vay.). — Maig-Set.

Gènere 456. — SCOLYMUS L.

(Del grec σκόλυμος, nom d'un card d'arrel comestible.)

Flors grogues, calàtides grans, terminals o terminals i axilars, ovoides, periclini imbricat, format de bràctees foliàcies, subespinoses i estretament escarioses al marge; receptacle alveolat, amb palletes amples, escarioses, plegades longitudinalment i soldades pel marge, formant un tub que envolta totalment l'aqueni i simula un pericarpi amplament alat, plomall escariós, curt, coroniforme, o de 2-4 cerres fràgils. Herbes molt espinoses, de fulles decurrents i tija alada.

1 { Plantes anuals, glabres, amb les fulles i les bràctees circuïdes d'un marge blanc, cartilaginós . . . . **1,691. Sc. maculatus.**
Plantes biennals o perennes, pubescents, amb les fulles i bràctees sense marge blanc cartilaginós . . . . **2.**

2 { Tija ramificada, amb ales molt interrompudes, bràctees del periclini totes agudes, cuspidades . . . . **1,692. Sc. hispánicus.**
Tija simple, amb ales no interrompudes, almenys en la part superior, bràctees externes del periclini obtuses . . **1,693. Sc. grandiflórus.**

Sc. maculatus

1,691. Sc. maculatus L.

(*per la tija, ales, marges i nervis foliars blancs, per la qual cosa la planta sembla tacada.*)

Planta anual, tija de 3-9 dm., dreta, blanca, glabra, amb *ales contínues, amples, cartilaginoses, dentades, espinoses,* ramificada, de branques esteses, terminades en una calàtide, formant un corimbe; fulles oblongues, amb marge *blanc, gruixut, cartilaginós,* sinuato-lobades, amb lòbuls dentato-espinosos, nervis i espines blancs, cartilaginosos, molt forts, les caulinars amplament decurrents, formant 2-4 ales espinoses; calàtides acompanyades de 2-4 bràctees *pectinato-espinoses, coriàcies, de marge gruixut i cartilaginós,* bràctees del periclini lanceolato-linears, cuspidades, lígules eriçades de pèls negres, *anteres brunes, plomall coroniforme,* enter o denticulat.

Geografia. — Llocs incults de la regió mediterrània: Roses (Bub.), Banyuls (Gaut.), Pir. Or. (Coste). — Jul.-Ag.

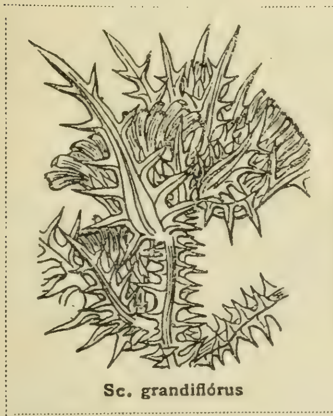

Sc. hispánicus

1,692. Sc. hispánicus L.

(*per viure en terres hispàniques.*)

Planta biennal o *perenne*, amb la tija de 2-8 dm., dreta, blanquinosa, pubescent o glabrescent, amb *ales interrompudes*, desigualment dentato-espinoses, *no* cartilaginoses, *ramificada*, branques esteses, fulles lanceolades, sinuato-pinnatífides, de lòbuls dentato-espinosos, i nervis i espines blancs, *sense marge cartilaginós*, les caulinars decurrents; calàtides terminals i axillars, en raïm ramificat, reforçades per tres fulles bracteals dentato-espinoses, amb el periclini format de bràctees lanceolato-linears, *totes agudes, cuspidades*, lígules eriçades a la base de pèls blancs, *anteres grogues*, plomall format per *tres o quatre cerres* fràgils.

Geografia. — Litoral de Barcelona, Montcada, Cerdanyola, fins a Terrassa. = Cardona, Targa, Lleida i Pla d'Urgell (Csta.); Pir. Or., a Coll-lliure (Bub.), platja d'Argelés a Cervera (Gaut.). — Jul.-Set.

Sc. grandiflórus

1,693. Sc. grandiflórus Desf., subsp. de l'anterior sec. Rouy.

(*per les calàtides grans, aquí donant a* flor *el sentit vulgar.*)

Planta perenne, amb la tija de 2-4 dm., dreta, pubescent, amb *ales no interrompudes*, llevat a la base, sinuades i dentato-espinoses, sempre *simple*, terminada per 2-5 calàtides sèssils, reforçades per tres (la terminal per sis), bràctees coriàcies, lanceolato-acuminades, fortament espinoses a la base; fulles oblongo-lanceolades, pinnatipartides, de divisions ovato-lanceolades, irregularment dentato-espinoses, les caulinars decurrents; bràctees del periclini lanceolato-linears, les *exteriors obtuses*, les interiors agudes, lígules eriçades de pèls blancs a la base, anteres grogues, plomall coroniforme, amb 2-3 cerres dilatades a la base.

Geografia.—Costes seques del Pir. Or.: Coll-lliure (G. et G., Bub., Gaut.), Banyuls (Xatart ex G. et G., Coste). — Juny.

Família 67. — AMBROSIÀCIES Link.

(Del gènere *Ambrosia.*)

Plantes monoiques, de flors groguenques o verdoses, les masculines en calàtides multiflores, amb el periclini uniseriat, corol·la regular, gamopètala i amb cinc dents, cinc estams d'anteres lliures, no apendiculades a la base, estil filiforme i ovari avortat; les flors femenines solitàries o geminades, voltades d'un invòlucre gamofil·le per la concrescència de les bràctees, sense corol·la ni estams, estil amb dues branques estigmàtiques filiformes, ovari adherent, unilocular; fruit en aqueni, tancat en l'invòlucre endurit, espinós, terminat per dos becs lliures o soldats, i sense plomall. Herbes anuals, de fulles simples, alternes, o les inferiors oposades, sense estípules.

1 { Fulles dentato-lobades o enteres, aquenis [1] de 10-25 mm., disperms, eriçats d'espines ganxudes i terminats per dos becs distints **457. Xanthium.**
Fulles pinnatipartides, aquenis monosperms, de 4 mm., circuïts cap al mig d'un verticil de quatre a sis espines i terminats en un bec bífid. **458. Ambrosia.**

Gènere 457. — XANTHIUM L.

(Del grec ξανθὸς, groc, per haver utilitzat els fruits d'alguna espècie per a tenyir de ros els cabells [2]).

Flors verdoses, calàtides globuloses, bràctees del periclini lliures, receptacle amb palletes, calàtides femenines biflores, corol·la filiforme, tubulosa; fruits bastant grans, eriçats d'espines ganxudes, biloculars, amb les cel·les monospermes, i terminats per dos becs distints; fulles dentato-lobades o enteres.

1 { Tiges amb llargues espines tripartides a la base de les fulles, aquestes cuneato-lanceolades, les superiors enteres i les restants amb 3-5 lòbuls, níveo-tomentoses per sota, verdes, amb el raquis blanc per sobre, becs del fruit poc aparents . . . . **1,694. X. spinosum.**
Tiges inermes, fulles dentato-lobades, ovades, verdes o grisenques en ambdues cares, becs del fruit molt aparents . . . . **2.**

(1) Tant aquí com en les descripcions que segueixen, l'autor, en dir *aquenis* i *fruits* espinosos, es refereix a l'invòlucre que els tanca (F. Q.).

(2) «Fructus ante collectus quam perfecte siccescat, deinde tusus et fictili vase reconditus, flavos facit capillos...» [Bauhin, *Historia plant.*, p. 572 (1651).]

2 { Fruit ovoide, de 12-15 mm., verdós, pubescent, nu a l'àpex, becs cònics, rectes, divergents o convinents, fulles ovato-triangulars, subcordiformes, amb 3-5 lòbuls anguloso-dentats . **1,695. X. strumarium.**
Fruit el·lipsoide, de 20-25 mm., ros, pelut, totalment cobert d'espines, becs rectes o ganxuts, fulles ovato-cuneïformes . . . . **3.**

3 { Fruit pelut, no glandulós, cobert d'espines primes, tan llargues com la seva amplada, rectes fins al ganxo terminal, becs rectes, híspids, separats . . . . **1,696. X. itálicum.**
Fruit piloso-glandulós, cobert d'espines robustes, més curtes que la seva amplada, recorbades des de la meitat, becs corbs i ganxuts, glabres . . . . **1,697. X. macrocarpum.**

X. spinosum

1,694. X. spinosum L.

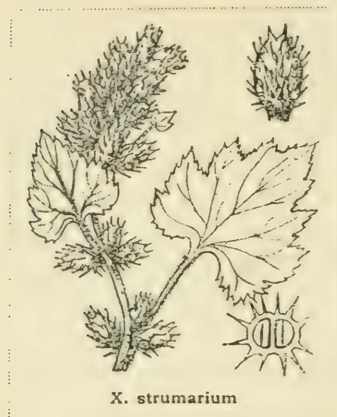
(*per les* espines *que hi ha gairebé sempre a la base de les fulles.*)

Sinonímia. — Cadells, llagastes, enganxadones, i, com a altres compostes espinoses, abriülls, escardots bords, floravia, etc.; cast. cadillaos, cachurrera.

Tija de 3-6 dm., dreta, solcada, pubescent, ramificada des de la base, i tenint, al peu de cada fulla, a manera d'estípules, *una o dues llargues espines groguenques i tripartides;* fulles peciolades, blanes, albo-tomentoses per sota, d'un *verd obscur, amb els nervis blancs per sobre, cuneïformes a la base,* les superiors enteres i les altres amb 3-5 lòbuls, el terminal llargament lanceolato-acuminat; calàtides sèssils, les masculines aglomerades a l'àpex de la tija i de les branques, les femenines *solitàries, opositifòlies;* fruit petit (10-15 mm. de llarg), *el·lipsoide-oblong,* a la fi reflex, pubescent, eriçat d'*espines grogues, primes, rectes, ganxudes a l'àpex,* més curtes que la seva amplada i terminat per *dos becs poc aparents, alenats, drets, desiguals.*

β *canescens* Csta. — Fulles més petites, estretíssimes, cano-tomentoses en ambdues cares, lòbul del mig llarguíssim.

Geografia. — Paratges secs i pedregosos, runes i terres incultes de tot el país, des de la costa al Pireneu. La var. *canescens* prop de Badalona, a les vores del Besòs (Csta.). — Jul.-Set.

X. strumarium

1,695. X. strumarium L.

(*del llatí* struma, *el goll, perquè, vulgarment, s'ha atribuït a aquesta planta la virtut de curar-lo.*)

Sinonímia. — Bardana o llepassa borda o menor, escorpins.

Tija de 3-8 dm., dreta, robusta, angulosa, pubescent, *inerme*, ramificada, fulles *llargament peciolades*, d'un verd cendrós, més pàl·lides per sota, pubescents, aspres, ovato-triangulars, *subcuneato-cordiformes* a la base, irregularment lobulato-dentades; calàtides quasi sèssils, en raïms axil·lars i terminals, les masculines a l'àpex; *fruits petitets* (12-15 mm. de llarg), *aglomerats, ovoides*, verdosos, pubescents, *eriçats d'espines rectes, ganxudes a la punta*, més curtes que l'amplada del mateix fruit, que és *nu a l'extremitat*, amb dos becs cònics, rectes, *divergents o connivents, molt aguts.*

Geografia. — Terres cultivades o incultes des de la costa a la falda del Pireneu, sense ésser comú. — Maig-Set.

X. itálicum

1,696. X. itálicum Moretti

(*per viure a Itàlia, i a altres terres del migdia d'Europa.*)

Tija de 3-6 dm., dreta, robusta, angulosa, pubescent, aspra, *inerme*, ramificada, amb les *fulles llargament peciolades*, d'un verd clar, glaucescents pel revers, pubescents, aspres, especialment als *nervis i pecíol*, ovato-triangulars, *subcuneades o subcordiformes* a la base, lleugerament lobato-dentades; calàtides en curtes espigues axil·lars i terminals, fruits aglomerats, *grans* (20-25 mm. de llarg), el·lipsoides, rossos, *peluts, no glandulosos, totalment i densament coberts d'espines febles, rectes, ganxudes a l'àpex*, tan llargues com l'amplada del fruit, terminats per *dos becs híspids, drets, divergents.*

Geografia. — Runes i llocs arenosos del litoral: Barcelona, sorrals de Can Tunis. = Girona (Vay.), Cabanes, de l'Empordà (Sen.!). — Jul.-Set.

X. macrocarpum

1,697. X. macrocarpum DC.

(*per l'invòlucre fructífer, aquí pres com a fruit veritable, molt voluminós.*)

Sinonímia. — Escorpins.

Tija de 2-5 dm., dreta, robusta, angulosa, coberta de petits pèls setiformes aplicats i dirigits vers l'àpex, ramificada; fulles llargament peciolades, d'un verd groguenc, pubescents, aspres, una mica consistents, ovato-triangulars, generalment subcuneïformes a la base, irregularment lobato-dentades; calàtides sèssils, aglomerades a l'àpex de la tija i a l'axil·la de les fulles, les masculines poc nombroses i situades a l'extremitat dels glomèruls; *fruits més grans que en l'espècie anterior* (20-25 mm. de llarg), poc nombrosos, rossos, *piloso-glandulosos*, totalment i *densament coberts d'espines fortes, ascendents, recorbades des de la meitat, ganxudes a l'àpex*, més curtes que el fruit, que termina en *dos becs cònics, robustos, piloso-híspids i divergents a la base, glabres, recorbats cap endins i ganxuts a l'extrem.*

Geografia. — Runes i llocs arenosos: Litoral de Barcelona, camps i vinyes de S. Cugat, Valldoreix, Terrassa, Castellgalí i altres llocs de Bages. = Pla del Llobregat (Csta.); Besalú, Devesa de Girona, *r.* (Vay.). — Jul.-Set.

HÍBRIDS

Sembla que no manquen pas híbrids en aquest gènere. El que, al nostre entendre, es presenta més clar és el

1,698. — X. Sallentii Senn. — X. strumarium × macrocarpum.

La inflorescència, les espines que cobreixen els fruits i els becs terminals pertanyen al *X. strumarium;* però llur vestidura glandulosa i les fulles corresponen al *X. macrocarpum.* La magnitud dels fruits és intermediària entre la dels de les dues espècies.

Geografia. — Barcelona, litoral de Can Tunis, Setembre de 1913, Sen., Sall. et Cad.

Gènere 458.—AMBROSIA L.

(Del grec ἀμβροσία, ambrosia, al·ludint al perfum que exhalen diverses espècies d'aquest gènere.)

Flors groguenques en calàtides globuloses, formant espigues llargues i denses, terminals o situades a l'axil·la de les fulles superiors; les calàtides masculines, nombroses, situades a la part superior, amb el periclini d'una sola peça, format per bràctees soldades en forma de copa, el receptacle nu; les calàtides femenines uniflores, apètales, situades a la part inferior; fruit en aqueni, petit (4 mm. de llarg), tancat en el periclini endurit, adornat des de la meitat de 4-6 espines curtes, ascendents, quasi truncat a l'àpex, terminat en un bec subbífid, i amb una sola sement; herbes anuals, piloso-canescents, d'olor forta, amb la tija de 2-6 dm., dreta, peluda, ramificada, fulles peciolades, d'un verd cendrós per sobre, blanquinoses per sota, de contorn ovat, les inferiors bipinnatipartides, les superiors pinnatipartides amb les divisions pinnatífides i els lòbuls obtusos i dentats.

A. marítima

1,699. — A. marítima L.

(*per ésser planta del litoral.*)

Geografia. — Litoral del Mediterrani: Arenals del Besòs i del Llobregat, prop de la costa (Salv.!, Graells), vora Tarragona (Delaroche ex Colm.). — Jul.-Ag.

ÍNDEX DEL VOLUM III

FAMÍLIES, GÈNERES I ESPÈCIES

ÍNDEX DE NOMS

ADVERTIMENT

El darrer fascicle d'aquest volum, publicat fa temps, ha estat reimprès en part, des de la pàgina 473 incl. fins a la 477, per tal d'incloure en el volum, en les pàgines següents addicionades, la totalitat de la família de les compostes i les ambrosiàcies, que tan afins són d'aquelles. El DR. FONT I QUER, per encàrrec de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, ha curat de la transcripció dels textos originals del difunt DR. CADEVALL, i ha redactat les notes etimològiques dels noms de famílies, gèneres i espècies compresos en les pàgines susdites. L'índex, a causa d'aquelles addicions, ha estat refet.

